UNIWERSYTET EKONOMICZNY W POZNANIU

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Czasopismo:

Miesięcznik Statystyczny. Warszawa, Główny Urząd Statystyczny, Rok 1921 Tom 3

Czasopismo zdigitalizowane i udostępnione cyfrowo w ramach zadań projektu pt. „Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

Minister Edukacji i Nauki

Społeczna Odpowiedzialność Nauki

MIESIĘCZNIK STATYSTYCZNY

WYDAWANY PRZEZ

Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej.

ROK 1921, TOM III.

REVUE MENSUELLE DE STATISTIQUE

PUBLIÉE PAR

l'Office Central de Statistique de la République Polonaise.

ANNÉE 1921, TOME III.

G.U.S.

WARSZAWA 1921 VARSOVIE

Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego

Spis rzeczy tomu III.

Rok 1921.

CZĘŚĆ PIERWSZA. Str.

Błaszkowski Leon, junior. Spółdzielcze stowarzyszenia spożywców w b. Królestwie Kongresowem 76

Czerniaków Adam. Stan przemysłu tartacznego w b. Królestwie Kongresowem 199

Grossman Henryk, dr. Statystyka ruchu towarowego na kolejach żelaznych 1

Rasiński Faustyn, dr. Statystyka towarzystw ubezpieczeń z 1918 i 1919 roku 133

Rzepkiewicz Stefan. Budżety powiatowych związków komunalnych w roku budżetowym 1919/20 214

Szulc Stefan. Ludność Rzeczypospolitej Polskiej w chwili obecnej 168

Zweig Ferdynand, dr. Cele i metody statystyki handlu zagranicznego 41

Ustawy i rozporządzenia:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 17 stycznia 1921 r. w przedmiocie statystyki cen artykułów pierwszej potrzeby 29

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 8 lutego 1921 r. w przedmiocie statystyki strajków i lokautów 30

Statut Organizacyjny Głównego Urzędu Statystycznego 119

Ustawa z dn. 13 maja 1921 r. w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustawy z dn. 21 paźdz. 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej 176

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 9 czerwca 1921 r. w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności 294

Bibljoteka.

Wymiana wydawnictw 32, 120

Wykaz czasopism, nadchodzących do czytelni Głównego Urzędu Statystycznego 33, 120, 177, 297

Wykaz książek, wciągniętych do inwentarza bibljoteki Głównego Urzędu Statystycznego od 15/XII 1920 do 31/VIII 1921 . . 35, 121, 178, 297

Kronika.

Str.

Organizacja spisu rolnego i ludnościowego w państwie rosyjskiem . 39
Spis mieszkań w Rzeszy Niemieckiej 40
Statystyka ludnościowa m. Włocławka 124
Nowe czasopismo Urzędu Statystycznego Rzeszy Niemieckiej . . 127
Australijskie wydawnictwa statystyczne 128
Zjazd statystyków miejskich 183
Powszechny spis ludności 196
Ludność m. st. Warszawy w r. 1921 302
Materjały do projektu realizacji powszechnego nauczania . . . 304
Metron. Międzynarodowy przegląd statystyczny 305

Errata 197

CZĘŚĆ DRUGA. BIULETYN STATYSTYCZNY.

Ruch naturalny ludności w miastach 1, 25, 63, 91

Statystyka kredytowa.

Główne pozycje bilansów polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej 5, 31, 68, 97
Bilanse Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej . . . 6, 30, 67, 96
Obieg banknotów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej według wysokości odcinków 8, 70, 100
Stopy procentowe stosowane przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową 5, 29, 68, 97
Obroty Izb Rozrachunkowych 9, 29, 69, 98
Kursa walut obcych w Warszawie 10, 32, 70, 100
Kursa marki polskiej zagranicą 10, 32, 70, 100
Kursa dewiz w Londynie i w Nowym Yorku . . 12, 34, 72, 104
Kursa dewiz w Berlinie 13, 35, 73, 102
Papiery wartościowe. Giełda Warszawska. . . 15, 36, 74, 106
Papiery wartościowe. Giełda Krakowska . . . 17, 38, 75, 108
Papiery wartościowe. Giełda Lwowska 37, 76, 105
Papiery wartościowe. Giełda Poznańska . . . 20, 40, 77, 110
Bilanse banków akcyjnych kredytu krótkoterminowego w b. Królestwie Kongresowem 22, 51, 78, 112

Spółki akcyjne 23, 42, 79, 113

Skarbowość.

Dochody Ministerstwa Skarbu w b. Królestwie Kongresowem i Małopolsce 99

Rolnictwo.

Zasiewy i zbiory w 1919/20 r. 24, 54
Obszary zasiane oziminami w jesieni 1920 24
Powierzchnia zasiewów w 1920/21 w 5 województwach b. dzielnicy rosyjskiej i Małopolsce 83
Komunikaty o stanie zasiewów w r. 1921 . . . 61, 84, 85, 126
Przypuszczalny zbiór w 1921 r. 128

Statystyka cen.

Str.

Przeciętne ceny ważniejszych ziemiopłodów w wolnym handlu w r. 1921 . . . . . 86, 130

Handel zagraniczny.

Przywóz i wywóz w 1920 r. i w styczniu i lutym 1921 r. . . 52
Zestawienie według miesięcy 53

Spółdzielcze Stowarzyszenia Spożywcze . . . 80

Statystyka pracowników państwowych Rzeczypospolitej Polskiej 114

Od Redakcji 138

Załączniki.

Miesięcznik Pracy zesz. 1, 2—3, 4—5 i 6.
Sprawozdanie miesięczne z handlu zagranicznego № 4, 5 i 6 z r. 1920, № 1 i 2 z r. 1921.
Pierwszy powszechny jednodniowy spis ludności, zwierząt domowych, oraz gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych z dn. 30 września 1921 r. (kwestjonarjusz).

Table des matières du III-ème volume.

Année 1921.

PREMIÈRE PARTIE.

Pages

Błaszkowski Leon, fils. Sociétés coopératives de consommation dans l'ancien Royaume de Congrès 76
Czerniakow Adam. Les scieries dans l'ancien Royaume de Congrès 199
Grossman Henryk, dr. Statistique du transport sur les voies ferrées 1
Rasiński Faustyn, dr. Statistique des Societés d'Assurance de 1918, 1919 133
Rzepkiewicz Stefan. Budgets des Unions Communales an cours de l'année budgétaire 1919/20 214
Szulc Stefan. Population de la République Polonaise an moment actuel 168
Zweig Ferdynand, dr. Buts et méthodes de la statistique du commerce étranger 41

Lois et arrêtés:

Arrêté du Conseil des Ministres du 17/I 1921 concernant la statistique des prix des articles de prémière nécessité 29
Arrêté du Conseil des Ministres du 8/II 1921 concernant la statistique des grèves et des lock-outs 30
Statut d'organisation de l'Office Central de Statistique de la République Polonaise 119
Loi concernant modifications de quelques articles de la loi du 21/X 1919 de l'organisation de la statistique administrative . . . 176
Arrêté du Conseil des Ministres concernant l'organisation du premier recensement de la population 294

Bibliothèque.

Echange des publications 32, 120
Index des journaux le pour la salreçus de lecture de l'Office Central de Statistique . . . 33, 120, 177, 297
Index des livres inscrits dans l inventaire de la Bibliothèque de l'Office Central de Statistique depuis le 15/XII 1920 jusqu'au 31/VIII 1921 . . . . . 35, 121, 178, 297

Chronique.

Pages

Organisation du recensement de l'agriculture et de la population en Russie 39
Le recensement des logements en Allemagne 40
Statistique de la population de la ville de Włocławek . . . 124
Nouveau journal de l'Office Statistique en Allemagne. . . . 127
Les publications statistiques de l'Australie 128
Congrès des statisticiens municipales 183
Le recensement général de la population 196
La population de la ville de Varsovie en 1921 302
Matériaux an projet de la réalisation de l'enseignement primaire . . 304
Metron. Revue statistique internationale 305

Errata 197

SECONDE PARTIE. BULLETIN STATISTIQUE.

Mouvement naturel de la population dans les villes 1, 25, 63, 91

Statistique du Crédit.

Chiffres principaux des bilans de la Caisse des Prêts de la République Polonaise 5, 31, 68, 97
Bilans de la Caisse des Prêts de la République Polonaise . 6, 30, 67, 96
Billets en circulation de la Caisse des Prêts de la République Polonaise selon le montant des coupures . . . 8, 70, 100
Taux d'intérêts appliqués par la Caisse des Prêts de la République Polonaise 5, 29, 68, 97
Opérations des Chambres de Compensation . . . 9, 29, 69, 98
Cours des changes étrangers à Varsovie . . . 10, 32, 70, 100
Cours du mark polonais à l'étranger . . . 10, 32, 70, 100
Cours des devises à Londres et à New-York . . 12, 34, 72, 104
Cours des devises à Berlin 13, 35, 73, 102
Papiers de valeur. Bourse de Varsovie . . . 15, 36, 74, 106
„ „ „ de Cracovie . . . 17, 38, 75, 108
„ „ „ de Léopol . . . 37, 76, 105
„ „ „ de Poznań . . . 20, 40, 77, 110
Bilans des banques d'actionaires du Crédit a courte échéance dans l'ancien Royaume de Congrès . . . 22, 51, 78, 112
Sociétés d'actionnaires 23, 42, 79, 113

Finances.

Recettes du Ministère des Finances dans l'anc. Royaume de Congrès et Galicie 99

Agriculture.

Surface des cultures et récoltes en 1918/19 et 1919/20 . . 24, 54
Superficie ensemencée en l'automne 1920 24
Surface des cultures en 1920/21 dans les 5 départements d'ancienne Pologne Russe et Galicie 83
Rapports de l'état des semences en 1921 . . . 61, 84, 85, 126
Récolte probable en 1921 128

Statistique des prix.

Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre en 1921 86, 130

Commerce extérieur.

Import et export en 1920 et au mois de janvier et février 1921 . 52
Relevé par mois 53

Sociétés Coopératives de Consommation . . . 80

Statistique des fonctionnatres d'état de la République Polonaise 114

Propos de la rédaction 138

Annexes.

Revue Mensuelle du Travail, fasc. 1, 2, 3, 4, 5, 6.
Rapports Mensuels du Commerce Etranger, fasc. 4, 5 et 6 1920, fasc. 1 et 2 1921.
Premier recensement de la population, des animaux domestiques et des proprietés agricoles (Questionnaire).

Dr. HENRYK GROSSMAN

STATYSTYKA RUCHU TOWAROWEGO NA KOLEJACH ŻELAZNYCH

I.

Jeśli statystyka handlu zagranicznego daje obraz całokształtu gospodarczej działalności pewnego ustroju gospodarczego, wziętego jako pojedyńcze ogniwo w ogólnem ugrupowaniu ustrojów gospodarczych świata, jeśli wyjaśnia, jakie wyroby i produkty im odstępuje, a jakie od nich odbiera, lub wreszcie w jakiej mierze między nimi w ich wzajemnej wymianie gospodarczej pośredniczy, słowem, jeśli wyjaśnia stanowisko i stopień wprzągnięcia danego ustroju w gospodarstwo światowe, to statystyka ruchu towarowego na kolejach żelaznych stanowi doniosłe i nieodzowne dopełnienie tamtej. Ma ona dać jasny obraz co do ważniejszych centrów produkcji i konsumcji wewnątrz kraju lub jego części i co do jakości, rozmiarów i kierunku zachodzącej między niemi wymiany gospodarczej. Słowem, spełnia ona podobne funkcje, jak w zakresie ruchu ludności statystyka migracji wewnętrznej, będąca ważnem dopełnieniem tego obrazu wędrówek ludności, który daje statystyka emigracji i imigracji.

Już począwszy od Adama Smitha zdawano sobie dobrze sprawę z liczebnej doniosłości wewnętrznego ruchu towarowego w porównaniu z ruchem zagranicznym, a nowsze w tym względzie dane statystyczne stwierdzają, że wewnętrzny obrót towarowy przewyższa wielokrotnie ruch zagraniczny. W r. 1911 wynosił np. wewnętrzny ruch towarowy na kolejach niemieckich 367 miljonów ton wobec zaledwie 60 miljonów ton ruchu zagranicznego, który stanowił zatem niespełna piątą część pierwszego. Przy uwzględnieniu ruchu towarowego na rzekach i kanałach, wreszcie większej wartości towarów w ruchu zagranicznym, zawsze jeszcze stosunek wewnętrznego ruchu towarowego do zagranicznego wynosić będzie 3 :1. Znaczenie wewnętrznego ruchu towarowego wybiega jednak daleko poza jego stronę ilościową. Pozwala nam on uzupełnić i uwypuklić znane skądinąd dane o strukturze ekonomicznej kraju i jego części i w tym względzie stanowi statystyka wewnętrznego ruchu towarowego doniosłe źródło poznania. „Die Zahlen des Gütertransports müssen sogar charakteristischer als die oft angezogenen Ziffern der Ausfuhr und Einfuhr genannt werden; sie beruhen ganz überwiegend auf den Be-

ziehungen zwischen der inländischen Produktion und dem inländischen Konsum und sind daher weit weniger als die Zahlen der Handelsbilanz von den schwankenden Verhältnissen des Weltmarkts abhängig" [1]). Z ogólnej masy przewiezionych w r. 1911 na kolejach niemieckich ilości towarów przypadało na sam węgiel, koks i brykiety 40%, na metale, rudy i kamienie około 15%, tyleż na płody rolnictwa i leśnictwa, reszta na surowce, przemysłowe półfabrykaty i fabrykaty [2]).

Mimo olbrzymie znaczenie, jakie może mieć racjonalna statystyka wewnętrznego ruchu towarowego dla poznania gospodarczej struktury kraju i zachodzących w niej z roku na rok zmian dynamicznych, musi uderzyć odrębność jej traktowania w porównaniu ze statystyką handlu zagranicznego. Gdy ta ostatnia jest już od 18 w., a nawet, jak w Anglji, od końca 17 w., przedmiotem troskliwych zabiegów ze strony zarówno nauki jak i władz państwowych [3]), statystyka ruchu towarowego wewnątrz kraju jest przez długi bardzo przeciąg czasu pomijana i zaniedbywana. Zrazu niewątpliwie już dla samej technicznej niemożności statystycznego ujęcia tego ruchu wobec jego decentralizacji, dopóki odbywał się na drogach kołowych. Dopiero skoncentrowanie ruchu towarowego na drogach żelaznych otwiera dla statystyki nowe perspektywy i możliwości. Ale i teraz pozostaje ona przez długi jeszcze czas w zaniedbaniu. Wpływa na to fakt, iż z początku budowano koleje żelazne jako towarzystwa prywatne. Mnogość linij kolejowych i taryf utrudniała wprowadzenie jednolitej statystyki; jedne koleje pobierały opłatę przewozową od wagi, inne od objętości lub jakości towarów, nomenklatura towarów była różnorodna. Powoli dopiero i równolegle z ustalaniem się kierownictwa państwowego na polu stosunków taryfowych, czy to przez upaństwowienie kolei, jak w Niemczech, Austrji i Belgji, czy też przez poddanie ich kontroli rządowej, jak w Anglji i Stanach Zjednoczonych, statystyka ruchu towarowego na kolejach weszła na nowe tory, ale jeszcze i po dziś dzień jest w porównaniu ze statystyką handlu zagranicznego zacofana i zaniedbana. I gdy obecnie żadnemu teoretykowi nawet by przez myśl nie przeszło, że można powierzyć zestawianie wykazów statystyki handlu zagranicznego komorom celnym, jako zajęcie uboczne przy sposobności odprawy celnej przewożonego towaru, gdy już od dziesiątków lat władze celne krajów, przodujących na polu statystyki, w myśl powyższego postulatu teorji obowiązane są przesyłać odnośnie do każdej przesyłki indywidualne deklaracje statystyczne do centralnych urzędów statystycznych, to na polu statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych odmalowany stan nikogo nie razi, i tkwimy w tym względzie na poziomie godnym wieku 18.

Niezależnie jednak od sprawy zacofanej metody dochodzenia i opracowania danych statystycznych, niedostatecznym i nieprzystosowanym do potrzeb nowoczesnego życia gospodarczego jest już sam zakres dochodzeń statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych, jak to stwierdza pobieżny bodaj przegląd stanu faktycznego w zakresie organizacji omawianej tu statystyki. Nie tylko w byłej monarchji austrjacko-

---

[1]) K. Wiedenfeld, art. „Eisenbahnstatistik" (Handwörterbuch der Staatswissenschaften, tom III, str. 897).

[2]) A. Sartorius v. Waltershausen, Deutsche Wissenschaftsgeschichte 1815 — 1914 Jena 1920, str. 504.

[3]) F. Lohmann, Die amtliche Handelsstatistik Englands u. Frankreichs im 18. Jhdt, (Sitzungsberichte der preuss. Akademie der Wissenschaften, 1898).

węgierskiej, gdzie owo zaniedbanie było wyrazem wewnętrznych tarć politycznych, ale i w krajach o wręcz odmiennej strukturze politycznej, jak np. we Francji, Szwajcarji czy Anglji, zbierane informacje ograniczają się zaledwie do kilkunastu grup towarowych i pomijają zupełnie ruch towarowy między poszczególnemi częściami kraju. Statystyka austrjacka wykazywała dla 76 grup towarów przewóz podług linij kolejowych, bez wyszczególnienia konkretnych relacyj [1]). Podobnie wydawana przez Ministerstwo Robót Publicznych i Transportów statystyka francuska [2]), która wykazuje ruch towarowy (mouvement des marchandises) zaledwie na 4 stronach druku, wyszczególniając osobno ruch na kolejach państwowych, kolejach należących do wielkich towarzystw prywatnych, wreszcie na kolejach t. zw. drugorzędnych, z rozróżnianiem zaledwie 14 grup towarów, liczonych bądź na wagę (1. zboże i mąka, 2. wino, octy, spirytus, 3. artykuły spożywcze, kolonjalne, 4. żelazo, metale i odlewy z nich, 5. surowce i przetwory z nich, 6. materjały budowlane, 7. nawozy i produkty meljoracyjne, 8. węgiel, koks i inne materjały opału mineralnego, 9. wszelkie inne towary na wagę), bądź liczonych na sztuki (10. wozy i powozy, 11. konie, osły, muły, 12. zwierzęta wielkie: woły, krowy, byki, 13. zwierzęta średnie: cielęta, świnie, 14. zwierzęta drobne: owce, kozy). Wymiany towarowej między poszczególnemi częściami kraju — stacjami czy też okręgami gospodarczemi — statystyka francuska nie uwzględnia. Jeszcze gorzej przedstawia się statystyka szwajcarska i szwedzka. Szwajcarska statystyka ruchu towarowego ogranicza się wyłącznie do statystyki ilościowej, wykazując sumę dokonanych przewozów podług miesięcy, nadto dla każdej z 651 (w r. 1919) stacyj przewiezione ilości w nadaniu i odbiorze, wreszcie sumę ogólną ruchu wewnętrznego, ruch Szwajcarji do zagranicy i ruch międzynarodowy podług państw (względnie ich części), oraz tranzyt. Statystyka rodzajowa jest całkowicie pominięta [3]). Statystyka szwedzka jest czysto ilościowa; statystyka rodzajowa oraz wymiana towarowa między poszczególnemi częściami kraju są nieuwzględnione [4]). Statystyka Stanów Zjednoczonych daje obraz ruchu towarowego podług większych okręgów terytorjalnych; ogranicza się wszakże jedynie do statystyki ilościowej, z pominięciem wymiany towarowej między poszczególnemi okręgami [5]). Statystyka angielska wyróżnia na kilku stronach druku 72 grupy towarowe, z wyszczególnieniem przewozu podług głównych linij kolejowych, ale i ona nie uwzględnia wymiany towarów między poszczególnemi częściami kraju [6]).

Odrębne miejsce zajmuje statystyka rosyjska i niemiecka. Statystyka rosyjska [7]) wyróżnia się przez swą szczegółowość i drobiazgo-

---

[1]) Por. Oesterr. Eisenbahnstatistik für d. Jahr 1906, I, Teil, Wien, 1907. Rozdz. XIII: Beförderte Verkehrsgegenstände. Podobnym systemem zestawiona dla poszczególnych linij, a nawet stacyj kolejowych „Statystyka ruchu towarowego na kolejach galicyjskich" (Rocznik statystyki przemysłu i handlu krajowego, Zesz. XVI—XVIII, Lwów 1894—96) rozróżnia w wywozie i przywozie jedynie ruch krajowy, ruch z Austrją, Bukowiną, Węgrami i zagranicą.

[2]) Statistique des chemins de fer français, za rok 1913. Melun 1917.

[3]) Chemins de fer fédéraux. Tableaux statistiques. Annexe au rapport de gestion de la Direction générale pour l'année 1919, str. 50, 52—85.

[4]) Sverges officiella Statistik. Statens Järnvägar år 1919. Godstrafik. Stockholm, 1920, str. 24—31.

[5]) Henry C. Adams, Some recent results in railway statistics in the United States. (Bulletin de l'Institut international de Statistique, T. VIII/I 1895, str. 81.

[6]) Railway Statistics, Tonnage of freight traffic for the month of october 1920. London 1921 str. 24—31.

[7]) Por. pouczający artykuł I. Popławskiego. O towarnoj żelieznodorożnoj statistikie. Statisticzeskij Wiestnik, Moskwa, 1914—15, zesz. 3, str. 54).

wość, uwzględniającą dla każdej stacji kolejowej ruch towarowy dla olbrzymiej, bo (w r. 1914) aż 436 grup i podgrup obejmującej listy towarów, przez co zarówno publikowanie, jak i korzystanie z tej statystyki natrafia na znaczne techniczne i finansowe trudności. Wreszcie statystyka niemiecka, unikając wad statystyki rosyjskiej, stara się dać dość szczegółową statystykę rodzajową dla 101 grup towarów i uwzględnia przytem wymianę towarów między poszczególnemi częściami kraju (według okręgów gospodarczych) tak, że przy obecnym stanie statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych reprezentuje ona niewątpliwie najwyższy osiągnięty poziom [1]).

Z przeglądu powyższego jest widoczne, że obecny stan statystyki ruchu towarowego jest wręcz niezadowalający i że najlepsza pod tym względem statystyka niemiecka, jak to jeszcze bliżej zobaczymy, zarówno ze względu na zbyt małą liczbę grup towarowych, jak i ze względu na sposób dochodzenia i opracowania statystycznego, ani praktycznym wymogom racjonalnej statystyki, ani potrzebom nauki wystarczyć nie może.

Niezwykłe to zacofanie tak doniosłej gałęzi statystyki przejawia się i nazewnątrz w nader ubogiej literaturze przedmiotu. Charakterystyczny jest zupełny brak prac o zasadach i metodach statystyki wewnętrznego ruchu towarowego. Van der Borght, w znanej pracy „Das Verkehrswesen" [2]) pomija tę sprawę milczeniem. K. Wiedenfeld, w cytowanym już artykule „Eisenbahnstatistik" wspomina jedynie o statystyce eksploatacji urządzeń kolejowych; statystyki ruchu towarowego nie dotyka. Podobnie Riekes, który ogranicza się do pobieżnego przedstawienia stanu istniejącego w Niemczech [3]). Pomijają tę sprawę liczne publikacje, zarówno dotyczące ruchu towarowego wogóle, jak np. Grunzel, Lotz [4]), jak literatura specjalna, taryfowa, jak np. E. Rank [5]), jak nawet niezłe pod innemi względami podręczniki, starające się zobrazować całokształt statystyki gospodarczej, jak Meerwartha [6]), jakkolwiek ten ostatni statystyce handlu zagranicznego sporo poświęca miejsca. Nie lepiej przedstawia się ta sprawa we francuskiej literaturze statystycznej, zarówno dawniejszej, jak i nowszej [7]), a z natury rzeczy i w polskiej. Gargas wspomina o niej tylko mimochodem, Grabowski pomija ją zupełnie [8]). Korzystny wyjątek stanowi co do statystyki towarowej na kanałach i rzekach praca H. Schummachera, Zur Reform der Binnenschiffahrtsstatistik im Deutschen Reich [9]). Statystyka austrjacka, zaniedbana już ze względów politycznych, nie pozostawiła również i w literaturze żadnego śladu. Natomiast baczną uwagę zwrócono na t. zw. „Zwischenverkehrstatistik", t. j. statystykę ruchu towarowego między Austrją a Węgrami. Formalnie biorąc, jest to statystyka ruchu towarowego zagranicznego; zważywszy atoli, iż dotyczy wymiany towarów między obu połowami byłej monarchji w obrębie jednolitego

---

[1]) Pouczające i treściwe przedstawienie organizacji oraz zasad statystyki kolejowej w Niemczech zawiera art. Dr. M. Nadobnika w Miesięczniku Statystycznym, tom II, zesz. 1—2.

[2]) 2 wyd. Lipsk, 1912.

[3]) Por. Zahn, Die Statistik in Deutschland nach ihrem heutigen Stand, 1911. T. II, str. 314.

[4]) J. Grunzel, Verkehrspolitik, Wien 1910. W. Lotz, Verkehrsentwiklung in Deutschland 1800—1900, 2 wyd, Leipzig 1906.

[5]) E. Rank, Grundzüge des Eisenbahntarifswesens, Wien 1900.

[6]) Meerwarth, Einleitung in die Wirtschaftsstatistik, Jena 1920.

[7]) Por. V. Turquan, Manuel de Statistique pratique, Paris 1891, oraz A. Julin, Précis du cours de Statistique, 4 éd, 1919.

[8]) Z. Gargas, Studja z zakresu teorji statystyki. Kraków 1901 str. 93. E. Grabowski Podręcznik statystyki, Warszawa 1918, str. 96.

[9]) Jahrb. für Nation.-Ökonom. u. Statistik, III. Folge, tom 35 (1908), str. 721—750.

obszaru celnego, należy ją materjalnie uznać za statystykę wewnętrznego ruchu towarowego; była też zbierana nie przez komory celne, lecz przez organa kolejowe, mianowicie na Węgrzech w myśl ustawy z r. 1881, w Austrji na skutek rozporządzenia ces. z 21/9 1899 [1]).

Ten brak zainteresowania dla statystyki wewnętrznego ruchu towarowego musi zadziwić. Widzieliśmy poprzednio jej ważność ze względu na rozmiary tego ruchu w życiu gospodarczem narodu, oraz znaczenie dla poznania wewnętrznej jego struktury gospodarczej. Nie mniejszem jest jej znaczenie dla teorji i praktyki gospodarczej. Statystyczne ujęcie zależności np. między pewnemi taryfami, a ruchem towarowym na kolejach jest tak samo ciekawe i doniosłe, jak statystyka handlu zagranicznego w związku z tą czy inną polityką celną, skoro koleje mogą przez odpowiednie taryfy bądź paraliżować lub osłabiać, bądź potęgować politykę celna państwa, mogąc przy pomocy takich lub innych taryf popierać lub zaniedbywać pewne gałęzie wytwórcze, poprawiać lub pogarszać ich położenie, sprowadzać korzyści dla jednych okolic ze szkodą innych i t. d., jak tego jaskrawym przykładem była polityka taryfowa Węgier wobec Austrji. To też sprawa racjonalnej statystyki ruchu towarowego na kolejach zasługuje na taką samą uwagę, jak i statystyka handlu zagranicznego, i z tego powodu zwrócił na nią baczną uwagę Bismarck w Radzie Związku Rzeszy Niemieckiej już w r. 1878, wskazując na potrzebę uzgodnienia taryf kolejowych z polityką celną, skoro koleje mogą paraliżować działanie taryf celnych przez przyznawanie towarom zagranicznym ustępstw, przewyższających parokrotnie cło: „Nie można pozostawiać w ręku zarządów kolei prawa współzawodniczenia według własnego uznania z prawodawstwem ekonomicznem państwa i samowolnego niweczenia polityki handlowej państwa" — i z tego to powodu domagał się Bismarck związania taryf kolejowych wzorem taryf celnych w drodze ustawodawczej [2]).

Jest zrozumiałe, że w chwili, gdy przystępuje się u nas do organizacji statystyki ruchu towarowego na kolejach, z natury rzeczy zwrócono uwagę na statystykę niemiecką, ze względu na jej wysoki poziom, i ten to wzgląd praktyczny dał też powód do wspomnianego wyżej artykułu Dra Nadobnika. Atoli z wyrażonemi w tej pracy poglądami, o ile rozpatruje się je de lege ferenda, nie zawsze można się zgodzić, a tem mniej oprzeć na wyłuszczonych w niej zasadach organizacje statystyki ruchu towarowego na obszarze ziem polskich, i zanim przedstawię pozytywne zadania takiej statystyki, należy statystyce niemieckiej oraz pracy Dra Nadobnika poświęcić kilka uwag krytycznych.

Dr. Nadobnik wysuwa na pierwszy plan jej zalet jako „rzecz najgłówniejszą", charakteryzującą organizację statystyki wewnętrznego ruchu towarowego w Niemczech, „niski koszt sporządzania tej statystyki" (str. 22). Że w obecnych warunkach na moment ten należy zwrócić baczną uwagę, nie ulega wątpliwości; byłoby atoli krótkowzrocznością przyznawać mu znaczenie decydujące. Albowiem jak zawsze, tak i w tym przypadku kwestja taniości nie da się zadecydować wyłącznie ze stanowiska absolutnej wysokości wydatkowanej kwoty, lecz przy jej ocenie należy wziąć pod uwagę i jakość otrzymanego ekwiwalentu. Po-

[1]) Por. V. Mataja, Die Zwischenverkehrsstatistik in Oesterreich-Ungarn. Jahrb. für Nation Ökon. u. Statistik III Folge t. 19, str. 245.
[2]) W. Lotz. l. c. st. 56.

dobno nie najtańszą, lecz najdroższą okazała się oferta owego dostawcy obuwia dla armji, którą wybrał odnośny referent ministerjalny dlatego tylko, iż była niższą od innych; cóż, skoro w następstwie okazało się, iż buty miały podeszwy — tekturowe! Nawet najgorsza statystyka lepszą jest, niż zupełny brak danych statystycznych. Jeśli nie daje rezultatów pewnych, daje szacunki mniej lub więcej przybliżone czy prawdopodobne. Niewątpliwie i niemiecka statystyka ruchu towarowego na drogach żelaznych oddała w tym względzie dla poznania stosunków gospodarczych kraju poważne usługi, podobnie jak da się to powiedzieć o licznych zestawieniach statystycznych z 17 i 18 wieku, jakkolwiek co do ich braków nie mamy chyba żadnych złudzeń.

Inaczej przedstawi się sprawa wartości tej statystyki niemieckiej, gdy zapytamy nie o korzyści, jakie oddała, ani też o jej wyższość wobec zacofanej statystyki francuskiej, czy szwajcarskiej, ale o to, czy odpowiada ona tym wymogom nauki i potrzebom życiowym, jakich uwzględnienia mamy prawo obecnie od statystyki ruchu towarowego się domagać. Z tego punktu widzenia okaże się, jak to zaraz zobaczymy, iż niemiecka statystyka ruchu towarowego na kolejach żelaznych, której początki organizacyjne sięgają cztery dziesiątki lat wstecz, do r. 1882, jest obecnie przestarzałą.

Podobnie jak to było ze statystyką handlu zagranicznego w wieku 18 powierzone jest już nie tylko samo dochodzenie statystyczne, ale i opracowanie surowego materjału najniższym organom administracji kolejowej [1]), które — bez odpowiedniego przygotowania teoretycznego i technicznego — wykonują te czynności nie jako zadanie samodzielne, lecz ubocznie, przy sposobności, oraz w toku innych zajęć urzędowych. Słowem praca statystyczna jest tu z toku innych zajęć administracji kolejowej jeszcze „niewydzielona", znajduje się zatem na najniższym szczeblu swego rozwoju [2]).

Wady takiego stanu rzeczy, dobrze znane w historji i teorji innych dziedzin statystyki, występują i w statystyce ruchu towarowego na kolejach w całej pełni, i bliżej się nad tą stroną problemu rozwodzić niema potrzeby. Zaznaczyć jeno wypadnie, że obok licznych braków w zestawianiu danych cyfrowych co do ich zupełności i jakości, braków, wynikających z prymitywnej metody tych zestawień, przybywa jeszcze wzgląd dalszy, iż w tych warunkach, gdy przełożone II kontrole ruchu, względnie, o ile idzie o obraz całego państwa, Urząd Statystyczny Rzeszy otrzymują już gotowe zestawienia częściowe, bez materjału surowego, muszą się z natury rzeczy ograniczyć jedynie do kontroli czysto rachunkowej i rachunkowego zestawienia całości. Natomiast materjalna kontrola i korekta tych zestawień jest niemożliwa, co i tak już małą ich wartość jeszcze więcej obniża. Jak ważnym i decydującym momentem jest właśnie możność rzeczowej kontroli surowego materjału, uwidocznia rewizja, dokonana w toku spisu za-

[1]) Por. co do tego wywody Nadobnika (l. c. str. 19 i 20), stwierdzające, iż ekspedycje towarowe wykonują w zasadzie wszystkie „prace należące już do opracowania, ułatwiają wyższym organom dalsze zestawienia" tak, że t. zw. II kontrole ruchu zajmują się jedynie „zestawieniem, czyli głównie sumowaniem wykazów nadsyłanych z poszczególnych stacyj" (l. c. str. 20 i 23), oraz § 6 przepisów o stat. ruchu to ar. w Niemczech z roku 1882 (l. c. str. 24).

[2]) E. Mischler, Handbuch d. Verwaltungsstatistik. Stuttgart, 1892, I, 227. P. Nadobnik przytacza jako moment raczej dodatni, „decentralistyczny sposób zbierania i opracowania danych, który nie wymaga do tej pracy osobnego aparatu urzędniczego, lecz korzysta ekonomicznie z sił, wypełniających inne zadania administracji kolejowej (str. 22).

kładów przemysłowych w Austrji w r. 1902. Mimo, że pierwszą kontrolę materjału statystycznego przeprowadziły Izby Handlowe i Przemysłowe, a więc organa fachowo wyspecjalizowane, z materjałem dobrze obeznane i pod względem wiedzy fachowej znacznie wyżej stojące, niż podrzędne organa wykonawcze (ekspedycje towarowe) kolei, surowy materjał, nadesłany do Centralnej Komisji Statystycznej w Wiedniu, wykazał tak co do ilości jak i jakości znaczne braki: kontrola materjału w tejże komisji statystycznej wykazała, iż na miljon kart indywidualnych należało ponad 51 tysięcy kart skasować, jako wystawione niepotrzebnie; w dalszych 56 tysiącach kart było oznaczenie przemysłu mylnie wyznaczone, i t. d. *) Zauważone błędy stanowią około 14% całego materjału, i to w warunkach, gdy przeprowadzenie dochodzeń statystycznych powierzono fachowym, specjalnie w tym kierunku wyszkolonym organom. Stąd wniosek jasny, że w wypadku statystyki „niewydzielonej" procent omyłek musi być znacznie wyższy. W naszych warunkach, przy niewyrobieniu aparatu urzędniczego, zwłaszcza jego organów najniższych, absolutna niemożność materjalnej kontroli dostarczanych przez ekspedycje towarowe zestawień cyfrowych musiałaby prowadzić do rezultatów zgoła fałszywych. W naszych warunkach konieczny jest raczej system wielokrotnej kontroli, jeśli rejestracja ruchu towarowego ma być rzeczywistą jego statystyką, a nie tylko przybliżonym szacunkiem. Z tych względów należy niemiecki system statystyki ruchu towarowego, polegający na decentralizacji opracowania materjału surowego, jako nieodpowiadający wymogom nauki i potrzebom życia, słowem jako zawodny i do warunków kraju zgoła niezastosowany, stanowczo odrzucić, nie tracąc z oczu oczywiście tych jego elementów, które są żywotne i zdolne do rozwoju.

Ujemne strony decentralizacji opracowania dostrzega zresztą i Dr. Nadobnik. „Naczelny organ statystyczny — wywodzi — nie otrzymujący materjału źródłowego, nie ma możności sprawdzenia go, musi się ograniczyć do opublikowania nadesłanych cyfr, nie poddając ich rzeczowej kontroli. Jeżeli w danych tych są błędy, opuszczenia lub podwójne liczenia, to Urząd Statystyczny usterek tych nie wykryje, chyba przypadkowo" (l. c. str. 23). Konsekwencji atoli z tego stanu rzeczy Dr. Nadobnik nie wyciągnął i przeoczył, że przytoczonych tu zasadniczych niedomagań systemu decentralizacji żadną miarą nie może zrównoważyć bądź co bądź drugorzędny wzgląd na szybkość czy też niski koszt publikacji.

Omówiony tu moment ujemny, jakkolwiek kardynalnego znaczenia, skoro wpływa obniżająco na wartość samego materjału statystycznego, sprawy bynajmniej nie wyczerpuje. Staje się bowiem źródłem szeregu dalszych doniosłych niedomagań; a mianowicie system statystyki, oparty o podstawę tak niedostateczną, musi z natury rzeczy prowadzić te statystykę do skostnienia, co statystyka ruchu towarowego w Niemczech istotnie potwierdza. Z chwilą, gdy opracowanie statystyczne powierzono najniższym organom kolejowym, praca statystyczna musi być uproszczona i zmechanizowana, zastosowana do niskiego poziomu tych organów, a nadto stereotypowa, z roku na rok niezmienna, gdyż dopiero dłuższa wprawa tego aparatu wykonawczego podnosi sprawność jego pracy i dokładność rezultatów. To też wprowadzanie jakichkolwiek zmian w opracowaniu jest niepożądane, gdyż wywołuje zamieszanie: nie można myśleć o wprowadzeniu przy opracowaniu materjału jakichkolwiek nowo-

*) W. Schiff, Die gewerbliche Betriebszählung vom 2. Juni 1902. Brünn, 1908, str 45 i 46.

ści w metodzie lub ugrupowaniu, jakichkolwiek więcej skomplikowanych zagadnień, kombinacyj różnorodnych cech, indywidualizowania pewnych momentów itd.; wykluczone jest więc stopniowe rozszerzanie doświadczenia w miarę zmienionych potrzeb życia i nauki. Schemat opracowania jest na przeciąg dziesiątek lat niezmiennie ustalony. W tych warunkach niema tu pola dla nauki; zamiast nowych pomysłów i pogłębiania metod opracowania, pracownik naukowy widzi stereotypowe i mało interesujące zestawienia, co musi go od pracy na tem polu odpychać. A tak samo i szersza publiczność wie, że nie może się na tem polu spodziewać żadnych niespodzianek w ujęciu rezultatów: corocznie identyczne zestawienia nie budzą zainteresowania, nauka obumiera.

A wreszcie, tenże wzgląd na uproszczenie, na nieobarczanie niższych organów kolejowych pracami, przerastającemi ich zdolności i umiejętności przy zestawianiu tabel, kazał ograniczyć się przy konstrukcji tych zestawień do niezbyt licznej grupy towarów. Przyznaje to Dr. Nadobnik, stwierdzając, iż przy układaniu schematu wykazywanych towarów decydowały nie momenty rzeczowe, lecz „wzgląd na decentralistyczny sposób opracowania danych, nie zezwalający na zbyt daleko posuniętą szczegółowość" (l. c. str. 17). To też niemiecka nomenklatura towarów uwzględnia zaledwie 76, a łącznie z podgrupami 101 grup towarów, gdy np. „Statistisches Warenverzeichniss" dla statystyki handlu zagranicznego, obowiązujący od 1/I 1912 r., wykazywał w wywozie 1639, zaś w przywozie nawet 1875 nazw towarów.

Jeśli Dr. Nadobnik podkreśla szczęśliwy układ niemieckiej nomenklatury towarowej, to i z tem twierdzeniem trudno się zgodzić. Nie tylko tam, gdzie chodzi o płody rolnicze, ale i co do fabrykatów i półfabrykatów specyfikacja jest ogólnikowa i dowolna, przypadkowa, brak w niej jakiejkolwiek myśli przewodniej. Łatwo się o tem przekonać, przyjrzawszy się bliżej pozycji 71 nomenklatury, obejmującej „inne towary", a więc te towary, dla których nie stworzono osobnych rubryk. Łączy ona w jedną grupę zbiorową towary pod względem gospodarczym i taryfowym tak różnorodne, że musi to oczywiście wartość tej nomenklatury w istotnym punkcie podważyć. Czegoż bo ta rubryka nie obejmuje! Doniosłe płody rolnicze, jak jaja, mleko, masło, ser, żółtka, białko, puch, pierze, miód, artykuły kolonjalne i nieprzebraną mozaikę artykułów przemysłu. A więc widzimy tu wstążki tkane, tkaniny batystowe, towary bawełniane, jedwab i wyroby z jedwabiu, trykotaże, pończochy, wyroby wełniane, niciane, płótna, kapelusze, zapałki, meble, wyroby drewniane, zabawki z drzewa, mydło, farby, świece, linoleum, korki, konfekcję, galanterję, wyroby gumowe, kauczukowe, fortepiany, krzesła, tapety, beczki, worki, wody mineralne, metale szlachetne i wyroby z nich, dywany, plusz, pasmanterję, instrumenty muzyczne, ołówki, książki i druki, łóżka sprężynowe, powozy, drezyny, wagony kolejowe itd. itd. Nie koniec na tem. Szereg ważnych wyrobów pominięto, brak np. bielizny, obuwie zrazu pominięto, potem włączono do rubryki 30, obejmujący „skóry i futra" *). Słusznie podnosi te braki niemieckiej statystyki kolejowej Adam Rose, gdyż tylko niedostatecznie nadawała się do zobrazowanie ekonomicznej wymiany towarów, jaką starał się

*) Por. „Verzeichnisse zur Warenstatistik der Güterbewegung innerhalb des Deutschen Reiches, 7. Aufl, 1909.

odtworzyć w swej pracy „Bilans handlowy ziem b. dzielnicy pruskiej" [1]). Podkreśla mianowicie, iż niemiecka statystyka kolejowa, w przeciwieństwie do statystyki handlu zagranicznego, „dzieli się zaledwie na 100 pozycyj i łączy w jednej rubryce towary, różniące się częstokroć niezmiernie co do wartości... Odnosi się to przedewszystkiem do tego rodzaju s u m a r y c z n y c h pozycyj, jak „szkło i towary szklane" — pozycyj, które statystyka handlu zagranicznego rozbija na kilkadziesiąt poddziałów"— a które w statystyce ruchu wewnętrznego stanowią j e d n ą pozycję nomenklatury [2])! To samo podnosi Rose także co do „drzewa okrągłego", a więc doniosłego artykułu masowego, co do pozycji „krochmal", „papier i tektura", „len i konopie", „nawozy" i t. d. Słowem, specyfikacja niemieckiej nomenklatury jest absolutnie niedostateczna; dla ustalenia stosunku ilościowego poszczególnych artykułów, objętych temi pozycjami zbiorowemi, Rose zmuszony był posługiwać się danemi statystyki handlu zagranicznego [3]). Bez subsydjalnej pomocy tej ostatniej sama statystyka ruchu kolejowego okazałaby się zgoła nie wystarczającą!

Wymienione tu wady i niedomagania nie są tylko rzeczą przypadku, sprawą mniej lub więcej zręcznego ugrupowania towarów, lecz wynikają z samej natury przyjętego systemu. Tam gdzie liczba grup towarowych z góry już musi być nieliczna, tam błędy tego rodzaju są nieuniknione i konieczne. Niemożność dostatecznej specyfikacji i ujęcia w osobne rubryki towarów gospodarczo jednolitych powoduje, iż wtłacza się je w rubrykę „różne", która rośnie niepomiernie i obala całą poprzednią systematykę!

Przytoczone powyżej zasadnicze momenty natury czysto statystycznej naglą do wniosku, iż podobnie jak się to już dawniej stało w zakresie statystyki handlu zagranicznego, należy i statystykę ruchu towarowego na kolejach żelaznych wydzielić z zakresu innych czynności administracyjnych władzy kolejowej i powierzyć organom tej ostatniej jedynie zbieranie względnie wypełnianie indywidualnych deklaracyj statystycznych (ceduł przewozowych); że natomiast cały ten materjał pierwotny, zbierany przez poszczególne ekspedycje kolejowe, należy za pośrednictwem właściwych dyrekcyj kolejowych scentralizować w Głównym Urzędzie Statystycznym, przez co uzyska się gwarancję, że zostanie poddany opracowaniu przez wyszkolonych naukowo i z techniką statystyczną obeznanych pracowników, zgodnie z potrzebami nauki i praktyki.

Powyższemi uwagami możnaby krytykę niemieckiego systemu statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych zamknąć. Atoli poza wymienionemi tu względami natury czysto statystycznej przemawia za systemem centralizacji statystycznej jeszcze i dalszy moment niepomiernej wagi: w z g l ą d g o s p o d a r c z o - f i n a n s o w y, a mianowicie r a c j o n a l i z a c j a p o l i t y k i f i n a n s o w o - t a r y f o w e j. Albowiem zadanie statystyki ruchu towarowego polega nietylko na wiernem zobrazowaniu tego ruchu w jego rozgałęzieniach bądź między poszczególnemi częściami kraju, bądź między niemi a zagranicą, ale równocześnie winna ona dać podstawę do oceny gospodarczej działalności samej kolei jako przedsiębiorstwa zarobkowego, wreszcie zaś do oceny tejże działalności kolejowej w ramach ogólnego systemu gospodarczego

[1]) Warszawa. 1920
[2]) L. c. str. 3.
[3]) L. c. str. 18—36.

państwa i społeczeństwa. Wypadnie tu stwierdzić, że dotychczasowa statystyka ruchu towarowego, do powyższych zadań nie przystosowana, mogła je spełniać w mierze nader niedostatecznej.

Bez względu na to, czy stać będziemy na stanowisku prywatno-gospodarczem, iż przedsiębiorstwo kolejowe winno dążyć — po oprocentowaniu i amortyzacji kapitału zakładowego — do możliwie wysokiej r e n t o w n o ś c i, czy też staniemy na stanowisku społeczno-gospodarczem, jak je reprezentowali w Niemczech w latach ośmdziesiątych zeszłego stu. lecia A. W a g n e r i F. U l r i c h, mający i u nas zwolenników i obrońców [1]), wychodzących z „zasady opłat", t. j. zasady, że należy pobierać stawki wyłącznie w wysokości, pokrywającej własne koszta trakcji, i że kolej żelazna powinna przestać być przedmiotem fiskalnych eksperymentów państwa, służąc ogólno-gospodarczym celom społeczeństwa, — to w każdym razie musimy wiedzieć, j a k w i e l k i e s ą t e k o s z t a w ł a s n e na poszczególnych linjach i relacjach i dla poszczególnych rodzajów transportów, trzeba wiedzieć, które linje i relacje są dochodowe, a które przynoszą straty, które taryfy specjalne lub wyjątkowe dla pewnych towarów lub nadawców okazały się pod względem finansowym praktyczne, które zaś były bezcelowe; należy poznać wewnętrzną dynamikę kosztów własnych, a więc wiedzieć, czy i w jakim stopniu wzrost intensywności ruchu towarowego wpływa na wzrost lub względne zmniejszenie kosztów i t. d. Jednem słowem, dla wszystkich poruszonych tu zagadnień polityki finansowo-taryfowej należy prowadzić n a j d o k ł a d n i e j s z ą r a c h u n k o w o ś ć w ramach przedsiębiorstwa kolejowego dla poszczególnych linij, relacyj, towarów i nadawców, opartą na szczegółowej statystyce ruchu towarowego. Tylko kombinacje tej rachunkowości z danemi ruchu towarowego pozwolą np. stwierdzić, że połowa kosztów eksploatacji jest stała i niezależna od tego, czy ruch towarowy jest silnie lub słabo rozwinięty, i że koszta te wzrastają gwałtownie i nagle dopiero, gdy ruch towarowy przekroczy t. zw. maksymum intensywności, zniewalając do założenia drugiego toru, powiększenia taboru i t. p.

Takie statystyczne śledzenie intensyfikacji ruchu towarowego w zależności od momentów gospodarczych i taryfowo-finansowych jest kardynalnym warunkiem r a c j o n a l n e j polityki taryfowej, czy to ze stanowiska rentowności przedsiębiorstw kolejowych, czy to jej oddziaływania na stosunki gospodarcze kraju. Wystarczy przeglądnąć obliczenia inż. Zenona J ę d r k i e w i c z a dla hutnictwa żelaznego w Małopolsce, by się przekonać, jak doniosłym jest ten moment dla rozwoju wytwórczości przemysłowej w kraju, gdy już drobne podniesienie taryfy kolejowej o kilka fenigów na centnarze decyduje o rentowności lub niemożliwości wywozu czy przeróbki na miejscu, skoro uboga w żelazo ruda małopolska nie nadaje się do wywozu, nie znosząc kosztów transportu na wielkie odległości [2]). Te same względy zadecydują również o tem, czy Polska zdoła wykorzystać swoje centralne położenie dla t r a n z y t o w e g o r u c h u t o w a r o w e g o między Zachodem a Wschodem. I tutaj najdrobniejsza różnica taryfowa kilku fenigów na centnarze zadecyduje

[1]) A. W a g n e r. Finanzwissenschaft, t. I, 3 wyd., Lipsk, 1883 r., str. 659. F. U l r i c h, Das Eisenbahnwesen im Allgemeinen, Berlin, 1886 r., str. 22. — Br. C h o d k i e w i c z i T. F i l i p p i Taryfy kolejowe oraz polityka taryfowa i handlowa, Kraków 1910 r., str. 16.

[2]) Z e n o n J ę d r k i e w i c z, Widoki rozwoju hutnictwa żelaznego w Galicji (Prace krajowego biura statystyki przemysłowej), Lwów, 1913 r. (Zesz. II, str. 80).

o tem, czy cały ten masowy ruch tranzytowy korzystać będzie z polskich linij kolejowych, czy też z pominięciem jej przebiegać będzie po linjach państw sąsiednich. Tylko oparcie taryfikacji o szczegółową statystykę ruchu towarowego da możność ustalenia taryf, które odpowiadałyby zarówno względom racjonalnej finansowości, jak i ogólno-gospodarczym potrzebom przemysłu i rolnictwa. W tym względzie istnieją duże zaniedbania; dotychczasowa polityka taryfowa była często fantazją i opierała się na ogólnikowych raczej przypuszczeniach, niż na ścisłych podstawach empirycznych; była raczej błądzeniem po omacku i rzeczą przypadku, niż świadomem regulowaniem stosunków gospodarczych, i nierzadko była powodem skarg i utyskiwań [1]).

Racjonalna, bo na podstawach doświadczalnych statystyki ruchu towarowego oparta, polityka taryfowa pozwala przejść od konstrukcji taryf generalnych, obciążających jedne nadmiernie, a niewyzyskujących dostatecznie innych źródeł dochodowych, do taryf specjalnych, zróżniczkowanych i przystosowanych do gospodarczego znaczenia pewnych towarów lub nadawców, bądź do znaczenia pewnych relacyj lub kierunków ruchu, stosownie do funkcji gospodarczej, jaką te towary, relacje i kierunki ruchu spełniają w całokształcie mechanizmu gospodarczego (np. surowce, półfabrykaty, fabrykaty, dowóz lądowy, wywóz do portów i t. p.); pozwala podnosić stawki w pewnym przypadku do maksymalnej, doświadczalnie ustalonej granicy, bez obawy zduszenia ruchu towarowego, to znów w innym przypadku nakazuje tak długo obniżać stawki, dopóki wpływa to na intensyfikację i rozmiary ruchu. Należy sobie uświadomić, że polityka taryfowa musi być dostosowywana do zmieniających się wciąż warunków gospodarczych w państwie i na rynku światowym, co wywołuje potrzebę coraz to nowych taryf specjalnych. W Bawarji dokonywało się w r. 1903 57%, w Prusach 61%, w Anglji nawet 90% wszelkich transportów towarowych na zasadzie taryf nie normalnych, lecz specjalnych lub wyjątkowych [2]). Wobec tego, że wszystkie taryfy kolejowe pozostają między sobą w związku współzależności, skoro niskość pewnej taryfy wpływa z natury rzeczy na podwyższenie innej taryfy, staje się zrozumiałem, że dla racjonalnej polityki taryfowej ogólnikowe zestawienia co do ruchu towarowego między okręgami gospodarczemi nie mogą stanowić dostatecznej i ścisłej podstawy. Brak ścisłych danych co do rzeczywistych przebiegów pewnych towarów w poszczególnych relacjach, uniemożliwiając ścisłe dostosowanie taryf do empirycznych danych, wpływa na ich nadmierne podwyższenie z obawy przed ewentualnym niedoborem, co musi się oczywiście odbijać niekorzystnie na całokształcie życia gospodarczego kraju, podobnie jak brak ścisłych tabel śmiertelności, skonstruowanych nie na zasadzie abstrakcyjnych wiadomości o śmiertelności wogóle, lecz na ścisłych, przez spis danej ludności dostarczonych dat o konkretnem uwarstwowieniu tej ludności w poszczególnych klasach wieku, wpły-

[1]) Tak np., polskie związki drzewne wysłały niedawno memorjał do władz, domagając się skasowania zmian w taryfie kolejowej, wskazując na nieprzystosowanie stawek dla budulca i podkładów kolejowych, jako artykułów masowych, do stawek wyrobów droższych, jak forniry, które to błędy taryfowe krępują rozwój eksportu drzewnego. (Por. „Naród" r. dn. 24.XII, 1920 r.) —Wiadomo, że na kolejach rosyjskich przeciętne stawki dla całego szeregu artykułów były przy przewozach na średnie i duże odległości niższe od przeciętnych kosztów własnych kolei. (Por. M. Lewy, Rosyjskie taryfy celne i kolejowe i ich wpływ na życie ekonomiczne Królestwa Polskiego, Warszawa, 1915 r. str. 150, 178, 190).

[2]) W. Lotz, l. c. str. 61—62.

wa na nieracjonalne i nadmierne podwyższenie stawek ubezpieczeniowych z obawy przed ewent. stratami towarzystw asekuracyjnych.

Jak doniosłe zadania może spełniać racjonalna polityka taryfowa, pouczy rzut oka na stosunki niemieckie. Już przed wojną była polityka taryfowa kolei w gospodarczej polityce Niemiec narzędziem równie doniosłem, jak polityka celna: z jednej strony starano się przez niskie stawki przewozowe skierować dowóz surowców zagranicznych, np. bawełny, towarów kolonjalnych i t. d. do portów niemieckich, z drugiej strony przez wysokie stawki na pewne towary chciano wstrzymać konkurencję zagraniczną [1]).

W ciągu wojny, gdy z powodu odcięcia od rynku światowego musiano oprzeć aprowizację kraju na własnych zbiorach, okazało się koniecznem dla osiągniecia tego celu stworzvć liczne taryfy ulgowe, celem umożliwienia dowozu produktów rolnych, zboża, mąki, kartofli i t. d. z rolniczych prowincyj wschodnich do deficytowych pod względem aprowizacyjnym prowincyj zachodnich i południowych. czy to gdy szło o ładunki wagonowe, czy o ładunki drobne. Dla uniknięcia psucia się kartofli, stworzono taryfę ulgową dla dowozu świeżych kartofli do suszarni kartofli i fabryk krochmalu. Takież ulgowe taryfy wprowadzono dla przewozu mięsa, masła, szmalcu i t. d. Dla ułatwienia hodowli bydła stworzono ulgi taryfowe dla pasz (jęczmień, owies, kukurydza, płynne odpadki browarniane, melasa, krew i t. d.). Aby odciążyć tabor kolejowy i wyzyskać dla przewozu surowców drogi wodne, zastosowano ulgowe taryfy dla węgli, koksu, brykietów, nietylko ze stacyj loco kopalnia, ale i z wodnych stacyj przeładowczych. Celem poparcia produkcji koksu, ze względu na doniosłe znaczenie gospodarcze otrzymywanych przy niej produktów ubocznych, ustalono ulgi taryfowe dla importu koksu. Takież ulgi dla przewozu ropy, przeznaczonej dla motorów spalinowych, dla przywozu żywic, juty, bawełny i t. d. W interesie przemysłu chemicznego i fabrykacji nawozów stworzono ulgi taryfowe dla przewozu kwasu siarkowego, saletry i t. d. Wreszcie celem poparcia wywozu produktów chemicznych za morze stworzono ulgi taryfowe nietylko w relacji do niemieckich portów wywozowych, ale i dla tych transportów, które szły przez porty duńskie, holenderskie i włoskie [2]). Uprawiana na szeroką skalę polityka ulgowa musiała przyczynić się do znacznych deficytów kolei. W czasie wojny, gdy na pierwszy plan wystąpiły cele wojny, którym wszystkie inne względy podporządkowano — moment ten nie miał oczywiście decydującego znaczenia. Atoli inaczej przedstawi się rzecz ze stanowiska racjonalnej gospodarki powojennej. Tylko dokładna rachunkowość, oparta na ścisłej statystyce ruchu towarowego, może wskazać rodzaj i zakres dopuszczalnych ulg, słowem wskazać racjonalne zasady polityki taryfowej.

Jak polityka taryfowa winna być konstruowana na ścisłej podstawie statystycznej, tak naodwrót statvstyka musi stwierdzać, czy i o ile osiągnięte rezultaty i skutki odpowiadają zamierzeniom. Wobec zmieniających się potrzeb życia, a w związku z niemi i zarządzeń taryfowych, ujęcie statystyczne efektu omówionych zarządzeń taryfowych przy opracowaniu decentralistycznem jest niemożliwe. Tylko skoncentrowanie ma-

[1]) Lotz, l. c. str. 64.

[2]) Von Völcker, Der deutsche Eisenbahnverkehr u. der Krieg, Archiv f. Sozialwissen. u Sozialpolitik t. 40/3 str. 576 — 581, oraz tenże, Krieg u. Verkehr, Allgem. Statist. Archiv, 1915 r. t. 9/2 str. 327.

terjału surowego w rękach fachowo wykształconych pracowników Głównego Urzędu Statystycznego daje możność wszechstronnego wglądnięcia w ten materjał i wyzyskania go w różnych i zmiennych kierunkach i dla różnych zmieniających się potrzeb, możność śledzenia i ujęcia go w jego całości, lub tylko odnośnie do pewnych towarów, czy pewnego rodzaju przebiegów, ich rozłożenia w czasie i t. p.

Wiadomo np., że w Niemczech w okresie kampanji cukrowej dawał się nawet przed wojną odczuwać b r a k w a g o n ó w kolejowych, wobec skoncentrowania w krótkim odcinku czasu licznych transportów buraków cukrowych, które zbiegały się czasowo z analogicznym dowozem dla rolników kartofli, węgla, wapna, nawozów sztucznych i t. d. Śledzenie tych transportów wedle ich rozłożenia w czasie na poszczególne miesiące umożliwia za pomocą odpowiedniej polityki taryfowej r o z ł o ż e n i e d o w o z u n a p o s z c z e g ó l n e m i e s i ą c e tak, aby cukrownie stworzyły sobie zawczasu dostateczny zapas węgla, a również daje możność zarządzeń w tym kierunku, by dowóz sztucznych nawozów odbywał się znacznie wcześniej, w miesiącach spokojniejszych [1]), słowem, polityka taryfowa, oparta o empiryczne dane statystyczne, może w pewnych granicach zaradzić chwilowemu brakowi towarów, a temsamem przyczynić się do r a c j o n a l i z a c j i ż y c i a g o s p o d a r c z e g o. Zarazem widzimy, że niemiecki system statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych nietylko nie uwzględnia momentu c z a s u dokonywanych transportów poszczególnych artykułów, ale nawet w razie potrzeby uwzględnić nie może.

Przykładów tego rodzaju można przytoczyć cały szereg. Jak stwierdziły badania statystyczne Prof. T i e s s e n a nad ruchem towarowym w Niemczech [2]), odbywa się szereg transportów jednego i tego samego artykułu (a więc mimo, iż nie ma żadnej różnicy w jego jakości), równocześnie w o b u przeciwnych kierunkach, a więc z A. do B. i z B. do A., jedynie dlatego, że przy istniejącej różnicy cen między A. i B. oraz na skutek istniejących taryf różniczkowych, ułatwiających wywóz na duże odległości, wysyłka towaru z A. do B. zapewniała wysyłającemu z y s k. Jasnem jest, że ta rentowność prywatno-gospodarcza oznacza ze stanowiska społeczno-gospodarczego marnotrawienie taboru kolejowego, szyn, węgla i pracy personelu, i że odpowiednia polityka taryfowa oraz pozataryfowe zarządzenia mogą się przyczynić do z r a c j o n a l i z o w a n i a życia gospodarczego, do powiększenia społecznej wydajności pracy przez uniemożliwienie bezcelowego marnotrawienia dóbr społecznych na zbyteczne transporty, podejmowane wyłącznie z motywów pogoni za zyskiem indywidualnym, czyli, by użyć słów W. R a t h e n a u a, przez wyplenienie „zygzaku zmarnowanych dróg i frachtów" [3]). Warto przypomnieć, że w Małopolsce $^2/_3$ zakładów przemysłowych używało węgla pruskiego, podczas gdy równocześnie małopolskie kopalnie wysyłały węgiel w znacznych ilościach do zakładów przemysłowych Śląska, Moraw i Niższej Austrji, czego powodem—obok niewłaściwego urządzenia palenisk fabry-

[1]) E. S c h u b a r t, Keine Zuckererzeugung 1915. Archiv f. Sozialwiss. u. Sozialpolitik, 1915 t. 40/2, str. 493.

[2]) Rezultaty interesujących badań T i e s s e n a, dokonanych w okresie wojny i wówczas nie publikowanych, znane mi są z odczytu, wygłoszonego przez Tiessena dla zaproszonego grona ekonomistów.

[3]) W. R a t h e n a u Die neue Wirtschaft, Berlin, 1918 r., str. 48.

cznych w kraju dla węgla wyłącznie o wysokiej wartości kalorycznej — były taryfy kolejowe, faworyzujące wręcz import węgla pruskiego.

Ogółem wydano w Niemczech już w pierwszym roku wojny przeszło 60 nowych taryf wyjątkowych, które miały na celu dla artykułów transportowanych na krótką odległość umożliwić zdolność transportu na dalekie mety, lub naodwrót w razach, gdy transporty na długie odległości są nieekonomiczne, uniemożliwić je na rzecz transportów bliskiej odległości. „Oznacza to dla niemieckiego gospodarstwa społecznego zaoszczędzenie wielu miljonów na kosztach transportu, dzięki przewidującej polityce niemieckich kolei" (Völcker) [1].

Atoli niemiecka statystyka kolejowa, informująca o ruchu towarowym odnośnie do nielicznych grup towarowych i okręgów gospodarczych, nie mogła stanowić dostatecznej podstawy dla omawianych zarządzeń. Jak na tylu innych polach, tak i na tem przekazana z okresu przedwojennego statystyka ruchu towarowego zawiodła, i trzeba było dopiero b a d a ń s p e c j a l n y c h, uwzględniających szczegółowo ruch poszczególnych towarów i dla poszczególnych relacyj. Dopiero taka podstawa doświadczalna stworzyła pewną, naukową podstawę dla racjonalnej polityki taryfowej: „Die Kenntnis der Transporteinrichtungen ist zu einer W i s s e n s c h a f t geworden" [2]. Pozwala ona oprzeć politykę taryfową na ścisłej analizie empirycznych danych statystycznych co do wpływu taryf na rodzaj i ilość przebiegów w poszczególnych relacjach i czasach. Nieracjonalna, bo na takiej analizie rzeczywistości nieoparta i do potrzeb życia niedostosowana polityka taryfowa może pośrednio zarówno administrację kolejową, jak i społeczeństwo drogo kosztować: fałszywe zarządzenia taryfowe mogą bądź zmniejszyć rentowność, bądź ograniczyć przebiegi z ogólno-gospodarczego stanowiska pożądane i konieczne, bądź zachęcać do przebiegów społecznie zbytecznych i szkodliwych. Dlatego taniość statystyki nie powinna odgrywać przy ocenie statystyki roli decydującej; „oszczędność" w wydatkach na zorganizowanie racjonalnej statystyki jest krótkowzrocznością, za którą skarb i społeczeństwo w następstwie drogo muszą płacić. Doświadczenia z okresu wojny w Niemczech doprowadzą niewątpliwie i tam do reformy statystyki ruchu towarowego na kolejach, i wprowadzanie tych przeżytych już zasad dotychczasowej statystyki niemieckiej u nas należałoby uważać za chybione.

II.

Jak z powyższego przedstawienia rzeczy wynika, organizacja statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych stawia sobie dwojakie cele i zadania: naprzód, chce ona dać obraz ważniejszych centrów produkcji i konsumcji wewnątrz kraju lub jego części, oraz obraz jakości, rozmiarów i kierunku wymiany wzajemnej bądź między temi częściami, bądź między niemi a zagranicą; słowem stawia sobie cele podobne jak statystyka handlu zagranicznego oraz statystyka produkcji i konsumcji, lecz stara się je uchwycić n a p o d s t a w i e i n n y c h z n a m i o n z e w n ę t r z n y c h, a mianowicie na podstawie długości i kierunku przebytych przez pewne towary dróg. Powtóre, poza tym ogólnym społeczno-

[1] Allgem. Stat. Archiv., l. c., str. 329.
[2] W. R a t h e n a u, l. c. str. 40.

poznawczym celem, ma ona dać podstawę dla poznania gospodarczej działalności samej kolei żelaznej, jako przedsiębiorstwa gospodarczego.

Statystyka ruchu towarowego nie wyczerpuje obu powyższych celów, lecz ogranicza się wyłącznie do postulatu pierwszego, pozostawiając realizację drugiego postulatu t. zw. statystyce kolejowej w sensie ściślejszym. Jednakowoż statystyka ruchu towarowego, tworząc sobie podstawę organizacyjną, musi pamiętać, że ta ostatnia winna być tak skonstruowaną, aby równocześnie służyć i celom statystyki kolejowej w sensie ściślejszym. Pod tym kątem widzenia musimy rozpatrzeć obecnie pozytywne wymogi takiej organizacji statystycznej.

Wady systemu decentralizacyjnego, powierzającego z natury rzeczy już nietylko dochodzenie, ale częściowo i opracowanie statystyczne niższym organom kolejowym, widoczne były oddawna, i już w latach 90-tych rozpoczęto np. w Austrji studja nad reformą statystyki ruchu towarowego w kierunku zapewnienia większej p e w n o ś c i otrzymywanych danych, oraz możliwie daleko idącego r ó ż n i c z k o w a n i a materjału statystycznego [1]), przyczem stało się wkrótce jasnem, że oba powyższe wymogi dadzą się tylko wówczas zrealizować, jeśli uda się oprzeć statystykę wewnętrznego ruchu towarowego—podobnie jak to się stało już dawniej w zakresie statystyki handlu zagranicznego—na i n d y w i d u a l n e j r e j e s t r a c j i każdej przesyłki w centralnym urzędzie statystycznym. Atoli statystyczne opracowanie tak masowego materjału, obejmującego corocznie po kilka miljonów ceduł przewozowych, natrafiało na nieprzezwyciężone trudności techniczne, i ta to sprzeczność między wymogami racjonalnej statystyki, wysuwanemi przez sfery fachowe i interesantów, a techniczną niemożliwością ich zrealizowania wpłynęła niewątpliwie — niezależnie od przeszkód politycznych i fiskalnych — na przewlekanie organizacyjnych prac przygotowawczych.

Zwrot zasadniczy mógł nastąpić w związku ze zdobyczami techniki, gdy mianowicie udało się zastosować do opracowania statystycznego udoskonalony system maszynowy (maszyny systemu Powera), umożliwiający opracowanie masowego materjału w nader krótkim czasie. Dzięki temu stało się możliwem oddzielenie samego dochodzenia statystycznego od opracowania indywidualnego materjału kartkowego, które odbywa się sposobem centralnym, a wreszcie system maszynowy umożliwił rozszerzenie zarówno zakresu indywidualnej rejestracji na znacznie szerszą grupę towarów, jak i powiększenie liczby możliwych kombinacyj i badań przy opracowaniu. System maszynowy pozwala na dostarczenie każdej chwili jak najszczegółowszych informacyj statystycznych co do każdego poszczególnego towaru i przebiegu, pozwala w miarę, jak pewien towar zyskuje na znaczeniu ze względów bądź gospodarczych, bądź taryfowych czy naukowych, wyodrębnić go przy opracowaniu, śledzić jego przebiegi z dowolną, dla konkretnych celów nieodzowną dokładnością, słowem umożliwia przystosowanie opracowania do zmiennych potrzeb chwili, oznacza zatem i d e a l n y s t a n organizacji statystycznej, którego zrealizowanie winno być w miarę sprzyjających warunków przedmiotem wysiłków i dążeń praktyki statystycznej.

---

[1]) Por. Organisationsentwurf für die Erstellung einer Statistik des Lokalgütervekehrs der Österreichischen Staatsbahn, Wien, 1919 r., str. 4.

Z takich to właśnie założeń wychodzi dołączony poniżej jako załącznik 1 projekt organizacji statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych. Oddziela on zasadniczo dochodzenie statystyczne od opracowania, powierzając dochodzenie ekspedycjom towarowym i zgóry już przystosowując je do opracowania maszynowego w centralnym urzędzie, który koncentruje cały indywidualny materjał kartkowy.

Możnaby dopatrzeć się w takiej organizacji sprzeczności w tym kierunku mianowicie, że powierzono tu dochodzenie statystyczne, i to tak skomplikowane i na dalszy tok prac decydujący wpływ wywierające manipulacje, jak przemiana nazw towarowych i stacyjnych na pojęcia cyfrowe, tym właśnie niższym organom kolejowym, których działalność statystyczną poddano uprzednio surowej krytyce. Sprzeczność ta jest atoli pozorna. W systemie statystyki niemieckiej powierzono nie tylko zbieranie materjału statystycznego, ale i jego opracowanie niższym organom kolejowym, przyczem, jak widzieliśmy, władze wyższe otrzymywały już gotowe zestawienia statystyczne, nie mając możności kontrolowania dokonanych zapisek i zestawień. Nawet względnie proste czynności statystyczne muszą wykazywać w tych warunkach wszystkie omówione przedtem braki i niedomagania. Inaczej tutaj. Można bowiem nawet najtrudniejsze i najbardziej skomplikowane zadania powierzyć osobom o względnie szczupłym zasobie inteligencji i wykształcenia bez obawy narażenia rezultatów operatu, o ile możność ciągłej kontroli pozwala czuwać nad poprawnością dokonywanych zapisek i popełniane błędy wytykać i usuwać. W takim razie, po pokonaniu początkowych trudności, możliwy jest do osiągnięcia wysoki stopień wprawy, tem bardziej, że sprawa nie jest tak skomplikowana, jakby się w pierwszej chwili mogło wydawać. Tylko znaczniejsze centra przemysłowe i handlowe wykazują większy i różnorodny ruch towarowy w nadaniu. W większości stacyj ruch nadawczy ograniczać się będzie do kilku lub kilkunastu artykułów masowych, wysyłanych w określonych kierunkach, tak że po jakimś czasie organy nadawcze, bez żmudnych poszukiwań w wykazach i wyłącznie przy pomocy pamięci, będą w stanie uskuteczniać wymagane zapiski szybko i dokładnie. Ewentualne pomyłki będą mogły być usunięte przez kontrolę w dalszych stadjach dochodzeń i opracowania.

Zapiski w cedułach przewozowych uskuteczniać będą ekspedycje towarowe przy sposobności kartowania i obliczania opłat przewozowych w myśl obowiązujących taryf i zależnie od kilometrycznej odległości stacji przeznaczenia, a zatem wszystkie dane wymagane dla celów statystycznych, niezbędne są organom kolejowym już we własnym interesie fiskalnym kolei i dodatkowych czynności dla celów statystycznych nie wymagają. Otrzymany w ten sposób indywidualny materjał kartkowy skierowuje się — po uskutecznieniu przez kolej przewozu — do wydziału kontroli dochodów przy poszczególnych dyrekcjach kolejowych, gdzie przy sposobności kontroli finansowej istnieje możność równoczesnej kontroli statystycznej, t. j. dostrzeżenia i usunięcia ewentualnych mylnych zapisek dla celów statystycznych. Wreszcie ostateczna kontrola odbywa się w Głównym Urzędzie Statystycznym w toku opracowania materjału kartkowego. Powyższy system wielokrotnej kontroli indywidualnego materjału kartkowego daje możliwe maksymum gwarancji co do wartości i dokładności materjału statystycznego i w porównaniu z systemem niemieckim wykazuje w tym względzie stanowczą wyższość. To też trudność

i punkt ciężkości całego problemu, jaki się wysuwa w proponowanym tu maszynowym i centralnym systemie statystyki ruchu towarowego, polega nie na dochodzeniu i zbieraniu materjału statystycznego, lecz na jego opracowaniu i publikacji, i tej to sprawie należy poświęcić jeszcze nieco uwagi. Nim atoli przejdziemy do tej kwestji, chcemy pokrótce jeszcze poruszyć te momenty, na które dochodzenie statystyczne winno się rozciągać. Jak widać z załączonego pod 1. projektu, chodzi tu o ujęcie a) stacji nadawczej i okręgu gospodarczego nadania, b) stacji przeznaczenia i okręgu gospodarczego przeznaczenia, c) nazwy handlowej towaru, d) zastosowanej taryfy, e) wagi towaru względnie ilości sztuk, wreszcie f) przebytej odległości w kilometrach. Żaden z powyższych momentów— z jednym wyjątkiem, do którego zaraz powrócę—trudności i wątpliwości nie nastręcza: momenty powyższe są z dostateczną ścisłością scharakteryzowane bądź w samym projekcie rozporządzenia, bądź też w obowiązujących przepisach kolejowych (np. co do rejestrowania wagi towarów).

Szczególną trudność powoduje przy organizowaniu statystyki ruchu towarowego jedynie okoliczność, iż nie wszystkie formy tego ruchu mają równorzędną doniosłość gospodarczą. Przesyłka, idąca ze stacji krajowej za granicę, może oznaczać zbyt za granicę produktu krajowego, może jednakowoż być również wynikiem handlu pośredniczącego kupców krajowych, wreszcie może nie mieć nic wspólnego ani z produkcją, ani z handlem krajowym, co bywa w razie zwykłego tranzytu przewozowego, t. j. w przypadku, gdy towar, idący z zagranicy do zagranicy, dla jakichkolwiek powodów uległ „przerwaniu", t. j. został nadany do stacji krajowej, a stąd—przez ekspedytora—ponownie reekspedjowany za granicę. Statystyka ruchu towarowego, zajmująca się przesyłkami, a nie towarzyszącemi im okolicznościami ubocznemi, nie może się zbytnio w te momenty zagłębiać. Stara się atoli w pewnych granicach wyświetlić i te stosunki.

Względnie prosto przedstawia się sprawa wówczas, jeśli np. towar łódzki idzie do Warszawy, gdzie zostaje przez adresata odebrany z zamknięcia kolejowego do prywatnego magazynu i dopiero następnie za granicę, czy do innej części kraju reekspedjowany. Statystyka zanotuje w tym wypadku dwie przesyłki: z Łodzi do Warszawy i z Warszawy za granicę. Jest to usprawiedliwione. Albowiem w tych przypadkach najwięcej uzasadnione będzie przypuszczenie, że towar łódzki pozostaje również w bliższej styczności z handlem warszawskim, i ujęcie Warszawy jako centrum handlowego obok Łodzi jako centrum produkcyjnego jest usprawiedliwione. Inaczej przedstawia się sprawa, jeśli np. towar nadany w Warszawie do Krakowa zostaje tamże bez opuszczenia magazynów kolejowych przekartowany, a następnie wysłany za granicę. W takim przypadku wystawienie dwóch ceduł przewozowych dla przesyłki, idącej z Warszawy za granicę, opierałoby się czy to na względach taryfowych lub celnych, czy to na innych momentach dla statystyki ruchu towarowego przypadkowych, a więc obojętnych. Otóż, w omówionych tu przypadkach „przekartowania" i wystawienia nowej ceduły przewozowej należy w owej cedule przez odpowiednią adnotację uwidocznić, że chodzi tu nie o nową przesyłkę, lecz o przekartowanie przesyłki dawnej. Dla celów statystyki wskazane jest w takim przypadku posługiwanie się cedułą przewozową o odrębnym kolorze (np. niebieską) i zawierającą zapiski, uwidoczniające pierwotne miejsce nadania,

przez co uniknie się dwukrotnego liczenia jednej i tej samej przesyłki oraz ułatwi się techniczne ujęcie wszystkich przypadków przekartowania jako takich.

Poważniejsze trudności powoduje jednakowoż, jak już wspomniałem, nie dochodzenie, lecz opracowanie i publikacja wyników. Jest bowiem jasne i wypływa z natury rzeczy, że im doskanalsza jest statystyka ruchu towarowego pod względem materjalnym, a więc im obszerniejsza jest lista rejestrowanych towarów oraz okręgów gospodarczych, względnie stacyj kolejowych, dla których dokonywują się zapiski, tem większe muszą być przeszkody i trudności techniczne i finansowe, na jakie natrafi. Idealną statystyka ruchu towarowego na kolejach, dająca nam, jak to miało np. miejsce w Rosji, dla każdej stacji kolejowej dokładny obraz jej przywozu i wywozu co do wszystkich towarów i w stosunku do wszystkich poszczególnych stacyj obszaru państwowego oraz zagranicy, natrafia—pomijając już wielką drobiazgowość, a w następstwie i małą przejrzystość takiej statystyki—na nieprzezwyciężone trudności techniczne: zastraszającą obszerność publikacyj i olbrzymie ich koszta. Względy praktyczne nakazują zatem szukać rozwiązania mniej wprawdzie idealnego, lecz czyniącego zadość wszystkim kardynalnym wymogom życia i nauki. Z tych założeń wychodzi proponowane tu rozwiązanie, starające się wyzyskać dla opracowania i publikacji materjału statystycznego żywotne strony zarówno systemu niemieckiego, jak i rosyjskiego.

Widzieliśmy poprzednio, że nomenklatura niemiecka, obejmująca zaledwie 101 grup towarowych, jest niewystarczająca. Nie odpowiada również potrzebom omawianej tu statystyki „Taryfa ogólna" Ministerstwa Kolei Żelaznych, obowiązująca na kolejach polskich od 1/VI 1920 r., a wykazująca 130 grup i około 340 pozycyj towarowych. Jej specyfikacja, na obcych taryfach wzorowana, jest bowiem nierównomierna i do struktury gospodarczej kraju niezastosowana. Gdy niektóre grupy towarowe, np. chemikalja, wykazują daleko posuniętą specyfikację, obejmującą aż 45 pozycyj taryfowych, a więc zróżniczkowanie taryfy, nie pozostające w żadnym stosunku do słabo u nas rozwiniętego przemysłu chemicznego (por. „Taryfa Ogólna" str. 136), to inne i w kraju przeważnie rolniczym nader doniosłe grupy towarów, jak np. zboże i rośliny strączkowe, są różniczkowane niedostatecznie i obejmują zaledwie jedną jedyną pozycję. Należałoby dążyć do skonstruowania nomenklatury przynajmniej dwakroć obszerniejszej, niż niemiecka, a więc obejmującej jakie 200 lub może nawet 240 pozycyj towarowych. Dość znaczną musiałaby być również liczba okręgów gospodarczych polskich, wynosząca jakie 30—32, oraz okręgów zagranicznych w liczbie 18. Wreszcie zastosowana tu metoda publikacji pozwalałaby uwzględniać ruch towarowy na najważniejszych stacjach kolejowych poszczególnych okręgów gospodarczych oraz na wszystkich stacjach granicznych. Tak znaczne rozszerzenie nomenklatury towarowej musi być oczywiście zrównoważone oszczędnością na innem polu, o ile nie chcemy, by publikacje rozrosły się nadmiernie. A mianowicie, w całej rozciągłości należałoby tę listę towarową wykazywać jedynie w „Sumarycznem zestawieniu" ruchu towarowego wszystkich 32 wewnętrznych okręgów gospodarczych. Przyjmując, iż wydawnictwo formatu Statystyki Polski pomieściłoby na 2 stronach 32 pozycje towarowe, możnaby pomieścić „Su-

maryczne zestawienie" wywozu i przywozu wszystkich 240 pozycyj towarowych dla każdego okręgu na 16 stronach wydawnictwa.

Wykaz „Ruchu lokalnego" w obrębie okręgów gospodarczych, jako niedzielący się na wywóz i przywóz, pomieściłby na 2 stronach po 60 pozycyj towarowych, więc łącznie wystarczyłoby dla publikacji całkowitej tabeli o 240 pozycjach dla wszystkich okręgów gospodarczych zaledwie 8 stron.

Wykazy „Ruchu zagranicznego", i to obejmujące zarówno stosunki okręgów polskich z zagranicą, jak i okręgów zagranicznych z Polską, oraz „Wykaz ruchu przewozowego" zagranicy z zagranicą, licząc po 16 pozycyj towarowych na 2 stronach, wymagać będą dalszych 30 stron, wreszcie „Wykaz ruchu towarowego stacyj granicznych", licząc po 12 pozycyj towarowych na 2 stronach, wymagać będzie przy uwzględnieniu dla każdej stacji granicznej ruchu z zagranicy, do zagranicy i tranzyta — stron 40, tak, że wszystkie omówione dotychczas zestawienia sumaryczne, obejmujące po 240 pozycyj towarowych, wymagać będą zaledwie 94 stron druku, trudności zatem żadnych nie nastręczają. Inaczej przedstawia się sprawa szczegółowego „Wykazu ruchu towarowego międzyokręgowego", a więc ruchu towarowego każdego poszczególnego okręgu gospodarczego w stosunku do wszystkich innych okręgów krajowych oraz zagranicznych. Licząc po 16 pozycyj towarowych na 2 stronach wydawnictwa, trzebaby było dla publikacji 240 pozycyj towarowych 30 stron dla każdego okręgu krajowego, zatem dla 32 okręgów łącznie 960 stron druku, przyczem mimo znacznej objętości wydawnictwa statystyka powyższa nie dawałaby nam obrazu dość szczegółowego, nie uwzględniałaby poszczególnych stacyj, a jedynie ruch towarowy całych okręgów gospodarczych. Oczywiście wydawnictwo tych rozmiarów byłoby w obecnych warunkach nader kosztownem, a mimo to nie odpowiadałoby czy to potrzebom polityki taryfowej, czy to potrzebom informacyj o stosunkach gospodarczych kraju.

Należało zatem szukać sposobu pogodzenia obu wymienionych tu sprzecznych wymogów: możliwie daleko idącej szczegółowości wykazów, nie zatrzymującej się na okręgach gospodarczych, lecz sięgającej aż do stacyj kolejowych, oraz przejrzystości i taniości publikacji. Proponowane tu rozwiązanie wychodzi z założenia, że olbrzymia większość transportów masowych ogranicza się w poszczególnych okręgach gospodarczych do kilkunastu, a co najwyżej kilkudziesięciu pozycyj towarowych, czy to rolniczych, czy przemysłowych. Z ogólnej liczby uskutecznionych transportów na kolejach austrjackich np. w r. 1908 w liczbie 61 564 538 ton, przypadło na węgiel i koks 38,31%, drzewo 11,65%, kamienie, gips, cement 9,68%, żelazo i wyroby żelazne 5,10%, płody rolne (zboże, strączkowe, kartofle) 4,93%, rudy i minerały 4,13%, ropę 3,68%, t. j. na wymienionych tu 7 grup przypadło 77,48%, na wszelkie pozostałe artykuły razem niespełna 22,52% [1]).

Stosunki w b. Królestwie Polskiem nie odbiegają zbytnio od powyższych cyfr. W r. 1910 stosunek węgla do ogółu ładunków, przewiezionych na głównych kolejach Królestwa w sumie 195 miljonów pudowiorst, wynosił 33,5%, stosunek zboża 6,5% i t. d. [2]). Fakt powyższy ułatwia bardzo

[1]) Österr. Eisenbahnministerium, Bericht über d. Ergebnisse der Staatseisenbahnverwaltung für das Jahr 1908, Wien, 1909, str. 183.
[2]) M. Lewy, l. c., str. 227.

nasze zadanie. Szczegółowe opracowanie ruchu towarowego każdego okręgu gospodarczego w stosunku do wszystkich innych okręgów krajowych i zagranicznych i co do wszystkich 240 pozycyj towarów należałoby wygotować jedynie w kilku egzemplarzach rękopiśmiennych, przechowywanych w urzędach dla potrzeb tych urzędów, oraz dla użytku interesantów. Natomiast tablice, przeznaczone dla publikacji, mogłyby ulec znacznemu skróceniu, a mianowicie należałoby w nich wykazywać nie wszystkie 240 artykułów towarowych, a jedynie w każdym poszczególnym okręgu te artykuły, których transport osiągnął pewną, bliżej określić się mającą, minimalną wysokość. Poza tą grupą towarów należałoby wykazywać w tablicy szereg dalszych towarów doniosłego znaczenia dla gospodarstwa krajowego, niezależnie od masowości przewozu. Łącznie liczba towarów obu tych kategoryj nie wynosiłaby więcej niż 80. Wszelkie inne towary należałoby pomieścić w rubryce ogólnej „Inne". W rezultacie tej metody szereg wykazywanych w tabeli towarów byłby dla każdego okręgu gospodarczego odmienny, zależnie od gospodarczego charakteru tego okręgu. Okrąg A. wykazywałby np. szereg towarów oznaczonych liczbami porządkowemi 1, 2, 9, 18, 29, 115, 240, okrąg B. towary 1, 3, 4, 68, 205, 240, okrąg C. towary 2, 6, 115, 228, 240 i t. d.

W ten sposób publikacja zyskałaby na uproszczeniu i przejrzystości, przy równoczesnem obniżeniu kosztów wydawnictwa, i byłaby w stanie dostarczyć nam informacyj szczegółowych o ruchu towarowym wszystkich doniosłych gospodarczo artykułów danego okręgu.

Uzyskana tą drogą oszczędność co do rozmiarów wydawnictwa pozwala rozszerzyć je w innym kierunku. Należałoby mianowicie poza ruchem towarowym dla całego okręgu gospodarczego wykazywać nadto ogólną cyfrę ruchu towarowego (w przywozie i wywozie) dla najważniejszych stacyj kolejowych w obrębie okręgu, z dalszem uwzględnieniem najważniejszych towarów. Przyjąwszy, iż wykaz 80 artykułów wymagałby dla każdego okręgu 10 stron druku, zaś wykaz ruchu towarowego dla najważniejszych stacyj dalsze 2 strony, całość publikacji dla 32 okręgów gospodarczych obejmowałaby 384 strony, a łącznie z zestawieniem sumarycznem, w myśl poprzednich obliczeń, 478 stron druku — nie przekroczyłaby zatem rozmiarów publikacji niemieckiej, której tom 80 za rok 1913 wykazuje łącznie stron 457, nb. znacznie większego formatu *), przyczem publikacja nasza byłaby pod względem rzeczowym — mimo mniejszych rozmiarów — dokładniejsza, gdyż uwzględniałaby większą listę towarów, oraz obok okręgów gospodarczych ruch towarowy na najważniejszych stacjach kolejowych, a wreszcie, pominięty przez statystykę niemiecką, ruch towarowy wszystkich stacyj granicznych, publikowany tam w osobnych sprawozdaniach rocznych poszczególnych dyrekcyj kolejowych.

Wreszcie należy parę słów poświęcić sprawie kosztów. Wprawdzie widoczne korzyści centralnego opracowania są tak znaczne, wady systemu decentralizacyjnego tak poważne, że już te względy same przez się winny przechylić wagę na rzecz proponowanego tu projektu. Przekonamy się jednak, że oznacza on postęp i korzyści także i ze stanowiska

*) Por. „Statistik der Güterbewegung auf deutschen Eisenbahnen nach Verkehrsbezirken geordnet. 80 Bd., Jahr 1913. Berlin, 1914. — Wymieniona wyżej „Statystyka ruchu towarowego na kolejach galicyjskich" za lata 1890 — 92 obejmuje 3 zeszyty o łącznie 1330 stronach druku!

czysto finansowego. Prace statystyczne w warszawskiej dyrekcji kolejowej, skoncentrowane w jej wydziale dochodów, wymagają obecnie — przy nader prymitywnym stanie tej statystyki, uwzględniającej jedynie w ruchu towarowym statystykę ilościową z pominięciem rodzajowej — 24 osoby. Przy uwzględnieniu statystyki rodzajowej, a wreszcie przy opracowaniu jej wedle poszczególnych okręgów gospodarczych, personel statystyczny wzrośnie do osób 40. Licząc, iż nie wszystkie dyrekcje mają prace równie obszerne, należy przyjąć średnio na dyrekcję po osób 30, zatem łącznie dla 9 dyrekcyj osób 270.

Inną podstawę dla ocenienia kosztów otrzymamy na podstawie doświadczeń statystyki handlu zagranicznego. Dla opracowania około 300 000 deklaracyj statystycznych, jakie napływają w ciągu roku z komór celnych, potrzebny jest personel 50 osób. Przyjąwszy, że dla opracowania 10 razy większego materjału statystyki ruchu towarowego, obejmującej ok. 3 miljonów ceduł przewozowych, konieczny będzie personel tylko 6 razy liczniejszy, dojdziemy do liczby 300 osób. Już z tego widać, że koszt opracowania centralnego nie byłby większy niż przy sposobie decentralizacyjnym, a prawdopodobnie nawet mniejszy. Wynika to z następującego zestawienia, wychodzącego z założenia, że opracowanie następuje sposobem ręcznym:

1. Przy 3 miljonach ceduł przewozowych w roku, wypada miesięcznie po 250 000 ceduł, z których należy sporządzić odpisy dla celów statystyki. Przyjmując na 1 pracownika dziennie średnio 300 kart, a w miesiącu przy 25 dniach pracy 7 500 sztuk, dojdziemy do 34 sił miesięcznie.

2. Na kontrolę dokładności uskutecznionych w cedułach wpisów, numerów nomenklatury towarowej, okręgów gospodarczych, stacyj, wagi i t. d. wypadnie — licząc około 30 000 kartek miesięcznie na pracownika — 9 sił miesięcznie.

3. Na segregację kart według numerów nomenklatury i według okręgów i stacyj przeznaczenia, sumowanie wagi, licząc po 8 000 kart miesięcznie na pracownika, otrzymamy 32 siły miesięcznie.

4. Wyliczanie przebiegów wymaga, biorąc jako normę 10 tysięcy kart na pracownika miesięcznie, 25 sił miesięcznie.

5. Opracowanie statystyki ilościowej (wewnątrz kraju, z zagranicą, oraz tranzytowej) — 10 sił miesięcznie.

6. Kierownictwo, kontrola, korespondencja i registratura również 10 sił miesięcznie.

7. Opracowanie roczne rezultatów ruchu towarowego i statystyki eksploatacyjnej miesięcznie 10 sił.

Łącznie otrzymamy 130 sił miesięcznie.

A zatem system centralny, nawet przy opracowaniu ręcznem, oznacza znaczną oszczędność personelu.

Przy opracowaniu maszynowem — wymagającem dla 3 miljonów kart ok. 70 osób, koszt opracowania — poza jednorazowym znaczniejszym wydatkiem na zakupno maszyn — byłby oczywiście znacznie mniejszy.

Na zakończenie jeszcze parę uwag o podziale na okręgi gospodarcze*). Liczba okręgów zagranicznych jest dana przez najważniej-

*) Ob. załącznik 3.

sze obce obszary państwowe, z któremi będziemy pozostawać w stosunkach wymiany towarowej, i nie przekroczy liczby 17—18. Nie uwzględniono przytem krajów, z któremi pozostawać będziemy w stosunkach wymiennych za pośrednictwem portu gdańskiego. Podział nasz wydaje się nam konsekwentniejszym niż niemiecki, o którym niewiadomo co stanowi jego principium divisionis, nie daje bowiem ani ważniejszych pod względem wymiany towarowej krajów w ogóle (pomija Stany Zjednoczone Ameryki, Amerykę Południową i t. d.), ani też ważniejszych krajów ladu europejskiego (wymienia bowiem np. Anglję, a pomija Hiszpanję i t. d.).

Znaczniejsze trudności natrafia podział kraju na wewnętrzne okręgi gospodarcze. Obok ich charakteru ekonomicznego, należy wziąć pod uwagę, kierunek oraz gęstość rozgałęzień kolejowych, a wreszcie i liczbę ludności oraz rozległość, przyczem ważnym wydawał mi się i ten moment, aby nie rozbijać tej jednostki administracyjnej, jaką jest p o w i a t. Suma ogólna tych okręgów nie powinna przekraczać liczby 30—32. Za podstawę podziału Małopolski wzięto pracę i mapki D-ra S z c z e p a ń s k i e g o, który uwydatnia 2 środowiska kopalnictwa małopolskiego: zagłębie węglowe Krakowskie, oraz Drohobycz, jako ognisko przemysłu naftowego. Oba te okręgi połączone są nieprzerwanym prawie mostem, idącym wzdłuż południowej granicy Małopolski, tj. Podkarpaciem, i przechodzącym ku północy tylko tam, gdzie złoża zasobów kopalnych kraju przez Limanowę, Bochnię i Wieliczkę odchylają się również ku północy [1]). Jest to dość zwarte i na jednolitych warunkach opierające się terytorjum „możliwości przemysłowych", około których ugrupowano resztę kraju o charakterze więcej rolniczym.

Za podstawę podziału b. zaboru pruskiego wzięto rezultaty cytowanej już pracy p. R o s e g o, trzymano się przytem podziału na województwa. Podział b. Królestwa Polskiego oparto na pracy p. Teodora T o e p l i t z a: „Próba nowego administracyjnego podziału Królestwa [2]), posługując się ponadto i innemi pracami w rodzaju B o l l a n d a, „Co produkuje Galicja, a co Królestwo Polskie", Kraków 1916, atlasem R o m e r a i t. d., wreszcie co do Ziem Wschodnich wzięto za podstawę podziału granice województw.

---

[1]) A. S z c z e p a ń s k i, Stan wytwórczości przemysłowej i górniczej Galicji w r. 1910. Lwów, 1917 r., str. 34.

[2]) „Myśl Polska", Rok 3, zesz. 4/5 (1917).

ZAŁĄCZNIK 1.

PROJEKT.

ROZPORZĄDZENIE

z dnia..... 1921 r. w sprawie prowadzenia statystyki ruchu towarowego na kolejach normalnych w obrębie państwa polskiego, oddanych do ruchu publicznego.

1) Dla celów statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych należy dla każdej przesyłki wpisać na odnośnej cedule przewozowej w miejscu na ten cel przeznaczonem zarówno dla przesyłek zwykłych, jak i pośpiesznych:

a. nazwę stacji nadawczej oraz numer okręgu gospodarczego nadawczego,
b. nazwę stacji przeznaczenia oraz numer okręgu gospodarczego przeznaczenia,
c. nazwę handlową towaru,
d. zastosowaną taryfę,
e. wagę towaru względnie ilość sztuk,
f. przebytą odległość w kilometrach,
g. ewent. nazwę stacji granicznej.

2) Każdy przystanek (stacja) kolejowy polskich kolei państwowych otrzymuje własny numer statystyczny, uwidoczniony w „Spisie numerów stacyjnych". Każda stacja nadawcza ma uwidocznić ten numer w stemplu stacji nadawczej tak, aby przy wygotowaniu ceduły przewozowej z wyciśniętego na niej stempla stacyjnego można odczytać jednocześnie numer stacji nadawczej. Większe stacje nadawcze mogą używać ceduł z oznaczeniem numeru stacyjnego za pomocą druku.

W podobny sposób należy uwidocznić na cedule przewozowej numer statystyczny stacji przeznaczenia.

3) Przy przewozie towarów z okręgów krajowych do zagranicy i z zagranicy do okręgów krajowych, oraz z zagranicy do zagranicy, należy nadto wpisać nazwę i numer wychodowej i wchodowej stacji granicznej.

4) Dla zaliczenia stacji przeznaczenia przy nadaniu oraz stacji nadawczej przy odbiorze do pewnego okręgu gospodarczego należy się posługiwać „Wykazem statystycznym okręgów gospodarczych". Przynależność niewymienionych w wykazie zagranicznych stacyj do pewnego okręgu gospodarczego należy ustalić podług oznaczenia kolei w cedule przewozowej, w razach wątpliwych należy zapytać kontrolę dochodów właściwej dyrekcji kolejowej.

5) Oznaczenie numeru okręgu gospodarczego oraz numeru stacji nadawczej lub stacji przeznaczenia w obrębie danego okręgu gospodarczego następuje za pomocą *jednej* liczby czterocyfrowej w ten sposób, że dwa pierwsze miejsca (cyfry dla tysięcy i setek) służą do oznaczenia okręgu gospodarczego, a dwa ostatnie miejsca (cyfry dla dziesiątków i jedności) służą do oznaczenia numeru statystycznego stacji w obrębie danego okręgu gospodarczego. Jeśli zatem w obrębie pewnego okręgu, np. Krakowskiego, oznaczonego np. numerem statystycznym 5, stacje Bonarka i Płaszów mają kolejne oznaczenie 23, 24, to wszelkie przesyłki nadane w Bonarce będą oznaczone liczbą 0523, przesyłki nadane w Płaszowie liczbą 0524 i t. d. W okręgu gospodarczym pierwszym stacja ósma oznacza się 0108 i t. d.

6) W przypadku, gdy przesyłki, nadeszłe na stację czy to z zagranicy, czy to z innej stacji krajowej, zostają nadane do innej stacji kolejowej w drodze przekarto-

wania i bez opuszczenia zamknięcia (magazynu) kolejowego, należy użyć dla celów statystyki ruchu towarowego ceduł przewozowych niebieskich i uwidocznić w nich obok zapisek zwykle wymaganych przy nadaniu także i miejsce p i e r w o t n e g o n a d a n i a.

7) W przypadku, jeśli przesyłka, nadeszła na stację, zostaje z jakichkolwiek powodów skierowana z powrotem do miejsca nadania, należy na towarzyszącej przesyłce cedule przewozowej zrobić wyraźną adnotację „z w r o t".

8) Ekspedycje towarowe stacji nadawczej obowiązane są przy sposobności obliczania opłaty przewozowej oznaczyć na cedule n a z w ę h a n d l o w ą t o w a r u, przesyłanego wedle taryfy ogólnej, odpowiednim numerem statystycznym od 1—300 podług „Statystycznego spisu towarów" (Załącz. B.), a dla towarów, przesyłanych podług taryf specjalnych, numerem od 701—800. Oznaczenia ogólnikowe towaru, jak np. zboże, żelazo i t. p., są niedozwolone. Należy oznaczyć dokładnie rodzaj towaru, a więc żyto, pszenica, jęczmień — żelazo surowe, walcowane, stal w blokach, blacha cienka, drut, kawa palona, kawa surowa i t. p.

Zwolnione są od dokładnego oznaczania nazwą handlową towary, nadane jako przesyłki wojskowe, służbowe (kolejowe), bagaż podróżnych, próbki handlowe oraz urządzenie i sprzęty domowe w razie przeprowadzki; należy atoli w tych przypadkach powyższy charakter tych przesyłek uwidocznić w cedule przewozowej.

Jeśli towar, stanowiący zupełną całość (np. maszyna parowa), zostaje nadany gatunków, wówczas należy odnośnie do każdego gatunku towaru wymienić osobno jego nazwę handlową, wagę (ilość) i zastosowaną taryfę.

Jeśli towar, stanowiący zupełną całość (np. maszyna parowa), zostaje nadany w stanie rozłożonym na części, wówczas przedmiotem wpisu w cedule przewozowej winien być towar wzięty jako całość, a nie jego części składowe. W takim razie należy w cedułach przewozowych odnośnych przesyłek uwidocznić to przez odpowiednią uwagę, a więc: pierwsza (ew. druga, trzecia i t. d.) częściowa przesyłka maszyny parowej.

Statystyczne n u m e r y towarów mają wpisywać stacje nadawcze zawsze obok w y r a z o w e g o oznaczenia przesyłanego towaru w szpalcie „treść". Aby uniknąć pomieszania tej liczby z innemi liczbami, znajdującemi się w cedule, należy ją obwieść kółkiem, np. „pszenica" (25).

Stacja przeznaczenia obowiązana jest, przy sposobności sprawdzania innych momentów ceduły przewozowej przed wydaniem przesyłki adresatowi, sprawdzić równocześnie prawdziwość wpisanego numeru statystycznego przesyłanego towaru, oraz zarządzić w razie potrzeby konieczne sprostowania lub uzupełnienia.

9) Statystyczny numer zastosowanej t a r y f y ustala się dopiero w toku opracowania materjału przez Główny Urząd Statystyczny. Celem umożliwienia łatwego i szybkiego ustalenia tego numeru statystycznego taryfy, stacja nadawcza winna baczną zwrócić uwagę na to, aby wyrazowe oznaczenie zastosowanej taryfy było wpisane do ceduły dokładnie i wyraźnie.

10) W a g ę przesyłki, względnie ilości sztuk, stanowiących podstawę do obliczenia opłaty przewozowej, należy wpisać podług istniejących przepisów co do wpisywania wagi rzeczywistej oraz zaokrąglonej. Waga ładunków, względem których stosowane są taryfy rozmaite, powinna być podana oddzielnie dla każdego rodzaju towaru.

11) D ł u g o ś ć przebytej przez przesyłkę drogi w kilometrach należy wpisać w rubryce na ten cel przeznaczonej, na podstawie zestawienia kilometrycznych odległości w pomocniczych tablicach kalkulacyjnych.

12) Wypełnione w sposób powyżej oznaczony ceduły przewozowe dla przesyłek zwykłych i pośpiesznych zostają w myśl obowiązujących przepisów przesłane przez stację przeznaczenia dla celów kontroli do Wydziału Kontroli Dochodów przy odnośnej Dyrekcji Kolejowej. Po ukończeniu prac kontrolnych, to znaczy z końcem trzeciego

miesiąca po upływie miesiąca sprawozdawczego, cedu'y winny być przesłane przez Kontrolę Dochodów, podług stacyj i okręgów ułożone, do Głównego Urzędu Statystycznego, przyczem należy zwrócić uwagę na to, aby materjał cedułowy był kompletny, bez jakichkolwiek luk i braków.

13) Gdyby wyjątkowo zachodziła konieczna potrzeba wyjęcia z materjału kartkowego, przesłanego do Głównego Urzędu Statystycznego, jednej lub kilku ceduł dla załatwienia formalności rozrachunkowych lub z jakichkolwiek innych ważnych powodów, wówczas na miejsce wyjętej ceduły winna być wstawiona karta zastępcza, podług następującego wzoru:

KARTA ZASTĘPCZA

dla przesyłki zwyczajnej Nr ..... z dn. ..... 1921 r.

Nr. Statyst. stacji nadawczej i okręgu gosp. nadawczego .....

„ „ „ przeznaczenia „ „ przeznaczenia .....

„ „ towaru .....

Waga w *kg* rzeczywista ..... zaokrągloua .....

Ilość sztuk .....

Odległość w *km* .....

Zastosowana taryfa podług listu przewozowego .....

14) Kontrole dochodów winny przy sposobności finansowej kontroli ceduł przewozowych kontrolować również wszelkie wpisy, nakazane dla celów statystycznych, a w razie potrzeby sprostoać je lub uzupełnić. W szczególności należy ściśle wskazać nazwę towaru oraz zastosowaną taryfę, a w razie zmiany obliczenia opłaty przewozowej należy jednocześnie zbadać, czy nie należy zmienić zarazem statystycznego numeru towarowego.

Zarówno nadawca jak i adresat obowiązani są udzielać Głównemu Urzędowi Statystycznemu, względnie jego organom oraz organom kolei państwowych, zgodnie z prawdą, wszelkich wyjaśnień odnośnie do okoliczności, do których podania obowiązani są w myśl niniejszego rozporządzenia, a to celem uzupełnienia niekompletnych lub nieścisłych zapisek w listach przewozowych, względnie celem usunięcia wątpliwości co do ich prawdziwości.

Z uwagi na to, że statystyka tylko wówczas może spełnić włożone na nią zadanie o ile ujmie wszelkie przesyłki towarowe bez opuszczeń i pod właściwą nomenklaturą, Dyrekcje Kolejowe winny za pośrednictwem swych organów kontrolnych usilnie czuwać nad ścisłem wykonaniem powyższych przepisów, a w razie potrzeby winny wydać konieczne instrukcje i pouczenia.

15) Organy kolejowe są obowiązane udzielać urzędnikom Głównego Urzędu Statystycznego, wydelegowanym w celu kontroli działalności statystycznej poszczególnych stacyj kolejowych, wszelkich informacyj, potrzebnych dla celów statystyki ruchu towarowego.

16) Wykonanie tego rozporządzenia należy do Ministra Kolei Żelaznych w porozumieniu z Dyrektorem Głównego Urzędu Statystycznego.

17) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ..... 1921 r.

Równocześnie z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą wszelkie dawniejsze ustawy i przepisy w sprawie statystyki ruchu towarowego na kolejach żelaznych.

ZAŁĄCZNIK 2.

Wykaz sumaryczny ruchu towarowego w wysyłce i odbiorze za rok.....

A. Ruch krajowy. I. Ruch międzyokręgowy.

№ porządkowy	Nazwa okręgu gospodarczego	Bawełna		Drzewo, kłody, bale		Deski, łaty		Gonty i wyroby cieślskie		Wyroby stolarskie i tokarskie		Meble gięte, forniery		i t. d. do 240	
		1		2		3		4		5		6		240	
		W.[1]	O.[2]	W.	O.	W.	O.	W.	O.	W.	O.	W.	O.	W.	O.
1	Warszawa	[1] Wysyłka	[2] Odbiór												
2	Łódź														
. . . . .															
32	Gdańsk														
	Suma: A I														

A. Ruch krajowy. II Ruch lokalny.

1	Warszawa														
2	Łódź														
. . . . .															
. . . . .															
32	Gdańsk														
	Suma: A II														
	Do tego suma: A I														
	Ogółem: A														

B. Ruch z zagranicą.

	I. Ruch krajowy z zagranicą. 1. Wywóz i dowóz okręgów polsk. do i z zagranicy														
1	Warszawa														
2	Łódź														
. . . . .															
32	Gdańsk														
	Suma: B I. 1.														
	2. Wywóz i dowóz zagranicy do i z okręgów polskich . . .														
51	Estonja														
52	Łotwa														
. . . . .															
68	Inne kraje lądu Eur.														
	Suma: B I. 2 . .														
	Suma: B I. (1+2)														
	II. Przewóz z zagranicy do zagranicy.														
51	Estonja														
52	Łotwa														
. . . . .															
68	Inne kraje lądu Eur.														
	Suma: B II.														
	Do tego suma: B I														
	Suma: B														
	Do tego suma: A														
	Ogółem w r.....														

C. Wykaz ruchu towarowego stacyj granicznych *).

№ porząd.	Nazwa stacji granicznej	Bawełna			Drzewo, kłody, bale			Deski, łaty			Gonty i wyroby ciesielskie			i t. d. do 240
		1 **)			2			3			4			i t. d
		K.	Z.	P.	K.	Z.	P.	K.	Z.	P.	K	Z.	P.	
1	Sosnowiec													
2	Dziedzice													
3	Tczewo													
	. . . . .													
39	Podwołoczyska													
40	Turmont													

*) Z pominięciem ruchu lokalnego danej stacji granicznej.

) K = ruch **krajowy do zagranicy, Z = ruch **zagranicy** do kraju, P = **przewóz** z zagranicy do zagranicy.

D. Wykaz szczegółowy ruchu towarowego międzyokręgowego.

Okrąg gospodarczy № 2. Łódź

№ porządkowy	Nazwa okręgu gospodarczego	Bawełna		Drzewo, kłody, bale		Deski, łaty		i. t. d. do 240		WYKAZ WAŻNIEJSZYCH STACYJ W OKRĘGU*)	W.	O.
		1		2		3		240		**Łódź, ogółem** . .		
		W.	O.	W.	O.	W.	O.	W.	O.	W tem: Bawełny		
										Węgla .		
										Mąki .		
	I. Okręgi krajowe									**Pabianice, ogółem**		
1	Warszawa									W tem: Bawełny		
3	Piotrków									Maszyn		
	. . . . .									Drzewa		
	. . . . .											
	. . . . .									**Łęczyca, ogółem**		
32	Gdańsk									W tem: Węgla		
	Suma . .									Żyta		
	II. Okręgi zagraniczne.											
51	Estonja											
52	Łotwa											
	. . . . .											
67	Danja											
68	Inne kraje lądu Europejskiego											
	Suma II .											
	Ogółem (I+II) .											

*) Ruch lokalny i międzyokręgowy łącznie.

ZAŁĄCZNIK 3.

WYKAZ OKRĘGOW GOSPODARCZYCH.

A. Okręgi wewnętrzne.

I. *Była Kongresówka.* Okrąg 1: miasto Warszawa. — Okrąg 2: powiaty: Błonie, Płońsk, Pułtusk, Radzymin, Skierniewice, Sochaczew, Warszawa. — Okrąg 3: Grójec, Opoczno, Rawa. — Okrąg 4: m. Łódź, powiaty: Brzeziny, Łęczyca, Łódź. — Okrąg 5: Łask, Sieradz, Wieluń. — Okrąg 6: Piotrków, Radomsko. — Okrąg 7: Będzin, Częstochowa, Olkusz. — Okrąg 8: Jędrzejów, Kielce, Miechów, Opatów, Pińczów, Sandomierz, Stopnica, Włoszczowa. — Okrąg 9: Iłża, Końskie, Kozienice, Radom. — Okrąg 10: m. Lublin, powiaty: Janów, Krasnystaw, Lubartów, Lublin, Puławy, Włodawa. — Okrąg 11: Biłgoraj, Chełm, Hrubieszów, Tomaszów, Zamość. — Okrąg 12: Biała Podlaska, Garwolin, Konstantynów, Łuków, Mińsk, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Węgrów. — Okrąg 13: Kalisz, Koło, Konin, Słupca, Turek. — Okrąg 14: Gostynin, Kutno, Lipno, Łowicz, Nieszawa, Płock, Rypin, Sierpc, Włocławek. — Okrąg 15: Ciechanów, Łomża, Maków, Mława, Ostrołęka, Ostrów, Przasnysz, Wysokie Mazowieckie. — Okrąg 16: Augustów, Białystok, Bielsk, Kolno, Sejny, Sokółka, Szczuczyn.

II. *Małopolska.* Okrąg 1: m. Kraków, Biała, Chrzanów, Myślenice, Oświęcim, Podgórze, Wadowice, Żywiec, Orawa. — Okrąg 2: Bochnia, Brzesko, Gorlice, Grzybów, Jasło, Krosno, Limanowa, Nowy Sącz, Nowy Targ, Sanok, Tarnów, Wieliczka, Spisz. — Okrąg 3: Brzozów, Dąbrowa, Kolbuszowa, Łańcut, Mieles, Nisko, Pilzno, Ropczyce, Rzeszów, Strzyżów, Tarnobrzeg. — Okrąg 4: Cieszanów, Gródek, Jarosław, Jaworów, Kamionka Strumiłowa, Mościska, Przemyśl, Przeworsk, Radziechów, Rawa Ruska, Sokal, Żółkiew. — Okrąg 5: Dobromil, Dolina, Drohobycz, Kałusz, Lisko, Sambor, Skole, Stary Sambor, Stryj, Turka. — Okrąg 6: m. Lwów, powiaty: Bóbrka, Lwów, Przemyślany, Rohatyn, Rudki, Żydaczów. — Okrąg 7: — Brody, Brzeżany, Husiatyn, Podhajce, Skałat, Tarnopol, Trembowla, Zbaraż, Zborów, Złoczew. — Okrąg 8: Bohorodczany, Borszczów, Buczacz, Czortków, Horodenka, Kołomyja, Kossów, Nadwórna, Peczeniżyn, Stanisławów, Śniatyń, Tłumacz, Zaleszczyki.

III. *Były zabór pruski.* Okrąg 1: województwo poznańskie. — Okrąg 2: województwo pomorskie. — Okrąg 3: Gdańsk.

IV. *Ziemie wschodnie.* Okrąg 1: województwo nowogródzkie. — Okrąg 2: województwo poleskie. — Okrąg 3 i 4: województwo wołyńskie.

B. Okręgi zagraniczne.

Estonja, Łotwa, Litwa, Rosja, Ukraina, Rumunja, Węgry, Austrja, Jugosławja, Czecho-Słowacja, Włochy, Szwajcarja, Francja, Belgja, Holandja, Niemcy, Danja.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 17 stycznia 1921 r.

w przedmiocie statystyki cen artykułów pierwszej potrzeby.

(Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, r. 1921, Nr. 14 z dn. 15 lutego, poz. 82).

Na podstawie art. 2 ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. U. R. P., Nr. 85, poz. 464) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Magistraty miast, liczących powyżej 25 000 mieszkańców, oraz tych miast niniejszych, które oznaczy Główny Urząd Statystyczny, są obowiązane do zbierania wiadomości o cenach artykułów pierwszej potrzeby, stosownie do niniejszego rozporządzenia i do wydanych celem jego wykonania zarządzeń Głównego Urzędu Statystycznego. Wykaz podlegających statystyce artykułów pierwszej potrzeby ustalać będzie perjodycznie Główny Urząd Statystyczny.

§ 2. Miesięczne wykazy cen, sporządzone według wzoru i instrukcyj, wydawanych przez Główny Urząd Statystyczny, magistraty miast przesyłają najpóźniej dnia siódmego następnego miesiąca do Głównego Urzędu Statystycznego.

§ 3. Magistraty miasta prowadzą u siebie według wzoru przepisanego przez Główny Urząd Statystyczny księgi notowań, do których wpisują dane, przesyłane do Głównego Urzędu Statystycznego.

§ 4. Dla wyrażenia opinji o cenach, notowanych przez funkcjonarjuszów miejskich, zarządy miast powołują komisje rzeczoznawców, złożone z 6 osób, reprezentujących: kooperatywy, związki zawodowe robotnicze, przemysł, handel, rolnictwo i zarząd miasta.

Przewodniczącym komisji jest przedstawiciel zarządu miasta. Członków komisji powołuje magistrat. O składzie komisji magistrat zawiadamia Główny Urząd Statystyczny.

Protokuły z posiedzeń komisji przesyła magistrat wraz z wykazami cen do Głównego Urzędu Statystycznego.

§ 5. Wszystkie osoby, które ze względu na swój zawód mogą udzielić informacyj o cenach, obowiązane są do udzielania tych informacyj na żądanie wyznaczonych przez magistrat do notowania cen funkcjonarjuszów.

§ 6. W razie odmowy udzielania informacyj, względnie podawania danych świadomie nieprawdziwych, osoby, wymienione w § 5, podlegają karze do wysokości, przewidzianej w art. 5 ustawy o organizacji statystyki administracyjnej z dnia 21 października 1919 r. Kary te wymierza władza polityczna pierwszej instancji. Od orzeczenia tych organów służy odwołanie według obowiązujących przepisów; w szczególności w b. dzielnicy pruskiej mają odpowiednie zastosowanie przepisy pruskiej ustawy o wydawaniu policyjnych rozporządzeń karnych w sprawach o wykroczenia z dnia 23 kwietnia 1883 r. (Zb. Ust. str. 65) z wyjątkiem przepisu, zawartego w ustępie 3 par. 1 tej ustawy.

§ 7. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Dyrektorowi Głównego Urzędu Statystycznego.

§ 8. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia. Pierwsze sprawozdanie winno być przesłane za miesiąc luty najpóźniej dnia 7 marca 1921 roku.

Prezydent Ministrów:

(—) *Witos.*

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 8 lutego 1921 r.

w przedmiocie statystyki strajków i lokautów.

(Dziennik ustaw. r. 1921. Nr. 16 z dn. 19 lutego, poz. 94).

Na podstawie art. 2 ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. Ust. R. P. z 1919 r., Nr. 85, poz. 464) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Władze, wskazane w art. 2 niniejszego rozporządzenia, obowiązane są donosić Głównemu Urzędowi Statystycznemu przy użyciu wydanych w tym celu przez ten urząd kwestjonarjuszów o wszelkich wypadkach zbiorowego zawieszenia pracy, spowodowanych bądź przez pracowników (strajk), bądź też przez pracodawców (lokaut). Kwestjonarjusze te po należytem ich wypełnieniu powinny być przesłane najpóźniej w dwadzieścia dni po zakończeniu strajku, względnie lokautu, bezpośrednio Głównemu Urzędowi Statystycznemu.

§ 2. Obowiązek donoszenia o strajkach, względnie lokautach, ciąży na:

a) inspektorach pracy, względnie w b. dzielnicy pruskiej inspektorach przemysłowych, w stosunku do strajków i lokautów w zakładach i przedsiębiorstwach prywatnych wszelkiego rodzaju (rolniczych, przemysłowych, handlowych, transportowych i t. p.), oraz w stosunku do strajków w innych zakładach i przedsiębiorstwach, o ile inspektorzy pracy brali udział w załatwieniu odnośnego zatargu jako rozjemcy lub pośrednicy;

b) urzędach górniczych — w stosunku do strajków w górnictwie;

c) odpowiednich urzędach Ministerstwa Robót Publicznych — w stosunku do strajków w żegludze państwowej i państwowych urządzeniach portowych;

d) odpowiednich dyrekcjach kolejowych — w stosunku do strajków na kolejach żelaznych państwowych;

e) odpowiednich urzędach wojskowych — w stosunku do strajków w państwowych zakładach wojskowych;

f) odpowiednich urzędach komunalnych — w stosunku do strajków w zakładach komunalnych;

g) władzach i urzędach państwowych, nie wyszczególnionych w punktach b), c), d) i e) niniejszego artykułu w stosunku do strajków w zakładach i przedsiębiorstwach im bezpośrednio podległych.

§ 3. Wszystkie zakłady i przedsiębiorstwa prywatne, zatrudniające przynajmniej 5 pracowników najemnych, obowiązane są o każdym wypadku strajku lub lokautu przesyłać do właściwego inspektora pracy następujące zawiadomienia:

a) pierwsze zawiadomienie natychmiast po wybuchu strajku, względnie lokautu, z podaniem daty wybuchu zatargu i liczby pracowników, którzy pracę przerwali (mężczyzn, kobiet i młodocianych);

b) drugie zawiadomienie natychmiast po ukończeniu zatargu z podaniem daty ponownego podjęcia pracy, względnie daty, od której zatarg należy uważać za zakończony.

Jeżeli pracownicy niejednocześnie przerwali pracę, lub niejednocześnie przystąpili po ukończeniu zatargu do pracy, należy w drugiem zawiadomieniu podać datę przerwania, względnie ponownego przystąpienia do pracy poszczególnych grup pracowników, podając liczbę pracowników, nie pracujących w poszczególnych okresach czasu.

§ 4. Na żądanie inspektorów pracy, względnie inspektorów przemysłowych, właściciele, względnie kierownicy gospodarstw, zakładów i przedsiębiorstw, wymienionych w ustępie 1, § 3 są obowiązani udzielać wszelkich informacyj o każdym strajku, względnie lokaucie w podległych im zakładach, w szczególności udzielać odpisów żądań pracowników, zgłoszonych na piśmie, oraz odpisów umów, zawartych w wyniku zatargu.

§ 5. Właściciele, względnie kierownicy gospodarstw, zakładów i przedsiębiorstw, wymienionych w ustępie 1 § 3, na wypadek niezastosowania się do przepisów §§ 3 i 4 niniejszego rozporządzenia lub podawania danych świadomie nieprawdziwych, podlegają karze do wysokości przewidzianej w art. 5 ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej. Kary te wymierza starosta. Od orzeczenia starosty służy odwołanie według obowiązujących przepisów; w szczególności w b. dzielnicy pruskiej mają odpowiednie zastosowanie przepisy pruskiej ustawy o wydawaniu policyjnych rozporządzeń karnych w sprawach o wykroczenia z dnia 23 kwietnia 1883 r. (Zb. Ust. strona 65) z wyjątkiem przepisu ustępu 3 § 1 tej ustawy.

§ 6. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Dyrektorowi Głównego Urzędu Statystycznego.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów:
(—) *Witos.*

BIBLJOTEKA.

Bibljoteka Głównego Urzędu Statystycznego powiększa się obecnie szybko, głównie dzięki nawiązaniu stosunków wymiennych z pokrewnemi instytucjami zagranicą, jak o tem świadczą informacje, umieszczone poniżej. Bibljoteka, mieszcząca się w lokalu biurowym Urzędu (Al. Jerozolimskie Nr. 80) i przeznaczona głównie dla zaspokojenia bezpośrednich potrzeb Urzędu Statystycznego, dostępna jest również dla urzędników innych instytucyj państwowych, posłów sejmowych oraz osób, pracujących na polu naukowem. Przy bibljotece czynna jest czytelnia Godziny otwarcia: od 9 rano do 9 wieczór.

Wymiana wydawnictw.

W zeszycie 1—2 tomu II Miesięcznika Statystycznego podaliśmy wykaz instytucyj zagranicznych, z któremi Główny Urząd Statystyczny nawiązał wymianę wydawnictw. Poniżej uzupełniamy ten wykaz za czas od połowy grudnia 1920 r. do połowy lutego r. b.

1. *Instytucje międzynarodowe.*

Bureau International de l'Union Postale Universelle (Bern).

2. *Instytucje państwowe.*

Anglja: Ministry of Agriculture and Fisheries; Registry of Friendly Societes; Ministry of Labour; Ministry of Transport. — Szkocja: Scottish Education Department; General Register Office of Births, Deaths and Marriages. — Irlandja: Office of National Education.

Egipt: Statistical Department.

Hiszpanja: Instituto Geográfico y Estadistico.

Holandja: Bureau Central de Statistique des Pays-Bas; Ministère de l'Agriculture, de l'Industrie et du Commerce.

Kanada: Dominion Bureau of Statistics; Ministère du Travail.

Niemcy: Statistisches Reichsamt.

Prusy: Preussisches Statistisches Landesamt.

Rumunja: Directiunea Generala a Cailor Ferale Romana.

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej: Bureau of the Census; United States Geological Survey.

Szwajcarja: Direction générale des Chemins de Fer federaux.

Węgry: Office Central de Statistique du Royaume de Hongrie.

Włochy: Commissartiato Generale dell'Emigrazione.

3. *Miejskie biura statystyczne.*

Miasta: Amsterdam, Brema, Chrystjanja, Drezno, Helsingfors, Londyn, Medjolan, Paryż, Sztokholm, Wrocław.

4. *Instytucje prywatne.*

Royal Statistical Society (Londyn).

Wykaz czasopism, nadchodzących do czytelni GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO.*)

CZASOPISMA W JĘZYKU POLSKIM:

a) Urzędowe:

Biuletyn Ministerstwa Zdrowia Publicznego. Warszawa.

Dziennik Rozkazów Min. Spraw Wojskowych. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Głównego Urzędu Ziemskiego. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej. Poznań.

Dziennik Urzędowy Min. Kolei Żelaznych. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Min. Poczt i Telegrafów. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Min. Rolnictwa i Dóbr Państwowych. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Min. Spraw Wewnętrznych. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Warszawa.

Dziennik Urzędowy Tymczasowej Komisji Rządowej Śląska Cieszyńskiego. Cieszyn.

Dziennik Urzędowy Województwa Kieleckiego. Kielce.

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa.

Dziennik Zarządu m. stoł. Warszawy. Warszawa.

Gazeta Policji Państwowej. Warszawa.

Lekarz Wojskowy. Warszawa.

Monitor Polski. Warszawa.

Przegląd Dyplomatyczny. Warszawa.

Przemysł i Handel. Warszawa.

Przepisy obowiązujące w miernictwie. Warszawa.

Roboty Publiczne. Warszawa.

Wiadomości Ministerstwa Aprowizacji. Warszawa.

Wiadomości Wydziału Ekonomicznego Ministerjum Spraw Zagranicznych. Warszawa.

b) Nieurzędowe:

Ekonomista. Warszawa.

Gazeta Cukrownicza. Warszawa.

Gazeta Rolnicza. Warszawa.

Gazeta Sądowa. Warszawa.

Gmina. Warszawa.

Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego. Warszawa.

Miesięcznik Statystyczny, wydawany przez Główny Urząd Statystyczny. Warszawa.

Miesięcznik Statystyczny Wydziału Statystycznego Magistratu m. Sosnowca. Sosnowiec.

Odbudowa Kraju. Warszawa — Kraków — Lwów — Poznań.

Przegląd Górniczo-Hutniczy. Dąbrowa Górnicza.

Przegląd Elektrotechniczny. Warszawa.

Przegląd Geograficzny. Warszawa.

Przegląd Gospodarczy. Warszawa.

Przegląd Techniczny. Warszawa.

Przegląd Ziemiański. Warszawa.

Rzeczpospolita Spółdzielcza. Warszawa.

Społem. Warszawa.

Sprawa Rolna. Warszawa.

Sprawozdanie miesięczne Wydziału Statystycznego magistratu m. Lublina. Lublin.

Sprawozdanie miesięczne Wydziału Statystycznego magistratu m. Łodzi. Łódź.

Stowarzyszenia Rolnicze. Warszawa.

Świat Pracy. Warszawa.

Tygodnik Handlowy. Warszawa.

Wschód Polski. Warszawa — Wilno.

Messager de Haute Silésie.

*) Zamknięto dn. 15 lutego 1921 r. Wykaz nie obejmuje czasopism, które są zamówiono, lecz jeszcze nie nadeszły, oraz dzienników, przeznaczonych wyłącznie do użytku biurowego i nieprzechowywanych.

W JĘZYKU ANGIELSKIM

The Board of Trade Journal and Commercial Gazette. Londyn.
Monthly Bulletin of Statistics. Londyn.
The Economist. Londyn.
The Journal of Political Economy. Chicago.
Journal of the Royal Statistical Society. Londyn.
Journal of the Society of comparative Legislation and International Law. Londyn.
The Labour Gazette. Londyn.
Monthly List of Official Publications. Londyn.
Labour Overseas. Londyn.
Quarterly Publication of the American Statistical Association. Nowy York.
Weekly Return of Births and Deaths. Registered: London and ninety-five other great towns. Londyn.
Economic Review. Londyn.
The Statist. Londyn.

W JĘZYKU FRANCUSKIM:

Annales de Géographie. Paryż.
Bulletin décadaire de statistique municipale. Paryż.
Bulletin Officiel. Bureau International du Travail. Paryż.
Bulletin mensuel de la Société de Législation comparée. Paryż.
Bulletin de l'Institut Intermédiaire International. Haga.
Bulletin du Ministère du Travail et de la Prévoyance Sociale. Paryż.
Bulletin de Statistique et de Législation comparée. Paryż.
Bulletin de Statistique Suisse. Bern.
Bulletin Trimestriel. Bureau de la Statistique générale du Ministère de l'Interieur. Bruksela.
L'Economiste Européen. Paryż.
L'Economiste Français. Paryż.
L'Europe Nouvelle. Paryż.
Feuille d'Informations du Ministère de l'Agriculture. Paryż.
La Gazette du Travail. Ottawa.
Polybiblion. Revue Bibliographique Universelle. Paryż.
Revue Baltique. Paryż.
Revue Economique internationale. Bruksella.
Revue d'Économie politique. Paryż.
Revue Politique et Parlementaire. Paryż.
Revue du Travail. Bruksella.
Statistique du Commerce de la Suisse. Importation et exportation des principaux articles. Bern.

W JĘZYKU NIEMIECKIM:

Reichs-Arbeitsblatt. Berlin.
Arbeitsnachweis in Deutschland. Berlin.
Arbeitsrecht. Jahrbuch für das gesamte Dienstrecht d. Arbeiter, Angestellten u. Beamten. Stutgart.
Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung. Lipsk.
Archiv für Sozialwissenschaft u. Sozialpolitik. Tubinga.
Weltwirtschaftliches Archiv. Jena.
Die Bank. Berlin.
Berichte aus den neuen Staaten. Wiedeń.
Bulletin des Internationalen Arbeitsamtes. Jena.
Gross-Berlin. Statistische Monatsberichte. Berlin.
Conrads Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. Jena.
Korrespondenzblatt des Allgemeinen deutschen Gewerkschaftbundes. Berlin.
Mitteilungen des Verbandes Oesterreichischer Banken und Bankiers. Wiedeń.
Schweizerische Statistische Mitteilungen. Bern.
Statistische Monatsberichte der Stadt Mannheim. Monachjum.
Sozialistische Monatshefte. Berlin.
Amtliche Nachrichten des Oesterreichischen Staatsamtes für Soziale Verwaltung. Wiedeń.
Petermanns Mitteilungen. Gota.
Soziale Praxis und Archiv f. Volkswohlfahrt. Berlin.
Recht und Wirtschaft. Berlin.
Deutscher Reichsanzeiger und Preussischer Staatsanzeiger. Berlin.

Schmollers Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche. Monachjum — Lipsk.
Hamburgs Seeschiffahrt.
Wöchentliches Verzeichnis der erschienenen Neuigkeiten d. deutschen Buchhandels. Lipsk.
Vierteljahreshefte zur Statistik des Deutschen Reichs. Berlin.
Weltwirtschaft. Berlin.
Wirtschaftsdienst Deutscher Volkswirt. Hamburg.
Zeitschrift für Sozialwissenschaft. Lipsk.
Deutsches Statistisches Zentralblatt. Lipsk.

W INNYCH JEZYKACH:

Bollettino Municipale mensile di cronaca amministrativa e statistica. Medjolan.
Bollettino di Legislazione e Statistica Doganale e Commerciale. Rzym.
Bollettino della emigrazione. Rzym.
Bulletin mensuel du Service municipal de statistique de Stockholm. Sztokholm.
Bulletin mensuel de la Statistique municipale de la ville de Christiania. Chrystjanja.
Bulletin Semestriel de la Statistique Commercielle. Bukareszt.
Bulletin Statistique de la Roumanie. Bukareszt.
Bulletin Statistique de la République Tchéco-Slovaque. Praga.
Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica. Rzym.
Journal du Bureau central de Statistique du Royaume de la Norvège. Chrystjanja.
Statistica del commercio speciale di importazione e di esportazione. Rzym.
Zprávy Statniho Uradu statickeho Republiky Cesko-Slovenske

Wykaz książek, wciągniętych do inwentarza
BIBLIOTEKI GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO
w czasie od 15 grudnia 1920 r. do 31 stycznia 1921 r.

STATYSTYKA, DEMOGRAFJA:

Accispliktiga Näringar Brännvinsförsäljningen ar 1918. Sztokholm, 1920.
Agricultural Statistics. Londyn, 1914—1919.
Allmän Järnvägsstatistik. 1881—1915, 1917. Sztokholm, 1920.
Forty-Second *Annual Report* by the accountant for Scotland, to the Scotch Education Department. Glasgow, 1915.
Ninth Annual Report on Labour Organization in Canada. Ottawa, 1920.
Annuaire Statistique de la Norvège. 1919. Chrystjanja, 1920.
Annuaire Statistique de la ville de Kristiania. 1900, 1905, 1908, 1912, 1915, 1918. Chrystjanja, 1900 — 20.
Comparison of Workmen's compensation laws of the United States up to december 31, 1917. Waszyngton, 1918.
Annuario Storico-Statistico za r. 1916 i 17. Medjolan, 1917, 1918.
Befolkningsrörelsen ar 1916. Sztokholm, 1920.
Bidrag till Sveriges Officiella Statistik. Statistiska Centralbyraus underdaniga berättelse for ar 1917. Sztokholm, 1920.
Dare de Seama Statistica asupra exploatarei Cailor Ferate Române pe exercitiul anului bugetar 1914 — 1915. Bukareszt, 1916.
Enquête statistique sur les recettes et dépenses de ménage dans quelques villes norvégiennes pendant l'année 1912—13. Chrystjanja, 1915.
Enquête statistique sur les conditions d'habitations dans les petits logements de Kristiania en 1913/14. Chrystjanja, 1915
Forcher H. Die statistische Methode als selbständige Wissenschaft. Lipsk, 1913.
Hamilton Alice. Women in the lead industries. Waszyngton, 1919.

Hälso-och sjukvarden vid marinen 1919 $^{1}/_{10}$—$^{30}/_{9}$ 1920. av marinöverläkaren. Sztokholm, 1920.

Individual differences in output in the cotton industry. (Reports of the Industrial Fatigue Research Board, Nr. 7). Londyn, 1920.

The influence of hours of work and of ventilation on output in tinplate manufacture. (Reports of the industrial Fatigue Research Board, Nr. 1). Londyn, 1919.

Järnvägsstatistiska Meddelanden. Sztokholm, 1920.

Jordbruk och Boskapsskötset ar 1918. Sztokholm, 1920.

De Kommunala Mellanskolorna. Lasaret 1919 — 1920. Sztokholm, 1920.

The output of women workers in relation to hours of work in shell-making. (Reports of the Industrial Fatigue Research Board, Nr. 2). Londyn, 1919.

Preliminary notes on the boot and shoe industry. (Reports of the Industrial Fatigue Research Board, Nr. 10). Londyn, 1920.

Some observations on bobbin-winding. (Reports of the Industrial Fatigue Research Board, Nr. 8). Londyn, 1920.

I prezzi dei generi alimentari in Milano dal 1798 al 1918. Medjolan, 1919.

Railway Statistics. Londyn, 1920.

Recensement général des habitations de Stockholm, le 31 décembre 1915. Sztokholm, 1917.

Recensement de l'Industrie et du Commerce (31 décembre 1910). Bruksela, 1913.

Relevé Officiel du Chiffre de la Population du Royaume. Za lata 1914 — 1919. Bruksela, 1919 — 1920.

Report on the Employment of Women and Children and the Berne Conventions of 1906. Londyn, 1919.

Report on Unemployment. Londyn, 1919.

Supplement-Report on Certain Countries for which information was received too late for inclusion in Reports: I; II; III. Londyn, 1919.

Report on Strikes and Lockouts in Canada. 1901—1916. Ottawa, 1918.

Reports of the Chief Registrar of Friendly Societies. Londyn, 1920.

Reports, Statistics etc. relating to Continuation Classes and Central Institutions. 1913 — 14 and 1914 — 15. Londyn, 1915.

Résumé Comparatif des principales données de l'annuaire suivi d'aperçus statistiques internationaux et d'une Liste des Publications Statistiques Officielles de la Belgique. Bruksela, 1912.

The speed of adaptation of output to altered hours of work. Reports of the Industrial Fatigue Research Board, Nr. 6). Londyn, 1920.

Statistik des Bergbaues in Oesterreich für das Jahr 1915. Wiedeń, 1919.

Statistique des accidents du travail, élaborée d'après les documents fournis en exécution de la loi du 24 décembre 1903 sur la réparation des dommages résultant des accidents du travail. Année 1919. Bruksela, 1920.

Statistique agricole de l'année 1918. Bukareszt, 1919.

Statistique Minière de la Roumaine pendant les années 1913/14 — 1915/16. Bukareszt, 1920.

Statistique Officielle de la Norvège. Chrystjanja, 1919/20.

Statistisches Jahrbuch der Stadt Berlin. 34 Jahrgang, enthaltend die Statistik der Jahre 1915 bis 1919, sowie Teile von 1920. Berlin, 1920.

Statistisches Jahrbuch deutscher Städte, roczniki: I—XXI. Wrocław, 1890 — 1916.

A study of improoved methods in an iron foundry. (Reports of the Industrial Fatigue Research Board, Nr. 3). Londyn, 1919.

A study of output in silk weaving during the winter months. (Reports of the Industrial Fatigue Research Board, Nr. 9). Londyn, 1920.

Sveriges in — och utförsel av vissa varor november 1920. Sztokholm, 1920.

Szulc Stefan. Wartość materjałów statystycznych dotyczących stanu ludności b. Królestwa Polskiego. Warszawa, 1920.

Tableaux Statistiques. Annexe au Rapport de gestion de la Direction générale pour l'année 1914 — 1919. Chemins de fer fédéraux. (Bein).

Uppgifter om Bankerna den 30 november 1920. Sztokholm, 1920.

Le Variazioni dei salari in rapporto al rincaro della vita. Medjolan, 1920.

POLITYKA:

Die Deutsche Waffenstillstands - Kommission. Charlottenburg, 1920.

Goldschmitd Dr., Moskau 1920. Tagebuchblätter. Berlin, 1920.

Kania Joseph. Schlesien ein deutsches Land. Katowice, 1920.

Studnicki Wł. Ziemie Wschodnie. Warszawa, 1920.

PRAWO ADMINISTRACYJNE, ADMINISTRACJA, SAMORZĄD:

Burkert A. Verwaltungs-Handbuch von Oberschlesien. Katowice, 1917.

Hausner R., Skorowidz dekretów, ustaw, rozporządzeń i okólników. Część II. Za czas od 15. III — 15. X. 1920 r.). Warszawa, 1920.

Kowalczewski Józef Dr. Inspekcja mieszkaniowa. Warszawa, 1920.

Kumaniecki Dr. Zarys prawa administracyjnego na ziemiach Polski. Warszawa — Kraków, 1921.

Labor Legislation of 1918. Waszyngton, 1919.

Labor Legislation in Canada. Ottawa, 1920.

Proceedings of the fifth annual meeting of the International Association of industrial accident boards and commissions. Warszawa, 1919.

Regolamento per la Tutela Giuridica degli emigranti. Rzym, 1920.

Rocznik „Gmina" 1920 roku. Warszawa, 1920.

Szumowski W. Dr. Le Service de santé publique en Pologne. Paryż, 1920.

Testo unico della Legge sull'emigrazione. Rzym, 1919.

EKONOMJA POLITYCZNA, STOSUNKI GOSPODARCZE:

Bielschowsky Frida. Die Textilindustrie des Lodzer Rayons. Lipsk, 1912.

Les Conditions de Travail et de production dans le bassin minier de la Haute-Silésie. (Bureau International de Travail). Genewa, 1920.

Conférence Internationale du Travail. Bulletin quotidien, I Session: Washington, 1919; II Session: Gênes 1920.

Il contratto collettivo di lavoro per le aziende industriali. Medjolan, 1920.

Deutschlands Wiederaufbau. Berlin, 1920. Zesz. 1—5.

Feiler Arthur. Die Wirtschaft des Kommunismus. Frankfurt nad Menem, 1920.

Guide Officiel des Délégués. (Conference Internationale du Travail). Genua, 1920.

Guide Officiel á l'usage des Délégués. (Conference Internationale du Travail). Waszyngton, 1919.

Hahn Bruno Dr. Die neuste Entwicklung des Genossenschaftswesens in Russland. Lipsk, 1920.

Hookstadt C. Comparison of workmen's compensation laws of the United States up to december 31, 1917. Waszyngton, 1918.

Die Montanindustrie im Königreich Polen. Katowice, 1916.

Pamiętnik II Zjazdu Polskich Górników i Hutników we Lwowie w roku 1910. Lwów, 1912.

Paniowski. Die Montanindustrie Oberschlesiens vor hundert Jahren. (1799). Katowice.

Projet de réglement établi par le Comité d'organisation. (Conférence internationale du travail).

Radziszewski Henryk. Polityka ekonomiczna. Tom I. Produkcja. Warszawa, 1921.

Rapports Annuels de l'Inspection du Travail. Bruksela, 1920.

Schweikert. Die Baumwoll—Industrie Russisch—Polens. Ihre Entwicklung zum Grossbetrieb und die Lage der Arbeiter. Zurich—Lipsk, 1913.

Seubert. Aus der Praxis des Taylor-Systems; mit eingehender Beschreibung seiner Anwendung bei der Tabor Manufacturing Company in Philadelphia. Berlin, 1920.

Le Travail industriel aux Etats-Unis. (Rapports de la Mission d'Enquête). Bruksela. 1920. T. 2.

Vissering. Internationale Wirtschafts-und Finanzprobleme. Berlin—Lipsk, 1920.

Walewski Kaz. Kalendarz pamiątkowy przemysłu młynarskiego na rok 1920/21. Warszawa.

HANDEL I KOMUNIKACJA:

Convention Postale Universelle de Rome. (1906). Rzym, 1919.

Report on General Revision of Railway Rates and Charges. 1920. Londyn, 1920.

Szatensztejn Wł. Zagadnienie stosunków handlowych z Rosją sowiecką. Warszawa, 1921.

ROLNICTWO:

Jelitto A. Geschichte der Oberschlesischen Landwirtschaft. Berlin — Wrocław — Katowice. (1910).

Rocznik Centralnego Towarzystwa Rolniczego za lata 1914—18. Warszawa, 1920.

Sokołowski Inż. Powojenna eksploatacja lasów i odbudowa w Państwie Polskiem. Kraków, 1920.

RÓŻNE PRACE Z ZAKRESU NAUK SPOŁECZNYCH:

Białkowski Leon. Podole w XVI wieku. Rysy społeczne i gospodarcze. Warszawa, 1920.

Janowski Benon. O odległościach jako czynniku rozwoju kultury. Lwów, 1903.

Kahn Fritz. Die Juden als Rasse und Kulturvolk. Berlin, 1920.

Klaussmann. Oberschlesien vor 55 Jahren, und wie ich es wiederfand. Berlin, Wrocław, Katowice, Lipsk. (1911).

Umiński Władysław. Czego Polsce potrzeba. Warszawa, 1920.

Witkowska H. i *Sawicki L.* Nauka o Polsce współczesnej. Warszawa, 1910.

HISTORJA I GEOGRAFJA:

Komaroff-Kurloff. Das Ende des Russischen Kaisertums. Berlin, 1920.

SZKOLNICTWO:

Programmes of Instruction for National Schools, for the School-Year 1919/20. Dublin, 1919.

Report of the Commissioners of National Education in Ireland. School-Year 1917—18. Dublin, 1919.

Rules and Regulations of the Commissioners of National Education in Ireland. 1917/18. Dublin, 1919.

RÓŻNE:

Catalogue de la Bibliothèque. 1913. Travail, oeuvres sociales et statistiques. Antwerpja.

Kieszonkowy Kalendarz Robotniczy na rok 1921. Warszawa.

Luckey P. Einführung in die Nomographie. Lipsk—Berlin. T. 2. 1918, 1920.

Oberschlesisches Handels-Adressbuch. Katowice—Wrocław—Berlin—Lipsk.

The Port of Amsterdam. Amsterdam, 1919.

Runge C. Graphische Methoden. Lipsk — Berlin, 1919.

Statut Fundacji pod nazwą: „Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom". Warszawa, 1920.

Vogt Victor. Die Kartothek, ihre Anlage und Führung. Berlin, 1920.

KRONIKA.

Organizacja spisu rolnego i ludnościowego w państwie rosyjskiem*).

W Państwie Rosyjskiem w ciągu ostatnich 3 lat przeprowadzono kilka dużych prac statystycznych o wielkim rozmachu. Niezawsze aparat, przeprowadzający te prace, zarówno jak i wykonanie (dzięki niesprzyjającym wewnętrznym i zewnętrznym wypadkom) stały na wysokości zadania, jednakże nie można odmówić zapału i energji kierownikom tych robót statystycznych. Szczególniej to się uwydatnia, gdy porównać tę działalność z pracami dawniejszych biurokratycznych instytucyj statystycznych rosyjskich.

Dawniejsze urzędy statystyczne rosyjskie, istniejące za czasów carskich, zostały zreformowane ustawą z czerwca r. 1918, i nowe instytucje zaraz wzięły się do pracy. Przedewszystkiem w r. 1918 został przeprowadzony spis zakładów przemysłowych i robotników według ich składu zawodowego. Następnie w r. 1919 został przeprowadzony spis rolny. Obie te prace jednak dzięki wojnie domowej i chaosowi panującemu na większej części terytorjów Rosji okazały się wielce niedostatecznemi. Dalej w ciągu roku 1919 i 1920 perjodycznie były przeprowadzane ankiety w sprawie odżywiania ludności zarówno miejskiej, jak i wiejskiej, przytem w r. 1919 było to dokonane trzy razy w ciągu roku, a w 1920 roku—dwa razy. Nakoniec w r. 1920 były przeprowadzone powszechne spisy: 1) ludności i jej zajęć zawodowych, 2) rolny i 3) zakładów przemysłowych.

Ostatnia praca naturalnie dzięki swemu zakresowi wymagała kolosalnego i dobrze przygotowanego aparatu. Tu też wyszły na jaw wszystkie trudności wykonania. Spisy na całem terytorjum Rosji (oprócz części, znajdujących się wtedy pod władzą Wrangla, i skrajnej Wschodniej Syberji) były przeprowadzone w czasie od 28 sierpnia do 15 października, przytem spis demograficzno-zawodowy odbywał się według stanu na 28 sierpnia 1920 roku, w miejskich ośrodkach dni 7, w wiejskich miejscowościach dni 14, a spis rolny ciągnął się $1^1/_2$ miesiąca.

Przy wszystkich spisach, które się dotąd odbyły w krajach europejskich, wszystkie prace przygotowawcze zajmowały około roku, a czasem i więcej. W Rosji w r. 1920 przygotowania zaczęły się dopiero w kwietniu. Naturalnie musiało się to odbić na organizacji spisów, a więc przypuszczalnie i na rezultatach, jednakże z drugiej strony dla celów praktycznych Rosja zdobyła szybko dane orjentacyjne.

W organizacji aparatu spisowego widać starania w kierunku możliwego uproszczenia i scentralizowania. Więc przedewszystkiem zostały całkowicie usunięte wszelkie komisje mieszane, składające się z przedstawicieli różnych władz administracyjnych, miejscowego społeczeństwa, instytucyj i t. d. — praktykowane wszędzie i specjalnie tak zwykłe w Rosji dawniej. Cały plan organizacyjny układany był i wykonywany wyłącznie przez organy statystyki państwowej.

14 czerwca w Moskwie odbyła się konferencja statystyków-instruktorów po 1—2 z każdej gubernji dla szczegółowego przestudjowania wszystkich formularzy i instrukcyj, aby co do każdej wątpliwości ustalić pewne wnioski, które byłyby już odpowiednio zre-

*) Źródło: Ekonomiczeskaja Żyźń oraz częściowo Izwiestia Mosk. Sow. Rab., Kriest. i Krasnoarmiejskich Deputatow.

ferowane na specjalnych konferencjach miejscowych. Następnie personel kierowniczy (kierownicy powiatowi i rejonowi) przechodzili specjalny 3-tygodniowy kurs, organizowany w każdej gubernji. Potem podobne kursy, prowadzone przez powyższych kierowników powiatowych, odbywały się w każdem powiatowem mieście dla instruktorów poszczególnych rejonów, przytem przeprowadzano próbne spisy celem praktycznego wyszkolenia. Od 1 sierpnia rozpoczęło się nauczanie rachmistrzów i personelu pomocniczego, przyczem znów odbywały się próbne spisy. Stosunek personelu instruktorskiego do rachmistrzów był ustalony mniej więcej w ten sposób, że przy spisie demograficzno-zawodowym na każdego instruktora wypadało 10 rachmistrzów, przy spisie rolnym — sześciu.

Naturalnie stworzenie tak olbrzymiego aparatu ludzkiego przedstawiało olbrzymie trudności. To też zaledwie $^1/_{10}$ potrzebnego personelu udało się zwerbować dobrowolnie. Reszta została ściągnięta do pracy przymusowo na zasadzie dekretu „o rejestracji i mobilizacji sił statystycznych" lub też ściągnięta czasowo z wszelkich instytucyj i urzędów państwowych na mocy porozumienia z temi instytucjami.

Terytorjalnie organizacja przedstawiała się w ten sposób, że gubernja dzieliła się na rejony-powiaty, powiaty dzieliły się na rejony instruktorskie, te ostatnie na okręgi spisowe, których były 2 rodzaje: pierwsze—dla spisu rolnego i drugie dla spisu ludności i zawodowego. Instruktorskie rejony obejmowały przeciętnie od 1 500—3 000 gospodarstw (zależnie od terytorjum i zaludnienia gubernji). Spisowe okręgi dla spisu ludności i zawodowego zostały ustalone w granicach około 240 gospodarstw na okrąg w miejscowościach wiejskich i 700 mieszkańców w miastach, licząc po 20 gospodarstw w miejscowościach wiejskich i 116 głów w miastach na rachmistrza dziennie. W wojsku spis był przeprowadzony według specjalnych instrukcyj.

Przedwstępne sumaryczne rezultaty (zgodnie z praktyką większości spisów) były obliczane natychmiastowo na miejscu i następnie przesyłane wraz z wszystkiemi materjałami via gubernja do Centralnego Urzędu Statystycznego. Część tych danych była już opublikowana w biuletynie Nr. 33 dn. 5 listopada 1920 r.

Spis mieszkań w Rzeszy niemieckiej *).

Jest to dochodzenie statystyczne pierwszorzędnego znaczenia. Stosunki mieszkaniowe były wprawdzie już poprzednio przedmiotem dochodzeń statystycznych; jednakowoż miały przeważnie charakter lokalny; rozciągały się takie badania przeważnie na obszar większych miast z przedmieściami i były robione podług różnych metod, zależnie od bezpośrednich celów praktycznych, dla których je podejmowano. Wobec tego, chociaż w różnych czasach dokonywano ich w całym szeregu miast, a nawet większych jednostkach terytorjalnych, wyników ich nie można było porównywać. Omawiany tu spis mieszkań obejmuje poraz pierwszy sposobem jednolitym cały obszar Rzeszy Niemieckiej, a mianowicie wszystkie gminy, liczące podług spisu ludności z 5 grudnia 1917 ponad 5 000 ludności cywilnej. Opracowanie grupuje mieszkania podług wielkości gmin (ponad 100 tys., od 50—100 tys., od 25 do 50 tys. i od 10—25 tys.), w obrębie gmin podług wielkości mieszkania (kuchnia, pokój i kuchnia i t. d. aż do 11 pokojów) oraz podług wielkości opłacanego czynszu i wreszcie podług ilości osób, zamieszkujących lokal. — Łącznie z innymi krajami Rzeszy niniejsze dochodzenie objęło 3 782 gmin z ludnością cywilną 32 330 668 czyli 55,5% ogółu ludności Rzeszy. *H. Gr.*

---

*) Die Reichswohnzählung vom Mai 1918 in Preussen (Zeitschrifft des preuss. Statistischen Landesamtes, Berlin 1920. Stron 294 z 4-ma mapkami) —Rezultaty spisu dla całej Rzeszy opublikowano w „Statistik des Deutschen Reiches".

Dr. FERDYNAND ZWEIG.

CELE I METODY STATYSTYKI HANDLU ZAGRANICZNEGO.

Statystyka jest poznaniem tabelarycznem, to jest poznaniem, ujętem w tabelę. Zadaniem tabeli jest grupowanie dat indywidualnych, otrzymanych z dochodzeń statystycznych, w szeregi kwalitatywnie lub kwantytatywnie oznaczone. W ten sposób tabela przedstawia nam liczbowo stan lub ruch elementów danego układu, zgrupowanych w szeregach statystycznych.

W pracy statystycznej konstruowanie tabeli wyprzedza dochodzenia statystyczne, tj. dochodzenia, mające na celu ustalanie dat indywidualnych, będących materjałem dla opracowania tabeli. Tworzenie tabeli — to tworzenie klas kwantytawnie lub kwalitatywnie oznaczonych, pomiędzy które należy rozdzielić i rozmieścić daty indywidualne wedle ich przynależności. Dochodzenia statystyczne są więc niczem innem, jak tylko środkiem służącym dla uzyskania tabeli.

Dlatego przystępując do zorganizowania pewnego działu statystyki, lub zapoczątkowując pewne dochodzenia statystyczne, należy zgóry zdać sobie sprawę z tego, jaką tabelę chcemy przez nie uzyskać, tj. jaki cel poznawczy chcemy osiągnąć i czy cel ten w rzeczywistości osiągamy. Jasne bowiem jest, że w żadnym dziale statystyki, czy to w statystyce handlu zagranicznego, czy to w statystyce rolnictwa, lub ruchu ludności, nie możemy ani tabelarycznie opisywać, ani ustalać całości elementów czy to handlu zagranicznego, czy to rolnictwa, lub ruchu ludności. Dochodzenia statystyczne obarczają administrację, są z reguły kosztowne i żmudne, czasem trudne do przeprowadzenia, czasem wręcz niemożliwe. Niejednokrotnie ustalanie dat indywidualnych jednych elementów z góry uniemożliwia lub bardzo utrudnia ustalanie dat indywidualnych, odnoszących się do innych elementów, tak iż zachodzi rzeczywista kolizja pomiędzy kilku celami poznawczemi. Czasem zamierzony przez nas cel poznawczy nie da się wogóle osiągnąć, a to, co uzyskujemy, jest tak dalece oddalone od celu, do któregośmy zdążali, iż otrzymujemy tylko najogólniejsze kontury lub podstawy do szacunku.

Oczywiście, zainteresowanie dla wszystkich elementów danego układu nie jest równe. Ustalanie i opis jednych elementów są tylko interesujące i ciekawe i nic ponadto, tj. dla nauki i praktyki nie przedstawiają żadnego znaczenia. Natomiast innemi elementami nauka i praktyka interesują się w różnym stopniu.

Dlatego przed rozpoczęciem dochodzeń statystycznych konieczne jest przeprowadzenie pewnego doboru w układzie elementów, tj. wydzielenie z układu elementów tych tylko, któremi żywo interesuje się nauka i praktyka, i wyeliminowanie reszty.

Innemi słowy, konieczne jest zdanie sobie sprawy z tego, 1) jakim celom poznawczym służy statystyka handlu zagranicznego, 2) jakiemi środkami do celów tych zdąża i 3) w jakiej mierze cele swe osiąga. Uświadomienie sobie tych kwestyj jest konieczne w tym celu, by uzyskać podstawę dla przeprowadzenia selekcji pomiędzy elementami handlu zagranicznego, któremi interesować się może nauka i praktyka.

Cele statystyki handlu zagranicznego.

Elementami handlu zagranicznego, mogącemi interesować nas czy to ze względu na poznanie czyste, czy to ze względu na poznanie stosowane (polityka gospodarcza, handlowa, produkcyjna, walutowa, transportowa i t. d., polityka skarbowa, działalność gospodarcza kupców i przedsiębiorców) są:

I. 1) Jakość, 2) ilość, 3) wartość towaru.

II. 1) Kierunki ruchu towarowego: a) przywóz, b) wywóz, c) przewóz, rozróżnione na zasadzie rodzajów odprawy celnej.

2) Obroty ruchu towarowego, rozróżnione przeważnie wedle pochodzenia i przeznaczenia krajowego lub zagranicznego.

a) Obrót własny, tj. przywóz zagranicznych towarów dla celów własnej konsumcji, wywóz nadwyżek własnej produkcji dla konsumcji zagranicznej.

b) Obrót tranzytowy, tj. przewóz i przywóz dla dalszego wywozu i wywóz towarów pochodzenia zagranicznego.

c) Obrót czasowy, tj. przywóz lub wywóz, z przeznaczeniem powrotu w stanie niezmienionym, oraz wywóz, wzgl. przywóz powrotny (Retourwaren).

d) Obrót dla uszlachetnienia, tj. przywóz lub wywóz dla obrobienia, przerobienia, naprawy lub udoskonalenia towarów z przeznaczeniem powrotu oraz wywóz, wzgl. przywóz powrotny (Reexport).

e) Obrót pograniczny, tj. obrót towarów prowadzonych przez mieszkańców pogranicza, a mianowicie towarów pochodzących z pogranicza i przeznaczonych dla pogranicza.

III. Ruch towarowy na rachunek własny (krajowca) i obcy (cudzoziemca).

IV. Kraj pochodzenia i przeznaczenia towaru (kraj produkcji i konsumcji, lub kupna i sprzedaży).

V. Okrąg w kraju, do którego następuje przywóz, lub z którego wywóz następuje.

VI. Droga i rodzaj transportu towarowego.

VII. Stopa celna, wzgl. przychód celny.

Znając wszystkie te elementy, otrzymalibyśmy pełny obraz handlu zagranicznego, zgodnie z żądaniami ekonomiki, polityki i praktyki handlowej.

Ustalenie elementów sub I i II stanowi istotny i konieczny zrąb wszelkiej statystyki handlu zagranicznego.

Ustalenie jakości, ilości i wartości towarów daje nam możność poznania niejako morfologji handlu zagranicznego, a więc tego, jaki jest

udział różnych grup towarów w ogólnym handlu zagranicznym tak pod względem ilości, jak i wartości. Oczywiście, dane te są zupełnie bezużyteczne bez znajomości kierunków i obrotów ruchu towarowego. Dopiero kombinacja jednych i drugich daje nam wartościowy materjał poznawczy. Musimy nie tylko wiedzieć, czy towary idą do naszego obszaru celnego, czy zeń wychodzą, ale nadto, do jakiego obrotu towarowego należą.

Poznanie obrotu własnego, obrotu gospodarczo najważniejszego, tj. tego, co przywozimy dla celów własnej konsumcji, oraz tego, co wywozimy z zapasów w kraju wytworzonych, obrazuje nam stopień, w jakim wpleceni jesteśmy w krąg gospodarki międzynarodowej, naszą zależność od produkcji, wzgl. konsumcji zagranicznej w poszczególnych działach życia gospodarczego, oświetla i uzupełnia nam naszą statystykę produkcji, umożliwia obliczenie konsumcji narodowej poszczególnych rodzajów dóbr. Daje nam obraz naszego bilansu handlowego, tj. wartości przywozu i wywozu w obrocie własnym. Umożliwia zbadanie wzrostu lub spadku naszej produkcji i konsumcji w czasie etc.

Poznanie obrotu tranzytowego obrazuje nam pośrednictwo handlowe kraju w międzynarodowym ruchu towarowym w poszczególnych działach gospodarczych i jego formy (przewóz bezpośredni i pośredni), możliwe zarobki handlowe i transportowe stąd płynące etc. Ze względu na położenie geograficzne Polski, obrót ten posiadać może szczególne znaczenie gospodarcze i przyczynić się do wyrównania niedoboru bilansu handlowego.

Poznanie obrotu czasowego umożliwia poznanie ruchu towarów, przeznaczonych dla przejściowego użytku, idących na wystawy, na targi, i jarmarki, na niepewną sprzedaż i mających w pewnym określonym czasie wrócić z powrotem w stanie niezmienionym. Naogół obrót ten nie przedstawia wielkiego znaczenia gospodarczego, z wyjątkiem nielicznych grup towarowych.

Poznanie obrotu dla uszlachetnienia umożliwia nam poznanie zależności produkcyjnych pomiędzy krajowemi a zagranicznemi warsztatami pracy. Dla nas obrót ten posiada szczególne znaczenie. Należy uświadomić sobie, iż państwo nasze składa się z trzech dzielnic, będących w uprzednim związku gospodarczym z państwami zaborczemi. Stąd pozostał cały szereg zależności produkcyjnych, które wyrażają się i długi czas jeszcze wyrażać się będą w t. zw. obrocie dla uszlachetnienia.

Poznanie obrotu pogranicznego umożliwia poznanie zależności gospodarczej terytorjów pogranicznych, przeciętych linją celną. W Polsce obrót ten przybierze dość wielkie rozmiary, a to ze względu na to, iż linja celna, dzieląca pograniczne terytorja, na bardzo wielkich obszarach przeprowadzoną została niedawno, wobec czego niezależność gospodarcza świeżo przeciętych terytorjów nie zdołała się jeszcze utrwalić.

Ustalenie elementu sub III pozwala na wyodrębnienie handlu własnego, t. j. prowadzonego na rachunek krajowca, od handlu obcego, prowadzonego na rachunek cudzoziemca. Chodzi o poznanie tego, kto zagarnia zysk płynący z handlu, czy zagranica, czy własny kraj, oraz kto handel organizuje. Ma to znaczenie zwłaszcza w obrocie tranzytowym, oraz w obrocie dla uszlachetnienia.

Handel tranzytowy na rachunek cudzoziemca ma dla nas tylko czysto transportowe znaczenie. Kraj zarabia na nim tylko koszty transportu. Znać go musimy, jako podstawę dla naszej polityki transporto-

wej, oraz dla poznania znaczenia naszego kraju dla państw odbiorczych, jako terytorjum przechodniego. Natomiast handel tranzytowy, prowadzony na rachunek krajowca, jest częścią naszego ogólnego handlu zagranicznego, a mianowicie własnym handlem tranzytowym, z którego zyski zostają w kraju. Na tej podstawie proponuje znany statystyk szwedzki Flodström *) wydzielenie statystyki przewozu bezpośredniego, prowadzonego na rachunek cudzoziemca, ze statystyki handlu zagranicznego, motywując to tem, iż przewóz bezpośredni na rachunek obcy jest czystym transportem i nie ma nic wspólnego z handlem zagranicznym danego kraju.

W obrocie dla uszlachetnienia, a mianowicie w czynnym obrocie, gdy uszlachetnienie następuje w kraju, okoliczność, czy uszlachetnienie następuje na rachunek krajowca, czy cudzoziemca, jest podstawą do odróżniania t. zw. Eigenveredelung (uszlachetnienia własnego), od Lohnveredelung (uszlachetnienia roboczego). W pierwszym przypadku, np. przy przywozie dla uszlachetnienia na rachunek krajowca, ten ostatni nabywa towar i pozostaje jego właścicielem. Po uszlachetnieniu, przeprowadzonem w kraju, towar ten wywozi i sprzedaje zagranicą. W tym przypadku więc kraj nasz nie tylko zyskał wynagrodzenie za włożoną w uszlachetnienie pracę, ale i zysk handlowy przedsiębiorcy, czy kupca, który towar nabył przed uszlachetnieniem, a dopiero po uszlachetnieniu go sprzedał. W drugim przypadku, np. przy przywozie na rachunek cudzoziemca, kraj zyskuje tylko wynagrodzenie za pracę, tj. następuje tylko ożywienie rynku pracy, natomiast zysk handlowy zagarnia zagranica. Tylko t. zw. Eigenveredelung zalicza statystyka niemiecka do t. zw. handlu szczególnego (Specialhandel), pokrywającego się w pewnej mierze z tem, co nazwałem obrotem własnym. Motywuje ona to tem, iż przywóz dla uszlachetnienia, następujący na rachunek krajowca, niczem nie różni się od przywozu surowców, półfabrykatów lub fabrykatów dla celów przemysłów, pracujących na eksport, wywóz zaś powrotny, następujący po tem uszlachetnieniu, niczem nie różni się od wywozu innych towarów, wyprodukowanych w kraju przy pomocy obcych materjałów lub narzędzi. Jest to zupełnie słuszne. Przywóz dla uszlachetnienia na rachunek własny i wywóz po uszlachetnieniu na rachunek własny należy pojęciowo do obrotu własnego.

W obrocie własnym rozróżnienie ruchu towarowego, prowadzonego na rachunek krajowca, od ruchu towarowego, prowadzonego na rachunek cudzoziemca, a więc rozróżnienie handlu, organizowanego przez nas, od handlu, organizowanego przez innych, byłoby bezwzględnie interesujące i umożliwiłoby nam poznanie, w jakiej mierze występujemy w handlu aktywnie, a w jakiej pasywnie. Ważnem jest wiedzieć, czy towar wywożony zostaje na rachunek cudzoziemca, który zakupuje towar w Polsce, a sam go sprzedaje zagranicą, czy wywożony zostaje na rachunek krajowca, który towar wprost sprzedaje na rynku zagranicznym. W pierwszym przypadku wywóz organizowany jest przez zagranicę, w drugim przypadku przez nas samych. Nie ulega wątpliwości, że nasze zyski handlowe w pierwszym przypadku są mniejsze, niż w drugim. To samo dotyczy przywozu. Przywóz, organizowany przez nas samych, t. j. idący na własny rachunek, wykazuje większą ruchliwość i obrotność z naszej strony, większą znajomość rynku międzyna-

*) Einige Hauptgesichtspunkte der allgemeinen Handelsstatistik. Allg. Stat. Archiv, 1899, V. Band.

rodowego i jest mniej kosztowny, niż przywóz, kierowany przez cudzoziemców, którzy sami towar sprowadzają do kraju i tu go sprzedają.

Ustalenie elementu sub IV, t. j. kraju pochodzenia i przeznaczenia towaru, wskazałoby nam kraje, od których jesteśmy gospodarczo zależni, i w czem jesteśmy od nich zależni, tem samem dałoby nam podstawę do odpowiedzi na pytanie, z kim i o jakie grupy towarowe wybudować nasz system handlowo-traktatowy.

Ustalenie kraju produkcji w przywozie, kraju konsumcji w wywozie, informowałoby nas o tem, gdzie przywieziony towar został wytworzony, oraz gdzie spodziewana jest ostateczna konsumcja towaru wywiezionego, informowałoby więc o stopniu zależności kraju od produkcji innych krajów (w przywozie) i od konsumcji innych krajów (w wywozie).

Ustalenie kraju zakupna i sprzedaży umożliwiłoby nam poznanie faktycznych stosunków handlowych z zagranicą i rynków, na których nabywamy i zbywamy towary. Wiedzielibyśmy więc, z jakiemi krajami pozostajemy w stosunkach handlowych, u kogo kupujemy i komu sprzedajemy.

Porównanie kraju produkcji z krajem zakupna i kraju konsumcji z krajem sprzedaży posiadałoby wielkie znaczenie praktyczne. Umożliwiłoby nam bowiem poznanie, w jakiej mierze kraj produkcji utożsamia się z krajem zakupna, a kraj konsumcji z krajem sprzedaży. O ile kraj produkcji nie jest krajem zakupna, a kraj konsumcji krajem sprzedaży, jest to oznaką, iż nie zaopatrujemy się u źródła, wzgl. iż nie nawiązaliśmy bezpośrednich stosunków z konsumentem, że posługujemy się pośrednictwem handlowem obcych krajów. Wskazuje to na potrzebę wyrugowania obcego handlu pośredniego, ti. tranzytowego, a to celem bezpośredniego nawiązania stosunków handlowych z krajem produkcji wzgl. konsumcji.

Postulat równoczesnego ustalania i kraju produkcji, wzgl. konsumcji i kraju zakupna, wzgl. sprzedaży wysunął v. Tyszka *).

Ustalenie elementu sub V, tj. okręgów gospodarczych w kraju, z których eksport lub do których import następuje, umożliwiłoby nam poznanie udziału poszczególnych okręgów gospodarczych w eksporcie i imporcie.

I tu możliwe jest ustalanie w wywozie: bądź okręgu, który wywożony towar wytworzył (v. Tyszka), bądź okręgu, który wywożony towar sprzedał (Flodström) zagranicy, w przywozie: bądź okręgu, który przywieziony towar przypuszczalnie skonsumuje, bądź okręgu, który przywieziony towar z zagranicy zakupił.

Okrąg produkcji wskazałby nam na centra przemysłów, pracujących na eksport, co umożliwiłoby nam stosowanie odpowiedniej polityki gospodarczej wobec nich, okrąg konsumcji zaś charakteryzowałby nam siłę kupna poszczególnych okręgów w kraju, oraz jednorodność lub różnorodność ich potrzeb i upodobań. Okrąg sprzedaży i zakupna umiejscowiłby nam stosunki handlowe z zagranicą.

Dotąd, o ile mi wiadomo, żadne z państw nie ustala okręgów gospodarczych w kraju. Postulowane zostały tylko w literaturze.

Ustalenie elementów sub VI. tj. drogi i rodzaju transportu towarowego, umożliwia poznanie drogi, jaką towar odbył od miejsca pochodze-

*) Die wirtschaftspolitische Bedeutung der Handelsstatistik. Weltwirtschaftliches Archiv, 1919 15. Band, Heft 2.

nia do miejsca przeznaczenia, oraz środka transportowego, którym drogę tę przebył. Jest to ważne i ze względu na administrację celną, która musi wiedzieć, które komory celne mają większy lub mniejszy obrót, na jakich linjach należy straż skarbową wzmocnić, potworzyć ajencje celne, ułatwić manipulację celna i t. d., i ze względu na politykę transportową, która musi wiedzieć, jakie drogi lądowe, wodne, czy morskie, które z tych dróg i dla jakich grup towarowych posiadają mniejsze lub większe znaczenie w obrocie zagranicznym, wreszcie jakie kraje wchodzą w rachubę, jako państwa przechodnie, w przywozie i wywozie. Wszystko to jest podstawą dla wybudowania własnego systemu taryfowego, oraz polityki gospodarczej wobec państw tranzytowych w przedmiocie ułatwień tranzytowych i taryf przewozowych.

Ustalenie elementu sub VII, tj. stopy celnej, stosowanej przy odprawie celnej, ma na celu obliczenie przychodu celnego. Posiada to w pierwszym rzędzie znaczenie dla administracji celnej, jednakowoż i naukę interesuje poznanie zależności pomiędzy zarządzeniami taryfowemi, pomiędzy zwyżką lub zniżką stopy celnej i t. d., a ogólnym przychodem celnym.

Mając elementy te ustalone, otrzymujemy możność badania 1) wzajemnej zależności pomiędzy niemi, oraz 2) zależności ich od innych znanych nam skądinąd elementów ogólnogospodarczych lub socjalnych.

Otrzymujemy więc możność badania np. ad 1) wzajemnej zależności pomiędzy importem a eksportem w ogólności, lub pomiędzy importem jednej grupy towarowej a importem drugiej grupy towarowej *), pomiędzy ilością a wartością towarów, pomiędzy stawką celną a obrotem własnym etc., ad 2) możemy badać wpływ konjunktury, np. urodzaju, na wywóz lub przywóz, wpływ aktów ustawodawczych, lub wprowadzenia 8-godzinnego dnia pracy, podwyżki zarobków robotniczych, wpływ traktatu handlowego, otwarcia kredytu międzynarodowego, kursu waluty — na obrót własny, tranzytowy etc.

Otrzymujemy więc pełny obraz stosunków handlowych z zagranicą, cenny materjał poznawczy, który wyzyskać możemy w różnych kierunkach, dla celów naukowych, polityki ekonomicznej, działalności gospodarczej importerów i eksporterów i t. d.

Oczywiście, byłoby to wtedy, gdybyśmy ustalali i opracowywali całość elementów, powyżej przytoczonych.

Niestety jednak, żadne z państw tego pełnego obrazu nie daje nam i dać nie może.

Zachodzą bowiem trudności techniczne w ustalaniu i opracowywaniu elementów, których niejednokrotnie nie można przezwyciężyć.

Trzeba zawsze o tem pamiętać, że organizacja statystyki handlu zagranicznego jest ściśle związana z każdorazowym stanem ustawodawstwa celnego, urządzeń i techniki celnej, że ta ostatnia niejednokrotnie zgóry rozstrzyga o formie dochodzeń statystycznych, zgóry niektóre z nich uniemożliwia lub je wypacza. Wreszcie, co jest bardzo ważne, trzeba pamiętać także i o tem, że dochodzenia statystyczne nie mogą krępować i utrudniać handlu zagranicznego, to znaczy nie mogą hamować rozwoju tej części życia społecznego, którego poznaniu i rozwojowi mają służyć.

---

*) Niektóre grupy towarowe wykazują łączność w produkcji lub konsumcji (przyciągają się wzajemnie), inne wykazują wzajemną zastępowalność (t. j. wzajemnie się wypierają). Wzmożenie importu grupy A może przyczynić się do wzmożenia importu grupy B i osłabienia importu grupy C i t. d.

Naszkicowawszy pokrótce cele, którym służy ustalenie elementów handlu zagranicznego, przejdę do środków, któremi posługuje się statystyka handlu zagranicznego w dążeniu do osiągnięcia tych celów.

Metody statystyki handlu zagranicznego.

Pokolei zanalizuję poszczególne elementy i rozpatrzę problemy, które się tu nasuwają.

Rdzeniem wszelkiej statystyki handlu zagranicznego są elementy grupy I, tj. jakość, ilość i wartość towaru.

Jakość towaru.

Ustalanie jakości towarów czyni w pierwszym rzędzie koniecznem wypracowanie statystycznego wykazu towarów, opartego o jednolitą i konsekwentną systematykę. Interesant, zgłaszający towar, jakoteż urzędy zgłoszenia, muszą mieć oparcie o statystyczny wykaz towarów, bez którego deklaracje statystyczne byłyby bądź zbyt szczegółowe i drobnostkowe — wówczas mogłyby zawierać znamiona drugorzędne i obojętne, a pomijać znamiona pierwszorzędne i istotne — bądź zbyt ogólnikowe — wówczas zgłaszający sam dokonywałby klasyfikacji. Powodowałoby to chaos i brak wszelkich podstaw dla ścisłości danych. Oczywiście, o przystąpieniu do najelementarniejszego chociażby opracowania danych bez statystycznego wykazu niema mowy.

Innemi słowy, warunkiem rozpoczęcia dochodzeń statystycznych jest sporządzenie statystycznego wykazu towarów, opartego o jednolitą i konsekwentną systematykę. A nie jest to wcale rzeczą łatwą. Wręcz przeciwnie, trudności w tym kierunku są ogromne, i borykają się z niemi urzędy statystyczne wszystkich państw. Chodzi o uzgodnienie potrzeb nauki i praktyki, które niezawsze są jednokierunkowe. Przytem w żadnym przypadku nie możemy zadowolić ani nauki, ani praktyki. Nauka zgłasza moc punktów widzenia, które zainteresowane są w różnych systemach klasyfikacyjnych, praktyka zgłasza moc interesów, dla których jedna jednolita klasyfikacja nie da się przeprowadzić.

Różnorodne teoretyczne lub polityczne punkty widzenia, różnorodne grupy interesantów domagają się innego grupowania towarów i specyfikowania ich pod różnym kątem widzenia.

Wypracowanie systematyki towarowej obejmuje nie tylko tworzenie naczelnych grup towarowych, które są niejako szkieletem systematyki, ale przedewszystkiem tworzenie samych jednostek towarowych, figurujących w spisie, jako poszczególne numery statystyczne.

Jednostki towarowe nie mogą oczywiście ani w części odpowiadać różnorodności i różnobarwności form towarowych, różniących się od siebie czy to rodzajem użytku, któremu służą, czy to materjałem, z którego je wytworzono, czy to pochodzeniem, sposobem wydobycia, wzgl. wytworzenia ich, stopniem obrobienia, tj. oddalenia od ostatecznego wykończenia, wzgl. ilością i jakością włożonej w nie pracy, czy to wreszcie kształtem, barwą, waga i t. d. Różnorodność form towarowych jest niezliczona i nieprzejrzana. Natomiast specyfikacja towarów nie może iść w nieskończoność. Im obszerniejsza jest specyfikacja, tem żmudniejsze i cięższe są dochodzenia statystyczne, tem kosztowniejsze i mniej przejrzyste opracowanie. Specyfikacja towarów nie może więc z natury rzeczy na-

wet w przybliżeniu odpowiadać różnorodności form towarowych, spotykanych w rzeczywistości. Różnorodność tę statystyka opanowuje pojęciowo w ten sposób, iż tworzy z form towarowych grupy, wyodrębnione pewną wspólną cechą, i nadaje każdej z nich oddzielną nazwę, czyli tworzy t. zw. jednostkę towarową (statystyczną). Tak więc każda t. zw. jednostka towarowa (numer statystyczny) nie jest niczem innem, jak tylko wyszczególnioną grupą towarową, obejmującą rozliczne formy towarowe.

Oczywiście, systematyka nie ogranicza się do tworzenia jednostek towarowych, bo i te ostatnie grupuje w wyższe grupy, te zaś w grupy naczelne. Zasadniczym problemem więc, jaki się tu nasuwa, jest pytanie, według jakich zasad grupować formy towarowe, spotykane w rzeczywistości; z tych samych bowiem form towarowych możemy tworzyć różne jednostki i grupy towarowe, zależnie od punktu widzenia, z którego będziemy je łączyć. Możemy łączyć razem wszystkie pierścionki bez względu na materjał, z jakiego są wytworzone, wówczas otrzymamy jednostkę towarową pierścionków (miedzianych, srebrnych, złotych, złotych z brylantem i t. d.); możemy łączyć wszystkie wyroby ze złota w jedną całość, wówczas otrzymamy jednostkę towarową wyrobów złotych. Jasnem jest, że systematyka, która zna jednostki towarowe pierścionków etc., niewyodrębnionych materjałem, nie może w konsekwencji wyodrębniać takich jednostek towarowych, jak wyroby ze złota, wyroby ze srebra etc., łatwo bowiem zachodziłaby kolizja. Mając złoty pierścionek, nie wiedziałbym, czy zaliczyć go ze względu na użytek do grupy pierścionków, czy ze względu na materjał do grupy wyrobów ze złota. Byłby więc zaliczany raz do jednej, drugi raz do drugiej grupy, co pozbawiłoby dane statystyczne wszelkiej wartości.

Postulaty, jakie stawiamy systematyce towarowej, są następujące: Grupy towarów a) muszą być tak tworzone, by obejmowały bez reszty całość rzeczywistych form towarowych, b) muszą dzielić całość form w ten sposób, by żadna z nich nie mogła znaleźć się równocześnie w dwóch grupach, c) muszą być przejrzyste, d) muszą łączyć formy towarowe, przynależne do siebie pod względem gospodarczym.

Postulaty sub a), b) i c) są postulatami natury formalnej, postulat ostatni postulatem natury materjalnej.

Postulat sub a) żąda, by każda forma towarowa znalazła swe miejsce w systematyce, sub b), by żadna forma towarowa nie występowała w systematyce dwukrotnie, a to w tym celu, by wykluczyć dowolność w stosowaniu systematyki, sub c), by użycie systematyki było łatwe i proste i opierało się na cechach łatwo uchwytnych, a to w tym celu, by wykluczyć wątpliwości w stosowaniu systematyki.

Wreszcie postulat ostatni żąda, by systematyka służyła poznaniu ważnych teoretycznie lub praktycznie grup towarów, w tym celu ad hoc konstruowanych. Postulat ostatni, jak już wspominałem, zrealizować można z trudnością i zawsze tylko połowicznie.

Tworzenie jednostek towarowych jest zawsze rezultatem daleko idących kompromisów i ustępstw na rzecz praktyki. Tworzyć się ie winno w porozumieniu z grupami interesantów danego działu. W tym celu należałoby zwrócić się do towarzystw rolniczych, izb handlowych, korporacyj przemysłowych, instytutów gospodarczych itd. z wezwaniem, by przedłożyły spis towarów, które zdaniem ich ze względu na interesy

danego działu gospodarczego należałoby koniecznie uwzględnić w statystyce handlu zagranicznego. Otrzymane spisy opracowałaby specjalna komisja wedle zgóry obmyślonego planu systematyki, biorąc pod uwagę gospodarcze znaczenie poszczególnych towarów, częstość i objętość obrotów handlowych, oraz starając się drogą kompromisów pogodzić i wyrównać sprzeczne interesy.

Natomiast tworzenie wyższych i naczelnych grup towarowych, a więc wznoszenie rusztowania systematyki, wymaga w pierwszym rzędzie jasnego zdania sobie sprawy z celów poznawczych, którym systematyka ma służyć.

1) Jeśli chcemy wiedzieć, w jakich działach konsumcji zależni jesteśmy od zagranicy (np. czy w konsumcji niezbędnej, czy luksusowej, czy żywnościowej, odzieżowej etc.), a w jakich działach cieszymy się większą lub mniejszą autarkją, musimy łączyć towary wedle potrzeb, którym służą, i potworzyć z nich grupy konsumcyjne.

2) Jeśli chcemy wiedzieć, do jakich gałęzi produkcji należą towary przywozowe lub wywozowe, musimy łączyć towary wedle ich przynależności do pewnych gałęzi produkcji.

3) Jeśli natomiast chcemy wiedzieć, co dla celów polityki gospodarczej jest najważniejsze i co najbardziej charakteryzuje stan gospodarczy kraju, w jakim stopniu zależni jesteśmy od zagranicznych bogactw naturalnych, a w jakim stopniu od pracy zagranicznej, tj. jaki udział w obrocie handlowym z zagranicą mają surowce, półfabrykaty i fabrykaty, musimy łączyć towary wedle stanu ich obrobienia, tj. ilości i jakości włożonej w nie pracy.

Oczywiście, w każdym z powyższych przypadków należałoby wypracować odpowiednią klasyfikację 1) czy to potrzeb, 2) czy gałęzi produkcji, 3) czy stopnia obrobienia i oddalenia od ostatecznego wykończenia; naturalnie taką klasyfikację, któraby najbardziej odpowiadała celom poznawczym, o które nam chodzi.

Nasza taryfa celna, wprowadzona rozporządzeniem Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 4 listopada 1919 r., najbardziej zbliża się do typu systematyki, opartej o przynależność produkcyjną, albowiem systematyka taryfy celnej opiera się na materjale, z którego towar wytworzono, co bądź co bądź w pewnej mierze charakteryzuje gałęzie produkcji, do których towar należy.

Nasza taryfa celna rozróżnia X następujących grup:

I.	Produkty spożywcze i zwierzęta	pozycje	41 — 40
II.	Produkty zwierzęce i wyroby z nich	„	58 — 64
III.	Materjały i wyroby drzewne	„	65 — 64
IV.	Materjały budowlane i wyroby ceramiczne	„	65 — 78
V.	Paliwa, asfalt, smoły i produkty z nich	„	79 — 88
VI.	Materjały i przetworychemiczne	„	89 — 137
VII.	Rudy, metale i wyroby z metali	„	138 — 175
VIII.	Papier, wyroby z papieru i wytwory sztuki druk.	„	176 — 178
IX.	Materjały i wyroby włókniste	„	179 — 208
X.	Odzież, guziki, paciorki, galanterja, materjały piśmienne i t. p.	„	209 — 217

Jak widzimy, zasadą, na której oparto systematykę, jest materjał towarów. Oczywiście, zasada ta nie jest i nie mogła być konsekwentnie stosowana. Jednakowoż tam, gdzie ją przeprowadzono konsekwentnie, doprowadziła do pogwałcenia przynależności gospodarczej i wspólnoty

przeznaczenia towarów. Np. nawozy rolnicze, grupa w naszych stosunkach wielkie mająca znaczenie, nie występuje w taryfie w jednej grupie, ale w dwóch, naturalne w grupie II „produktów zwierzęcych i wyrobów z nich", sztuczne w grupie VI „materjałów i przetworów chemicznych". Natomiast czasem stosowano zasadę materjału z dziwną konsekwencją. Kamienie szlachetne (brylanty, djamenty, rubiny itd.), kamienie do ozdoby, perły, agat, azbest etc. umieszczono w grupie IV materjałów budowlanych i wyrobów ceramicznych.

Często jednakowoż w samej systematyce zwyciężała potrzeba łączenia pewnych towarów w jedną całość, pomimo, iż wytworzone zostały z różnych materjałów. Potrzeba ta psuła często systematykę, opartą o znamię czysto zewnętrzne, jakiem jest materiał. I tak np. wszelkie wozy i wózki, dorożki, krzesła dla chorych na kołach, samoloty etc., bez względu na materjał, z jakiego się składają, znajdujemy (poz. 173) w grupie VII, zatytułowanej: „Rudy, metale i wyroby z metali". W tej samej grupie odnajdujemy: okulary, monokle, lornetki i binokle w oprawach pospolitych (poz. 170), zegary drewniane (poz. 169), wszelkiego rodzaju instrumenty, między któremi wylicza się przyrządy optyczne, lunety, mikroskopy, aparaty fotograficzne, szkła optyczne, latarnie projekcyjne i t. d. (poz. 169).

Specyfikacja towarów w taryfie nie opiera się zupełnie na ich znaczeniu gospodarczem, tj. nie uwzględnia w wyższym stopniu towarów, mających wieksze znaczenie dla obrotu zagranicznego, ale, co jest zupełnie zrozumiałe, na czysto skarbowych momentach. Tam np., gdzie cło opłaca się od sztuki, taryfa odróżnia wieksze lub mniejsze sztuki, cięższe lub lżejsze (np. poz. 173 lub poz. 167). Tam natomiast, gdzie cła wogóle się nie opłaca, tam odnajdujemy obszerne i różnorodne grupy towarów, złączone w jednej pozycji. Np. zboża w ziarnie, posiadające tak wielkie gospodarcze znaczenie, złączone są wszystkie w jednej pozycji (Nr. 1), tak samo w jednej pozycji umieszczono razem bydło, konie, zwierzęta domowe i wszelkie inne zwierzęta (40).

Rozpatrywałem obowiązującą u nas taryfę celną dlatego tak szeroko, ponieważ statystyczny wykaz towarów ze względów technicznych, celem ułatwienia dochodzeń statystycznych, winien oprzeć się na systemie obowiązującej taryfy celnej, czyli innemi słowy winien być dalszą specyfikacją odnośnych pozycyj taryfy celnej. Posługiwanie się w tych samych czynnościach dwoma odrębnemi i obcemi sobie systemami wprowadza zamieszanie i niepotrzebną stratę czasu. Tem samem systematyka statystyczna powinna być identyczną ze systematyką taryfy celnej. Niestety jednak, obowiązująca u nas taryfa nie odpowiada naszemu zainteresowaniu, ani pod względem teoretycznym, ani praktycznym; wobec czego trudno uzgodnić z nią statystyczny wykaz towarów.

Poznanie, jaka część wywozu lub przywozu przypada na towary, wytworzone z produktów zwierzęcych lub ceramicznych, z drzewa lub z metali, jest bezwzględnie interesujące, w pewnej mierze nawet pouczające, a mianowicie tam, gdzie może być podstawą do scharakteryzowania przynależności do pewnej gałęzi produkcji, jednakowoż nie charakteryzuje nam w tym stopniu naszego życia gospodarczego, rozwoju naszych sił gospodarczych, w jakim inne systematyki są zdolne to uczynić.

Wobec czego konieczna jest zmiana systemu klasyfikacyjnego taryfy celnej.

Najbardziej celową i zresztą ze względu na porównalność między-

BIBLIOTEKA

narodową najbardziej wskazaną byłaby systematyka, zalecana przez międzynarodową konferencję statystyczną w Brukseli w 1910 r. Konferencja ta wyraziła życzenie, by każde państwo poza publikacją danych wedle używanej dotąd klasyfikacji nadsyłało do biura statystycznego dla handlu zagranicznego w Brukseli dane dotyczące handlu zagranicznego, zebrane w 185 pozycjach, rozdzielonych na 5 następujących grup:

I. Zwierzęta żywe.
II. Przedmioty i towary spożywcze.
III. Surowce albo pierwsza przeróbka.
IV. Fabrykaty.
V. Nieprzerobione złoto i srebro. Złote i srebrne monety.

Prawie wszystkie państwa europejskie używają systematyki więcej lub mniej zbliżonej do tej ostatniej.

Systematyka ta nie opiera się na jednolitej i konsekwentnej zasadzie, jednakowoż charakteryzuje handel zagraniczny i jego znaczenie gospodarcze dla kraju w wielkich linjach w wyższym stopniu, niż wszelkie inne. Powiada nam ona, co dominuje w eksporcie lub imporcie, czy produkt spożywczy, czy surowiec, czy fabrykat, poza tem podkreśla znaczenie gospodarcze obrotu złotem i bydłem.

Oczywiście V grupa jest w naszych obecnych stosunkach prawie że bezprzedmiotowa.

Naogół możnaby naszą systematykę towarów oprzeć na systematyce brukselskiej, odnośnie do grup naczelnych. W podgrupach należałoby w wyższym stopniu uwzględnić odrębności gospodarcze kraju, podkreślając częściowo przynależność produkcyjną towarów, częściowo łączność użycia.

Wogóle należy o tem pamiętać, iż sprawa ta jest najważniejszą w całym problemie metodyki statystycznej handlu zagranicznego, gdyż bez należytej, celowo opracowanej systematyki towarowej, statystyka, choćby była pod każdym innym względem wzorowo zorganizowana i opracowana, dostarcza materjału zupełnie bezużytecznego, tj. daje liczby nic nam nie mówiące, jakich jest zresztą wiele w statystyce na każdem polu.

Ilość towaru.

Ustalenie ilości nie nasuwa żadnych problemów teoretycznych. Praktyce nastręcza pewne trudności techniczne, rozwiązywane całym szeregiem przepisów szczegółowych.

Określają one przedewszystkiem, co ma być podstawą dla deklaracji ilości przy każdym poszczególnym towarze, czy waga (surowa, czysta, czy obliczona na podstawie postanowień o tarze), czy ilość sztuk, czy też jedno i drugie: waga i ilość sztuk (zwierzęta). Postanowienia te, zawarte zazwyczaj w wykazie statystycznym, są w zasadzie we wszystkich krajach zgodne, w szczegółach nieco różnorodne, przeważnie oparte o przepisy taryfy celnej.

W obrocie dóbr masowych, tj. posiadających wielką wagę w stosunku do swej wartości, wystarcza waga surowa, natomiast w obrocie dóbr, posiadających wysoką wartość w stosunku do swego ciężaru, podanie wagi surowej mogłoby wprowadzać w błąd, co szczególnie szkodliwie odbiłoby się na wartości danych w systemie ustalania wartości na podstawie szacunku komisyjnego.

Również w obrocie dla uszlachetnienia, którego przedmiotem są przeważnie wyroby wysokiej wartości w stosunku do wagi, należałoby z reguły żądać deklaracji wagi czystej.

Natomiast w obrocie tranzytowym, zwłaszcza w przewozie bezpośrednim, wystarcza podanie wagi surowej.

Ustalanie ilości posiada w statystyce daleko większe znaczenie od ustalania wartości, zwłaszcza w okresach fluktuacji cen.

Ilość bowiem jest elementem łatwiej uchwytnym, a nadewszystko elementem stałym, w stosunku do wartości. Dane ilości są bez porównania ściślejsze od danych wartości. Porównalność międzynarodowa danych wartości nigdy nie da się w zupełności osiągnąć, danych, odnoszących sie do ilości, jest możliwa. Oczywiście, ilość informuje nas tylko o poszczególnych jednostkach towarowych, tj. o poszczególnych pozycjach lub mniejszych grupach, względnie jednolitych. Szerszych grup i wogóle grup niejednolitych obrazować nam nie jest w stanie. Poznanie ilości ogólnego przywozu lub wywozu nie mówi nam nic lub prawie nic.

Wartość towaru.

W przeciwieństwie do ilości ustalanie wartości nasuwa cały szereg watpliwości i spornych zagadnień, w nauce żywo dyskutowanych.

Na czoło wysuwają się następujące zagadnienia:

1) Jaką wartość uczynić podstawą dochodzeń statystycznych?

2) Jaką metodą ustalać wartość towarów?

Ad 1). Aby odpowiedzieć na pytanie, jaką wartość uczynić podstawą dochodzeń, należy bliżej przyjrzeć się celom, którym służyć ma ustalanie wartości.

Poznanie wartości towarów obrazuje całość handlu zagranicznego (czego np. nie jest w stanie dać poznanie ilości towarów), umożliwia porównanie wszystkich pozycyj handlu zagranicznego, które zostają sprowadzone do wspólnego gospodarczego mianownika, oraz poznanie znaczenia gospodarczego poszczególnych grup towarowych. Aby te cele (porównalność) osiągnąć, wystarczyłoby obrać, jako podstawę dochodzeń, jakąkolwiekbądź jednolicie określona wartość, np. wartość towaru w miejscu przeznaczenia lub jakąkolwiekbądź inną.

Tym celom służy przeważnie ustalanie wartości w obrocie tranzytowym, w obrocie czasowym, w obrocie pogranicznym, w obrocie dla uszlachetnienia na rachunek obcy *).

Natomiast w obrocie własnym ustalanie wartości służy w pierwszym rzędzie poznaniu t. zw. bilansu handlowego, dla którego to celu koniecznem jest obranie t. zw. wartości granicznej (Grenzwert).

Bilans handlowy — to stosunek wartości przywozu do wywozu w obrocie własnym. Winien on nas informować z jednej strony o tem, co zagranica płaci lub zapłacić winna za towary krajowe, dostarczone w pewnym roku rachunkowym, i czynności handlowo-przewozowe, związane z dostarczeniem tych towarów do granicy celnej (aktywa), z drugiej strony o tem, co kraj płaci lub zapłacić winien zagranicy za towary otrzymane w tym roku i czynności, związane z dostarczeniem towarów do naszej granicy (pasywa). Bilans taki wykazuje czynność lub bierność obrotu własnego.

*) Obrót dla uszlachetnienia na rachunek własny jest częścią obrotu własnego. Ob. wyżej.

Od bilansu handlowego należy odróżnić bilans wierzytelności i długów, powstałych w danym roku rachunkowym, oraz bilans wierzytelności i długów płatnych w danym roku. Pierwszy nazywam bilansem wierzytelności i długów, drugi bilansem płatniczym.

Bilans wierzytelności i długów podaje nam stosunek tego, co kraj winien zagranicy, do tego, co zagranica winna krajowi z jakiegokolwiekbądź tytułu, który powstał w danym roku rachunkowym, a więc nietylko za pobrane w tym roku towary, lecz także za efekty zakupione i sprzedane w tym roku, za usługi w tym roku oddane (przewóz, obrót dla uszlachetnienia na rachunek obcy), z kredytu pieniężnego, z rozrachunku w obrocie tranzytowym etc. Bilans ten obrazuje stan zadłużenia kraju u zagranicy (lub odwrotnie), powstały w pewnym okresie czasu.

Bilans płatniczy podaje nam stosunek tego, co kraj płaci, względnie ma zapłacić w danym roku zagranicy, do tego, co zagranica płaci, względnie ma zapłacić krajowi w danym roku z jakiegokolwiekbądź tytułu i w jakiejkolwiekbądź formie, a więc nietylko za towary, pobrane w tym roku, ale i za towary, pobrane przed 2, 3, 5 i więcej laty, za efekty w tym i poprzednich latach zakupione i sprzedane, usługi w tym i poprzednich latach oddane. Bilans ten obrazuje zapotrzebowanie i zaofiarowanie na rynku dewizowym, tak, iż na podstawie niego możemy w pewnej mierze orjentować się na rynku dewizowym.

Otóż ustalanie wartości w obrocie własnym może obrazować tylko bilans handlowy, dla bilansu wierzytelności i długów i dla bilansu płatniczego otrzymujemy tylko mniej lub więcej wyraźne wskazówki, zależnie od form obrotu towarowego i rozmiarów obrotów innych działów gospodarczych. Aby zaś otrzymać obraz bilansu handlowego, należy wziąć za podstawę t. zw. wartość graniczną. Cóż to jest wartość graniczna?

Otóż wartość graniczną można określić tylko negatywnie; wskazuje ona bowiem tylko te składniki ceny, których w deklaracjach wartości żądać nie należy.

I tak wartość graniczna eliminuje wszystkie wydatki, poniesione na towar od granicy celnej, a więc w przywozie nie obejmuje ani cła krajowego, ani kosztów transportu, ubezpieczenia etc., przypadających krajowi, w wywozie cła zagranicznego, kosztów transportu, ubezpieczenia etc., przypadających zagranicy. Wydatki, łożone na towar od granicy celnej, zostają dlatego wyeliminowane, iż nie stanowią żadnych pozycyj w bilansie handlowym *).

Wartość graniczna jest więc w tem znaczeniu pojęciem negatywnem. Nie wykazuje nam bowiem wcale, jaką wartość pozytywnie uczynić podstawą dochodzeń, czy np. wartość miejsca pochodzenia, czy miejsca przeznaczenia, czy jakąkolwiek inną.

Przy pierwszej otrzymujemy wartość graniczną w ten sposób, iż dodajemy do wartości miejsca pochodzenia wszystkie koszty i opłaty, poniesione do granicy tak w przywozie, jak i w wywozie (§ 1, ust. 13 niemieckich przepisów wykonawczych do ustawy o statystyce ruchu towarowego z zagranicą z 7/II 1906 r.).

*) Wartość graniczna ma wielkie znaczenie specjalnie w obrocie dóbr masowych, w których koszta przewozu stanowią bardzo poważną część ogólnej wartości towaru. Np. w Norymberdze z końcem 1908 r. wynosiła cena 10.000 *kg* węgla kamiennego z Górnego Śląska 279 Mk., z tego 145 Mk. koszty transportu do Norymbergi, a więc blisko połowę ceny sprzedażnej. Cena 10 000 *kg* węgla z Zagłębia Ruhry wynosiła 284 Mk., z tego koszty transportu do Norymbergi wynosiły 110 Mk., a więc blisko $^2/_5$ ceny sprzedażnej. Ob. Barth Friedrich, Die zweckmässigste Betriebskraft, I. Teil, Lipsk 1910

Przy drugiej otrzymujemy wartość graniczną w ten sposób, iż odejmujemy od wartości miejsca przeznaczenia wszystkie koszty i opłaty, poniesione od granicy tak w przywozie, jak i w wywozie.

Jednakowoż tak wartość (graniczna) miejsca pochodzenia, jak i miejsca przeznaczenia zbytnio schematyzuje. Nie uwzględnia bowiem ceny rzeczywiście płaconej, jedynie ważnej dla poznania bilansu handlowego.

Aby otrzymać dane, najbardziej odpowiadające rzeczywistemu bilansowi handlowemu, należy przeprowadzić następujące rozróżnienia:

I. O ile przywóz lub wywóz poprzedza zawarte już kupno lub sprzedaż, tj. o ile przywóz lub wywóz następuje jako dokonanie zawartej umowy kupna i sprzedaży, należy żądać ceny fakturowej po korekturze, przeprowadzonej przez wartość graniczną, tj. po eliminowaniu wydatków od granicy, o ile cena fakturowa je obejmuje, a po dodaniu innych wydatków do granicy, o ile cena fakturowa ich nie obejmuje.

O ile więc nasz importer kupił towar loco Hamburg, powinien do ceny fakturowej doliczyć wszystkie wydatki do granicy; o ile zaś kupił loco Warszawa, powinien od ceny fakturowej odliczyć cło krajowe i wszystkie wydatki od granicy.

II. O ile przywóz lub wywóz nie jest dokonaniem zawartej już umowy, lecz następuje dopiero celem sprzedaży, należy żądać wartości miejsca przeznaczenia po dokonaniu korektury przez wartość graniczną.

III. O ile przywóz lub wywóz nie jest dokonaniem umowy kupna i sprzedaży i nie następuje celem sprzedaży, należy żądać podania ceny krajowej w chwili przywozu lub wywozu. Oczywiście, dla bilansu handlowego ten ostatni rodzaj przywozu lub wywozu nie ma prawie żadnego znaczenia i w instrukcjach dla uproszczenia możnaby o nim wcale nie wspominać.

Wartość winna być podana zawsze w walucie krajowej przy przeliczeniu waluty zagranicznej po kursie dnia płatności, rzeczywiście przez stronę płaconym na rynku dewizowym. O ile dzień płatności w chwili deklaracji statystycznej jeszcze nie zapadł, należy przeliczyć walutę zagraniczną po kursie dnia złożenia deklaracji.

Byłyby również bardzo pouczające informacje, w jakiej walucie następuje wyrównanie rachunku, a to celem poznania roli marki polskiej w obrocie zagranicznym, ale musimy się strzec przed przeładowaniem karty statystycznej.

Tyle odnośnie do kwestji ustalania wartości w obrocie własnym dla celów bilansu handlowego.

Inne obroty wcale, lub prawie wcale (obrót pograniczny) nie wchodzą w rachubę dla poznania bilansu handlowego.

Natomiast dla bilansu wierzytelności i długów i bilansu płatniczego ważny jest obrót tranzytowy i obrót dla uszlachetnienia na rachunek obcy, które w bilansach tych stanowią ważne pozycje. Celem poznania tych pozycyj musimy uchwycić zyski handlowe i inne z tranzytu, oraz zyski z obrotu dla uszlachetnienia na rachunek obcy, przypadające bądź krajowi bądź zagranicy.

Uchwycenie zysków tranzytowych należy uznać z góry za niewykonalne.

Natomiast uchwycenie zysków, płynących z obrotu dla uszlachetnienia, może nastąpić przez porównanie wartości granicznej przy przywozie wzgl. wywozie dla uszlachetnienia z wartością graniczną przy

powrocie z podanych w obydwóch wypadkach na podstawie kosztów produkcji.

W obrocie tranzytowym należałoby żądać ceny fakturowej, w obrocie czasowym i pogranicznym ceny krajowej.

Zaznaczam, że liczne państwa nie ustalają wartości w przewozie bezpośrednim [1]). Do nich należą: Niemcy, b. Austrja, Włochy, Holandja, Rumunja i t. d. [2]).

Ad 2). Odnośnie do metody, jaką należy ustalać wartości towarów, rozróżniamy 3 systemy, będące w użyciu w praktyce statystycznej: a) system szacunku komisyjnego, b) system deklaracji indywidualnej oraz c) system mieszany.

Pierwszy system polega na tem, iż oblicza się przeciętną szacunkową na podstawie informacyj rzeczoznawców. Rzeczoznawcy podają wartość jednostek towarowych, figurujących w spisie statystycznym, zazwyczaj raz do roku, i na podstawie tych informacyj specjalna komisja ustala ostatecznie przeciętną szacunkową dla jednostki towarowej. System ten dotąd przeważa w praktyce statystycznej państw. Używa go statystyka austrjacka, czeska, włoska, francuska, holenderska, szwedzka, rumuńska i inne. System ten ma te dodatnie strony, iż jest wygodny i dla stron i dla organów celnych, jest więc niejako ułatwieniem samego handlu zagranicznego. Strony zostają zwolnione od obowiązku podania wartości, z którego się zresztą, czasem świadomie, czasem nieświadomie, nie zawsze wywiązują poprawnie. Kontrola zaś informacyj stron jest zazwyczaj bardzo ciężka, często wręcz niemożliwa, musi ograniczać się tylko do przypadków jaskrawych uchybień.

Przy tem należy pamiętać, że bardzo często deklarant celny, wzgl. statystyczny o cenie rzeczywistej towaru nie ma najmniejszego pojęcia, zwłaszcza wówczas, gdy deklarację składa ajencja celna, ekspedycyjna lub przewoźnik. O ile więc deklarant nie ma oparcia o fakturę, informacje jego opierają się na szacunku i kombinacji, pracującej nie bez domieszki fantazji.

Jednakowoż nad dodatniemi stronami systemu szacunku komisyjnego przeważają ujemne, związane z charakterem szacunkowym systemu.

Ceny wahają się zależnie od rozlicznych znamion towaru, od materjału, kształtu, pochodzenia, sposobu wytworzenia go, stopnia wykończenia, czasem od objętości lub wagi. (Brylant 3 razy większy może być dwadzieścia razy droższy). Numery statystyczne nie mogą specjalizować towarów wedle wszelkich możliwych znamion, wpływających na cenę towaru. Stąd nawet w najbardziej obszernym spisie statystycznym odnajdujemy numery, grupujące w sobie rozliczne towary, których jednostki wykazują różną cenę. Oczywiście, komisja może tylko ustalać cenę numerów statystycznych, tj. cenę przeciętną (jaką?) dla całej grupy towarów.

Ceny wahają się w zależności od czasu zakupu. Komisja zaś zbiera się zwykle raz do roku. W okresie silnej fluktuacji cen, w jakim obecnie

---

[1]) Przewóz bezpośredni jest to przewóz, który został jako taki zgłoszony przy odprawie celnej.
[2]) Bulletin de l'Institut international de Statistique, 1906, tome XV. The Import and Export Statistics of various Countries. Alfred Bateman and H. Fountain.

żyjemy, dochodzi się bądź do absurdu, bądź do niemożności ustalenia ceny. W obecnych warunkach koniecznem byłoby ustalanie cen minimalnie co miesiąc. Jedynie wówczas byłoby możliwe publikowanie wartości w miesięcznych wykazach statystycznych. W innym przypadku miesięczne publikacje wartości, oparte o ceny, ustalone przed rokiem lub półrokiem, byłyby z gruntu fałszywe, czasami zaś najzupełniej bezsensowne.

Ceny wahają się w zależności od przestrzeni, tj. miejsc kupna i sprzedaży. Zwłaszcza obecnie, przy ogólnie stosowanym systemie utrudnień przewozowych i przy brakach komunikacyjnych, napięcie ceny między rynkami wewnętrznemi różnych państw jest bardzo wielkie. Importer amerykański, kupujący towar w Polsce i wywożący go na własny rachunek do Ameryki, płaci cenę inną od ceny, którą otrzymałby eksporter polski, gdyby towar wywiózł do Ameryki na własny rachunek i dopiero tam go sprzedał; ten sam eksporter otrzymuje inną cenę przy wywozie towarów do Niemiec, do Anglji, do Francji i t. d.

Komisja tej różnorodności cen uwzględnić nie może, wzgl. tylko w bardzo małym stopniu. Komisja więc musi z konieczności obliczać ceny przeciętne pod każdym względem. Ale dla braku danych liczbowych przeciętna będzie przeciętną szacunkową. Pozostaje pole otwarte dla dowolności i indywidualnych natchnień. Ze względu zaś na wielką niejednolitość materjału przeciętna będzie w bardzo wielkiej mierze oddalona od rzeczywistości.

Warunkiem jakiego takiego powodzenia systemu szacunku komisyjnego jest 1) daleko idąca specyfikacja w spisie statystycznym towarów, uwzględniająca znamiona, ważne dla ceny, 2) miesięczne dochodzenia ceny w okresie silnego ruchu cen, 3) prawdziwa znajomość rynków krajowych i zagranicznych u rzeczoznawców, 4) opracowanie szczegółowej i jednolitej instrukcji dla rzeczoznawców przy obliczaniu przeciętnej szacunkowej.

Oczywiście i w tym przypadku otrzymane dane informowałyby nas tylko w najogólniejszych zarysach.

Doskonalszym pod tym względem jest system deklaracji indywidualnej, którego ujemne strony poznaliśmy przy rozpatrywaniu dodatnich stron systemu szacunku komisyjnego. System ten stosowany jest oddawna w Anglji, w Rosji, w Stanach Zjednoczonych, od 1917 r. w Szwajcarji. Obecnie daje się zauważyć ogólna tendencja, by system szacunkowy zastąpić systemem deklaracji indywidualnej. Za tym ostatnim wypowiedział się również międzynarodowy kongres statystyczny w Wiedniu 1891 r. Zakładając sumienność stron w deklaracjach statystycznych oraz pewną dozę fachowego wykształcenia organów celnych, możemy tą drogą otrzymać daty ściślejsze od dat otrzymanych sposobem komisyjnym. Należy się za nim opowiedzieć; zwłaszcza w obrocie własnym i w obrocie dla uszlachetnienia, w obrocie tranzytowym, czasowym i pogranicznym system szacunku komisyjnego byłby wystarczający. W tych bowiem obrotach podanie wartości ma głównie na celu uzyskanie porównalności i ogólne obrazowanie całości lub części obrotu.

Trzecim systemem ustalenia wartości jest system mieszany. Polega on bądź na tem, że jeden system (szacunek komisyjny) stosuje się do jednych towarów, a drugi (deklaracja) do innych towarów, bądź na tem, że stosuje się równocześnie do tych samych towarów oba systemy.

Pierwszy stosowany jest np. w Niemczech, gdzie obowiązek dekla-

racji obejmuje wszystkie towary w wywozie i 60 pozycyj w przywozie, resztę zaś towarów w przywozie oblicza komisja [1]).

Drugi zalecił poniekąd wspomniany kongres statystyczny w Wiedniu w r. 1891. Rezolucja tam uchwalona głosi [2]): „Qu'il serait desirable de généraliser le système d'évaluations basées sur des déclarations spéciales, en laissant toutefois subsister comme contrôle les évaluations officielles là ou elles sont en usage".

Kongres więc zaleca stosowanie obu metod tam, gdzie system szacunku komisyjnego jest dotąd stosowany. Zdaniem mojem stosowanie równoczesne obu metod do niczego nie prowadzi, chyba tylko do wątpliwości, których nie rozwiązuje. W przypadku niezgodności rezultatów, otrzymanych jedną lub drugą drogą, stajemy bezradni, nie mając żadnych podstaw do przyjęcia jednych lub odrzucenia drugich. Z chwilą zaś, gdy podstawę tę mamy, możemy opowiedzieć się bądź za jednym, bądź za drugim systemem.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, iż dane wartości w jakimkolwiekbądź systemie ich ustalania mogą informować tylko w przybliżeniu i tylko w wielkich linjach odzwierciadlać stosunki faktyczne. Przyczyna tego leży w charakterze badanego elementu, który jest tworem zmiennym i trudno uchwytnym. Dlatego w praktyce opracowanie zbyt szczegółowych przepisów i skrupulatne żądanie drobnostkowych, choć teoretycznie słusznych informacyj do niczego nie prowadzi.

Kierunki i obroty ruchu towarowego.

Technika celna zna trzy zasadnicze kierunki ruchu towarowego: przywóz, wywóz i przewóz. Przywóz obejmuje wszystkie te towary, które idą z zagranicy do kraju, wywóz wszystkie te towary, które idą z kraju do zagranicy, przewóz wszystkie te towary, które idą z zagranicy przez kraj do zagranicy, a które zostają zgłoszone, jako takie (tj. jako towary przewozowe) przy odprawie celnej (przewóz bezpośredni). Trzy te zasadnicze kierunki ruchu towarowego są łatwo uchwytne i niema potrzeby dłużej się nad niemi zastanawiać.

Gorzej jest jednakowoż z uchwyceniem obrotów ruchu towarowego, których poznanie jest dla nas konieczne.

Jeśli bowiem znać będziemy tylko ogólny przywóz, natomiast nie będziemy wiedzieć, czy był to przywóz dla naszej konsumcji, czy dla konsumcji zagranicznej, czy dla uszlachetnienia etc., dane nasze będą mało wartościowe i mogą często wprowadzić w błąd. Możemy niesłusznie martwić się, że dużo przywozimy, podczas gdy de facto przywozimy tylko dla celów handlu tranzytowego, na którym zarabiamy, możemy niesłusznie cieszyć się, że dużo wywozimy, że więc nastąpiło wzmocnienie naszej produkcji i naszej siły eksportowej, podczas gdy de facto wzrósł tylko handel tranzytowy i to niewiadomo jeszcze, czy to nasz własny handel, czy obcy, na którym zarabiamy tylko koszta przewozu.

Rozróżniliśmy pięć obrotów ruchu towarowego: obrót własny, tranzytowy, czasowy, obrót dla uszlachetnienia, obrót pograniczny.

---

[1]) Statistik des Deutschen Reiches, Band 270 II, Auswärtiger Handel im Jahre 1913, Heft II, Seite I.

[2]) Bulletin de l'Institut international de Statistique, Rome, 1892, tom VI, str. 90.

Do obrotu własnego należą:

w przywozie: towary pochodzenia zagranicznego, mające pozostać w kraju,

w wywozie: towary pochodzenia krajowego, mające pozostać zagranicą.

Do obrotu tranzytowego należą w przywozie i w wywozie: towary pochodzenia zagranicznego, znajdujące się w przewozie bezpośrednim lub pośrednim zagranicę.

Do obrotu czasowego należą:

w przywozie: towary o przeznaczeniu czasowem, tj. przeznaczone do powrotu zagranicę po dokonanym użytku, wystawieniu etc., oraz towary wracające już z zagranicy po dokonanym użytku (Retourwaren — towary powrotne).

w wywozie: towary o przeznaczeniu czasowem, tj. mające wrócić z powrotem, oraz towary, wracające już do zagranicy po dokonanym użytku etc.

We wszystkich przypadkach towary wracają w stanie niezmienionym, lub prawie niezmienionym.

Do obrotu dla uszlachetnienia należą:

w przywozie: towary idące do uszlachetnienia w kraju, oraz towary wracające po uszlachetnieniu do kraju,

w wywozie: towary idące do uszlachetnienia zagranicę, oraz towary wracające zagranicę po uszlachetnieniu.

Obrót pograniczny jest obrotem ściśle lokalnym. Obejmuje on towary, pochodzące z pogranicza i przeznaczone do konsumcji w pograniczu, i to tylko towary w niewielkich ilościach transportowane, a mianowicie bądź noszone, bądź prowadzone drogą kołową przez mieszkańców pogranicza na wozach, wózkach, taczkach i t. p.

Z obrotu tego wyjęte są towary handlowe, prowadzone w większych ilościach, surowce i produkty dla fabryk pogranicznych, lub innych zakładów, lub większych przedsiębiorstw przemysłowych, wzgl. handlowych, wszelkie transporty kolejowe, autami ciężarowemi i t. d.

Obrót pograniczny może być łatwo uchwycony, zresztą wielkiego znaczenia nie przedstawia.

Natomiast rozróżnienie czterech pozostałych obrotów w praktyce nastręcza kolosalne trudności, nie dające się zadowalająco rozwiązać. Obroty te statystyka stara się uchwycić zapomocą metody wprawdzie łatwej i prostej w wykonaniu, ale niestety zawodnej w tym przypadku, a mianowicie zapomocą różnych form odprawy celnej, które wytworzyła nowożytna technika celna, oczywiście nie dla celów statystycznych, ale dla celów skarbowo-gospodarczych.

Obrót własny statystyka stara się uchwycić zapomocą zwyczajnej odprawy celnej, tj. odprawy celnej towarów przywożonych do wolnego obrotu (czy to bezpośrednio, czy to pośrednio z wolnych składów, oraz towarów wywożonych z wolnego obrotu — direkte Einfuhr, Einfuhr ab Lager, direkte Ausfuhr).

Obrót tranzytowy statystyka stara się uchwycić zapomocą prowizorycznej odprawy celnej, tj. zapomocą tej odprawy, jakiej podlegają towary, idące na wolne składy (Freilager, Freibezirke, Niederlagen, Konten). Rejestracja tego obrotu składowego ma dać obraz obrotu tranzytowego, z wyjątkiem obrotu tranzytowego, posługującego się przewozem bezpośrednim.

Obrót czasowy statystyka stara się uchwycić zapomocą zapiskowej (Vormerkverkehr) odprawy celnej, zwanej także warunkową (rozporządz. Ministra Skarbu z 13 grudnia 1920 r.). Odprawie tej podlegają towary, których właściciele zgóry podają, że mają one wrócić w pewnym określonym terminie.

Obrót dla uszlachetnienia statystyka stara się uchwycić zapomocą odprawy celnej w obrocie dla uszlachetnienia, która jest specjalną postacią odprawy zapiskowej. Podlegają jej towary, mające być przerobione lub obrobione w kraju lub zagranicą, po wypełnieniu całego szeregu warunków, złożeniu odpowiednich kautel, poddaniu się kontroli etc.

Statystyka więc odróżnia cztery powyższe rodzaje obrotów jedynie na tej podstawie, jakiej odprawie celnej poddane zostały towary, czy 1) odprawie zwyczajnej dla wolnego obrotu, czy 2) odprawie prowizorycznej (na wolne składy), czy 3) odprawie zapiskowej, czy 4) odprawie zapiskowej dla uszlachetnienia. Gdyby pomiędzy temi obrotami, a odpowiedniemi formami odprawy celnej zachodziła pełna lub choćby przybliżona koincydencja, byłoby to rzeczą zupełnie naturalną. Niestety, zgodności tej niema.

Niema jej pomiędzy obrotem własnym, a odprawą dla wolnego obrotu, niema jej pomiędzy obrotem tranzytowym, a odpowiednią częścią ruchu składowego, niema jej pomiędzy obrotem czasowym, a odprawą zapiskową, niema jej wreszcie pomiędzy obrotem dla uszlachetnienia a odprawą zapiskową dla uszlachetnienia.

Tak więc statystyka handlu zagranicznego nie jest statystyką wymienionych powyżej obrotów, lecz statystyką różnych form odprawy celnej, jakiej poddane zostały towary.

Łatwą jest rzeczą przeprowadzić dowód na powyższą tezę.

I tak odprawie celnej dla wolnego obrotu poddane zostają nietylko towary importowane lub eksportowane w obrocie własnym, lecz także towary importowane lub eksportowane w obrocie tranzytowym. Towary niepodlegające ocleniu lub podlegające niskiej stawce celnej przechodzą do wolnego obrotu krajowego, z którego po pewnym czasie bez zmiany lub bez zmiany wchodzącej w rachubę (zmiana opakowania) dalej zostają wywożone zagranicę. Wobec tego eksport z wolnego obrotu jest bardzo często eksportem towarów tranzytowych, a import dla wolnego obrotu importem dla tranzyta. Tak więc statystyka towarów, które przeszły do wolnego obrotu lub wyszły zeń, miesza obrót własny i tranzytowy, podaje towary, należące i do jednego i do drugiego obrotu.

Dla wyodrębnienia obrotu tranzytowego służy rejestracja ruchu składowego. Niestety, ruch składowy jest tylko częścią ogólnego obrotu tranzytowego. Przeznaczeniem wolnych składów jest ułatwienie handlu tranzytowego. Korzystają z nich przedewszystkiem importerzy, którzy w chwili przywozu nie znają jeszcze ostatecznego przeznaczenia towarów, a mianowicie nie wiedzą jeszcze, czy towar pozostanie w kraju, czy też wywieziony będzie dalej zagranicę. Nie chcąc chwilowo płacić cła, składają go do wolnych składów, z których zabierają go wówczas, gdy znają jego ostateczne przeznaczenie. Wówczas albo towar przechodzi do wolnego obrotu krajowego i płaci cło, albo idzie dalej zagranicę, oczywiście bez cła.

Statystyka rejestruje import: 1) na wolne składy, 2) z wolnych składów do wolnego obrotu, oraz 3) eksport z wolnych składów.

Niestety, import na wolne składy nie jest jednoznaczny z całością

importu w obrocie tranzytowym, tak samo, jak eksport z wolnych składów nie jest jednoznaczny z całością eksportu w obrocie tranzytowym.

Wolne składy dają towarom przywilej czasowej wolności od cła. Idą tam tylko towary podlegające ocleniu. Towary, które są wolne od cła, idą wprost do wolnego obrotu, nie mają bowiem potrzeby posługiwania się wolnemi składami. Stąd tylko towary podlegające ocleniu będą uchwycone w ruchu składowym, towary zaś wolne od cła lub podlegające niskiej stawce — nie. Przy taryfie wolnohandlowej oraz przy niskich stawkach celnych grupa towarów przechodzących czy wprost, czy z wolnych składów do wolnego obrotu, będzie bardzo silnie odbiegać od obrotu własnego.

To samo tyczy się obrotu czasowego w stosunku do odprawy zapiskowej, oraz gospodarczego obrotu dla uszlachetnienia w stosunku do odprawy zapiskowej dla uszlachetnienia.

Technika celna wytworzyła specjalną odprawę zapiskową odnośnie do t. zw. Retourwaren. Towary te przy przywozie składają tylko zabezpieczenie celne, zwrotne przy ich powrotnym wywozie. Przy wywozie towary te mają przywilej powrotu bez opłacenia cła. Zwykle odprawa zapiskowa (warunkowa) zależna jest od otrzymania specjalnego zezwolenia. Z samej instytucji odprawy zapiskowej wynika, iż odprawa ta przeznaczona jest dla towarów podlegających ocleniu. Towary wolne od cła nie mają potrzeby poddać się tej odprawie, zwykle uciążliwej, bardziej podlegającej kontroli, związanej ze specjalnem pozwoleniem, gdyż cła i tak nie płacą. Wobec tego towary takie w obrocie zapiskowym (warunkowym) uchwycone nie będą. Tem samem obrót czasowy nie będzie identyczny z obrotem zapiskowym.

Obrót czasowy dla uszlachetnienia zwykle związany jest z większemi jeszcze ograniczeniami i kautelami. U nas obrót dla uszlachetnienia odbywa się na zasadzie art. 12 rozporządzenia o taryfie celnej z dnia 11 czerwca 1920 r. Wymagane jest zezwolenie Ministerstwa Skarbu, wydawane w porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu i Handlu „jedynie osobom godnym zaufania i nieposzlakowanym" na podstawie opinji, wydanej przez izby handlowe lub urzędy przemysłowe, czy uszlachetnienie jest gospodarczo wskazane, w szczególności czy niema odpowiednich przedsiębiorstw w kraju, które mogłyby dokonać uszlachetnienia (przy obrocie biernym). Ministerstwo Skarbu ustala ilościowy stosunek wytworzonych towarów do sprowadzonych materjałów, przedsiębiorstwo zostaje poddane kontroli organów skarbowych, prowadzonej na koszt przedsiębiorstwa etc. *). Z przepisów tych widoczne jest, iż jedynie towary, podlegające wysokiej stawce celnej, poddadzą się uciążliwej odprawie dla uszlachetnienia, a raczej starać się o nią będą. Towary zaś niepodlegające cleniu lub o niskiej stawce celnej będą odprawy tej unikać. Innemi słowy, gospodarczy obrót dla uszlachetnienia nie będzie identyczny z celnym obrotem dla uszlachetnienia.

Widzimy więc, że statystyka, oparta o formy odprawy celnej, jest w stanie wyodrębnić tylko towary podlegające ocleniu (a raczej wyższej stawce celnej); jest więc raczej statystyką obrotów celnych, niż statystyką obrotów gospodarczych. Wynika to po części z charakteru i formy dochodzeń statystycznych, opartych o komory celne i związanych z manipulacją celną.

*) Ob. Rozporządzenie Ministerstwa Skarbu z dn. 13 grudnia 1920 r., Dz. Ust. № 11, poz. 64.

Zanim przejdę do sprawy wyodrębnienia wymienionych obrotów gospodarczych w statystyce polskiej, chciałbym zanalizować pojęcie gospodarczego obrotu dla uszlachetnienia, pojęcie płynne i dotąd nieustalone.

Pojęcie obrotu dla uszlachetnienia bywa rozumiane bądź w obszernem, bądź w ścisłem znaczeniu.

W obszernem znaczeniu obrót dla uszlachetnienia obejmuje wszystkie towary (surowce, narzędzia, instrumenty, półfabrykaty etc.), sprowadzane do kraju celem użycia ich wyłącznie w produkcji eksportowej, t. j. w produkcji przemysłów, pracujących na eksport. Sprowadzanie więc maszyn, narzędzi, środków lokomocji etc. dla celów przemysłu eksportowego podpadałoby pod pojęcie obrotu dla uszlachetnienia w tem znaczeniu. Obrót ten obejmowałby więc wszystkie te towary, które sprowadzane są w tym celu, by służyły do wytworzenia produktów, przeznaczonych dla zagranicy. Dla obrotu własnego pozostałyby tylko towary, które przeznaczone są dla konsumcji krajowej bądź bezpośrednio, bądź pośrednio po obrobieniu lub przerobieniu w produkcji krajowej. Wyodrębnienie obrotu dla uszlachetnienia w tem znaczeniu musi być z góry uznane za technicznie nieprzeprowadzalne. Statystyka handlu zagranicznego nie jest w stanie stwierdzić, w jakiej mierze środki produkcji, sprowadzane z zagranicy, będą użyte w przemyśle eksportowym, a w jakiej mierze w innych przemysłach. Może to uczynić raczej statystyka produkcji.

W ścisłem znaczeniu obrót dla uszlachetnienia obejmuje tylko towary, które idą celem poddania się pewnemu ściśle określonemu procesowi przerobu (obrobienie, przerobienie, naprawa, udoskonalenie) z przeznaczeniem powrotu. Obrót ten obejmuje więc tylko towary, między któremi w przywozie i wywozie zachodzi pewna techniczna łączność, dająca się stwierdzić bądź na zasadzie indentyczności, bądź na zasadzie ekwiwalentu towarów. Towar przywieziony jest bądź identyczny z towarem wywiezionym, bądź odpowiada mu pod względem techniczno-produkcyjnym. Z reguły identyczność towarów da się stwierdzić przy półfabrykatach i fabrykatach, rzadziej przy surowcach. Stąd nowożytna technika celna zadawala się ekwiwalentem techniczno-produkcyjnym *). Drzewo zostało wypolitur owane, ogładzone etc., papier przecięty, zadrukowany, parafina została przerobiona na pewną ilość świec, miedź odlana w pewną formę o określonej wadze. Z obrotu dla uszlachetnienia w tem znaczeniu wyłączone są wszelkie towary, sprowadzane celem użycia ich w przemysłach eksportowych, o ile taka ścisła łączność (identyczność, ekwiwalent) pomiędzy towarem przywiezionym a wywiezionym nie zachodzi.

Ustawodawstwo celne w czynnym obrocie dla uszlachetnienia towarów, t. j. w obrocie towarów uszlachetnianych w kraju, trzyma się zazwyczaj obszernego znaczenia, w biernym obrocie znaczenia ścisłego. I tak np. niemieckie ustawodawstwo celne, a tem samem i niemiecka statystyka operuje w obrocie czynnym obszernem pojęciem obrotu dla uszlachetnienia. W tabelach statystycznych tak zwanego Veredelungsverkehr spotykamy np. drzewo, maszyny parowe, dynamomaszyny, sprowadzane dla budowy okrętów, różnorodne materjały i narzędzia, potrzebne w fabrykacji olejów, przemysłu gorzelniczego etc. W rubryce „rodzaj przerobu" spotykamy wyrażenia: Verwenden zum Schiffbau, Ver-

*) Ob. Sokołowska Zofja, Warunkowe dopuszczenie bez cła towarów dla przerobu w Niemczech, Warszawa, 1917.

wenden in Eisengiessereien, Verwenden in Oelwerken, Einbau in Lokomotiven etc. *). W obrocie biernym wyrażeń takich nie spotykamy; spotykamy tylko wyrażenia, wskazujące na określone procesy przeróbcze. Pozostaje to w związku z polityką celną, której chodzi o to, by wzmocnić przemysł wywozowy przez indywidualne uwolnienia od cła środków produkcji, współdziałających w wytworzeniu produktów eksportowych. Wszystkie te uwolnienia od cła, udzielane przemysłom eksportowym, figurują w czynnym „Veredelungsverkehr". Statystyka czynnego obrotu dla uszlachetnienia w Niemczech nie jest więc niczem innem, jak statystyką towarów zwolnionych od cła, sprowadzanych dla przemysłów eksportowych.

To samo dotyczy w zupełności i naszego ustawodawstwa celnego. Rozporządzenie z 13 grudnia 1920 r. w § 44 przez „obrót uszlachetniający czynny" rozumie „wprowadzenie materjałów z zagranicy, celem wytworzenia w kraju fabrykatów przeznaczonych do wywozu", przez „obrót uszlachetniający bierny" rozumie „wysyłanie za granicę wyrobów krajowych i powrotny ich przywóz w stanie wykończonym". Tak samo art. 12 rozp. z 4 listopada 1919 r. mówi z jednej strony o „czasowem wprowadzeniu bez opłaty cła materjałów i części składowych do wytwarzania w kraju fabrykatów przeznaczonych po ich wykończeniu do wywozu zagranicę", z drugiej strony o „wywozie krajowych towarów za granicę celem ich uszlachetnienia". Tem samem w obrocie czynnym ustawodawstwo nasze operuje owem szerszem pojęciem, omówionem powyżej. Obejmuje on wszelkie towary, sprowadzane do użytku przemysłów eksportowych. Natomiast w obrocie biernym trzyma się pojęcia ścisłego, a mianowicie obrotu przeróbczego.

Wobec tego statystyka, która chciałaby uchwycić nasz obrót celny dla uszlachetnienia byłaby statystyką: w obrocie czynnym towarów zwolnionych od cła na zasadzie zezwolenia Ministerstwa Skarbu, sprowadzonych dla celów przemysłów eksportowych, w obrocie biernym towarów, idących do przerobu zagranicę, zwolnionych od cła w przywozie powrotnym.

Obecnie należy zastanowić się nad tem, w jaki sposób i w jakich rozmiarach statystyka nasza mogłaby wyodrębnić obroty gospodarcze, które powyżej zostały omówione, oczywiście przedewszystkiem najważniejsze obroty, tj. obrót własny, tranzytowy i obrót dla uszlachetnienia.

Obroty własny i tranzytowy zagranicą bywają wyodrębniane drogą rejestracji ruchu składowego. U nas nastąpić to nie może, gdyż t. zw. wolnych składów wogóle nie mamy. Nasze ustawodawstwo celne, jak dotąd nieprzyjazne handlowi tranzytowemu, nie zna instytucji wolnych składów. Nieprzychylność wobec handlu tranzytowego występuje specjalnie na jaw przy przepisach o terminach, w których ostateczna odprawa celna musi nastąpić. Według § 48 rozp. z 13 grudnia 1920 r., towary dostawione do urzędu celnego przyjmuje się do składów celnych lub kolejowo-celnych i przechowuje się aż do chwili uskutecznienia odprawy celnej, która winna nastąpić w 48 godzin od nadejścia towarów. O ile to nie nastąpi, biegnie dalszy 14-dniowy termin, po którego upływie urząd celny ma prawo towar sprzedać na licytacji.

Brak wolnych składów stanowi utrudnienie dla handlu tranzytowego. Natomiast celom statystycznym wielkiej szkody nie wyrządza. Reje-

*) Statistik des Deutschen Reichs, Band 251, Heft V, Veredelungsverkehr, 1912.

stracja ruchu składowego obejmuje prawie wyłącznie tylko towary podlegające ocleniu. Gdy składów nie będzie, towary te, by uniknąć cła przywozowego, będą przewożone bezpośrednio, tak iż przewóz bezpośredni, t. j. przewóz zgłaszany jako taki przy odprawie, rozwinie się silniej, niż przewóz pośredni, oczywiście tylko odnośnie do towarów clonych. Towarów zaś niepodlegających ocleniu lub podlegających niskiej stawce celnej ruch składowy i tak nie rejestrował, bo towary te nie miały potrzeby iść na wolne składy. Brak więc rejestracji ruchu składowego nie osłabi w zupełności wartości naszej statystyki, skoro wolnych składów wogóle nie mamy. Inaczej, gdybyśmy je posiadali i nie rejestrowali ruchu składowego.

Jedynie możliwym środkiem wyodrebnienia obrotu własnego od tranzytowego byłaby deklaracja indywidualna, w której strona miałaby obowiązek podania w imporcie, czy towar przeznaczony jest dla konsumcji krajowej, czy zagranicznej, w eksporcie, czy towar jest pochodzenia krajowego, czy zagranicznego.

W imporcie deklaracja taka byłaby beznadziejna i bezcelowa. Towary niepodlegające ocleniu (a o te nam chodzi, gdyż towary clone przeważnie wybiorą drogę przewozu bezpośredniego, aby ominąć opłatę celną) są zazwyczaj odprawiane w komorach granicznych *).

Ze względu na to, iż obowiązek "deklaracji "statystycznej musi być ze względów technicznych złączony z obowiązkiem deklaracji celnej, deklarantem statystycznym będzie przy tych towarach zwykle ekspedytor, prywatna lub kolejowa ajencja celna, która o ostatecznem przeznaczeniu towaru nie ma pojęcia.

Nadto przy przewozie pośrednim, a o ten właśnie nam chodzi, importer w chwili przywozu zazwyczaj sam nie zna miejsca ostatecznego przeznaczenia towaru i sam nie jest pewien, czy towar zostanie w kraju, czy wyjdzie za granicę. Chwilowo towar przechodzi do wolnego obrotu (tj. zostaje odprawiony w odprawie do wolnego obrotu), idzie do składów publicznych lub prywatnych, skąd nieraz po bardzo długim czasie zostaje skierowany do miejsca ostatecznego przeznaczenia w kraju lub zagranica.

Z tych względów żądanie deklarowania, czy towar przeznaczony jest do konsumcji krajowej, czy zagranicznej, okazuje się zupełnie bezcelowe.

Inaczej natomiast sprawa przedstawia się przy wywozie. Tu nałożyć się winno na stronę obowiązek podania w deklaracji, czy towar jest pochodzenia krajowego, czy zagranicznego, tj. ściślej się wyrażając, czy towar wytworzono w kraju, czy zagranicą. Za towary krajowe uważałoby się towary wytworzone, obrobione lub przerobione w kraju, wreszcie towary, które od wiecej niż roku pozostają w obrębie obszaru celnego. Przepis ostatni wychodzi z zasady, iż towar, pozostający dłużej, niż rok na obszarze celnym, jest towarem znacjonalizowanym. Oczywiście, gdyby pewnem było, iż towar jest pochodzenia zagranicznego, natomiast zachodziłaby wątpliwość co do terminu jednorocznego (tj. czy towar pozostaje dłużej, czy krócej, niż rok), towar winien być uważany za towar zagraniczny.

Metoda ta jest w stanie dać znacznie ściślejsze rezultaty od metody

*) Towary, podlegające cleniu, odprawiane bywają często drogą karty przekazowej w urzędach celnych wewnątrz kraju.

rejestracji ruchu składowego, eksporter bowiem wie zwykle, jakiego pochodzenia jest towar wywożony, czy pochodzenia krajowego, czy zagranicznego. Łatwo też drogą odpowiednich przepisów postarać się o to, by przy wywozie towar deklarowała sama strona, poinformowana dostatecznie o towarze.

Tą drogą uzyskalibyśmy pewną podstawę do oceny cyfr importu ostatniego roku (nie kalendarzowego), oraz podstawę do odpisania odpowiednich pozycyj ogólnego importu celem otrzymania obrotu własnego i bilansu handlowego. Oczywiście i ta metoda nie jest ścisła, ale jest najbardziej celowa. Gdy eksport towarów zagranicznych (tranzytowych) w lipcu 1921 r. wyniesie x miljonów, czy miljardów marek, możemy to x odpisać z cyfr importu, który miał miejsce w okresie czasu od czerwca 1920 r. do czerwca 1921. To właśnie znaczenie ma proponowany przezemnie termin jednoroczny, iż wskazuje czasowo te cyfry importu, z których odpisanie tranzytu winno nastąpić.

Tyle odnośnie do kwestji wyodrębnienia obrotu własnego i tranzytowego.

Wyodrębnienie gospodarczego obrotu dla uszlachetnienia w znaczeniu obszernem jest zgóry niemożliwe, co już podnosiłem.

Natomiast wyodrębnienie gospodarczego obrotu dla uszlachetnienia w znaczeniu ścisłem (obrotu przeróbczego) natrafia na bardzo poważne trudności techniczne, które nakazują nam również zrezygnować z wyodrębnienia tego obrotu niezależnie od celnego obrotu dla uszlachetnienia.

Nolens volens musimy ograniczyć się tylko do uchwycenia celnego obrotu dla uszlachetnienia, tj. tego obrotu, który poddał się odprawie warunkowej dla uszlachetnienia. Możnaby wprawdzie nałożyć na strony obowiązek zgłoszenia na osobnej karcie statystycznej gospodarczego obrotu przeróbczego bez względu na formę odprawy celnej, jakiej towary zostały poddane. Jednakowoż dane, jakiebyśmy otrzymali, byłyby w wysokim stopniu niepewne. W obrocie dla uszlachetnienia bowiem musi być utrzymana pewna łączność pomiędzy pierwszem zgłoszeniem, a drugiem przy powrocie towarów. Jeśli tej łączności niema, niema możności uchwycenia towarów, które nie powróciły, co się często zdarza, celem wciągnięcia ich w pozycje obrotu własnego. Nie mielibyśmy więc możności przekonania się, czy towary rzeczywiście powróciły w pewnym terminie, czy nie. Dane więc pierwszego ruchu towarów i ruchu powrotnego nie byłyby w żadnej mierze porównalne. Gdyby ruch powrotny wykazywał cyfry o połowę mniejsze, nie wiedzielibyśmy, czy należy to temu przypisać, że towary wogóle nie powróciły, czy też temu, iż towary te przy powrocie zostały zgłoszone na karcie do wolnego obrotu, co miałoby bardzo często miejsce. Nie moglibyśmy również dowiedzieć się o zyskach, przypadających krajowi lub zagranicy z obrotu dla uszlachetnienia (o czem już wspominałem), gdyż nie byłoby porównalności danych pierwszego i powrotnego ruchu towarowego. Pewna łączność pierwszego zgłoszenia i zgłoszenia powrotnego musi być utrzymana, a łączność ta może być utrzymana tylko tam, gdzie istnieje łączność między pierwszą odprawą, a powrotną odprawą celną i gdzie strona w łączności tej jest zainteresowana.

A więc musimy pogodzić się z tem, iż statystycznie uchwycony jako obrót dla uszlachetnienia będzie tylko ten obrót przeróbczy, który poddał się odprawie warunkowej w obrocie dla uszlachetnienia.

Należałoby więc przedewszystkiem z celnego obrotu dla uszlachetnienia odbywającego się na podstawie art. 12 rozp. o taryfie celnej wyłączyć surowce, narzędzia, półfabrykaty, sprowadzane dla współdziałania w przemyśle eksportowym, o ile nie zostają poddane określonemu procesowi przeróbczemu, celem ich późniejszego wywozu, wzgl. wywozu ekwiwalentu.

W ten sposób obrót dla uszlachetnienia, wykazywany statystycznie, byłby obrotem dla uszlachetnienia w znaczeniu ścisłem (obrót przeróbczy), który poddany został celnej odprawie warunkowej.

Możnaby próbować wpłynąć na władze skarbowe, by starały się poddać odprawie warunkowej dla uszlachetnienia cały obrót przeróbczy, bez względu na to, czy uzyskał zwolnienie od cła na zasadzie art. 12, czy nie. Z odprawą tą połączone mogłyby być pewne ulgi przy powrocie towarów, które zwłaszcza przy obecnem skrępowaniu obrotu zagranicznego mogłyby skłonić strony do poddania towarów odprawie warunkowej dla uszlachetnienia. Ze strony statystyki, by zachęcić towary te do poddania się odprawie warunkowej, możnaby przy powrocie towarów zwracać opłatę statystyczną, złożoną przy pierwszem zgłoszeniu. W ten sposób odprawa warunkowa dla uszlachetnienia mogłaby objąć z czasem cały obrót przeróbczy *).

To samo mutatis mutandis dotyczy obrotu czasowego, którego znaczenie gospodarcze jest małe. Może on być spokojnie utożsamiony statystycznie z obrotem za kartą zapiskową, tj. z celnym obrotem warunkowym (§ 42 i 43 rozp. z 13 grudnia 1920 r., Dz. Ust., Nr. 11 z r. 1921) wzgl. nawet wogóle wyłączony z dochodzeń statystycznych.

Wyodrębnienie obrotu pogranicznego nie nastręcza trudności.

Dla zupełności obrazu chciałbym wspomnieć w paru słowach o różnicy pomiędzy handlem szczególnym (Spezialhandel, Commerce spécial) a handlem ogólnym (Gesamteigenhandel, Commerce général, lub — w Szwajcarii — Commerce effectif). Rozróżnienie to spotykamy prawie we wszystkich publikacjach statystycznych. Pojęcia te jednakowoż w różnych państwach silnie od siebie odbiegają. Nieocenionem wprost w tym kierunku źródłem poznania mozaiki postanowień statystycznych różnych państw jest publikacja Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie, zatytułowana: Notes sur les statistiques du commerce extérieur dans les differents pays, wydana w 1914 r.

Naogół handel szczególny odpowiada w części obrotowi własnemu, handel ogólny odpowiada części obrotu własnego powiększonej o część obrotu tranzytowego (zazwyczaj bowiem przewóz bezpośredni jest z niego wykluczony) i o przeważną część obrotu dla uszlachetnienia.

W niektórych państwach handel szczególny obejmuje ponadto część obrotu dla uszlachetnienia (Niemcy, obrót dla uszlachetnienia na rachunek własny, Francja — cukier przywożony do przerobu z kolonji, Włochy — większa część importu dla uszlachetnienia).

Niemcy odróżniają Spezialhandel, Gesamteigenhandel i Generalhandel.

Spezialhandel obejmuje w imporcie towary, idące do wolnego obrotu, bądź wprost po przejściu granicy, bądź z wolnych składów; w eksport-

*) Zaznaczyć należy, iż ostatniemi czasy, zwłaszcza w Niemczech, zauważyć się daje silny prąd przeciwko rejestracji obrotu dla uszlachetnienia, jako obrotu posiadającego w większej mierze charakter obrotu celnego, niż gospodarczego.

cie towary wywożone z wolnego obrotu, nadto obrót dla uszlachetnienia na rachunek krajowca.

Gesamteigenhandel obejmuje w imporcie towary idące na wolne składy, lub idące wprost do wolnego obrotu po przejściu granicy; w eksporcie towary idące bądź z wolnego obrotu, bądź z wolnych składów, nadto resztę obrotu dla uszlachetnienia.

Generalhandel = Gesamteigenhandel + przewóz bezpośredni.

Podobnie Szwajcarja rozróżnia commerce spécial od commerce effectif (Effektivhandel).

Commerce spécial obejmuje:

W przywozie: importation directe, tj. przywóz wprost do wolnego obrotu (towary płacące odrazu cło lub zwolnione od cła); importation des entrepôts, tj. przywóz z wolnych składów do wolnego obrotu (towary w wolnych składach zgłoszone do oclenia).

W wywozie: exportation directe, tj. towary pochodzenia szwajcarskiego (towary z wolnego obrotu; jednakowoż t. zw. nacjonalizowane towary, tj. towary, które zapłaciły cło przywozowe, są jednak pochodzenia niewątpliwie nieszwajcarskiego, nie są tu objęte).

Commerce effectif obejmuje:

W przywozie:

a) importation directe;
b) entrée aux entrepôts, tj. towary idące na wolne składy;
c) commerce intermédiaire à droits acquittés (Verzollter Zwischenhandel), tj. towary, które przeszły do wolnego obrotu, a później wywiezione zostały zagranicę).

W wywozie:

a) exportation directe;
b) exportation des entrepôts, albo transit indirect;
c) commerce intermédiaire à droits acquittés (Verzollter Zwischenhandel).

Obrót dla uszlachetnienia przedstawiony jest oddzielnie i nie jest objęty przez commerce spécial, ani commerce effectif.

Niektóre kraje znają tylko handel szczególny, jak Austrja lub Belgja.

Inne znów znają tylko handel ogólny, jak Anglja, która tylko w eksporcie odróżnia eksport szczególny od eksportu towarów obcych (Reexports).

Nasza publikacja byłaby zbliżoną do publikacji angielskiej.

Z rozważań tych przekonujemy się, iż wyodrębnienie obrotów gospodarczych następuje w sposób bardzo daleki od ścisłości.

Ruch towarowy na rachunek krajowca i cudzoziemca.

Przypominam cel poznawczy, któremu rozróżnienie to służy.

I. W obrocie własnym miałoby nam to zobrazować aktywność lub pasywność naszego wystąpienia, tj. w jakiej mierze szukamy sami obcych rynków, w jakiej mierze sami sprowadzamy lub wywozimy, a w jakiej mierze czynią to obcy, którzy zalewają nasz rynek swojemi wytworami, wzgl. nas w kraju wykupują.

Niestety, aktywność lub pasywność naszego wystąpienia jest zjawiskiem zbyt skomplikowanem, by mogło być ustalone przez statystykę. Aktywności naszego wystąpienia nie charakteryzuje bynajmniej fakt, iż towar jest w chwili deklaracji statystycznej jeszcze (wywóz) lub już (przywóz) w rękach krajowca, że tenże jest właścicielem lub uprawnionym do rozporządzania towarem. Aktywność naszego wystąpienia charakteryzuje cały szereg innych momentów, w szczególności sposób dojścia do skutku umowy kupna i sprzedaży. Wobec czego w obrocie własnym ustalenie, na czyj rachunek transport następuje, byłoby w zupełności bezcelowe.

II. W obrocie tranzytowym chodzi nam o wyodrębnienie naszego własnego handlu tranzytowego od obcego handlu tranzytowego, odbywającego się na naszem terytorjum, a będącego dla nas tylko transportem. Ustalanie statystyczne w obrocie tranzytowym ruchu towarowego na rachunek własny i cudzy proponowali von Loefen i van der Borght *). Van der Borght żąda w tym celu deklaracji tak w przewozie bezpośrednim, jak i pośrednim, czy towar należał w czasie pomiędzy przywozem a wywozem powrotnym (Wiederausfuhr) do krajowca, czy nie. Moiem zdaniem, słuszniejszem byłoby pytanie, czy towar należy lub do chwili złożenia deklaracji należał do krajowca, choćby tylko przez krótki czas. Często bowiem zdarza się, iż towar sprzedany zostaje przez krajowca wówczas, gdy leży on jeszcze zagranicą. Np. towar znajduje się w wolnej strefie m. Gdańska, a więc za granicą celną. Krajowiec sprzedaje go do Rosji lub Rumunji. W czasie między importem a reeksportem towaru towar ten nie należy już do krajowca. Mimo wszystko, każdy uzna tę tranzakcję, jako część składową naszego własnego handlu tranzytowego.

Pytanie, o którem mowa, należałoby wprowadzić tak do karty przewozu bezpośredniego, jak i do karty wywozu towarów zagranicznych. Obrót tranzytowy na rachunek obcy, będący z naszego punktu widzenia tylko ruchem transportowym, należałoby przedstawić tylko w najogólniejszych i najgrubszych zarysach. Możnaby także zrezygnować z dochodzenia wartości towarów w tym obrocie.

III. W obrocie dla uszlachetnienia chodzi nam o wyodrębnienie t. zw. Eigenveredelung od Lohnveredelung, oczywiście tylko w obrocie czynnym. Statystyka niemiecka przyjmuje uszlachetnienie własne wtedy, „wenn die Ware nach bewirkter Veredelung zur freien Verfügung eines Inländers steht", uszlachetnienie robocze wtedy, „wenn die weitere Verfügung über die veredelte Ware einem Ausländer zusteht". (§ 30 przepisów wykonawczych do ustawy, dotyczącej statystyki ruchu towarowego z zagranicą z 7. II. 1906). Dalej paragraf ten wyjaśnia, iż uszlachetnienie własne ma wtedy miejsce, gdy odbiorca, mieszkający w kraju, nabył towar dla uszlachetnienia na własny koszt, czyli innemi słowy jest właścicielem towaru, natomiast uszlachetnienie robocze ma wtedy miejsce, gdy towar należy do osoby mieszkającej zagranicą, dającej zlecenie uszlachetnienia.

Jak z postanowień tych widać, ustalenie, na czyj rachunek następuje uszlachetnienie, nie nasuwa żadnych wątpliwości, ani trudności technicznych, cel zaś poznawczy, któremu służy, osiąga w zupełności. Wpro-

*) Von Loefen, Handelsstatistik oder Zollstatistik, 1912, Van der Borght, Die Umgestaltung der deutschen Handelsstatistik, Berlin, 1918.

wadzeniu tego znamienia do naszej karty dla uszlachetnienia w obrocie czynnym nic nie stoi na przeszkodzie.

Należy jednakowoż zaznaczyć, iż ze względu na charakter statystycznie wykazywanego obrotu dla uszlachetnienia, jako obrotu w wielkiej mierze celnego, tj. najściślej związanego z formą odprawy celnej, opracowanie tego znamienia nie będzie miało większego znaczenia.

Kraj pochodzenia i przeznaczenia towarów.

Gorąco dyskutowana jest kwestja, co należy rozumieć przez kraj pochodzenia i przeznaczenia towarów w statystyce handlu zagranicznego. Statystycy dzielą się w tej kwestji na dwa obozy. Jedni stoją na stanowisku kraju produkcji (w przywozie) i konsumcji (w wywozie), drudzy na stanowisku kraju zakupna (w przywozie) i sprzedaży (w wywozie). Wykazywałem cele, jakim służy ustalenie obu tych znamion, zarazem podkreślałem znaczenie, jakie miałoby porównanie tych znamion dla polityki handlowej, zmierzającej do wyeliminowania zbędnego pośrednictwa handlowego obcych krajów. Niestety, dochodzenie, opracowanie i publikowanie tak kraju produkcji i konsumcji, jak kraju zakupna i sprzedaży spowodowałoby olbrzymie wzmożenie pracy i kosztów, wprowadziłoby pewne zamieszanie w dochodzenia statystyczne, a wszystko to nie pozostałoby w żadnym stosunku do rezultatów, które, jak się przekonamy, są w wysokim stopniu nieścisłe. Wobec czego należy dokonać wyboru pomiędzy krajem produkcji i konsumcji, a krajem zakupna i sprzedaży.

Za krajem produkcji i konsumcji przemawia przedewszystkiem waga i znaczenie celu poznawczego, jakiemu służy. Chodzi o poznanie zależności gospodarczej od zagranicznej produkcji i konsumcji, co umożliwia poznanie międzynarodowego podziału pracy i roli, jaką kraj nasz w nim odgrywa. To też Międzynarodowy Instytut Statystyczny w rezolucji z 29 września 1891 r. oświadczył się za przyjęciem kraju pierwotnego pochodzenia (produkcji) i ostatecznego przeznaczenia (konsumcji), jednakowoż dodając zastrzeżenie, iż winno to nastąpić tylko „autant que possible", t. j. w miarę możności. W istocie trudności w ustaleniu kraju produkcji i konsumcji, zwłaszcza zaś w kraju konsumcji, są bardzo poważne.

Kraj, w którym towar wytworzono, rzadko widoczny jest z dokumentów przewozowych, z zewnętrznego opakowania lub oznaczenia towarów. Czasem importer sam nie wie, w jakim kraju towar wytworzono. Zazwyczaj interesuje się tem tylko wtedy, gdy kraj produkcji wskazuje na jakość towaru. Lecz należy o tem pamiętać, że przy imporcie rzadko sam importer deklaruje towary, zwykle zaś ajencje celne lub spedycyjne, które kraje produkcji mogą podawać tylko na podstawie własnej inwencji.

Przytem należy pamiętać i o tem, że przy dzisiejszym międzynarodowym podziale pracy produkt bywa zazwyczaj rezultatem pracy kilku państw. Statystyka zaś musi zawsze ograniczyć się do uchwycenia tego ostatniego kraju, który towar wykończył i puścił w obieg. Oczywiście, często w ogólnej sumie pracy włożonej w towar w całości, praca nad wykończeniem towaru, to jest nad nadaniem mu ostatecznej formy, stanowi procentowo niewielki udział, jest nieznaczna i błaha w stosunku np. do pracy, łożonej na wydobycie surowca i przerobienie go na postać,

zdatną do użytku przemysłowego. W statystyce zaś zawsze znać będziemy tylko kraj, który towar ostatecznie wykończył.

Ustalenie kraju produkcji (tak samo i konsumcji) przyczynia się niewątpliwie w wielkiej mierze do nieporównalności międzynarodowej danych statystycznych. Wełna, wyprodukowana w Australji, a zakupiona przez Polskę w Niemczech, figurowałaby w statystyce naszej w handlu z Australją, a nie w handlu z Niemcami, natomiast w statystyce niemieckiej figurowałaby w handlu z Polską.

Przy ustaleniu kraju ostatecznej konsumcji trudności techniczne wzrastają niepomiernie. Kraj ostatecznej konsumcji jest z reguły eksporterowi nieznany. Znany mu jest tylko kraj transportowego przeznaczenia towaru. Gdy kupiec polski sprzedaje towar kupcowi niemieckiemu lub angielskiemu, wie, dokąd towar ten ma wysłać, natomiast nie wie zgoła, co kupiec niemiecki lub angielski w dalszym ciągu zrobi z towarem, komu i gdzie towar ten odsprzeda. Wogóle dalsze losy towaru są mu nieznane. Wobec tego trudno od niego żądać, by podawał to, czego nie wie, chyba, że się chce otrzymać informacje fantastyczne. Meerwarth *), który jest gorącym zwolennikiem uwzględniania kraju produkcji i konsumcji, sam przyznaje, iż zarzut, podnoszony przez przeciwników, że ustalenie krajów produkcji i konsumcji jest często wogóle niemożliwe, jest w istocie słuszny przy wywozie (tj. kraju konsumcji), natomiast, zdaniem jego, niesłuszny przy przywozie (tj. kraju produkcji).

Ze względu na to, iż deklarantowi często kraj produkcji wzgl. konsumcji nie jest znany, państwa, stojące na stanowisku ustalania kraju produkcji i konsumcji, wprowadzają subsydjarnie kraj zakupna, wzgl. sprzedaży lub kraj wysyłki, wzgl. transportowego przeznaczenia. O ile więc deklarant nie zna kraju produkcji wzgl. konsumcji, winien podać kraj zakupna, wzgl. sprzedaży, lub kraj wysyłki, wzgl. transportowego przeznaczenia. Te subsydjarne przepisy, oczywiście konieczne, osłabiają znacznie wartość danych. Przez sam charakter odnośnych postanowień znajdujemy się w niepewności, czego właściwie dane statystyczne dotyczą, czy i w jakiej mierze dotyczą kraju produkcji i konsumcji, czy kraju zakupna i sprzedaży, czy kraju wysyłki wzgl. transportowego przeznaczenia.

Na stanowisku oznaczania kraju produkcji i konsumcji stoją Niemcy, b. Austrja (obecnie także Czechy), Włochy, Szwajcarja i niektóre inne państwa. Subsydjarnie, gdy kraj produkcji nie jest znany, ustala się w Niemczech i w Austrji kraj sprzedaży, a gdy i ten nie jest znany, kraj wysyłki, we Włoszech tylko kraj wysyłki, w Szwajcarji najodleglejszy kraj tranzytowy, z którego towar pochodzi, jednakowoż, co jest bardzo racjonalne, z zaznaczeniem, iż jest to kraj tranzytowy. Subsydjarnie, gdy kraj konsumcji nie jest znany, ustala się najdalszy kraj transportowego przeznaczenia w Niemczech, w Austrji, we Włoszech; w Szwajcarji najdalszy kraj tranzytowy, do którego towar przeznaczono, z zaznaczeniem, iż jest to kraj tranzytowy.

Ustalenie kraju zakupna i sprzedaży nie natrafia na takie trudności techniczne, jak ustalenie kraju produkcji i konsumcji. Kraj zakupna i sprzedaży widoczny jest zazwyczaj z faktury i innych dokumentów przewozowych, często także z zewnętrznego opakowania towarów. Kraj za-

*) Einleitung in die Wirtschaftsstatistik, Jena, 1920, str. 191.

kupna ma nadto tę wyższość nad krajem produkcji, iż bardzo często informuje nas z większem lub mniejszem prawdopodobieństwem o kraju produkcji, podczas gdy kraj produkcji rzadko daje nam podstawę do ustalenia kraju zakupna. Wiemy, że gdy chemikalja zakupione były w Niemczech, to były one wyrobu niemieckiego, gdy zboże zakupione było w Ameryce, to było to zboże amerykańskie. Naodwrót, zboże amerykańskie mogli nam sprzedać Anglicy, Duńczycy i Niemcy, stąd, znając kraj produkcji, nic nie wiemy o kraju zakupna.

Gorącym zwolennikiem ustalania kraju zakupna i sprzedaży jest wspomniany już statystyk szwedzki J. Flodström. Żądanie ustalania kraju zakupna i sprzedaży dedukuje on z dwóch zasadniczych postulatów, które stawia statystyce handlu zagranicznego, z postulatu A i postulatu B [1]).

Postulat A głosi, by wszelkie towary, które w statystyce państwa a figurowały, jako eksportowane do państwa b, w statystyce państwa b figurowały jako importowane z państwa a. Postulat ten ma na celu uzyskanie porównalności międzynarodowej danych statystycznych. Tylko stojąc na stanowisku kraju zakupna i sprzedaży można, zdaniem Flodströma, postulat ten zrealizować.

Postulat B głosi, iż statystyka handlu zagranicznego winna przedewszystkiem informować nas o handlu, tj. o kupnie i sprzedaży towarów, a nie o drogach transportu lub o miejscach, w których towary produkuje się lub konsumuje. Te ostatnie są wprawdzie bardzo interesujące, jednakowoż istotnie nie wchodzą w zakres statystyki handlu zagranicznego. Zdaniem Flodströma jest to balast, który obciąża budżet statystyki handlowej i winien być z niej wyrzucony. Statystyka handlu zagranicznego winna być, zdaniem jego, tylko statystyką stosunków handlowych.

Na tem samem stanowisku stanął komitet statystyczny, ustanowiony w r. 1890 przez angielski „Colonial Office" dla studjowania metod statystyki importu i eksportu w posiadłościach angielskich. Komitet ten doszedł do przekonania, że nie jest konieczne ustalanie kraju produkcji i konsumcji, i polecił tylko notowanie operacyj handlowych pomiędzy krajami (a więc ustalanie kraju zakupna i sprzedaży), również „en tant qu'il est possible de l'indiquer par mouvement du commerce". [2])

W praktyce statystycznej państw kraj zakupna i sprzedaży ustalają Stany Zjednoczone, Danja, Szwecja, Bułgarja, w części Rosja (w przywozie), Rumunja (w wywozie).

Anglja ustala, jako kraj pochodzenia, kraj, z którego przesłano towary, jako kraj przeznaczenia—kraj, do którego towar wysłano. Ten ostatni nazywa krajem ostatecznego przeznaczenia (final destination).

Francja odnośnie do kraju pochodzenia i przeznaczenia zna cały szereg kazuistycznych przepisów, które czynią różnice pomiędzy poszczególnemi rodzajami transportu towarowego. Gdy towar przybył w transporcie kolejowym, ustala jako kraj pochodzenia—kraj, z którego towar faktycznie przybył, w innym transporcie lądowym lub rzecznym—kraj pograniczny, w transporcie morskim—kraj, w którym towar naładowano na okręt. Analogicznie, jako kraj przeznaczenia ustala w transporcie kolejowym—kraj, do którego towar jest rzeczywiście prze-

[1]) Cytow. Einige Hauptgesrichtspunkte der allg. Handelsstatistik, Allg. Stat. Arch., str. 386. 1899, V. Band.

[2]) Rapport sur la comparabilité de la statistique commerciale des divers pays par M. A. E. Bateman. Bullettin de l'Institut international de Statistique. Rome 1892, Tom VI. Première livraison, str. 228.

znaczony, w innym transporcie lądowym oraz rzecznym—kraj pograniczny, w transporcie morskim—kraj, w którym nastąpi wyładowanie towarów.

Powracając do kraju zakupna i sprzedaży, należy zaznaczyć, iż Flodström, najgłośniejszy przedstawiciel tego kierunku, nie analizuje wcale pojęcia „kraju kupna i sprzedaży", uważając znamię to, jako jasne, niezłożone i proste. Tak jednakowoż nie jest. Analizując „kraj zakupna i sprzedaży", dochodzimy do przekonania, iż pojęcie to posiada wewnętrzne defekty, które czynią użytek jego w statystyce bezcelowym.

Cóż to jest bowiem kraj zakupna i sprzedaży?

Pod krajem tym rozumieć możemy 1) bądź kraj, którego stałym mieszkańcem wzgl. obywateleem jest kupiec, który towar sprzedał lub kupił, 2) bądź kraj, w którym doszła do skutku umowa kupna i sprzedaży, 3) bądź wreszcie kraj, z którego wzgl. do którego towar zostanie wysłany po zawartej umowie kupna i sprzedaży. Jeśli kupiec polski zakupuje w Danji od obywatela duńskiego (z którym pozostaje w stałych stosunkach handlowych), będącego jednak agentem handlowym kupca angielskiego, towar leżący w Hamburgu lub Bremie, wzgl. nawet leżący już w wolnej strefie Wolnego m. Gdańska — powstaje pytanie, jaki kraj podać, jako kraj zakupna. Właścicielem towaru był obywatel angielski, kupno i sprzedaż zawarta była w Danji z obywatelem duńskim (agentem), z którym importer nasz pozostaje w stałych stosunkach handlowych, kraj, w którym towar znajdował się w chwili sprzedaży (z którego więc wysyłka nastąpi po zawartej umowie) — były Niemcy, wzgl. wolny port gdański.

Głoszony przez Flodströma postulat A, tj. postulat międzynarodowej porównalności statystyki, domaga się podania w tym przypadku Niemiec lub wolnego portu Gdańska, jako kraju zakupna, gdyż towar przybył stamtąd i tam figurować będzie w statystyce handlu zagranicznego [1]).

Głoszony przez Flodströma postulat B, tj. postulat, iż statystyka winna informować nas o stosunkach handlowych, domaga się podania Danji wzgl. Anglji jako kraju zakupna, gdyż kupiec polski de facto pozostaje w stosunkach z kupcem duńskim, wzgl. pośrednio z kupcem angielskim, który jako właściciel pobrał zyski handlowe z tej tranzakcji. Jak więc widzimy, zachodzi rzeczywista kolizja w realizacji obudwóch postulatów, której Flodström nie dostrzega. Kolizja ta nie jest wyjątkiem, ale regułą. Zjawisko bowiem, iż towar znajduje się w innym kraju, a w innym kraju mieszka sprzedający lub w innym kraju następuje tranzakcja, jest zjawiskiem typowem w handlu zagranicznym z jego szeroko rozwiniętym handlem tranzytowym, wolnemi składami, domami komisyjnemi, ajenturami etc. i kolosalną ruchliwością towarów.

W pewnem miejscu Flodström powiada, iż statystyka handlu zagranicznego winna się oprzeć na tej realnej podstawie, jaką jest towar, że więc kraj zakupna wskaże nam towar, będący przedmiotem kupna. Innemi słowy, krajem zakupna, zdaniem jego, będzie kraj, z którego wysyłka towaru nastąpi po zawartej tranzakcji, w naszym przykładzie Niemcy lub wolny port gdański. De facto jednak nie jest to już kraj zakupna, lecz kraj, w którym towar znajduje się w chwili sprzedania go. Oczywiście, kraj ten

*) Oczywiście porównalność międzynarodowa, ze względu na szeroko rozwinięty handel tranzytowy, który powoduje, iż jeden i ten sam towar może być przedmiotem importu i eksportu różnych państw po kilka razy, nie da się nigdy osiągnąć w sposób choćby zbliżony do ścisłości.

stanowi znamię czysto przypadkowe i mało nas interesujące. Nic lub prawie nic nam nie mówi. Kraj, w którym towar leży w chwili sprzedania go i z którego w następstwie towar odejdzie do Polski, nie jest krajem pierwotnej wysyłki, lecz wysyłki przechodniej. Krajem pierwotnej wysyłki jest oczywiście kraj produkcji. Towar przechodził przez więcej krajów, wyszedł zaś z jednego.

Zwolennicy podawania kraju kupna i sprzedaży, jak z analizy tej wynika, chcą uchwycić kraj przechodni, w którym towar leży w chwili sprzedaży. Kraj ten interesowałby nas tylko wówczas, gdyby kraj ten był identyczny z krajem przynależności kupca, wzgl. z krajem, w którym tranzakcja została zawarta, bo wtedy tylko otrzymalibyśmy to, do czego dążymy, a mianowicie obraz stosunków handlowych kraju.

Po tych rozważaniach widocznem jest, iż kraj kupna i sprzedaży jest znamieniem zbyt złożonem, by mogło być uchwycone przez statystykę, wobec czego tylko z tego względu (a nie, jak się to argumentuje, ze względu na przewagę celu poznawczego kraju produkcji) należy się przeciw niemu oświadczyć.

Pozostaje więc kraj produkcji, jako identyczny z krajem pierwotnej wysyłki.

Należałoby go wprowadzić i do naszej karty statystycznej (w przywozie). Przestrzegam przed używaniem terminu „kraj pochodzenia", jako terminu, wprowadzającego w błąd, pod którym każdy co innego rozumie. Należy więc trzymać się terminu kraj (produkcji) wytworzenia towaru, wzgl. kraj pierwotnej wysyłki. Subsydjarnie więc, o ile kraj produkcji jako kraj pierwotnej wysyłki nie jest znany, należy żądać najodleglejszego kraju wysyłki, który stronie jest znany.

W wywozie nie należy pytać o kraj konsumcji, bo ten eksporterowi nie jest znany, lecz należy pytać tylko o najodleglejszy kraj, do którego wysyłka jest skierowana, a więc o kraj końcowego przeznaczenia transportowego.

Okręgi gospodarcze w kraju.

Z postulatem ustalania krajowego okręgu gospodarczego, w którym towar zostaje wyprodukowany, wzgl. skonsumowany, wystąpił v. Tyszka w r. 1919 *). Myśl ta nie jest nowa. Jeszcze w r. 1899 pisał Flodström w swej pracy, cytowanej już powyżej, jak następuje: „Wohl wäre es von grösstem Interesse, genaue Angaben darüber zu erhalten, wo eine exportierte Ware produciert ist und wo eine importierte konsumiert werden soll. Von dem letzteren Ort hat ein Importeur indessen nur in Ausnahmsfällen Kenntnis, und auch über den wirklichen Produktionsort der exportieren Ware dürfte der Exporteur nicht selten in Unkenntnis schweben". Argumentacja zupełnie słuszna. Ustalanie miejsca konsumcji jest zupełnie beznadziejne, ustalanie zaś miejsca produkcji w kraju należy raczej do statystyki produkcji, która o tych rzeczach może znacznie pewniej i łatwiej poinformować, niż statystyka handlu zagranicznego.

To samo mutatis mutandis dotyczy pomysłu Flodströma, który żąda ustalania w wywozie miejsca sprzedaży w kraju, w przywozie miejsca zakupna w kraju, a to celem uzyskania podstaw dla zbadania miejsc

*) Vorschläge für die Gestaltung der deutschen Handelsstatistik nach dem Kriege, 1919.

produkcji i konsumcji. Cały ten spór, czy miejsce produkcji i konsumcji, czy miejsce zakupna i sprzedaży, jest dalszym ciągiem znanego już sporu na temat kraju pochodzenia i przeznaczenia.

Tak samo analogiczną okaże się argumentacja przy ustalaniu miejsc zakupna i sprzedaży w kraju.

Gdy kupiec warszawski, t. j. mający swój zakład handlowy w Warszawie, wywozi towar, leżący dotąd na składzie w Krakowie, Flodström kazałby podać Kraków, jako miejsce sprzedaży, a nie Warszawę, argumentując, jak poprzednio, iż obchodzi nas okrąg, w którym znajduje się towar, będący realną podstawą tranzakcji. Gdy kupiec warszawski przywozi towar i kieruje go do Krakowa, Flodström kazałby znów podać Kraków, a nie Warszawę. De facto ustalony byłby okrąg, z którego lub do którego wysyłka następuje. Oczywiście, nie informowałoby to nas w zupełności o niczem. Kupiec warszawski może równie dobrze towar skierować do swych magazynów w Warszawie, a stąd dalej sprzedać do Krakowa lub Lwowa. Ustalanie miejsca zakupna i sprzedaży, czyli ostatecznie miejsca wysyłki, nie da nam żadnych podstaw dla poznania okręgów produkcji i konsumcji. Wielkie centra handlowe będą temi, do których lub z których wysyłka będzie następować. Oczywiście znajomość tych faktów nic nam nie da. Przy ruchliwości napięcia cen różnych okręgów gospodarczych i ich centrów towary, mające większą trwałość i nadające się do magazynowania, po kilka razy wędrują tam i z powrotem, zanim zostają ostatecznie skonsumowane. Gdyby móc zbadać drogę, jaką towar odbywa w kraju od przyjścia z zagranicy (a byłoby to bardzo pouczające), przekonalibyśmy się, że zwłaszcza obecnie, gdy konfiguracja cen tak szybko się zmienia, a z nią i napięcie cen pomiędzy okręgami, towary odbywają jedną i tę samą drogę po kilka razy. Towar może iść z Warszawy do Krakowa, z Krakowa do Lwowa, a gdy ceny zmienią się na korzyść Warszawy, może iść z powrotem ze Lwowa do Warszawy [1]).

Przy handlu związanym, t. j. rozdzielczym, towar, który przydzielony został przez rząd np. miastu Łodzi, niejednokrotnie po krótkim czasie ucieka z powrotem tam, skąd przyszedł.

Wobec powyższego należy zrezygnować z ustalania okręgów importu i eksportu w kraju i pozostawić to statystyce produkcji i konsumcji, wzgl. w pewnej mierze statystyce wewnętrznego ruchu towarowego, która zazwyczaj wykazuje także ruch komunikacyjny okręgów gospodarczych z zagranicą [2]).

Droga i rodzaj transportu.

Cele, którym służy ustalanie drogi i rodzaju transportu, zostały już omówione.

Odnośnie do drogi, jaką towar przebywa, to ustalenie jej w całej rozciągłości jest oczywiście niemożliwe, zresztą w większej części zbędne. Ważne jest tylko poznanie granicy celnej, przez którą towar wszedł lub wyszedł z kraju. Chodziłoby więc o poznanie tego, czy towar

[1]) Niedawno opowiadał mi kupiec warszawski, iż przed 6 tygodniami zakupił trzewiki wyrobu czeskiego w Krakowie i trzewiki te sprowadził do Warszawy, po miesiącu te same trzewiki sprzedał innemu kupcowi krakowskiemu i wysłał je z powrotem do Krakowa. Koszta transportu w obu kierunkach ze stanowiska gospodarki społecznej okazały się zbyteczne.

[2]) Statistik der Güterbewegung auf deutschen Eisenbahnen nach Verkehrsbezirken geordnet. 80. Band, Jahr 1913. (Auslandsverkehr str. 438—457).

wszedł lub wyszedł przez granicę niemiecką, czeską, rosyjską etc. Technicznie ustalenie tego byłoby łatwe. Wystarczyłoby nakazać urzędowi celnemu w każdym przypadku wpisanie do karty statystycznej nazwy granicznego urzędu celnego, przez który towar wszedł lub wyszedł. Publikacja mogłaby oczywiście ograniczyć się do cyfr jaknajbardziej ogólnych, z pominięciem wartości towarów.

To samo jednakowoż zadanie może spełnić także statystyka komunikacyjna (statystyka wewnętrznego ruchu towarowego), organizowana obecnie [1]). Statystyka ta, wykazując nam ruch towarowy z zagranicą przy specyfikacji odbioru, tranzytu i nadania w granicznych okręgach komunikacyjnych, mogłaby dać nam przybliżony obraz dróg wchodowych i wychodowych towarów, będących przedmiotem handlu zagranicznego. Wobec tego przy odpowiedniej organizacji statystyki komunikacyjnej odpadałoby ustalanie i opracowanie tej cechy w statystyce handlu zagranicznego.

Przechodzę do kwestji ustalania rodzaju transportu, którym towar wszedł lub wyszedł z kraju.

Austro-Węgry rozróżniały transport lądem i rzeką od transportu morskiego (wprowadzając odrębną formę karty statystycznej), Czechy [2]) rozróżniają transport lądowy od rzecznego. Rodzaje transportów rozróżniane bywają w przywozie wedle tego, czy towar wszedł do obszaru celnego lądem, rzeką lub przez krajowy port morski, w wywozie wedle tego, czy towar wyszedł z obszaru celnego lądem, rzeką, lub przez krajowy port morski. Decydujący jest końcowy transport towaru przy wejściu lub wyjściu z obszaru celnego dla zaliczenia go do tego lub innego rodzaju transportu. Choćby towar w wywozie przebył prawie całą drogę w kraju rzeką, o ile jedną lub dwie stacje przed granicą przeładowany został na kolej żelazną, zaliczony zostanie do transportu kolejowego. Przy wywozie więc decydujący jest końcowy transport w kraju, przy przywozie końcowy transport zagranicą, przy przewozie końcowy transport przy wejściu (statystyka czeska), lub przy wyjściu, wzgl. przy jednem i drugiem. Widzimy z tego, iż rodzaj całej lub choćby przestrzennie największej drogi transportowej ustalony być nie może. Stąd rozróżnianie handlu zagr. wedle krańcowej drogi transportowej towaru na transport lądowy i rzeczny większego znaczenia nie ma. Przybliżony zresztą obraz tego dać nam może statystyka komunikacyjna (statystyka wewnętrznego ruchu towarowego na pograniczu), czy to własna, czy zagraniczna.

Ważne w naszych stosunkach byłoby rozróżnianie, czy towar wszedł lub wyszedł przez port krajowy i gdański, a więc drogą morską, czy też lądową. W pierwszym przypadku, tj. gdy towar wszedł drogą morską, należałoby ponadto żądać podania nazwy urzędu celnego granicznego, przez który towar wszedł lub wyszedł, ażeby móc zilustrować znaczenie portu gdańskiego dla naszego ruchu towarowego z zagranicą. W przypadku przewozu należałoby żądać podania przewozu na karcie transportu morskiego tak wtedy, gdy towar wszedł przez port krajowy lub gdański do kraju, jak i wtedy, gdy towar wyszedł przez port krajowy lub gdański.

[1]) Ob. artykuł D-ra Henryka Grossmanna w zesz. 1 tomu III Miesięcznika Statystycznego: Statystyka ruchu towarowego na kolejach żelaznych, oraz rozprawę Prof. D-ra Marcina Nadobnika: Statystyka ruchu towarowego na kolejach niemieckich (tamże, tom II, zesz. 1—2).

[2]) Ob. ustawę czeską z 18 września 1919 o statystyce handlu zagranicznego i rozporządzenie z 20 paźdz. 1919.

Stopa celna.

Ustalenie stopy celnej i obliczenie przychodu celnego nie nastręcza żadnych trudności. Jest ono bezwzględnie konieczne zwłaszcza tam, gdzie opracowanie materjału statystycznego nie następuje według systematyki towarowej taryfy celnej, zresztą dla celów kontroli dla administracji skarbowej jest zawsze niezbędne. W karcie statystycznej stopa celna jest w pewnej mierze cechą kontrolującą w stosunku do cechy jakości towaru.

Przeszedłszy po kolei problemy, związane z ustalaniem i opracowaniem wszystkich tych elementów, które na wstępie wymieniłem, chciałem przedewszystkiem zwrócić uwagę na trudności, z jakiemi boryka się wciąż statystyka handlu zagranicznego i których dotąd nie przezwyciężyła, pomimo, iż należy do najstarszych działów statystyki urzędowej o wiekowej już organizacji. U nas w Polsce trudności te zwiększają się ze względu na niewyszkolenie i braki młodej administracji celnej, oraz ze względu na brak obowiązkowości stron w deklaracjach statystycznych. Stąd, zwłaszcza w pierwszych latach organizacji statystycznej w Polsce, dane handlu zagranicznego muszą być z konieczności oddalone od tej ścisłości i pewności, jaką, w ramach ogólnych trudności metodycznych, wykazują dane na Zachodzie Europy.

LEON BŁASZKOWSKI JUNIOR.

SPÓŁDZIELCZE STOWARZYSZENIA SPOŻYWCÓW W B. KRÓLESTWIE KONGRESOWEM.

Trudne warunki życia podczas wojny wywołały niezwykły poprostu wzrost liczby i rozrost działalności kooperatyw, w szczególności zaś kooperatyw spożywczych. W innych okolicznościach, przed wojną, musielibyśmy na taki rezultat czekać długi szereg lat—sama propaganda idei spółdzielczej nigdyby nie dokonała tego, czego dokonała twarda konieczność. Ludność, nie będąc zaopatrzona w dostatecznym stopniu w środki do życia, szuka najrozmaitszych sposobów w celu ich otrzymania. Najprostszym i najłatwiejszym — jest łączenie się w grupy dla dokonywania wspólnych, hurtowych, a przez to samo tańszych zakupów i późniejszego ich podziału pomiędzy uczestników spółki. Stąd zaś, przy pewnej agitacji, jest tylko krok do rzeczywistych kooperatyw. Wojna więc zostawiła nam na tem polu cenny spadek, ale trzeba go przedewszystkiem oczyścić z różnych naleciałości, również wojennych. Nie brak bowiem, obok prawdziwych kooperatyw, założonych ze znajomością rzeczy i gorącem umiłowaniem idei, sklepów i sklepików, które się tylko podszywają pod miano kooperatyw, ażeby płacić mniejsze podatki i ściągnąć klijentelę, a w rzeczywistości nic z kooperatywami wspólnego nie mają. Ludzie nie bardzo umieją i nie bardzo chcą nawet rozróżniać ich od prawdziwych kooperatyw; wystarcza im, że mogą dostać dany towar względnie łatwo i do tego z obietnicą późniejszej dywidendy. Jednocześnie występuje taki objaw, że ludzie zapisują się do kilku lub kilkunastu kooperatyw—przyczyną tego jest wogóle brak artykułów żywnościowych, oraz to, że państwo rozdziela pewne produkty czy materjały kontyngentowe pomiędzy kooperatywy w celu sprzedaży ich członkom. Objaw ten jest bardzo usilnie zwalczany przez kooperatywy, jako przeszkadzający sprawiedliwemu rozdziałowi towarów, ale, dopóki nie nastaną normalne warunki, będzie to bardzo trudne do usunięcia. Konieczna byłaby tu jakaś wspólna akcja, tej zaś będą szkodzili przedewszystkiem ci przedsiębiorcy, którzy zakładają owe sklepy i sklepiki, będące tylko z nazwy kooperatywami. Istnienie zaś tych ostatnich pośrednio aprobuje nawet rząd, dokonywujący przydziałów, przez słabe odróżnianie ich od kooperatyw prawdziwych. Tak więc przy obecnych warunkach akcja taka jest prawie że niemożliwa. Pozostaje jedynie

wpływ moralny na członków kooperatyw, przez odpowiednią propagandę idei i zasad spółdzielczości, — ale jest to tylko półśrodek, trafiający do niewielu.

Ilość kooperatyw wciąż rośnie i zapewne będzie rosła w tem samem tempie, dopóki się warunki nie unormują. Wówczas jednak propaganda, już obecnie rozwijana na wielką skalę, tak zdąży przeniknąć do rozmaitych warstw ludności, ludzie się tak przyzwyczają do nowego sposobu zaspokajania swoich potrzeb, że kooperatywy nietylko nie znikną, ale będą powstawały w dalszym ciągu, tylko może z pewnym planem, nie tak bezładnie, jak dotychczas. Śmiało więc można powiedzieć, że stanowczy zwrot w gospodarce społecznej w kierunku spółdzielczości już obecnie nastąpił.

Zupełne jednak usunięcie pośrednictwa kupców i zastąpienie go przez pośrednictwo kooperatyw jest niemożliwe, chociażby z tego powodu, że wiele przedsiębiorstw jest połączonych z ryzykiem, którego kooperatywy na swoje barki nie wezmą, i te dziedziny zawsze będą zależały od prywatnej inicjatywy; „spólnota spożywców, posiadająca swą własną różnorodną i wyspecjalizowaną wytwórczość . . . . . wszystkich potrzeb nie zaspokoi nigdy, i . . . . . żadna największa, jaką pomyśleć można, organizacja gospodarcza nie obejmie nigdy całej wytwórczości na świecie". (Dr. J. F. Schär, Społeczne i gospodarcze zadanie spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych, przekład z niemieckiego; Warszawa, 1914 — wydawnictwo Społem, str. 7). Stąd wynika, że „pośrednictwo handlowe we właściwym stopniu jest potrzebne i ekonomicznie uzasadnione" [1]; zadanie kooperacji — to unormowanie tego pośrednictwa. Prawda, wojna zmieniła wiele pojęć i wymagań zasadniczych; słychać głosy, że zasady roczdalskie powinny ulec gruntownym zmianom, w związku z upadkiem kapitalizmu [2]; w Rosji Sowieckiej widzimy zakładanie przymusowe kooperatyw, do których muszą należeć wszyscy. Wszystko to jednak są tylko tymczasowe odchylenia i inowacje, które ponownej ulegną zmianie z chwilą powrotu normalnych stosunków. Nie znaczy to, żeby miały powrócić identycznie te same stosunki, co przed wojną; wojna zanadto wstrząsnęła światem i za dużo wskazała nowych dróg, których ludzkość dotychczas nie znała. Ale nie można uważać za normalny stanu obecnego, kiedy $^3/_4$, jeżeli nie więcej, wszystkich produktów rozdziela państwo, a dzieje się to dlatego, że ich brak; z chwilą ujawnienia się dostatecznej ich ilości powróci wolny handel i, jako pewnego rodzaju hamulec dla niego, zostanie i będzie się rozwijała narówni z nim kooperacja. Tak jak kooperacja powstała na tle zbyt rozwijającego się i zbyt kosztownego pośrednictwa — jako jego przeciwieństwo, tak w razie przymusowego rozciągnięcia kooperacji na wszystkie dziedziny życia powstałby prędzej czy później protest przeciwko temu w formie wolnego handlu lub czegoś podobnego, tembardziej, że tak zrozumiana kooperacja byłaby bardzo bliska, a z czasem stałaby się identyczna z monopolem, który jest korzystny dla jego właściciela, ale prawie zawsze źle się odbija na jakości produktu. Oprócz tego ludzie, dążąc do rozwoju, do ulepszenia i udoskonalenia swego życia, rozumieją pod tem również uwolnienie z wszelkiego jarzma, z wszel-

[1]) E. Strasburger, Istota, zasady i znaczenie kooperacji spożywczej. Ekonomista, 1913, IV. str. 23.
[2]) „Spółdzielca — organ Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych, rok 1920, Nr. 21 („Kryzys roczdalizmu").

kich więzów. Dążyć do tego należy siłami wspólnemi, bo tylko wtedy wysiłek staje się owocnym; ale z chwilą osiągnięcia celu wspólnego, egoizm zaczyna przeważać i wszelkie nakazy zaczynają być przykre i uciążliwe.

Tak więc kooperacja, tak, jak się dotychczas rozwijała, ma znaczenie bezwarunkowo duże, ale nie należy go przeceniać i sądzić, że z czasem tylko ona zapanuje na świecie. Jeszcze zaś jeden warunek dobrego i prawidłowego rozwoju kooperacji prócz swobodnego, nieprzymusowego uczestnictwa, to stanowcza niezależność od wszelkich partyj i ugrupowań politycznych; tylko taka kooperacja może i będzie się zdrowo rozwijała. Zdaje się, że nasze kooperatywy spożywcze w dużej mierze o tem zapominają, albo też, po części nasze partje polityczne chcą używać właśnie kooperatyw do swych celów. Wprawdzie to samo istnieje we Francji i w Belgji, ale ojczyzna kooperacji, Anglja, jak również wiele innych krajów — Niemcy, Szwajcarja, Danja — unikają w kooperatywach polityki i, zdaje się, źle na tem nie wychodzą. Zresztą u nas trzeba to w dużej części położyć na karb naszej młodej państwowości, a więc pewnego niewyrobienia w tym względzie, i uroku nowości.

Bo bądź co bądź jest to nowość — dotychczas zakładanie kooperatyw spożywczych w b. Kongresówce wprawdzie nie napotykało szczególnych trudności, ale wprowadzanie do nich pierwiastku politycznego było zupełnie wykluczone; również łączenie się kooperatyw w związki było bardzo niemile widziane przez rząd rosyjski, a właśnie te związki tworzą się przeważnie na gruncie ugrupowań politycznych i partyjnych. Ten stosunek rządu rosyjskiego do związków był z jednej strony korzystnym: nie tworzyły się związki kooperatyw o charakterze czysto politycznym; z drugiej jednak strony zahamowany był rozwój kooperatyw z punktu widzenia nowych wymagań spółdzielczości.

Sama idea kooperacji zawitała do nas dosyć dawno, w latach 1866—1870, ale była to właśnie idea, a nie konieczna i zrozumiana potrzeba; zresztą „padła ona na grunt niewłaściwy, warstw dosyć zamożnych, które zajęły się nią więcej dla mody" (prof. Ludwik Krzywicki, Stowarzyszenia spożywcze. Ustęp z dziejów kooperacji. Warszawa, 1903, Rozdział IX, str. 274). Dlatego to, w związku z nieprzychylnem dla tworzenia stowarzyszeń ustawodawstwem rosyjskiem, rozwój kooperacji szedł bardzo powoli i dopiero w r. 1906. z chwilą wydania nowego prawa o stowarzyszeniach, zaczyna się ruch na tem polu. Stowarzyszenia, zakładane nie dla zysku, mogły powstawać bez specjalnego pozwolenia; została zaprowadzona tylko rejestracja. To też o ile w r. 1903, sądząc z pracy prof. Krzywickiego, było w Królestwie stowarzyszeń spożywczych czterdzieści kilka (tamże, str. 298), o tyle w r. 1908 liczba ich wzrosła przynajmniej do 670, gdyż do tylu stowarzyszeń redakcja dwutygodnika „Społem" rozesłała w tym roku ankietę *). Ważnem zdarzeniem w życiu polskich kooperatyw był pierwszy zjazd stowarzyszeń spożywczych, który się odbył w październiku 1908 r. i na którym, między innemi, uchwalono dążyć do założenia Hurtowni Centralnej w Warszawie, oraz związku stowarzyszeń spożywczych, otwierając na razie przy Towarzystwie Kooperatystów Biuro Informacyjne. Związek miałby na celu: 1) szerzenie wśród członków znajomości zasad kooperacji, wydawanie odpowied-

*) Stefan Dziewulski, Stowarzyszenia spożywcze w Królestwie Polskiem. Ekonomista, r. 1909, kw. IV, str. 258.

nich pism i broszur agitacyjnych; 2) udzielanie porad, wskazówek i pomocy prawnej zarządom stowarzyszeń; 3) usuwanie przeszkód, tamujących rozwój stowarzyszeń, oraz wyjednywanie zmian w prawodawstwie, dotyczącem stowarzyszeń; 4) ujednostajnienie rachunkowości stowarzyszeń i zbieranie statystyki; 5) dokonywanie lustracji spółek; 6) urządzanie zjazdów i kursów dla kierowników sklepowych; 7) udzielanie informacyj handlowych i organizowanie wspólnych zakupów przez agentów, utrzymywanych przy hurtowni; 8) wzajemne ubezpieczenie od ognia i biuro pośrednictwa pracy dla sklepowych. Poza tem zjazd wypowiedział się w całym szeregu spraw zasadniczych, tyczących się pojedyńczych stowarzyszeń. A więc: 1) sprzedaż na kredyt jest niedopuszczalna; 2) udziały nie powinny być niższe od 10 rubli; 3) stowarzyszenia powinny wypłacać członkom, jako procent od zakupów, nie więcej, niż połowę czystego zysku, przeznaczając drugą połowę na powiększenie udziałów i kapitału rezerwowego; 4) najwyższa dywidenda od udziałów może wynosić 6%; 5) stowarzyszenia, istniejące po miastach i miasteczkach, powinny wprowadzić u siebie handel artykułami rolniczemi. Wypowiedziano się również 6) w sprawie pracowników sklepowych (umowy piśmienne, wybieranie na sklepowych szczególniej kobiet, urządzanie kursów, wyznaczanie sklepowym, oprócz pensji, procentu od obrotu lub zysku) *).

Związek, o którym była mowa na zjeździe, zaczął istnieć dopiero od 1 października 1911 r., jako „Warszawski Związek Stowarzyszeń Spożywców"; należało do niego w chwili otwarcia 178 stowarzyszeń. W roku 1910 odbył się drugi zjazd ogólnokrajowy stowarzyszeń spożywców, na początku listopada r. 1918, a więc już prawie po wojnie, — trzeci. Uchwały i dezyderaty tego ostatniego są następujące:

1) Zjednoczenie stowarzyszeń w celu zwalczenia ustroju kapitalistycznego, niezależnie od należenia do tej lub innej partji, z jednoczesnem jednak określeniem warunków bezwzględnie wymaganych od stowarzyszeń, należących lub pragnących należeć do związku (wolny dostęp dla nowych członków, przeznaczanie nadwyżki od zakupów niecłonków na niepodzielny zasób społeczny, wypłacanie nie więcej niż 6% od udziałów i wkładek, przeznaczanie corocznie przynajmniej 5% budżetu na działalność społeczno-wychowawczą, sprzedaż tylko za gotówkę, niesprzedawanie napojów alkoholowych, kart i biletów loteryjnych, wynagradzanie pracowników według norm, ustanawianych przez ogólnokrajowe związki zawodowe);

2) Zakładanie wielkich stowarzyszeń okręgowych, względem których stowarzyszenia już istniejące lub w przyszłości mające być założonemi byłyby tylko filjami;

3) Tworzenie wydziałów społeczno-wychowawczych, a to w celu zakładania czytelń i bibljotek, urządzanie pogadanek, odczytów i kursów, oraz utrzymywanie stałego kontaktu z instytucjami ogólno-oświatowemi;

4) Uporządkowanie sprawy zaopatrywania przez władze polskie, a więc nałożenie sekwestru, wydanie zakazu wywozu żywności poza granice Polski i t. p.; poza tem udzielenie odpowiedniego kredytu towarowego Związkowi, powierzenie rozdziału hurtowego i detalicznego arty-

*) Wszystkie wiadomości, tyczące się I zjazdu, czerpiemy z cytowanego już artykułu S. Dziewulskiego — str. 262 i 263.

kułów pierwszej potrzeby Związkowi lub poszczególnym stowarzyszeniom i t. p.;

5) Wydanie przez państwo prawa o stowarzyszeniach spółdzielczych i polecenie opracowania projektu tegoż Wydziałowi Społeczno-Wychowawczemu przy Związku na zasadzie głównych wytycznych przez Zjazd w 14 punktach sformułowanych;

6) Zwolnienie stowarzyszeń spożywców od podatków przemysłowych i od podatku od dochodu;

7) Wprowadzenie przez rząd obowiązkowego ubezpieczenia pracowników od choroby, wypadków i niezdolności do pracy.

Oprócz tego Zjazd wypowiedział się w kilku drobniejszych sprawach. W tygodniku „Społem" (Nr. 18 z dnia 8/XI 1918 r.), jak również w Roczniku Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych za r. 1920 (str. 37—42), wszystkie powyższe uchwały są szczegółowo omówione.

Istnienie związku stowarzyszeń i korzyści z tego płynące są dla wszystkich jasne: związek organizuje hurtownię i zarządza nią, zakupuje dla niej w dużych ilościach towary w celu rozdziału ich pomiędzy poszczególne stowarzyszenia — jest to w obecnych czasach powojennych, kiedy wiele artykułów i środków żywności rozdziela państwo, szczególnie ważne i stanowi dla państwa bardzo wydatną pomoc; związek zaprowadza jednakową rachunkowość w stowarzyszeniach i przy pomocy lustratorów uczy wprost stowarzyszenia, mało pod tym względem wyrobione, jak ją prowadzić; ci sami lustratorowie dokonywują w pewnych odstępach czasu rewizyj (kontroli) w stowarzyszeniach, należących do związku, — to daje państwu gwarancję, że w stowarzyszeniach niema nadużyć i uwalnia stowarzyszenia od rewizyi, których dokonywałyby organy państwowe (ustawa o spółdzielniach, uchwalona przez Sejm 29 października 1920 r., wyraźnie mówi w art. 108 o wykonywaniu rewizyi przez związki, którym prawo rewizji zostało przyznane przez Radę Spółdzielczą, oraz o obowiązku teiże Rady troszczenia się o poddawanie rewizji spółdzielni niezwiązkowych). Oprócz tego związek, posiadając większe środki materjalne, może się starać o wykształcenie fachowe przyszłych pracowników spółdzielczych — przez urządzanie odczytów, kursów i t. p.

Wszystkie te korzyści spowodowały z chwilą wyjścia okupantów usilną agitację w kierunku zakładania związków stowarzyszeń spożywczych. Jeden związek już istniał i zdawałoby się, że niema nic łatwiejszego, jak przyłączyć się do niego, tworząc w jego łonie związki mniejsze, okręgowe, ale temu na przeszkodzie stanęły przekonania polityczne: okazało sie odrazu na zjeździe, że są stowarzyszenia, które poza swoim głównym celem pragną stać na gruncie klasowym — i to nie tylko te stowarzyszenia, które dotychczas nie przystąpiły do istniejącego związku, ale i stowarzyszenia już do niego należące. Tym sposobem powstał po jakimś czasie inny związek: Spożywczych Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych, zalegalizowany 11/VIII 1919 r., wydający swoje pismo: „Spółdzielca" pod hasłem „Burzymy — tworząc". Oprócz tego związku powstało w 1919 roku 6 innych, a przez trzy miesiące 1920 r. jeszcze 3. Są to związki następujące: 1) Centrala Stowarzyszeń Spożywczych Robotników Chrześcijańskich w Warszawie (zatwierdzona 11/VII

1919 r.); 2) Związek Okręgowy Współdzielczych Stowarzyszeń Pracowników Kolejowych Dyrekcji Warszawskiej P. K. P. w Warszawie (zatwierdzony 11/VIII 1919 r.); 3) Związek Okręgowy Współdzielczych Stowarzyszeń Pracowników Kolejowych Dyrekcji Radomskiej P. K. P. w Skarżysku (zatwierdzony 11/IX 1919 r.); 4) Związek Centralny Stowarzyszeń Współdzielczych Spożywczych Pracowników P. K. P. w Warszawie (zatwierdzony 16/IX 1919 r.); 5) Centrala Żydowskich Stowarzyszeń Spożywczych w Warszawie (zatwierdzona 16/IX 1919 r.); 6) Zrzeszenie Kooperatyw Warszawskich (zatwierdzone 9/XII 1919 r.) 7) Związek Rzemieślniczych Stowarzyszeń Spożywczych Rzeczypospolitej Polskiej w m. st. Warszawie (zatwierdzony 23/I 1920 r.); 8) Związek Żydowskich Stowarzyszeń Spożywczych w Polsce (zatwierdzony 29/I 1920 r.); 9) Związek Miechowskich Stowarzyszeń Spożywczych w Miechowie (zatwierdzony 6/III 1920 r.). Jednocześnie najdawniejszy Warszawski Związek Stowarzyszeń Spożywczych zmienił w r. 1919 nazwę na „Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców". Wszystkie te związki mają pewne zabarwienie klasowe w mniejszym lub większym stopniu; w niektórych jest to widoczne już w samej nazwie.

Głównem zadaniem związków, jakeśmy to wyżej mówili, jest dostarczanie poszczególnym stowarzyszeniom towarów i artykułów spożywczych, jak również jednoczenie i udoskonalanie ich działalności. Związki posiadają swoje statuty, na zasadzie których działają. Każdy związek jednoczy pewną ilość stowarzyszeń, ilość ta jednak jest bardzo różna w zależności od czasu istnienia związku i od jego politycznego zabarwienia, oraz od tego, czy jest związkiem zamkniętym, t. j. jednoczącym stowarzyszenia ludzi pewnego zawodu, jak np. związki kolejowe. Najliczniejszym jest Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, jako najdawniej istniejący.

Związki zajęły się opracowaniem statutów wzorowych dla stowarzyszeń, do nich należących, uznając, że statuty dotychczasowe mają bardzo duże wady i braki, wprost sprzeczne z obecnemi zasadami kooperacji. Tak więc przeważna liczba stowarzyszeń opiera się na statucie normalnym, zatwierdzonym przez b. rząd rosyjski w r. 1897, który zawiera pozwolenie sprzedaży na kredyt (§ 3) — rzecz bezwzględnie niedopuszczalną; w innem, późniejszem wydaniu tego statutu (po wyjściu Rosian), jest to już opuszczone, ale to jest jedyna zmiana. Uważając więc istniejący statut za niewystarczający, Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców opracował w r. 1919 statut normalny, który został przez nasze Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zatwierdzony; następnie opracował statut dla stowarzyszeń okręgowych, większych — do łączenia się bowiem poszczególnych drobnych stowarzyszeń w okręgowe stale nawołuje, uznając, że stowarzyszenia drobne nie mają dostatecznych warunków rozwoju. Stowarzyszenia spożywcze kolejowe mają również swój statut; o takiż statut postarał się Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych — lecz ten dopiero w kwietniu 1920 r. został przez Ministerstwo zalegalizowany.

Ważniejsze zasady tych statutów, oraz różnice między niemi są następujące:

Statut z r. 1897 dozwala sprzedaż członkom za gotówkę i na kredyt (jak była mowa wyżej), niecłonkom — tylko za gotówkę. Statuty, opracowane przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców,

dozwalają sprzedaż członkom tylko za gotówkę; sprzedaż niecłonkom wogóle zależy od postanowienia Ogólnego Zebrania. To samo znajdujemy w statucie dla stowarzyszeń robotniczych, natomiast statut dla stowarzyszeń kolejowych dozwala sprzedaż tylko członkom i tylko za gotówkę. Ilość członków jest wszędzie nieograniczona; członkiem podług statutu 1897 r. i statutu, opracowanego przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, może być każdy; podług statutu stowarzyszeń kolejowych członkiem może być „każda osoba własnowolnie pozostająca w stosunku służbowym do polskich kolei państwowych, emeryci i wdowy po byłych pracownikach tych kolei" (§ 19). Według statutu dla stowarzyszeń robotniczych (§ 6) „członkiem stowarzyszenia może być każdy bez względu na płeć, kto ukończył 18 lat życia, mieszka na terenie działalności stowarzyszenia i utrzymuje się z pracy własnej. Członkami stowarzyszenia nie mogą być: kupcy i pośrednicy handlowi, bankierzy, przedsiębiorcy zarówno rolni, jak przemysłowi; właściciele kamienic dochodowych, osoby, utrzymujące się z procentów od kapitałów, a także z żebraniny lub z zapomóg instytucyj dobroczynnych". Co do wykluczenia członka, to poza powodami ogólnemi, jak niestosowanie się do przepisów statutu i szkodzenia stowarzyszeniu, statut, opracowany przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, wymienia zakupienie w ciągu roku w sklepach stowarzyszeń towarów za sumę mniejszą, niż wynosi 1 udział; statut dla Robotniczych Stowarzyszeń Spożywców podaje to samo, lecz w formie ostrzejszej, chociaż może właśnie dla tego bardziej rozciągliwej — mianowicie: „niedokonywanie zakupów w stowarzyszeniu" (§ 14 p. 2). O dokonywaniu zakupów w stowarzyszeniu, jako o obowiązku członka, mówią w formie ogólnikowej obydwa statuty, opracowane przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, aczkolwiek z dodatkiem wyrazów „o ile możności". — Każdy członek posiada na zebraniu walnem (ogólnem) tylko 1 głos, niezależnie od ilości posiadanych udziałów. Odpowiedzialność członka za zobowiązania stowarzyszenia ogranicza się do wysokości posiadanego udziału. Te dwa punkty są przez wszystkie statuty zgodnie wymieniane.

Jeżeli przejdziemy do funduszów stowarzyszenia, to znajdziemy pomiędzy statutami dosyć duże różnice. Tak więc statut z r. 1897 rozróżnia kapitały: obrotowy i zapasowy. Pierwszy tworzy się z wpisowego, udziałów członków i pożyczek, zaciąganych przez Zarząd Stowarzyszeń (§ 7). Drugi tworzą według § 9: a) coroczne potrącenia z zysków Stowarzyszenia (według § 55 — conajmniej 10%); b) sumy, pochodzące ze sprzedaży ustawy Stowarzyszenia i książeczek obrachunkowych; c) ułamki kopiejek (fenigów, halerzy), odrzucane przy podziale zysków; d) odsetki od kapitału zapasowego i e) dochody nadzwyczajne. Kapitał ten przeznaczony jest wyłącznie na pokrycie ewentualnych strat. Umieszcza się w papierach procentowych i przechowuje się w banku państwa, kasach oszczędności i t. p. instytucjach. Statuty, opracowane przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, nie rozróżniają kapitału obrotowego i zapasowego, mają tylko środki obrotowe, do których zaliczają kapitały: udziałowy, społeczny, specjalne, wkładki oszczędnościowe i pożyczki (§ 14). Co do wkładek oszczędnościowych, nasuwa się pewna uwaga, mianowicie kooperatywy spożywcze w żadnym razie nie powinny ich przyjmować, a tembardziej używać, jako środków obrotowych; jest to zupełnie inna dziedzina — kooperacji kredytowej. Z praktycz-

nych względów jest to również niewskazane: przyjmując oszczędności, trzeba być przygotowanym na obowiązek ich zwrotu na każde żądanie, natomiast kooperatywy spożywcze, szczególniej w obecnych czasach, nadmiarem środków obrotowych nie grzeszą, i żądanie zwrotu oszczędności mogłoby im nieraz przyspożyć trochę kłopotu.

Wracając do środków obrotowych wogóle, musimy objaśnić znaczenie kapitału czyli funduszu społecznego. Tworzy się on (§ 16): z wpisowego, całkowitej sumy zwrotów od zakupów niecłonków (gdyż zakupy niecłonków, według najnowszych wymagań, nie mogą w żadnym razie przynosić dochodu lub zysku członkom, a więc nie mogą być zaliczane do ogólnego zysku), corocznych potrąceń z czystej nadwyżki nie mniej niż 10%, oraz darowizn i legatów. Przeznaczeniem funduszu społecznego jest wzmacnianie środków obrotowych stowarzyszenia oraz pokrywanie ewentualnych strat. Paragraf 18 opiewa, że „fundusze społeczne i specjalne stanowią wspólny majątek stowarzyszenia, którym członkowie osobiście dzielić się nie mogą". Rozdział statutu, w którym jest mowa o rozwiązaniu stowarzyszenia, żąda przelania kapitałów specjalnych i reszty kapitału społecznego, jaka się okaże po zaspokojeniu wierzycieli i wypłaceniu udziałów, do Związku, do którego stowarzyszenie należy, aż do czasu powstania w danej miejscowości nowego stowarzyszenia, przyjętego do tegoż Związku (§ 60 statutu dla stowarzyszeń pojedyńczych i § 74 statutu dla stowarzyszeń okręgowych). Tu więc jeszcze raz zaznaczona jest niedopuszczalność podziału funduszu społecznego pomiędzy członków. Podobne postanowienia zawiera statut dla stowarzyszeń kolejowych, z tą zmianą, że rozróżnia obok kapitału społecznego, kapitał zapasowy — specjalnie przeznaczony na pokrycie ewentualnych strat; z kapitału społecznego zaś żadne potrącenia na ten cel nie są dozwolone. Jeden i drugi kapitał tworzy się z corocznych potrąceń przynajmniej po 10% z czystego zysku, na kapitał społeczny oprócz tego składają się wpisowe oraz darowizny i legaty. Obydwa te kapitały w razie likwidacji przekazywane są Centralnemu Związkowi Kooperatyw Kolejowych w tym samym celu, co i w poprzednio omawianych statutach.

Statut dla stowarzyszeń robotniczych zalicza do środków obrotowych: a) kapitał udziałowy, b) kapitał społeczny, c) kapitały specjalne, d) wkładki oszczędnościowe wraz z członkowskim funduszem zasobowym, e) pożyczki (§ 18). Kapitał społeczny tworzy się (§ 20) z wpisowego, całkowitej sumy zwrotów od zakupów niecłonków, z corocznych potrąceń z czystej nadwyżki w wysokości nie mniej, niż 10%, oraz z darowizn i legatów. Jest to to samo, co w statucie, opracowanym przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców. Paragraf 22 zaznacza wyraźnie, że kapitały społeczny i specjalne stanowią wspólny majątek stowarzyszenia, którym członkowie osobiście dzielić się nie mogą. W razie likwidacji zaś majątek ten, po zaspokojeniu wierzycieli i wypłacie udziałów, zostaje przekazany wogóle p o k r e w n e j i n s t y t u c j i r o b o t n i c z e j—podług uznania likwidacyjnego zebrania walnego (§ 72). Statut nie wspomina, czy kapitał społeczny może być użyty na zaspokojenie wierzycieli, ale należy przypuszczać, że tak, gdyż jest wspólnym majątkiem stowarzyszenia. Czy takie połączenie wszystkich kapitałów i zaliczenie ich do środków obrotowych jest dobre i dostatecznie zabezpiecza wierzycieli — to może być kwestją sporną. Bezwarunkowo większą odpowiedzialnością obciąża zarząd, który w tym

przypadku musi być ostrożniejszy i bardziej przewidujący. Ale jeżeli zważymy, że stowarzyszenia spożywcze normalnie nie prowadzą wielkich operacyj finansowych, że unieruchomienie pewnej sumy w papierach procentowych lub w kasach oszczędności, jak tego żąda statut z 1897 r., pozbawia je dużej części środków obrotowych, których im przeważnie brakuje, że wreszcie widzieliśmy podczas wojny, iż owe kapitały zapasowe w wiekszych instytucjach i tak się okazały niewystarczającemi, o ile wogóle nie stały się zupełnie bezużytecznemi przez wywiezienie ich do Rosji, — to możemy powiedzieć, że jest to, specjalnie dla stowarzyszeń spożywczych (nie kooperatyw kredytowych), dobra inowacja z tą jeszcze raz uwagą, że zarządy muszą być bardzo ostrożne w swych operacjach.

Co do podziału zysków, a właściwie nadwyżki (gdyż terminu „zysk" kooperatywy obecnie wogóle unikają, jako nieodpowiadającego ich charakterowi i celom), to statuty bardzo się różnią pomiędzy sobą. Statut z r. 1897 w § 55 żąda odliczenia najmniej 10% czystego zysku na kapitał zapasowy; następnie pozwala przeznaczać na dywidendę od udziałów taką sumę, by na udział wypadło najwyżej 10% rocznie; resztę się dzieli pomiędzy członków w stosunku do wartości dokonanych zakupów. Pewien procent od zysku może być również przeznaczony na wynagrodzenie dla członków zarządu (tantjema), którzy zresztą mogą również otrzymywać wynagrodzenie stałe, zgóry określone (§ 41). Statuty, opracowane przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców (dla stowarzyszeń lokalnych i okręgowych), wymagają przedewszystkiem przelania nadwyżki, otrzymanej z zakupów niecłonków, na kapitał społeczny (§ 52 dla stow. lokalnych, § 66—dla okręgowych). Z reszty wydziela się najmniej 10% na tenże kapitał, pewną część na oprocentowanie udziałów w stosunku najwyżej 5%, a pozostałość na zwroty „nadebranego" dla członków w stosunku do poczynionych zakupów oraz na fundusze specjalne. O ile członek nie wpłacił jeszcze całkowitego udziału, to należne mu procenty od udziału i zakupów zapisuje się na rachunek udziału. O wynagrodzeniu dla Zarządu w formie procentu od nadwyżki statut nie wspomina, jednakże podział nadwyżki jest określony w taki sposób, że na żadne tantjemy niema już miejsca. Jednocześnie na innem miejscu jest mowa o stałej pensji, jaka zarządowi może być wyznaczona. Statut dla stowarzyszeń kolejowych żąda w § 46 przeznaczenia przynajmniej $^1/_3$ nadwyżki na zasób społeczny, pozostawiając walnemu zgromadzeniu decyzję co do rozdziału tej $^1/_3$ części pomiędzy różne fundusze specjalne. Zwroty dla członków w stosunku do zakupów nie mogą przekraczać 4%. Zwroty te, o ile członek nie wpłacił jeszcze całego udziału, należy dopisywać do tegoż udziału. Reszta nadwyżki pozostaje do rozporządzenia walnego zgromadzenia: na doraźne cele społeczne, lub na zasób społeczny, z zastrzeżeniem w uwadze, że nie może być przeznaczona na wynagrodzenie zarządu lub gratyfikacje urzędników. Stałe wynagrodzenie zarząd może otrzymywać (§ 42). O oprocentowaniu udziałów statut nie wspomina, należy więc przypuszczać, że nie jest ono dozwolone. Statut dla stowarzyszeń robotniczych zawiera w § 64 przepisy jeszcze inne: przynajmniej 10% nadwyżki zalicza się do kapitału społecznego, a przynajmniej 30% do kapitałów specjalnych; zwroty członkom nie mogą przewyższyć 4% sumy zakupów. Resztą całej nadwyżki rozporządza walne zebranie, w żadnym jednak razie nie może jej podzielić pomiędzy członków. Z tego wynika, że udziały oprocentowaniu nie podlegają. W innem miejscu

jest mowa o tem, że dla zarządu i rady mogą być wyznaczone tylko stałe pensje.

Dwa ostatnie statuty, kolejowy i robotniczy, zawierają pewną inowację, nieznaną statutom innym: t. zw. „członkowski fundusz ratunkowy" (w statucie robotniczym „zasobowy"). Jest to fundusz, przeznaczony do umożliwienia członkom czynienia zakupów w wypadkach krytycznych (statut stowarzyszeń robotniczych wylicza tu: bezrobocie, strajk, chorobę, poród, zmianę miejsca mieszkania „i t. p. podług każdorazowej decyzji Zarządu"), gdyż sprzedaży na kredyt w żadnym razie się nie dopuszcza. Funduszu tego nie wypłaca się członkowi, lecz wybiera on go towarami w stowarzyszeniu. Składanie tego funduszu jest obowiązkowe do wysokości udziału w stowarzyszeniach kolejowych, a do wysokości, określonej przez walne zebranie, w stowarzyszeniach robotniczych. W razie naruszenia musi on być uzupełniony do obowiązującej wysokości. Składa się go przez zapisywanie przypadającego nadebranego, o ile udział jest całkowicie wpłacony. Fundusz ten jest oprocentowany w tej normie, co wkłady kasy oszczędnościowej (§ 57 statutu kolejowego, § 70 — robotniczego).

Fundusze, ich rodzaj, oraz podział zysku (nadwyżki) najlepiej charakteryzują przekonania i dążenia, panujące w warstwach, dla których statuty były układane. Statuty Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców tylko niewiele oddalają się od statutu z r. 1897; statuty kolejowy i robotniczy zawierają już znacznie więcej inowacyj i różnic. Tak więc Statuty Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców oprocentowują udziały w połowie tego, co dopuszczał statut 1897 r. (tam maximum 10%, tu tylko 5%), statuty zaś kolejowy i robotniczy nie dopuszczają oprocentowania zupełnie—pierwszy milcząco, drugi bardziej kategorycznie. Jest to przeprowadzenie zasady socjalistycznej nie ciągnięcia zysków z cudzej pracy, czyli nie uznawania zysków od kapitału, jako dochodu dozwolonego; coś podobnego widać już w przepisie statutów Związków Polskich Stowarzyszeń Spożywców o wydzielaniu z ogólnej sumy zysków nadwyżki, osiągniętej ze sprzedaży nieczłonkom. Statut robotniczy zawiera taki sam przepis co do nieczłonków, natomiast w statucie kolejowym niema o tem mowy, ale to dlatego, że tam sprzedaż nieczłonkom jest wogóle wykluczona. Następnie widzimy przeznaczanie coraz większych sum na kapitał zasobowy czy też fundusze społeczne lub specjalne: w statucie 1897 r. i w statutach Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców — najmniej 10%, w statucie kolejowym — 33%, w statucie robotniczym—40% (10% społeczny i 30% specjalne). W tym samym porządku idzie mniej wyraźne lub wyraźniejsze zaznaczenie zasady, że ten kapitał społeczny nie może być rozdzielony pomiędzy członków. Statuty kolejowy i robotniczy nawet na zwrot nadebranego nie pozwalają przeznaczać więcej niż 4%. Ale pewne cechy kapitalistyczne pozostały i w tych statutach: idąc konsekwentnie, należałoby pozostawić bez oprocentowania również członkowski fundusz zasobowy (ratunkowy), a także nie należałoby oprocentowywać w stosunku 4 od sta pożyczki wewnętrznej, jak to uczynił Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych.

Dalsze postanowienia statutów tyczą się zarządzania sprawami stowarzyszeń. Statut 1897 r. powołuje do tego: 1) zebranie ogólne członków i 2) zarząd. Oprócz tego zebranie ogólne, jeżeli uzna to za korzystne, może wybrać radę nadzorczą, jako organ kontrolujący; jej zakres

działania określa wówczas specjalny regulamin, wydany przez zebranie ogólne. Niezależnie jednak od tego istnieje komisja rewizyjna w celu sprawdzania rocznych rachunków i bilansów. Statut, opracowany przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców dla stowarzyszeń pojedyńczych, powołuje do zarządzania ich sprawami: 1) zebranie ogólne, 2) radę nadzorczą, jako organ kierowniczy i kontrolujący (§ 37), i 3) zarząd. Takiż statut dla stowarzyszeń okręgowych, t. zn. większych, powołuje organów zarządzających więcej: 1) zebranie członków obwodu — przyczem ilość obwodów jest równa ilości sklepów, 2) walne zgromadzenie delegatów, których wybierają zebrania członków (1 na 25 członków, jednak nie mniej niż 4 delegatów od każdego obwodu); zgromadzenia te odpowiadają zebraniom członków w statucie dla stowarzyszeń nieokręgowych; 3) radę nadzorczą; 4) kierownika — do zarządzania bezpośredniego sprawami gospodarczemi stowarzyszenia (§ 47); 5) sekretarza, do którego należy praca ideowa i zarządzanie wydziałem Społeczno-Wychowawczym (§ 56). Według statutu dla stowarzyszeń kolejowych sprawami stowarzyszenia zarządzają: 1) zebranie walne, 2) zarząd, którego czynności może spełniać kierownik, powoływany przez radę nadzorczą (uwaga do § 40); 3) rada nadzorcza, jako organ kontrolujący (§ 44). Według statutu dla stowarzyszeń robotniczych istnieją (§ 24): 1) zebrania dzielnicowe, 2) zebrania walne, 3) rada i 4) zarząd. Rada dzieli teren działalności stowarzyszenia na dzielnice, liczące każda po 250—500 członków. Zebrania dzielnicowe wybierają delegatów na zebranie walne w stosunku 1 na 30 członków, a w dużych stowarzyszeniach, liczących ponad 10 000 członków, 1 na 50 (§ 33), — oraz decydują wszystkie sprawy, tyczące się swej dzielnicy i sklepu.

Kompetencja zebrania ogólnego, a tam, gdzie są delegaci, zebrania tych ostatnich, jest mniej więcej jednakowa, a więc zatwierdzenie bilansu, podział zysków (nadwyżki), zatwierdzenie budżetu, wybór zarządu i rady, decyzja o zamknięciu stowarzyszenia i t. p. To samo można powiedzieć o zarządach lub kierownikach — kompetencja ich jest również prawie jednakowa. Nowością jest wprowadzenie przez statuty wzorowe rady; w statucie z r. 1897 jest ona tylko dozwolona, a pozatem istnieje tam komisja rewizyjna. W czterech pozostałych statutach wzorowych rada ją w zupełności zastępuje. Jest to bezwzględnie dobra inowacja: rada, będąc przez cały rok w kontakcie z zarządem, łatwiej się orjentuje w rachunkach i różnych dokumentach, niż komisja rewizyjna, zbierająca się tylko raz w końcu roku.

Wogóle w przepisach statutów o zarządzaniu sprawami stowarzyszeń można znaleźć pewną linję rozwoju. Widoczna jest chęć zainteresowania możliwie największej ilości członków stowarzyszenia przez powoływanie ich do zarządów, rad i t. p. i przez skrócenie czasu kadencyj. Jednocześnie usuwa się ich od osobistego interesu w zyskach stowarzyszenia, przez niedopuszczenie gratyfikacji i procentowego określenia wynagrodzeń w przeciwieństwie do statutu z r. 1897, który na to pozwala. Również określa się wysokość wynagrodzenia stałego członków zarządu lub rady: według statutu Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców do 150% wynagrodzenia najwyżej płatnego pracownika (w stosunku do liczby godzin, poświęconych stowarzyszeniu); według statutu kolejowego do 200% wynagrodzenia najniżej płatnego funkcjonarjusza (również w stosunku do poświęconych stowarzyszeniu godzin); według zaś

statutu robotniczego — stosownie do średniej ceny godziny robotniczej na terenie działalności stowarzyszenia.

Na tem możnaby zakończyć porównanie poszczególnych statutów. Należy jednak jeszcze choć w krótkości wspomnieć tutaj o „Ustawie o spółdzielniach", złożonej Sejmowi w listopadzie r. 1919 przez ministra skarbu Bilińskiego, a uchwalonej przez Sejm dn. 29 października 1920 r. [1]). Ustawa ma na celu ujednostajnienie prawodawstwa współdzielczego w Polsce, przytem ma na myśli „spółdzielnie" (taki termin został przez projektodawców przyjęty i ustalony) wszelkiego rodzaju i typu, a więc kredytowe, spożywcze, a także i wytwórcze (różne spółki rolnicze, mleczarskie i t. p.).

Ustawa chce zostawić spółdzielcom możliwą swobodę w ustaleniu ich warunków istnienia, daje więc tylko pewne ogólne przepisy, którym wszystkie muszą odpowiadać, oraz, dla uniknięcia różnych niedomówień i braków w statutach, określa pewną ilość punktów, które każdy statut musi bliżej rozstrzygnąć w zależności od uznania jego autorów. Przedewszystkiem więc nie wylicza różnych możliwych rodzajów spółdzielni, uważając to za zbytnie skrępowanie, gdyż z czasem mogą powstawać nowe zupełnie typy, które obecnie trudno z góry przewidzieć. Według art. 1: „Za spółdzielnię uważa się zrzeszenie nieograniczonej liczby osób o zmiennym kapitale i składzie osobowym, mające na celu podniesienie zarobku lub gospodarstwa członków przez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa. Służąc powyższym zadaniom gospodarczym, spółdzielnia może również mieć na celu podniesienie poziomu kulturalnego swych członków". Tutaj możnaby się spierać co do wyrażenia „podniesienie zarobku". Według bowiem zasad roczdalskich nawet, nie mówiąc już o nowszych przekonaniach i teorjach, kooperatywy dążą nie do podniesienia zarobku, lecz do zmniejszenia rozchodów [1]). W rezultacie, praktycznie, jest to to samo: ale wszyscy kooperatyści kładą na takie rozróżnienie duży nacisk. Wprawdzie projektodawcy w motywach również mówią, że celem kooperatywy nie jest gromadzenie zysków, jednakże wyrażenie „podniesienie zarobku" nie jest dostatecznem zaznaczeniem tego.

Co do członków, to ustawa przedewszystkiem określa w art. 13 ich minimalną ilość na 10, o ile statut nie wymaga większej liczby. Przepis ten jest zrozumiały zupełnie z tego względu, że nie należy dopuszczać do zakładania spółdzielni małych, słabych finansowo, albo wprost fikcyjnych. Odpowiedzialność członków za zobowiązania spółdzielni ogranicza się do wysokości udziałów; oprócz tego jednak statut może ustanowić odpowiedzialność dodatkową nieograniczoną, lub ograniczoną (art. 14). Wysokość udziału określa statut; ustawa wymaga tylko kategorycznie, aby udziały były jednakowej wysokości. Każdy członek może posiadać dowolną ilość udziałów, o ile statut nie postanowi inaczej. Jednakże na walnem zebraniu posiada zawsze tylko 1 głos.

Jeżeli przejdziemy do funduszów spółdzielni, to z art. 56 widać, że ustawa wymaga przekazywania przynajmniej 10% zysku rocznego na fundusz zasobowy, o ile ten nie dosięga wysokości wpłaconych udziałów. Fundusz zasobowy służy wyłącznie do pokrycia strat bilansowych.

[1]) Ob. Dziennik Ustaw, r. 1920, Nr. 111 z dn. 11 grudnia, poz. 733.
[2]) Ob. M. I. Tugan-Baranowski, Społeczno-ekonomiczna istota kooperacji. Przekład z rosyjskiego. Warszawa, 1918, str. 13 i 14.

Z tego wynika, że i spółdzielnie spożywcze również muszą posiadać taki fundusz i przytem nie może on być, zdaje się, zaliczony do środków obrotowych. Dla spółdzielni kredytowych jest to potrzebne, dla spożywczych—trochę uciążliwe, jakeśmy to wyżej omawiali. Przeznaczenie reszty zysków pozostawia się poszczególnym statutom, z jednem tylko wyraźnem zastrzeżeniem, że dywidenda od udziałów, o ile na nią dany statut pozwala, może być maksymum o 2% wyższa, niż wynosiła w danym roku obrachunkowym najwyższa stopa dyskontowa Banku Polskiego. Cel tego jest jasny — przez nieograniczenie procentu od udziałów niektóre spółdzielnie mogłyby się z czasem zmienić w przedsiębiorstwa czysto kapitalistyczne, korzystające jednocześnie z praw kooperatyw. Zezwolenie wogóle na taką dywidendę same motywy do projektu ustawy uznają za pewne odstępstwo od zasad kooperacji, ale uważają to za potrzebne ze względu na możność przyciągnięcia tym sposobem większej ilości członków do spółdzielni oraz ze względu na to, iż udział można uważać za pewnego rodzaju pożyczkę, która powinna być oprocentowana. Jest to szczególniej potrzebne, według tychże motywów, w spółdzielniach kredytowych, gdzie trudno jest znaleźć praktyczny sposób podziału zysków.— O ile członek nie wpłacił jeszcze całkowitego udziału, kwoty, przypadające mu z tytułu podziału zysków, zalicza się na poczet niepełnego udziału (art. 57). Kwoty nieodebrane ulegają przedawnieniu z upływem lat pięciu i w tym przypadku zalicza się je do funduszu zasobowego (art. 57).

Organami spółdzielni są: zarząd i rada nadzorcza. Ilość członków zarządu ma być określona przez statut; w spółdzielniach, przyjmujących wkłady, powinno ich być przynajmniej dwóch (art. 33). Rada nadzorcza winna się składać najmniej z 3 członków spółdzielni. Zarząd może ustanowić pełnomocników, ale prokura nie jest w żadnym razie dozwolona (art. 39). Rada nadzorcza czuwa nad prowadzeniem interesów przez zarząd, a w szczególności bada roczne zamknięcie rachunków. Rada może zawieszać w każdej chwili członkow zarządu w ich czynnościach (art. 41). O wynagrodzeniu zarządu projekt nie wspomina, o wynagrodzeniu zaś rady zawiera jedno zastrzeżenie w art. 42, mianowicie, że nie wolno wyznaczać członkom rady stosunkowego udziału w zyskach (tantjemy). Z tego wynika, że zarząd taki udział może mieć zastrzeżony. Motywy do projektu ustawy tłumaczą to tem, że wysokość osiągniętych zysków zależy w dużej mierze od sposobu układania bilansów, i rada, która ma zastrzeżoną tantjemę, mogłaby często aprobować bilanse, ułożone w taki sposób, ażeby tantjema była wyższa. Jest to zupełnie słuszne — kontrola rady jest przez to pewniejsza i lepsza; niedopuszczenie zaś zarządu do udziału w zyskach mogłoby często czynić zarząd za mało rzutkim i przedsiębiorczym. Zresztą co do wynagrodzenia zarządu każdy statut może mieć swoje przepisy. — Oprócz zarządu i rady istnieje najwyższy organ spółdzielni — walne zebranie, którego kompetencje szczegółowo określa art. 46. W walnem zebraniu członkowie mogą uczestniczyć tylko osobiście, każdy z jednym głosem (art. 45). W spółdzielniach, liczących więcej niż 500 członków, statut może zawierać postanowienie o zastąpieniu walnego zebrania przez zebranie przedstawicieli (art. 51).

Rewizje spółdzielni powinny się odbywać conajmniej raz na 2 lata (art. 60). Rada Spółdzielcza może przyznać prawo rewizji związkom spółdzielczym, które w tym wypadku wyznaczają od siebie rewidentów,

w przeciwnym razie rewidenta wyznacza Rada Spółdzielcza (art. 61). Związki mają swoje statuty, przytem ustawa wylicza w art. 67, co do jakich kwestyj winien każdy statut zawierać postanowienia.

Rozwiązanie spółdzielni, według art. 75, następuje: 1) skutkiem upływu czasu, na który spółdzielnię utworzono; 2) skutkiem zmniejszenia się liczby członków poniżej normy, wskazanej w statucie, a w braku odpowiednich wskazań, poniżej 10; 3) z mocy wyroku sądowego (wyrok taki może zapaść na skutek odpowiedniego wystąpienia organu, wyznaczającego rewidenta, jeżeli spółdzielnia całkowicie zaprzestanie swej działalności, lub jeżeli tenże organ znajduje poważne uchybienia przeciwko prawu lub statutowi, a spółdzielnia nie usunie ich w określonym terminie); 4) skutkiem ogłoszenia upadłości; wreszcie 5) wskutek zgodnych uchwał 2 walnych zgromadzeń, zapadłych większością $^3/_4$ głosów obecnych, przytem zgromadzenia te muszą się odbyć w odstępie przynajmniej dwutygodniowym. Jednakże statut może zawierać surowsze postanowienia w tym względzie. W razie likwidacji spółdzielni ulegają zaspokojeniu (art. 81) przedewszystkiem roszczenia wierzycieli, następnie ulegają zwrotowi odpisane na straty w latach dawniejszych części udziałów i sumy, które były dopłacone przez członków na pokrycie owych strat; potem dopiero wypłaca się udziały i dywidendę od nich; pozostałą zaś część majątku przeznacza się na cele użyteczności publicznej, stosownie do postanowień statutu lub uchwały ostatniego walnego zgromadzenia. W braku tych postanowień — decyduje Rada Spółdzielcza. Ustawa więc, zgodnie z wymaganiami współczesnemi, nie pozwala na rozdział majątku pomiędzy członków spółdzielni, co w motywach szczegółowo uzasadnia.

Oprócz powyższych postanowień, ustawa zawiera 3 artykuły (107—109), tyczące się państwowej Rady Spółdzielczej. Rada ta ma istnieć przy Ministerstwie Skarbu w celu „spółdziałania z Rządem przy spełnianiu jego żądań w zakresie spraw spółdzielczych" (art. 107). Członków Rady powołuje na przeciąg 2 lat Minister Skarbu z pośród osób, przedstawionych mu przez związki rewizyjne. Oprócz tego w skład Rady wchodzą delegaci ministerstwa Skarbu, Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej oraz Robót Publicznych, po jednym od każdego ministerstwa, przytem ilość członków, powołanych z pośród osób, przedstawionych przez związki, powinna stanowić co najmniej $^2/_3$ ogółu członków Rady. Przewodniczącego Rady Spółdzielczej wyznacza Minister Skarbu z pośród urzędników swego ministerstwa. Przewodniczący jest wykonawcą uchwał Rady przy pomocy osobnego biura. Szczegółowe przepisy o organizacji Rady ma wydać Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości (art. 107). Art. 108 określa szczegółowo kompetencję Rady Spółdzielczej; a więc: 1) rozpatrywanie projektów, dotyczących ustawodawstwa spółdzielczego; 2) wydawanie instrukcyj, przez ustawę o spółdzielniach przewidzianych; 3) przyznawanie związkom prawa rewizji i pozbawianie ich tego prawa; 4) czuwanie nad należytem wykonywaniem obowiązku rewizji przez związki; 5) troszczenie się o poddawanie rewizji spółdzielni niezwiązkowych; 6) wszczynanie spraw o rozwiązanie spółdzielni; 7) układanie planu użycia wszelkich funduszów, przeznaczonych na cele ruchu spółdzielczego przez Ustawę o spółdzielniach lub Państwo; 8) utrzymywanie ogólnych wykazów co do ruchu spółdzielczego i, w razie potrzeby, prowadzenie statystyki tego ruchu; 9) roz-

poznawanie spraw, związanych z rozwojem ruchu spółdzielczego i podejmowanie inicjatywy w tym względzie. Art. 109 zawiera przepisy formalne, wymagane dla ważności uchwał Rady.

Stworzeniu Rady należy gorąco przyklasnąć; będzie ona normowała i ujednostajniała ruch spółdzielczy, przytem będzie to czyniła lepiej, niż każde poszczególne ministerstwo, gdyż poza przedstawicielami ministerstw ma się składać z ludzi fachowych, mających wyrobienie praktyczne na tem polu — takimi będą bezwzględnie przedstawiciele związków rewizyjnych.

Statystyka spółdzielni również zyska dużo wskutek utworzenia Rady; wspomniany już p. 8 art. 108 wyraźnie o prowadzeniu statystyki mówi. Art. 55 każe zarządowi sporządzać jednocześnie z zamknięciem rachunków sprawozdania pisemne z czynności spółdzielni za rok ubiegły (przepisy co do sposobu układania tych sprawozdań wyda Rada Spółdzielcza). Odpisy zamknięć rachunkowych i sprawozdań, wraz z protokółem walnego zgromadzenia, winny być w ciągu miesiąca od daty zatwierdzenia zamknięć rachunkowych przesyłane Radzie Spółdzielczej (art. 59). Postanowienia te pozwalają mieć nadzieję, że statystyka spółdzielni w przyszłości będzie dokładniej i bardziej jednolicie prowadzona— pod ogólnym kierunkiem Rady Spółdzielczej, która nie omieszka porozumieć się i zasięgnąć opinji Głównego Urzędu Statystycznego.

Końcowe artykuły Ustawy o spółdzielniach określają kary, jakie sąd rejestrowy ma prawo wymierzać bądź wprost, bądź na wniosek Rady Spółdzielczej na członków zarządu lub członków spółdzielni. Część z nich, jak głoszą motywy, są to kary porządkowe, wymierzane za nieprzestrzeganie przepisów natury formalnej, część zaś — kary kryminalne, nakładane za takie przekroczenia przepisów, które posiadają cechy czynu przestępnego. Te ostatnie wymierza sąd według zasad postępowania karnego.

To są najważniejsze punkty wytyczne Ustawy o spółdzielniach. Rozumie się, nie daliśmy tu wszystkiego; celem naszym było porównanie zasad nowej ustawy, według której w przyszłości mają być statuty układane, ze statutami obecnie istniejącymi. Jakeśmy to na początku zaznaczyli, ustawa pozostawia pewną swobodę w opracowywaniu poszczególnych statutów; podaje tylko niewiele przepisów kategorycznych, którym wszystkie statuty muszą się poddać. Jednakże i te kategoryczne przepisy są nieraz zbyt szczegółowe i drobiazgowe, przez co mogą się stać nawet uciążliwemi, tembardziej, że ustawa dotyczy wszelkiego rodzaju spółdzielni, których warunki istnienia i cele mogą być bardzo różne. Naszem zdaniem, pojęcie kooperatywy, spółdzielni, jest obecnie już za szerokie i lepiej byłoby ustawę opracować krócej, dać tylko najgłówniejsze linje, pozostawiając resztę statutom; albo też dać kilka ustaw dla kilku najważniejszych rodzajów kooperatyw, nie podciągając tu innych możliwych kombinacyj. Ustawa taka, jaka jest, pomimo swej liberalności, którą się w motywach szczyci, bardzo prędko stanie się hamulcem dla ruchu spółdzielczego i będzie musiała być zmieniona; lepiej więc ten termin jak najdalej odsunąć.

Na tem kończymy przegląd statutów i przechodzimy do głównego naszego tematu — statystyki spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych. Zgóry musimy zaznaczyć, że statystyka, którą tutaj podajemy, jest z konieczności niepełna. Przyczyną tego jest to, że stowarzyszenia, istniejące

za czasów rosyjskich i za czasów okupacji, nie miały później obowiązku rejestrowania się w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Mogliśmy więc jedynie korzystać z danych Ministerstwa za r. 1919 i sam koniec r. 1918. Jako uzupełnienie tego mamy dane różnych związków, tembardziej, że większa część stowarzyszeń do takich związków należy. Ale jest pewna ilość stowarzyszeń, które istnieją dość dawno, nie należąc do związków, i o tych żadnych wiadomości konkretnych nie posiadamy.

Mamy więc tym sposobem trzy statystyki: statystykę stowarzyszeń, które powstały od czasu powstania Państwa Polskiego, statystykę stowarzyszeń związkowych i statystykę samych związków. W końcu r. 1918 powstało 1 stowarzyszenie, w r. 1919 zaś — 993; widoczny jest przytem z tablicy 3 wzrost ilości stowarzyszeń, powstających w poszczególnych miesiącach, aż do lipca; potem następuje niewielki spadek i wreszcie maksymum w październiku. Jednakże ilość ta jest jeszcze mała w porównaniu z r. 1920; powstało wówczas w styczniu 117 stowarzyszeń, w lutym 252, w marcu — 386! Razem zatem w ciągu 3 miesięcy 1920 r. założono 755 stowarzyszeń, czyli przeszło $^3/_4$ tego, co w ciągu całego r. 1919. Co do tego podziału według czasu powstania należy tylko zrobić jedno zastrzeżenie: daty powstania są to daty urzędowego zatwierdzenia stowarzyszenia przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych; stowarzyszenie mogło działać nieurzędowo już trochę dawniej, ale nie istniało jeszcze jako jednostka prawna.

Tablica 1 daje nam podział nowopowstałych stowarzyszeń podług województw i powiatów; tablica 2 zaś podług wysokości udziałów i wpisowego. W wielu stowarzyszeniach w b. okupacji austrjackiej udział i wpisowe zostały określone w koronach, albo nawet w rublach; w tych wypadkach odpowiednie sumy przerachowywaliśmy na marki podług stosunku, ustanowionego obecnie dla koron (1 kor. = 0,70 mk.) i dla rubli (1 rb. = 2,16 mk.). Jak widzimy, największa ilość stowarzyszeń określiła udział na mk. 26 do 50; zapewne przeważnie są to udziały 50-markowe. Następnie idą stowarzyszenia z udziałami 21—25-markowemi, potem zaś 76—100-markowemi. Obecnie, wskutek spadku wartości marki, udziały te są bezsprzecznie zbyt niskie; w czasie jednak powstawania stowarzyszeń w r. 1919 były one zupełnie wystarczające. O ile wiemy, bardzo znaczna ilość stowarzyszeń zmienia udziały na wyższe, 100, 200, 300-markowe, albo dochodzi do tego samego rezultatu przez żądanie od członków posiadania kilku udziałów. Na ostatnim VIII Zjeździe Pełnomocników Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców (który to związek jest najliczniejszy, bo jednoczy 627 stowarzyszeń), postanowiono zalecić wszystkim stowarzyszeniom związkowym powiększenie normy jednego udziału do mk. 250 i przyjęcie zasady, że odsetki od udziałów i zwroty od zakupów dopisuje się członkowi automatycznie do udziału tak długo, dopóki na jego rachunku nie zbierze się suma mk. 500, t. j. dwa pełne udziały (p. tygodnik „Społem" Nr. 26 — 27 z roku 1920). — Wpisowe jest również na dzisiejsze czasy zbyt niskie; najwięcej jest stowarzyszeń z 3 i 5-markowem wpisowem, potem z 2-markowem. Charakterystycznem jest również, że jest pewna, zresztą bardzo nieznaczna ilość stowarzyszeń, które wpisowego wcale nie pobierają.

Jeżeli porównać powstawanie stowarzyszeń w poszczególnych województwach, to widzimy, że najwięcej ich powstało w województwie kieleckiem, prawie tyle, co w województwie warszawskiem i lubel-

skiem (t. j. w następnych z kolei) razem. Nie można tego wytłómaczyć większą przestrzenią, albo większą ilością ludności; przestrzeń województwa kieleckiego jest mniejszą tak od lubelskiego, jak i od warszawskiego, ludność zaś mniejsza od ludności województwa warszawskiego, łącznie z Warszawą. Co do ludności jednak, to trzeba liczby jej brać z tem zastrzeżeniem, że są to liczby z r. 1911; mogły więc do tej pory ulec nawet znacznym zmianom. Jeżeli wziąć liczby przeciętne, to otrzymamy stosunek podobny; wskazuje nam to poniższe zestawienie.

WOJEWÓDZTWA	Jedno nowopowstałe stowarzyszenie wypada	
	na głów ludności	na km^2 powierzchni
Ogółem b. Kongresówka	**12 707**	**129,2**
Miasto Warszawa	14 924	—
Woj. warszawskie	11 643	137,6
Woj. łódzkie	35 942	264,4
Woj. kieleckie	6 167	57,5
Woj. lubelskie	14 246	177,0
Woj. białostockie	57 533	963,0

Najgęściej więc stowarzyszenia nowopowstałe są rozmieszczone w województwie kieleckiem. Po części można to wytłumaczyć małą ilością stowarzyszeń dotychczas tam istniejących, jak to widać z mapki dołączonej do cytowanego już artykułu St. Dziewulskiego w Ekonomiście z r. 1909. Tam, gdzie stowarzyszenia już istniały, wystarczało ludziom zapisywanie się do nich; tam, gdzie ich nie było, zakładano nowe, przytem często bez jakiegoś ogólnego planu, co powodowało powstawanie w jednej niewielkiej miejscowości kilku naraz stowarzyszeń. Rozumie się, że takie stowarzyszenia, o ile nie dążą do połączenia się z sobą i utworzenia jednej dużej kooperatywy z kilku filjami, będą ze sobą walczyły o lepsze — co im bezwarunkowo na dobre nie wyjdzie. Powyższe wytłumaczenie szybkiego powstawania nowych stowarzyszeń w województwie kieleckiem jest tylko częściowe; ze wspomnianej mapki przy artykule St. Dziewulskiego widać również rzadkie rozmieszczenie kooperatyw na terenie województwa białostockiego, a jednak tam nowopowstałych stowarzyszeń jest bardzo mało. Prawdopodobnie przyczyną tego jest mniejsze wykształcenie ludności, mniejsze jej uświadomienie.

Ciekawym jest również stosunek nowopowstałych stowarzyszeń w miastach i wsiach; dla zobrazowania go podajemy następującą tabliczkę:

WOJEWÓDZTWA	Ilość nowopowstałych stowarzyszeń		1 stowarzyszenie miejsk. przypada na głów ludności miejskiej	1 stowarzyszenie wiejsk. przypada na głów ludności wiejskiej
	miejskich	wiejskich		
Ogółem b. Kongresówka . . .	**246**	**748**	**13 645**	**12 399**
Miasto Warszawa	60	—	14 924	—
Woj. warszawskie	68	147	6 571	13 989
Woj. łódzkie	28	44	29 440	40 079
Woj. kieleckie	47	400	11 271	5 567
Woj. lubelskie	34	142	10 352	15 178
Woj. białostockie	9	15	34 267	71 491

Widać z niej, że podział nowopowstałych stowarzyszeń na miejskie i wiejskie w całem b. Królestwie Kongresowem jest prawie równomierny w stosunku do ludności miejskiej i wiejskiej; jednakże w poszczególnych województwach są dość znaczne różnice. Stowarzyszeń miejskich powstało najwięcej w województwie warszawskiem tak w stosunku do ludności miejskiej, jak i wogóle. Najmniej powstało ich w województwie białostockiem, a jeżeli go nie brać pod uwagę — to w województwie łódzkiem. Natomiast co do stowarzyszeń wiejskich to mamy ich najwięcej w województwie kieleckiem, co się tłumaczy jego rolniczym charakterem, — najmniej zaś znowu w województwie białostockiem i łódzkiem.

Jeżeli porównywać wysokość udziałów w miastach i wsiach, to daje się zauważyć stosunek taki, że w miastach najwięcej udziałów jest 76—100-markowych, następnie 21—25-mark. i 26—50-mark.; natomiast po wsiach najwięcej jest udziałów 26—50 i 21—25 mark., potem zaś 16—20 i 51—75-mark. Procentowo stosunek będzie taki sam, jak to wskazuje następująca tabliczka:

WYSOKOŚĆ UDZIAŁÓW	Miasta %	Wsie %
Do 5 mk. włącznie . .	2,0	0,3
Od 6 do 10 mk. „ . .	6,9	2,9
„ 11 „ 15 „ „ . .	5,3	6,1
„ 16 „ 20 „ „ . .	7,7	10,2
„ 21 „ 25 „ „ . .	23,6	27,4
„ 26 „ 50 „ „ . .	15,4	33,7
„ 51 „ 75 „ „ . .	3,3	10,0
„ 76 „ 100 „ „ . .	34,6	7,2
Powyżej 100 „	0,8	1,9
Udział niewiadomy	0,4	0,3
	100,0	100,0

Najniższe więc i najwyższe grupy są stosunkowo najliczniejsze w miastach, średnie — we wsiach.

Naogół zaś udziały w miastach są wyższe, niż po wsiach. Można to wytłumaczyć tem, że w miastach potrzeby ludności w towarach kupowanych, a więc i zakres działalności kooperatyw, są większe, drożyzna również jest większa — wszystko to zatem wymaga znaczniejszych środków obrotowych, a co za tem idzie — wyższych udziałów.

Statuty stowarzyszeń omawialiśmy już wyżej; tutaj wystarczy wskazać, że olbrzymia większość nowopowstałych stowarzyszeń opiera się jeszcze na statucie normalnym rosyjskim (892); następnie idą stowarzyszenia kolejowe (75) ze swoim statutem „kolejowym"; 13 stowarzyszeń ma statut wzorowy, opracowany przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, i 5 stowarzyszeń takiż statut okręgowy. Specjalny statut ma tylko 1 stowarzyszenie: jest to kooperatywa pracowników państwowych w Płocku, wreszcie 1 stowarzyszenie ma statut, ułożony podług statutu Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych. Jest to Piekarnia Zjednoczonych Kooperatyw Łódzkich. Dla siedmiu stowarzyszeń statutu, złożonego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, niema, musiał widocznie zaginąć. — Znając już ogólne zarysy i podstawy poszczególnych statutów, nie trudno zorjentować się, jak w stowarzysze-

niach jest dzielony zysk, czy też nadwyżka, jak są wybierane władze i t. p. Podział zysku podług ilości stowarzyszeń, mających ten lub inny statut, przedstawi się jak niżej:

WOJEWÓDZTWA	Na kapitał zapasowy i kapitały specjalne				Na procent od udziałów				Na zwrot nadebran.		Gratyf. dla zarządu i urzędn.		
	najmniej 10%	najmniej 20%	najmniej 33%	najmniej 45%	niema wzmianki *)	najwyżej 5%	najwyżej 6%	najwyżej 10%	najwyżej 4% od zakupów	bez ograniczenia	dozwolona	niedozwolona	niema wzmianki
	Liczba stowarzyszeń												
Ogółem b. Kongresówka	910	1	75	1	75	18	1	893	75	911	892	75	20
Woj. warszawskie z m. Warszawą	232	1	40	—	40	12	—	221	40	233	220	40	13
Woj. łódzkie	60	—	11	1	11	3	1	57	11	61	57	11	4
Woj. kieleckie	432	—	13	—	13	2	—	430	13	432	430	13	2
Woj. lubelskie	166	—	7	—	7	—	—	166	7	166	166	7	—
Woj. białostockie	20	—	4	—	4	1	—	19	4	19	19	4	1

Prawdopodobnie w r. 1920 zmiany w tem zestawieniu będą znaczne, gdyż wskutek opracowania statutów wzorowych i zatwierdzenia ich przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wiele stowarzyszeń swe statuty zmieni, nowozałożone zaś wprost będą się na nich opierały. Do takich będą przedewszystkiem należały stowarzyszenia robotnicze, których statut wzorowy został, jak wyżej była o tem mowa, w kwietniu 1920 r. zalegalizowany.

Na tem statystykę nowopowstałych stowarzyszeń zakończymy i przejdziemy do statystyki stowarzyszeń związkowych. Z nich tylko niewielka liczba powstała w r. 1919; przeważnie są to stowarzyszenia dawniejsze. Jak widać z tablicy 4 — najwięcej stowarzyszeń liczy Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, inne związki, tak co do ilości stowarzyszeń, jak i ogólnej ilości członków, są bardzo nieznaczne i drobne. Jeżeli jednak porównywać średnią wielkość poszczególnych stowarzyszeń związkowych, podług przeciętnej ilości ich członków, to wówczas na pierwszem miejscu będziemy musieli postawić Związek Okręgowych Spółdzielczych Stowarzyszeń Pracowników Kolejowych dyrekcji Radomskiej i Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych; za niemi stać będzie Centrala Żydowskich Stowarzyszeń Spożywców; Zrzeszenie Kooperatyw Warszawskich; Związek Okręgowy Stowarzyszeń Kolejowych dyrekcji Warszawskiej; Związek zaś Polskich Stowarzyszeń Spożywców zajmie dopiero szóste miejsce. Przy podziale na stowarzyszenia warszawskie i inne — stosunek ten będzie w Warszawie dla Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców korzystniejszy, jednak i tu pierwsze miejsce przypadnie stowarzyszeniom robotniczym. Tłumaczy się to tem, że Związek Stowarzyszeń Robotniczych łączy w sobie jedną klasę ludności, mającą jednakowe dążenia, aspiracje i kierującą się jedną ideą połączenia proletarjatu. Ta idea jest tu silniejsza od wszelkich różnic, mogących powstać między poszczególnemi stowarzyszeniami, jako takiemi, i między poszczególnemi grupami ludności robotniczej. Natomiast do

*) Statutów, któreby kategorycznie zabraniały wypłacać procent od udziałów, w r. 1919 nie było.

stowarzyszeń innych, a w szczególności tych, które łączy w sobie Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, należą różne grupy i klasy ludności; są tu i mieszczanie, i włościanie, i po części również robotnicy. To więc wpływa na zakładanie większych ilości stowarzyszeń, ale słabszych pod względem liczby członków. Co jest lepsze — czy oparcie się na samej idei spółdzielczości, bez względu na zabarwienie partyjne lub klasowe, czy też właśnie postawienie na pierwszem miejscu celów klasowych i podporządkowanie im kooperatyw, jako środka do osiągnięcia ich, — o tem będzie decydowała przyszłość. Zresztą o tej sprawie była już wyżej mowa.

Naogół biorąc, stowarzyszeń spożywczych w miastach razem z Warszawą jest znacznie mniej niż po wsiach (35% ogólnej ilości); jednakże co do średniej ilości członków są one $3^1/_2$ raza większe; przez to również ogólna ilość członków wynosi w stowarzyszeniach miejskich 221 059, co stanowi 64% ilości członków we wszystkich stowarzyszeniach razem. — Średnia ilość członków jest w stowarzyszeniach miejskich dość znaczna, natomiast wiejskie stowarzyszenia są pod tym względem słabe, co wpływa na średnią ilość członków we wszystkich stowarzyszeniach: nie dochodzi ona do 400.

Ponieważ Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców, posiadający 15 oddziałów w różnych miastach, jest co do ilości stowarzyszeń największy, zatrzymamy się na nim trochę dłużej, tembardziej, że mamy również przed sobą statystykę stowarzyszeń, należących do tegoż związku, za rok 1913 [1]). W r. 1913 należało do związku stowarzyszeń 287, w r. 1919 — 627. Liczba ich wzrosła więc prawie $2^1/_4$ raza. Jeżeli porównamy ich rozmieszczenie podług obecnego podziału administracyjnego, to otrzymamy następującą tabliczkę:

WOJEWÓDZTWA	W miastach			We wsiach			Ogółem		
	1913	1919	Przyrost %owy	1913	1919	Przyrost %owy	1913	1919	Przyrost %owy
Ogółem b. Kongresówka .	**83**	**109**	**31,3**	**204**	**518**	**153,9**	**287**	**627**	**118,5**
%	*28,9*	*17,4*	.	*71,1*	*82,6*	.	*100,0*	*100,0*	.
Woj. warszawskie z m. Warszawą	28	36	28,6	51	114	123,5	79	150	89,9
Woj. łódzkie	16	22	37,5	50	88	76,0	66	110	66,7
Woj kieleckie	18	21	16.7	49	180	267,3	67	201	200,0
Woj. lubelskie	15	21	40,0	50	129	158,0	65	150	130,8
Woj białostockie . . .	6	9	50,0	4	7	75,0	10	16	60,0

Szczególnie duży jest przyrost stowarzyszeń wiejskich, przytem najwięcej w województwie kieleckiem. Jest to widoczne także z procentowego stosunku stowarzyszeń miejskich i wiejskich.

Przeciętna ilość członków na 1 stowarzyszenie też znacznie wzrosła: w r. 1913 wynosiła 147, w r. 1919, jak to wskazuje tablica 4—298.

[1]) Statystyka Stowarzyszeń Spożywczych, należących do Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych, za 1913 rok. Opracował wydział lustracyjny Związku. Warszawa, 1918.

W tablicy 5 mamy podział stowarzyszeń podług ilości członków; wśród stowarzyszeń miejskich najliczniejsze są takie, które mają od 201 do 300 członków; natomiast wiejskie są naogół mniejsze, gdyż najwięcej jest takich, które liczą od 101—200 członków. Ponieważ zaś stowarzyszeń wiejskich jest znacznie więcej, niż miejskich, więc w ogólnej sumie one przeważają i mamy najwięcej stowarzyszeń, liczących od 101—200 członków. Porównanie z r. 1913 jest tu dosyć trudne, gdyż tam stowarzyszenia są podzielone na inne grupy: liczące do 50 członków, 51—100, 101—150, 151—250 i powyżej 250. Grupy te wykazują następujące ilości stowarzyszeń: 23, 87, 85, 53, 26—razem 274 (13 stowarzyszeń wogóle nie brano w rachubę, ponieważ nie przysłały sprawozdań). Najliczniejsze są grupy druga i trzecia: 31,7% i 31,0% ogółu stowarzyszeń; razem więc stanowią więcej niż połowę. W r. 1919 grupa druga (51—100) stanowi tylko 18,5% ogółu stowarzyszeń; trzecie zaś grupa (101—200), chociaż granica jej jest wyższa, niż przyjeta w r. 1913—również stanowi mniejszy procent ogółu, bo tylko 29,8%. Jeżeli wziąć stowarzyszenia najmniejsze, liczące nie więcej niż 50 członków, to stosunek ich względem ogółu w r. 1913 będzie wynosił 8,4%, w roku zaś 1919 już tylko 4,6%. Jest to bardzo korzystny objaw, gdyż wiadomą jest rzeczą, że małe stowarzyszenia nie mogą się rozwijać dostatecznie i tylko wegetują, albo wprost znikają. Dlatego przeniesienie sie punktu ciężkości na stowarzyszenia większe należy powitać z zadowoleniem: tylko takie stowarzyszenia, mając dostateczne środki po temu, mogą wykazywać większą ruchliwość i jednocześnie rozwijać propagandę w odpowiednich rozmiarach. Według statystyki z r. 1913 stowarzyszenia, mające powyżej 250 członków stanowiły zaledwie 9,5% ogółu; w roku zaś 1919 stowarzyszenia z ilością członków powyżej 300 — stanowią już 22,1% ogółu. Przytem stowarzyszeń, liczących powyżej 1000 członków mamy 33, podczas gdy w r. 1913 było ich tylko 2! Z tych 33 większość, bo 21, są to stowarzyszenia wiejskie, co zresztą jest najzupełniej zrozumiałe: jednak także większość, bo 22, nie ma więcej niż 2000 członków. Dajemy tu tabliczkę porównawczą wielkości stowarzyszeń podług ilości członków w Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców i w Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych. Z powodu dużej różnicy w liczbie stowarzyszeń, należących do tych Związków, porównanie jest możliwe tylko w procentach.

LICZBA CZŁONKÓW	Zw. Pol. Stow. Spoż.		Zw. Rob. St. Spółdz.	
	Liczba stowarzyszeń	%	Liczba stowarzyszeń	%
Ogółem	**627**	**100,0**	**58**	**100,0**
Nie podana	58	9,3	—	—
Do 100	145	23,1	—	—
101 — 200	187	29,8	1	1,7
201 — 300	98	15,6	3	5,2
301 — 400	47	7,5	5	8,6
401 — 500	22	3,5	5	8,6
501 — 1000	37	5,9	20	34,5
1001 — 2000	22	3,5	14	24,1
2001 — 3000	7	1,1	4	6,9
3001 — 4000	1	0,2	3	5,2
4001 — 5000	—	—	2	3,5
Wyżej 5000	3	0,5	1	1,7

Widzimy z powyższego jeszcze raz, o ile większe są stowarzyszenia robotnicze. O ile w Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców największy procent stanowią stowarzyszenia, liczące 101 — 200 członków, potem zaś do 100, natomiast powyżej 1000 członków ma tylko bardzo nieznaczny procent stowarzyszeń (5,3%), o tyle w stowarzyszeniach robotniczych najwięcej mamy takich, które liczą 501—1000 (34,5%), następną kategorję zaś stanowią stowarzyszenia z ilością członków powyżej 1 000 do 2 000. Jeżeli zaś weźmiemy tam wogóle stowarzyszenia, liczące powyżej 1 000 członków, to będą one stanowiły bez mała połowę ogółu (41,4%).

Przechodząc do sprawy obrotu w stowarzyszeniach, widzimy z tablicy 6, że najwięcej jest stowarzyszeń, mających obrotu w r. 1919 od 101 000 do 200 000 mk., potem idzie grupa następna z kolei — 201 000 do 300 000 mk. Te dwie grupy są najliczniejsze w stowarzyszeniach wiejskich; co do miejskich wnioski jest trudniej wyciągnąć, z powodu nieznacznej ich liczby, — jednakże można tam zauważyć obroty stosunkowo większe. Porównywać obroty z obrotami w r. 1913 jest bardzo trudno, z powodu ogromnego wzrostu cen. Jeżeli wziąć średni obrót na 1 stowarzyszenie w r. 1913 i takiż obrót na 1 stowarzyszenie w roku 1919, to otrzymamy w pierwszym wypadku rb. 30 692 = mk. 66 294 (po kursie 216), w drugim zaś — mk. 580 612. Wogóle więc obrót wzrósł $8^3/_4$ razy. Jednocześnie jednak ceny wzrosły, według obliczeń J. Fiedorowicza, drukowanych w „Odbudowie Kraju" (ob. Nr. Nr. 3 — 4 i 5 — 8 r. 1920: „Ruch i wskaźnik cen na rynku warszawskim") jakieś 20 razy. Są tam brane wprawdzie pod uwagę oprócz cen zbóż i towarów kolonjalnych, również ceny metali, któremi stowarzyszenia spożywcze nie handlują, ale te wzrosły stosunkowo bardzo nieznacznie, więc możemy ich nie wydzielać. Mając w statystyce z r. 1913 pięć grup stowarzyszeń: z obrotem poniżej 10 tysięcy rubli, 10—20 tys., 20—30 tys., 30—50 tys. i wyżej 50 tysięcy rubli otrzymamy, po zamianie rubli na marki po kursie 216 i przemnożeniu rezultatów przez 20, grupy następujące: poniżej 432 tys. mk., 432—864 tys., 864—1296 tys., 1296—2160 tys. i powyżej 2160 mk. Grupy te stanowiły procentowo następującą część ogółu stowarzyszeń: 16,8%, 32,8%, 19,0%, 17,9% i 13,5%. Najliczniejszą więc była grupa 2-ga, mająca obrotu 10—12 tys. rubli, czyli, według naszego obliczenia, 432—864 tys. marek. Grupa ta w połączeniu z trzecią stanowiła przeszło połowę wszystkich stowarzyszeń (51,8%). Dla porównania z r. 1919 musimy te dwie grupy połączyć i wtedy możemy dla r. 1919 wziąć grupy, mniej więcej odpowiadające tamtym: do 400 tys. mk., 400 tys. — 1 miljona, 1 milj. — 2 milj. i powyżej 2 milj. Grupy te będą stanowiły względem ogółu stowarzyszeń, które podały wysokość obrotów za cały rok 1919, następujące procenty: 68.8, 18.6, 7,0, 5,6. Widzimy więc znaczny wzrost grupy najniższej (przeszło 4-krotny), z jednoczesnym, również znacznym, spadkiem grup wyższych (przy uwzględnieniu wzrostu cen). Można to wytłumaczyć brakiem zupełnym lub częściowym pewnych artykułów spożywczych, albo trudnościami w ich otrzymywaniu.

Jednakże obrót ogólny zależy jednocześnie od ilości członków, dlatego w tablicy 7 podajemy średni obrót na 1 członka. Widać z niej, że najwięcej jest stowarzyszeń, wykazujących obrót na 1 członka od 1001 — 1500 mk., następnie idą stowarzyszenia z obrotem na 1 członka od 501—1000 mk., potem od 1501—2000 mk. i od 2000—do 3000 mk. To

samo da się powiedzieć specjalnie o stowarzyszeniach wiejskich, za to w miejskich obroty są, naogół biorąc, większe: na pierwszem miejscu należałoby tu postawić grupę 2001 — 3000 mk., albo przynajmniej (woj. łódzkie) 1501 — 2000 mk. Jest to łatwe do wytłumaczenia: drożyzna w miastach jest większa, a i potrzeby stowarzyszonych bardziej różnorodne. Porównanie z r. 1913 jest tu również trudne. Wówczas przeciętny obrót na 1 członka wynosił 208 rb. Jeżeli dokonamy takiego samego obliczenia, jak wyżej przy obrotach ogólnych, otrzymamy sumę 8985,60 mk. Znaczy się, że średni obrót na 1 członka zmniejszył się przeszło 6 razy, gdyż w r. 1919 wynosił tylko mk. 1485. Objaśnić to można, jak wyżej, drożyzną i brakiem wielu artykułów.

Tablica 8 daje zestawienie obrotów na 1 członka w związku z ilością członków, czyli z wielkością stowarzyszeń w miastach i wsiach. Co do miast, największe obroty robią stowarzyszenia, liczące od 101 — 200 członków, oraz stowarzyszenia już bardzo duże, liczące powyżej 1000 członków. Co do wsi, również największe obroty są czynione w stowarzyszeniach drobniejszych, liczących 101 — 200 członków; są to jednak obroty naogół mniejsze niż w miastach, jak to już wyżej zaznaczyliśmy. Widocznem więc jest, że stowarzyszenia mniejsze, szczególniej po wsiach, są bardziej ruchliwe i wykazują mniej członków takich, którzy tylko popłacili udziały, z usług zaś stowarzyszenia prawie nie korzystają. Jest to łatwe do zrozumienia: stowarzyszenia większe, liczące dużo członków, rozciągają swoją działalność na większe przestrzenie, stowarzyszenia wiejskie na kilka wsi; dopóki więc nie otworzą dostatecznej ilości filij, dopóty członkowie, dalej mieszkający, będą korzystali z ich usług tylko przy sposobności, przeważnie zaś będą się zaopatrywali w sklepach, czy sklepikach, bliżej położonych. Nasuwa się tu uwaga, czy jednanie członków po to tylko, aby zapłacili udział, a nie mieli żadnych korzyści z należenia do stowarzyszenia, jest wskazane? czy przyczynia się w należytym stopniu do krzewienia idei spółdzielczości? Zdaje się, że nie, że jest to za mało, i że kooperatywy przedewszystkiem powinny dbać o to, by możliwie udostępnić swym członkom posługiwanie się niemi, przez zakładanie odpowiedniej ilości filij czy oddziałów. Oczywiście, na to potrzeba środków; środki zaś, otrzymywane z udziałów wpłaconych, zawsze będą niewystarczające, i tylko duże obroty mogą ich dostarczyć. Kooperatywy powinny więc w inny sposób się o te środki postarać: jest to możliwe tylko przez zaciąganie pożyczek, czy to u osób prywatnych, czy u jednostek samorządowych, czy też wreszcie nawet u państwa. Przy pomocy takich pożyczek można będzie zakładać filje, które napewno zjednają stowarzyszeniom więcej członków, niż jak najbardziej szerzona propaganda. O tej ostatniej nie należy zapominać, ale będzie ona skuteczna tylko w związku z jasnemi, namacalnemi korzyściami, dawanemi przez kooperatywy. Pożyczki zaś zaciągnięte będzie łatwo spłacić, mając dużo członków i duże obroty.

Następna tablica 9 wskazuje nam wysokość zakupów, czynionych przez stowarzyszenia w Związku. Jak widzimy, najliczniejsze są zakupy, wahające się od 25 001 — 50 000 mk.; następnie zaś idą dwie sąsiednie rubryki, niższa i wyższa. Co do stowarzyszeń wiejskich, stosunek jest mniej więcej ten sam w 4 województwach; w województwie zaś białostockiem zakupy są niższe: 10 — 25 tys. Natomiast w stowarzyszeniach miejskich zakupy są naogół większe, i najliczniejsze są stowarzy-

szenia, których zakupy wahają się od 200 do 500 tysięcy. — Samo przez się nasuwa się tu pytanie, w jakim stosunku są te zakupy w Związku do ogólnego obrotu stowarzyszeń, czyli w jakim stopniu stowarzyszenia zaopatrują się w towary w Związku, a w jakim z innych źródeł. Odpowiedź na to daje tablica 10; wynika z niej, że najliczniejsze są stowarzyszenia, których zakupy w Związku stanowią 10 — 25% ogólnego obrotu; następną grupę stanowi dalsza rubryka 25 — 50%, potem zaś idzie rubryka do 10%. Stąd widać, że naogół zakupy stowarzyszeń w Związku wynoszą mniej, niż połowę całkowitego obrotu, przytem daje się to powiedzieć tak co do stowarzyszeń miejskich, jak i wiejskich.

Jednakże wśród stowarzyszeń wiejskich jest pewna ilość takich, których zakupy wynoszą więcej niż 75% obrotu, w miastach zaś tego niema. Zdawałoby się, że powinno być odwrotnie; miasta, szczególniej np. Warszawa, mają łatwiejszy kontakt i łatwiejszą komunikację ze Związkiem. Z drugiej jednak strony stowarzyszenia wiejskie, sprowadzając towary ze Związku, czynią to widocznie na szerszą skalę — korzystają ze sposobności i zaopatrują się na dłuższy przeciąg czasu; mając zaś obroty niewielkie, wykazują duży procent.

Wskazuje na to również tablica 11, z której widać, że największy procent zakupów do obrotu wykazują stowarzyszenia wiejskie z obrotem stosunkowo niewielkim, 101—200 tys. mk. Stowarzyszenia z obrotem większym mają jednocześnie procent zakupów niższy. Inaczej się rzecz przedstawia w stowarzyszeniach miejskich—dając wogóle niższy procent zakupów, wykazują go jednakże największym dla obrotów od 1 milj. — 2 milj. mk.

Wreszcie z tablicy 12 widzimy, że w miastach i we wsiach największe zakupy w stosunku do obrotu są czynione przez stowarzyszenia niewielkie, liczące 100 — 200 członków; im większe stowarzyszenie, tem mniejszy jest ten procent. Im stowarzyszenie jest ruchliwsze, tem częściej zaopatruje się w towary z innych źródeł, będących po za Związkiem. Jest to objaw bezwarunkowo dla Związku niekorzystny, ale daje się wytłumaczyć przedewszystkiem nienormalnemi stosunkami powojennemi, trudnością otrzymania różnych towarów i t. p. Należy przypuszczać, że z nastaniem lepszych warunków rzecz ta się zmieni na korzyść Związku.

Porównania Związków różnych pomiędzy sobą są możliwe tylko w ogólnych sumach obrotów, nadwyżki (zysku brutto), zysku czystego i wreszcie bilansów. Dla innych porównań niestety nie mamy dostatecznych materjałów. W tablicy 13 podajemy bilanse poszczególnych związków. Sumy ogólne bilansów są bardzo różne: największą wykazuje Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców (centrala i 15 oddziałów razem), następnie idą związki okręgowe stowarzyszeń kolejowych: dyrekcji Warszawskiej i dyr. Radomskiej. Dla porównania poszczególnych pozycyj i bilansów dogodniejsza jest tablica 14, w której mamy obliczone procenty tych pozycyj względem ogólnych sum. W stanie czynnym największy jest, rozumie się, remanent towarów, ale i ten waha się dosyć znacznie; średnio wynosi on 52%, czyli trochę więcej, niż połowę ogólnej sumy bilansu. Największy stosunkowo remanent wykazuje Centrala Stowarzyszeń Spożywczych Robotników Chrześcijańskich, najmniejszy — Związek Centralny Stowarzyszeń Spożywczych Pracowników P. K. P. Co do innych pozycyj stanu czynnego — duża jest pozycja

banków w tymże Związku Centralnym P. K. P., oraz w Zrzeszeniu Kooperatyw Warszawskich. Pozycję nieruchomości wykazuje tylko Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywczych. W stanie biernym wszędzie niskie są kapitały udziałowe, zapasowe, rezerwowe, specjalne. Zważywszy, że kapitał udziałowy jest, a przynajmniej powinien być głównym kapitałem obrotowym, dojdziemy do wniosku, że te środki obrotowe związków są minimalne. Tłumaczy się to tem, że udziały kooperatyw w związkach były określane przeważnie w roku 1919; przy obecnym spadku waluty, a przez to samo dużem zapotrzebowaniu znaków obiegowych, są te udziały o wiele za małe (por. udziały w poszczególnych kooperatywach). Związki radzą sobie w ten sposób, że uzyskują kredyty w różnych instytucjach (np. PUZAPP-ie i t. p.); wskaźnikiem tego jest rubryka „dostawcy" i „różni": tam, gdzie te rubryki się znajdują, a są prawie wszędzie, figurują w nich największe sumy tak bezwzględne, jak i procentowe. Oprócz tego w kilku związkach duży procent wykazuje rubryka „odbiorcy": znaczy to, że związki te mają duże zamówienia, na które z góry przyjmują wpłaty. Szczególnie duży procent w tej rubryce wykazuje Związek Centralny Stowarzyszeń Spożywczych Pracowników P. K. P., co w połączeniu z bardzo małym remanentem towarów (p. wyżej) wskazywałoby na duże zamówienia, którym Centrala nie może nastarczyć.

W tablicy 15 mamy obrót towarowy, nadwyżkę i czysty zysk poszczególnych związków. Ponieważ nie wszystkie, a właściwie zaledwie 2, były czynne przez cały rok 1919, więc trzeba było obliczyć, ile wypada obrotu, nadwyżki i czystego zysku na 1 miesiąc. Największy obrót miesięczny wykazuje Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywczych. Obrót ten jest 4, 6, 8, 10 i więcej razy większy od obrotu innych związków. Różnica ta właściwie jest jeszcze większa, gdyż związki, które nie były czynne przez cały rok, rozpoczynały swe czynności w drugiej połowie roku, a wiadomo, że drożyzna wzrastała. Jeżeliby więc chcieć ściślej porównać obroty miesięczne związków, należałoby wziąć dla Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywczych kilka, np. 6 lub 5, ostatnich miesięcy roku i dla nich obliczyć przeciętną. Prawdopodobnie byłaby ona większa od wskazanej w tablicy. To samo da się powiedzieć o nadwyżce i czystym zysku. — Jednak te miesięczne dane nie wystarczają jeszcze do określenia intensywności ruchu w związkach. Rzecz prosta, że związki, zaopatrujące większą ilość stowarzyszeń, musiały mieć obrót większy, niż związki, które zaopatrywały ich tylko kilka lub kilkanaście. Dlatego w trzeciej części tablicy 15 dajemy wysokość miesięcznych obrotów, nadwyżki i czystego zysku dla związków, o ileby one wszystkie zaopatrywały tylko po jednem stowarzyszeniu. Otrzymamy wtedy największą sumę obrotu miesięcznego dla Związku Okręgowego Spółdzielczych Stowarzyszeń Pracowników Kolejowych dyr. Radomskiej, za nim będzie stał taki sam Związek Okręgowy dyr. Warszawskiej, najmniejszą sumę wykazuje Centrala Stowarzyszeń Spożywczych Robotników Chrześcijańskich. Sum przeciętnych dla Związku Centralnego Stowarzyszeń Spożywczych Pracowników P. K. P. nie obliczamy, gdyż jest to centrala, która zaopatruje 5 związków okręgowych, a nie poszczególne stowarzyszenia, sumy więc otrzymane nie byłyby współmierne z pozostałemi. Związek Okręgowy Spółdzielczych Stowarzyszeń Pracowników Kolejowych dyr. Radomskiej stoi na pierwszem

miejscu dlatego, że „przez... stowarzyszenia i punkty rozdzielcze zaopatruje w artykuły kontyngentowe i nie kontyngentowe wszystkich pracowników kolejowych Dyrekcji Radomskiej i członków ich rodzin, liczba których według obliczeń na dzień 15 września 1920 r. wynosi: pracowników kolejowych — 16 978, członków ich rodzin — 51 293, wdów i emerytów — 158, razem osób 68 429" (wyciąg z listu Związku do nas). Jeżeli uwzględnimy owe punkty rozdzielcze, których w r. 1919 było 6, otrzymamy sumy o jakąś $^1/_3$ mniejsze, jednakże Związek pomimo to będzie stał na pierwszem miejscu. Wszystko, cośmy powiedzieli o obrocie, można powiedzieć również o nadwyżce i o czystym zysku; tylko tu obok, a nawet, jak w czystym zysku, przed Związkiem Okręgowym dyr. Radomskiej będziemy musieli postawić Związek Okręgowy dyr. Warszawskiej. Najniższe sumy i tutaj wykazuje Centrala Stowarzyszeń Spożywczych Robotników Chrześcijańskich, oraz również niewielkie, szczególniej w czystym zysku, Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych. — Ciekawy jest również stosunek nadwyżki do obrotu; najniższy procent (2,89) widzimy w tejże Centrali Stowarzyszeń Spożywczych Robotników Chrześcijańskich, najwyższy, bo aż 11,01%, w Związku Okręgowym Spółdzielczych Stowarzyszeń Pracowników Kolejowych dyr. Warszawskiej.

W bilansach i w ostatnio omawianej tablicy nie podajemy Centrali Żydowskich Stowarzyszeń Spożywczych wskutek tego, że właściwe operacje zaczęła ona przeprowadzać dopiero w grudniu 1919 r., zatem na 1 stycznia 1920 r. ani bilanse, ani inne obliczenia nie były jeszcze zestawione.

Na zapytanie, jakie towary były sprzedawane w związkach, szczegółową odpowiedź daje tylko sprawozdanie Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych. Rozumie się, były to głównie artykuły spożywcze; ale obok nich sprzedawano w dużej ilości przedmioty użytku domowego, włókno, obuwie i t. p. Udało nam się otrzymać takież zestawienie od Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców — w tablicy więc 16 mamy dwa najliczniejsze związki, które możemy porównać. Jak widać, w Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców prawie $^3/_4$ obrotu stanowią artykuły spożywcze, w Związku zaś Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych stanowią one zaledwie połowę; za to sprzedaż tow. włóknistych i obuwia daje tam tylko 7,4%, podczas gdy w Związku Robotniczym jest ona przeszło 4 razy większa. Inne rodzaje towarów były już w niewielkiej ilości sprzedawane i nie wykazują dużych różnic. W poszczególnych działach mamy też pewne różnice: tak więc w dziale I, artykuły spożywcze, w Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców najwięcej sprzedawano cukru (prawdopodobnie kontyngentowego) i soli, potem idą śledzie i herbata; w Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych na pierwszym miejscu stoją śledzie, potem sacharyna (w Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców bardzo mały procent), tłuszcze i herbata. W dziale II, przedmioty użytku domowego, w Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców sprzedano najwięcej papierosów i tytoniu, potem zapałek, mydła. W Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych na pierwszem miejscu również mamy papierosy i tytoń, potem — mydło; zapałki zaś stanowią bardzo mały procent. Dział III w Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych jest podzielony na znacznie więcej rodzajów, niż w Związku Polskich Sto-

warzyszeń Spożywców; najważniejsze miejsce zajmuje bielizna, oraz skóry.

Z tego krótkiego zestawienia możemy wywnioskować, że Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych podjął się zaopatrywania swoich członków w daleko szerszym zakresie, niż Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców. Będzie to jeszcze bardziej widoczne, jeżeli zwrócimy uwagę na to, że, według tablicy 15, obroty w ciągu 1 miesiąca na 1 stowarzyszenie, należące do Związku, są dla rozpatrywanych Związków prawie jednakowe. Trudno stąd, naturalnie, wyciągnąć wnioski na przyszłość, gdyż Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych za krótko istnieje; jest to więc na razie tylko stwierdzenie faktu.

To są wszystkie dane, któreśmy mogli zebrać tak co do związków, jak i poszczególnych stowarzyszeń. Ogólną ilość spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych w b. Kongresówce na zasadzie wszystkich przytoczonych danych trudno jest określić; stowarzyszeń nowych z 1918 i 1919 r. jest 994; stowarzyszeń, należących do związków—868; jednakże z tych część jest nowych, założonych w 1919 r. Za to jest prawdopodobnie pewna ilość stowarzyszeń dawnych, które do związków nie należą. Możemy więc przypuszczać, że na początku r. 1920 było stowarzyszeń spożywczych około 1600; o ile się ta ilość powiększyła w I kwartale 1920 r., mówiliśmy wyżej. Jeżeli w tem samem tempie zakładano stowarzyszenia i później, to obecnie możemy przypuszczać, że jest ich przeszło 3000. Ruch spółdzielczy w tym kierunku jest więc nadzwyczajnie szybki; trzeba mu tylko życzyć większej planowości i, po części w tym celu właśnie, zupełnej niezależności od ruchu partyjnego, a nawet i klasowego.

Na zakończenie podajemy kilka wiadomości o kooperatywach spożywczych polskich w byłym zaborze pruskim i b. Galicji. Naogół biorąc, w tych dwóch dzielnicach spożywcze kooperatywy, czyli t. zw. konsumy, bardzo słabo się rozwinęły. Dotyczy to szczególniej b. zaboru pruskiego, gdzie w r. 1917 tylko w Prusach Zachodnich istniały 3 polskie „spółki" tego rodzaju w Brusach, Chmielnie i Jeżewie (pod nazwą „Kupiec"), należące do Związku Spółek Zarobkowych i Gospodarczych. Liczyły one razem 4 796 członków, największa zaś z nich, w Brusach, 3 508. Udziały członkowskie wynosiły w r. 1917 po 10 mk., odpowiedzialność — ograniczona do wysokości 1 udziału. W r. 1917 wypłaciły one dywidendy: 6% — w Jeżewie, 10% — w Chmielnie, 12% — w Brusach. Tak wysoki procent dywidendy wskazuje na to, że są to więcej spółki (jak się zresztą urzędowo nazywają), a nie kooperatywy. Sumy obrotowe w nich wynosiły razem mk. 993 772, z tego na spółkę w Brusach przypada mk. 863 779; udziały — mk. 342 900 (spółka w Brusach — mk. 317 497); fundusze rezerwowe — mk. 408 132 (spółka w Brusach mk. 361 229 [1]). Niemieckich konsumów w Prusach i w W. Ks. Poznańskiem w r. 1917 było 11 z ogólną ilością członków 7 513; przeciętna zatem liczba członków wynosi 683, natomiast w polskich „Kupcach" — 1599. Jest to przeszło dwa razy więcej. Udziały wynosiły mk. 133 945, fundusze rezerwowe — mk. 84 245 [2]). Różnica w porównaniu z polskiemi

[1]) Dane te czerpiemy z 46 sprawozdania Związku Spółek Zarobkowych i Gospodarczych w W. Ks. Poznańskiem i w Prusach Zachodnich za rok 1917. Poznań. 1918.

[2]) Ob. „Poradnik dla Spółek", organ Związku Spółek Zarobkowych i Gospodarczych, № 11 z dn. 1 listopada 1919 r.

konsumami jest aż nadto widoczna. Czy istniały jakie polskie konsumy poza związkiem, — nie wiemy; jeżeli jednak istniały, to również w bardzo nieznacznej ilości. Mała liczba konsumów związkowych tłumaczy się tem, że Związek Spółek Zarobkowych i Gospodarczych, który jednoczył w sobie w 1917 r. 212 spółek kredytowych, 63 „Rolniki", 15 spółek ziemskich i 12 różnych (pomiędzy temi ostatniemi były owe 3 spółki spożywcze, o których wyżej była mowa), na sejmiku, odbytym jeszcze w d. 14 września 1910 r. uchwalił rezolucję następującą: „Związek Spółek uważa za naczelne swoje zadanie walkę przeciw lichwie przez Spółki pożyczkowe. — Po wykształceniu bankowem naszego społeczeństwa, Związek przystąpił do zakładania Spółek niepożyczkowych, przy zachowaniu jednak wszelkiej przezorności. — Sejmiki dawniejsze oświadczyły się wyraźnie co do Spółek „Kupcy" i „Rolniki". Stanowiska naszego nie zmieniamy. Sejmik wyraża przekonanie, iż byłoby dla nas szkodą tamować rozwój naszego kupiectwa i z tego powodu oświadcza się przeciwko zakładaniu Spółek tak zwanych konsumcyjnych i poleca ponownie „Kupcom" i „Rolnikom", aby nie dawały powodu do poważnych i uzasadnionych zarzutów ze strony naszego kupiectwa, którego rację bytu i rozwoju najzupełniej uznajemy" (39 sprawozdanie Związku za rok 1910. Poznań 1911, — protokół Sejmiku — str. XVI). Takie stanowisko może i było słuszne w tych czasach, kiedy wszyscy Polacy pod zaborem pruskim musieli zgodnie, wspólnemi siłami walczyć przeciwko bezwzględnej, planowej germanizacji. Obecnie powinnoby się to zmienić na korzyść kooperatyw spożywczych. Na pewien ruch w tym kierunku wskazuje miesięcznik „Głos Spożywców", wychodzący w Poznaniu (Nr. 1 z r. 1920). Artykuł Stanisława Broniarza, zamieszczony tam, podaje, że w lipcu 1920 r. istniały w b. dzielnicy pruskiej 23 spółki spożywców z 68 sklepami, z ogólną ilością członków 52 828, czyli przeciętnie na 1 spółkę — 3 sklepy i 2 297 członków.

Co do b. Galicji mamy danych jeszcze mniej; z austrjackich roczników statystycznych widać, że w d. 1 stycznia 1914 r. było w Galicji konsumów 102, w tym samym dniu 1915 r.—106, 1916 r.—110, 1917 r.—133, 1918 r. — 192. Wzrost jest więc w ostatnich 2 latach nadzwyczaj szybki i tłumaczy się tem samem, co i w b. Królestwie: trudnemi warunkami aprowizacji, wywołanemi przez wojnę. Z artykułu Edwarda Milewskiego p. t. „Stowarzyszenia spożywcze w Galicji", drukowanego w wydawnictwie Krajowego Biura Patronatu Spółek Oszczędności i Pożyczek (Ruch współdzielczy na ziemiach Polskich, Lwów, 1916; str. 179), widzimy, że w końcu r. 1913 było w Galicji 69 spółek spożywczych polskich, zatem w stosunku do ogólnej ilości (102) — 67,6%. W jakiem tempie zwiększała się ich ilość w porównaniu ze spółkami niepolskiemi — nie wiemy; jeżeli wziąć ten sam procent, to otrzymamy na 1 stycznia 1918 r. około 130. Jest to znacznie więcej, niż w b. zaborze pruskim, ale znikoma ilość — w porównaniu z b. Królestwem. Co do związków, to w Galicji w r. 1912 istniały: 1) Związek Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych; 2) Patronat Spółek Oszczędności i Pożyczek przy Wydziale Krajowym, do którego jednak w r. 1917 spółki lub stowarzyszenia spożywcze wcale nie należały; 3) Patronat Spółek Rękodzielniczych. Oprócz tego istniały 2 związki ruskie, 1 niemiecki i 3 żydowskie lub przeważnie żydowskie.

Porównywując 3 dzielnice, widzimy, że dla rozwoju stowarzyszeń

spółdzielczych spożywczych najpodatniejszy grunt przedstawiało b. Królestwo Kongresowe. Galicja i b. zabór pruski rozwinęły u siebie głównie kooperatywy kredytowe. Oprócz tego wszędzie istnieją spółki czy stowarzyszenia wytwórcze, budowlane i t. p., lecz w bardzo niewielkiej ilości.

Rozwój kooperatyw kredytowych w zaborze niemieckim tłumaczy się silnem zapotrzebowaniem kredytu drobnego przez rolników i drobnych rękodzielników, przyczem niechęć do popierania podobnych stowarzyszeń niemieckich była bardzo silna, wprost odruchowa. W b. zaborze austrjackim można to wytłumaczyć ogólnem zubożeniem kraju, spowodowanem przez politykę rządu austrjackiego. Obecnie można przypuszczać, że rozwój kooperacji popłynie w Polsce bardziej jednostajnie, przyczem będzie można korzystać w każdej z byłych dzielnic z doświadczenia innych, nie będąc krępowanym prawodawstwem, które, dzięki ustawie o spółdzielniach, zrobiło duży krok naprzód w kierunku zjednoczenia 3-ch sztucznie rozdzielonych dzielnic. Oczywiście, na rozwój taki potrzeba czasu, ale miejmy nadzieję, że czas ten jest już niedaleki.

LEON BŁASZKOWSKI JUNIOR

SOCIETÉS COOPÉRATIVES DES CONSOMMATION DANS L'ANCIEN ROYAUME DE CONGRÈS.

RÉSUMÉ.

L'idée de coopération pénétra dans l'ancien Royaume de Congrès en 1866—1870, mais son développement fut lent grâce à la défavorable législation russe. Ce n'est que dès l'année 1906, lors de la promulgation d'une nouvelle loi des associations, un mouvement plus animé a commencé dans ce domaine. En 1903 il n'y avait que 40 et quelques sociétés coopératives sur tout le territoire de l'ancien Royaume, en 1908—elles atteignaient le nombre do 670 environ. En cette même année a eu lieu le premier congrès des sociétés coopératives, le second s'est réuni en 1910, le troisième —au mois de novembre 1918. Le congrès de 1908 a conçu l'idée de la première Union des Sociétés Coopératives, qui a été fondée en 1911 et qui existe jusqu' à nos jours. Le congrès de 1918 cependant a constaté des divergences considérables, surtout quant aux opinions politiques de différentes sociétés et de leurs membres. En conséquence 7 nouvelles unions ont été fondées en 1919, et en 1920 ce nombre s'est accru encore de 3 unions. Leur organisation est basée sur des principes différents: de classe, de faction, de profession, de nationalité (juifs), etc.

La statistique ci-dessous comprend les sociétés fondées en période depuis le mois de novembre 1918 jusqu'à la fin de l'année 1919, aussi bien celles qui appartiennent à l'une des unions existantes, que les sociétés indépendantes. Elles sont divisées selon les dates de fondation

(tabl. 3), selon les localités (tabl. 1) et enfin selon le montant des droits d'actionnaires et d'enregistrement (tabl. 2). Le tableau suivant (4) donne la statistique des sociétés d'après leur dépendance des unions particulières. La plus nombreuse d'entre eux est l'Union des Sociétés Polonaises des Consommateurs, aussi les tableaux 5 — 16 présentent les chiffres relatifs aux sociétés qui y appartiennent, au point de vue du nombre des membres, du chiffre d'affaires, des achats effectués etc. Les derniers tableaux comprennent la statistique des unions: bilans (tabl. 13 et 14), chiffres d'affaires, excédents et bénéfices en 1919 (tabl. 15) et enfin — le relevé des quantités des articles vendus par les deux unions principales: des Sociétés Polonaises des Consommateurs et des Sociétés Coopératives Ouvrières (tabl. 16).

Il y a donc, proprement dit, trois statistiques différentes, qui ne donnent pas cependant un tableau complet des sociétés coopératives en ancienne Pologne russe, car il y existe un nombre considérable des sociétés n'appartenant à aucune union: les données respectives ne se trouvent ni dans la statistique des Unions, ni dans celle du Ministère de l'Intérieur. Nous espérons de pouvoir remplir ces lacunes dès le moment de la fondation du „Conseil des Sociétés Coopératives", dont le statut a été voté par la Diète.

D'après les évalutions approximatives on peut admettre qu'au 1 janvier 1921 le total des sociétés coopératives en ancien Royaume de Congrès dépassait le nombre de 3 000. Quant à la Galicie et à l'ancienne Pologne prussienne, les données plus détaillées y manquent jusqu'à présent: en Pologne prussienne au mois de juillet 1920 il y avait 23 sociétés coopératives; en Galicie en 1918 il y en avait 130 environ.

TABL. 1.

Liczba spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych, powstałych w roku 1919. Według powiatów.

Sociétés coopératives de consommation fondées en 1919 selon les arrondissements.

Województwa i powiaty Départements et arrondissements	Ogółem Total	W tem w miastach en villes	W tem we wsiach en villages	Województwa i powiaty Départements et arrondissements	Ogółem Total	W tem w miastach en villes	W tem we wsiach en villages
B. Królestwo Kongres.	994*)	246*)	748	Pow. Kielce	41	2	39
M. Warszawa	60*)	60*)	—	„ Kozienice	24	5	19
Woj. warszawskie	215	68	147	„ Końskie	33	3	30
Pow. Błonie	14	9	5	„ Miechów	46	3	43
„ Ciechanów	4	3	1	„ Olkusz	14	2	12
„ Gostynin	6	1	5	„ Opoczno	14	3	11
„ Grójec	22	4	18	„ Opatów	23	2	21
„ Kutno	9	7	2	„ Pińczów	10	1	9
„ Lipno	2	1	1	„ Radom	101	2	99
„ Łowicz	4	2	2	„ Sandomierz	9	1	8
„ Maków	2	—	2	„ Stopnica	10	—	10
„ Mińsk Mazow.	5	1	4	„ Włoszczowa	32	1	31
„ Mława	3	1	2	**Woj. lubelskie**	176	34	142
„ Nieszawa	6	4	2	Pow. Biłgoraj	17	2	15
„ Płock	3	1	2	„ Biała	5	2	3
„ Płońsk	3	2	1	„ Chełm	4	3	1
„ Przasnysz	1	1	—	„ Garwolin	11	2	9
„ Pułtusk	12	5	7	„ Hrubieszów	6	1	5
„ Radzymin	19	4	15	„ Janów	7	—	7
„ Rawa	2	—	2	„ Krasnystaw	—	—	—
„ Rypin	2	1	1	„ Konstantynów	3	1	2
„ Sierpc	1	1	—	„ Lublin	5	4	1
„ Skierniewice	23	5	18	„ Lubartów	8	—	8
„ Sochaczew	1	1	—	„ Łuków	14	2	12
„ Warszawa	65	11	54	„ Puławy	37	6	31
„ Włocławek	6	3	3	„ Radzyń	4	3	1
Woj. łódzkie	72	28	44	„ Siedlce	3	1	2
Pow. Brzeziny	2	—	2	„ Sokołów	14	2	12
„ Kalisz	9	3	6	„ Tomaszów	2	—	2
„ Koło	3	1	2	„ Węgrów	9	2	7
„ Konin	—	—	—	„ Włodawa	8	2	6
„ Łask	5	2	3	„ Zamość	19	1	18
„ Łódź	11	7	4	**Woj. białostockie**	24	9	15
„ Łęczyca	1	1	—	Pow. Augustów	—	—	—
„ Piotrków	8	7	1	„ Białystok	1	1	—
„ Radomsko	24	3	21	„ Bielsk	2	1	1
„ Sieradz	8	3	5	„ Kolno	6	3	3
„ Słupca	—	—	—	„ Łomża	4	1	3
„ Turek	—	—	—	„ Ostrów	4	2	2
„ Wieluń	1	1	—	„ Ostrołęka	1	1	—
Woj. kieleckie	447	47	400	„ Sejny	—	—	—
Pow. Będzin	18	10	8	„ Suwałki	—	—	—
„ Częstochowa	41	9	32	„ Sokółka	—	—	—
„ Iłża	28	2	26	„ Szczuczyn	2	—	2
„ Jędrzejów	3	1	2	„ Wysokie Maz.	4	—	4

Źródło: Akta M. S. Wewn. — Source: Archives du Ministère de l'Intérieur.

*) W tem 1 założone w grudniu roku 1918.

TABL. 2. **Spółdzielcze Stowarzyszenia Spożywcze, powstałe w r. 1919, według wysokości udziałów i wpisowego.**
S-tés fondées en 1919 selon le montant des droits d'actionnaires et d'enregistrement.

TERYTORJUM TERRITOIRES	OGÓŁEM TOTAL	Wysokość udziałów w markach Droits d'actionnaires en marks									Wysokość wpisowego Droits d'enregistrement						
		do à 5	6—10	11—15	16—20	21—25	26—50	51—75	76-100	Powyżej 100 Plus de 100 mk.	Niewiadoma Inconnus	Do 1 marki włącznie à 1 mk.	Powyżej 1 mk. do 2 mk. à 2 mk.	Powyżej 2 mk. do 3 mk. à 3 mk.	Powyżej 3 mk. do 5 mk. à 5 mk.	Powyżej 5 mk. do 10 mk. à 10 mk.	Wyżej 10 mk. à plus de 10 mk.	Bez wpisowego Non exigés
B. Królestwo Kongresowe Anc. Royaume de Congrès	**994**	**7**	**39**	**59**	**95**	**263**	**290**	**83**	**139**	**16**	**3**	**66**	**234**	**284**	**284**	**94**	**14**	**18**
w tem y compris miasta villes	246	5	17	13	19	58	38	8	85	2	1	24	53	37	106	19	2	5
w tem y compris wsie villages	748	2	22	46	76	205	252	75	54	14	2	42	181	247	178	75	12	13
Miasto Warszawa Ville de Varsovie	**60**	**3**	**3**	**3**	**2**	**17**	**8**	—	**24**	—	—	**7**	**19**	—	**27**	**5**	—	**2**
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	**215**	**1**	**14**	**5**	**17**	**58**	**52**	**2**	**64**	**2**	—	**24**	**61**	**49**	**60**	**16**	**4**	**1**
w tem y compris miasta villes	68	1	6	5	7	17	6	—	26	—	—	11	13	14	26	3	1	—
w tem y compris wsie villages	147	—	8	—	10	41	46	2	38	2	—	13	48	35	34	13	3	1
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	**72**	**1**	**6**	—	**4**	**26**	**8**	**9**	**16**	**2**	—	**6**	**13**	**16**	**25**	**6**	**1**	**5**
w tem y compris miasta villes	28	1	4	—	3	4	3	1	11	1	—	1	4	2	14	5	1	1
w tem y compris wsie villages	44	—	2	—	1	22	5	8	5	1	—	5	9	14	11	1	—	4
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	**447**	—	**6**	**39**	**56**	**108**	**152**	**53**	**19**	**12**	**2**	**12**	**83**	**167**	**125**	**46**	**8**	**6**
w tem y compris miasta villes	47	—	2	2	6	9	10	4	13	1	—	4	7	10	22	4	—	—
w tem y compris wsie villages	400	—	4	37	50	99	142	49	6	11	2	8	76	157	103	42	8	6
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	**176**	**2**	**10**	**12**	**14**	**47**	**61**	**18**	**11**	—	**1**	**17**	**53**	**46**	**37**	**18**	**1**	**4**
w tem y compris miasta villes	34	—	2	3	1	8	8	3	8	—	1	1	8	9	12	2	—	2
w tem y compris wsie villages	142	2	8	9	13	39	53	15	3	—	—	16	45	37	25	16	1	2
Woj. białostockie Dép. de Białystok	**24**	—	—	—	**2**	**7**	**9**	**1**	**5**	—	—	—	**5**	**6**	**10**	**3**	—	—
w tem y compris miasta villes	9	—	—	—	—	3	3	—	3	—	—	—	2	2	5	—	—	—
w tem y compris wsie villages	15	—	—	—	2	4	6	1	2	—	—	—	3	4	5	3	—	—

Źródło: Akta M. S Wewn. — Source: Archives du Ministère de l'Intérieur.

TABL. 3.

Spółdzielcze stowarzyszenia spożywcze według czasu założenia i województw. Rok 1919.
Sociétes Coopératives de Consomation selon les dates de fondation. Année 1919.

TERYTORJUM TERRITOIRES	Ogółem Total	Styczeń Janvier	Luty Février	Marzec Mars	Kwiecień Avril	Maj Mai	Czerwiec Juin	Lipiec Juillet	Sierpień Août	Wrzesień Septembre	Październik Octobre	Listopad Novembre	Grudzień Décembre
B. Królestwo Kongresowe Anc. Royaume de Congrès	994 [1]	17 [1]	93	68	45	104	93	112	92	80	125	94	71
Miasto Warszawa / Ville de Varsovie	60 [1]	2 [1]	1	1	4	8	6	11	4	10	4	3	6
Woj. warszawskie / Dép. de Varsovie	215	1	2	7	9	26	21	33	21	23	23	21	28
„ łódzkie / „ de Łódź	90	—	2	1	4	12	7	9	6	6	16	18	9
„ kieleckie / „ de Kielce	429	9	75	44	20	38	48	36	40	19	58	24	18
„ lubelskie / „ de Lublin	146	5	12	15	8	16	11	22	19	17	21	23	7
„ białostockie / „ de Białystok	24	—	1	—	—	4	—	1	2	5	3	5	3

[1]) W tem jedno założone w grudniu r. 1918.
Źródło: Akta M. S. Wewn. — Source: Archives du Ministére de l'Intérieur.

TABL. 5*). **Liczba członków w stowarzyszeniach, należących do Zw. Poł. Stow. Spoż.**
Nombre des membres dans les Sociétés appartenant à l'Union des S-tés Pol. de Consomm.
ROK 1919. ANNÉE 1919.

TERYTORJUM TERRITOIRES	Liczba stowarzyszeń czynnych, które posiadały członków Sociétés dont le nombre des membres s'élevait à								Og. liczba stow Total des soc..	
	do à 50	51—100	101—200	201—300	301—400	401—500	501-1000	wyżej 1000 au-des.	czynnych	nieczynnych
B. Królestwo Kongresowe Anc. Royaume de Congrès	29	116	187	98	47	22	37	33	569	58
w tem / y compris miasta / villes	2	8	21	24	15	9	16	21	116	9
w tem / y compris wsie / villages	27	108	166	74	32	13	21	12	453	49
Miasto Warszawa / Ville de Varsovie	—	1	—	1	1	—	1	6	10	—
Woj. warszawskie / Dép. de Varsovie	5	24	44	19	12	8	9	1	122	18
w tem / y compris miasta / villes	—	—	7	10	4	4	4	1	31	2
w tem / y compris wsie / villages	5	23	37	9	8	4	5	—	91	16
Woj. łódzkie / Dép. de Łódź	2	8	29	22	9	6	14	13	103	7
w tem / y compris miasta / villes	—	2	3	4	2	3	6	7	27	1
w tem / y compris wsie / villages	2	6	26	18	7	3	8	6	76	6
Woj. kieleckie / Dép. de Kielce	13	48	72	30	13	5	6	5	192	9
w tem / y compris miasta / villes	2	3	7	3	4	1	2	2	24	—
w tem / y compris wsie / villages	11	45	65	27	9	4	4	3	168	9
Woj. lubelskie / Dép. de Lublin	9	33	39	26	10	3	5	6	131	19
w tem / y compris miasta / villes	—	1	2	6	3	1	1	4	18	3
w tem / y compris wsie / villages	9	32	37	20	7	2	4	2	113	16
Woj. białostockie / Dép. de Białystok	—	2	3	—	2	—	2	2	11	5
w tem / y compris miasta / villes	—	—	2	—	1	—	2	1	6	3
w tem / y compris wsie / villages	—	2	1	—	1	—	—	1	5	2

*) Tabl. 4 znajduje się na str. 109. — Tabl. 4 v. page 109.
Źródło: Sprawozdanie Związku Pol. Stow. Spoż. za rok 1919.
Source: Rapport de l'Union des S-tés Pol. de Consommation pour l'an 1919.

TABL. 4 *).

Związki Spółdzielczych Stowarzyszeń Spożywczych w d. 1 stycznia 1920 r.
Union des Sociétés Coopératives de Consommation au 1 janvier 1920.

№ porządkowy № d'ordre	NAZWA ZWIĄZKU UNIONS COOPÉRATIVES [1])	Data zalegalizowania Date de légalisation	Liczba stowarzyszeń należących do związku Nombre des sociétés appartenant à l'Union				Ogólna liczba członków w stowarzyszeniach związkowych Total des membres des sociétés appart. à l'Union				Liczba członków w 1 stowarzyszeniu związkowem Nombre des membres d'une société									
											przeciętna moyen				najwyższa maximum			najniższa minimum		
			w Warszawie à Varsovie	na prowincji en province			w Warszawie à Varsovie	na prowincji en province			w Warszawie à Varsovie	na prowincji en province			w Warszawie à Varsovie	na prowincji en province		w Warszawie à Varsovie	na prowincji en province	
				w miastach Villes	we wsiach Villages	Razem Total		w miastach Villes	we wsiach Villages	Razem Total		w miastach Villes	we wsiach Villages	Ogółem Total		w miastach Villes	we wsiach Villages		w miastach Villes	we wsiach Villages
	OGÓŁEM — TOTAL .		**112**	**199**[5])	**557**[5])	**868**	**87 294**	**145 410**[5])	**122 871**[5])	**355 575**	**779**	**730**	**220**	**409**	**8 926**	**7 819**	**6 061**	**35**	**31**	**20**
1	Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców w Warszawie . . .	1911 r. (27/IX 1919 r.[2])	10	102[4])	515[4])	627	19 087	64 000[5])	103 737[4])	186 824	1 909	627	201	298	8 926	6 000	6 061	82	31	20
2	Centrala Stowarz. Spożywczych Robotników Chrześcijańskich w Warszawie	11/VII 1919 r.	8	9	6	23	3 538	1 989	1 060	6 587	442	291	171	286	828	450	357	35	93	68
3	Związek Okręgowy Spółdzielczych Stowarz. Pracow. Kolejowych dyr. Warszawskiej	11/VIII 1919 r.	18	32	19	69	10 427	16 568	6 268	33 263	579	518	330	482	1 890	1 781	1 433	56	89	75
4	Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych w Warszawie[3]) .	11/VIII 1919 r.	4	44	10	58	14 006	52 971	6 998	73 975	3 502	1 204	700	1 275	3 894	7 819	1 450	2807	283	128
5	Związek Okręgowy Spółdzielcz. Stow. Prac. Kolejowych dyr. Radomskiej	11/IX 1919 r.	—	7	4	11	—	8 117	4 300	12 417	—	1 159	1 075	1 129	—	2 771	1 790	—	195	160
6	Związek Centralny Stow. Spożywcz. Spółdzielcz. Prac. P. K. P. w Warszawie	16/IX 1919 r.	.[5])	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
7	Centrala Żydowskich Stowarz. Spożywców w Warszawie . . .	16/X 1919 r.	31	5	3	39	19 328	1 765	508	21 601	623	353	169	554	1 400	908	228	164	170	97
8	Zrzeszenie Kooperatyw Warszawskich w Warszawie	9/XII 1919 r.	41	—	—	41	20 908	—	—	20 908	510	—	—	510	1 980	—	—	35	—	—

*) Tabl. 5 znajduje się na str. 108. — Tabl. 5 v. page 108.

[1]) 1. Union des S-tés Pol. de Consomm. à Varsovie. 2. Bureau Central des S-tés Cooper. des Ouvriers-Chrétiens à Varsovie. 3. Union Départ. des S-tés Coopér. des Employés des Chemins de fer de la Direction de Varsovie. 4. Union des S-tés Coopératives Ouvrières à Varsovie. 5. Union Départ. des S-tés Coopér. des Employés des Chemins de fer de la Direction de Radom. 6. Union Centrale des S-tés Coopér. des Employés des Chemins de Fer de l'État à Varsovie. 7. Union Centrale des S-tés Coopér. Juives à Varsovie. 8. Association des S-tés Coopér. de Varsovie.

[2]) Jest to data zmiany nazwy stowarzyszenia i zalegalizowania przez władze polskie.

[3]) Liczby z d. 1 marca 1920 r.

[4]) Podział na miasta i wsie niedokładny.

[5]) Do Związku Centralnego należy pięć związków okręgowych; z nich 2 w b. Królestwie, 3 — w Małopolsce; liczb nie podajemy, ponieważ byłyby one niewspółmierne z innemi.

Źródło: Sprawozdania poszczególnych związków i dane, otrzymane od nich bezpośrednio. — Source: Rapports de différentes Unions et données en reçues directement.

TABL. 6. **Obrót towarowy w r. 1919 w Stowarzyszeniach, należących do Zw. Pol. Stow. Spoż.**
Sociétes appart. à l'Union des S-tés Pol. de Consommation d'après leurs chiffres d'affaires en 1919.
W tysiącach marek. — En milliers de marks.

TERYTORJUM TERRITOIRES	Liczba stowarzyszeń czynnych, których obrót roczny wynosił tysięcy marek Nombre des societés dont le chiffre d'affaires s'élevait à.... mille marks										Ogólna liczba stowarzyszeń Total des sociétés	
	do à 50	51—100	101—200	201—300	301—400	401—500	501—1000	1001—2000	2001—5000	wyżej 5000 plus de 5000	uwzględnionych considérées	nieuwzględnionych [1]) non considérées
B. Królestwo Kongresowe . . . . . Anc. Royaume le Congrès	**8**	**38**	**88**	**67**	**32**	**26**	**37**	**24**	**10**	**9**	**339**	**230**
w tem miasta villes . . .	—	—	7	8	4	9	13	15	7	7	70	42
y compris wsie villages . . .	8	38	81	59	28	17	24	9	3	2	269	188
Miasto Warszawa Ville de Varsovie	—	—	—	—	—	1	1	2	2	1	7	3
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	—	3	24	10	9	6	8	4	1	1	66	56
w tem miasta villes . . .	—	—	3	3	2	4	4	3	1	1	21	10
y compris wsie villages . . .	—	3	21	7	7	2	4	1	—	—	45	46
Woj. łódzkie . . . . . Dép. de Łódź	—	2	8	10	8	8	10	9	6	2	63	40
w tem miasta villes . . .	—	—	2	1	1	2	2	7	3	1	19	8
y compris wsie villages . . .	—	2	6	9	7	6	8	2	3	1	44	32
Woj. kieleckie . . . . . Dép. de Kielce	5	20	40	27	6	8	12	4	—	3	125	67
w tem miasta villes . . .	—	—	1	3	—	2	4	—	—	2	12	12
y compris wsie villages . . .	5	20	39	24	6	6	8	4	—	1	113	55
Woj. lubelskie . . . . . Dép. de Lublin	1	12	16	19	9	3	6	4	1	2	73	58
w tem miasta villes . . .	—	—	1	1	1	—	2	2	1	2	10	8
y compris wsie villages . . .	1	12	15	18	8	3	4	2	—	—	63	50
Woj. białostockie . . . . . Dép. de Białystok	2	1	—	1	—	—	—	1	—	—	5	6
w tem miasta villes . . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
y compris wsie villages . . .	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	4	5

[1]) Są to stowarzyszenia, których suma obrotów nie była podana za cały rok. Prócz tego było 58 stow. nieczynnych (ob. tabl. 5).
Cé sont les sociétés dont les chiffres d'affaires pour toute l'année n'étaient pas connu. En outre il y avait 58 sociétés dont l'activité était suspendue.

Źródło: Sprawozdanie Związku Pol. Stow. Spoż. — Source. Rapports de l'Union des S-tés Pol. de Consomm.

TABL. 7. **Obrót na 1 członka w 1919 r. w Stowarzyszeniach, należących do Zw. Pol. Stow. Spoż.**
Societés appartenant à l'Union des S-tés Pol. de Consommation d'apris leurs chiffres d'affaires par membre en 1919.

TERYTORJUM TERRITOIRES	Liczba stowarzyszeń czynnych, których obrót roczny na jednego członka wynosił mk. Nombre des sociétés dont le chiffre d'affaires par membre s'élevait à ....marks.														Ogólna liczba stowarzyszeń Total des sociétés	
	do à 200	201—300	301—400	401—500	501—600	601—700	701—800	801—900	901—1000	1001—1500	1501—2000	2001—3000	3001—5000	wyżej 5000 plus de 5000	uwzględnionych considérés	nieuwzględnionych [1] non considérées
B. Królestwo Kongresowe Anc. Royaume de Congrès	**1**	**8**	**10**	**9**	**16**	**25**	**19**	**20**	**11**	**97**	**50**	**48**	**19**	**6**	**339**	**230**
w tem y compris miasta villes	—	—	1	1	1	2	1	4	2	15	17	18	6	2	70	42
w tem y compris wsie villages	1	8	9	8	15	23	18	16	9	82	33	30	13	4	269	188
Miasto Warszawa Ville de Varsovie	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	2	—	—	7	3
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	—	1	3	3	3	3	5	4	—	18	10	12	4	—	66	56
w tem y compris miasta villes	—	—	1	1	—	1	1	1	—	4	4	7	1	—	21	10
w tem y compris wsie villages	—	1	2	2	3	2	4	3	—	14	6	5	3	—	45	46
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	—	—	1	1	4	5	—	2	1	21	13	9	3	3	63	40
w tem y compris miasta villes	—	—	—	—	—	1	—	1	—	4	7	3	2	1	19	8
w tem y compris wsie villages	—	—	1	1	4	4	—	1	1	17	6	6	1	2	44	32
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	—	4	5	4	6	11	9	7	5	35	13	13	11	2	125	67
w tem y compris miasta villes	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	4	3	2	—	12	12
w tem y compris wsie villages	—	4	5	4	5	11	9	7	5	33	9	10	9	2	113	55
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	—	2	1	1	2	6	5	6	4	19	13	12	1	1	73	58
w tem y compris miasta villes	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	3	1	1	10	8
w tem y compris wsie villages	—	2	1	1	2	6	5	4	3	18	12	9	—	—	63	50
Woj. białostockie Dép. de Białystok	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	5	6
w tem y compris miasta villes	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1
w tem y compris wsie villages	1	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4	5

[1]) Są to stowarzyszenia, których suma obrotów nie była podana za cały rok. Oprócz tego było 58 stowarzyszeń nieczynnych (ob. tabl. 5).
Ce sont les sociétés dont les chiffres d'affaires pour toute l'année n'étaient pas connus. En outre il y avait 58 sociétés dont l'activité était suspendue.

Źródło: Sprawozdanie Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców za rok 1919 i nasze obliczenia.
Source: Rapport de l'Union des S-tés Pol. de Consommation pour l'année 1919 et nos évaluation.

Obrót na 1 członka w stowarzyszeniach miejskich i wiejskich, należących do Zw. Pol. Stow. Spoż. w połączeniu z ilością członków. Rok 1919.

Societés coopératives appart. à l'Union des S-tés Pol. de Consomm. d'aprés le montant par TABL. 8. **membre de leurs chiffres d'affaires et suivant le nombre des membres. Année 1919.**

STOWARZYSZENIA Z ILOŚCIĄ CZŁONKÓW — NOMBRE DES MEMBRES	OBRÓT W MARKACH — CHIFFRE D'AFFAIRES EN MARKS									
	W stowarzyszeniach miejskich Des s-tés en villes					W stowarzyszeniach wiejskich Des s-tés en villages				
	do 500 à	501 — 1000	1001 — 2000	wyżej au-dessus 2000	Razem Total	do 500 à	501 — 1000	1001 — 2000	wyżej au-dessus 2000	Razem Total
RAZEM — TOTAL	**2**	**10**	**31**	**26**	**69**	**25**	**81**	**118**	**42**	**266**
Do Jusqu'à 50	—	—	—	1	1	—	—	—	4	4
51 — 100	—	—	1	—	1	5	14	15	12	46
101 — 200	—	1	6	6	13	9	26	48	13	96
201 — 300	—	3	6	6	13	4	20	25	6	55
301 — 400	2	—	1	5	8	1	10	15	1	27
401 — 500	—	—	2	3	5	2	3	4	—	11
501 — 1000	—	3	8	2	13	3	3	9	5	17
wyżej au-dessus de 1000	—	2	10	3	15	1	3	5	1	10

Uwaga: Oprócz tego było 56 Stowarzyszeń miejskich i 236 wiejskich nieczynnych, lub których rocznej sumy obrotów nie podano. — Remarque: En outre il y avait encore 56 sociétés en villes et 236 en villages dont l'activité était suspendue ou dont les chiffres d'affaires n'étaient pas connus. Źródło: Spraw. Zw. Pol. Stow. Spoż.—Source: Rapp. des l'Union des S-tés Pol. de Consomm.

Stosunek procentowy zakupów w Związku do obrotu 1919 r. w stowarzyszeniach, należących do Zw. Pol. Stow. Spoż.

Chiffres d'achats effectués à l'Union en proportion % du total des chiffres d'affaires des TABL. 10*). **sociétés appartenant à l'Union des S-tés Pol. de Consomm. Année 1919.**

TERYTORJUM TERRITOIRES	Liczba Stowarzyszeń czynnych, których procent zakupów względem obrotów stanowił: Nombre des sociétés dont les achats étaient en proportion de:						Ogólna liczba stowarzyszeń Total des sociétés	
	do 1% à	powyżej 1% plus de do 10% à	powyżej 10% plus de do 25% á	powyżej 25% plus de do 50% à	powyżej 50% plus de do 75% à	powyżej 75% plus de	uwzględnionych considérés	nieuwzględnionych 1) non considérés 1)
B. Królestwo Kongresowe Anc. Royaume de Congrès	**8**	**57**	**111**	**99**	**38**	**12**	**325**	**244**
w tem y compris miasta villes	3	17	23	22	3	1	69	47
w tem y compris wsie villages	5	40	88	77	35	11	256	197
Miasto Warszawa Ville de Varsovie	2	5	—	—	—	—	7	3
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	1	6	33	19	3	1	63	58
w tem y compris miasta villes	1	—	12	7	—	1	21	10
w tem y compris wsie villages	—	6	21	12	3	—	42	48
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	—	18	29	11	2	1	61	42
w tem y compris miasta villes	—	8	5	6	—	—	19	8
w tem y compris wsie villages	—	10	24	5	2	1	42	34
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	4	11	25	41	27	10	118	74
w tem y compris miasta villes	—	—	3	5	3	—	11	13
w tem y compris wsie villages	4	11	22	36	24	10	107	61
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	1	14	23	28	5	—	71	61
w tem y compris miasta villes	—	4	2	4	—	—	10	8
w tem y compris wsie villages	1	10	21	24	5	—	61	53
Woj. białostockie Dép. de Białystok	—	3	1	—	1	—	5	6
w tem y compris miasta villes	—	—	1	—	—	—	1	5
w tem y compris wsie villages	—	3	—	—	1	—	4	1

*) Tabl. 9 znajduje się na str. 113. — Tabl. 9 v. page 113.

1) Są to stowarzyszenia, których suma obrotów lub zakupów nie była podana za cały rok. Oprócz tego było 58 stow. nieczynnych (ob.tabl. 5). — Ce sont les sociétés dont les chiffres d'affaires pour toute l'année n'étaient pas connus. En outre il y avait 58 sociétés dont l'activité était suspendue (v. tabl. 5). Źródło: Spraw. Zw. Pol. Stow. Spoż.—Source: Rapp. de l'Union des S-tés Pol. de Consomm.

TABL. 9½*).

Zakupy w Związku Polsk. Stow. Spoż., poczynione w 1919 roku przez stowarzyszenia, należące do tegoż Związku.
Achats effectués à l'Union des S-tés Pol. de Consomm. par les sociétés qui y appartiennent. Année 1919.

TERYTORJUM TERRITOIRES	Liczba stowarzyszeń czynnych, których zakupy w Związku wynosiły marek Nombre des sociétés, dont le chiffre d'achats en marks s'élevait à											Ogólna liczba stowarzyszeń Total des sociétés	
	do à 1000	1001 —5000	5001 —10000	10001 —25000	25001 —50000	50001 —75000	75001 —100000	100001 —200000	200001 —500000	500001 —1000000	wyżej plus de 1000000	uwzględnionych considérées	nieuwzględnionych [1]) non considérées
B. Królestwo Kongresowe	**6**	**29**	**18**	**68**	**99**	**66**	**53**	**60**	**42**	**7**	**3**	**451**	**118**
Anc. Royaume de Congrès.	1	2	3	5	6	11	10	17	25	6	2	88	28
w tem miasta	5	27	15	63	93	55	43	43	17	1	1	363	90
y compris villes													
wsie villages													
Miasto Warszawa	1	—	—	2	2	3	—	—	1	—	—	9	1
Ville de Varsovie													
Woj. Warszawskie	—	4	4	10	25	13	12	12	8	—	—	88	34
Dép. de Varsovie													
w tem miasta	—	1	1	—	1	3	4	9	6	—	—	25	6
y compris villes													
wsie villages	—	3	3	10	24	10	8	3	2	—	—	63	28
Woj. łódzkie	1	4	3	7	13	11	8	13	19	1	1	81	22
Dép. de Łódź													
w tem miasta	—	—	1	—	3	1	2	5	10	1	—	23	4
y compris villes													
wsie villages	1	4	2	7	10	10	6	8	9	—	1	58	18
Woj. kieleckie	1	7	8	23	30	21	20	26	9	2	1	148	44
Dép. de Kielce													
w tem miasta	—	—	1	2	—	1	1	—	5	2	1	13	11
y compris villes													
wsie villages	1	7	7	21	30	20	19	26	4	--	—	135	33
Woj. lubelskie	3	12	3	24	29	18	12	9	4	4	1	119	12
Dép. de Lublin													
w tem miasta	—	1	—	1	—	3	2	3	2	3	1	16	2
y compris villes													
wsie villages	3	11	3	23	29	15	10	6	2	1	—	103	10
Woj. białostockie	—	2	—	2	—	—	1	—	1	—	—	6	5
Dép. de Białystok													
w tem miasta	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	4
y compris villes													
wsie villages	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	4	1

*) Tabl. 10 znajduje się na str. 112. — Tabl. 10 v. page 112.

[1]) Są to stowarzyszenia, których suma zakupów w Związku nie była podana za cały rok. Oprócz tego było 58 stow. nieczynnych (ob. tabl. 5). Ce sont les sociétés dont le chifre des achats effectués à l'Union pendant toute l'année n'était pas connu. En outre il y avait 58 sociétés, dont l'activité etait suspendue (v. tabl. 5).

Źródło: Sprawozdanie Związku Pol. Stow. Spoż. za rok 1919. — Source: Rapport de l'Union de S-tés Pol. de Consomm. pour l'année 1919.

TABL. 11. **Stosunek procentowy zakupów w Związku do obrotu w połączeniu z ogólną sumą obrotu.**
Stowarzyszenia, należące do Zw. Pol. Stow. Spoż. Rok 1919.

Achats effectués à l'Union en proportion pour-cent du total du chiffre d'affaires.
Sociétés appartenants à l'Union Pol. de Consomm. Année 1919.

OGÓLNA SUMA OBROTU W TYSIĄCACH MAREK / TOTAL DU CHIFFRE D'AFFAIRES EN MILLIERS DE MARKS	PROCENT ZAKUPÓW WZGLĘDEM OBROTU — ACHATS EN PROPORTION % DU TOTAL DU CHIFFRE D'AFFAIRES											
	W stowarzyszeniach miejskich — Sociétés en villes						W stowarzyszeniach wiejskich — Sociétés en villages					
	do à 10%	10%—25%	25%—50%	50%—75%	wyżej plus de 75%	OGÓŁEM TOTAL	do à 10%	10%—25%	25%—50%	50%—75%	wyżej plus de 75%	OGÓŁEM TOTAL
	Liczba stowarzyszeń — Nombre de sociétés											
RAZEM—TOTAL *)	20	23	22	3	1	69	45	88	77	35	11	256
Do à 50	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	2	7
51 — 100	—	—	—	—	—	—	3	7	12	9	4	35
101 — 200	2	1	3	—	1	7	11	24	27	9	3	74
201 — 300	1	—	6	—	—	7	9	20	19	9	—	57
301 — 400	1	1	2	—	—	4	8	10	6	3	1	28
401 — 500	1	4	2	2	—	9	2	11	2	2	—	17
501 — 1000	1	6	5	1	—	13	6	10	8	—	—	24
1001 — 2000	5	7	3	—	—	15	2	4	2	1	—	9
2001 — 5000	6	1	—	—	—	7	1	1	—	—	1	3
wyżej 5000	3	3	1	—	—	7	2	—	—	—	—	2

TABL 12. **Stosunek zakupów w Związku do obrotu w połączeniu z ilością członków.**
Stowarzyszenia, należące do Zw. Pol. Stow. Spoż. Rok 1919.

Achats effectués à l'Union en proportion pour-cent du total du chiffre d'affaires et selon le nombre des membres.
Sociétés appartenants à Union Pol. de Consomm. Année 1919.

STOWARZYSZENIA Z ILOŚCIĄ CZŁONKÓW / NOMBRE DES MEMBRES	PROCENT ZAKUPÓW WZGLĘDEM OBROTU — ACHATS EN % DU CHIFFRE D'AFFAIRES											
	W stowarzyszeniach miejskich — Sociétés en villes						W stowarzyszeniach wiejskich — Sociétés en villages					
	do à 10%	10%—25%	25%—50%	50%—75%	wyżej plus de 75%	OGÓŁEM TOTAL	do à 10%	10%—25%	25%—50%	50%—75%	wyżej plus de 75%	OGÓŁEM TOTAL
	Liczba stowarzyszeń — Nombre de sociétés											
RAZEM—TOTAL *)	20	23	22	3	1	69	45	88	77	35	11	256
Do à 50	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	—	4
50 — 100	1	—	—	—	—	1	8	9	13	14	3	47
100 — 200	2	2	7	1	1	13	13	30	29	10	7	89
200 — 400	2	6	4	1	—	13	11	20	17	4	—	52
300 — 400	3	2	3	—	—	8	6	10	6	4	—	26
400 — 500	1	1	3	—	—	5	—	7	3	1	—	11
500 — 1000	2	5	4	1	—	12	4	8	5	—	—	17
wyżej 1000 plus de	9	6	1	—	—	16	3	2	2	2	1	10

*) Prócz tego było 56 stowarzyszeń miejskich i 246 stowarzyszeń wiejskich nieczynnych lub których rocznej sumy obrotów albo zakupów nie podano.
En outre il y avait 56 sociétés en villes et 246 en villages dont les chiffres d'affaires annuels n'étaient pas connus.
Źródło tabl. 11 i 12: Sprawozdanie Zw. Pol. Stow. Spoż. — Source des tabl. 11 et 12: Rapport de l'Union Pol. de Consomm.

TABL. 13. **Bilanse Związków Stowarzyszeń Spożywczych w dn. 1 stycznia 1920 r.**
Bilans des Unions des S-tés Coopératives au 1 janvier 1920.

ACTIF.

STAN CZYNNY.

NAZWA ZWIĄZKU UNIONS COOPERATIVES *)	Kasa Encaisse	Towary Marchandises	Papiery % Valeurs	Banki Banques	Dostawcy Fournisseurs	Odbiorcy Clients	Różni Divers	Ruchom. Meubles	Nieruchomości Immeubles	Awanse Avances	Sumy przech. Sommes transitoires	RAZEM TOTAL
RAZEM—TOTAL	1.139 819.36	24 901 148.15	17 215.00	7 193 954.03	2 089 214.50	5 237 203.17	5 048 287.27	333 873.48	1 190 245.05	361 710.55	51 760.27	47 564 430.83
Zw. Pol. Stowarzyszeń Spoż.	463 988.47	18 916 332.75	17 215.00	3 613 160.74	1 507 265.05	4 597 548.15	98 811.02	231 346.96	1 190 245.05	65 008.13	48 741.37	30 749 662.69
Centr. Stow. Spoż. Rob. Chrz.	24 660.65	192 905.34	—	—	—	—	—	242.50	—	—	—	217 808.49
Zw. Okręgowy Spółdz. Stow. Pracow. Kol. dyr. Warsz. .	93 335.65	2 131 288.85	—	—	—	—	2 504 83.639	39 703.05	—	—	—	4 769 163.94
Zw. Robotniczych St. Spółdz.	178 579.30	590 558.38	—	155 682.50	44 172.42	115 255.04	58 923.46	39 622.00	—	—	—	1 182 793,10
Zw. Okr. Spółdz. Stow. Pracow. Kol. dyr. Radom. . .	88 370.74	2 193 612.84	—	—	—	—	2 264 116.55	7 491.00	—	100 574.42	3 018.90	4 657 184.45
Zw. Cen. St. Spoż. Pr. P.K.P.	273 122.97	409 622.59	—	1 902 610.79	525 318.70	—	10 000.00	10 568.50	—	—	—	3 131 243.55
Centr. Żyd. Stow. Spoż. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zrzeszenie Kooper. Warsz. .	17 761.58	466 827.40	—	1 522 500.00	12 458.33	524 399.98	111 599.85	4 899.47	—	196 128.00	—	2 856 574.61

PASSIF.

STAN BIERNY.

NAZWA ZWIĄZKU UNIONS COOPERATIVES *)	Kap.zapas. Capital.	Kap. rezer. Réserves	Kap. spec. Fon. spéc.	Udziały Actionnaires	Banki Banques	Dostawcy Fournisseurs	Odbiorcy Clients	Różni Divers	Pożyczki Emprunts	Sumy przech. Sommes transitoires	Zyski (nadwyżka) Bénéfices (excédents)	RAZEM TOTAL
RAZEM . .	77 001.44	156 200.16	488 722.67	925 551.15	865 710.80	20 008 550.69	5 079 163.75	8 544 018.16	631 772.82	131 501.52	10 656 237.57	47 564 430.83
Zw. Pol. Stowarzyszeń Spoż.	57 142.28	106 639.86	277 975.28	568 974.65	822 072.90	17 795 290.29	1 411 408.05	191 676.42	631 772.82	62 542.17	8 824 167.97	30 749 662.69
Centr. Stow. Spoż. Rob. Chrz.	—	—	—	21 135.00	—	—	115 055.61	64 417.20	—	—	17 200.68	217 808.49
Zw. Okręgowy Spółdz. Stow. Prac. Kol. dyr. Warszaw. .	—	4 700.00	—	188 510.00	—	—	—	3 730 702.75	—	—	845 251.19	4 769 163.94
Zw. Robotniczych St. Spółdz.	18 287.93	—	171 420.61	118 975.50	—	138 971.23	563 543.78	50 770.00	—	1 952.50	118 871.55	1 182 793.10
Zw. Okr. Spółdz. Stow. Pracow. Kol. dyr. Radom. . .	—	—	500.00	20 000.00	—	—	—	4 469 600.00	—	47 905.00	119 179.45	4 657 184.45
Zw. Cen. St. Spoż. Pr. P. K. P.	—	39 722.20	—	2 000.00	—	—	2 766 497.35	—	—	—	323 024.00	3 131 243.55
Cent. Żyd. Stow. Spoż. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zrzeszenie Kooper. Warsz. .	1 571.23	5 138.10	38 826.78	5 956.00	43 638	2 074 289.17	222 658.96	36 851.79	—	19 101.85	408 542.73	2 856 574.61

*) Union des S-tés Pol. de Consommation — Bureau Central des S-tés Coopér. des Ouvriers Chrétiens — Union Départ. des S-tés Coopér. des Employés des Chem. des fer de la Direction de Varsovie—Union des S-tés Coopér. Ouvrières—Union Départ. des S-tés Coopér. des Employés des Chem. de fer de la Direction de Radom — Union Centr. des S-tés Cooper. des Employés des Chemins de Fer de l'Etat. — Union des S-tés Cooper. Juives — Assoc. des S-tés Cooper. de Varsovie.

Źródło: Sprawozdania poszczególnych związków i dane, otrzymane od nich bezpośrednio

Source: Rapports des Unions et les données en reçues directement.

TABL. 14. **Bilanse Związków Stowarzyszeń Spożywczych w dniu 1 stycznia 1920 r.** (w procentach).
Bilans des Unions des S-tés Coopératives au 1 janvier 1920 (proportions).

STAN CZYNNY. ACTIF.

NAZWA ZWIĄZKU UNIONS COOPERATIVES*)	Kasa Encaisse	Towary Marchandises	Papiery % Valeurs	Banki Banques	Dostawcy Fournisseurs	Odbiorcy Clients	Różni Divers	Ruchomości Meubl.	Nieruchom. Immeubl.	Awanse Avances	Sumy przech. Sommes transit.	RAZEM TOTAL
RAZEM — TOTAL . .	2,40	52,35	0,04	15,13	4,39	11,01	10,62	0,70	2,50	0,76	0,10	100,00
Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywczych .	1,51	61,52	0,06	11,75	4,90,	14,95	0,32	0,75	3,87	0,21	0,16	100,00
Centrala Stowarz. Spoż. Rob. Chrz.	11,32	88,57	—	—	—	—	—	0,11	—	—	—	100,00
Zw. Okręgowy Spółdziel. Stowarz. Pracowników Kolejowych Dyrekcji Warszawskiej . . .	1,96	44,69	—	—	—	—	52,52	0,83	—	—	—	100,00
Zw. Robotniczych Stowarz. Spółdzielczych . .	15,10	49,93	—	13,16	3,73	9,75	4,98	3,35	—	—	—	100,00
Zw. Okręgowy Spółdziel. Stowarz. Pracowników Kolejowych Dyrekcji Radomskiej.	1,90	47,11	—	—	—	—	48,61	0,16	—	2,16	0,06	100,00
Zw. Centr. Stow. Spoż. Pracowników P. K. P. .	8,73	13,09	—	60,76	16,78	—	0,31	0,33	—	—	—	100,00
Centrala Żyd. Stowarz. Spożywczych	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zrzeszenie Kooperatyw Warszawskich	0,62	16,34	—	53,30	0,44	18,36	3,90	0,17	—	6,87	—	100,00

STAN BIERNY. PASSIF.

NAZWA ZWIĄZKU UNIONS COOPERATIVES*)	Kapitał zapas. Capital	Kapitał rezerw. Réserves	Kapit. specjal. Fonds spéciaux	Udziały Actionnaires	Banki Banques	Dostawcy Fournisseurs	Odbiorcy Clients	Różni Divers	Pożyczki Emprunts	Sumy przech. Sommes transit.	Zyski (nadw.) Bénéf. (excédents)	RAZEM TOTAL
RAZEM — TOTAL . .	0,16	0,33	1,03	1,95	1,82	42,07	10,68	17,96	1,33	0,27	22,40	100,00
Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywczych. .	0,19	0,35	0,90	1,85	2,68	57,87	4,59	0,62	2,05	0,20	28,70	100,00
Centrala Stowarz. Spoż. Rob. Chrz.	—	—	—	9,70	—	—	52,83	29,57	—	—	7,90	100,00
Zw. Okręgowy Spółdziel. Stowarz. Pracowników Kolejowych Dyrekcji Warszawskiej	—	0,10	—	3,96	—	—	—	78,22	—	—	17,72	100,00
Zw. Robotniczych Stowarz. Spółdzielczych . .	1,54	—	14,49	10,06	—	11,75	47,65	4,29	—	0,17	10,05	100,00
Zw. Okręgowy Spółdziel. Stowarz. Pracowników Kolejowych Dyrekcji Radomskiej.	—	—	0,01	0,43	—	—	—	95,97	—	1,03	2,56	100,00
Zw. Centr. Stow. Spoż. Pracowników P. K. P. .	—	1,27	—	0,06	—	—	88,35	—	—	—	10,32	100,00
Centrala Żyd. Stowarz Spożywczych	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zrzeszenie Kooperatyw Warszawskich	0,06	0,18	1,36	0,21	1,53	72,61	7,79	1,29	—	0,67	14,30	100,00

*) Union des S-tés Pol. de Consomm. — Bureau Central des S-tés Coopér. des Ouvriers Chrétiens — Union Départ. des S-tés Coopér. des Employés des Chem. de fer de la Direction de Varsovie — Union des S-tés Coopér. Ouvrières — Union Départ. des S-tés Coopér. des Employés des Chem. de fer de la Direction de Radom — Union Centrale des S-tés Coopér. des Employés des Chemins de Fer de l'Etat. — Union des S-tés Coopér. Juives. — Association des S-tés Coopér. de Varsovie.

TABL. 15. **Obrót towarowy, nadwyżka i czysty zysk. Rok 1919.**
Chiffres d'affaires, excédents et bénéfices. Année 1919.

NAZWA ZWIĄZKU UNIONS COOPERATIVES*)	Za czas Période	Obrót Chiffre d'affaires	Nadwyżka Excédent	% względem obrotu / % du chiffre d'affaires	Czysty zysk Bénéfice
Zw. Polsk. Stowarzyszeń Spoż.	1 rok année	centr. 52 116 946,49 oddz. 93 327 136,96	3 911 236,22 6 693 909,30	7, 5% 7,17%	. .
Centrala Stowarz. Spoż. Robotn. Chrz. . .	4 mies. mois	145 444 083,45 1 124 602,66	10 605 145,52 32 534,33	7,29% 2,89%	8 824 167,97 17 200,68
Zw. Okręgowy Spółdz. Stowarzyszeń Pracow. Kolejowych dyr. Warsz.	12/IX-31/XII	10 088 725,50	1 111 194,26	11,01%	845 251,19
Zw. Robotniczych Stowarz. Spółdzielczych . .	1/VI - 31/XII	7 805 372,84	538 301,80	6,90%	118 871,55
Zw. Okr. Spółdz. Stow. Pracowników Kolejow. dyr. Radomskiej . .	11/IX-31/XII	6 125 614,24	185 663,34	3,03%	119 179,45
Zw. Centr. Stow. Spoż. Pracow. P. K. P. . .	21/VIII - 31/XII	13 472 232,06	476 449,98	3,54%	323 024,00
Centr. Żyd. Stow. Spoż.	.	.	.	.	.
Zrzeszenie Kooperatyw Warsz.	1 rok année	15 000 000,00	479 955,75	3,20%	400 686,53

NAZWA ZWIĄZKU UNIONS COOPERATIVES*)	Na 1 miesiąc wypada Par mois			Na 1 stow. w miesiącu Par société par mois		
	Obrót Chiffre d'affaires	Nadwyżka Excédent	Czysty zysk Bénéfice	Obrót Chiffre d'affaires	Nadwyżka Excédent	Czysty zysk Bénéfice
Zw. Polsk. Stowarzyszeń Spoż.	12 120 340,29	883 762,13	735 347,33	19 330,68	1 409,51	1 172,80
Centrala Stowarz. Spoż. Robotn. Chrz. . .	281 150,66	8 133,58	4 300,17	12 223,94	353,63	186,96
Zw. Okręgowy Spółdz. Stowarzyszéń Pracow. Kolejowych dyr. Warsz.	2 751 469,78	303 052,99	230 523,05	39 876,37	4 392,07	3 340,91
Zw. Robotniczych Stowarz. Spółdzielczych . .	1 115 053,26	76 900,26	16 981,65	19 225,05	1 325,86	292,78
Zw. Okr. Spółdz. Stow. Pracowników Kolejow. dyr. Radomskiej . .	1 670 622,06	50 635,46	32 503,49	151 874,73	4 603,22	2 954,86
Zw. Centr. Stow. Spoż. Pracow. P. K. P. . .	3 108 976,66	109 950,00	74 544,00	.	.	.
Centr. Żyd. Stow. Spoż.	.	.	.	.	.	.
Zrzeszenie Kooperatyw Warsz.	1 250 000,00	39 996,31	33 390,55	30 487,80	975,52	814,40

*) Union des S-tés Pol. de Consomm: Bureau Central des S-tés Coopér. des Ouvriers Chrestiens. Union Départ. des S-tés Cooper. des Employés des Chem. de fer la Direction de Varsovie. Union des S-tés Coopér. Ouviérs Union Départ. des S-tés Coopér. des Emplayés des Chem. de fer de la Direction de Radom: Union Centrale des S-tés Coopér. des Employés des Chemins de Fer de l'Etat. Union des S-tés Copér. Juires. Association des S-tós Coopér. de Varsovie.

Źródło: Sprawozdania poszczególnych Związków i dane, otrzymane od nich bezpośrednio.
Source: Rapports des différentes Unions et les données en reçues directement.

TABL. 16. Rok 1919 — Année.

Podz. towarów, sprzed. w Zw. Polsk. Stow. Spoż. i w Zw. Robotn. Stow. Spółdzielczych. Articles vendus à l'Union des S-tés Polon. de Consom. et l'Union des S-tés Coop. Ouvrieres.

RODZAJ TOWARU / ARTICLES	Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców. Unions des Societés Polonaises des Consommation									Zw. Robotn. Stow. Spółdzielczych. Union des Soc. Coop. Ouvrières		
	Centrala. Dépot central			Oddziały. Succursales			RAZEM. TOTAL					
	W tysiącach marek. En milliers	% względem sumy danego działu	% względem ogólnej sumy	W tysiącach marek. En milliers	% względem sumy danego działu	% względem ogólnej sumy	W tysiącach marek. En milliers	% względem sumy danego działu	% względem ogólnej sumy	W tysiącach marek. En milliers	% względem sumy danego działu	% względem ogólnej sumy
I. Artykuły spożywcze												
I. Articles de consommation	37 597	100,0	72,2	69 137	100,0	74,1	106734	100,0	73,4	3 743	100,0	48,0
W tem: Y compris:												
Herbata												
Thé	4 829	12,8	9,3	2 165	3,1	2,3	6 994	6,6	4,8	258	6,9	3,3
Kawa												
Café	1 726	4,6	3,3	1 637	2,4	1,8	3 363	3,2	2,3	184	4,9	2,4
Owoce suszone												
Fruits secs	173	0,5	0,3	290	0,4	0'3	463	0,4	0,3	190	5,1	2,4
Sacharyna												
Saccharine	189	0,5	0,4	46	0,1	0,0	235	0,2	0,2	517	13,8	6,6
Śledzie												
Harengs	7 183	19,1	13,8	5 725	8,3	6,1	12 908	12,1	8,9	1 274	34,0	16,3
Sól												
Sel	13 883	36,9	26,7	8 573	12,4	9,2	22 456	21,0	15,4	115	3,1	1,5
Ryż i strączkowe												
Riz, haricots, pois	123	0,3	0,2	2 281	3,3	2,4	2 404	2,3	1,7	133	3,6	1,7
Tłuszcze												
Grelisse	3 681	9,8	7,1	2 346	3,4	2,5	6 027	5,6	4,1	441	11,8	5,7
Mleko skondensowane												
Lait condensé	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111	3,0	1,4
Cukier												
Sucre	—	—	—	24 400	35,3	26,2	24 400	22,9	16,8	9	0,2	0,1
Inne												
Autres	5 810	15,5	11,1	21 674	31,3	23,3	27 484	25,7	18,9	511	13,6	6,6
II. Przedm. użytku domowego												
II. Autres articles de première nécessité	9 799	100,0	18,8	15 431	100,0	16,5	25 230	100,0	17,3	1 288	100,0	16,5
W tem: Y compris:												
Mydło												
Savon	1 237	12,6	2,4	3 050	19,8	3,3	4 287	17,0	2,9	209	16,2	2,8
Papierosy												
Cigarettes										470	36,5	6,0
Tytoń	3 508	35,8	6,7	5 019	32,5	5,4	8 527	33,8	5,9			
Tabac										446	34,6	5,7
Zapałki												
Allumettes	2 935	30,0	5,6	3 125	20,3	3,3	6 060	24,0	4,2	29	2,3	0,3
Nafta												
Pétrole	—	—	—	1 030	6,7	1,1	1 030	4,1	0,7	15	1,2	0,2
Inne												
Autres	2 119	21,6	4,1	3 207	20,7	3,4	5 326	21,1	3,6	119	9,2	1,5
III. Towary włókniste												
III. Art. de l'industrie textile	4 299	100,0	8,2	6 439	100,0	6,9	10 738	100,0	7,4	2 449	100,0	31,4
W tem: Y compris:												
Bielizna												
Linge										605	24,7	7,8
Mater. bawełn. i wełn.	4 299	100,0	8,2	6 321	98,2	6,8	10 620	98,9	7,3			
Etoffes en cot. et en laine										234	9,6	3,0
Płótno												
Toile	—	—	—	—	—	—	—	—	—	285	11,6	3,7
Ubrania gotowe												
Confection	—	—	—	—	—	—	—	—	—	192	7,8	2,5
Obuwie												
Chaussures	—	—	—							423	17,3	5,4
Skóry twarde i miękkie												
Cuirs	—	—	—	118	1,8	0,1	118	1,1	0,1	488	19,9	6,2
Inne												
Autres	—	—	—							222	9,1	2,8
IV. Opał												
IV. Combustibles	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	100,0	1,0
V. Materjały piśmienne												
V. Papet., plumes, crayons etc.	142	100,0	0,3	369	100,0	0,4	511	100,0	0,4	17	100,0	0,2
VI. Naczynia kuchenne												
VI. Ustens. de cuis. vaiss.	—	—	—	575	100,0	0,6	575	100,0	0,4	48	100,0	0,6
RAZEM. TOTAL	51 837	.	99,5	91 951	.	98,5	143788	.	98,9	7 628	.	97,7
Opakowanie												
Frai d'emballage	209	100,0	0,4	1 345	100,0	1,5	1 554	100,0	1,0	163	100,0	2,1
Marki stemplowe												
Timbres	71	100,0	0,1	31	100,0	0,0	102	100,0	0,1	14	100,0	0,2
OBRÓT												
CHIFFRE D'AFFAIRES	52 117	.	100,0	93 327	.	100,0	145444	.	100,0	7 805	.	100,0

Źródło: Dane, otrzymane bezpośrednio od Zw. Pol. Stow. Spoż. i Rocznik Zw. Robotn. Stow. Spółdz. za rok 1919.

Source: Données fournies par l'Union des S-tés Pol. des Consomm. et l'Annuaire l'Union des S-tés Cooper. Ouvrières.

STATUT ORGANIZACYJNY

Głównego Urzędu Statystycznego Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 1. Główny Urząd Statystyczny dzieli się na dziewięć wydziałów: 1) Prezydjalny; 2) Wydawnictw i Pomocy Naukowych; 3) Spisu Jednodniowego; 4) Statystyki Ruchu Naturalnego Ludności; 5) Statystyki Szkolnej; 6) Statystyki Rolniczej i Aprowizacyjnej; 7) Statystyki Pracy; 8) Statystyki Handlu Zagranicznego i 9) Statystyki Finansów i Samorządu.

§ 2. Wydział Prezydjalny załatwia sprawy osobowe, budżetowe, kasowe i gospodarcze, oraz prowadzi dochodzenie statystyczne, dla którego nie utworzono odrębnego wydziału; wydział ten obejmuje nadto kancelarję urzędu i referat stosunków z Międzynarodowym Instytutem Statystycznym.

§ 3. Wydział Wydawnictw i Pomocy Naukowych zajmuje się ogłaszaniem prac statystycznych i bibljoteką urzędu.

§ 3. Wydział Spisu Jednodniowego przygotowuje spis jednodniowy ludności, domów, lokali, zwierząt gospodarskich i przedsiębiorstw rolniczych, oraz obejmuje do czasu utworzenia wydziału statystyki przemysłowej referat statystyki przemysłowej.

§ 5. Wydział Statystyki Ruchu Naturalnego Ludności prowadzi statystykę urodzeń, ślubów i skonów, samobójstw, ruchu emigracyjnego i wędrownego, oraz statystykę sanitarną.

§ 6. Wydział Statystyki Szkolnej prowadzi statystykę szkół powszechnych, średnich, wyższych i oświaty pozaszkolnej.

§ 7. Wydział Statystyki Rolniczej i Aprowizacyjnej prowadzi statystykę miesięcznego stanu zasiewów, przestrzeni uprawnej i plonów.

§ 8. Wydział Statystyki Pracy prowadzi statystykę strajków i lokautów, umów zbiorowych, płac i zarobków, cen hurtowych i detalicznych, pośrednictwa pracy i konjunktur na rynku pracy.

§ 9. Wydział Statystyki Handlu Zagranicznego prowadzi statystykę wywozu i przywozu towarów w handlu zagranicznym.

§ 10. Wydział Statystyki Finansów i Samorządu prowadzi statystykę skarbową, finansów komunalnych, kredytową, spółdzielczą i pożarów.

BIBLJOTEKA

Wymiana wydawnictw.

Wymianę wydawnictw nawiązano w dalszym ciągu z następującemi instytucjami:

1. *Instytucje międzynarodowe.*

Institut International d'Agriculture (Rzym).
Société des Nations (sekretarjat, Genewa).

2. *Instytucje państwowe.*

Anglja: Scottish Board of Health.
Australja: Commonwealth Bureau of Census and Statistics.
Francja: Ministère des Travaux Publics.
Indje Brytańskie: Department of Statistics.
Portugalja: Direcçâo Geral da Estatistica.
Prusy: Preussischer Landtag.
Rumunja: Ministère du Travail et de l'Assistance Sociale.
Stany Zjednoczone: Department of Labour (Bureau of Labour Statistics).

Wykaz czasopism, nadchodzących do czytelni
GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO.
(uzupełnienie za czas od 1 lutego do 31 marca 1921 r.).

CZASOPISMA W JĘZYKU POLSKIM.

nieurzędowe:

Bellona. Miesięcznik wojskowy. Warszawa.

W JĘZYKU FRANCUSKIM.

Bulletin mensuel des institutions économiques et sociales. Rzym.

Bulletin de Statistique Agricole et Commerciale. Rzym (miesięcznik).

Bulletin Mensuel des renseignements agricoles et des maladies des plantes. Rzym.

W JĘZYKU NIEMIECKIM.

Archiv für Soziale Hygiene und Demographie. Lipsk.

Quarterly Summary of Australian Statistics. Melburn, 1920.

W INNYCH JĘZYKACH.

Bulletin Mensuel du Commerce extérieur. Chrystjanja.

Järnvägsstatistika Meddelanden. Sztokholm.

Journal du Bureau Central de Statistique du Royaume de Norvège. Chrystjanja.

Wykaz książek, wciągniętych do inwentarza
BIBLJOTEKI GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO
w czasie od 1 lutego do 31 marca 1921 r.

STATYSTYKA, DEMOGRAFJA:

Railway accidents. Londyn, 1921.

Activité et Travaux de l'Office Central de Statistique du royaume de Hongrie (1871—1911). Budapeszt, 1911.

Anuario del Comercio exterior de la Republica Argentina ano 1917. Y noticia sumaria del decenio 1910—1919. Buenos-Aires, 1920.

Annuarie Statistique du Royaume des Pays-Bas. (Royaume en Europe). Za rok 1919. Haga, 1921.

Bijdragen tot de Statistiek van Nederland. Haga, 1921.

Commerce extérieur. 1919. Helsingfors, 1920.

Estatistica Demografica. Movimento da Populaçâo. Lizbona, 1919.

Jahresbericht des Generalverbandes der deutschen Raiffeisen-Genossenschaften für 1919. Berlin, 1920.

Statistische Jahresübersicht über die Bevölkerungsbewegung im Kánton Basel — Stadt. Bazylea.

Kahn Ernst. Die Indexzahlen der Frankfurter Zeitung. Preise—Löhne—Valuten—Börsenkurse. Frankfurt n. Menem, 1921.

v. Leofen W. Handelsstatistik oder Zollstatistik. Katowice, Wrocław, Berlin.

Mitteilungen über die Preise der wichtigsten Lebensmittel. Bazylea.

Organizaçâo e Regulamento dos Serviços da Direcçao Geral de Estatistica. Lizbona, 1920.

Population and Vital Statistics. Melbourne, 1920.

Powiat piotrkowski w liczbach. 1917. Piotrków.

Twenty-fifth and final Annual report, of the local government Board for Scottland. 1919. Edinburgh, 1920.

Report on the administration of national Health Insurance in Scottland, during the years 1917—19. Londyn, 1920.

First annual report of the Scottish Board of Health. 1919. Londyn, 1920.

Eighty-Second annual Report of the Registrar-General of Births, Deaths, and Marriages in England and Wales. Londyn, 1920.

Schott Dr. Als Student nach Heidelberg. (Eine statistische Skizze). Monachjum, 1921.

Statistique de l'assistance publique pour les années 1916 et 1917. Chrystjanja, 1920.

Statistique de la justice criminelle pour les années 1915 et 1916. Chrystjanja, 1920.

Statistique de la justice civile pour les annés: 1916, 1917, 1918. Chrystjanja, 1920.

Statistique du récrutement pour l'année 1916. Chrystjanja, 1920.

Statistique des banques privées par actions, en 1919. Chrystjanja, 1920.

Statistique sanitaire et médicale. 1919. Helsingfors, 1921.

Statistique des télégraphes et des téléphones de l'Etat de Norvège, pour l'année budgétaire 1918/1919. Chrystjanja, 1920.

Statistique de la ville de Helsingfors. 1920/1921.

Wiercieński Henryk. Klęski wojenne 1914—1918, w 27 powiatach okupacji austro-węgierskiej na podstawie materjału dostarczonego przez zarządy gminne, zebrane i zestawione przez Biuro Statystyczne G. K. R. (rękopis). Lublin, 1919.

Official Year Book of the Commenwealth of Australia. Melbourne, 1920.

PRAWO:

Giliczyński Bolesław. Praca Urzędów Ziemskich. Warszawa, 1920.

Krzymuski Dr. System prawa karnego. Kraków, 1921.

Luxemburg. Obowiązkowe ubezpieczenie robotników. Teksty praw. Warszawa, 1912.

EKONOMJA POLITYCZNA, STOSUNKI GOSPODARCZE:

Bach F. Dr. Untersuchungen über die Lebensmittelrationierung im Kriege und ihre physiologisch-hygienische Bedeutung. Monachjum.

Biegeleisen Leon Wł. Stan ekonomiczny Małopolski na podstawie bilansu handlowego. Warszawa, 1921.

Dąbrowska Marja. O wykonaniu reformy rolnej. Warszawa, 1921.

Franke Dr. Abriss der neuesten Wirtschaftsgeschichte des Kupfers. Monachjum — Lipsk, 1920.

Günther Adolf. Lebenshaltung des Mittelstandes. Monachjum—Lipsk, 1920.

Hempel Jan. Jedyny środek na paskarstwo. Warszawa, 1921.

Herrmann Kurt. Teuerung und Lohn. Berlin, 1921.

Jenny O. H. dr. Milchversorgung schweizerischer Städte. Bazylea, 1914.

Meyer Herrmann. Wesen und Lehren der Geldkrisis. Zurych, 1920.

Passow Richard Dr. Die Bilanzen der privaten und öffentlichen Unternehmungen. Lipsk—Berlin. 1918—1919.

Prices, purchasing power of Money and general Industrial Conditions. Melbourne, 1920.

Prion W. Dr. Prof. Inflation und Geldentwertigung. Berlin, 1919.

Production. Melbourne, 1920.

Singer Kurt. Das Geld als Zeichen. Jena, 1920.

Sprawozdanie z działalności Ministerstwa Aprowizacji w zakresie obrotu ziemiopłodami w roku gospodarczym 1919/20. Warszawa, 1920.

Trade and Customs of the Commonwealth of Australia. Melburn, 1920.

Die Weiterbildung des Tarifvertrags im Deutschen Reich. [Beiträge zur Arbeiterstatistik № 8]. Berlin, 1908.

Wóycicki Dr. Prof. Ksiądz. Chrześcijański ruch robotniczy w Polsce. Poznań—Warszawa, 1921.

RÓŻNE PRACE Z ZAKRESU NAUK SPOŁECZNYCH:

Wierzbicki Andrzej. Prawda o Górnym Śląsku. Warszawa.

Wygodziński W. Das Genossenschaftswesen in Deutschland. Lipsk i Berlin, 1911.

HANDEL i KOMUNIKACJE:

Gawroński Dr. Sprawa eksportu drzewa z Polski. Jej stan i widoki rozwoju. Warszawa, 1920.

Mapa sieci kolei żelaznych Państwa Polskiego 1 : 1 000 000. Warszawa, 1920.

Rates advisory Committee. General revision of railway rates and charges. Londyn, 1921.

ROLNICTWO:

Aereboe Fr. Dr. Die Bewirtschaftung von Landgütern und Grundstücken. 1-er Teil: Allgemeine landwirtschaftliche Betriebslehre. Berlin, 1920.

Dziakiewicz W. Inż. Pomiary większych obszarów i podział czyli parcelacja gruntów. Kraków—Warszawa, 1920.

Pawłowski dr. St. Wielka własność w byłej Galicji Wschodniej. Lwów—Warszawa, 1921.

Sprawozdanie z działalności Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych. Za okres od 1/I 1919 do 31/III 1920. Warszawa, 1920.

HISTORJA, GEOGRAFJA:

Bujak Fr. Prof. Historja osadnictwa ziem polskich w krótkim zarysie. Warszawa, 1920.

Halecki Oskar Prof. Liga Narodów. Poznań—Warszawa, 1920.

Mapa ziem podległych zarządowi terenów przyfrontowych i etapowych. Warszawa, 1920.

Sprawozdanie Ogólne Sekretarjatu Jeneralnego Delegacji Polskiej z jej działalności politycznej na Konferencji Pokojowej od stycznia do 10 lipca 1919. Warszawa, 1919.

SZKOLNICTWO:

Uniwersytet Warszawski. Skład Uniwersytetu i Spis Wykładów w semestrze zimowym 1920/1921 r.

RÓŻNE:

Bzowiecki Alfred. Organizacja armji. Warszawa, 1920.

Instrukcja dla Stacji Meteorologicznych Sieci Polskiej. Warszawa, 1920.

Kalendarz Ilustrowany Powszechny. Wydawnictwo „Gazety Policji Państwowej". Warszawa, 1921.

Miklaszewski W. Dr. Charakterystyka fizyczna ludności naszych kresów wschodnich. Warszawa.

Potrzebowski Dr. Przewodnik przy określeniu stopnia niezdolności do pracy. Warszawa, 1920.

Rydygier Dr. Generał. Krótki zarys chirurgji wojennej dla lekarzy wojska polskiego. Warszawa, 1920.

KRONIKA.

Statystyka ludnościowa m. Włocławka.

Biuro Statystyczne Magistratu m. Włocławka nadesłało nam sprawozdanie z wyników spisu ludności miasta, dokonanego dn. 16 maja 1920 r. Takie dochodzenia statystyczne, podejmowane przez poszczególne jednostki samorządowe, mają doniosłe znaczenie, zwłaszcza obecnie, gdy państwo dopiero przystępuje do podstawowej operacji— przeprowadzenia powszechnego spisu ludności. Poniżej podajemy główne rezultaty wspomnianego spisu, przyczem częściowo uwzględniamy również dane przedwojenne, zwłaszcza dotyczące jedynego normalnego spisu ludności na terenie b. Kongresówki— z r. 1897.

Spis z dn. 16 maja 1920 r. obejmował ludność faktyczną (osoby, znajdujące się na miejscu w chwili spisu), jednak bez wojskowych, oraz czasowo znajdujących się w szpitalach, więzieniach i hotelach, i wykazał ogółem 43 136 mieszkańców. Biuro meldunkowe przy policji państwowej wykazało dn. 1 maja tegoż roku 46 207, 1 czerwca 46 471 osób zameldowanych. Dodajemy, że w r. 1897 Włocławek liczył 22 907 mieszkańców, w tej liczbie 1 472 wojskowych i 21 435 cywilnych. Według materjałów Warszawskiego Komitetu Statystycznego było mieszkańców: w 1910 r. 33 764, w 1911 r. 36 073, w 1912 r. 44 318, w 1913 r. 52 063 [3]). Spis okupacyjny z r. 1916 podaje osób 39 293.

Poniższe tablice obejmują zestawienie ludności według płci, wieku i wyznań.

TABL. 1. **Podział ludności według płci i wieku.**

Grupy wieku	ROK 1920					ROK 1897					Na poszczególne grupy wieku przypadało w odsetkach					
	OGÓŁEM	Mężczyźni		Kobiety		OGÓŁEM	Mężczyźni		Kobiety		1920			1897		
	Bezwzgl.	Bezwzgl.	%	Bezwzgl.	%	Bezwzgl.	Bezwzgl.	%	Bezwzgl.	%	OGÓŁEM	Mężczyźni	Kobiety	OGÓŁEM	Mężczyźni	Kobiety
OGÓŁEM	43 136	19 485	45,2	23 651	54,8	22 907 [1])	11 420 [1])	49,9	11 487	50,1	100,0	100,0	100,0	100 0	100,0	100.0
0 — 6	5-941	3 014	50,7	2 927	49,3	4 089	2 056	50,3	2 033	49,7	13,8	15,5	12,4	17,9	18,0	17,7
7 — 14	8 846	4 523	51,1	4 323	48,9	3 664	1 810	49,4	1 854	50,6	20,5	23,2	18,3	16,0	15,8	16,2
15 — 20	5 525	2 322	42,0	3 203	58,0	2 796	1 217	43,5	1 579	56,5	12,8	11,9	13,5	12,2	10,7	13,7
21 — 55	18 620	7 761	41,7	10 859	58,3	10 333	5 488 [1])	53,1	4 845	46,9	43,2	39,8	45,9	45,1[2])	48,1[2])	42 2
56 i wyżej	4 204	1 865	44,4	2 339	55,6	2 025	849	41,9	1 176	58,1	·9,7	9,6	9,9	8,8	7,4	10,2

[1]) W tej liczbie 1 472 wojskowych. Cała prawie liczba wojskowych przypada na grupę wieku od lat 21 do 55.

[2]) Ob. uwagę 1.

[3]) Tak podają źródła. Oczywiście przyrost 44,4% w ciągu lat dwóch (1911—1913) może być uwarunkowany tylko błędami statystyki. Bliższą prawdy wydaje się liczba z r. 1913.

Przy rozpatrzeniu podziału ludności według płci rzuca się w oczy nienormalnie niski odsetek mężczyzn, zwłaszcza w grupach wieku od lat 15 do 20 i od 21 do 55, co szczególnie silnie wstępuje przy porównaniu z danemi r. 1897, nawet jeśli uwzględnić, iż w r. 1897 miasto posiadało liczną załogę wojskową.

Na grupę wieku od lat 0 do 6 przypadało w 1897 r. 17,9% ludności, gdy w r. 1920 tylko 13,8. Przyczyną takiego zmniejszenia się liczby względnej dzieci był gwałtowny spadek urodzeń w czasie wojny. Względnie najmniej odbiło się to na ludności katolickiej, najsilniej — na innych wyznaniach chrześcijańskich, gdyż, jak się okazuje ze szczegółowych zestawień, tu pominiętych, odsetek dzieci do lat 6 wynosił wśród katolików 14,3, wśród innych wyznań chrześcijańskich 11,7, wśród żydów 12,7. — Odsetek dzieci w wieku szkolnym (7—14) w r. 1920 był znacznie wyższy niżeli w r. 1897.

TABL. 2. **Podział ludności według płci i wyznań.**

Rok spisu	Płeć	OGÓŁEM	Katolików		Innych wyznań chrześcijańskich		Żydów	
		Bezwzgl.	Bezwzgl.	%	Bezwzgl.	%	Bezwzgl.	%
1920	r.	43 136	30 508	70,7	1 934	4,5	10 694	24,8
	m.	19 485	13 689	70,3	884	4,5	4 912	25,2
	k.	23 651	16 819	71,1	1 050	4,4	5 782	24,5
1913	r.	52 063	32 588	62,6	3 385	6,5	16 090	30,9
	m.	24 829	15 610	62,9	1 672	6,7	7 547	30,4
	k.	27 234	16 978	62,3	1 713	6,3	8 543	31,4
1897	r.	22 907	15 556	67,9	3 103	13,5	4 248	18,6
	m.	11 420	7 319	64,1	2 089	18,3	2 012	17,6
	k.	11 487	8 237	71,7	1 014	8,8	2 236	19,5

Podział według wyznań ulegał znacznym zmianom. Odsetek żydów wzrósł znacznie w okresie od r. 1897 do 1913 (z 18,6% do 30,9%), lecz w r. 1920 liczba żydów znowu była znacznie mniejsza, aniżeli w r. 1913, bezwzględnie i w stosunku do ogółu ludności (24,8%). Odsetek innych, prócz katolików, wyznań chrześcijańskich zmniejszał się stale; odsetek katolików spadł w okresie od r. 1897 do 1913, lecz potem znowu wzrósł, i wynosił 70,7% w r. 1920 wobec 67,9% w r. 1897 i 62,6% w r. 1913.

TABL. 3. **Stosunki rodzinne.**

LICZBA OSÓB W RODZINIE	LICZBA RODZIN			
	Ogółu ludności		Robotnicy	
	Bezwzgl.	%	Bezwzgl.	%
Wszystkie rodziny .	8 658	100,0	4 884	100,0
Samotni	510	5,9	227	4,7
2	1 322	15,3	809	16,6
3	1 452	16,8	884	18,1
4	1 535	17,7	861	17,6
5	1 331	15,4	799	16,4
6	1 020	11,8	590	12,1
7	715	8,2	362	7,4
8	394	4,5	196	4,0
9	219	2,5	95	1,9
10	101	1,2	44	0,9
11	53	0,6	16	0,3
12	6	0,1	1	0,0

Wśród robotników widzimy nieco większy odsetek rodzin małych, aniżeli wśród ogółu ludności. Rzecz ciekawa, iż w r. 1897 względnie znacznie więcej było osób samotnych oraz rodzin małych (9,7% samotnych, 18,3% rodzin dwuosobowych, 19,3% rodzin trzyosobowych).

TABL. 4. **Stosunki mieszkaniowe.**

Liczba ubikacyj w mieszkaniu	Liczba mieszkań		Liczba ubikacyj	
	Bezwzgl.	%	Bezwzgl.	%
Wszystkie mieszkania	**8 419**	**100,0**	**16 226**	**100,0**
1	4 051	48,1	4 051	25,0
2	2 380	28,3	4 760	29,3
3	1 094	13,0	3 282	20,2
4	530	6,3	2 120	13,1
5	231	2,8	1 155	7,1
6	88	1,0	528	3,3
7	33	0,4	231	1,4
8	9	0,1	72	0,4
9	3	0,0	27	0,2

Liczba mieszkań jest nieco mniejsza, aniżeli liczba rodzin. Przeważają mieszkania bardzo małe: na jednoizbowe przypada prawie połowa wszystkich mieszkań!

TABL. 5. **Umiejętność czytania i pisania** wśród ludności powyżej 14 lat.

WYZNANIA	Ogółem	Umiało czytać i pisać po polsku	Umiało tylko czytać po polsku	Było analfabetów	Stosunek % analfabetów
Ogółem . . .	**28 349**	**18 520**	**1 646**	**8 183**	**28,9**
Katolicy	19 877	13 121	1 251	5 505	27,7
Inne wyznania Chrześcij.	1 339	875	31	433	32.3
Żydzi	7 133	4 524	364	2 245	31,5

W r. 1897 było 15 154 osób w wieku powyżej 14 lat, z tego umiało czytać 9 165, analfabetów było 5 989, co stanowi 39,5%. Postęp jest więc znaczny, zwłaszcza, jeśli uwzględnimy, iż w r. 1897 chodzi o analfabetów zupełnych, gdy w r. 1920 do rubryki „analfabeci" wpisano osoby, nie umiejące czytać po polsku.

W końcu podajemy tablicę, dotyczącą stosunków zawodowych. Dane dotyczą tylko osób ponad 14 lat wieku.

(Tablica 6 patrz na str. 127).

Niefortunny układ tablicy, w której robotnicy nie są podzieleni według zawodów czy rodzaju przedsiębiorstw, w których pracują, pracownicy handlowi nie są wyodrębnieni od właścicieli przedsiębiorstw handlowych, a członkowie rodzin połączeni w jednej grupie z rentjerami i t. p. — utrudnia wysnuwanie wniosków. Nienormalnie wysoką wydaje się grupa 3 (urzędnicy i t. p.); uderzająco wysoki jest również odsetek robotników, co wskazuje na wybitnie robotniczy charakter miasta.

TABL. 6. **Stosunki zawodowe.**

GRUPY ZAWODOWE	Liczba	
	Bezwgl.	% *)
Ogółem mieszkańców ponad 14 lat	28 349	.
W tej liczbie czynnych zawodowo (grupy 1—6)	17 521	100,0
1. **Handel** (właściciele przedsiębiorstw handlowych, handlujący, pośrednicy i pracownicy handlowi)	3 669	20,9
2. **Przemysł i rzemiosła** (właściciele fabryk i zakładów przemysłowych, administracja tych przedsiębiorstw, rzemieślnicy, posiadający własne warsztaty	948	5,4
3. **Urzędnicy** państwowi i komunalni, duchowieństwo, nauczyciele, policja, funkcjonarjusze kolei żelaznej, dozorcy więzień i woźni biurowi . .	1 760	10,0
4. **Zawody wyzwolone**	173	1,0
5. **Robotnicy**: a) wykwalifikowani (2191), b) niewykwalifikowani (8652)	10 843	61,9
6. **Rolnicy i ogrodnicy**	128	0,7
7. **Bez zajęcia i bez podania zajęcia**: osoby będące na utrzymaniu lub utrzymujące się z kapitału, emerytury, właściciele domów, nie posiadający innego zawodu, uczniowie i terminatorzy oraz żebracy	10 828	.

*) W stosunku do ogółu zawodowo czynnych.

Nowe czasopismo Urzędu Statystycznego Rzeszy Niemieckiej.

Gospodarstwo i Statystyka, oto tytuł nowego czasopisma **), które odbiega zasadniczo od dotychczasowego typu wydawnictw Urzędu Statystycznego Rzeszy, zarówno co do treści, jak i co do formy.

Statystyka gospodarcza była dotychczas kopciuszkiem, nietylko w Niemczech zresztą. Warunki, wytworzone przez wojnę, wywołały tu zmianę radykalną. Zmiana wyraziła się przedewszystkiem w rozszerzeniu zakresu działalności, a bardziej jeszcze w przesunięciu środka ciężkości prac urzędów statystycznych. Tak np. Urząd Statystyczny Rzeszy Niemieckiej rozpoczął szczegółowe badania wzrostu kosztów utrzymania, w uzupełnieniu prowadzonej już dawniej statystyki cen detalicznych; rozpoczął ostatnio obliczanie wskaźnika cen hurtowych i t. d.

Niedość na tem. Materjał statystyczny, dotychczas publikowany w wydawnictwach przeważnie wielkich, mało znanych, ze względu na treść przystępnych prawie tylko dla specjalistów, był ponadto rozrzucony, trudny do zebrania i ogłaszany późno i nieregularnie, — nie mógł więc zaspokajać potrzeb dnia codziennego.

Nowe czasopismo ma ogłaszać wyniki badań nietylko Urzędu Statystycznego Rzeszy Niemieckiej, ale i innych instytucyj państwowych i komunalnych oraz statystyki prywatnej; ma je ogłaszać możliwie natychmiast po ukończeniu opracowania, nie w po-

**) Wirtschaft und Statistik, herausgegeben vom Statistischen Reichsamt—Berlin, Reimar Hobbing. — Wychodzi od stycznia r. 1921 jako miesięcznik: przewidziane jest przekształcenie na dwutygodnik.

staci wielkich i mało przejrzystych tablic, lecz w postaci krótkich zestawień, w odpowiedni sposób omówionych i oświetlonych oraz zilustrowanych graficznie.

Cztery pierwsze zeszyty, które znajdują się w naszych ręku, dostatecznie charakteryzują sposób, w jaki wykonywany będzie plan powyższy. Pierwszą stronę zajmują diagramy, charakteryzujące życie gospodarcze Niemiec (kurs marki niemieckiej, wskaźniki kosztów utrzymania, cen w handlu hurtowym i t. d.). Główne działy mają tytuły: wytwórczość i spożycie, handel i komunikacje, ceny i płace, pieniądz i skarbowość, powierzchnia i ludność. Stale ogłaszane są m. i. wyniki połowu ryb na morzu i jeziorze Bodeńskiem, zestawienia handlu zagranicznego Niemiec, wyniki badań, dotyczących kosztów utrzymania, wskaźniki cen hurtowych w Niemczech i zagranicą, kursa walut i t. d. Z artykułów specjalnych zwracają uwagę: Górny Śląsk jako ośrodek produkcji; Skład zawodowy ludności nowych Niemiec; Odbudowa przemysłu we Francji północnej (w № 1); Zaopatrzenie Niemiec w węgiel; Zmniejszenie Rzeszy Niemieckiej na skutek pokoju wersalskiego (w № 2) i t. d.

Poszczególne artykuły pisane są w sposób przystępny i pouczający, grafiki są liczne i przejrzyste. Pewna tendencyjność przebija się niewątpliwie zarówno w doborze, jak i ujęciu tematów *). Wogóle nie można oprzeć się wrażeniu, iż mamy tu do czynienia nietylko z popularyzacją, lecz i z wulgaryzacją statystyki. W każdym razie nowe pismo jest bardzo interesujące, a znaczenie jego dla rozpowszechnienia zrozumienia zjawisk gospodarczych może być bardzo wielkie. *St. S.*

Australijskie wydawnictwa statystyczne.

Statystyka urzędowa federacji australijskiej najbardziej może odbiega od szablonu europejskiego i chociażby z tego względu zasługuje na szczegółowszą wzmiankę.

Szereg warunków złożył się na to, iż statystyka ta stanęła na tak wysokim poziomie: względnie niedawny czas organizacji na dziewiczej glebie, nieobciążonej krępującą tradycją (Commonwealth Bureau of Census and Statistics powstało w r. 1906), duże środki materjalne, wreszcie kierownictwo tak wybitnych osobistości, jak Coghlan a później G. H. Knibbs, jeden z wybitniejszych teoretyków współczesnych.

Wydawnictwa w chwili obecnej są następujące:

I. *Official Year Book of the Commonwealth of Australia.* Rocznik, obok zestawień liczbowych, zawiera szereg innych informacyj, a i tam, gdzie wprowadza liczby, nie zadowala się podaniem surowego materjału, lecz oświetla go w tekście i na grafikach. To też książka obejmuje 1182 strony.

Prócz tego rocznika wychodzi corocznie *Pocket Compendium of Australian Statistics.*

II. Źródłowe wydawnictwa statystyczne obejmują:

1) *Census.* Dotychczas tylko jeden spis, w r. 1911.

2) Wydawnictwa, poświęcone specjalnym gałęziom statystyki, a ukazujące się corocznie lub co dwa lata: handel zagraniczny i dochody z ceł; ludność i ruch ludności; produkcja; ceny, siła nabywcza pieniądza, płace i t. d.; skarbowość, komunikacje, sprawy społeczne.

3) *Quarterly Summary of Australian Statistics.* Zawiera krótkie zestawienia tymczasowe materjałów, ogłaszanych następnie w wydawnictwach rocznych i dwuletnich.

*) Por. zwłaszcza rysunek na str. 95 (№ 2), gdzie przedstawiono straty ludności Niemiec na skutek traktatu wersalskiego w postaci diagramu płaszczyznowego kształtu trójkąta, przez co osiągnięto wrażenie wzrokowe, potęgujące rozmiary względne strat niemieckich. Każdy podręcznik metod graficznych zakwalifikowałby to jako fałszowanie rzeczywistości statystycznej.

III. Pozostają jeszcze wydawnictwa specjalne, w znacznej części treści teoretycznej. Wymieniamy niektóre tytuły: Matematyczna teorja ludności (dodatek do sprawozdania o spisie ludności); Bogactwo prywatne w Australji; Wskaźniki cen, ich istota i ograniczenia; Klasyfikacja chorób i przyczyn zgonów z punktu widzenia statystyki; Analiza matematyczna psychologji klimatologicznej; Badania, dotyczące prawa śmiertelności niemowląt; przedstawicielstwo proporcjonalne i t. d.

Już z tego niekompletnego spisu widać, jak różnorodne tematy obejmują badania kierowników statystyki federacji australijskiej. Ważne jest, iż teorja tu łączy się z praktyką, i dochodzenia statystyczne są istotnie poszukiwaniem nowych dróg. Wystarczy wziąć do ręki chociażby tom poświęcony ruchowi ludności i porównać z ubożuchnemi, szablonowemi wydawnictwami statystyki niemieckiej i austrjackiej, aby zrozumieć, ile jeszcze statystyka może zgromadzić materjału poznawczego nawet w tej dziedzinie, może dotychczas najlepiej przeoranej teoretycznie, nie mówiąc już o takich nowych dziedzinach, jak statystyka produkcji.

Wobec tych cech statystyki australijskiej na drugi plan schodzą zalety bardziej formalne: szybkość opracowania (w ciągu r. 1920 we wszystkich dziedzinach ukazały się sprawozdania za r. 1919!), stale stosowane przedrukowywanie danych z lat ubiegłych we wszystkich zestawieniach ogólnych; obfite grafiki, które przytem nie służą wyłącznie celom ilustracyjnym, lecz i poznawczym i t. d.

Główny Urząd Statystyczny otrzymał dotychczas niektóre tylko ze wspomnianych wydawnictw (ob. bibljografję). Poniżej umieszczamy omówienia niektórych z nich; inne, być może, rozpatrzymy po ich otrzymaniu. *St. S.*

Statystyka produkcji.

Równolegle z olbrzymim rozwojem życia gospodarczego w Australji w ostatnich 3 dziesiątkach lat szła i organizacja statystyki gospodarczej. Olbrzymie zasługi położyli na tem polu poprzedni statystyk związkowy *Coghlan*, i jego obecny następca *G. H. Knibbs*. Rozkwit na polu prac statystycznych nastąpił zwłaszcza od czasu, gdy w r. 1906 powstało w Melbourne Centralne biuro statystyczne, dzięki czemu zapewniono opracowywanie materjału podług jednolitych zasad i metod. Skutki tej owocnej działalności Biura uwidoczniają się w pełni dopiero od r. 1907/8. Do ujednostajnienia statystyki przyczyniły się w znacznej mierze odbywające się perjodycznie „Conferences of Statisticians in Melbourn".

Zbieranie materjału statystycznego jest w pierwszym rzędzie rzeczą państw związkowych. Rozdział formularzy odbywa się prawie wyłącznie za pośrednictwem policji, opracowanie materjału nadesłanego jest rzeczą urzędów statystycznych poszczególnych państw, a rezultaty bywają ogłaszane w publikacjach państw związkowych. Jednakowoż niezależnie od tego państwa związkowe przesyłają materjał zebrany na specjalnych formularzach koncentracyjnych do Związkowego Biura centralnego, które opracowuje samodzielnie materjał całkowity Związku Australijskiego i publikuje go bądź w rocznikach, bądź w specjalnych biuletynach.

Jedna z seryj tych biuletynów — Summary of Commonwealth Production Statistics —, poświęcona jest statystyce produkcji.

Ostatni tom tej serji, obejmujący lata 1908—9 do 1918—19 (Bulletin N° 13, Melbourne, 1920), jest cenną pracą, zawierającą na 165 stronach 195 tabelarycznych zestawień, ugrupowanych w 13 rozdziałach, z których większość poświęcona jest zobrazowaniu stosunków produkcji rolnej w obszerniejszem tego słowa znaczeniu (gospodarstwo

rolne, hodowlane, mleczne, leśne, rybne). Zestawienia podają dla każdego z 6 państw związkowych i terytorjów północnych daty za okres 1908—1918, przyczem dla stosunków rolnych daty te nie wybiegają po za to, co dają roczniki statystyczne większych państw europejskich, choć odznaczają się może praktyczniejszym układem, który stara się zjednoczyć cały materjał informacyjny o stosunkach rolnych. A więc zestawienia podają: podział przestrzeni i ilość gospodarstw rolnych, podział gleby pod uprawę i leżącej odłogiem, wielkość pojedyńczych użytków oraz upraw, wielkość i wartość absolutną zbiorów poszczególnych płodów oraz średnio z akra, średnie ceny hurtowe na głównych rynkach związkowych najważniejszych produktów gospodarstwa rolnego i mlecznego, ilość i wartość przywozu i wywozu nawozów, wartość narzędzi i maszyn, używanych w gospodarstwach rolnych, mlecznych, hodowlanych, liczbę szkół rolniczych i ferm doświadczalnych z szczegółowemi datami co do rozporządzalnego obszaru, liczby profesorów, studentów, osiągniętych rezultatów gospodarczych i finansowych, wielkość przywozu i wywozu produktów rolnych, wielkość opadów atmosferycznych. Analogiczny układ mają tabele, dotyczące *hodowli zwierząt*, a więc znajdujemy w nich obok liczby poszczególnych rodzajów zwierząt, w zależności od wielkości gospodarstw hodowlanych, wielkość i wartość zbiorów wełny, jej przywozu i wywozu, przywozu i wywozu bydła, liczbę rzeźni i t. d. i t. d. To samo należy powiedzieć o gospodarstwie mlecznem, leśnem i rybnem, a wreszcie o rodziale, poświęconym produkcji *mineralnej*, gdzie oprócz dat co do ilości i wartości wydobytych minerałów i ilości zatrudnionych robotników wykazano liczbę nieszczęśliwych wypadków i t. d.

Ciekawsze natomiast są daty dotyczące *produkcji przemysłowej*. Gdy do r. 1902 pojęcie zakładu przemysłowego nie było jednolicie ustalone, to konferencja statystyków w r. 1902 ustaliła, że „za zakład przemysłowy w znaczeniu statystycznem należy uważać każde przedsiębiorstwo, warsztat, lub pracownię, która zatrudnia cztery lub więcej osoby, bądź zużytkowuje jakąś siłę (any Factory, workshop or mill where four or more persons are employed or power is used), i w uzupełnieniu tej definicji wyjaśniono, że należą do kategorji zakładów przemysłowych również „wszelkie przedsiębiorstwa, które pracują na zbyt hurtowy lub detaliczny, jak również na wywóz" (all establishments, wether making for trade, wholesale or retail, or for export). Również w r. 1902 usiłowano stworzyć jednolitą *klasyfikację gałęzi produkcji*. Obecna klasyfikacja, wykazująca 19 głównych gałęzi produkcji, pochodzi z r. 1906 i obejmuje: I Obróbkę surowców (Treating raw material); II Przemysł przetworów tłuszczowych, roślinnych i zwierzęcych (Treating Oils and Fats); III Przemysł kamienny i ceramiczny (Processes in Stone, Clay, Glass); IV Przemysł drzewny; V Przemysł metalowy i maszynowy; VI Przemysł spożywczy; VII Przemysł tkacki i odzieżowy; VIII Przemysł papierniczy łącznie z poligraficznym (Books, Paper, Printing and Engraving); IX Przemysł instrumentów muzycznych; X Przemysł wojenny i materjałów wybuchowych; XI Środki przewozowe, siodlarstwo i uprząż (Vehicles and Fittings, Saddlery and Harness); XII Przemysł budowy okrętów; XIII Wyrób mebli; XIV Przemysł chemiczny i drogeryjny; XV Wyroby instrumentów medycznych i innych naukowych; XVI Przemysł jubilerski; XVII Wytwarzanie pary, światła i siły; XVIII Przemysł skórzany; XIX Pozostałe wyroby.

Jak z wyliczenia tego widać, systematyka jest powierzchowna i nie oparta na jednolitej zasadzie przewodniej.

Poza zwykłemi datami co do liczby czynnych zakładów przemysłowych w określonym wyżej sensie, liczby ich właścicieli, zatrudnionych osób wogóle i w wieku do lat 16, ich płci i płac i t. d., stara się statystyka australijska uchwycić *wartość rocznej produkcji*, podobnie jak to czyni statystyka kanadyjska i Stanów Zjednoczonych Am. Półn., przyczem w celu uniknięcia liczeń podwójnych potrąca z ogólnej wartości rocznego produktu wartość zużytego surowca, wartość materjału opałowego i światła, tak, iż wartość rocznej produkcji równa się „wartości przydanej materjałowi w toku procesu przetwór-

czego" (Value added to Materials in process of Manufacture in Factories — por. tabl. 140). Wynik tych obliczeń, podany w tabl. 142, wykazuje, iż przypadało:

na płace	17,00 %
„ opał i światło	2,10 %
„ zużyte materjały . . .	64,75 %
„ zyski i różne wydatki .	16,15 %
	100,00 %

I ta metoda obliczania czystej wartości rocznego wytworu nie jest wolna od poważnych błędów; jednakowoż przedstawiony materjał statystyczny jest nader ciekawy. Zwłaszcza zasługuje na uwagę wielkość rocznej wartości wytworu w poszczególnych gałęziach pracy w zależności od tego, czy używają w mniejszym lub większym rozmiarze *maszyn*. Zamykają publikację szczegółowe daty o światowej produkcji *złota*, a wreszcie *wskaźniki* cen najważniejszych produktów rolnictwa i przemysłu. *H. Gr.*

Statystyka cen, płac i t. d.

Commonwealth Bureau of Census and Statistics, Melbourne, Australia. Labour and Industrial Branch. Report № 10. Prices, Purchasing-Power of Money, Wages, Trade Unions, Unemployment and General Industrial Conditions, 1919. Prepared... by G. H. Knibbs. October 1920.

Zeszyt, wydany pod powyższym tytułem, stanowi prawdziwą kopalnię informacyj o stosunkach społeczno-gospodarczych w tym kraju. Praca ta jest zarazem dowodem świetnego stanu statystyki ekonomicznej w Australji. Informacje dotyczą nie tylko roku sprawozdawczego (1919), lecz dają dla każdego omawianego zjawiska szczegółowe przeglądy retrospektywne.

Prócz dat statystycznych, praca zawiera krótkie opisy, dotyczące stosowanych w każdym dziale metod badania. W szczególnym stopniu na uwagę zasługują metody w dziedzinie badania kosztów utrzymania, siły nabywczej pieniądza, oraz zmian realnych zarobków robotników. Zarobki realne otrzymuje się przez zestawienie płac nominalnych ze zmianami cen artykułów pierwszej potrzeby. Atoli metoda ta jest dobra, jeżeli wahania cen są normalne, to znaczy można przyjąć, iż, w pewnych granicach, zasadniczy budżet wydatków nie ulega zmianom. W czasie wojny wszelkie tego rodzaju obliczenia posiadają wartość wątpliwą, ponieważ zasadniczo zmieniły się przyzwyczajenia konsumcyjne. To też indeksy płac realnych nie dają bynajmniej obrazu rzeczywiście *realnych płac*, lecz wskazują jedynie, jak zmieniłaby się „realność" płac, gdyby podstawowy budżet (composite unit) danej grupy społecznej pozostał w tym samym składzie. Wogóle niema doskonałej metody obliczania „realności" płac, jeżeli tylko warunki czasu powodują materjalne zmiany w spożyciu.

Płace nominalne i realne w Australji w okresie od 1901 do 1919 r. zmieniły się jak następuje (rok 1911=1000):

Rok	Płace nominalne	Płace realne	Rok	Płace nominalne	Płace realne
1901	848	964	1915	1 102	862
1910	955	946	1916	1 184	894
1911	1 000	1 000	1917	1 252	950
1912	1 051	955	1918	1 296	952
1913	1 076	975	1919	1 462	968
1914	1 085	952			

W tablicy powyższej płace realne otrzymano w drodze podzielenia indeksów płac nominalnych przez indeksy siły nabywczej pieniądza.

Wskazany powyżej indeks płac realnych przedstawia rozwój płac przy pełnem zatrudnieniu. Aby uwydatnić wpływ bezrobocia na zmianę płac, kombinuje się indeks płac realnych ze stopniem bezrobocia, w ten sposób otrzymujemy indeks płac realnych, uwzględniający stopień braku pracy, a więc i zarobkowania.

Interesujące są dane o ruchu strajkowym. Australja, z racji swego ustawodawstwa socjalnego, przymusowo regulującego zatargi pracy, uchodzi za kraj, w którym strajki nie wybuchają. Atoli statystyka mówi coś innego. Statystykę strajków prowadzi się dopiero od 1913 r. Poniższy wyciąg daje pojęcie o rozwoju ruchu strajkowego (włączono tu i lokauty):

Rok	Strajków	Liczba strajkujących	Straconych dni roboczych
1913	208	50 283	623 528
1914	337	71 049	1 090 395
1915	358	81 292	583 225
1916	508	170 683	1 678 930
1917	444	173 970	4 599 658
1918	498	56 439	580 853
1919	460	157 591	5 652 726

Z cyfr powyższych zdaje się wynikać, że ruch strajkowy wykazuje tendencję wzrastającą.

e. l.

Dr. FAUSTYN RASIŃSKI.

STATYSTYKA TOWARZYSTW UBEZPIECZEŃ Z 1918 i 1919 ROKU.

Opracowanie rocznych bilansów towarzystw ubezpieczenia w tym zakresie, jak je tutaj podaję, pojawia się w naszej literaturze po raz pierwszy. Mieliśmy wprawdzie dorywcze studja z tej dziedziny, np. pracę ś. p. Stanisława Dzierzbickiego w jednym z roczników „Ekonomisty" w dobie przedwojennej, o ubezpieczeniach spółdzielczych w Królestwie Polskiem, na Litwie i Rusi, lub Bol. Chomicza w Pamiętniku Towarzystwa Właścicieli Nieruchomości w Warszawie o ubezpieczeniu rządowem w Królestwie, ja sam posiadam w tece niewydane a nadzwyczaj interesujące studjum o takimże ubezpieczeniu w czasach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego do roku 1847, opracowane na zasadzie aktów przechowywanych w archiwum b. Sekretarjatu Stanu; nie mieliśmy jednak jednolitego obrazu stanu tej ważnej dziedziny gospodarstwa społecznego na całym obszarze Rzeczypospolitej.

Praca niniejsza także nie obejmuje jeszcze wszystkiego, co w zakresie ubezpieczenia powinnoby być przedmiotem rejestracji. Opierałem się w niej wyłącznie na ogłaszanych przez towarzystwa sprawozdaniach: do opracowania weszło zatem tylko to, co jest wspólnego we wszystkich publikacjach, zatem bilanse oraz rachunki strat i zysków. Znajdujące się w galicyjskich sprawozdaniach ciekawe daty o samym ruchu ubezpieczeń musiały być pominięte z braku równoważnika dla innych dzielnic. Z tego też względu nie wprowadzam tu do obliczeń państwowej instytucji wzajemnego ubezpieczenia w Królestwie, ograniczając się wyłącznie do towarzystw prywatnych, zarówno akcyjnych jak i spółdzielczych. Jest to zatem studjum o zakresie ściśle finansowym: rejestruje wyłącznie pozycje bilansowe i dąży do wyprowadzenia możliwie jednolitych sum w każdym poszczególnym tytule rachunkowym.

Osiągnąć ten ostatni cel było rzeczą nadzwyczaj trudną. W każdej dzielnicy dotychczas istnieje odrębny porządek rachunkowości, ustalony przez prawo, pozostawia on jednak wiele dowolności, z której każda instytucja korzysta w odmienny sposób. W rezultacie niema dwu podobnych do siebie sprawozdań. Aby je wszystkie uzgodnić, należało znaczną ich część zupełnie przerachować, tak że w niektórych wypadkach panowie księgowi nie poznają tu własnych swoich bilansów.

Trudno wyliczać tu wszystkie szczegóły tego ujednostajnienia. Jedni bilansują ogólną sumę pobranych premij, inni tylko część ich, pozostawioną na własnym rachunku; — przyjąłem pierwszy sposób. Podobnie jedni wprowadzają do rachunku całą sumę przyznanych odszkodowań, inni tylko część należną z tytułu własnego ryzyka; — i tutaj zastosowałem pierwszy sposób. O trudnościach ujednostajnienia obrazu świadczy mnogość dopisków, w jakie tablice zostały zaopatrzone, aby choć w głównych rysach usprawiedliwić przeprowadzone zmiany. Gorszemi już są nieporozumienia, jakie powstawały na gruncie zbyt dowolnej i różnie rozumianej terminologji ubezpieczenia; dowolność ta w niektórych przypadkach idzie tak daleko, że nawet po wspólnem omówieniu ich z fachowcami nie udało się ustalić właściwego i pewnego ich rozumienia.

Największe trudności powstają jednak z niedomówień, jakie cechują niektóre sprawozdania. Dotyczy to w wysokim stopniu stanu kapitałów zasobowych i rezerw. Stan ich bilansowy z początku roku, zbilansowany z odpisami względnie dopisami, nie daje sumy wykazanej w roku następnym. Tytuły te posiadają zapewne jeszcze inne właściwe sobie źródła dochodu, nie przeprowadzane przez rachunek strat i zysków. Nomenklatura poszczególnych funduszów tak jest różnorodna, iż uważałem za właściwe utrzymać tylko dwa tytuły: rezerwa podług ustawy, powstająca z corocznych odliczeń z zysków podług wskazań ustawy, oraz rezerwa poza ustawą, obejmująca wszystkie inne odpisy.

Prawo austrjackie wymaga, aby dla każdej dziedziny ubezpieczenia prowadzona była odrębna we wszystkich tytułach rachunkowość. Na tej zasadzie Krakowskie Towarzystwo Wzajemnych Ubezpieczeń prowadzi swą księgowość w ten sposób, jakby istniały w niem cztery niezależne instytucje. Wyrazistość tego porządku jest jego niezaprzeczoną zaletą. Nie można tego powiedzieć o towarzystwach innych dzielnic, które jednocześnie prowadzą kilka działów ubezpieczenia. Na okoliczność tę należałoby zwrócić w dobie obecnej baczną uwagę, akcja bowiem rozszerzenia zakresu działania przez poszczególne instytucje na nowe działy odbywa się w naszych czasach w ożywionem tempie.

Wszystkie wzmiankowane tutaj trudności w niedalekiej przyszłości zostaną usunięte: Urząd Nadzoru nad Zakładami Ubezpieczeń przystąpił bowiem do opracowania normalnego schematu sprawozdań, który, należy przypuszczać, w krótkim czasie uzyska moc obowiązującą. Przy wzrastającej liczbie instytucyj asekuracyjnych w naszem państwie i rozszerzającym się zakresie działania dawniejszych towarzystw, schemat taki przy opracowaniu statystyki odda niezaprzeczone usługi.

Ogólna liczba czynnych w dwuletnim okresie towarzystw grupuje się podług działów ubezpieczenia w następujący sposób:

	1918	1919	W tej liczbie towarzystw akcyjnych
Dział ogniowy	10	11	4
„ gradowy	2	2	—
„ życiowy	3	3	1
„ wypadków	5	5	—
Razem	20	21	5

Ponieważ jednak Krakowskie Towarzystwo figuruje we wszystkich czterech działach, liczba instytucyj redukuje się zatem do 17 i 18. Tą osiemnastą instytucją jest założony w dniu 1 maja 1919 roku Poznański Bank Ubezpieczeń. W ogólnej liczbie było pięć towarzystw akcyjnych, mianowicie: Warszawskie od Ognia, Polonia, Patria, Przezorność i wzmiankowany Bank Poznański. Nadmienić wypada, że w następnym roku 1920 powstał jeszcze cały szereg towarzystw ubezpieczenia, opartych wyłącznie na zasadach akcyjnych.

W związku z rozpoczętą już w 1919 roku obniżką wartości marki polskiej musimy zaznaczyć znaczny wzrost sumy pobranych w tym roku składek ubezpieczenia w porównaniu z rokiem poprzedim, mianowicie:

	Suma pobranych składek w miljonach mp.		
	1918	1919	% przyrostu
W dziale ogniowym	53,18	72,97	37,17
„ gradowym	3,72	6,02	61,69
„ życiowym	6,20	11,20	80,72
„ wypadkowym	0,60	2,12	252,39
Razem	63,70	92,31	44,92

W normalnych czasach tak znaczny wzrost pobranych składek byłby objawem bardzo dodatnim; dzisiaj jednak musimy przy wyprowadzeniu ogólnego wniosku zachować pewną rezerwę. Pozostaje jednak niezaprzeczonym fakt, że rozwój ubezpieczenia w działach gradowym, życiowym i wypadkowym wyprzedza dział ogniowy, co jest już z tego względu zrozumiałem, że były one u nas stosunkowo bardziej upośledzone i mniej rozpowszechnione.

Niektóre sprawozdania dostarczają nam jednak dowodów, że poza notorycznem zjawiskiem spadku wartości marki na wzrost sum ubezpieczenia wpłynęło również i większe jego rozpowszechnienie. Naprzykład dla „Wisły" ludowej możemy ułożyć następujący obraz wpływu składek:

	Liczba polis	Suma pobranych składek	Przeciętna wysokość składki
Początek 1918 r.	51 279	434 197,46	8,47
„ 1919 r.	56 958	723 136,58	9,32
Koniec 1919 r.	74 902	980 772 44	13,09
Przyrost w okresie dwuletnim w %	46,07	125,88	54,54

Sam objekt ubezpieczeń wzrasta zatem silniej niż ich liczba.

Działające wyłącznie na zrujnowanym obszarze Rusi Czerwonej Towarzystwo „Dnister" daje mniej żywotny, natomiast bardziej widoczny obraz:

	Liczba polis	Suma składek	Szacunek ubezpieczeniowy	Przeciętna składki	suma szacunku
Początek 1918 r.	196 257	1 762 658,56	185 530 540	8,98	945,34
„ 1919 r.	173 539	2 017 876,60	211 887 793	11,63	1 220,98
Koniec 1919 r.	186 774	2 231 084,81	238 074 287	11,95	1 274,67
% przyrostu	— 4,83*)	26,57	28,32	33,07	34,84

Tutaj widzimy, że obie sumy pieniężne wzrosły pomimo zmniejszenia się liczby ubezpieczeń.

*) Zmniejszenie.

W sprawozdaniach Towarzystwa „Vesta" znajdujemy odpowiednie szczegóły o ubezpieczeniach na życie.

	Liczba polis	Suma ubezpieczonego kapitału	Suma pobranych składek	Przeciętna suma ubezpieczonego kapitału	składki
Początek 1918 r.	10 158	22 757 728,46		2 240,37	
„ 1919 r.	11 907	32 578 379,97	1 343 842,45	2 736,07	112,86
Koniec 1919 r.	13 545	52 683 226,09	2 398 297,66	3 889,50	177,06
% przyrostu	33,34	131,50			73,61

Odpowiednie cyfry Towarzystwa „Przezorność":

a) Ubezpieczenia na życie:

	Liczba polis	Suma ubezpieczonego kapitału	Pobrane składki	Przeciętna suma ubezp. kapitału	składki
Początek 1918 r.	8 098	44 250 618		5 464,39	
„ 1919 r.	8 737	52 248 530	2 517 835,69	5 980,15	288,18
Koniec 1919 r.	10 855	90 499 966	4 370 524,69	8 337,17	402,63
% przyrostu	34,05	104,52		52,57	

b) Ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków:

	Liczba polis	Ubezpieczony kapitał	Pobrane składki	Przeciętna suma ubezpieczenia	składki
Początek 1918 r.	122	7 404 180		60 690,00	
„ 1919 r.	128	9 016 880	91 640,09	70 444,37	715,94
Koniec 1919 r.	230	18 582 220	68 584,64	80 786,26	298,19
% przyrostu	88,52	150,97		33,11	

Towarzystwo Wzajemnego Ubezpieczenia od Gradobicia „Ceres":

	Liczba polis	Suma ubezpieczenia	Suma składek	Przeciętna suma ubezpieczenia	składki
Początek 1918 r.	2 209	63 199 853	1 080 676,66	28 610,16	489,22
„ 1919 r.	2 498	105 385 106	1 856 323,65	42 187,79	743,12
Koniec 1919 r.	2 139	186 682 154	3 193 887,46	87 275,43	1 493,17
% przyrostu	—3,17*)	195,38	195,55	205,05	205,21

Towarzystwo to, narówni z „Dnistrem", jest przykładem rozszerzenia operacyj pieniężnych pomimo obniżenia liczby polis, zawdzięcza swój wzrost obrotu wyłącznie przewartościowaniu przedmiotu ubezpieczenia. Ogólne jednak wrażenie z tych poszczególnych zestawień odnosimy takie, że rozwój ubezpieczeń w państwie odbywa się zarówno wszerz jak i wzwyż. Podnoszą się liczby polis i sumy ubezpieczeń.

Interesującem może być wyświetlenie, w jakim stosunku poszczególne instytucje w dwuletnim okresie sprawozdawczym zdołały podnieść sumę pobranych składek. W odsetkach otrzymujemy następujący szereg liczb:

	Przyrost sumy pobranych składek w odsetkach
Poznański Bank Ubezpieczeń, Tow. Akc.	rozpoczął dział. 1. 5. 1919
Warszawskie Przemysłowo-Budowlane i Rolne Tow. Wz. Ubezpieczeń „Zjednoczenie"	706,08

*) Zmniejszenie.

	Przyrost sumy pobranych składek w odsetkach
Tow. Wz. Ubezpieczeń przeciw węgrzycy świń we Lwowie	621,70
Warsz. Tow. Wz. Ubezpieczeń od nieszczęśliwych wypadków	362,67
Tow. Ubezpieczeń „Polonia" w Warszawie	244,80
Polskie Tow. Reasekuracyjne „Patria"	223,21
Tow. Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie, dział ogniowy	99,98
dział życiowy	94,39
Vesta, Bank Ubezpieczeń na życie w Poznaniu	78,47
Tow. Wz. Ubezpieczeń od Gradobicia „Ceres"	72,05
Warsz. Tow. Wz. Ubezpieczeń od Ognia „Snop"	71,74
Tow. Ubezpieczeń „Przezorność"	70,11
Tow. Wz. Ubezpieczeń w Krakowie, dział gradowy	51,37
Warsz. Tow. Wz. Ubezpieczeń Szyb	46,73
„Wisła" Wzajemne Tow. Ogniowe w Warszawie	45,68
Warsz. Tow. Wz. Ubezpieczeń „Farmakon"	45,01
„Wisła", Ludowe Tow. Wz. Ubezpieczeń we Lwowie	35,63
Towaristwo Wzaimnych Obezpeczeń „Dnister" u Lwowi	10,57
Warsz. Tow. Ubezpieczeń	—0,09*)
Tow. Wz. Ubezpieczeń w Krakowie, dział od kradzieży	— 5,22*)
Białostockie Tow. Wz. Ubezpieczeń od Ognia	—13,72*)

Pierwszych sześć towarzystw w tym szeregu znajdowało się w pierwszym lub drugim roku swej działalności, szybki przyrost sumy pobranych składek w okresie tym jest przeto sprawą normalną. Drugą grupę stanowi siedem towarzystw, oddawna czynnych, dla których przyrost ten wynosi od 50 do 100%; pięć towarzystw stosunkowo młodych grupy następnej wykazało przyrost od 10 do 50%, wreszcie dla trzech instytucyj stwierdzonem zostało zmniejszenie sumy składek; w ich liczbie w Warszawskiem Tow. Ubezpieczeń wynik taki jest pozorny, wywołany wskutek niewłaściwego sformowania rachunku zysków i strat, w pierwszym bowiem roku podano znaczne sumy składek pobranych w Rosji w latach poprzednich. W latach właściwych towarzystwo to miało wpływu ze składek od ognia 9 747 019,63 i 32 816 003,34, co daje odsetki przyrostu 236,68 i przenosi je do grupy pierwszej instytucyj nowo powstałych; nadto w 1919 roku towarzystwo to otworzyło nowy dział ubezpieczeń od kradzieży, w którym zebrało 678.521,93 mk. składek.

Drugą charakterystykę wzajemnych przesunięć, jakie zaszły pomiędzy poszczególnemi instytucjami w związku z niejednakową szybkością rozwoju ich działalności, daje następujące ich uszeregowanie podług odsetek pobranych przez nie składek. Z ogólnej mianowicie sumy składek przypada na poszczególne towarzystwa w %:

	1918	1919
Warsz. Tow. Ubezpieczeń	52,63	36,28
Tow. Wz. Ub. w Krakowie, dz. ogniowy	18,13	25,01
„Polonia"	2,49	5,91
„Przezorność"	4,10	4,81
Tow. Wz. Ub. w Krakowie, dz. życiowy	3,52	4,73
„Snop"	3,86	4,57
„Ceres"	2,91	3,46

*) Zmniejszenie.

	Przyrost sumy pobranych składek w odsetkach	
Krak. Tow. Wz. Ub., dział gradowy	2,93	3,06
Vesta	2,11	2,60
„Dnister"	3,17	2,41
„Patria"	0,99	2,21
„Zjednoczenie"	0,24	1,32
„Wisła" we Lwowie	1,13	1,06
„Wisła" w Warszawie	0,70	0,71
Poznański Bank Ubezpieczeń		0,62
Warsz. Tow. Wz. Ub. od nieszcz. wypadków	0,14	0,44
Tow. Ubezp. od węgrzycy	0,03	0,16
Białostockie	0,32	0,19
Tow. Wz. Ub. w Krakowie, ubezp. od kradzieży	0,44	0,29
Wz. Tow. Ub. Szyb	0,10	0,10
„Farmakon"	0,06	0,06
dział ogniowy	83,48	79,05
dział życiowy	9,73	12,13
dział gradowy	5,84	6,52
dział od wypadków	0,95	2,30
	100,00	100,00

W zestawieniu tem odrazu rzuca się w oczy, że w Polsce sprawa ubezpieczeń do niedawnego czasu prawie monopolizowana była przez Warszawskie i Krakowskie towarzystwa, które pobierają jeszcze teraz razem 69,24% ogólnej sumy składek; wszystkie zaś nowe instytucje w portfelu swym gromadzą zaledwie po kilka odsetek ogólnej ich sumy. Druga uwaga nasuwa się tutaj, że dotychczas główna akcja ubezpieczenia odbywa się w dziale ogniowym, działy zaś inne pozostają na uboczu; już jednak ostatni 1919 rok w tej dziedzinie przyniósł znaczne polepszenie, czyniąc wyraźne przesunięcie w dziale ubezpieczeń na życie i od wypadków. Towarzystwa akcyjne ześrodkowały u siebie w ostatnim roku 49,83% ogólnej sumy ubezpieczeń.

Tablice tu załączone podają obfity materjał porównawczy dla oceny nietylko rozmiaru działalności każdego towarzystwa, ale rzucają światło na ogólny jej charakter i wewnętrzny porządek pracy. Zestawiam, naprzykład, następujący szereg liczb, które świadczą o względnych kosztach pracy:

	Na tysiąc marek pobranych składek wypada kosztów zarządu		kosztów akwizycji	
	1918	1919	1918	1919
Krakowskie Tow. dział ogniowy	220,26	290,22	43,70	148,85
Warszawskie Tow. Ubezpieczeń	131,75	126,56	208,07	199,40
„Snop"	122,11	107.54	90,73	100,11
„Dnister"	321,06	425,70	113,38	86,91
„Polonia"	207,99	196,92	128,07	138.91
„Patria"	128,94	109,33	236,49	265,80
„Wisła" we Lwowie	223,11	405,47	81,52	136,84
„Wisła" w Warszawie	192 57	248,44	105,33	114,99
„Farmakon"	240,58	291,74	—	—

	Na tysiąc marek pobranych składek wypada: kosztów zarządu 1918	kosztów zarządu 1919	kosztów akwizycji 1918	kosztów akwizycji 1919
Tow. Białostockie	296,26	527.45	178,82	150,67
Poznański Bank Ubezpieczeń	—	178,76	—	110,29
Krakowskie Tow. dział gradowy	27,45	30,46	81,79	211.69
„Ceres"	93,74	68,63	63,44	81,76
Krakowskie Tow. dział życiowy	383,61	327,02	52,99	156,19
„Przezorność"	303,38	263,32	154,46	329 39
„Vesta"	162,96	152,83	174,92	194,68
„Zjednoczenie"	346,95	151,06	67,71	89,27
Warsz. Tow. Ub. od nieszcz. wypadków	810,21	346,60	—	108,43
Krakowskie Tow. dział kradzieży	92.63	180,58	192,16	161,52
Tow. Wz. Ub. od węgrzycy	179,17	28,39	—	—
Tow. Wz. Ubezpieczeń szyb	350,52	384,39	125,44	126,02
dział ogniowy	162,41	197,53	158,48	169,00
dział gradowy	60,52	50,72	72,63	142,72
dział życiowy	301,99	264,48	122,15	233,07
dział wypadków	289,03	193,08	119,90	97,26
Razem	171,24	195,98	149,56	173,41

Nasuwa się tu odrazu uwaga o ogólnym znacznym wzroście kosztów zarówno zarządu jak i ajencyj; zjawisko to jednak nie jest powszechne: w grupie warszawskich towarzystw ogniowych stwierdzamy pewną obniżkę kosztów zarządu, należą tu nadto „Ceres" i towarzystwa życiowe. Natomiast szereg towarzystw ludowych, jak Dnister, Wisła, wreszcie drobne towarzystwa, jak Farmakon, Białostockie, ubezpieczenia szyb, wykazują znaczny wzrost tych kosztów. Wzrost kosztów akwizycyj jest bardziej powszechny i stosunkowo wyższy. Chciałoby się powiedzieć, że jest on skutkiem wzmożonej konkurencji, jaka nastała na rynku ubezpieczeń po zawiązaniu się kilku nowych towarzystw. Liczby ogólne dla działów ubezpieczenia wykazują, że koszty zarządu podniosły się tylko w dziale ogniowym, w pozostałych zaś stwierdzamy ich zniżkę.

Charakterystyczne są również dla poszczególnych towarzystw odpowiednie liczby nagromadzonych rezerw i otrzymywanych z tego źródła dochodów, obliczonych w stosunku do sumy pobranych składek.

	Na tysiąc marek pobranych składek wypada: rezerw składek 1918	rezerw składek 1919	rezerw zysków 1918	rezerw zysków 1919	dochodu z majątku 1918	dochodu z majątku 1919
Krakowskie Tow., dział ogniowy	632.27	441,80	1 371.08	691,37	53,21	40,41
Warszawskie Tow. Ubezpieczeń	305,90	367,33	52,74	99,54	13,55	168,70
„Snop"	204.71	227 47	977,75	749 60	34.61	34,95
„Dnister"	660 04	606,63	1 820,11	1 839,86	82,15	96,49
„Polona"	160 16	125.90	—	5 80	56,39	20,00
„Patria"	522.34	360,84	—	—	55,97	33,03
„Wisła" we Lwowie	449,39	397,13	461,21	492.75	45.87	25,30
„Wisła" w Warszawie	161,50	171 45	46.42	70.33	38,98	158,19
„Farmakon"	—	—	1 370.22	1 278,20	150.01	118,52
Tow. Białostockie	500,00	395,19	696,39	939,82	11,53	37,81
Poznański Bank Ubezpieczeń	—	379,19	—	—	—	163,69

	Na tysiąc marek pobranych składek wypada: rezerw składek		rezerw zysków		dochodu z majątku	
	1918	1919	1918	1919	1918	1919
Krak. Tow. dział gradowy . .	22,52	22,57	1 784,10	1 401,31	67,72	62,34
„Ceres" . .	50,47	27,43	281,91	333,92	21,98	39,36
Krak. Tow. dział życiowy . .	13 374,02	7 131,88	2 279,17	1 023,85	878,12	395 05
„Przezorność" .	6 911,23	4 175,99	86,03	145,96	552,56	229 52
„Vesta" . .	4 171,80	2 761,26	281,93	118,66	238,04	159,92
„Zjednoczenie" .	761,34	546,69	72,45	13,50	—	2,77
Warsz. Tow. Ub. od nieszcz. wypadków	6 126,02	1 313,24	2 724,00	607,08	881 94	116,79
Krak. Tow., dział kradzieży . .	404,89	448,80	90,99	146,55	0,23	0,46
Tow. Wz. Ub. od węgrzycy . .	—	—	727,18	279,66	—	—
Tow. Wz. Ub. szyb	—	—	135,23	93,88	—	—
dział ogniowy .	385,02	370,41	455,52	374,98	28,25	100 82
dział gradowy .	36,46	25,15	1 034,71	834,69	44,90	50 14
dział życiowy .	8 658,00	5 024 65	922,82	482,13	602,28	279 10
dział wypadkowy	1 264,65	617,68	493 12	165,16	127,46	23 78
Ogółem .	1 177,96	918 33	535,18	413,11	86,02	117 38

Ten szereg liczb uwidocznia najprzód, że pod względem nagromadzenia rezerw składek pomiędzy działami ubezpieczeń zachodzą olbrzymie różnice. Z samej natury ubezpieczenia wielkie rezerwy składek gromadzić muszą towarzystwa życiowe, magazynują one bowiem terminowe raty dla obrachunku, który ma nastąpić dopiero po upływie szeregu lat. Ale i tu pomiędzy poszczególnemi towarzystwami zachodzą rażące różnice: podczas kiedy w 1918 roku w Krakowskiem Towarzystwie wynosiły te rezerwy 13,37 mkp. na jedną markę pobranych w tymże roku składek, w „Przezorności" stosunek ten obniża się do 6,91, u „Vesty" zaś do 4,17. W dziale gradowym rezerwy składek nie gromadzą się, ubezpieczenia bowiem są sezonowe i nie przechodzą z roku na rok; mamy tu do czynienia jedynie z rezerwą na likwidację. W dziale ogniowym stosunek waha się od 66 fenigów u „Dnistra" do 16 u „Polonji".

Znamienny jednak jest znaczny spadek tego stosunku w ciągu roku; w dziale życiowym i wypadkowym stosunek rezerw składek zmniejszył się prawie o połowę. Zjawisko to jest w związku ze wzrostem sumy pobranych w roku składek. Mamy tu więc dowód, że zbyt szybka ekspansja towarzystwa ubezpieczeń osłabia jego podwaliny finansowe.

W sprawie gromadzenia rezerw zysku przoduje dział gradowy: jestto zrozumiałe wobec tego, że ma się tu do czynienia z żywiołem, który zupełnie uchyla się z pod wpływu techniki i wszelkich zabiegów ludzkich. Wysokie rezerwy zysków spotykamy także w dziale życiowym. Stosunek tych rezerw jest wykładnikiem wieku firmy i jej zasobności. Naogół przoduje tu Krakowskie Towarzystwo, „Dnister", „Snop" i Warszawskie Towarzystwo Nieszczęśliwych Wypadków. Spółki akcyjne są pod tym względem znacznie zdystansowane przez towarzystwa spółdzielcze: u pierwszych bowiem kapitał akcyjny jest głównem zabezpieczeniem ich zobowiązań. Uwaga o powszechnem obniżeniu się stosunku rezerw składek stosuje się również do rezerw zysku.

Odpowiednio upada i dochód z własnego majątku, wykazany w dwu ostatnich kolumnach omawianej tabliczki. Dział życiowy, jako gromadzący największe rezerwy, odznacza się najwyższą liczbą w tym szeregu, szczególnie zaś dział ten w Krakowskiem Towarzystwie. Tendencja spadku tego stosunku w ostatnim roku uwidocznia się i tutaj. Rażący wyjątek stanowi Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń, które w swym jubileuszowym 1919 roku zaksiążkowało różnicę kursu swego portfelu dolarowego, a uzyskaną stąd sumę 4,60 miljonów mkp. przeznaczyło jużto na nagrody dla pracowników, jużto na nadzwyczajne zasiłki rezerw zysków i funduszu emerytalnego.

Wreszcie znaczne różniczkowanie się poszczególnych towarzystw da się stwierdzić w osiągniętych z końcem roku wynikach finansowych ich działalności. Ogólną sumę tego zysku wyprowadzam, dodając wszelkie odpisy na powiększenie, względnie utworzenie kapitałów zapasowych, dotacje funduszów przezorności i użyteczności publicznej, przyznane dywidendy dla akcjonarjuszów, względnie członków ubezpieczonych, tantjemy i nagrody dla pracowników, wyznaczone po zamknięciu bilansu, wreszcie pozostałość niepodzielonego zysku w końcu roku. Od sumy tej odejmuję pozostałość zysku z roku poprzedniego, zmniejszenie kapitału zapasowego i bilansowe saldo strat. Zachodzi pytanie, czy należy uważać za zysk opłacony na rzecz Skarbu Państwa podatek od zysku bilansowego. Rozstrzygam je w sposób przeczący, mianowicie z następujących względów. Podatek dochodowy, jaki jest kompensatą, opłacaną przez instytucje publiczne, za korzystanie z urządzeń państwowych, jest udziałem instytucyj w kosztach utrzymania tego aparatu złożonego, jakiem jest państwo. Nikt z osób prywatnych opłaconych podatków nie wpisuje do swych zysków, instytucje zatem również zaliczyć je winny do strat. Z podobnego stanowiska należałoby się zapatrywać na rolę przyznawanych z zysku bilansowego dotacyj, zasiłków, ofiar na cele publiczne, oraz wynagrodzenia dodatkowego dla pracowników. Uwaga ta jest słuszna, o ile idzie o kontraktowe wynagrodzenia, czyli tantjemy, które zaliczyćby wypadało do kosztów zarządu. Gdyby takowych nie było, należałoby podnieść odpowiednio uposażenie stałe. Nie wszystkie jednak sprawozdania wyraźnie zaznaczają charakter wzmiankowanego wynagrodzenia dodatkowego; dla jednolitego zobrazowania musze zatem pozostawić wszystkie tego rodzaju odpisy w sumie zysku. Zasiłki zaś dobrowolne przeznaczane na rozmaite cele, jakkolwiek z chwilą ich asygnowania nie mają już wpływu na rozwój dalszego dobrobytu instytucji, są udzielane z właściwego zysku i wyłącznie od woli jej kierowników zależy sumy rzeczone przeznaczyć na dywidendę, rezerwy lub zasiłki. Zresztą, wyprowadzając tutaj sumy zysków, mam na celu ustalenie wyniku finansowego działalności rocznej towarzystwa, nie zaś korzyści, jakie stały się udziałem jego uczestników.

Za podstawę do obliczenia rentowności instytucji przyjmuję sumę wszystkich zaangażowanych w niej kapitałów z wyłączeniem sum, których oprocentowanie przeszło przez rachunek strat i zysków. Pozostaje to jednak niekiedy postulatem teoretycznym: nie wszędzie da się stwierdzić, czy kapitały zakładowe w stowarzyszeniach spółdzielczych zostały już uprzednio oprocentowane.

Z temi zastrzeżeniami układam następujący obrachunek rentowności poszczególnych instytucyj i działów ubezpieczenia.

Przed omówieniem wyników tego obrachunku należy przeprowadzić w nim następującą korektywę. Zysk Warszawskiego Towarzystwa Ubezpieczeń w 1919 roku w całości pochodzi z różnicy zrealizowanych walut obcych, właściwe zaś operacje w dziedzinie asekuracji bilansują się z umorzeniem aktywów niepewnych i sprowadzaja się do zera. Miljonowy portfel tego Towarzystwa w walorach dolarowych, przyjęty w ostatnim jego bilansie podług cen nabycia w sumie czterech miljonów marek, przedstawia dzisiaj już wartość dziewięciuset miljonów i w przyszłości będzie źródłem poważnego zysku książkowego, w istocie jednak różnicy tego szacunku za zysk uważać nie można, jest ona raczej utrzymaniem pierwotnego stanu posiadania i jego zabezpieczeniem od strat. Wprowadzenie wykazanego przez Towarzystwo Warszawskie zysku do sum ogólnych lub grupowych zniekształca cały obraz dochodowości i przy ostatecznych wnioskach musi uledz odpowiedniemu sprostowaniu. Rzeczone sumy i ich stosunki zmienią się w następujący sposób:

	Suma zysku z 1919 roku	Odsetki rentowności		Na 1000 mp. pobranych składek wypada zysku	
		1918	1919	1918	1919
Dział ogniowy	4 081 126,99	12,05	10,44	65,94	55,93
Sumy ogólne	6 553 723,27	9,32	12,87	58,68	70,99
Grupa Towarzystw akcyjnych . .	537 982,15	6,20	3,24	12,50	11,69
„ „ spółdzielczych .	6 015 741,12	10,07	17,52	128,54	129,89

Wprowadzając podane tu poprawki do tablicy dochodowości, wnioskujemy, że rok 1918 nie dla wszystkich działów ubezpieczenia był szczęśliwy: dział życia i wypadków wykazywały w nim znaczne straty. Rok następny we wszystkich dziedzinach dał zyski, ubezpieczenia na życie odznaczają się najniższą dochodowością. Ubezpieczenia gradowe w obu latach wykazały najwyższe zyski.

Do ważnych wniosków doprowadza nas odpowiednie zestawienie towarzystw akcyjnych i spółdzielczych: przeciętna z obu lat rentowność kapitału zaangażowanego w pierwszej grupie wynosi 4,72, w ostatniej zaś 13,80%. W stosunku do sum pobranych składek spostrzegamy jeszcze bardziej rażącą różnicę: z tysiąca składek pozostaje na rachunku zysków w grupie akcyjnej przeciętnie 12,10, w spółdzielczej 129,22 mkp.

Godną jest również uwagi różnica, jaka zachodzi w przeznaczeniu osiągniętych zysków. Na tysiąc marek pobranych składek, po odliczeniu obfitych dotacyj, udzielonych w 1919 r. przez Warszawskie Towarzystwo ze zrealizowanej różnicy kursu, przeznaczono:

	Sumy przeznaczone z zysków		Na 1000 mp. pobranych składek wypada	
	1918	1919	1918	1919
W grupie akcyjnej.				
Zasilenie kapitałów zapasowych	20 771	177 649	0,54	3,86
Dywidenda dla akcjonarjuszów	321 700	294 600	8,39	6,40
Zasiłki i nagrody	136 778	65 733	3,57	1,43
Razem .	479 249	537 982	12,50	11,69
W grupie spółdzielczej.				
Zasilenie kapitałów zapasowych	733 111	859 338	28,92	18,55
Dywidenda dla ubezpieczonych	2 082 173	2 768 925	82,13	59,79
Zasiłki i nagrody	443 378	327 727	17,49	7,08
Sumy zysku niepodzielonego	—	2 059 751	—	44,47
Razem .	3 258 662	6 015 741	128,54	129,89

W towarzystwach akcyjnych dywidenda akcjonarjuszów pochłania zatem połowę do trzech czwartych zysków, w towarzystwach spółdzielczych dywidenda ubezpieczonych czyli zwroty składek zajmuje podobne miejsce, ilościowo jednak dziesięciokrotnie przewyższa pierwszą. Kapitały zapasowe wzrastają w grupie spółdzielczej podobnież prawie dziesięciokrotnie szybciej, niż w akcyjnej. Upada w każdym razie twierdzenie, że zysk kapitału w towarzystwach akcyjnych pochłania nadmierną część składek ubezpieczenia, jest on trzy razy mniejszy od odpisów, przeznaczonych w grupie spółdzielczej na zasilenie rezerw własnych.

Nasuwa się pytanie, czy przyczyny wykazanej tu wyższej dochodowości grupy towarzystw spółdzielczych nie należy szukać w sposobie załatwiania spraw i wogóle w różnicy kosztów organizacji całej ich pracy. Dla wyświetlenia tego przeprowadzam następujący obrachunek:

	Suma w markach polskich		Na 1000 mp. pobranych składek wypada	
	1918	1919	1918	1919
Grupa akcyjna.				
Koszty zarządu	5 619 301,39	6 807 859,21	146,53	147,99
Koszty akwizycyj	7 730 703,69	9 504 267,39	201,58	206,61
Razem	13 350 005,08	16 312 126,60	348,11	354,60
Grupa spółdzielcza.				
Koszty zarządu	5 288 755,06	11 284 007,84	208,62	243,64
Koszty akwizycyj	1 796 231,23	6 503 718,25	70,85	140,43
Razem	7 084 986,29	17 787 726,09	279,47	384,07
Składek ubezpieczenia grupy pobrały:				
Grupa akcyjna	38 350 064,75	46 001 677,57	—	—
Grupa spółdzielcza	25 350 865,30	46 313 276,46	—	—
Razem	63 700 930,05	92 314 954,03	—	—

Liczby te nie dają rozstrzygającej odpowiedzi, wypadła ona w ostatnim roku raczej na niekorzyść grupy spółdzielczej. Stawiam inne zapytanie: może różnica polega w materjale ubezpieczeń, jakie gromadzą się w obu grupach. Na tysiąc marek pobranych składek wypada zatem na przyznane odszkodowania:

	Suma wypłaconych odszkodowań		Z 1000 mp. pobranych składek wypłacono odszkodowań	
	1918	1919	1918	1919
W grupie akcyjnej	18 973 938,07	15 828 665,91	494,76	344,09
W grupie spółdzielczej	11 380 323,96	15 795 892,89	448,91	341,07
Razem	30 354 262,03	31 624 558,80	476,51	342,57

Jakkolwiek stosunek szkód w ostatnim roku wykazał znaczną zniżkę, jest ona jednak dla obu grup prawie jednakowa, wynosi bowiem dla towarzystw akcyjnych 0,695, dla spółdzielczych zaś 0,760.

Godny zaznaczenia jest stosunek szkód w poszczególnych działach ubezpieczenia, wynosił on mianowicie:

	1918	1919
W dziale ogniowym	419,67	308,37
„ „ gradowym	452,34	396,14
„ „ życiowym	957,39	513,20
„ „ wypadków	695,98	465,85
Wogóle	476,51	342,57

Ten ostatni szereg liczb wyjaśnia nam straty działu życia i wypadków w pierwszym roku: wynikły one z nadmiernych szkód. Obniżenie zaś ogólne odsetki szkód tłumaczy się powszechnem rozszerzeniem działalności we wszystkich działach: przyjmowana więcej nowych ubezpieczeń, niż regulowano z lat ubiegłych.

Żadne z przytoczonych obliczeń nie daje bezpośredniej odpowiedzi na zagadnienie większej zyskowności grupy spółdzielczej. Wobec nieznacznego różniczkowania się obu grup we wszystkich przejrzanych tu dziedzinach należy przyjść do wniosku, że towarzystwa spółdzielcze pobierają nieco wyższe stawki od ubezpieczeń i w tej różnicy leży źródło wyższej ich dochodowości. Stanowczą odpowiedź na to przypuszczenie dać nam może tylko statystyka ubezpieczonego majątku i stosunek pobranych składek.

Pozostaje zatem tylko jedna wyższość grupy spółdzielczej nad akcyjną, mianowicie w nagromadzeniu kapitału zapasowego. Zachodzi pomiędzy niemi następująca różnica:

	Sumy w mp.		Na 1000 mp. pobranych składek wypada	
	1918	1919	1918	1919
Nagromadzone kapitały zapasowe.				
W grupie akcyjnej	1 992 812,23	4 012 691,74	51,96	87,23
W grupie spółdzielczej	32 098 742,44	34 123 898,68	1 266,18	736,81
Razem .	34 091 554,67	38 136 590,42	535,18	413,11
Dochody z majątku własnego.				
W grupie akcyjnej	2 020 667,44	x) 2 336 240,95	52,69	50,79
W grupie spółdzielczej	3 458 837,36	3 896 821,05	136,44	84,14
Razem .	5 479 504,80	x) 6 233 062,00	86,02	67,52

Obfitość nagromadzonych rezerw zysku w grupie spółdzielczej rażąco rzuca się tu w oczy. W sumach dochodu grupa akcyjna, pomimo że posiada nadto kapitały zakładowe, podobnież znacznie jest zdystansowana przez grupę spółdzielczą. Możemy stąd twierdzić, że ta ostatnia forma organizacji daje większą gwarancję bezpieczeństwa powierzonych jej operacyj.

Nie należy jednak mniemać, że towarzystwa akcyjne mają się wycofać zupełnie z tej dziedziny gospodarstwa społecznego. Forma ta jest bardziej ruchliwa i więcej przystępna dla osobistej inicjatywy, i ta właśnie okoliczność przemawia za jej utrzymaniem w szeregach pracy, która tej inicjatywy tak bardzo jeszcze potrzebuje. Wzgląd ten jeszcze poważniej przemawia za odsunięciem od sprawy ubezpieczeń tych czynników, w której króluje rutyna i litera przepisów. Idea ubezpieczenia tak mało jest dotychczas spopularyzowana w naszem społeczeństwie i w dziedzinie tej tyle jeszcze jest do zrobienia, że musi ona na długi okres lat pozostawać w rękach ruchliwych i pełnych inicjatywy, nadto rywalizujących ze sobą, wreszcie tak znacznie zróżniczkowanych instytucyj, jakiemi są prywatne towarzystwa akcyjne i spółdzielcze.

*) Bez 4 602 607,84 mp. różnicy kursu, osiągniętej przez Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń przy zrealizowaniu walorów amerykańskich.

UWAGI DO TABLIC 1 i 2.

1. Pożyczka b. Rządowi Austrjackiemu.

2. W tej sumie 23 779 087,27 premij zebranych w 1916 i 1917 r. bezpośrednio w Rosji i pośrednio we Francji, Anglji i Ameryce.

3. W tej sumie 4 243 721,52 udziału towarzystw podubezpieczających z lat 1916 i 1917.

4. W tej sumie 13 059 422,42 odszkodowania wypłaconego z roku 1916 i 1917.

5. W tej sumie 8 531 969,45 zwrotu premij towarzystwom podubezpieczającym z roku 1916 i 1917.

6. Suma kapitału zapasowego w bilansie na 30 czerwca 1919 powiększona została o 678 047,34, na 30 czerwca zaś 1920 o 695 593,76; kwoty te przez rachunek strat i zysków w sprawozdaniach towarzystw nie zostały przeprowadzone, brak również wzmianki o ich pochodzeniu.

7. Kwoty 14 063,40 i 6 272,94 zostały zaczerpnięte z zarezerwowanego z lat przedwojennych zysku z reasekuracji Mińskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w celu uzupełnienia sum zwrotu składki.

8. 26 090,29 — zwrot zysku z podubezpieczenia Mińskiemu Towarzystwu.

8a. Odsetki opłacone (doliczone) do kapitału zapasowego i funduszu przezorności.

9. W tem 35 700 wartości nieruchomości, nabytej z funduszu emerytalnego i przezorności.

10. W tej sumie 176 829,05 i 184 866,45 funduszów stypendjalnych, 87 213,11 i 123 828,90 kapitału pożyczek bezprocentowych na pokrycia ogniotrwałe oraz 64 525,25 i 100 351 62 funduszu na popieranie straży ogniowych.

11. Różnica z dodawania sum oryginału.

12. W tej sumie 322 867,89 długu hipotecznego.

12a. W tej sumie 182 000 długu hipotecznego.

13. Premja rezerwowe otrzymane od towarzystw.

14. W tej sumie 700 000 gratyfikacji zwyczajnej dla urzędników i 1 100 000 gratyfikacji nadzwyczajnej w dniu 50-letniego jubileuszu.

15. Suma ta zaliczona została na kapitał zapasowy, dopóki kapitał ten, pozostający własnością poszczególnych członków ubezpieczeniowych, nie dosięgnie wymaganej przez ustawę wysokości, t. j. 25% należnej od nich składki ubezpieczeniowej.

16. Potrącenie kosztów likwidacji.

17. Fundusz stypendjalny im. ś. p. Stanisława Dzierzbickiego.

18. Zasilenie rezerw z zysku roku sprawozdawczego.

19. Różnica wyprowadzona z porównania stanu rezerw z początkiem i końcem roku sprawozdawczego.

20. Wypłacona dywidenda z funduszu lat poprzednich, niewłaściwie przeprowadzona przez rachunek strat i zysków roku sprawozdawczego.

21. Dywidenda wyznaczona z obrachunku roku sprawozdawczego.

22. W tej sumie 1 249 374,13 długu hipotecznego.

23. W tej sumie 833 040 długu hipotecznego.

25. Zwrot premij.

26. Nieopłacone odsetki od wypożyczonego kapitału zakładowego.

27. W tej sumie 19 059,40 i 26 637,77 niezainkasowanych kuponów od rosyjskich papierów państwowych.

28. Kapitał na cele pożyteczne dla Towarzystwa.

29. Fundusz rezerwowy na kapitalizację emerytur.

30. Fundacja stypendjalna dla dzieci robotników.

31. Ze sprzedaży mięsa i słoniny.

TABL. 1. **Rachunek zysków i strat**

	Dział Og	
	Krakowskie Tow. Wzaj. Ubezp.	
	1918 r.	1919 r.
ZYSKI.		
Zasoby składek z początkiem roku	2 519 424,14	3 362 927,30
Zasoby na likwidację szkód	3 599 500,32	3 937 452,76
Pobrane składki ubezpieczenia	11 546 316,77	23 090 401,96
Opłaty dodatkowe ubezpieczonych	1 661 073,37	3 041 471,03
Prowizje i udział w zyskach tow. reasekuracyjnych		2 384 956,84
Udział tow. reasekuracyjnych w likwidacji szkód	1 272 700,20	1 935 928,26
Dochody z nieruchomości	12 847,07	4 058,24
„ z kapitałów	601 389,41	500 967,48
„ z różnicy kursu	86,36	427 948,70
Zwroty strat odpisanych	—	—
Dochody różne i przechodnie	15 708,83	39 365,24
Zmniejszenie kapitałów zapasowych	129 483,41	857 243,26
Pozostałość zysku z roku poprzedniego	—	—
Saldo strat roku sprawozdawczego	—	—
Razem zyski	**21 358 529,88**	**39 582 721,07**
STRATY.		
Odszkodowania wypłacone	3 710 193,16	6 363 250,32
Koszty zarządu	2 543 168 30	6 701 322,05
Koszty ajencji	504 584,07	3 437 065,55
Podatki na rzecz Skarbu Państwa	310 988,20	556 822,13
Umorzenie nieruchomości	—	—
„ ruchomości	—	—
„ kosztów organizacji	—	—
„ wierzytelności wątpliwych i strat z lat poprzednich	1 368,29	2 819,34
Zasilenie funduszu zapasowego	291 816,15	106 937,79
„ rezerw specjalnych	846 629,11	—
„ rezerw na różnicę kursu	—	427 948,70
„ rezerw na zwroty premji	—	—
„ funduszów przezorności pracowników	—	—
„ funduszów użyteczności publicznej	—	—
Powiększenie funduszów przezorności z własnych dochodów	—	14 165,42
Zapomogi na straże ogniowe	47 034,50	29 233,75
Ofiary na cele humanitarne	28 700,00	28 700,00
Zasoby premji na rok następny z ubezpieczeń pozostawionych na własną odpowiedź	3 362 927,30	3 641 585,07
Zasoby na likwidację szkód	3 937 452,76	6 559 666,50
Składki przekazane towarzystwom reasekuracyjnym	4 638 058,47	10 040 091,07
Opłacone odsetki	25 512,26	—
Zwrot składek członkom ubezpieczonym	980 613,90	—
„ rezerw członkom ubezpieczonym	—	—
Różnica kursu	129 483,41	—
Różne wydatki	—	—
Dywidenda dla akcjonarjuszów	—	—
Tantjemy dla zarządu i pracowników	—	—
Pozostałość zysku na lata następne	—	1 673 113,38
Razem straty	**21 358 529,88**	**39 582 721,07**

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19 — 1919/20).

n i o w y

Warsz. Tow. Ub. od ognia		Tow. Wz. Ubezp. „Snop“		Tow. Wz. Ubezp. „Dnister“	
1918 r.	1919 r.	1917/18 r.	1918/19 r.	1918 r.	1919 r.
5 464 800,00	5 952 700,00	236 318,47	385 559,10	741 673,10	817 464,20
285 065,41	4 302 817,00	48 367,80	47 980,00	586 606,05	514 422,05
33 526 106,90[2]	33 494 555,27	2 458 021,65	4 221 484,52	2 017 876,60	2 231 084,81
5 0 534,17	715 399,42	16 203,10	120 979,17	485 820,83	820 563,86
3 000 336,69	3 186 361,96	434 895,48	622 215,53	421 404,90	216 313,60
5 649 971,26[3]	2 982 951,80	403 238,84	628 669,23	208 8 5,23	165 438,32
63 832,42	35 490,05	11 116,70	36 687,02	10 953,05	12 325,68
390 332,95	1 012 272,82	73 945,53	110 857,35	154 606,34	89 983,87
—	4 602 607,84	—	—	210,00	112 968,10
—	—	—	—	4 545,99	1 641,71
—	—	—	—	6 609,53	2 412,53
—	—	14 063,40[7]	6 272,94[7]	293 492,98	523,54
860,39	126,07	3 393,78	4 307,77	—	—
—	—	—	—	—	—
48 901 840,19	**56 285 282,23**	**3 699 564,75**	**6 185 012,63**	**4 932 624,60**	**4 985 142,27**
16 396 856,23[4]	12 976 176,78	919 148,73	1 359 085,84	856 530,67	328 553,21
4 416 895,00	4 239 064,01	300 160,32	453 994,69	647 866,16	949 768,12
6 975 652,49	6 678 932,22	223 023,07	422 616,88	228 785,10	193 896,12
110 082,95	1 250 000,00	—	—	54 585,40	60 671,18
—	—	11 880,00	22 120,00	130 900,00	93 809,61
—	—	695,09	1 054,52	1 806,00	1 566,46
12 168,05	143 441,30	—	—	—	—
—	522 478,24	—	—	1 614,73	725,25
—	800 000,00	—	—	93 819,34	118 181,29
—	—	—	—	—	210 000,00
—	—	—	—	—	98 856,10
—	—	—	—	58 280,65	42 868,88
—	900 000,00	—	—	92 353,80	58 858,10
—	—	—	—	193 923,68	80 479,55
—	—	—	—	42 417,36	78 146,17
—	—	—	—	666,04	637,12
12 500,00	60 000,00	17 338,50	6 300,00	4 340,00	14 840,00
5 952 700,00	6 150 400,00	385 559,10	665 278,87	817 464,20	966 175,70
—	6 153 181,00	47 980,00	57 610,80	514 422,05	387 262,16
14 554 347,55[5]	13 655 545,15	1 226 161,21	2 105 743,19	927 924,97	1 023 365,23
81 308,92	90 890,80	72 990,80[8a]	4 481,45	—	—
—	302 400,00	440 590,95	1 060 636,10	—	223 108,20
—	—	—	—	—	—
96 321,28	—	54 036,98	—	264 924,45	53 373,82
—	—	—	26 090,29[8]	—	—
194 400,00	324 000,00	—	—	—	—
98 481,65	2 035 060,00[14]	—	—	—	—
126 , 07	3 712,73	—	—	—	—
48 901 840,19	**56 285 282,23**	**3 699 564,75**	**6 185 012,63**	**4 932 624,60**	**4 985 142,27**

TABL. 1. (c. d.) Rachunek zysków i strat

	Dział Og		
	Tow. Akc. Ub. Polonia 1918 r.	1919 r.	Polsk. Tow. 1918 r.
ZYSKI.			
Zasoby składek z początkiem roku	61 276,18	250 722,18	98 136,06[12])
Zasoby na likwidację szkód	—	13 708,39	—
Pobrane składki ubezpieczenia	1 583 746,11	5 460 784,56	630 735,96
Opłaty dodatkowe ubezpieczonych	29 769,90	211 248 64	—
Prowizje i udział w zyskach tow. reasekurac.	306 822,19	1 157 905,14	34 212,39
Udział tow. reasekurac. w likwidacji szkód	39 342,93	185 973,88	13 122,17
Dochody z nieruchomości	—	6 551,43	—
„ z kapitałów	89 315,13	79 661,44	35 304 85
„ z różnicy kursu	—	22 991,51	—
Zwroty strat odpisanych	—	—	—
Dochody różne i przechodnie	—	—	—
Zmniejszenie kapitałów zapasowych	—	—	—
Pozostałość zysku z roku poprzedniego	—	5 671,92	—
Saldo strat roku sprawozdawczego	—	—	64 416,52
Razem zyski	**2 110 272,44**	**7 395 219,09**	**875 927,95**
STRATY.			
Odszkodowania wypłacone	56 126,43	429 933,04	145 102,94
Koszty zarządu	329 409,71	1 075 354.31	81 326,88
Koszty ajencji	202 826,80	758 543,65	149 161,34
Podatki na rzecz Skarbu Państwa	14 000,00	70 000,00	—
Umorzenie nieruchomości	—	—	—
„ ruchomości	—	7 424,85	—
„ kosztów organizacji	—	—	30 431,65
„ wierzytelności wątpliwych strat z lat poprzednich	—	—	—
Zasilenie funduszu zapasowego	20 000,00	34 223,05	—
„ rezerw specjalnych	10 671,92	64 392,20	—
„ rezerw na różnicę kursu	—	—	—
„ rezerw na zwrot premji	—	—	—
„ funduszów przezorn. pracowników	2 000,00	5 000,00	—
„ funduszów użyteczności publicznej	—	—	—
Powiększenie funduszów przezorności z własnych dochodów	—	—	—
Zapomogi na straże ogniowe	—	—	—
Ofjary na cele humanitarne	3 000,00	10 000,00	—
Zasoby premji na rok następny z ubezpieczeń pozostawionych na własną odpowiedź	250 722,18	609 600,00	189 212,38
Zasoby na likwidację szkód	2 929,33	77 919,00	145 669,38
Składki przekazane tow. reasekuracyjnym	1 110 031,09	4 075 268,83	135 023,38
Opłacone odsetki	7 329,81	26 369,77	—
Zwrot składek członkom ubezpieczonym	—	—	—
„ rezerw członkom ubezpieczonym	—	—	—
Różnica kursu	12 157,28	—	—
Różne wydatki	100[11])	—	—
Dywidenda dla akcjonarjuszów	62 500.00	112 500,00	—
Tantjemy dla zarządu i pracowników	20 795,97	34 223,05	—
Pozostałość zysku na lata następne	5 671,92	4 467,34	—
Razem straty	**2 110 272,44**	**7 395 219,09**	**875 927,95**

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19—1919/20).

Reas. Patria	Lud. Tow. Wz. Ub. Wisła		Wz. Tow. Ogniowe Wisła		Wz. Tow. Ub. Farmakon	
1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
n i o w y						
189 212,38	216 252,12	292 406,84	—	72 531,16	—	—
140 249,38	30 722,90	32 567,25	—	4,25	—	—
2 038 602,23	723 136,58	980 772,44	449 123,90	654 306,03	36 818,90	53 391 87
—	113 319,47	221 195,65	5 882,65	21 758,71	434,25	606,35
189 199,65	114 254,32	150 634,48	91 846,57	139 600,73	—	—
117 317,71	104 184,90	131 891,34	609,77	63 516,19	—	—
—	—	—	—	—	—	—
67 327,67	33 166,78	24 810,36	17 508,25	17 190,08	2 529,60	3 250,55
—	—	—	—	86 314,23	2 993,54	3 077,50
—	—	—	—	—	—	—
—	8 186,73	2 839,65	—	—	—	—
—	—	5 390,00	—	—	—	—
—	—	—	—	9 380,47	—	—
—	—	—	—	—	—	—
2 741 909,02	1 343 223,80	1 842 508,01	564 971,14	1 064 601,90	42 776,29	60 326,27
546 255,55	181 992,29	234 668,77	724,42	77 261,74	1 389,00	—
222 890,18	161 335,72	397 672,86	86 487,09	162 558,75	8 257,76	15 576,70
541 869,60	58 947,31	134 212,48	47 305,73	75 239,70	—	—
7 400,00	17 291,65	38 175,85	—	—	—	—
—	—	4 909,80	—	—	—	—
—	903,00	10 030,30	—	—	—	—
—	—	—	6 146,45	5 531,80	—	—
64 416,52	510,00	13 601,50	—	—	—	—
7 100,00	124 114,48	95 200,00	—	—	13 389,81	24 764,77
—	31 028,62	23 800,00	—	—		
—	2 695,00	—	10 701,08	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	35 000,00	—	—	—	—	—
—	10 500 00	7 000,00	—	—	—	—
—	—	35 000,00	—	—	—	—
—	183,53	252,46	—	—	—	—
—	—	350,00	—	5 000,00	—	—
550 698,28	292 406,84	359 299,56	72 531,16	87 903,68	—	—
214 900,00	32 567,25	30 199,30	4 25	24 280,00	—	—
530 264,75	393 748,11	458 135,13	267 796,05	434 546,83	15 992,12	17 192,80
—	—	—	20 377,01	48 949,70	2 592,00	2 592,00
—	—	—	44 912,39[15])	98 145,90	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	555,60	200,00
—	—	—	—	—	—	—
52 500,00	—	—	—	—	—	—
3 550,00	—	—	—	44 739,90	—	—
64,14	—	—	7 985,51	443,90	—	—
2 741 909,02	1 343 223,80	1 842 508,01	564 971,14	1 064 601,90	42 776,29	60 326,27

TABL. 1 (c. d.). Rachunek zysków i strat

	Dział Ogniowy				Dział
	Tow. Wzaj. Ubezp. Białostockie		Poznański Bank Ub. Tow. Akcyjne		Krakowskie
	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1/V—31/XII 1919 r.	1918 r.
ZYSKI.					
Zasoby składek z początkiem roku	78 276,73	103 395,06	—	—	—
Zasoby na likwidację szkód	—	—	—	—	48 741,68
Pobrane składki ubezpieczenia	206 790,13	178 409,11	—	568 626,18	1 864 770,58
Opłaty dodatkowe ubezpieczonych	2 669,47	3 639,91	—	7 404,05	70 446,96
Prowizje i udział w zyskach tow. reasekurac.	—	—	—	14 324,76	78 014,62
Udział tow. reasekurac. w likwidacji szkód	44 716,95	175 355,18	—	—	340 168,36
Dochody z nieruchomości	1 406,65	4 880,41	—	—	—
„ z kapitałów	977,39	1 865,87	—	93 080,90	126 281,86
z z różnicy kursu	—	—	—	—	—
Zwroty strat odpisanych	—	—	—	—	—
Dochody różne i przechodnie	—	491,69	—	—	—
Zmniejszenie kapitałów zapasowych	—	—	—	—	7 266,00
Pozostałość zysku z roku poprzedniego	—	—	—	—	—
Saldo strat roku sprawozdawczego	—	—	—	—	—
RAZEM ZYSKI	334 837,32	468 037,23	—	683 435,89	2 535 690,06
STRATY.					
Odszkowania wypłacone	49 238,72	178 656,45	—	9 021,34	761 892,29
Koszty zarządu	61 262,89	94 102,26	—	101 647,48	51 185,19
„ ajencji	36 979,07	26 881,59	—	62 714,89	152 520,82
Podatki na rzecz Skarbu Państwa	2 160,00	1 207,00	—	—	21 711,84
Umorzenie nieruchomości	—	—	—	—	—
„ ruchomości	—	—	—	—	—
„ kosztów organizacji	—	—	—	—	—
„ wierzytelności wątpliwych strat z lat poprzednich	300,00	15 630,30	—	—	1 545,97
Zasilenie funduszu zapasowego	8 036,43	1 618,84	—	—	29 797,37
„ rezerw specjalnych	—	—	—	—	437 456,18
„ rezerw na różnicę kursu	—	—	—	—	—
„ rezerw na zwroty premij	—	—	—	—	—
„ funduszów przezorn. pracowników	—	—	—	—	—
„ funduszów użyteczności publicznej	—	—	—	—	—
Powiększenie funduszów przezorności z własnych dochodów	656,00	3 650,00	—	—	—
Zapomogi na straże ogniowe	1 943,00	5 778,50	—	—	—
Ofiary na cele humanitarne	54 391,20	70 505,57	—	211 527,45	—
Zasoby premij na rok następny z ubezpieczeń pozostawionych na własną odpowiedź.	—	—	—	4 091,29	41 988,35
Zasoby na likwidację szkód	103 395,06	63 977,21	—	290 426,90	751 409,29
Składki przekazane towarzystwom reasek.	—	—	—	—	—
Opłacone odsetki	—	—	—	—	107 387,92
Zwrot składek członkom ubezpieczonym	—	—	—	—	—
„ rezerw członkom ubezpieczonym	2 498,01	—	—	—	14 670,49
Różnica kursu	13 976,94	6 029,51	—	—	164 124,35
Różne wydatki	—	—	—	—	—
Dywidenda dla akcjonarjuszów	—	—	—	—	—
Tantjemy dla zarządu i pracowników	—	—	—	—	—
Pozostałość zysku na lata następne	—	—	—	4 006,54	—
RAZEM STRATY	334 837,32	468 037,23	—	683 435,89	2 535 690,06

BIBLJOTEKA U.P. W POZNANIU

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19—1919/20).

od gradobicia			Dział życiowy			
Tow. Wz. Ub.	Tow. Wzaj. Ubezp. „Ceres“		Krakowskie Tow. Wz. Ubezp.		Tow. Ubezp. Przezorność	
1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
—	—	—	28073914,85	28271710,71	15 796 432,12	16 136 617,05
41 988,35	—	—	1873601,43	1751459,06	—	—
2 822 692,26	1856323,65	3193887,46	2244887,75	4363792,51	2 609 475,78	4 439 109,33
120 096,31	36 658,30	63 104,25	5 688,20	37 771,29	—	—
293 318,98	111 095,34	185 747,64	—	—	32 541,67	214 523,14
511 667,54	552 786,08	754 806,51	80 852,85	101 151,88	72 394,62	61 113,90
—	—	—	16 851,99	26 024,13	78 041,56	85 769,20
138 611,19	40 799,38	81 175,36	1666283,54	1557815,27	956 527,75	933 085,93
37 359,24	—	44 533,03	288 143,44	140 066,28	407 312,78	—
—	—	—	—	—	4 058,27	28 890,67
—	64 492,35[16])	94 855,83[16])	146 214,42	150 605,75	37 134,65	88 962,80
57 474,06	—	—	1131926,29	854 631,55	—	—
—	—	—	—	—	2 421,17	2 602,22
—	—	—	—	7 982,55	—	—
4 023 207,93	**2662155,10**	**4418110,08**	**35528364,76**	**37263010,98**	**19 996 340,37**	**21 990 674,24**
1 125 381,52	921 310,07	1258010,85	2818550,53	2962957,86	2 375 852,47	1 867 279,20
85 989,90	174 012,94	219 181,89	861 152,02	1427052,85	791 669,80	1 168 903,23
597 530,04	117 760,54	216 140,79	118 961,29	681 583,80	403 063,06	1 462 207,03
30 337,45	9 993,64	14 721,40	146 301,58	123 143,13	7 457,81	70 355,24
—	—	—	—	—	—	20 274,11
—	465,05	1 395,16	—	—	—	—
—	—	1 248,90	—	—	—	—
249,59	186 466,43	—	8 243,77	3 699,98	711,44	2 495,10
39 231,46	90 449,44	485 336,56	45 053,00	—	6 797,52	26 726,67
503 777,13	—	—	76 840,88[18])	—	—	—
37 096,84	35 000,00	242 668,30	38 838,40[19])	—	—	—
—	—	—	—	—	—	12 960,00
—	—	—	—	—	—	—
—	—	10 000,00[17])	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	12 960,00
—	—	—	28271710,71	29141056,08	16 136 617,05	16 722 663,04
63 708,22	—	—	1751459,06	1981004,94	—	—
1 144 131,39	1113793,94	1916332,48	52 484,49	193 872,30	141 534,56	423 327,77
—	2 623,75	2 623,75	—	—	65 234,44	66 638,51
299 651,95	—	—	244 057,23[20])	84 137,19[20])	—	—
—	—	—	77 815,19[20])		—	—
262,40	10 279,30	—	72 745,41	600 545,34	—	—
140,00	—	5 450,00	944 151,20	63 957,51	—	—
—	—	—	—	—	64 800,00	129 600,00
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
95 720,04	—	—	—	—	2 602,22	4 284,34
4 023 207,93	**2662 155,10**	**4418 110,08**	**35528364,76**	**37 263 010,98**	**19 996 340,37**	**21 990 674,24**

TABL. 1 (c. d.). Rachunek zysków i strat

	Dział życiowy		Dział	
	Bank Wzaj. Ubezp. „Vesta"		Tow. Ubezp. „Zjednoczenie"	
	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
ZYSKI.				
Zasoby składek z początkiem roku	5 024 833,61	5 427 250,68	22 550,18	54 954,75
Zasoby na likwidację szkód	114 377,81	178 988,69	32 029,77	59 587,33
Pobrane składki ubezpieczenia	1 343 812,45	2 398 297,66	150 448,08	1 212 739,08
Opłaty dodatkowe ubezpieczonych	17 625,26	22 643,99	—	—
Prowizje i udział w zyskach tow. reasekurac.	286 322,38	672 972,52	—	5 073,55
Udział tow. reasekurac. w likwidacji szkód	—	—	—	—
Dochody z nieruchomości	27 344,40	55 843,29	—	—
„ z kapitałów	283 890,78	282 516,13	—	3 362,48
„ z różnicy kursu	8 649,30	45 170,50	—	—
Zwroty strat odpisanych	—	—	—	—
Dochody różne i przechodnie	34 869,95	101 911,85	—	201,50
Zmiejszenie kapitałów zapasowych	49 636,93	—	—	—
Pozostałość zysku z roku poprzedniego	—	—	187,58	1 408,37
Saldo strat roku sprawozdawczego	—	—	—	—
RAZEM ZYSKI	7 191 392,87	9 185 595,31	205 215,61	1 337 327,06
STRATY.				
Odszkodowania wypłacone	739 709,80	918 238,36	68 734,95	296 934,21
Koszty zarządu	218 996,42	366 539,69	52 197,31	183 197,48
„ ajencji	235 069,11	466 899,10	10 186,75	108 263,01
Podatki na rzecz Skarbu Państwa	740,88	2 138,00	—	614,20
Umorzenie nieruchomości	4 954,10	3 500,00	—	—
„ ruchomości	222,25	9 441,50	1 376,80	1 768,11
„ kosztów organizacji	—	—	4 000,00	3 705,93
„ wierzytelności wątpliwych strat z lat poprzednich	—	—	—	—
Zasilenie funduszu zapasowego	12 429,56	23 562,12	—	—
„ rezerw specjalnych	—	16 818,74	—	—
„ rezerw na różnicę kursu	—	—	—	—
„ rezerw na zwroty premij	—	—	—	—
„ funduszów przezorn. pracowników	—	—	—	—
„ funduszów użyteczności publicznej	—	—	—	—
Powiększenie funduszów przezorności z własnych dochodów	—	—	—	—
Zapomogi na straże ogniowe	—	—	—	—
Ofiary na cele humanitarne	5 427 250,68	6 329 734,58	54 954,75	402 400,49
Zasoby premij na rok następny z ubezpieczeń pozostawionych na własną odpowiedź.	178 988,69	271 895,17	—	—
Zasoby na likwidację szkód	215 073,27	493 023,33	—	18 449,60
Składki przekazane towarzystwom reasek.	36 413,63	62 961,03	3 750,00	7 500,00
Opłacone odsetki	96 652,23	183 219,00	—	—
Zwrot składek członkom ubezpieczonym	12 307,11	17 267,02	—	—
„ rezerw członkom ubezpieczonym	1 846,00	—	1 566,08	4 033,32
Różnica kursu	—	—	7 040,60[25])	19 543,30
Różne wydatki	—	—	—	—
Dywidenda dla akcjonarjuszów	10 739,14	20 357,67	—	—
Tantjemy dla zarządu i pracowników	—	—	—	—
Pozostałość zysku na lata następne	—	—	1 408,37	290 917,41
RAZEM STRATY	7 191 392,87	9 185 595,31	205 215,61	1 337 327,06

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19—1919/20).

wypadków

Warszawskie Tow. Wzaj. Ub. od Nieszcz. Wypadków		Krakowskie Tow. Ub. Wzaj.		Tow. Wz. Ub. przeciw węgrzycy świń		Warsz. Tow. Wzaj. Ubezp. Szyb	
1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
30 791,95	11 464,60	6 620,40	25 683,60	—	—	—	—
480 261,85	529 446,80	18 016,66	88 912,11	—	—	—	—
87 069,88	402 842,35	283 031,36	268 258,20	20 870,50	150 622,50	61 536,52	90 293,70
—	8 242,25	29 391,67	37 308,41	532,00	2 590,00	1 646,60	1 934,80
—	—	82 407,52	70 280,43	—	—	—	—
—	—	165 917,68	245 935,08	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
27 568,12	47 045,92	65,65	122,79	—	—	—	—
49 222,23	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
1 193,82	286,55	—	—	14 407,40[31])	101 162,60	11 374,10	1 305,00
—	—	—	—	—	—	—	—
3 440,37	522,40	—	—	—	—	—	—
—	—	76 615,85	35 845,46	—	—	—	—
679 548,22	**999 850,87**	**662 066,79**	**772 346,08**	**35 809,90**	**254 375,10**	**74 557,22**	**93 533,50**
59 056,01	85 300,54	224 110,97	349 819,52	23 798,60	211 602,30	43 943,75	46 171,40
70 544,95	139 625 37	26 218,53	48 440,94	3 739,40	4 276,20	21 570,06	34 708,09
—	43 680,20	54 389,24	43 329,99	—	—	7 719,13	11 379,00
—	—	8 404,19	11 248,38	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	15 072,18	13 641,29	8 271,90	5 946,60	155,30	539,26
—	—	—	—	—	21 000,00	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	11 550,00	—	—
15 409,96	11 739,00	25 683,60	33 114,37	—	—	—	—
529 446,80	517 291,51	88 912,11	87 279,30	—	—	—	—
—	—	219 275,97	185 472,29	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1 168,98	735,75
5 090,50	202 214,25	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
679 548,22	**999 850,87**	**662 066,79**	**772 346,08**	**35 809,90**	**254 375,10**	**74 557,22**	**93 533,50**

TABL. 1. (c. d.). Rachunek zysków i strat

	Dział Ogniowy		Dział Gradowy	
	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
ZYSKI.				
Zasoby składek z początkiem roku	9 416 156,80	11 426 918,22	—	—
Zasoby na likwidację szkód	4 550 262,48	8 989 201,08	48 741,68	41 988,35
Pobrane składki ubezpieczenia	53 178 673,50	72 972 418,98	3 721 094,23	6 016 579,72
Opłaty dodatkowe ubezpieczonych	2 835 707,21	5 164 266,79	107 105,26	183 200,56
Prowizje i udział w zyskach tow. reasekurac.	4 191 192,87	8 061 512,74	189 109,96	479 066,62
Udział tow. reasekurac. w likwidacji szkód	7 949 291,92	6 387 041,91	892 954,44	1 266 474,05
Dochody z nieruchomości	100 155,89	99 992,83	—	—
„ z kapitałów	1 399 076,23	2 001 268,39	167 081,24	219 786,55
„ z różnicy kursu	3 289,90	5 255 907,88	—	81 892,27
Zwroty strat odpisanych	4 545,99	1 641,71	—	—
Dochody różne i przechodnie	30 505,09	45 109,11	64 492,35	94 855,83
Zmiejszenie kapitałów zapasowych	437 039,79	869 429,74	7 266,00	57 474,06
Pozostałość zysku z roku poprzedniego	4 254,17	19 486,23	—	—
Saldo strat roku sprawozdawczego	64 416,52	—	—	—
RAZEM ZYSKI	84 164 568,36	121 287 922,67	5 197 845,16	8 441 318,01
STRATY.				
Odszkodowania wypłacone	22 317 302,59	22 502 863,04	1 683 202,36	2 383 392,37
Koszty zarządu	8 636 769,83	14 413 951,41	225 198,13	305 171,79
„ ajencji	8 427 264,98	12 331 972,68	270 281,36	858 670,83
Podatki na rzecz Skarbu Państwa	509 108,20	1 984 276,16	31 705,48	45 058,85
Umorzenie nieruchomości	142 780,00	120 839,41	—	—
„ ruchomości	3 404,09	20 076,13	465,05	1 395,16
„ kosztów organizacji	48 746,15	148 973,10	—	1 248,90
„ wierzytelności wątpliwych strat z lat poprzednich	3 793,02	619 671,15	188 012,40	249,59
Zasilenie funduszu zapasowego	551 176,21	1 163 260,97	120 246,81	524 568,02
„ rezerw specjalnych	888 329,65	322 956,97	437 456,18	503 777,13
„ rezerw na różnicę kursu	13 396,08	526 804,80	35 000,00	279 765,14
„ rezerw na zwroty premij	58 280,65	42 868,88	—	—
„ funduszów przezorn. pracowników	129 353,80	963 858,10	—	—
„ funduszów użyteczności publicznej	204 423,68	87 479,55	—	10 000,00
Powiększenie funduszów przezorności z własnych dochodów	42 417,36	127 311,59	—	—
Zapomogi na straże ogniowe	48 540,07	33 773,33	—	—
Ofiary na cele humanitarne	67 821,50	130 968,50	—	—
Zasoby premij na rok następny z ubezpieczeń pozostawionych na własną odpowiedź.	11 377 914,36	16 231 055,61	—	—
Zasoby na likwidację szkód	4 681 025,02	10 591 028,62	41 988,35	63 708,22
Składki przekazane towarzystwom reasek.	23 372 478,01	32 694 557,09	1 865 203,23	3 060 463,87
Opłacone odsetki	210 110,80	173 283,72	2 623,75	2 623,75
Zwrot składek członkom ubezpieczonym	1 466 117,24	1 684 290,20	107 387,92	299 651,95
„ rezerw członkom ubezpieczonym	—	—	—	—
Różnica kursu	559 977,01	53 573,82	24 949,79	262,40
Różne wydatki	14 076,94	32 119,80	164 124,35	5 590,00
Dywidenda dla akcjonarjuszów	256 900,00	489 000,00	—	—
Tantjemy dla zarządu i pracowników	119 277,62	2 117 572,95	—	—
Pozostałość zysku na lata następne	13 783,50	1 685 808,03	—	95 720,04
RAZEM STRATY	84 164 568,36	121 287 922,67	5 197 845,16	8 441 318,01

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19 - 1919/20).

Dział życiowy		Dział wypadków		RAZEM	
1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
48 895 180,58	49 835 578,44	59 962,53	92 102,95	58 371 299,91	61 354 599,61
1 987 979,24	1 930 447,75	530 308,28	677 946,24	7 117 291,68	11 639 583,42
6 198 205,98	11 201 199,50	602 956,34	2 124 755,83	63 700 930,05	92 314 954,03
23 313,46	60 415,28	31 570,27	50 075,46	2 997 696,20	5 457 958,09
318 864,05	887 495,66	82 407,52	75 353,98	4 781 574,40	9 503 429,00
153 247,47	162 265,78	165 917,68	245 935,08	9 161 411,51	8 061 716,82
122 237,95	167 636,62	—	—	222 393,84	267 629,45
2 906 702,07	2 773 417,33	27 633,77	50 531,19	4 500 493,31	5 045 003,46
704 105,52	185 236,78	49 222,23	—	756 617,65	5 523 036,93
4 058,27	28 890,67	—	—	8 604,26	30 532,38
218 219,02	341 480,40	26 975,32	102 955,65	340 191,78	584 400,99
1 181 563,22	854 631,55	—	—	1 625 869,01	1 781 535,35
2 421,17	2 602,22	3 627,95	1 930,77	10 303,29	24 019,22
—	7 982,55	76 615,85	35 845,46	141 032,37	43 828,01
62 716 098,00	**68 439 280,53**	**1 657 197,74**	**3 457 432,61**	**153 735 709,26**	**201 632 226,76**
5 934 112,80	5 748 475,42	419 644,28	989 827,97	30 354 262,03	31 624 558,80
1 871 818,24	2 962 495,77	174 270,25	410 248,08	10 908 056,45	18 091 867,05
757 093,46	2 610 689,93	72 295,12	206 652,20	9 526 934,92	16 007 985,64
154 500,27	195 636,37	8 404,19	11 862,58	703 718,14	2 236 833,96
4 954,10	23 774,11	—	—	147 734,10	144 613,52
222,25	9 441,50	1 376,80	1 768,11	5 468,19	32 680,90
—	—	4 000,00	3 705,93	52 746,15	153 927,93
8 955,21	6 195,08	—	—	200 760,63	626 115,82
64 280,08	50 288,79	23 499,38	20 127,15	759 202,48	1 758 244,93
115 679,28	16 818,74	—	21 000,00	1 441 465,11	864 552,84
—	—	—	—	48 396,08	806 569,94
—	12 960,00	—	—	58 280,65	55 828,88
—	—	—	—	129 353,80	963 858,10
—	—	—	—	204 423,68	97 479,55
—	—	—	—	42 417,36	127 311,59
—	—	—	—	48 540,07	33 773,33
—	12 960,00	—	11 550,00	67 821,50	155 478,50
49,835 578,44	52 193 453,70	96 048,31	447 253,86	61 309 541,11	68 871 763,17
1 930 447,75	2 252 900,11	618 358,91	604 570,81	7 271 820,03	13 512 207,76
409 092,32	1 110 223,40	219 275,97	203 921,89	25 866 049,53	37 069 166,25
101 648,07	129 599,54	4 918,98	8 235,75	319 301,60	313 742,76
418 524,65	267 356,19	5 090,50	202 214,25	1 997 120,31	2 453 512,59
85 052,52	617 812,36	—	—	85 052,52	617 812,36
945 997,20	63 957,51	1 566,08	4 033,32	1 532 490,08	121 827,05
—	—	7 040,60	19 543,30	185 241,89	57 253,10
64 800,00	129,600,00	—	—	321 700,00	618 600,00
10 739,14	20 357,67	—	—	130 016,76	2 137 930,62
2 602,22	4 284,34	1 408,37	290 917,41	17 794,09	2 076 729,82
62 716 098,00	**68 439 280,53**	**1 657 197,74**	**3 457 432,61**	**153 735 709,26**	**201 632 226,76**

TABL. 2. **B i l a n s**

	Dział Og	
	Krakowskie Tow. Wzaj. Ubezp.	
	1918 r.	1919 r.
STAN CZYNNY.		
Gotówka i sumy w bankach	5 728 489,09	9 197 454,55
Papiery wartościowe funduszów własnych	11 708 062,65	15 178 868,44
Sumy hipoteczne	74 831,87	74 410,08
Nieruchomości	1 750 000,00	1 750 000,00
Ruchomości	—	—
Koszty organizacji	—	—
Rachunki nieuregulowane przez towarzystwa reasekuracyjne	1 274 921,51	4 689 637,04
Rachunki nieuregulowane przez ajencje	9 259 836,03	10 457 389,73
Pożyczki udzielone z funduszów specjalnych	—	—
„ „ na zastaw polis i papierów wartościowych	—	—
Pożyczki udzielone urzędnikom na budowę domów	—	—
„ „ z funduszów ogóln. towarzystw.	—	—
Różni dłużnicy	4 822 901,87	5 603 710,94
Papiery wartościowe, lokaty i nieruchomości funduszów specjalnych	—	—
Straty	348 027,83[1])	347 824,25[1])
Sumy przechodnie	—	—
BILANS	**34 967 070,85**	**47 299 295,03**
STAN BIERNY.		
Kapitał akcyjny	—	—
„ zakładowy	—	—
„ zapasowy	6 682 699,62	6 776 648,07
Rezerwa na różnicę kursu	1 124 483,72	1 552 432,42
„ na pokrycie strat wojennych	—	—
„ na umorzenie aktywów niepewnych	—	—
Umorzenie nieruchomości	—	—
„ ruchomości	—	—
„ kosztów organizacji	—	—
Rezerwy wolne	8 023 697,15	7 634 946,84
Fundusze emerytalne i przezorności pracowników	3 857 556,33	4 646 430,23
Zasoby składek po potrąceniu reasekuracji	3 362 927,30	6 559,666,50
„ na likwidację szkód	3 937 452,76	3 641 585,07
Fundusze użyteczności publicznej	337 241,70	345 382,96
Rachunki nieuregulowane z towarzystwami reasekuracyjnemi	4 267 717,20	9 535 116,63
Rachunki nieuregulowane z ajencjami	—	—
Należność skarbowa	—	—
Dywidenda niepodniesiona	—	—
Różni wierzyciele	2 388 033,07	4 933 972,93
Sumy przechodnie	—	—
Zyski wykazane w bilansie	985 262,00	1 673 113,38
Kaucje	—	—
BILANS	**34 967 070,85**	**47 299 295,03**

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19—1919/20).

Warsz. Tow. Ub. od Ognia n i o w y		Tow. Wz. Ubezp. „Snop"		Tow. Wz. Ubezp. „Dnister"	
1918 r.	1919 r.	1917/18 r.	1918/19 r.	1918 r.	1919 r.
5 748 522,09	12 817 211,09	1 025 894,39	1 934 160,46	2 153 040,49	1 813 538,44
6 508 596,40	11 601 611,77	1 123 641,02	2 025 437,81	1 517 993,42	1 389 895,65
490 320,00	490 320,00	—	—	—	—
1 477 359,30	2 924 381,50	1 106 000,00	1 106 000,00	385 000,00	336 000,00
—	—	2 745,05	6 104,53	—	—
—	—	—	2 000,75	—	—
3 050 706,90	10 039 167,34	31 299,79	96 445,19	—	—
6 506 868,73	6 989 245,81	484 472,85	864 423,18	2 418 374,64	3 299 613,82
—	—	—	—	71 911,38	70 806,70
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	145 091,10	491 381,10
—	—	—	—	—	—
378 397,81	1 298 119,94	12 557,29	22 574,52	3 005,57	2 678,84
934 848,00	1 035 328,00	57 169,26	80 193,26	1 157 180,79[9])	1 603 283,54[9])
—	—	—	—	—	—
—	—	—	79 484,50	—	—
25 095 619,23	**47 195 385,45**	**3 843 779,65**	**6 216 824,20**	**7 851 597,39**	**9 007 198,09**
2 160 000,00	4 320 000,00	—	—	—	—
—	432 000,00	—	—	—	—
1 080 000,00	2 088 000,00	2 261 370,11[6])	2 939 417,45[6])	1 206 516,98	1 294 876,17
156 132,50	191 426,59	17 521,36	20 276,69	—	98 856,10
—	—	—	—	1,749 621,38	1 749 097,85
477 521,76	1 000 000,00	67 517,36	68 212,73	—	—
54 669,06	54 669,06	35 640,00	57 760,00	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	21 290,69	78 757,44	716 619,23	962 050,05
934 848,00	1 035 328,00	63 975,39	95 332,09	1 211 874,78	1 385 280,00
5 952 700,00	6 150 400,00	436 090,67	846 970,23	817 464,20	966 175,70
4 302 817,00	6 153 181,00	67 098,87	113 288,41	514 422,05	387 262,16
—	—	—	—	328 567,41[10])	409 046,97[10])
7,671 345,22	15 283 442,87	112 336,78	438 018,46	1 260 478,64	1 423 346,15
—	218 596,61	8 290,83	27 312,69	28 440,03	15 416,71
259 405,64	726 489,64	14 693,51	35 654,22	—	—
69 710,18	105 787,58	82 054,94	94 930,99	—	—
1 492 473,55	5 150 945,90	229 371,59	346 529,64	666,04	637,11
68 405,65	609 945,47	—	—	—	16 926,65
415 590,67	3 675 172,73	426 527,55	1 054 363,16	16 926,65	298 226,47
—	—	—	—	—	—
25 095 619,23	**47 195 385.45**	**3 843 779,65**	**6 216 824,20**	**7 851 597,39**	**9 007 198,09**

TABL. 2. (c. d.). Bilans

	Dział Og		
	Tow. Akc. Ub. Polonia		Polsk. Tow.
STAN CZYNNY.	1918 r.	1919 r.	1918 r.
Gotówka i sumy w bankach	1 910 695,22	1 896 351,05	419 853,15
Papiery wartościowe funduszów własnych	246 009,54	812 225,81	—
Sumy hipoteczne	—	—	300 000,00
Nieruchomości	—	2 064 491,74	—
Ruchomości	25 821,79	74 248,46	8 503,88
Koszty organizacji	69 647,51	81 350,88	—
Rachunki nieuregulowane przez towarzystwa reasekuracyjne	83 923,37	143 526,08	383 500,33
Rachunki nieuregulowane przez ajencje	331 020,48	1 059 420,66	—
Pożyczki udzielone z funduszów specjalnych	—	—	—
„ „ na zastaw polis i papierów wartościowych	—	—	—
Pożyczki udzielone urzędnikom na budowę domów	—	—	—
Pożyczki udzielone z funduszów ogólnych towarzystw	—	—	—
Różni dłużnicy	33 244,98	167 707,71	—
Papiery wartościowe, lokaty i nieruchomości funduszów specjalnych	—	—	—
Straty	—	—	64 416,52
Sumy przechodnie	7 284,50	40 440,56	—
BILANS	**2 707 647,39**	**6 339 762,95**	**1 176 273,88**
STAN BIERNY.			
Kapitał akcyjny	1 250 000,00	1 250 000,00	750 000,00
„ zakładowy	500 000,00	500 000,00	—
„ zapasowy	—	20 000,00	—
Rezerwa na różnicę kursu	—	—	—
„ na pokrycie strat wojennych	—	—	—
„ na umorzenie aktywów niepewnych	—	—	—
Umorzenie nieruchomości	—	—	—
„ ruchomości	—	—	—
„ kosztów organizacji	—	—	—
Rezerwy wolne	—	10 671,92	—
Fundusze emerytalne i przezorności pracowników	21 096,56	53 172,88	—
Zasoby składek po potrąceniu reasekuracji	250 722,18	609 600,00	189 212,38
„ na likwidację szkód	2 929,33	77 919,00	140 249,38
Fundusze użyteczności publicznej	—	—	—
Rachunki nieuregulowane z towarzystwami reasekuracyjnemi	478 936,41	2 545 684,53	94 926,70
Rachunki nieuregulowane z ajencjami	—	—	—
Należność skarbowa	62 003,10	241 964,94	—
Dywidenda niepodniesiona	—	10 750,00	—
Różni wierzyciele	—	675 196,59[12])	—
Sumy przechodnie	2 997,40	—	1 885,42
Zyski wykazane w bilansie	138 639,81	342 230,49	—
Kaucje	322,60	2 572,60	—
BILANS	**2 707 647,39**	**6 339 762,95**	**1 176 273,88**

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19—1919/20).

Reas. Patria 1919 r.	Lud. Tow. Wz. Ub. Wisła 1918 r.	Lud. Tow. Wz. Ub. Wisła 1919 r.	Wz. Tow. Ogniowe Wisła 1918 r.	Wz. Tow. Ogniowe Wisła 1919 r.	Wz. Tow. Ub. Farmakon 1918 r.	Wz. Tow. Ub. Farmakon 1919 r.
627 873,71	1 076 018,76	1 183,356,33	223 457,33	538 995,65	8 856,27	9 802,48
514 540,00	45 572,84	139 720,00	295 411,85	364 330,85	97 661,55	123 185,75
300 000,00	—	—	—	—	—	—
—	—	500 010,00	—	—	—	—
21 003,88	111 672,34	85 122,35	3 174,67	33 174,67	—	—
—	—	—	61 464,52	55 318,07	—	—
1 006 210,73	137 406,41	201 707,77	27 887,78	31 821,41	—	8 520,86
—	271 735,30	198 316,56	66 387,07	132 409,47	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
124 167,68	24 674,47	29 934,04	135,58	216,70	9 336,61	9 834,28
—	—	—	54 730,55	52 535,65	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	90,70	51,85
2 593 796,00	**1 667 080,12**	**2 338 167,05**	**732 649,35**	**1 208 802,47**	**115 945,13**	**151 395,22**
1 500 000,00	—	—	—	—	—	—
—	—	—	426 701,70	426 726,15	43 200,00	43 200,00
—	262 504,55	386 619,20	1 102,60	46 014,99	44 951,00	49 745,62
—	5 390,00	—	19 746,44	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	65 626,22	96 654,67	—	—	5 500,00	18 500,00
8 435,97	49 522,49	93 535,85	56 244,05	68 383,15	—	—
550 698,28	292 406,83	359 299,56	72 531,16	87 903,68	—	—
184 900,00	32 567,25	30 199,30	4,25	24 280,00	—	—
—	—	—	—	—	362,29	264,00
271 444,45	698 649,19	940 425,25	35 668,60	281 627,74	—	4 968,19
—	67 100,79	—	20 915,03	447,65	—	—
—	—	—	4 106,35	15 146,20	126,28	1 177,35
—	—	—	—	—	—	—
—	38 169,70	312 180,76[12a)]	32 317,81	65 874,16	836,66	7 370,44
7 703,16	—	252,46	—	—	7 579,09	1 404,85
70 614,14	155 143,10	119 000,00	63 311,36	192 398,75	13 389,81	24 764,77
—	—	—	—	—	—	—
2 593 796,00	**1 667 080,12**	**2 338 167,05**	**732 649,35**	**1 208 802,47**	**115 945,13**	**151 395,22**

TABL. 2 (c. d.). Bilans

	Dział Ogniowy				Dział
	Białostockie Tow. Wzaj. Ubezp.		Poznański Bank Ub. Tow. Akcyjne		Krakowskie
	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.
STAN CZYNNY.					
Gotówka i sumy w bankach	14 011,45	28 765,56	—	1 612 920,59	29 516,84
Papiery wartościowe funduszów własnych	—	—	—	2 127 748,35	2 624 558,04
Sumy hipoteczne	—	—	—	—	—
Nieruchomości	140 000,00	140 000,00	—	—	—
Ruchomości	2 900,00	2 900,00	—	79 506,75	—
Koszty organizacji	—	—	—	—	—
Rachunki nieuregulowane przez towarzystwa reasekuracyjne	26 152,19	19 200,00	—	—	82 120,14
Rachunki nieuregulowane przez ajencje	—	—	—	367 154,62	—
Pożyczki udzielane z funduszów specjalnych	—	—	—	—	—
„ „ na zastaw polis i papierów wartościowych	—	—	—	—	—
Pożyczki udzielane urzędnikom na budowę domów	—	—	—	—	—
Pożyczki udzielane z funduszów ogóln. towarzystw	—	—	—	—	—
Różni dłużnicy	57 300,63	76 968,72	—	15 156,39	1 194 208,72
Papiery wartościowe, lokaty i nieruchomości funduszów specjalnych	—	—	—	—	—
Straty	—	—	—	—	—
Sumy przechodnie	55 000,00	—	—	—	—
BILANS	295 364,27	267 834,28	—	4 202 486,70	3 930 403,74
STAN BIERNY.					
Kapitał akcyjny	—	—	—	2 500 000,00	—
„ zakładowy	—	—	—	1 000 000,00	—
„ zapasowy	144 006,46	152 042,89	—	—	2 193 406,17
Rezerwa na różnicę kursu	—	—	—	—	293 254,50
„ na pokrycie strat wojennych	—	—	—	—	—
„ na umorzenie aktywów niepewnych	—	15 630,30	—	—	—
Umorzenie nieruchomości	—	—	—	—	—
„ ruchomości	—	—	—	—	—
„ kosztów organizacji	—	—	—	—	—
Rezerwy wolne	—	—	—	—	840 282,39
Fundusze emerytalne i przezorności pracowników	—	—	—	—	—
Zasoby składek po potrąceniu reasekuraeji	103 395,06	70 505,57	—	211 527,45	—
„ na likwidację szkód	—	—	—	4 091,29	41 988,35
Fundusz użyteczności publicznej	—	—	—	—	—
Rachunki nieuregulowane z towarzystwami reasekuracyjnemi.	10 856,74	—	—	209 083,86	226 542,66
Rachunki nieuregulowane z ajencjami	—	—	—	260 752,38	—
Należność skarbowa	3 994,90	10 766,80	—	—	—
Dywidendy niepodniesione	—	—	—	—	—
Różni wierzyciele	24 074,68	15 269,88	—	13 025,18	139 729,86
Sumy przechodnie	—	—	—	—	87 811,89
Zyski wykazane w bilansie	8 036,43	1 618,84	—	4 006,54	107 387,92[1])
Kaucje	1 000,00	2 000,00	—	—	—
BILANS	295 364,27	267 834,28	—	4 202 486,70	3 930 403,74

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19 — 1919/20).

od gradobicia			Dział życiowy			
Tow. Wz. Ub.	Tow. Wzaj. Ubezp. „Ceres“		Krakowskie Tow. Wz. Ubezp.		Tow. Ubezp. „Przezorność“	
1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
142 695,70	514 652,03	1 263 122,71	3 336 638,71	1 230 613,00	2 242 925,01	1 535 330,46
2815833,02	172 173,04	725 650,88	9 854 104,34	14 509 523.72	9 428 902,37	10 159 801,14
—	—	—	10210917,80	8 986 264,10	3 271 104,00	3 163 104,00
—	—	—	396 900,00	396 900,00	1 769 242,78	4 100 482,83
—	1 860,21	1 395,16	—	—	—	—
—	—	1 248,90	—	—	—	—
355 313,26	21 011,36	8 885,36	128 684,89	68 690,63	322 145,72	511 847,38
—	38 735,16	70 016,14	1 205 080,12	1 771 363,86	1 529 128,78	2 072 959,88
—	—	—	—	—	—	—
—	—	-	3 138 619,57	9 790 918,30	2 061 928,07	1 527 594,94
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
1388097,06	132 361,84	129 695,57	9 267 582,62	1 346 783,92	176 912,43	221 813,21
—	32 223,49	32 223,49	—	7 982,55 } 347 824,25[1]	—	—
—	—	—	349 088,00[1]	—	—	—
—	5 862,89	30 267,36	—	—	147 057,04	19 877,21
4701 939,04	918 880,02	2 262 505,57	37 887 616,05	38 456 864,33	20 949 346,20	23312811,05
—	—	—	—	—	1 080,000,00	1 080 000,00
—	65 593,74	65 593,74	—	—	—	—
2 232 637,64	446 210,34	955 525,61	2 096 324,23	2 141 377,23	65 814,77	92 541,44
330 351,34	—	35 000,00	45 342,01	45 342 01	—	376 434,48
—	—	—	1 330 446,96	1 428 369,55	—	—
—	77 102,35	75 979,06	820 959,91	550 342,96	—	—
—	—	—	—	—	125 863,96	132 774,73
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
1 392 480,04	—	—	823 406,51	302 447,40	32 810,18	46 173,52
—	50 584,79	58 740,08	1 203316,61	1 321 517,77	—	—
—	—	—	28 271 710,71	29 141 056,08	16 136 617,04	16 722 663,04
63 708,22	93 685,27	87 609,31	1 751 459,06	1 981 004,94	1 898 061,77	1 815 018,97
—	—	—	—	—	20 736,00	20 736,00
353 342,19	—	208 495,55	74 495,13	115 415,50	581 408,90	746 591,26
—	—	3 995,50	—	85 341,18	16 175,87	15 811,87
—	—	—	—	—	—	2 982,90
—	6 089,02	—	618 432,22	778 352,25	40 882.45	29 477,10
70 416,33	25 852,90	114,83	485 771,59	566 297,46	743 066,46	1 819 728,29[2])
163 283,24	25 223,37	28 179,22	—	—	133 048,77	176 361,79
95 720,04[1])	128 538,24	743 272,67	365 951,11	—	74 860,03	227 176 68
—	—	—	—	—	—	8 338,98
4701 939,04	918 880,02	2 262 505,57	37 887 616,05	38 456 864,33	20 949 346,20	23312811,05

TABL. 2 (c. d.) Bilans

	Dział życiowy		Dział	
	Bank Wzaj. Ubezp. „Vesta"		Tow. Ubezp. „Zjednoczenie"	
	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
STAN-CZYNNY.				
Gotówka i sumy w bankach	738 469,54	716 984,23	42 793,38	520 657,81
Papiery wartościowe funduszów własnych	69 039,45	616 371,95	—	10 500,00
Sumy hipoteczne	3 912 553,00	3 211 953,00	—	—
Nieruchomości	535 000,00	2 570 976,31	—	—
Ruchomości	2 900,00	18 883,00	11 772,57	19 888,20
Koszty organizacji	—	—	46 751,95	52 928,95
Rachunki nieuregulowane przez towarzystwa reasekuracyjne	266 830,41	554 159,97	—	—
Rachunki nieuregulowane przez ajencje	285 261,73	500 133,60	—	—
Pożyczki udzielane z funduszów specjalnych	—	—	—	—
„ „ na zastaw polis i papierów wartościowych	—	870 518,17	—	—
Pożyczki udzielane urzędnikom na budowę domów	—	—	—	—
Pożyczki udzielane z funduszów ogóln. towarzystw	—	—	—	—
Różni dłużnicy	977 537,17	722,843,02	106 346,97	485 216,38
Papiery wartościowe, lokaty i nieruchomości funduszów specjalnych	—	—	—	—
Straty	—	—	—	—
Sumy przechodnie	69 908,81	536 370,36	1 766,65	1 589,99
BILANS	6 857 500,11	10 319 193,61	209 431,52	1 090 781,33
STAN BIERNY.				
Kapitał akcyjny	—	—	—	—
„ zakładowy	138 652,62	1 144 867,40	62 500,00	62 500,00
„ zapasowy	65 143,39	71 358,17	—	—
Rezerwa na różnicę kursu	—	—	—	—
„ na pokrycie strat wojennych	—	7 147,18	—	—
„ na umorzenie aktywów niepewnych	80 000,00	—	—	—
Umorzenie nieruchomości	—	—	—	—
„ ruchomości	—	—	2 207,12	3 975,23
„ kosztów organizacji	—	—	8 692,63	12 398,56
Rezerwy wolne	233 729,05	206 074,62	—	—
Fundusze emerytalne i przezorności pracowników	—	—	—	—
Zasoby składek po potrąceniu reasekuracji	5 427 250,68	6 329 734,58	54 954,75	402 400,49
„ na likwidację szkód	178 988,69	292 582,67	59 587,33	260 590,87
Fundusz użyteczności publicznej	—	—	—	—
Rachunki nieuregulowane z towarzystwami reasekuracyjnemi	110 244,33	367 485,81	—	—
Rachunki nieuregulowane z ajencjami	—	—	—	—
Należność skarbowa	—	—	201,50	1 322,00
Dywidendy niepodniesione	6 011,46	7 057,85	—	—
Różni wierzyciele	414 440,97	1 468 610,28[23]	10 567,65	56 676,77
Sumy przechodnie	75 138,35	184 248,90	9 312,17[26]	—
Zyski wykazane w bilansie	124 295,57	235 621,15	1 408,37	290 917,41
Kaucje	3 605,00	4 405,00	—	—
BILANS	6 857 500,11	10 319 193,61	209 431,52	1 090 781,33

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19—1919/20).

w y p a d k ó w							
Warszawskie Tow. Wzaj. Ub. od nieszcz. wypadków		Krakowskie Tow. Ub. Wzaj.		Tow. Wz. Ub. przeciw węgrzycy świń		Warsz. Tow. Wzaj. Ubezp. Szyb	
1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
244 987,44	568 950,68	1 797,75	38 857,28	15 176,60	42 123,20	3 280,41	6 524,52
701 975,15	708 275,15	—	—	—	—	172,80	172,80
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
6,00	8,00	—	—	—	—	1 117,02	1 117,02
2,00	2,00	—	—	—	—	—	—
—	—	29 049,23	159 162,26	—	—	—	—
—	12 434,14	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
--	—	—	—	—	—	—	—
94 564,79	93 161,17	112 465,81	113 638,01	—	—	3 394,35	3 644,35
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	76 615,85	35 845,45	—	—	—	—
38 282,92[27])	27 068,02[27])	—	—	—	—	11 374,10	1 305,00
1 079 818,30	**1 409 899,16**	**219 928,64**	**347 503,00**	**15 176,60**	**42 123,20**	**19 338,68**	**12 763,69**
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	50 878,38	—	—	—	10 862,00	3 747,75
2 066,55	2 066,55	25 753,71	39 395,00	15 176,60	42 123,20	8 321,38	8 476,68
86 278,92	93 658,32	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
59 484,75	59 484,75	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
88 918,05[29])	88 918,05[29])	—	—	—	—	—	—
430,05[28])	430,05[28])						
—	—	—	—	—	—	—	—
533 392,16	529 030,51	25 683,60	33 114,37	—	—	—	—
—	—	88 912,11	87 279,30	—	—	—	—
57 207,25[30])	56 308,95[30])	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	1 521,87	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
235 307,07	376 265,86	28 700,84	187 714,33	—	—	—	—
11 643,00	—	—	—	—	—	—	—
5 090,50	202 214,25	—	—	—	—	155,30	539,26
—	—	—	—	—	—	—	—
1 079 818,30	**1 409 899,16**	**219 928,64**	**347 503,00**	**15 176,60**	**42 123,20**	**19 338,68**	**12 763,69**

TABL. 2 (c. d). Bilans

	Dział Ogniowy		Dział Gradowy	
	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
STAN CZYNNY.				
Gotówka i sumy w bankach	18 308 838,24	31 660 429,91	544 168,87	1 405 818,41
Papiery wartościowe funduszów własnych	21 542 949,27	34 277 564,43	2 796 731,08	3 541 483,90
Sumy hipoteczne	865 151,87	864 730,08	—	—
Nieruchomości	4 858 359,30	8 820 883,24	—	—
Ruchomości	154 817,73	302 060,64	1 860,21	1 395,16
Koszty organizacji	131 112,03	138 669,70	—	1 248,90
Rachunki nieuregulowane przez towarzystwa reasekuracyjne	5 015 798,28	16 236 236,42	103 131,50	364 198,62
Rachunki nieuregulowane przez ajencje	19 338 695,10	23 367 973,85	38 735,16	70 016,14
Pożyczki udzielane z funduszów specjalnych	71 911,38	70 806,70	—	—
„ „ na zastaw polis i papierów wartościowych	—	—	—	—
Pożyczki udzielane urzędnikom na budowę domów	145 091,10	491 381,10	—	—
Pożyczki udzielane z funduszów ogóln. towarzystw	—	—	—	—
Różni dłużnicy	5 341 554,81	7 351 069,76	1 326 570,56	1 517 792,63
Papiery wartościowe, lokaty i nieruchomości funduszów specjalnych	2 203 928,60	2 771 340,45	32 223,49	32 223,49
Straty	412 444,35	347 824,25	—	—
Sumy przechodnie	62 375,20	119 976,91	5 862,89	30 267,36
BILANS	78 453 027,26	126 820 947,44	4 849 283,76	6 964 444,61
STAN BIERNY.				
Kapitał akcyjny	4 160 000,00	9 570 000,00	—	—
„ zakładowy	969 901,70	2 401 926,15	65 593,74	65 593,74
„ zapasowy	11 683 151,32	13 753 364,39	2 639 616,51	3 188 163,25
Rezerwa na różnicę kursu	1 323 274,02	1 862 991,80	293 254,50	355 351,34
„ na pokrycie strat wojennych	1 749 621,38	1 749 097,85	—	—
„ na umorzenie aktywów niepewnych	545 039,12	1 083 843,03	77 102,35	75 979,06
Umorzenie nieruchomości	90 309,06	112 429,06	—	—
„ ruchomości	—	—	—	—
„ kosztów organizacji	—	—	—	—
Rezerwy wolne	8 832 733,29	8 801 580,92	840 282,39	1 392 480,04
Fundusze emerytalne i przezorności pracowników	6 195 117,60	7 385 898,17	50 584,79	58 740,08
Zasoby składek po potrąceniu reasekuracji	11 477 449,78	16 412 746,97	—	—
„ na likwidację szkód	8 997 540.89	10 616 706,23	135 673,62	151 317,53
Fundusz użyteczności publicznej	666 171,40	754 693,93	—	—
Rachunki nieuregulowane z towarzystwami reasekuracyjnemi	14 630 915,48	30 933 158,13	226 542,66	561 837,74
Rachunki nieuregulowane z ajencjami	124 746,68	522 526,04	—	3 995,50
Należność skarbowa	344 329,78	1 031 199,15	—	—
Dywidendy niepodniesione	151 765,12	211 468,57	6 089,02	—
Różni wierzyciele	4 205 943,10	11 521 002,59	165 582,76	70 531,16
Sumy przechodnie	80 867,56	636 232,59	113 035,26	191 462,46
Zyski wykazane w bilansie	2 222 827,38	7 455 509,27	235 926,16	838 992,71
Kaucje	1 322,60	4 572,60	—	—
BILANS	78 453 027,26	126 820 947,44	4 849 283,76	6 964 444,61

Towarzystw Ubezpieczeń. Rok 1918 i 1919 (1918/19—1919/20).

Dział życiowy		Dział wypadków		RAZEM	
1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.	1918 r.	1919 r.
6 318 033,26	3 482 927,69	308 035,58	1 177 113,49	25 479 075,95	37 726 289,50
19 352 046,16	25 285 696,81	702 147,95	718 947,95	44 393 874,46	63 823 693,09
17 394 574,80	15 361 321,10	—	—	18 259 726,67	16 226 051,18
2 701 142,78	7 068 359,14	—	—	7 559 502,08	15 889 242,38
2 900,00	18 883,00	12 895,59	21 013,22	172 473,53	343 352,02
—	—	46 753,95	52 930,95	177 865,98	192 849,55
717 661,02	1 134 697,98	29 049,23	159 162,26	5 865 640,03	17 894 295,28
3 019 470,63	4 344 457,34	—	12 434,14	22 396 900,89	27 794 881,47
5 200 547,64	—	—	—	5 272 459,02	70 806,70
—	12 189 031,41	—	—	—	12 189 031,41
—	—	—	—	145 091,10	491 381,10
—	—	—	—	—	—
10 422 032,22	2 291 440,15	316 771,92	695 659,91	17 406 929,51	11 855 962 45
—	—	—	—	2 236 152,09	2 803 563,94
349 088,00	355 806,80	76 615,85	35 845,45	838 148,20	739 476,50
216 965,85	556 247,57	51 423,67	29 963,01	336 627,61	736 454,85
65 694 462,36	**72 088 868,99**	**1 543 693,74**	**2 903 070,38**	**150 540 467,12**	**208 777 331,42**
1 080 000,00	1 080 000,00	—	—	5 240 000,00	10 650 000,00
138 652,62	1 144 867,40	124 240,38	66 247,75	1 298 388,44	3 678 635,04
2 227 282,39	2 305 276,84	51 318,24	92 061,43	601 368,46	19 338 855,91
45 342,01	421 776,49	86 278,92	93 658,32	1 748 149,45	2 743 777,95
1 330 446,96	1 435 516,73	—	—	3 080 068,34	3 184 614,58
900 959,91	550 342,96	59 484,75	59 484,75	1 582 586,13	1 769 649,80
125 863,96	132 774,73	—	—	216 173,02	245 203,79
—	—	2 207,12	3 975,23	2 207,12	3 975,23
—	—	8 692,63	12 398,56	8 692,63	12 398,56
1 089 945,74	554 695,54	89 348,10	89 348,10	10 852 309,52	10 838 104,60
1 203 316,61	1 321 517,77	—	—	7 449 019,00	8 766 156,02
49 835 578,43	52 193 453,70	614 030,51	964 545,37	61 927 058,72	69 570 746,04
3 828 509,52	4 088 606,58	148 499,44	347 870,17	13 110 223,47	15 204 500,51
20 736,00	20 736,00	57 207,25	56 308,95	744 114,65	831 738,88
766 148,36	1 229 492,57	—	—	15 623 606,50	32 724 488,44
16 175,87	101 153,05	—	—	140 922,55	627 674,59
—	2 982,90	201,50	2 843,87	344 531,28	1 037 025,92
665 326,13	814 887,20	—	—	323 180,27	1 026 355,77
1 643 279,02	3 854 636,03	274 575,56	620 656,96	6 289 380,44	16 066 826,74
208 187,12	360 610,69	20 955,17	—	423 045,11	1 188 3 5,74
565 106,71	462 797,83	6 654,17	493 670,92	3 030 514,42	9 250 970,73
3 605,00	12 743,98	—	—	4 927,60	17 316,58
65 694 462,36	**72 088 868,99**	**1 543 693,74**	**2 903 070,38**	**150 540 467,12**	**208 777 331,42**

TABL. 3. **Dochodowość Towarzystw Ubezpieczeń**

TOWARZYSTWA UBEZPIECZEŃ	Zysk z 1918 roku				Zysk
	Sumy pozostawione w bilansie jako własność towarzystwa	Sumy przeznaczone do wypłacenia uczestnikom	Sumy przeznaczone na zasiłki dla pracowników lub instytucji	Ogólna suma zysku	Sumy pozostawione w bilansie jako własność towarzystwa
Krak. Tow., dział ogniowy	1 008 961,85	980 613,90	75 734,50	2 065 310,25	— 322 356,77
Warsz. Tow. Ubezpieczeń	11 433,73	194 400,00	110 981,65	316 815,38	947 027,96
„Snop"	— 4 882,09*)	440 590,95	17 338,50	453 047,36	12 593,81*)
„Dnister"	— 8 686,99	—	291 283,52	282 596,53	564 758,80
„Polonia"	36 343,84	62 500,00	25 795,97	124 639,81	104 835,52
„Patria"	— 33 984,87	—	—	— 33 984,87	7 164,14
„Wisła" we Lwowie . .	158 741,10	—	45 683,53	204 424,63	128 550,10
„Wisła" w Warszawie . .	24 833,04	44 912,39	—	69 745,43	— 3 404,77
„Farmakon"	13 389,81	—	—	13 389,81	24 764,77
Towarzystwo Białostockie	8 036,43	—	2 599,00	10 635,43	1 618,84
Poznański Bank Ubezp. .	—	—	—	—	4 006,54
Krak. Tow., dział gradowy	459 987,55	107 387,92	—	567 375,47	522 631,37
„Ceres"	125 914,49	—	—	125 914,49	730 648,92
Krak. Tow., dział życiowy	— 971 194,01	394 617,83	—	— 576 576,18	— 862 614,10
„Przezorność"	6 978,57	64 800,00	—	71 778,57	61 642,90
„Vesta"	— 32 031,02	108 959,34	10 739,14	87 667,46	53 322,36
„Zjednoczenie"	6 597,59	—	—	6 597,59	4 065,67
Warsz. Tow. Wz. Ub. od nieszcz. wypadków . .	— 3 440,37	5 090,50	—	1 650,13	— 522,40
Krak. Tow., dział kradzieży	— 61 543,67	—	—	— 61 543,67	— 22 204,17
Tow. Wz. Ub. od węgrzycy	8 271,90	—	—	8 271,90	26 946,60
Tow. Wz. Ub. Szyb . .	155,30	—	—	155,30	539,26
Dział ogniowy . . .	1 214 185,85	1 723 017,24	569 416,67	3 506 619,76	1 469 558,94 1 673 113,38
Dział gradowy	585 902,04	107 387,92	—	693 289,96	1 253 280,29 95 720,04
Dział życiowy	— 996 246,46	568 377,17	10 739,14	— 417 130,15	— 747 648,84 8 824,96
Dział wypadków . . .	— 49 959,25	5 090,50	—	— 44 868,75	290 917,41
SUMY OGÓLNE . . .	**753 882,18**	**2 403 872,83**	**580 155,81**	**3 737 910,82**	**1 984 015,35** **2 059 750,83**
Grupa tow. akcyjnych .	20 771,27	321 700,00	136 777,62	479 248,89	1 124 677,06
„ „ spółdzielczych	733 110,91	2 082 172,83	443 378,19	3 258 661,93	859 338,29 2 059 750,83

*) Nadto powiększenie kapitału zapasowego o 678 047,34 i 695 593,76 mp.

w Polsce. Rok 1918 i 1919 (1918/19 — 1919/20).

z 1919 roku			Suma rentującego kapitału		Odsetka rentowności		Na 1000 mp. pobranych składek wypada zysku	
Sumy przeznaczone do wypłacenia uczestnikom	Sumy przeznaczone na zasiłki dla pracowników lub instytucji	Ogólna suma zysku	1918	1919	1918	1919	1918	1919
—	57 933,75	1 408 690,36 [1]	15 830 880,49	15 964 027,33	13,05	8,82	178,87	61,01
626 400,00	2 995 060,00	4 568 487,96	3 928 323,32	8 086 095,65	8,06	56,50	9,45	136,39
1 060 636,10	6 300,00	1 079 529,91	2 403 339,52	3 164 424,31	18,85	34,11	184,31	255,72
223 108,20	154 814,77	942 681,77	3 672 757,59	4 104 880,17	7,69	22,96	140,05	422,52
112 500,00	49 223,05	266 558,57	1 750 000,00	1 780 671,92	7,12	14,97	78,70	48,81
52 500,00	3 550,00	63 214,14	750 000,00	1 500 000,00	— 4,53	4,21	—53,88	31,01
—	7 602,46	136 152,56	333 520,77	483 273,87	61,29	28,17	282,69	138,82
98 145,90	49 739,90	144 481,03	231 550,74	256 741,14	30,12	56,27	155,29	220,82
—	—	24 764,77	50 451,00	68 245,62	26,54	36,29	363,67	463,83
—	9 428,50	11 047,34	144 006,46	167 673,19	7,39	6,59	51,43	61,92
—	—	4 006,54	—	3 500 000,00	—	0,11	—	7,05
299 651,95	—	918 003,36 [2]	3 326 943,06	3 955 469,02	17,05	23,21	304,26	325,22
—	10 000,00	740 648,92	523 312,69	1 066 504,67	24,06	69,45	67,83	231,90
684 682,53	—	— 177 931,57	5 116 479,62	4 467 879,15	—11,27	— 3,98	— 256,84	—40,77
129 600,00	12 960,00	204 202,90	1 304 488,91	1 727 924,17	5,50	11,82	27,51	4600
200 486,02	20 357,67	274 166,05	378 872,44	284 579,97	23,14	96,34	65,24	114,32
—	—	294 983,08 [3]	10 899,75	16 373,79	60,53	1 801,56	43,85	243,24
202 214,25	—	201 691,85	237 178,32	244 557,72	0,70	82,47	18,95	500,67
—	—	— 22 204,17	76 632,09	39 395,00	—80,31	—56,36	— 217,44	—82,77
—	11 550,00	38 496,60	15 176,60	42 123,20	54,50	91,39	396,34	255,58
—	—	539,26	8 321,38	8 476,68	1,87	6,36	2,52	5,97
2 173 290,20	3 333 652,43	8 649 614,95	29 094 829,89	39 076 033,20	12,05	22,14	65,94	118,53
299 651,95	10 000,00	1 658 652,28	3 850 255,75	5 021 973,69	18,01	33,03	186,31	275,68
1 014 768,55	33 317,67	300 437,38	6 799 840,97	6 480 383,29	— 6,13	4,64	—67,30	26,82
202 214,25	11 550,00	513 506,62	348 208,14	350 926,39	—12,89	146,33	—74,41	241,68
3 689 924,95	**3 388 520,10**	**11 122 211,23**	**40 093 134,75**	**50 929 316,57**	**9,32**	**21,84**	**58,68**	**120,48**
921 000,00	3 060 793,05	5 106 470,11	7 732 812,23	16 594 691,74	6,20	30,77	12,50	111,01
2 768 924,95	327 727,05	6 015 741,12	32 360 322,52	34 334 624,83	10,07	17,52	128,54	129,89

[1] W tej sumie 1 673 113,38 mp. zysku z roku sprawozdawczego, którego podział nie został jeszcze ogłoszony.
[2] W tej sumie 75 720,04 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
[3] W tej sumie 290 917,41 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „

STEFAN SZULC.

LUDNOŚĆ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W CHWILI OBECNEJ.

Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej, wydany obecnie nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, podaje ludność Polski według liczb przedwojennych z końca 1910 lub z początku 1911 roku. Jedynie liczby ludności ziem, leżących na wschód od pięciu województw b. Kongresówki, oparto na spisach i obliczeniach z końca 1919 r. i początku 1920. Takie postępowanie wywołane było przez konieczność — mianowicie przez brak późniejszych materjałów, wystarczająco ścisłych. Ale zarazem redakcja Rocznika wychodziła z założenia, iż ludność Rzeczypospolitej po wojnie nieznacznie tylko odbiega od stanu z r. 1910/11.

Że tak jest istotnie, okaże się z następujących rozważań.

Względnie najobfitsze i najściślejsze materjały posiadamy odnośnie do **byłej dzielnicy pruskiej.** Znane nam są fakty następujące: 1) Stan ludności według spisu z dn. 1 grudnia r. 1910 [1]); Stan ludności według spisu z dn. 5 grudnia r. 1917 [2]); 3) Liczby urodzeń i zgonów w okresie od r. 1910 do r. 1918 włącznie według urzędowych materjałów pruskich [3]); 4) Liczby urodzeń i zgonów od 1 grudnia r. 1918 do 29 lutego r. 1920, zestawione prowizorycznie dla Wydziału Statystycznego Departamentu Aprowizacji Ministerstwa b. Dzieln. Pruskiej [4]); 5) Dane, dotyczące ruchu przybyłych i ubyłych w tymże okresie od 1 grudnia r. 1918 do 29 lutego r. 1920 [4]). Fakty, wymienione pod Nr. 4 i 5, dotyczą tylko części województwa poznańskiego.

Na domysłach i szacunku opierać się musimy, gdy chodzi o fakty, dotyczące 6) wędrówek w okresie pomiędzy końcem r. 1910 a końcem r. 1918, oraz 7) liczby poległych w czasie wojny.

Liczbę poległych znamy dla całego obszaru Prus w każdym z lat 1914 do 1918. Co do wędrówek, to wiemy, iż zarówno Poznańskie, jak Pomorze stale wykazywały stratę ludności wskutek przewagi wychodztwa do Berlina i zachodnich okręgów przemysłowych nad immigracją z innych okolic. Przypuszczać można, iż w czasie wojny ten ruch wychodźczy, o ile chodzi o kobiety, zmniejszył się.

---

[1]) Urzędowe wydawnictwa niemieckie i pruskie, oraz oparte na nich tablice w Roczniku statystyki Rzeczypospolitej Polskiej, gdzie również obliczono ludność ziem, które na zasadzie traktatu Wersalskiego przeszły do Polski (ob. w Roczniku Uzupełnienia, str. 310).

[2]) Statistisches Jahrbuch f. d. Preussischen Staat, tom 16 (1920) oraz Rocznik statystyki, dział II, tabl. 11, str. 160 i nast.

[3]) Preussische Statistik, tomy 229, 233, 238, 245, 249, 254, 255, 258 i 262.

[4]) Wiadomości Wydziału Statystycznego Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, r. 1920, № 2.

Sprobujmy przedewszystkiem na mocy rozporządzalnych materjałów obliczyć ludność na koniec r. 1917 i porównać z rezultatami spisu z 5 grudnia tego roku. Otrzymamy co następuje:

	Poznańskie			Prusy Zachodnie		
	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet
1. Liczba ludności w końcu r. 1910	2 099 831	1 011 139	1 088 692	1 703 474	837 807	865 667
2. Przyrost naturalny r. 1911—1914	148 143	77 097	71 046	115 349	58 598	56 751
3. Ubytek wskutek wychodźtwa r. 1911—1914[1]) . . .	70 100	36 500	33 600	71 500	36 300	35 200
4. Przyrost naturalny r. 1915—1917	27 230	16 466	10 764	24 693	14 230	10 463
5. Przewidywana liczba ludności w końcu r. 1917[2]) . .	2 205 104	1 068 202	1 136 902	1 772 016	874 335	897 681
6. Stwierdzono przy spisie d. 5 grudnia 1917 r. . .	1 932 730	773 481[3])	1 159 249	1 557 547	625 343[3])	932 204
7. To jest w porównaniu z przewidywaniem (5) więcej (+) lub mniej (—) . . .	— 272 374	— 294 721	+ 22 347	— 214 469	— 248 992	+ 34 523

[1]) $^4/_5$ ubytku w okresie r. 1906—1910.
[2]) Bez uwzględnienia powołań do wojska oraz wędrówek w okresie po r. 1914.
[3]) Po potrąceniu wojskowych i jeńców wojennych.

Z tablicy powyższej wynika, iż ogólna liczba ludności, a zwłaszcza liczba mężczyzn, była w rzeczywistości o wiele mniejsza, aniżeli wypadło z obliczenia; jest to zupełnie zrozumiałe i stanowi poniekąd wskazówkę, ile osób w tym czasie powołanych było do wojska. Natomiast liczbę kobiet otrzymano przy obliczeniu niższą, aniżeli stwierdzono przy spisie. Znaczyłoby to albo, że emigracja w okresie przedwojennym — w latach 1911 do 1914 — była mniejsza, aniżeli w pięcioleciu poprzedzającem, albo, że w czasie wojny nastąpiła częściowa reemigracja z zachodu.

Rok 1918 przyniósł po raz pierwszy w b. dzielnicy pruskiej przewagę, aczkolwiek nieznaczną, zgonów nad urodzeniami. Wynosiła ona w Poznańskiem 6 086 (735 mężczyzn i 5 351 kobiet), w Prusach Zachodnich 4 311 (673 mężczyzn i 3 638 kobiet).

Liczba ogólna zmarłych żołnierzy wynosiła w Prusach w 1914 r. 140 691, w 1915 r. — 284 812, w 1916 r. — 199 034, w 1917 r. — 174 029, w 1918 r. — 217 665, czyli razem 1 016 231. Ludność dwóch prowincyj polskich stanowiła (w r. 1910) 3 803 305 głów, czyli 9,5% ludności całych Prus (40 165 219 głów). Jeżeli przyjąć ten sam stosunek poległych, pochodzących z Poznańskiego i Prus Zachodnich, do ogółu poległych, otrzymalibyśmy ok. 100 000 bezpośrednich strat wojennych.

Jeżeli teraz powrócimy do tablicy i wypowiedzianych o niej uwag, dojdziemy do wniosku, iż z niespełna 550 000 mężczyzn, których nie doliczono się przy spisie z r. 1917 w porównaniu z obliczeniami, ok. 450 000 pozostało przy życiu w chwili ukończenia wojny. W takim razie ludność obu prowincyj w końcu r. 1918, łącznie z wojskowymi, znajdującymi się na froncie, lub wogóle w służbie czynnej, wynosiła w przybliżeniu 3 940 tys., t. j. o 140 tys. więcej, aniżeli w r. 1910. Z przyrostu tego na ziemie, należące obecnie do Polski, przypaść mogło ok. 100 000.

Czy jednak wszyscy wojskowi, którzy nie polegli, lub przynajmniej przeważająca ich większość, powrócili do miejsca poprzedniego zamieszkania? Trudno na to pytanie odpowiedzieć. Natomiast pewną jest rzeczą, że znaczna liczba Niemców, zwłaszcza urzędników, opuściła kraj po objęciu rządów przez władze polskie. Wprawdzie z drugiej strony napłynęła pewna liczba mieszkańców Kongresówki i Małopolski, lecz naogół bilans wędrówek w okresie powojennym uważać należy raczej za

ujemny. Natomiast przyrost naturalny, począwszy od połowy r. 1919, był dość szybki [1]).

Departament Aprowizacji Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej prowadzi staranną statystykę ludności dla celów aprowizacyjnych. Według tego źródła ludność woj. poznańskiego wynosiła w połowie r. 1920 2 125 224 głów, ludność woj. pomorskiego 1 100 394 głów, razem 3 225 618 [2]). Na tej samej przestrzeni mieszkało w r. 1910 tylko 2 965 110 osób. Przyrost więc wypada większy, aniżeli wynikałoby z naszych poprzednich rozważań; jednakże pamiętać należy, iż wykazy ludności, robione dla celów aprowizacyjnych, mimo wszelkich ostrożności, zawsze przejawiają dążność do podawania liczb zbyt wysokich.

Ostatecznie dochodzimy do wniosku, iż ludność b. dzielnicy pruskiej w porównaniu z r. 1910 wzrosła o jakieś sto, najwyżej paręset tysięcy. Byłby to nawet przyrost stosunkowo dość znaczny, gdyż i przed wojną ludność tych ziem wzrastała powoli wobec znacznego ruchu wychodźczego.

Ważniejsze od tych zmian liczebnych, bądź co bądź w skromnych zawartych granicach, są zmiany jakościowe. A więc przedewszystkiem: cały przyrost dotyczy wyłącznie lub prawie wyłącznie kobiet; liczba mężczyzn być może nawet zmniejszyła się. Stosunek liczebny płci przesunął się gwałtownie na niekorzyść mężczyzn. Zaszły również znaczne zmiany w rozmieszczeniu terytorjalnem ludności na obszarze obu województw. Wynika to niezbicie z zestawienia liczb, podanych przez Departament Aprowizacji, z liczbami przedwojennemi. Gwałtownie wzrosła ludność niektórych ośrodków miejskich, zwłaszcza Poznania. Najmniejszy przyrost lub nawet ubytek ludności wykazują, rzecz ciekawa, powiaty o najwyższym odsetku Niemców. Zresztą, wobec niedostatecznej ścisłości materjału, trudno wdawać się w szczegóły.

Ludność **Małopolski** według spisu z dn. 31 grudnia 1910 r. wynosiła 8 025 675. Przyrost był dość powolny, wskutek znacznej emigracji. Opierając się na danych z dziesięciolecia od 1900 do 1910 r. [3]), przypuścić możemy, iż w chwili wybuchu wojny ludność kraju wynosiła od 8 250 tys. do 8 300 tys. głów najwyżej.

Statystyka ruchu naturalnego ludności w czasie wojny nie była tu prowadzona, materjałów odnośnych nie gromadzono. Co gorsza, nie można ich było zgromadzić i po wojnie, i niema nadziei, aby udało się zrekonstruować coś więcej, prócz fragmentów, wobec zniszczenia ksiąg w wielu urzędach stanu cywilnego. Na razie opierać się możemy jedynie na zestawieniach, dokonanych przez lekarzy powiatowych, a dotyczących urodzeń i zgonów w kilkunastu powiatach Małopolski zachodniej i środkowej.

Jednakże te fragmenty dają już obraz niezmiernie jaskrawy: gwałtowny spadek liczby urodzeń i niemniej gwałtowny wzrost liczby zgonów doprowadził do znacznego ubytku naturalnego ludności nawet w Małopolsce zachodniej. W stopniu o wiele wyższym dotyczyć to musi Małopolski wschodniej, która kilkakrotnie była bezpośrednim terenem walk i gdzie epidemje grasowały ze zdwojoną siłą.

[1]) Wiadomości Wydziału Statystycznego Departamentu Aprowizacji Min. b. Dzielnicy Pruskiej, № 2, Czerwiec 1920 r., str. 10 i 11.

[2]) Wiadomości Ministerstwa Aprowizacji, Warszawa d. 19 października 1920 r., № 32 (41). Por. także źródło, cytowane wyżej.

[3]) Por. Podręcznik statystyki Galicji, tom IX, str. 47.

Bezpośrednie straty w poległych określić możemy na podstawie obliczeń Döringa [1]) na 200 000 zgórą. Łącznie ze stratami wskutek przewagi zgonów nad urodzeniami stanowi to znacznie więcej, aniżeli wynosił przyrost ludności w okresie pomiędzy końcem r. 1910 a chwilą wybuchu wojny. Innemi słowy, ludność Małopolski w chwili powstania niepodległej Polski była mniejsza, aniżeli w chwili ostatniego przedwojennego spisu ludności. Do tego wniosku dochodzimy, nawet nie uwzględniając wyludnienia, wywołanego niewątpliwie przez bezpośrednie działania wojenne we wschodniej części kraju.

Lata następne przyniosły poprawę. Mimo walk, które toczyły się już za czasów istnienia Rzeczypospolitej, mimo niewygasłych epidemij, dalszego zmniejszania się ludności zapewne nie było, chociażby ze względu na znaczny wzrost liczby urodzeń, który wszędzie występuje w okresie powojennym. Jednakże, jeżeli przyrost był, to nieznaczny tylko.

Liczby ludności, zbierane dla celów aprowizacyjnych, właśnie w Małopolsce odznaczają się wyjątkowo małą wiarogodnością. Jednakże i one, przy uwzględnieniu rozmieszczenia terytorjalnego, mogą udzielić pewnych wskazówek. Oto zestawienie według województw.

Liczba ludności w tysiącach.

	Małopolska ogółem	Woj. krakowskie	Woj. lwowskie	Woj. stanisławowskie	Woj. tarnopolskie
31 grudnia r. 1910 . .	8 025 [2])	2 033 [2])	2 866	1 513	1 613
Połowa r. 1920 [3]) . .	8 257	2 234	2 994	1 503	1 526

Liczba 8 257 tys., podana tu dla całej Małopolski w połowie r. 1920, jest wobec powyższych naszych wywodów niewątpliwie wygórowana. Natomiast rzuca się w oczy, iż przyrost tu wykazany przypada wyłącznie na województwo krakowskie i w części na lwowskie; w województwie stanisławowskiem widzimy niewielkie, w tarnopolskim nawet znaczne zmniejszenie się ludności. Niewątpliwie, odpowiada to rzeczywistości w tem znaczeniu, iż wyludnienie dotyczy głównie wschodniej części kraju.

Dla **b. Kongresówki** posiadamy dobre informacje o ruchu naturalnym ludności i bardzo niedokładne dane o stanie ludności. Mianowicie Główny Urząd Statystyczny jeszcze w ciągu r. 1919 zebrał od urzędów stanu cywilnego wykazy małżeństw, urodzeń i zgonów w latach od 1913 do 1918, coprawda, tylko co do wyznań chrześcijańskich, prócz wyznania prawosławnego [4]). Są to więc dane niekompletne, ale w swoim zakresie całkowicie zasługujące na zaufanie.

Co zaś do liczby ludności, to była ona w okresie przedwojennym, rzec można, niewiadoma. Ostatnia wiarogodna informacja pochodzi z r. 1897, gdy dokonany był jedyny ogólno-rosyjski spis ludności. Później wprawdzie stale obliczano ludność na podstawie t. zw. ksiąg ludności (począwszy od r. 1905 corocznie jednolicie dla całego kraju), lecz, jak

[1]) Die Bevölkerungsbewegung im Weltkrieg, II, Oesterreich-Ungarn (Bulletin der Studiengesellschaft für soziale Folgen des Krieges, № 5), Kopenhaga, 1919.

[2]) Bez Spisza i Orawy.

[3]) Wiadomości Min. Aprowizacji, l. c. str. 652 i następne.

[4]) Danych, dotyczących wyznania prawosławnego, nie można było zgromadzić, gdyż odnośne parafje nie istnieją dziś, jeżeli zaś istnieją, to księgi w nich są zniszczone. Co zaś do starozakonnych, to w przeważnej części urzędów stanu cywilnego księgi również są zniszczone, a tam, gdzie istnieją, prowadzone były w sposób tak nieporządny, iż rezultaty zestawień częstokroć urągają wszelkiemu prawdopodobieństwu. Tylko dla paru powiatów udało się zebrać materjał jako tako wiarogodny. Dane, dotyczące ruchu ludności w latach 1913—1918, opublikowano w streszczeniu w Roczniku statystyki Rzeczypospolitej Polskiej. Całość wraz z materjałami, zebranemi jeszcze przez b. Warszawski Komitet Statystyczny dla lat 1909—1912, a dotychczas nieogłoszonemi, wejdzie do tomu III Statystyki Polski, który ukaże się w ciągu najbliższych miesięcy.

wykazano [1]), są to obliczenia niezmiernie dalekie od ścisłości i stale wygórowane.

Według tych danych, zebranych przez b. Warszawski Komitet Statystyczny, na terenie b. Królestwa Kongresowego było w dniu 14 (1) stycznia r. 1913 13 055 333 mieszkańców. Przy uwzględnieniu przyrostu naturalnego otrzymamy w początku r. 1914 około 13 250 tysięcy. Liczbę tę należy uważać za przesądzoną conajmniej o miljon [2]). Ludność Kongresówki krótko przed wybuchem wojny wynosiła nie więcej niż 12 250 tysięcy. Przy uwzględnieniu obecnego podziału administracyjnego na województwa można przyjąć, iż liczba ta odpowiada ludności miasta Warszawy i województw warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego i białostockiego [3]). Należy ją przeto wziąć za punkt wyjścia.

Ruch naturalny ludności w okresie r. 1914—1918 strat na tym terenie nie spowodował. Oto zestawienie, dotyczące ludności chrześcijańskiej, prócz wyznania prawosławnego.

	Rok 1914	1915	1916	1917	1918
Urodzenia	328 468	248 263	225 179	209 414	212 774
Zgony	201 234	254 593	199 383	213 503	247 544
Przyrost (+) lub ubytek (—) . .	+ 127 234	— 6 330	+ 25 796	— 4 089	— 34 770

Razem przyrost wynosił 107 841; wprawdzie tylko dzięki temu, iż rok 1914 był jeszcze niemal normalny; jednakże stwierdzić należy, iż czynnik omawiany — urodzenia i zgony — nie wpłynął na zmniejszenie liczby ludności chrześcijańskiej (nie licząc prawosławnych) w okresie od początku r. 1914 do końca r. 1918 — raczej ją nieco powiększył. Co do innych wyznań, to starozakonni przetrwali wojnę pod tym względem zapewne nieco lepiej, aniżeli chrześcijanie, prawosławni — znacznie gorzej, aniżeli katolicy. Wogóle zaś ruch naturalny ludności w rozpatrywanym okresie nie sprowadził znaczniejszych zmian w liczebności mieszkańców kraju. Lata następne zato, zwłaszcza od połowy r. 1919, spowodować mogły dość znaczny przyrost [4]).

Lecz na terytorjum rozpatrywanem ruch naturalny ludności nie jedynie, a nawet nie głównie rozstrzyga o przyroście rzeczywistym. Wypadki wojenne wywołały tu masowe wychodztwo w części dobrowolne, w części zaś przymusowe, wysiedlanie do Rosji, później również do Niemiec (Jeńców wojennych pomijamy). Chodzi tu o wiele setek tysięcy; toć samych Polaków uchodźców z Kongresówki polskie organizacje pomocy zarejestrowały na terenie Rosji 349 tysięcy; a wszakże stosunkowo jeszcze większa była liczba uchodźców narodowości rosyjskiej i ruskiej (z powiatów wschodnich). Z tych uchodźców wróciła dotychczas, jak wiemy, część dopiero. Wprawdzie z drugiej strony przybyła dość znaczna, choć bliżej nie dająca się określić, ilość uchodźców z bolszewickiej Rosji; w każdym razie nie równoważy ona liczby tych, którzy kraj opuścili, nie wrócili dotychczas i częściowo wogóle nie wrócą. W każdym razie nieprawdopodobnem się wydaje, iżby ludność województw,

[1]) Ob. Stefan Szulc, Wartość materjałów statystycznych, dotyczących stanu ludności b. Królestwa Kongresowego. Warszawa, 1920.

[2]) Ob. l. c. str. 46 i 47.

[3]) Przed przyłączeniem do woj. białostockiego powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego. Z dawnej Kongresówki znaczna część Suwalszczyzny przeszła do Litwy, natomiast do woj. białostockiego weszły powiaty białostocki, bielski i sokólski z dawnej gub. grodzieńskiej. Na terenie wymienionych pięciu województw wraz z miastem Warszawą przebywało w r. 1911 według danych b. Warszawskiego Komitetu Statystycznego 12 631 392 osób (obacz Rocznik statystyki, str. 32); na terenie całej byłej Kongresówki w tymże roku 12 463 830.

[4]) Por. materjały, dotyczące ruchu naturalnego ludności w większych miastach, drukowane stale w Miesięczniku Statystycznym.

utworzonych na terenie b. Kongresówki, liczniejszą była obecnie, aniżeli na początku r. 1914: to znaczy wynosi nie więcej niż 12 250 tysięcy, a może i mniej.

Z czasów wojny posiadamy spisy ludności, dokonane przez okupantów w r. 1916. Wykazują one liczby o wiele niższe od przedwojennych, nie mogą jednak być miarodajne, gdyż mnóstwo osób, wówczas nieobecnych, powróciło później do kraju. Z okresu powojennego mamy zestawienia, oparte na księgach ludności, dla niektórych tylko powiatów — napewno nie lepsze od podobnych zestawień przedwojennych [1]) — oraz całkowite zestawienia dla celów aprowizacyjnych [2]). Poniżej umieszczamy porównanie rezultatów według województw tych powiatów, dla których posiadaliśmy materjały ze wszystkich źródeł.

	Rok 1913 (Warsz. Kom. Stat.)	Rok 1916 (Spisy okup.)	Rok 1919/20 (Księgi ludn.)	Rok 1920 (Min. Aprow.)
	Liczby bezwzględne (w tysiącach)			
Woj. warszawskie (6 powiatów)[3])	655	507	641	683
„ łódzkie (7 „ [4])	1 631	1 258	1 474	1 465
„ kieleckie (4 „ [5])	711	610	774	781
„ lubelskie (6 „ [6])	796	510	682	715
Razem 23 powiaty . . .	**3 793**	**2 885**	**3 571**	**3 644**
	Liczby względne (Ludność w r. 1913=100)			
Woj. warszawskie	100,0	77,4	97,9	104,3
„ łódzkie	100,0	77,1	90,4	89,8
„ kieleckie	100,0	85,8	108,9	109,8
„ lubelskie.	100,0	64,1	85,7	89,8
Razem 23 powiaty . . .	**100,0**	**76,1**	**94,1**	**96,1**

Jeżeli pominiemy rok 1916, to nasuną się uwagi następujące:

Obliczenia, których dokonano na podstawie ksiąg ludności w r. 1919 wzgl. 1920, a które należy uznać za mniej więcej równowartościowe i porównywalne z liczbami przedwojennemi, we wszystkich województwach, prócz kieleckiego, wykazują liczby ludności mniejsze, aniżeli w r. 1913. We wszystkich 23 powiatach uwzględnionych razem wziętych, różnica wynosi dość znaczną sumę — 222 tysiące, czyli 5,9%. — Stosunku tego nie można przenosić bezpośrednio na cały obszar rozpatrywanego terytorjum, gdyż odchylenia w poszczególnych już nie powiatach, lecz nawet województwach są zbyt znaczne, aby spostrzeżenia, oparte na ludności niespełna czteromiljonowej, mogły stanowić podstawę do wnioskowania o trzynastu miljonach mieszkańców.

Zwraca jednak uwagę dość znaczna zgodność pomiędzy liczbami, zaczerpniętemi z ksiąg ludności, a danemi aprowizacyjnemi. Zgodność ta występuje nietylko w całych grupach powiatów, lecz i w poszczególnych powiatach. Różnice znaczniejsze, jakie widzimy w woj. warszawskiem i lubelskiem, dotyczą właściwie tylko dwóch powiatów: grójeckiego, gdzie według ksiąg ludności naliczono 138 tys. mieszkańców, według wykazów aprowizacyjnych aż 162 tysiące (zapewne błędnie), oraz chełmskiego, gdzie odnośne liczby wynoszą 106 i 140 tysięcy. Naogół liczby z wykazów aprowizacyjnych są nieco wyższe od tamtych, być może dlatego, iż pochodzą przeciętnie z czasu nieco późniejszego. W każdym ra-

[1]) Archiwum Głównego Urzędu Statystycznego.
[2]) Wiadomości Min. Aprowizacji, z r. 1920, № 27.
[3]) Gostyński, grójecki, lipnoski, łowicki, mławski, radzymiński.
[4]) Miasto Łódź, powiaty kaliski, kolski, łódzki, sieradzki, turecki, wieluński.
[5]) Częstochowski, iłżecki, kozienicki, miechowski.
[6]) Biłgorajski, chełmski, krasnostawski, sókołowski, węgrowski, zamojski.

zie zgodność w poszczególnych powiatach jest tak wielka, iż z pewnością niemal można twierdzić, iż i one również zaczerpnięte były w rezultacie z tegoż źródła — z ksiąg ludności.

To pozwala nam oprzeć się na wykazach aprowizacyjnych dla porównania ludności przed wojną i po wojnie.

Otóż, jeżeli pominąć obwód białostocki i powiat sejneński, którego znaczna część przeszła do Litwy, to na rozpatrywanym obszarze w styczniu r. 1913 było 12 596 tysięcy mieszkańców, w połowie r. 1920 — 12 325 tysięcy, czyli mniej o 271 tysięcy. Obie liczby porównywane są niepewne, lecz obie powstały w jednakowy sposób, są więc wszelkie powody do przypuszczenia, iż porównanie ich daje rezultat, bliski rzeczywistości.

Chcąc określić istotną ludność Kongresówki w połowie r. 1920, należy wyjść od podanej poprzednio liczby przypuszczalnej ludności w początku r. 1914 — 12 250 tysięcy i uwzględnić, iż w ciągu r. 1913 przyrost wynosił 150—200 tysięcy. W takim razie prawdopodobna liczba ludności b. Kongresówki na obszarze pięciu województw [1]) wyniesie ok. 11 800 tysięcy. Jest to liczba, za którą nie można gwarantować, która jednak zbliża się do rzeczywistości.

Terytorjalnie zmniejszenie to jest bardzo niejednolite. Są, jakeśmy widzieli, powiaty, w których ludność wzrosła; w innych spadła niekiedy nawet bardzo znacznie, jak np. w mieście Łodzi i w pow. łódzkim, gdzie w r. 1913 wykazano łącznie 731 tys. mieszkańców, w r. 1920 tylko 551 tysięcy. Nadewszystko jednak gwałtowny spadek wykazują powiaty wschodnie. Tak np. w pow. bialskim w 1913 r. było 102 745 mieszkańców, w 1920 r. tylko 61 761, w pow. chełmskim w 1913 r. 192 212, w 1920 r. 139 546 i t. d. To wyludnienie przenosi nas już w stosunki, panujące na naszych kresach wschodnich.

O t. zw. **ziemiach wschodnich** dużo mówić nie będziemy. Ziemie te straciły w czasie wojny nie mniej niż **trzecią część** ludności. Złożyły się na to: spadek liczby urodzeń, epidemje, wzrost śmiertelności, uchodźtwo i wysiedlenie. Nie znamy wpływu każdego z tych czynników zosobna; wiadomy jest natomiast względnie dokładnie ogólny rezultat. Jest to jedyna z dzielnic Polski, gdzie już po wojnie (europejskiej — nie po wojnie polsko-rosyjskiej) odbył się spis ludności [2]). Spis „wojenny", uproszczony, lecz bądź co bądź starannie przeprowadzony. Dotyczył on powiatów, które podlegały t. zw. Zarządowi Cywilnemu Ziem Wschodnich, t. j. ziem, które, o ile nie przeszły do Rosji lub do Litwy Środkowej, utworzyły województwa nowogródzkie i poleskie (trzy powiaty przeszły do woj. białostockiego). Znacznie mniej wiarogodne są liczby, dotyczące obecnego woj. wołyńskiego; lecz i tu mamy obliczenia, szacunkowe wprawdzie, lecz dokonane na miejscu przez osoby, znające stosunki.

O ile te liczby dokładnie odpowiadają rzeczywistości, trudno powiedzieć. Osoby, które uczestniczyły w przeprowadzeniu spisu, skłonne są przypuszczać, że pewną liczbę mieszkańców opuszczono. Z drugiej strony spis, zarówno jak obliczenia ludności Wołynia, dotyczą końca r. 1919, lub początku r. 1920. Po tym czasie toczyła się jeszcze wojna na

[1]) Woj. białostockie liczone bez powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego. — Ludność dołączonych do woj. białostockiego trzech powiatów byłej gub. grodzieńskiej była przed wojną większa, aniżeli ludność oderwanej części suwalszczyzny (ob. uwagę wyżej na str. 172): jednakże właśnie ludność obwodu białostockiego spadła tak znacznie, iż poprawki z powodu tej różnicy wprowadzać nie należy.

[2]) Por. Spis ludności na terenach administrowanych przez Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich (grudzień 1919 r.). Prace geograficzne wydane przez Eug. Romera, zeszyt VII.

tych ziemiach; natomiast liczyć się należy również z dalszą reemigracją. Jaki był ostateczny rezultat, trudno powiedzieć. W każdym razie nie popełnimy wielkiego błędu, przyjmując ludność kresów w wysokości, stwierdzonej przez dochodzenia z r. 1919/20.

Możemy teraz zebrać całość materjału. Na podstawie niniejszych rozważań przyjmujemy, iż ludność b. dzielnicy pruskiej wynosi obecnie ok. 3 100 tys. głów, ludność Małopolski łącznie ze Śląskiem Cieszyńskim, Spiszem i Orawą — ok. 8 miljonów, m. Warszawa wraz z województwami warszawskiem, łódzkiem, kieleckiem, lubelskiem i białostockiem (to ostatnie bez pow. grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego) — ok. 11 800 tysięcy, wreszcie trzy województwa wschodnie, zgodnie z Rocznikiem statystyki — 3 753 tys. głów. Ogółem więc na terytorjum Rzeczypospolitej w jej granicach z czerwca r. 1921 byłoby 26 653 tys. mieszkańców. Rocznik statystyki podaje 27 378 tysięcy, a więc o 725 tysięcy więcej, aniżeli wypadło z naszych obliczeń.

Jak jest w istocie, wykaże dopiero spis ludności, wyznaczony na dzień 30 września roku bieżącego. On też dopiero umożliwi zbadanie tych niesłychanie doniosłych zmian struktury ludności, o których tylko napomknęliśmy powyżej.

STEFAN SZULC

Population de la République Polonaise au moment actuel.

Le chiffre de la population de l'Etat présenté dans l'Annuaire statistique de la République Polonaise est, à l'exception des territoires de l'Est, basé sur les données d'avant la guerre, notamment de l'année 1910/11.

Après avoir examiné de près les matériaux existants concernant le mouvement de la population pendant la guerre et l'état de la population après la guerre on peut conclure que dans l'Annuaire les chiffres pour le territoire de l'ancienne Pologne prussienne sont plus bas que le nombre réel de la population au moment actuel; pour les territoires de l'ancienne Pologne autrichienne et surtout de l'ancienne Pologne russe ils sont trop élevés.

On peut admettre que la population du territoire de l'ancienne Pologne prussienne s'élève à 3 100 mille, de l'autrichienne — à 8 000 mille, de l'anc. Royaume de Pologne — 11 800 mille, des territoires de l'Est — à 3 753 mille, le total — à 26 653 mille. L'Annuaire statistique donne le chiffre de 27 378 mille.

Quel est le véritable chiffre de la population et quels changements ont subi les chiffres relatifs des nationalités, sexes, âges etc. on verra après le recensement de la population du 30 septembre 1921.

Toutes les évaluations sus-nommées concernent le territoire de la République Polonaise dans les limites telles qu'elles existaient au mois de juin 1921.

USTAWA

z dnia 13 maja 1921 roku

w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. Ustaw z r. 1919 Nr. 85, poz. 464).

(Dziennik Ustaw, r. 1921, Nr. 43 z dn. 31 maja, poz. 262).

Art. 1. Art. 6 ustęp 1 powyższej Ustawy otrzymuje brzmienie następujące: „Pierwszy powszechny spis ludności odbędzie się w dniu 30 września 1921 r., następny w dniu 31 grudnia 1930 r., dalsze zaś co lat dziesięć".

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezydentowi Ministrów.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: (—) *TRĄMPCZYŃSKI.*

Prezydent Ministrów: (—) *WITOS.*

BIBLJOTEKA.

Wykaz czasopism, nadchodzących do czytelni

GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

(uzupełnienie za czas od 1 kwietnia do 31 maja 1921 r.).

CZASOPISMA W JĘZYKU POLSKIM:

nieurzędowe:

Gazeta Bankowa. Lwów.

Ruch prawniczy i ekonomiczny. Poznań.

W JĘZYKU ANGIELSKIM:

Monthly Bulletin of the Department of Health. New York.

Special Bulletin. (State of New York. Department of Labor). New York.

Weekly Bulletin of the Department of Health. New York.

Labor Law. New-York.

Monthly report of the Trade of Canada. Ottawa.

W JĘZYKU FRANCUSKIM:

Revue internationale d'Hygiène Publique. Genewa. (Dwumiesięcznik).

Revue Internationale du Travail. Genewa. (Miesięcznik).

Statistique du Commerce de la Suisse. Importation et Exportation des principaux articles.

W JĘZYKU NIEMIECKIM:

Monatsberichte des Statistischen Amtes der Stadt Dresden.

Monatliche Nachweise über den auswärtigen Handel Deutschlands. Berlin.

Veröffentlichungen des Reichsgesundheitsamts. Berlin.

W INNYCH JĘZYKACH:

Bulletin du mouvement des titres dans la bourse d'Athènes.

Bulletin mensuel du commerce extérieur. Chrystjanja.

Bulletin mensuel du commerce spécial de la Grèce avec les pays étrangers. Ateny.

Sveriges Riksbank.

Wykaz książek, wciągniętych do inwentarza
BIBLIOTEKI GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO
w czasie od 1 kwietnia do 31 maja 1921 r.

STATYSTYKA, DEMOGRAFJA:

Annuaire Statistique de la Ville de Kristiania 1919. (Statistik aarbok). Kristiania, 1921.

Annuario Statistico Italiano (za lata 1911, 1912, 1913, 1914). Rzym.

Annuario Estadistico de Espana. Rocznik VI-ty za rok 1919. Madrid, 1921.

Statistik arsbok for Sverige ar 1921. Sztokholm, 1921.

The Canada Year Book 1919. Ottawa, 1920.

Accispliktiga Näringar Brännvinsförsäljningen ar 1918. Sztokholm, 1920.

Bulletin du mouvement de la navigation de Grèce avec l'étranger. Ateny, 1919.

Bulletin Statistique des prix moyens des principaux articles alimentaires. Ateny, 1912 — 1920.

Bunge Al. Intercambio Económico de la Repûblica Argentina 1910 — 1917. Buenos-Ayres, 1918.

Bureau Central de Statistique des Pays-Bas. Haga, 1920.

Befolkningsrörelsen ar 1916. Sztokholm, 1920.

American Census taking, from the first Census of the United - States. Washington 1903.

Fifth Census of Canada 1911. Tomy: II, III, IV, VI. Ottava, 1913.

El Comercio exterior Argentino. 1916—1920. Buenos-Ayres.

Convection concernant l'Etablissement d'une Statistique Commerciale Internationale. (aus dem Deutschen Reichsanzeiger und dem Preussischen Staatsanzeiger. Nr. 290). Berlin, 1920.

Czekanowski Jan. Zarys metod statystycznych w zastosowaniu do antropologii. Warszawa, 1913.

Dénombrement des habitants des nouvelles provinces de la Grèce de 1913. Ateny, 1915.

Extracto-Estadistico de la Repûblica Argentina. Buenos-Ayres, 1916.

Gorczyński Wł. Materjały zebrane w 1911 r. na stacjach sieci meteorologcznej warszawskiej. Warszawa, 1913.

Grotjahn A. Dr. Geburten-Rückgang und Geburten-Regelung. Berlin, 1912.

Statistisches Jahrbuch für den Freistaat Sachsen. 1918/1920. Drezno, 1921.

Statistisches Jarbuch der Stadt Dresden, 1920.

Schiffbau Kalender 1921. Berlin, 1921.

De kommunala mellanskolorna. Läsaret 1919 — 1920. Sztokholm, 1920.

Leopold J. Das Grund- und Gebäudesteuer Kataster in Preussen. Berlin, 1920.

Ley de Estadistica y Decreto reglamentario de la misma. Buenos-Ayres, 1911.

Medicinal-Staistische Mitteilungen. Berlin, 1915 — 1920.

Mouvement de la population pendant l'année 1916 et 1917. Kristiania, 1921.

Movimento della Navigazione del Regno d'Italia. Rzym, 1920.

Oversikt av Sveriges Riksbanks ställning sammanfattand. 1920 ars Bokslut. Stokholm, 1921.

Grandes pêches maritimes. Kristiania, 1920.

Polska w cyfrach. Tablica statystyczna Polski, Rosji, Austro-Węgier i Niemiec. Na podstawie najnowszych źródeł zestawił prof. Stanisław Tync, 1916. Lwów — Kraków — Poznań — Warszawa.

Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1917. Kristiania, 1921.

Annual Report of the Director of the Census of the Secretary of Commerce for the fiscal year ended June 30, 1917. Washington, 1917.

Résultats Statistiques du recensement des ouvriers d'Athènes et de Pirée, effectué le 25/II 1917. Ateny.

Rikstörsäkrings-Anstalten ar 1919. Stokholm, 1921.

Sinnessjukvarden i Riket ar 1915. Stokholm, 1920.

Statistique des banques privées par actions en 1919. Kristiania, 1920.

Statistique des Chemins de Fer français 1912 et 1913. Paris, 1917.

Statistique de l'industrie minérale et des appareils à vapeur en France et en Algérie, 1913 et de 1914 à 1918. Paryż, 1919.

Statistique de l'instruction publique pour l'année 1915. Kristiana, 1920.

Statistique de la navigation interiéure. Paryż 1915.

Statistique annuelle du rendement agricole. Ateny, 1918.

Statistique du Commerce spéciale de la Grèce avec les pays étrangers. Ateny, 1920.

The story of the Census 1790 to 1916. Washington.

Tableaux Statistiques du mouvement minier de la Grèce. Ateny, 1911, 1913.

Tittel Ignaz. Schematismus und Statistik des Grosgrundbesitzes in Galizien, Lodomerien, in Herzogtume Krakau und Bukowina. — Mit einer Agronomischen- und Eisenbahnkarte. Praga, 1913.

Statistisches Warenverzeichnis sowie Verzeichnis der Massengüter und Verzeichnis der Länder der Herkunft und Bestimmung. Berlin, 1921.

Zach Dr. Lorenz. Die Statistik in Kaufmännischen und industriellen Betrieben. Lipsk, 1920.

POLITYKA:

Bernhard. Die Polenfrage, Der Nationalitätenkampf der Polen in Preussen. Monachium — Lipsk, 1920.

Handbuch der Politik. Die politische Erneuerung. Berlin — Lipsk, 1921.

Zwei Jahre Regierungsarbeit in Preussen. Berlin, 1921.

Korczok Dr. Die griechisch - katholische Kirche in Galizien. Berlin — Lipsk, 1921.

Kozicki Stanisław. Sprawa granic Polski na konferencji pokojowej w Paryżu. Warszawa, 1921.

Laubert. Die preussische Polenpolitik von 1772 — 1914. Berlin, 1920.

Mautner W. Dr. Der Bolschewismus. — Berlin — Sztutgart — Lipsk, 1920.

Die Parteien und das Rätesystem. Charlottenburg, 1919.

Rakowski Casimir Dr. Haute - Silésie. Ménace de guerre ou garantie de paix. 1921.

La questione dell' Alta Slesia e l'Italia. Rzym, (1921).

Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą podpisany w Rydze d. 18/III 1921 r.

Weber Paul Dr. Die Polen in Oberschlesien. Berlin, 1914.

Widomski St. Conditions de la prospérité de la Haute - Silésie d'après les documents allemands. Warszawa, 1921.

PRAWO

Die Agrargesetzgebung der Sowetrepublik. Berlin, 1919.

Birgfellner Dr. i Towarnicki. Ustawa o państwowym podatku przemysłowym. Warszawa.

Boutfał Bronisław. Teorja odpowiedzialności organów władzy administracyjnej, we współczesnem prawie politycznem. Warszawa, 1921.

Das Gesetz über die Vermögens-und Vermögenszuwachs-Abgabe. Reichenberg, 1921.

Grotefend und Cretschmar. Das gesamte deutsche und preussische Gesetzgebungs-Material. Düsseldorf, 1920.

Das Justizwesen der Sowjetrepublik. (Gesetze und Verordnungen). Berlin, 1920.

Preussischer Landtag. Sitzungen. Berlin, 1921.

Makowski W. Prawo karne. Warszawa. Lublin. Łódź. Poznań.

Starzyński Stanisław. Obywatelstwo Państwa Polskiego. Kraków, 1921.

Zoll Fryderyk Dr. Prof. Prawo cywilne w zarysie. Warszawa — Kraków.

EKONOMJA POLITYCZNA, STOSUNKI GOSPODARCZE:

Arndt Adolf Dr. Bergbau und Bergbaupolitik. Lipsk, 1894.

v. Arnim Hans Dr. Die Familienfideikommisse in Preussen. Berlin, 1921.

Behrend Dr. Die Kupfer und Schwefelerze von Osteuropa. Berlin, 1921.

Come si calculano le indennita caro-viveri. Medjolan, 1921.

Conférence financière internationale. Documents de la Conférence. Bruksela, 1920.

Conférence financière internationale. Comptes rendus de la Conférence. Bruksela, 1920.

Elster Karl. Die Seele des Geldes. Jena, 1920.

Feitelberg Dr. Das Papiergeldwesen im Räte-Russland. Berlin, 1920.

Feldstein H. Vermögens- und Zahlungs Bilanz Galiziens. Lipsk — Wiedeń, 1917.

Flegel Dr. Die wirtschaftliche Bedeutung der Montanindustrie Russlands und Polens. Lipsk i Berlin, 1920.

Freilich Dr. Les richesses extractives de la Pologne. Warszawa, 1921.

Gieysztor Józef. Udział Królestwa Kongresowego w dochodach Państwa Rosyjskiego. Warszawa, 1919.

Goebel Dr. Entwicklungsgang der russischen Industriearbeiter bis zur ersten Revolution (1905). Lipsk i Berlin, 1920.

Herrmann Aug. Dr. Les assurances sociales en Alsace et en Lorraine, leur organisation et leur fonctionnement. Strasburg, 1921.

Kader Stefan. Katastrofalna gospodarka. Sprawa leśna i opałowa na Litwie i Rusi. Wilno, 1920.

Kaulla Dr. Die Grundlagen des Geldwerts. Stutgart — Berlin, 1920.

Köhler Dr. Die russische Industriearbeiterschaft von 1905—1917. Lipsk i Berlin, 1921.

Kuczyński R. Das Existenzminimum und verwandte Fragen. Berlin, 1921.

Larin und Kritzman. Wirtschaftsleben und wirtschaftlicher Aufbau in Sowjet-Russland 1917/20. Berlin, 1921.

Lauinger Artur. Das Wirtschaftsjahr 1920. Rückblicke und Ausblicke. Frankfurt nad Menem, 1921.

Lewy Marceli. Wzajemny stosunek przemysłu Kr. Polskiego i ces. rosyjskiego przed wojną wszechświatową. Warszawa, 1921.

Ludkiewicz Zd. Źródła i istota kwestji agrarnej na Litwie, Białej Rusi i Wołyniu. Warszawa, 1921.

Miljutin W. P. Die Organisation der Volkswirtschaft in Sowjet-Russland. Mit einer Einleitung von Spectator. Berlin, 1921.

Miljutin W. P. Die Volkswirtschaft in Sowjetrussland. Wiedeń, 1920.

Mühlen Dr. v. Die Oelschiefer des Europeischen Russlands. Lipsk — Berlin, 1921.

Müssig Emil. Eisen und Kohlen-Konjunkturen seit 1870. Augsburg, 1919.

Olszewski Antoni. Upper-Silesia, her influence on the solvability and on the economic life of Germany. Paryż, 1921.

Oncken August Dr. Geschichte der Nationalökonomie. Zweite Auflage. Lipsk, 1920.

Osborne Sidney. Die oberschlesische Frage und das deutsche Kohlenproblem. Berlin, 1921.

Pączewski. Warunki gospodarcze traktatu pokojowego w Rydze. Warszawa, 1921.

Pothmann Wilhelm Dr. Zur Frage der Eisen- und Manganerzversorgung der deutschen Industrie. Jena, 1920.

La production et le travail dans l'industrie minière de la Ruhr de 1918 à 1920. Genewa, 1921.

Die Regelung des Arbeitsverhältnisses der Gemeindearbeiter in deutschen Städten. Berlin, 1908.

Rykow und *Trotzky.* Die Wirtschaft in Sowjet-Russland und in Westeuropa. Berlin, 1920.

Schmitt Ernst. Die Wiederaufrichtung Europas. Jena, 1920.

La Situation des industries Belges en décembre 1920. Bruksela, 1921.

Sprawozdanie T-wa Wzajemnego Ubezpieczenia od Gradobicia „Ceres" za 1920. Warszawa, 1920.

Stern Erich Dr. Psychologie und Wirtschaftsleben. Berlin, 1920.

Der Tarifvertrag im deutschen Reich. Abteilung für Arbeiterstatistik. Berlin, 1906.

Tennenbaum Henryk. Polityka gospodarcza Anglji. Warszawa, 1921.

Załuski Bronisław. Spółki zarobkowe i gospodarcze w Poznańskiem i w Prusach Zachodnich, ze szczególnem uwzględnieniem „Rolników". Warszawa, 1921.

HANDEL I KOMUNIKACJE.

Statens Järnvägar ar 1919. Sztokholm, 1920.

Allmän Järnvägsstatistik ar 1917. Sztokholm. 1920.

Allmän Järnvägsstatistik statistikt sammandrag for aren 1881—1915.

Memorandum on Railways Bill. Londyn, 1921.

Noticia summaria del comercio exterior Argentino en el decenio 1910/1919. Buenos-Ayres, 1920.

Ruhnstruck W. Atlas der Postgeographie. Sztutgart, 1921.

Spis stacji polskich kolei państwowych oraz kolei prywatnych będących pod zarządem państwowym. Warszawa, 1920.

Taryfa ogólna na przewóz towarów, zwłok i zwierząt. Część I, II, III, IV i VI. Obowiązuje od d. 1/VI 1921. Warszawa, 1921.

ROLNICTWO:

Biedrzycki Stefan. Maszyny i narzędzia rolnicze w mniejszem gospodarstwie rolnem. Warszawa, 1921.

Raczyński Al. Dr. Wywłaszczenie na cele reformy rolnej i ustawy kresowej. Lwów — Warszawa, 1921.

Recensement agricole de 1911. Ateny, 1914.

RÓŻNE PRACE Z ZAKRESU NAUK SPOŁECZNYCH:

Breithaupt Hermann. Acht Jahre Reichsversicherungsordnung. Monachjum, 1920.

Bourguin Maurycy. Systemy socjalistyczne a rozwój ekonomiczny. Lwów, 1904.

Caspari Emile. La situation de la classe ouvrière en Haute-Silésie. Paryż, 1921.

Cohn Wolfgang Dr. Kann das Geld abgeschafft werden? Jena, 1920.

Dąbrowska Marja. Spółdzielczość zwyciężająca. Warszawa, 1921.

Frenz Gustaw. Kritik des Taylor-Systems. Berlin, 1920.

Gide Karol. Międzynarodowy Związek Spółdzielczy. Warszawa, 1921.

Hilferding Rudolf. Die Sozialisierung und die Machtverhältnisse der Klassen. Berlin, 1920.

Jahn Georg Dr. Verstaatlichung und Vergesellschaftung. Berlin, 1920.

Kubina Ks. Dr. Zadania socjalne polskiej inteligencji. Bytom, 1921.

Lipiński Edouard. Le problème du travail en Pologne. Warszawa, 1921.

Luxenburg Józef Dr. Choroby zawodowe jako przedmiot ubezpieczenia społecznego. Warszawa, 1921.

Taylor Edward Dr. O istocie współdzielczości. Lwów, 1916.

Trębicki Stanisław. Głos jednego z Polaków w sprawie niecierpiącej zwłoki. Warszawa, 1921.

Ustawa o Spółdzielniach. Warszawa, 1920.

HISTORJA I GEOGRAFJA:

Bandrowski-Kaden. La grande bataille de la Vistule. Warszawa, 1921.

Baranowski Ign. Tad. Materjały do dziejów wsi polskiej. Warszawa, 1909.

Bernhardi. Vom Kriege der Zukunft. Berlin, 1920.

Bogusławski Edward. Dowody autochtonizmu Słowian na przestrzeni zajmowanej przez nich w wiekach średnich. Warszawa, 1912.

Gąsiorowska Natalja. Komuna Paryska. Warszawa, 1921.

Goos Roderich Dr. Das Wiener Kabinett und die Entstehung des Weltkrieges. Berlin, 1919.

Handelsman Marceli. Dyarjusze sejmów Księstwa Warszawskiego. Warszawa, 1913.

Jakubowski Jan. Studja nad stosunkami narodowościowemi na Litwie przed Unją Lubelską. Warszawa, 1912.

Konopczyński Władysław. Dyarjusze sejmowe z XVIII wieku. Warszawa 1911, 1912.

Litwa za rządów księcia Isenburga. Kraków, 1919.

Ludendorff Erich. Urkunden der obersten Heeresleitung über ihre Tätigkeit 1916/18. Berlin, 1921.

Małkowski St. O wydmach piaszczystych okolic Warszawy. Warszawa, 1917.

Mapa Górnego Śląska. 1921.

Max St. Śląsk Górny. Teren plebiscytowy (1 : 125 000). Warszawa, 1921.

Orłowicz Mieczysław Dr. Ilustrowany przewodnik po Spiszu, Orawie, Liptowie i Czadeckim. Lwów — Warszawa 1921.

Rozprawy Polskiej Akademji Umiejętności, wydział historyczno-filozoficzny. Kraków, 1921.

Stegemann Hermann. Geschichte des Krieges. Stutgart — Berlin, 1917—1918.

Górny Śląsk. Teren plebiscytowy (1 : 150 000). Polski Komitet Plebiscytowy. 1921.

Wachowski Kazimierz. Jomsborg. Normanowie wobec Polski w wieku X. Warszawa, 1914.

NAUKI MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZE:

Czarnocki Jan. Stratygrafja i tektonika gór Świętokrzyskich. Warszawa, 1919.

Kołodziejczyk January. Stosunki florystyczne jeziora Switezi. Warszawa, 1916.

Lewiński Jan. Z morfologji i geologji stepów Czarnomorskich. Warszawa, 1916.

Lewiński Jan. Utwory dyluwialne i ukształtowanie powierzchni przedlodowcowej dorzecza Przemszy. Warszawa, 1914.

Pogorzelski W. Badania teoretyczne ilości ciepła, otrzymywanych na kuli ziemskiej, z uwzględnieniem strat promieniowania w atmosferze. Warszawa, 1916.

Potworowski Gustaw. Studja teratogenetyczne. Warszawa, 1917.

Prace i materjały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Kraków, 1920.

Rychłowski Bolesław. Materjały do hydrologji Król Polskiego i ziem przyległych. Warszawa, 1917.

Rydzewski Bronisław. Próba charakterystyki paleobotanicznej Dąbrowskiego Zagłębia węglowego. Warszawa, 1915.

Samsonowicz Jan. Utwory dewońskie wschodniej części gór Świętokrzyskich. Warszawa, 1917.

Schreiber Witold. Badania nad antropologją dzieci chrześcijańskich, żydowskich i karaimskich w Galicji. Warszawa, 1910.

Sprawozdanie Komisji fizjograficznej, oraz materjały do fizjografji kraju. Kraków, 1920.

SZKOLNICTWO:

Leitfaden für den Unterricht über Heerwesen auf der königlichen Kriegsschule. Berlin, 1913.

Die Propaganda-Schulen der Bolschewisten. Berlin.

RÓŻNE:

Almanach Polonais 1921. Warszawa, 1921.

Benni Tytus. Metoda palatograficzna w zastosowaniu do spółgłosek polskich. Warszawa, 1917.

Führer durch die bolschewistische und antibolschewistische Literatur. Berlin, 1919.

Łoś Jan. Pisownia polska. Wydanie IV poprawione. Kraków, 1921.

Neuschler Otto. Die Entwicklung der Heeresorganisation seit Einführung der stehenden Heere. Lipsk — Berlin, 1911—1914.

The Republic of Finland. An economic and financial survey. Helsingfors, 1920.

Rocznik Polskiej Akademji Umiejętności. Rok 1919/20. Kraków, 1921.

Schmalz Fr. Dr. Grossrumänien wirtschaftlich, politisch und kulturell. Gota, 1921.

Woycicki K. Historja literatury i poetyka. Warszawa, 1914.

KRONIKA.

Zjazd Statystyków Miejskich.

Z inicjatywy Związku Miast Polskich Główny Urząd Statystyczny zwołał Zjazd statystyków Miejskich, który odbył się w Warszawie w dniu 23 i 24 maja r. 1921. Na zjazd ten zostały zaproszone wszystkie większe miasta Rzeczypospolitej, liczące powyżej 20 000 mieszkańców.

Poniżej zamieszczamy protokół z obrad Zjazdu.

LISTA UCZESTNIKÓW.

Przedstawiciele miast:

Pp. Limanowski Zygmunt — Warszawa.
Dyszkiewicz Tadeusz — Lwów.
Hertz Mieczysław i Grabowski Edward — Łódź.
Zalewski Zygmunt — Poznań.
Sarnecki Kazimierz — Kraków.
Zaleski Józef — Białystok.
Niernsee Teodor — Sosnowiec.
Rycombel Józef — Dąbrowa Górnicza.
Zbrożyna Stefan, Bartnicki Hilary — Włocławek.
Wiśniewski Władysław, Niemcewicz Jan — Brześć Litewski.
Bartoszewicz Józef — Siedlce
Puternicki Izydor — Płock.
Dratwa Bolesław — Piotrków.
Szudek Michał — Kalisz.
Dyrektor Związku Miast Polskich — p. Władysław Kozłowski.

Nadto obecni byli: Dyrektor Gł. Urz. Statystycznego, prof. Buzek, zastępca Dyrektora, prof. Krzywicki, referenci fachowi Gł. Urzędu Statyst. oraz goście.

Dzień pierwszy dn. 23 maja r. 1921.

Posiedzenie poranne.

Pierwsze posiedzenie Zjazdu zagaja Dyrektor Gł. Urzędu Statystycznego, witając wszystkich uczestników Zjazdu i życząc pomyślnych i skutecznych wyników obrad.

Mówca podkreśla , iż wobec daleko idącej autonomji i samorządu miast, które przewiduje konstytucja, miasta tylko wówczas będą w stanie należycie wywiązać się ze swych zadań, jeśli skorzystają z pomocy statystyki, umożliwiającej ścisłe, bo cyfrowe poznanie stosunków miejskich. Statystyka miejska musi być niezależna od statystyki państwowej, łączyć je winny tylko węzły koleżeństwa. Rozumiejąc znaczenie statystyki miejskiej, Główny Urz. Statystyczny utworzył referat statystyki miejskiej.

P. Kozłowski — w imieniu Związku Miast Polskich wita uczestników Zjazdu, podkreślając konieczność intensywnej, skoordynowanej pracy na polu statystyki miejskiej oraz potrzebę wydawania Rocznika statystyki miejskiej.

Następnie odczytano następujący porządek dzienny:

1. Wybór Prezydjum.
2. Dr. Zweig: Organizacja i zakres działania statystyki miejskiej.
3. Prof. Krzywicki: O spisie ludności.
4. Dr.Bornstein: Statystyka naturalnego ruchu ludności.
5. P. Lipiński: Statystyka pracy i cen.
6. P. Piekałkiewicz: Statystyka finansowa.
7. Referaty zgłoszone oraz wnioski.

Następuje wybór prezydjum. Do Prezydjum wybrano jako przewodniczącego p. Dyszkiewicza (Lwów), jako zastępców przewodniczącego p. Limanowskiego (Warszawa) i p. Zalewskiego (Poznań), jako sekretarza p. Zweiga (Gł. Urz. Statyst.).

Referat Dr. Zweiga o organizacji i zakresie działania statystyki miejskiej *).

Referent rozpatruje stosunek poszczególnych działów administracji miejskiej do poszczególnych działów statystyki, omawia znaczenie naukowe statystyki miejskiej, kreśli rozwój statystyki miejskiej za granicą oraz rozwój i stan obecny statystyki miejskiej w Polsce, poczem zgłasza następujące rezolucje:

1. W uznaniu olbrzymiego znaczenia statystyki miejskiej dla administracji i nauki, I Zjazd statystyków miejskich w Polsce zwraca się z apelem do wszystkich miast z ludnością powyżej 50.000 m., by co najrychlej przystąpiły do utworzenia niezależnych biur statystycznych, zaś do Zarządów miast z ludnością powyżej 20 000 mieszk. do utworzenia niezależnych referatów statystycznych. Pożądane jest powoływanie do życia przy biurach statystycznych komisyj statystycznych w charakterze organów doradczych.

2. Ze względu na brak fachowych statystyków w Polsce Zjazd zwraca się z prośbą do Uniwersytetów Polskich, by zorganizowały kursy statystyki, rozpatrujące zagadnienia statystyki miejskiej łącznie z zagadnieniami administracji i polityki komunalnej.

3. Zjazd uważa za niezbędne stworzenie podstawy prawnej dla miejskich dochodzeń statystycznych i spowodowanie w tym celu Rozporządzenia Rady Ministrów, uprawniającego Rady miejskie miast posiadających własne biura statystyczne do nakładania na ludność obowiązku zeznawania pewnych faktów, jednakowoż po uprzednim porozumieniu się z Gł. Urz. Statystycznym.

4. Zjazd przystępuje do zorganizowania Związku Statystyków miejskich, przystępuje do opracowania statutu Związku, do opracowania programu pracy dla Rocznika Statystyki miejskiej na rok najbliższy, do prac przygotowawczych nad ujednostajnieniem dochodzeń i opracowań statystycznych. W tym celu wybiera komisję której powierza powyższe prace.

P. Kozłowski oświadcza się za powyższemi rezolucjami, podkreśla w szczególności doniosłość stworzenia wspólnego organu statystyki miejskiej. Oświadcza, iż Związek podjąłby się finansowania Rocznika statystyki miejskiej i udzielałby mu wszelkiej pomocy.

Dr. Grabowski proponuje, by przed przystąpieniem do właściwej dyskusji nad referatem poprosić przedstawicieli poszczególnych miast o złożenie sprawozdań, dotyczących stanu, w jakim znajduje się statystyka miejska w danem mieście, w szczegól-

*) Referat ten ukazał się w całości w zesz. 2 T. 1 (z m. czerwca r. 1921) Samorządu Miejskiego, organu związku Miast Polskich.

ności prosi o daty dotyczące liczebności organizacji, zakresu działania, wydawnictw i biblioteki.

Wniosek Dr. Grabowskiego przyjęto, poczem przystąpiono do wysłuchania sprawozdań poszczególnych miast.

P. Sarnecki (Kraków). Biuro statystyczne założone w r. 1884 pod kierunkiem prof. Kleczyńskiego. Rozkwit biura przypadł na okres działalności prezydenta miasta dr. Lea. Obecnie brak zainteresowania dla prac statystycznych, personel nieodpowiedni i zdekompletowany. Podczas wojny kierunek nad pracami biura objął prof. Dr. Kumaniecki i praca statystyczna zaczyna się ożywiać. Obecnie personel liczy 2 siły naukowe i 7 sił pomocniczych. Przy biurze istnieje komisja statystyczna, której użyteczność jest problematyczna. Biuro wydawało sprawozdanie tygodniowe, miesięczne (powielane), wydane do końca r. 1916, sprawozdanie kwartalne dla Centralnej Komisji Statystycznej, nadto „Statystykę miasta Krakowa", doprowadzoną do końca r. 1909. Lata 1910—1918 są opracowane w rękopisie, z powodu ogromnych kosztów druku nie mogą ujrzeć światła dziennego. Biblioteka liczy kilkanaście tysięcy tomów. Biuro przeprowadziło 21 lutego b. r. spis ludności. Materjał jednak jest niekompletny.

P. Dyszkiewicz (Lwów). Biuro założone w r. 1873, uległo reorganizacji w r. 1889. Biuro liczy 1 naukową siłę i 4 pomocnicze. Posiada komisję statystyczną, którą uważa za pożyteczną. Biblioteka liczy około 10 000 tomów. Zainteresowanie statystyką jest bardzo słabe. Wyposażenie biura jest niewystarczające. Biuro wydawało miesięcznik „Lwów w cyfrach", ostatnio wydany za m-c wrzesień r. 1918, oraz „Wiadomości statystyczne o mieście Lwowie", ostatnio za lata 1910 i 1911, nadto przesyłało Centralnej Komisji Statystycznej sprawozdania kwartalne.

P. Limanowski (Warszawa). Wydział statystyczny znajduje się w stadjum reorganizacji. Utworzono 3 sekcje: 1) wydawniczą, 2) demograficzną i 3) gospodarczą. Personel składa się z 5 naukowych sił, oraz z 15 pomocniczych. Biuro wydaje tygodniówkę od r. 1878, miesięcznik od r. 1886 (ostatni za grudzień 1920 r.), oraz rocznik od r. 1877 (ostatni za rok 1916). Komisji statystycznej niema, utworzenie jej jednak jest zamierzone. Biblioteka liczy od 1 — 2 000 tomów, biuro jednak otrzymało kredyt pół miljona mk. na skompletowanie bibljoteki. Wogóle zainteresowanie miasta statystyką i zrozumienie ważności jej zadań jest wielkie. W styczniu r. 1921 przeprowadzono spis ludności (policyjny), ze szczególnem uwzględnieniem dzieci w wieku szkolnym.

P. Zalewski. — Urząd statystyczny w Poznaniu założony w r. 1904. Wydano miesięcznik ostatni za czerwiec r. 1914, oraz rocznik, ostatni za r. 1913. Oprócz tego wiele materjału statystycznego zawiera Rocznik Zarządu miasta, opracowany przez Urząd Statystyczny. Personel biura wynosi 6 pracowników, w tem 1 siła naukowa, bibljoteka liczy około 3 000 tomów. Komisji Statystycznej niema i sprawozdawca nie wiele się po niej spodziewa. Wydział uruchomiono w grudniu r. 1920. Pierwszy miesięcznik wydany zostanie za wrzesień r. 1921.

P. Hertz i Grabowski (Łódź). Wydział zorganizowany w r. 1917. Wydaje miesięcznik, obecnie przystępuje do wydania statystyki m. Łodzi za 3-lecie, na którą miasto wyasygnowało 700 000 mk. Personel wynosi 11 pracowników, w tem 1 siła naukowa i 2 studentów uniwersytetu. Istnieje delegacja statystyczna, której działalność jest dla wydziału b. pożyteczna. Zainteresowanie statystyką i poparcie jest wielkie. Bibljoteka jest w stadjum tworzenia, obecnie liczy około 327 dzieł. Wydział wysyła swe wydawnictwa do 197 instytucyj.

P. Zbrożyna (Włocławek). Wydział zorganizował się w jesieni 1919 r. Wydział dotąd nic nie wydaje. Zamierza wydawać rocznik. Komisji statystycznej niema. Pracowników jest 4, w tem 1 kierownik. W maju r. 1920 przeprowadzono spis ludności.

P. Niernsee (Sosnowiec). Wydział powstał w styczniu r. 1920. Wydaje tygodnik i miesięcznik. Rocznik za r. 1920 w druku. Personel liczy 2 stałych pracowników, lecz brak kierownika. Zainteresowanie statystyką jest słabe. Komisji statystycznej niema.

P. Putternicki (Płock). W październiku r. 1920 powstał 1-osobowy referat statystyczny. Publikuje dane ruchu naturalnego w Dzienniku zarządu miasta.

P. Zaleski (Białystok). Wydział zorganizowano w kwietniu r. 1920. Personel liczy 7 pracowników, w tem 1 siłę naukową. Wydział wydaje tygodnik i miesięcznik. Przy wydziale istnieje Rada Statystyczna, jako organ doradczy. Budżet tegoroczny przewiduje 2 miljony marek na prace wydziału. Bibljoteki dotychczas niema.

P. Szuder (Kalisz). Referat zorganizowano z końcem r. 1919. 5 stycznia r. 1920 przeprowadzono spis ludności. Referat dotąd nic nie wydaje, ani nie posiada jeszcze stałych urzędników.

P. Bartoszewicz (Siedlce). Referatu statystycznego niema. W razie potrzeby załatwia prace statystyczne Wydział Aprowizacyjny. Bibljoteka Magistratu, otrzymana z daru, liczy około 26 000 tomów.

P. Wiśniewski (Brześć Litewski). Referat zorganizowano w październiku r. 1920, w tym samym czasie przeprowadzono spis ludności. Nic nie wydaje.

P. Rycombel (Dąbrowa Górnicza). Referat powstał w marcu r. 1920. Personel liczy 2 pracowników, w tem 1 kierownika. Nic nie wydaje. Zamierzone jest wydawanie miesięcznika.

P. Pawłowski (Zawiercie) i *p. Dratwa* (Piotrków) stwierdzają, iż dotąd brak w ich miastach referatu statystycznego.

Posiedzenie popołudniowe.

Dalszy ciąg dyskusji nad referatem p. Zweiga.

I rezolucja.

(Apel do Zarządów miast).

P. Hertz wnosi poprawkę do rezolucji w tym kierunku, by apel do Zarządów miast o utworzenie biur i referatów statystycznych był wystosowany za pośrednictwem Związku miast.

P. Zalewski wnosi o skreślenie w rezolucji ustępu, polecającego tworzenie przy biurach statystycznych komisji statystycznych w charakterze organów doradczych, uważa bowiem prace komisji za bezpłodne i bezużyteczne.

P. Zbrożyna oświadcza się również przeciw tworzeniu komisji statystycznych, zwłaszcza w małych miastach.

P. Pawłowski proponuje, by komisje statystyczne tworzone były tylko w miastach, gdzie są siły naukowe.

P. Grabowski oświadcza się za tworzeniem komisji, co jest ogólnie uznanym postulatem teorji i praktyki.

P. Zweig stwierdza, że jedni na Zjeździe twierdzą, iż komisja jest organem doradczym, stanowi dla kierownika wydziału oparcie, wzmaga zainteresowanie dla statystyki wśród obywatelstwa, pobudza inicjatywę, kierownictwo etc., tem samem komisja jest instytucją bardzo pożyteczną; drudzy natomiast twierdzą, iż komisja statystyczna jest bezużyteczna. Nikt natomiast nie twierdzi, by była kiedykolwiek szkodliwa. Wobec tego uważa sprawę za przesądzoną i prosi o zamknięcie dyskusji.

Po zamknięciu dyskusji *I rezolucję D-ra Zweiga przyjęto z poprawką p. Hertza.*

II rezolucja.

(W sprawie kształcenia statystyków miejskich):

Prof. Krzywicki stawia wniosek, by zamiast do Uniwersytetów zwrócić się do Związku Miast o stworzenie środków, mających na celu wykształcenie statystyków miejskich.

W głosowaniu przyjęto *następującą rezolucję:*

Uprasza się Związek Miast o stworzenie środków mających na celu wykształcenie statystyków miejskich.

III rezolucja.

(Stworzenie podstawy prawnej dla miejskich dochodzeń statystycznych).

P. Zbrożyna oświadcza się przeciw rezolucji. Mówca uważa ją za zbędną, jest bowiem zdania, że rady miejskie są już obecnie władne nakładać na ludność obowiązek zeznań statystycznych.

P. Zweig wyjaśnia, iż prawo to na podstawie art. 2 ustawy z dn. 21 października 1919 r. zastrzeżone jest wyłącznie Radzie Ministrów.

P. Kozłowski oświadcza się za wnioskiem.

P. Zbrożyna jest zdania, że postanowienia, proponowane przez p. Zweiga, winna zawierać ustawa o samorządzie miejskim, będąca obecnie w opracowaniu, że postanowienia te winny być znacznie szersze, w szczególności winno odpaść ograniczenie, mieszczące się w proponowanej aprobacie Gł. Urzędu Statystycznego.

P. Sarnecki wyjaśnia, że na podstawie Ustawy Krajowej miasta Lwów i Kraków mają prawo nakładania na ludność obowiązku zeznań statystycznych. Jednakowoż prawo to nie jest obecnie pod względem prawniczym jasne i niewątpliwe.

P. Krzywicki wnosi, by sprawę tę, jako pod względem prawniczym skomplikowaną, nie rozstrzygać stanowczo na plenum, lecz odesłać ją *do komisji*, celem dokładnego zbadania i uzgodnienia z obowiązującem ustawodawstwem.

Wniosek *prof. Krzywickiego przyjęto.*

P. Pawłowski podnosi trudności w wydobyciu od władz i organów państwowych materjałów statystycznych do opracowania i prosi o zwrócenie się do władz centralnych z prośbą o polecenie ich organom stworzenia jaknajdalej idących ułatwień przy udzielaniu materjałów statystycznych urzędom miejskim do opracowania.

P. Grabowski ilustruje trudności, na jakie natrafił przy wydobywaniu materjałów od organów kolejowych i innych i wnosi o odesłanie wniosku p. Pawłowskiego do Komisji, celem odpowiedniego zredagowania wezwania, wzgl. prośby do władz centralnych.

Zgodnie z wnioskiem D-ra Grabowskiego *sprawę odesłano do Komisji.*

IV rezolucja.

Stworzenie Związku, wydawanie rocznika, ustanowienie Komisji — *przyjęto* bez dyskusji. Wybór Komisji odłożono na później.

Referat prof. Krzywickiego o spisie ludności.

Referent zaznajamia uczestników Zjazdu z ważniejszemi postanowieniami projektu rozporządzenia o spisie ludności, w szczególności z postanowieniami odnoszącemi się do miast, podkreśla doniosłość I spisu ludności w Polsce i prosi ze względu na bliskość terminu (spis 30. IX. 1921) o agitację w obrębie miasta i o intensywną pracę organizacyjną.

P. Hertz zapytuje, czy miasta, mające własne biura, otrzymają materjał spisowy do własnego opracowania zgodnie ze swemi potrzebami.

Przewodniczący p. *Dyszkiewicz* twierdzi, iż Dyrektor Gł. Urz. Statystycznego, prof. Buzek, oświadczył, że sprawa udzielania większym miastom materjału spisowego do opracowania będzie w zasadzie przychylnie rozstrzygana przez Gł. Urz. Statyst. po porozumieniu z poszczególnemi miastami.

P. Kozłowski zapytuje, jakim motywem kieruje się Gł. Urz. Statyst., proponując postanowienie, by starostwa stawiały wniosek województwom, czy należy prace spisowe

powierzyć magistratom, czy nie. Wyjaśnia bowiem, iż starostwo nie jest władzą przełożoną nad magistratem. Żąda, by władzą spisową w mieście był bezwzględnie magistrat.

P. Zbrożyna jest również zdania, iż wniosek starostwa winien odpaść, gdyż ze względu na tarcia, jakie często zachodzą pomiędzy starostwem i magistratem, magistraty będą często uchylały się od zadań spisowych, co wyszłoby na szkodę statystyce.

P. Krzywicki wyjaśnia, iż żądanie p. Kozłowskiego było również życzeniem Urzędu, jednakowoż sformułowanie tego w ten sposób w rozporządzeniu okazało się prawniczo niemożliwe, ze względu na luki w tym względzie w ustawie samorządowej.

P. Limanowski stwierdza, że według projektów, w Warszawie spis przeprowadzałby komisarz rządu, a nie magistrat i biuro statystyczne.

P. Sarnecki żąda, 1) by komisarze spisowi byli płatni, 2) by przed spisem ludności zażądano opisu miejscowości, 3) by dokładnie zdefinjowano dla celów spisu pojęcia domu mieszkalnego, domu zamieszkałego oraz gospodarstwa domowego, 4) by podwyższono karne rygory statystyczne, których wysokość jest obecnie śmiesznie małą.

Ze względu na krótkość terminu i poważne braki w numeracji domów po miastach, oraz letnią urlopową porę, dzielącą od terminu spisu, oświadcza się kategorycznie za odłożeniem terminu spisu.

P. Dyszkiewicz, opierając się na doświadczeniu zaczerpniętem z przeprowadzenia 3 spisów austrjackich, wyraża wątpliwość, czy termin przygotowawczy do spisu jest dostateczny.

P. Limanowski uważa spis w proponowanym przez Gł. Urz. Statyst. terminie za niewykonalny. Termin uważa i ze względów naukowych za nieodpowiedni tak ze względu na ruchliwość ludności miejskiej jeszcze we wrześniu, jak i ze względów porównalności z późniejszymi spisami, które odbywać się będą 31. XII, oraz ze względów na trudności w opracowaniu materjału, np. co do klas wieku. Zarzuca Urzędowi, iż nie zawiadomił miast wcześniej o terminie spisu.

P. Hertz podnosi, iż obecnie brak miastom kredytu na przeprowadzenie spisu miejscowości. W Łodzi Wydział Statystyczny musi zażądać wyasygnowania 3—5 miljonów mk. na przeprowadzenie numeracji 10 000 domów, a przyznanie kredytu potrwa dłuższy czas, domaga się podwyższenia rygoru karnego, przełożenia terminu spisu na 31 XII, z równoczesnem żądaniem przeprowadzenia numeracji po miastach do dnia 1. VIII. 1921 r.

Mówca zgłasza następujące rezolucje:

W sprawie spisu jednodniowego Zjazd zwraca się do Gł. Urz. Statyst. z kategorycznem żądaniem:

1. Odłożenia terminu spisu jednodniowego do dnia 31. XII r. 1921.
2. Podwyższenia kary za fałszywe zeznania, lub za odmowę zeznania do mk. 5 000, a w cięższych przypadkach do 1 miesiąca aresztu.
3. Zwrócenia się do miast o natychmiastowe przeprowadzenie numeracji, wyznaczając termin wykonania tej pracy do dn. 1. VIII b. r.
4. Pozostawienia miastom mającym Urzędy Statystyczne przeprowadzenia spisu oraz pozostawienia materjału spisowego do opracowania. Zjazd wyraża przekonanie, że o ile postulaty powyższe nie będą spełnione, to przynajmniej odnośnie do miast nie widzi warunków przeprowadzenia we wskazanym terminie spisu, któryby istotnie odpowiadał stawianym wymogom i usprawiedliwiał olbrzymie koszty, które z tego tytułu poniesie Państwo.

P. Zalewski oświadcza, że Poznań ma zupełny kataster domów i Poznań gotów jest spis przeprowadzić każdej chwili; krytykuje połączenie spisu zwierząt domowych ze spisem ludności.

P. Dyszkiewicz wyjaśnia, że sam kataster nie wystarczy, że należy go sprawdzić i uzupełnić.

Prof. Krzywicki i p. *Piekałkiewicz* odpierają zarzuty stawiane Gł. Urz. Statyst., stwierdzając, że większość zarzutów opiera się na nieznajomości postanowień rozporządzenia spisowego.

1. Komisarze spisowi są płatni, a honorowi są po to, by przyciągnąć ludzi, którzy nie pracowaliby dla zarobku, natomiast pracowaliby ideowo.

2. Rozporządzenie żąda od wszystkich miast przeprowadzenia numeracji do 1 VIII b. r.

3. Instrukcje zawierają ścisłe definicje domu mieszkalnego, domu zamieszkałego oraz gospodarstwa domowego, co w Urzędzie stanowiło przedmiot długich dyskusyj i rozważań.

4. Rada Ministrów wystąpiła na wniosek Urzędu z projektem zmiany ustawy z 21 października r. 1919 w kierunku znacznego podwyższenia rygorów karnych, niestety przez Sejm odrzuconym, uznając słusznie niedostateczność obecnych sankcyj karnych.

5. Termin 30. IX proponowany został przez Urząd z początkiem tego roku, bez winy Urzędu odleżał się w komisjach i dopiero niedawno został ze względu na zbliżające się wybory uchwalony.

6. Termin 30. IX ustalono ze względu na spis rolny i zwierząt gospodarskich, mający w naszych stosunkach niezmierne znaczenie; połączenie spisu rolnego i zwierząt ze spisem ludności było konieczne i ze względu na koszty spisowe i dla charakteryzowania stosunków socjalnych i klasowych na wsi, charakteryzowanych własnością gruntu i bydła.

7. Zasadę, iż władzą spisową jest starostwo, przeprowadzono dlatego, iż starostwo jest władzą państwową, którą można przymusić do sprężystego przeprowadzenia zadań, związanych ze spisem; jednakowoż redakcja rozporządzenia pozostawia magistratom otwartą drogę do podjęcia się prac spisowych, co Gł. Urz. Statyst. z gotowością przyjmie.

8. Numeracja domów nie przedstawia się tak tragicznie, gdyż Lwów, Kraków i Poznań mają ją oddawna, Warszawa w r. 1916 przeprowadziła i uzupełniła w r. 1919, Łódź w r. 1917.

Z tych względów oświadcza się *p. Piekałkiewicz* kategorycznie przeciw punktowi 1-mu rezolucji p. Hertza, z drugim w zupełności się zgadza, 3-ci uważa za zbędny, gdyż te same postanowienie zawarte jest w rozporządzeniu, z 4-tym zgadza się w zasadzie. Instrukcje i formularze rozesłane zostaną w czerwcu lub początkach lipca, tak samo wykaz numeracji domów, ten ostatni na życzenie miast.

II dzień Zjazdu dn. 24 maja r. 1921.

Posiedzenie poranne.

Dalszy ciąg dyskusji nad referatem prof. Krzywickiego.

P. Limanowski uzasadnia potrzebę odłożenia terminu i agitacji w prasie i sejmie za przesunięciem terminu. Dziwi go, iż p. Piekałkiewicz twierdzi, że Warszawa ma kompletny spis domów, bowiem on o takim nic nie wie.

P. Piekałkiewicz stwierdza, iż nie widzi trudności technicznych przeprowadzenia spisu, że Gł. Urz. Statyst. wszystko przygotował, że instrukcje wkrótce zostaną rozesłane, tak iż przeprowadzenie spisu zależne jest tylko od dobrej woli pracowników spisowych i ludności.

P. Zweig zaznacza, iż uchwalenie rezolucji będzie miało wyłącznie tylko charakter demonstracji, oczywiście szkodliwej dla sprawy spisu, gdyż i wnioskodawcy, jak sami zaznaczają, nie łudzą się co do bezskuteczności rezolucji.

P. Dyszkiewicz uzasadnia konieczność intensywnej współpracy z Gł. Urz. Statyst. i prosi, by Zjazd stanął na gruncie potrzeb całego Państwa. Choć uznaje trudności przeprowadzenia spisu 30. IX, głosować będzie przeciw punktowi 1-mu rezolucji.

W głosowaniu przedstawiciele m. Dąbrowy, Poznania, Kalisza, Lwowa, Włocławka i Brześcia Litewskiego głosują przeciw p. 1-mu rezolucji, przedstawiciele m. Płocka, Łodzi, Warszawy, Białegostoku, Sosnowca, Zawiercia, Piotrkowa, Krakowa za punktem 1-ym rezolucji, *przyjętym większością 8 : 6.*

Punkt II i IV rezolucji p. Hertza *jednomyślnie przyjęto.* Punkt III wnioskodawca cofa.

Referat Dr. Bornsteina o naturalnym ruchu ludności.

Referent omawia stosunek Gł. Urz. Statyst. do statystyki miejskiej, oraz zadania statystyki ruchu naturalnego po miastach.

Gł. Urz. Statyst. zamierza w roku przyszłym opracowanie statystyki ruchu naturalnego ludności miejskiej całkowicie przekazać biurom statystycznym miejskim, które będą miały obowiązek przedkładać Gł. Urz. Statyst. tablice statystyczne, opracowane według wzorów ujednostajnionych dla wszystkich miejskich biur statystycznych. Zbieranie dat odnośnych w miastach powinno się odbywać według obszernych formularzy, zatwierdzonych w roku ubiegłym przez Radę Ministrów, formularzy, które dla okręgów wiejskich są może zbyt szczegółowe. Daty szczegółowe o skonach, specjalnie o skonach dzieci, powinny być zbierane w miastach nie przez urzędników stanu cywilnego, którym ludność niechętnie udziela informacji często drażliwych, lecz przez lekarzy przy wystawianiu przez nich karty skonu. Z tej karty skonu urzędnik stanu cywilnego przepisze daty odnośne na odpowiednią kartkę statystyczną. W celu otrzymania poważnych informacyj o przyczynach skonu, referent proponuje, aby we wszystkich miastach powyżej 10 000 mieszkańców spisywanie aktu stanu cywilnego oraz pogrzebanie zwłok mogło następować tylko po przedstawieniu karty skonu, spisanej przez lekarza i zawierającej między innemi także i przyczynę skonu.

P. Sarnecki ilustruje trudności, z jakiemi boryka się statystyka ruchu naturalnego po miastach. Daty podawane przez strony przy sporządzaniu aktu stanu cywilnego są nieścisłe, bo częstokroć strony same ich nie znają. Uważa za wskazane dla celów statystycznych jak i innych wprowadzenie książeczki rodowej, którą strony otrzymywałyby przy ślubie z datą ślubu, a w której wpisywałyby się wszystkie fakty ruchu naturalnego zaszłe w rodzinie.

Skarży się na podwójne wpisy zmarłych zwłaszcza przy nagłych skonach, raz na podstawie zeznań stron, drugi raz na podstawie kart skonu; na podwójne wpisy urodzeń, zwłaszcza urodzeń w klinikach, raz na podstawie kart urodzeń dostarczanych z kliniki, drugi raz przy chrzcie. Daty urodzenia oparte są przeważnie na podstawie zeznań akuszerki, która często zapomina wyciągów z dziennika porodów, a datę urodzeń podaje z fantazji. Lekarze szpitalni lekceważą sobie statystykę. Ministerstwo Zdrowia winno zwrócić na to uwagę. Księża swe statystyczne obowiązki spełniają niechętnie i często stosują bierny opór. Granice parafji są sztuczne i uwzględniają niełatwo uchwytne, lecz często personalne momenty, tak, iż zdarza się, że jeden dom należy do dwuch parafij, co ujemnie odbija się na statystyce ruchu naturalnego.

P. Limanowski występuje przeciwko obecnemu systemowi oparcia statystyki ruchu naturalnego na wyznaniowych urzędach stanu cywilnego. Obecna statystyka urodzeń jest de facto statystyką chrztów i jest identyczną z rejestracją metryk chrztu u chrześcijan, spełnieniem zaś odpowiedniego obrządku u żydów. Stwierdzić należy, iż prawnie wymagalny ośmiodniowy termin zgłoszenia urodzenia nie jest zachowywany. Na 7 552 kartek zgłoszonych w ciągu 17-tu pierwszych tygodni b. r. w Warszawie, 7 090, a więc 94%, przedstawiało akty sporządzone w więcej, niż tydzień po urodzeniu, z tej liczby około 50% pochodzi z poprzedniego miesiąca, więcej zaś niż rok różnicy wykazuje prawie 10% zgłoszeń, przyczem liczba ta rozciągała się na 16 lat, a nawet było 16 wypadków przekraczających ten okres. Przeciętnie więc w Warszawie reje-

stracja urodzeń następuje w pół roku po dacie urodzenia, co sprawia, iż dane tracą znaczenie na dokładności, często także zostają świadomie fałszywie podawane. Nadto pewna liczba osób nie zostaje wogóle zarejestrowana. W ten sposób miesięczne publikacje urodzeń stają się bezwartościowe. Mówca jest zdania, że należałoby nałożyć na rządców domów obowiązek zgłaszania każdego wypadku urodzenia, przynajmniej do czasu radykalnego załatwienia sprawy, t. j. do czasu wprowadzenia świeckich urzędów stanu cywilnego.

Zgłasza następujące rezolucje:

1) Zjazd oświadcza się za bezwzględną koniecznością wprowadzenia świeckich urzędów stanu cywilnego w całem państwie na wzór istniejących już w b. zaborze pruskim. Ostateczną redakcją uchwalonej rezolucji zajęłaby się komisja.

2) Zjazd oświadcza się za tem, by do czasu wprowadzenia świeckich urzędów stanu cywilnego nałożono w miastach na rządców domu obowiązek zgłaszania każdego wypadku urodzenia na przepisanym formularzu.

P. Hertz przyłącza się w zupełności do poprzednich wywodów, skarży się na trudności statystyki małżeństw specjalnie u żydów ze względu na częstość małżeństw rytualnych.

P. Grabowski występuje przeciw tygodniowym publikacjom statystycznym.

P. Dyszkiewicz oświadcza się za rezolucją p. Limanowskiego, twierdzi, że episkopat krakowski i lwowski oświadcza się również za wprowadzeniem świeckich urzędów stanu cywilnego, by odciążyć księży.

P. Kozłowski z ramienia Związku Miast oświadcza się również za koniecznością wprowadzenia świeckich urzędów stanu cywilnego.

P. Zweig proponuje, by w motywach rezolucji o konieczności wprowadzenia świeckich urzędów stanu cywilnego podkreślono w pierwszym rzędzie argumenty natury administracyjnej (potrzebę świeckich urzędów dla administracji), i w drugim rzędzie argumenty natury statystycznej.

Uchwalono jednomyślnie rezolucję dr. Bornsteina tej treści: Zjazd zwraca się do Ministerstwa Zdrowia o zarządzenie, wzgl. wyjednanie zarządzenia, by w każdem mieście powyżej 10 000 m. skony i przyczyny skonów (wedle nomenklatury międzynarodowej) stwierdzane były przez lekarzy na specjalnych kartach skonów, udzielanych Magistratom miast.

Uchwalono jednomyślnie obie rezolucje p. Limanowskiego, powierzając redakcję I rezolucji wraz z argumentacją komisji wybrać się mającej.

Referaty p. Lipińskiego.

I. Miejska statystyka pracy.

Miejskie Urzędy Statystyczne winny się zająć przedewszystkiem statystyką robotników i pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach komunalnych. Badanie liczby robotników z podziałem według płci, wieku, rodzaju przedsiębiorstw i zakładów, stopnia wyszkolenia zawodowego, liczby lat służby miejskiej, stanu rodzinnego, uposażenia, rodzaju pracy — mogą dać cenne materjały dla statystyki pracy wogóle. Jest pożądane, aby dla celów powyższej statystyki zaprowadzać kartoteki zatrudnionych w przedsiębiorstwach miejskich robotników i pracowników. Statystyka robotników miejskich stanowiłaby najważniejsze zadanie komunalnej statystyki pracy.

2. Z innych działów statystyki pracy wchodzą w grę (dla większych miast przemysłowych) badania rynku pracy, a szczególniej statystyka zarobków warstw pracujących na terenie miasta. Ponieważ badanie zarobków stanowi jedno z najtrudniejszych zadań statystyki pracy, przeto mogą one być prowadzone jedynie przez większe Urzędy Statystyczne.

3. Działem, który w szczególnym stopniu nadaje się do opracowań w ramach statystyki miejskiej, jest statystyka budżetów rodzinnych klas pracujących. Badanie budżetów rodzinnych posiada duże znaczenie socjalno-polityczne przedewszystkiem w związku z obliczeniem zmian kosztów utrzymania oraz stosowania zmiennej skali płacy.

II. Statystyka cen.

1. Statystyka cen detalicznych posiada dla gospodarczej, aprowizacyjnej i socjalnej polityki miasta znaczenie bardzo duże.

2. Państwowa statystyka cen, którą prowadzą obecnie miasta zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 17 stycznia r. 1921, ma na celu niemal wyłącznie zadania socjalno-polityczne. Służy ona do obliczania zmian kosztów utrzymania warstw robotniczych i dlatego obejmuje ceny i gatunki towarów wyłącznie przez te warstwy spożywanych. W ramach statystyki miejskiej zadania statystyki cen mogłyby być rozszerzone, zarówno co do liczby badanych artykułów, jak również i gatunków. W miastach dużych należałoby badać ceny oddzielnie w poszczególnych dzielnicach.

3. Prelegent poruszył zagadnienia metody zbierania cen oraz ustalania ich wysokości. Ponieważ metoda statystyki cen stanowi jedno z najbardziej skomplikowanych zagadnień, prelegent proponuje, aby w tej sprawie zwołać specjalny zjazd.

P. Limanowski. Z czasów rosyjskich (przepisy prawne z r. 1847) istnieje statystyka cen, dostarczana przez Magistraty administracji wojskowej, jako podstawa kontroli zakupów wojskowych. Przepisy dotyczące tej statystyki są przestarzałe i są raczej podstawą i płaszczykiem nadużyć, niż kontroli. Należałoby je bądź znieść, bądź zmodernizować. Mówca zgłasza następującą rezolucję:

Zjazd zwraca się do Gł. Urz. Statyst. z wezwaniem, by zajął się zmianą przestarzałych przepisów, obowiązujących w b. dzielnicy rosyjskiej, nakładających na Magistraty miast obowiązek dostarczania władzom wojskowym danych co do cen artykułów.

P. Sarnecki. Obowiązek dostarczania cen artykułów władzom wojskowym istnieje i w Małopolsce. Wnosi, by rezolucja p. Limanowskiego objęła i Małopolskę.

P. Grabowski. Statystyka pracy jest dotąd u nas w zaniedbaniu, zwłaszcza statystyka płacy i budżetów domowych. Te ostatnie działy więcej nadają się do dochodzeń miejskich, niż ogólno-państwowych, i miasta, szczególnie przemysłowe, winny na nie zwrócić szczególną uwagę. Należy ustalać w pierwszym rzędzie płace rzeczywiste, a nie przeciętne. Należałoby zażądać od przedsiębiorców danych tyczących liczby, wieku i płci robotników, oraz łącznej sumy wypłaconych im zarobków. Możnaby również i kartę aprowizacyjną użyć dla celów statystyki płac. Robotnicy otrzymują kartę aprowizacyjną za pośrednictwem inspektorów fabrycznych, którym przedkładają w tym celu wykazy zatrudnionych robotników. Należałoby żądać w tych wykazach obok nazwiska robotnika i zarobku przez niego pobieranego.

P. Hertz ilustruje na przykładach trudności, z jakiemi boryka się tak ważna (w szczególności dla miasta Łodzi) statystyka pracy. Podkreśla przedewszystkiem skutki braku wszelkich rygorów karnych przy odmowie zeznań, bo obecne rygory są równoznaczne z brakiem rygorów.

Rezolucję p. Limanowskiego z poprawką p. Sarneckiego przyjęto.

Posiedzenie popołudniowe.

Referat p. Piekałkiewicza o statystyce finansowej.

Referent omawia znaczenie statystyki finansowej dla związków publicznych i przedstawia jej ogólne postulaty. Podstawą dla statystyki finansowej winny być nie budżety, lecz zamknięcia rachunkowe; tak budżety jak i zamknięcia rachunkowe winny opierać się na systemie brutto, a nie netto; należy dążyć do ujednostajnienia roku bud-

żetowego; wszystkie zaległe wydatki i dochody winny być ściśle wyodrębnione; tak samo zapomogi otrzymywane z innych związków publicznych lub udzielane innym związkom. Wreszcie referent omawia klasyfikację dochodów i wydatków dla celów statystyki finansowej i przedstawia rezultaty prac dotychczasowych Gł. Urz. Statyst.

P. Kozłowski. Związek Miast szczególny nacisk kładzie na konieczność opracowania finansów statystyki miejskiej, gdyż obecnie brak danych utrudnia działalność Związku.

Mówca przyłącza się do postulatów, wypowiedzianych przez referenta, i uzupełnia je szeregiem innych, dotyczących rachunkowości miejskich. Związek Miast ma w najbliższym czasie wydać ogólny schemat budżetu, zawierający teoretyczne i praktyczne wskazówki. Różnorodność rachunkowości i systemów budżetowania utrudnia porównanie finansów rocznych miast. Wiele miast nie posiada zamknięć rachunkowych, ani wogóle uregulowanej rachunkowości. Rachunkowość miejska winna oprzeć się na systemie kameralnym.

Koniecznem jest dla statystyki wprowadzenie ksiąg majątków i długów miejskich na wzór niemieckich.

P. Hertz. Trudności w opracowaniach statystycznych finansów miejskich, które mówca ilustruje, obecnie są tak wielkie, że, niestety, należy z niej chwilowo zrezygnować.

P. Zweig. Należy przedewszystkiem rozstrzygnąć pytanie, kto ma opracować statystykę finansową, czy poszczególne miasta, czy władza centralna (Gł. Urz. Statyst., lub Związek Statystyków Miejskich). Mówca wypowiada się za centralnem opracowaniem ze względu na wielkie trudności w stosowaniu systemu klasyfikacji wydatków i dochodów; najlepiej wypracowany system klasyfikacyjny z instrukcjami nie usuwa wątpliwości w stosowaniu tego systemu, zwłaszcza w zaliczeniu wydatków do tej lub innej grupy pojęciowej.

P. Kozłowski jest zdania, iż mimo trudności i obecnie można przy dobrych chęciach wiele zdziałać na polu statystyki finansowej.

Mówca jest zdania, iż opracowanie obecnie może być powierzone Związkowi Statystyków Miejskich w porozumieniu z Gł. Urz. Statystycznym.

Mówca zgłasza następującą rezolucję:

Zjazd wypowiada się:

a) za ujednostajnieniem roku budżetowego we wszystkich miastach polskich,

b) za ujednostajnieniem schematu budżetów miejskich,

c) za opracowaniem statystyki finansów miejskich przez Związek Statystyków Miejskich w porozumieniu z Gł. Urz. St.

d) za wprowadzeniem ksiąg majątków i długów miejskich.

Rezolucję p. Kozłowskiego jednomyślnie przyjęto.

Przewodniczący zarządza wybór komisji, której zadaniem będzie realizowanie tych postulatów, które wypowiedział Zjazd oraz poszczególnych prac, powierzonych jej w toku obrad.

P. Krzywicki jest zdania, iż w skład komisji winni wejść przedstawiciele miast wielkich, średnich i małych, a to w tym celu, by komisja mogła uwzględniać potrzeby miast różnych typów. Referenci G. Urz. Stat. nie wejdą w skład komisji; natomiast Gł. Urz. St. będzie stale wysyłał swego przedstawiciela na obrady komisji z głosem doradczym.

Jednomyślnie wybrano, jako członków komisji: p. Dyszkiewicza (Lwów), jako przewodniczącego, p. Limanowskiego (Warszawa), jako zastępcę przewodniczącego, p. Grabowskiego (Łódź), p. Zalewskiego (Poznań) i p. Zbrożynę (Włocławek). Do komisji wchodzą z urzędu przedstawiciel Związku miast oraz przedstawiciel Gł. Urz. St.

Przewodniczący stwierdza, iż porządek dzienny został wyczerpany.

P. Krzywicki imieniem Gł. Urz. St. żegna uczestników Zjazdu. Uważa Zjazd za punkt zwrotny w dziejach statystyki miejskiej w Polsce. Będzie on pobudką do rozwijania owocnej działalności na polu statystyki. Gł. Urz. St. brał czynny udział w pracach Zjazdu, organizując Zjazd i dostarczając swych referentów. Mówca wyraża nadzieję, iż na przyszłym Zjeździe Gł. Urz. St. będzie tylko gościem, organizacja Zjazdu i referaty wyjdą z łona statystyków miejskich.

P. Kozłowski w imieniu Związku Miast żegna uczestników Zjazdu, dziękując Gł. Urz. St. i jego referentom za zorganizowanie Zjazdu i przygotowanie materjału dla obrad.

P. Hertz podnosi, że pierwszy najważniejszy krok został uczyniony. Statystycy miejscy w Polsce zaznajomili się i policzyli się. Odtąd praca pójdzie w szybkim tempie. Dziękuje Związkowi Miast za inicjatywę i poparcie prac Zjazdu.

Przewodniczący, żegnając uczestników, zamyka posiedzenie.

Prace komisji.

Wybrana komisja odbyła dotąd jedno posiedzenie.

Obecni byli: p. Dyszkiewicz, p. Limanowski, p. Grabowski, p. Zbrożyna, oraz przedstawiciel Gł. Urz. St. p. Zweig.

Komisja ukonstytuowała się, jako Biuro Zjazdu Statystyków Miejskich. Przewodniczącym wybrano p. Limanowskiego. Stały sekretarjat ustanowiono przy Związku Miast.

1. Przyjęto rezolucję D-ra Zweiga w przedmiocie stworzenia podstawy prawnej dla dochodzeń statystycznych miejskich w brzmieniu proponowanem na Zjeździe.

2. Polecono opracowanie projektu statutu dla Związku Statystyków miejskich— p. Zalewskiemu oraz Dr. Zweigowi i przedłożenie do końca lipca.

3. W przedmiocie ujednostajnienia typów dochodzeń i opracowań statystycznych oraz ustalenia programu pracy dla Rocznika Statystyki miejskiej, rozdzielono następujące referaty (przedłożyć się mające do końca września):

1. Opis miast i ludności — p. Dyszkiewicz i Grabowski.
2. Finanse — p. Sikorski i p. Kozłowski.
3. Oświata i sprawy kulturalne — p. Kräutler (G. U. S).
4. Zdrowie i obyczaje — p. Janiszewski i Sterling (Łódź).
5. Przedsiębiorstwa miejskie — p. Zbrożyna i p. Zweig.
6. Handel i aprowizacja — p. Limanowski i Hertz.
7. Przemysł i stosunki robotnicze — p. Lipiński, p. Krzeczkowski.

4. Przyjęto następującą redakcję rezolucji, odesłanej do Komisji:

Zjazd zwraca się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Skarbu, Sprawiedliwości, Przemysłu i Handlu, Kolei Żelaznych, Poczt i Telegrafów, Zdrowia, Robót Publicznych, Pracy i Opieki Społecznej, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z prośbą o polecenie podległym im władzom i organom udzielania posiadanych materjałów, tyczących danego miasta do opracowań statystycznych miejskim wydziałom statystycznym.

5. Przyjęto następującą redakcję rezolucji, żądającej wprowadzenia na całym obszarze Rzeczypospolitej świeckich urzędów stanu cywilnego:

Zjazd oświadcza się za bezwzględną koniecznością wprowadzenia świeckich urzędów stanu cywilnego w całem państwie na wzór istniejących już w b. zaborze pruskim.

Motywy:

1. Obecnie urzędy stanu cywilnego prowadzą rejestrację obrzędów religijnych (chrzest, pogrzeb), nie zaś faktów naturalnych (urodzenie, skon). Jednakowoż liczba

faktów naturalnych nie pokrywa się z liczbą obrzędów religijnych; często, zwłaszcza po miastach silnie od niej odbiega. Szczególnie silnie odbiega liczba urodzeń od liczby chrztów, wzgl. odpowiednich obrzędów religijnych u żydów. Od urodzenia do sporządzenia aktu upływa z reguły znaczny okres czasu (w Warszawie przeciętnie 22 tygodnie), co otwiera pole dla nieścisłości przy notowaniu daty urodzenia, wzgl. dla możliwych nadużyć przez świadomie fałszywe zeznania. Jasnem bowiem jest, że fakt urodzenia lub skonu jest nietylko faktem naturalnym, lecz zdarzeniem prawnem pierwszorzędnego znaczenia, zdarzeniem, z którem powstaje lub ginie osobowość prawna i z którem prawo cywilne, karne, administracyjne wiąże powstanie lub zgaśnięcie całego szeregu praw i obowiązków. Data urodzenia służy dla ustalenia wieku, posiadającego dla administracji wojskowej, szkolnej, politycznej, dla praw cywilnych niezmierne znaczenie. Żadna uporządkowana administracja państwa nie może zrezygnować ze ścisłego ustalania faktów urodzeń, małżeństw i skonów. Z tych względów wszystkie państwa współczesne Europy przeszły od urzędów wyznaniowych, rejestrujących obrzędy religijne, do jednolitych, wspólnych dla wszystkich wyznań urzędów świeckich, rejestrujących odnośne fakty naturalne. Urzędy takie znajdują się także i w b. zaborze pruskim. W innych dzielnicach urodzenia i skony rejestrowane bywają z okazji spełniania obrzędów religijnych, w Warszawie 10% rejestrowanych obrzędów religijnych odnosi się do urodzeń, które nastąpiły w okresie czasu dłuższym, niż rok od daty rejestracji. Wiele osób korzysta z tego, by dane te fałszywie podać dla własnych celów, często niezgodnych z interesem państwa; względnie wielka liczba osób wogóle nie zostaje rejestrowaną i dla państwa nie istnieje. To też wprowadzenie świeckich urzędów stanu cywilnego jest koniecznością administracyjną, bez której niema uporządkowanej ewidencji ludnościowej.

2. Dla nauki statystycznej wprowadzenie świeckich urzędów stanu cywilnego było zawsze zasadniczym postulatem, który niejednokrotnie znajdował swój wyraz w uchwałach międzynarodowych kongresów statystycznych.

Przy rejestracji obrzędów religijnych perjodyczne wykazy urodzeń stają się bezwartościowe, a wartość danych statystyki ruchu naturalnego staje się wogóle mocno problematyczną. Do powyższych trudności przyłączają się jeszcze specjalne komplikacje, związane z prowadzeniem rejestracji ruchu naturalnego przez duchowieństwo.

A więc przedewszystkiem jest faktem, iż w krajach katolickich w czasie rejestracji kościelnej (np. b. Austrja) wykazywany był nienormalnie niski procent noworodków martwych, co objaśnia się tendencją udzielania chrztu dzieciom, zmarłym przed lub podczas porodu — i co za tem idzie, zapisywanie ich jako urodzonych żywo, zmarłych zaś po urodzeniu. Również i informacje duchownych urzędników stanu cywilnego w wypadkach śmierci samobójczej musiały być z natury rzeczy wysoce niekompletne.

Nie może być również bez ujmy dla państwa, gdy dane jego statystyczne będą uznawane w zestawieniach międzynarodowych za posiadające wartość wątpliwą.

3. Reforma, której Zjazd się domaga, posiada więc tak dla państwa jak i dla nauki olbrzymie znaczenie, praktyczne zaś przeprowadzenie jej jest znakomicie ułatwione w warunkach obecnych z następujących powodów:

1. Na terytorjum Rzeczypospolitej niema jednolitej organizacji urzędów stanu cywilnego, gdyż obok świeckich (dla wyznań niechrześcijańskich) istnieją duchowne, pozatem zaś istnieje odrębna forma urzędów w b. zaborze pruskim. Ujednostajnienie więc tych urzędów staje się koniecznością palącą.

2. Doświadczenie roku bież., poczynione przez Gł. Urz. Stat. wykazuje, iż przy tej formie organizacji statystyka państwowa ruchu naturalnego ludności pomyśleć się nie daje, piętrzące się zaś trudności wywołały nawet w sferach wyższego duchowieństwa (Małopolska) głosy za odłączeniem rejestracji faktów naturalnych od rejestracji obrzędów religijnych.

Powszechny spis ludności.

Prace przygotowawcze do pierwszego powszechnego spisu ludności znajdują się już w pełnym biegu: ukończono druk zasadniczych formularzy spisowych, ułożono instrukcje i t. d. Ukazały się już także w prasie perjodycznej artykuły i wzmianki, omawiające sprawy, związane ze spisem, a kilka organizacyj społecznych, przedewszystkiem nauczycielstwo i młodzież akademicka Warszawy, uchwaliło zaofiarować swą pracę dla uświadomienia szerokich mas ludności o istocie i znaczeniu spisu, oraz współdziałać przy jego przeprowadzeniu.

Spis ludności połączony będzie ze spisem zwierząt domowych, oraz opisem mieszkań i gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych. Rzecz naturalna, że skutkiem takiego połączenia spisów, zwykle prowadzonych oddzielnie, zwiększa się trudność otrzymania ścisłych odpowiedzi na zawarte w arkuszu spisowym pytania, z drugiej jednak strony tylko taki system da nam możność głębiej wniknąć w strukturę obecnego gospodarstwa rolnego i otwiera pole do samodzielnych badań, odbiegających od szablonów, przyjętych na Zachodzie, a niezmiernie cennych w naszych warunkach.

W samym układzie arkuszy spisowych zaszły dość znaczne zmiany w porównaniu z pierwotnemi projektami (por. H. Grossman: Zadania spisu ludności. Miesięcznik Statystyczny t. I, zesz. 1—3). Podstawową zmianę stanowi przyjęcie zasady, że badaniu podlegać będzie ludność nie tylko obecna w dniu spisu, lecz także i ludność zamieszkała, dzięki czemu wprowadzono do formularzy dwie nowe rubryki, dla oznaczenia osób, chwilowo nieobecnych i miejsca ich czasowego pobytu, oraz dodatkowe pytanie, czy stale w miejscu pobytu przebywa. Rubryki te posiadają zasadniczą wagę dla wielkich miast, których ludność z natury rzeczy jest bardziej ruchliwą. Danych co do ilości osób, związanych z miastami gospodarczo (zarobkujących w nich, a zamieszkałych poza ich obrębem), dostarczy rubryka, żądająca wskazania dokładnej nazwy i adresu przedsiębiorstwa, w którym dana osoba zarobkuje. I ta rubryka posiada znaczenie przedewszystkiem dla wielkich centrów przemysłowych, do których napływa zawsze dość znaczna ilość ludności podmiejskiej na dzienną pracę. — Pominięte pierwotnie pytania co do ociemniałych i głuchoniemych zostały przywrócone, a dodano do nich jeszcze rubrykę dla kalek, pozbawionych rąk i nóg. Jakkolwiek słusznym był argument, że nawet wobec zwiększenia ilości kalek przez wojnę, chodzić tutaj może o nieznaczną stosunkowo ilość osób, dla których można w razie potrzeby przeprowadzić oddzielną ankietę, to jednak włączenie tych pytań do spisu daje daleko większą gwarancję ścisłości otrzymanej cyfry, a przedewszystkiem daje ją natychmiast, gdy na ankietę w dzisiejszych warunkach długo zapewne trzebaby czekać.

Szczególną uwagę zwrócić należy na spis zawodowy. Wydarzenia wojenne wprowadziły bardzo głębokie zmiany pod tym względem, ilość osób, wytrąconych przez nie z normalnej kolei zarobkowania i pozbawionych dawnych źródeł utrzymania, musi z konieczności być bardzo znaczna. To też z całem uznaniem podkreślić należy, że do zwykłych pytań o zawodzie dodano jeszcze pytania, dotyczące głównego zawodu w chwili wybuchu wojny (dn. 1/VIII 1914 r.) i zajmowanego w nim stanowiska. Odpowiedzi na te pytania, zgrupowane według zawodów, pozwolą w pewnej przynajmniej mierze stwierdzić, jakie z nich najbardziej ucierpiały, a jakie rozwinęły się, będą więc stanowić cenną wskazówkę w pracach nad odbudową normalnego biegu życia gospodarczego kraju.

Ważny problem chałupnictwa również nie został pominięty w formularzu spisowym. Tekst odnośnego pytania, niezmiernie trudny do ustalenia wobec braku powszechnie przyjętej definicji dla pojęcia chałupnictwa, brzmi: „Jeżeli pracuje u siebie w domu, to wskazać, czy pracuje na rachunek własny, czy na rachunek przedsiębiorcy". Sformułowanie takie razić może specjalistę pominięciem wyszczególnienia wszystkich cech, charakterystycznych dla przemysłu domowego, zaleca się jednak przez swą zwięzłość i jasność, która usuwa możliwość nieporozumień.

Na zakończenie jeszcze słów kilka o pracach przygotowawczych. Najważniejszą niewątpliwie z pośród nich jest praca uzupełnienia i poprawienia, względnie nawet (jak na kresach wschodnich) sporządzenia wykazów miejscowości i wprowadzenia numeracji domów. W tej kwestji pomiędzy poszczególnemi dzielnicami istnieją znaczne różnice. Jeżeli w Poznańskiem i na Pomorzu zadanie ogranicza się jedynie do sprawdzenia i uzupełnienia tego, co już istnieje, to w b. Kongresówce i Zachodniej Małopolsce numerację całych powiatów trzeba będzie niewątpliwie przeprowadzić od nowa, a Wschodnia Małopolska, która tak wiele ucierpiała skutkiem wojny, i kresy wschodnie numeracji nie posiadają właściwie zupełnie. Wykonanie jednak tej pracy jest bezwzględnie konieczne, jeśli w czasie spisu nie zechcemy pominąć całych miejscowości, nie mówiąc już o odosobnionych domostwach.

Sprawą, posiadającą już tylko praktyczne, a nie zasadnicze znaczenie, była kwestja papieru. Wobec małej wytwórczości fabryk krajowych przewidywano nawet konieczność sprowadzenia papieru z zagranicy. Przykrej tej ewentualności udało się jednak uniknąć, i wszystkie druki wykonane będą w kraju i na papierze krajowym. Formularze zasadnicze oraz instrukcja dla rachmistrzów drukowane będą dla Poznańskiego i Pomorza w języku polskim i niemieckim, dla Wschodniej Małopolski w języku polskim i ukraińskim, dla całego pozostałego obszaru państwa wyłącznie w języku polskim.

Pewne obawy budzić może zagadnienie przygotowania na czas odpowiedniej ilości wyszkolonych rachmistrzów, oraz ogólny niski poziom uświadomienia szerokich mas ludowych, które, nie rozumiejąc celu i znaczenia spisu, staną się niewątpliwie podatnym gruntem dla szerzenia się fantastycznych pogłosek o nowych ciężarach, podatkach, poborach, lub odwrotnie o nowych a nieoczekiwanych przywilejach. W tej dziedzinie liczyć można jedynie na świadomą współpracę społeczeństwa. Tylko szeroka akcja społeczna jest w stanie zapewnić dobór odpowiednich rachmistrzów, i tylko ona zdolną będzie wyjaśnić ogółowi istotę spisu — od niej też pomocy oczekiwać i żądać musi państwo.

T. J.

Do niniejszego zeszytu dołączono egzemplarze zasadniczego formularza spisowego („Formularz A") w ostatecznej postaci.

ERRATA.

Na str. 154 w rubr. 3 (Dział ogniowy 1919 r.) w wierszu „Razem zyski" oraz „Razem straty" zamiast 121 287 922,67 czytać należy 121 294 195,61.

Errata.

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
234	2 od góry	ku ponad 4 tygodnie do 6 miesięcy oraz d) owce i kozy w wieku po	żej $2^1/_2$ lat po 3 mk., b) buhaje, woły, krowy i jałownik

odbudowy. Obie tabele nie uwzględniają materjałów potrzebnych do odbudowy kresów wschodnich, które na razie w krąg obliczeń nie weszły.

TABL. 1.

Straty w materjałach budowli zniszczonych w Kongresówce *).

1.	Cegła	1 222	mil.	19.	Gwoździe	25 000	tonn
2.	Wapno	240 000	tonn	20.	Wanny miedziane	1 098	„
3.	Cement	69 000	„	21.	Rury wodociągowe	1 174	„
4.	Gips	10 000	„	22.	Armatura kanalizac.	150	„
5.	Karpiówka	60	mil.	23.	Radjatory	345	„
6.	Rury kamionkowe	90 000	m. b.	24.	Drut miedziany	2 100	„
7.	Posadzki terrakot.	188 000	m^2	25.	Okna żelazne	200	„
8.	Płytki ścienne	45 000	m^2	26.	Blacha do dachów	18 700	„
9.	Cegła szamotowa	425	tonn	27.	Armatura elektrycz.	335	„
10.	Glina szamotowa	100	„	28.	Lampki elektryczne	4	mil. szt.
11.	Piece kafl. gładkie	151 571	szt.	29.	Papa	3	mil. m^2
12.	Drzewo obrobione	7	mil. m^3	30.	Smoła z węgla kam. preparowana do konserwowania dachów	6 175	tonn
13.	Gonty	378	mil.	31.	Pokost	1 940	„
14.	Posadzka dębowa	626 000	m^2	32.	Farba	515	„
15.	Okucia do okien i drzwi żel.	5 085	tonn	33.	Szkło szybowe	1 842 000	m^2
16.	Okucia do okien i drzwi mosięż.	1 254	tonn	34.	Klozety	23 480	szt.
17.	Żelazo budowlane	19 925	„	35.	Asfalt	1 023	tonn
18.	Żelazo piecowe	7 825	„	36.	Słoma	398 000	„

*) A. Czerniaków, Szkody wojenne w budynkach. Roboty Publiczne, zesz. 3 i 4, 1920 r.

ADAM CZERNIAKÓW.

STAN PRZEMYSŁU TARTACZNEGO W B. KRÓLESTWIE KONGRESOWEM.

WSTĘP

Odbudowa kraju a produkcja najważniejszych materjałów budowlanych.

Zniszczenie wojenne, któremu uległy ziemie polskie, mimowoli skierowuje myśl w stronę przemysłu materjałów budowlanych, gdyż od stanu tego przemysłu zależna jest odbudowa obszarów zniszczonych. Powagę tej sprawy mogą wykazać następujące tablice, z których pierwsza ilustruje straty w materjałach budowli zniszczonych w samej Kongresówce, przypuszczalnie zbliżone do strat w Małopolsce, druga zaś podaje, na zasadzie nieopublikowanych dat inż. K. Kasińskiego, najskromniejsze ilości podstawowych materjałów budowlanych, niezbędnych dla odbudowy. Obie tabele nie uwzględniają materjałów potrzebnych do odbudowy kresów wschodnich, które na razie w krąg obliczeń nie weszły.

TABL. 1.

Straty w materjałach budowli zniszczonych w Kongresówce *).

1.	Cegła	1 222	mil.	19.	Gwoździe	25 000	tonn
2.	Wapno	240 000	tonn	20.	Wanny miedziane	1 098	„
3.	Cement	69 000	„	21.	Rury wodociągowe	1 174	„
4.	Gips	10 000	„	22.	Armatura kanalizac.	150	„
5.	Karpiówka	60	mil.	23.	Radjatory	345	„
6.	Rury kamionkowe	90 000	m. b.	24.	Drut miedziany	2 100	„
7.	Posadzki terrakot.	188 000	m^2	25.	Okna żelazne	200	„
8.	Płytki ścienne	45 000	m^2	26.	Blacha do dachów	18 700	„
9.	Cegła szamotowa	425	tonn	27.	Armatura elektrycz.	335	„
10.	Glina szamotowa	100	„	28.	Lampki elektryczne	4	mil. szt.
11.	Piece kafl. gładkie	151 571	szt.	29.	Papa	3	mil. m^2
12.	Drzewo obrobione	7	mil. m^3	30.	Smoła z węgla kam. preparowana do konserwowania dachów	6 175	tonn
13.	Gonty	378	mil.	31.	Pokost	1 940	„
14.	Posadzka dębowa	626 000	m^2	32.	Farba	515	„
15.	Okucia do okien i drzwi żel.	5 085	tonn	33.	Szkło szybowe	1 842 000	m^2
16.	Okucia do okien i drzwi mosięż.	1 254	tonn	34.	Klozety	23 480	szt.
17.	Żelazo budowlane	19 925	„	35.	Asfalt	1 023	tonn
18.	Żelazo piecowe	7 825	„	36.	Słoma	398 000	„

*) A. Czerniaków, Szkody wojenne w budynkach. Roboty Publiczne, zesz. 3 i 4, 1920 r.

TABL. 2. **Ilość podstawowych materjałów budowlanych, niezbędnych dla odbudowy b. Kongresówki i Małopolski*).**

MATERJAŁY	JEDNOSTKI	Razem 803 526 budynków pozostałych do odbudowy	W s i e: 80% bud. drewn., 10% bud. murow. z cegły i 10% bud. mur. z kam. łom., 15% kryt. dach., 15% kryt. tekt. smoł., 10% kryt. gontami, 60% kryt. glin. słom.		D w o r y: 30% bud. drew., 30% mur. z cegły, 40% mur. z kam. łomowego, 20% kryt. dach., 40% kryt. tekt. smoł., 20% kryt. gont., 20% kr. glin. sł.		Miasta i miasteczka 10% bud. drew., 40% mur. z cegły, 50% mur. z kam. łomowego, 30% kryt. dach., 60% kr. tekt. smoł., 10% krytych gontami		R A Z E M	
			Budynki mieszkalne 214 923	Budynki gospodarcze 435 054	Budynki mieszkalne 7 747	Budynki gospodarcze 30 104	Budynki mieszkalne 61 795	Budynki gospodarcze 53 904	Budynki mieszkalne 284 465	Budynki gospodarcze 519 061
1. Cegła	tys.	4 781 923	1 225 061	500 312	171 983	311 576	2 325 037	247 954	3 722 081	1 059 842
2. Kamień łomowy . . .	m^3	24 300 684	6 125 306	2 501 561	923 830	2 077 176	11 123 100	1 549 711	18 172 236	6 128 448
3. Wapno niegaszone . .	tonny	2 315 514	685 175	228 403	87 735	171 593	1 011 893	130 715	1 784 803	530 711
4. Drzewo tart., bale, deski, łaty	m^3	16 143 999	6 447 690	5 873 229	319 564	880 542	2 178 274	444 700	8 945 528	7 198 471
5. Dachówka karpiówka .	tys.	323 941	72 644	97 887	8 367	32 512	83 423	29 108	164 434	159 507
6. „ żłobk., lub holend.	tys.	129 535	29 015	39 155	3 347	13 005	33 370	11 643	65 732	63 803
7. „ żłobk. cement	tys.	98 852	29 015	39 155	1 673	6 502	16 685	5 822	47 373	51 479
8. Gąsiory palone . . .	szt.	7 745 854	1 783 861	2 392 797	206 070	797 756	1 853 850	711 520	3 843 781	3 902 073
9. „ cementowe . .	szt.	2 980 994	891 930	1 196 399	51 130	200 192	463 463	177 880	1 406 523	1 574 471
10. Tektura smołowcowa . .	m^2	30 404 993	9 983 173	4 733 388	1 140 358	2 625 069	9 578 225	2 344 780	20 701 756	9 703 237
11. Smoła do smarow. dach.	tonny	14 204	2 418	3 263	465	1 806	4 635	1 617	7 518	6 686
12. Gonty	kopy	9 543 480	2 579 076	3 480 432	371 856	1 444 992	1 235 900	431 224	4 186 832	5 356 648
13. Słoma na pokrycie dach. glino-słomianych . . .	tonny	469 072	212 774	234 929	5 113	16 256	—	—	217 887	251 185
14. Gwoździe bud. i pap. .	tonny	17 082	4 944	5 656	439	1 445	3 708	890	9 091	7 991
15. Szkło szyb. 1,5—2 mm. grub.	m^2	4 599 514	2 579 076	217 527	185 928	45 156	1 544 875	26 952	4 309 879	289 635
16. Cement	tonny	80 021	14 507	—	3 719	—	61 795	—	80 021	—
17. Okna z okienn. bez okucia	kompl. potr.	1 761 654	1 182 077	—	85 217	—	494 360	—	1 761 654	—
18. Drzwi i wrota bez okucia	kompl. potr.	3 913 001	1 074 615	1 840 216	77 470	210 728	494 360	215 612	1 646 445	2 226 556
19. Okucia do okien . . .	kompl. potr.	1 761 654	1 182 077	—	85 217	—	494 360	—	1 761 654	—
20. Okucia do drzwi i wrót.	kompl.	3 813 001	1 074 615	1 740 216	77 470	210 728	494 360	215 612	1 646 445	2 166 556
21. Żelazo kuchenne . . .	kompl.	361 754	214 923	—	23 241	—	123 590	—	361 754	—
22. Żelazo piecowe	kompl.	592 806	322 385	—	23 241	—	247 180	—	592 806	—
23. Dzwigary zelazne lub szyny kolejowe	tonny	46 350	—	—	—	—	46 350	—	46 350	—
24. Piece kaflowe	kompl.	123 590	—	—	—	—	123 590	—	123 590	—

*) Liczby w tabeli określają zapotrzebowanie najskromniejsze. W rzeczywistości należy je w niektórych przypadkach, jak np. w rubryce „drzewo", powiększyć.

BIBLIOTEKA

Przystępując do opracowania stanu przemysłu materjałów budowlanych, mieliśmy na celu dać odpowiedź na to, czy i w jakim stopniu przemysł materjałów budowlanych na terenach zniszczonych sprosta powyższemu zadaniu. W myśl tego Biuro Statystyczne Sekcji Odbudowy Ministerstwa Robót Publicznych rozesłało w r. 1919—1920 kilka tysięcy kwestjonarjuszy do właścicieli odnośnych przedsiębiorstw. Należy zaznaczyć, że przeważająca większość wytwórców dała wyczerpujące odpowiedzi, tak że na mocy nadesłanych danych można z dość znaczną ścisłością zobrazować stan przemysłu materjałów budowlanych na terenie zniszczonym polskim b. Kongresówki i Małopolski. Z powodów niezależnych od autora pracy niniejszej, udało się opracować ściśle wyłącznie niżej podany stan przemysłu tartacznego na terenie polskim b. Kongresówki, przemysł najważniejszy z uwagi na to, że dominującym materjałem odbudowy będzie w warunkach, w jakich kraj się znajduje, pomimo również strasznej dewastacji lasów, w pierwszym rzędzie drzewo. Reszta materjałów nader cennych, bo opartych na osobistych fachowych zeznaniach wytwórców, czeka na opracowanie. Chcąc dać jednak czytelnikowi choćby w przybliżeniu daty, dotyczące różnych materjałów budowlanych, zreasumujemy w krótkości liczby, zbadane na mocy innej ankiety, sporządzonej doraźnie w 1920 roku. Dane wspomniane przedstawiają się w sposób następujący:

CEGŁA.

Ilość cegielni w b. Kongresówce w r. 1913—14.

Cegielni większych, zatrudniających ponad 50 robotników . . . . . (według danych Inspekcji Fabrycznej z r. 1913)	56
Cegielni średnich, zatrudniających od 16 do 50 robotników . . . . (według danych Inspekcji Fabrycznej z r. 1913)	115
Cegielni mniejszych . . . . . (według danych rocznika „Przemysł i Handel Król. Pol." z r. 1914)	136
Razem . .	307

Należy jednak zaznaczyć, że, zdaniem rzeczoznawców, było przed wojną w b. Królestwie 325 cegielni Hofmanowskich i 400 cegielni polowych

Produkcja ceramiczna w b. Kongresówce w r. 1913.
(według rzeczoznawców).

1000	miljonów sztuk cegły zwyczajnej
10	„ „ „ ogniotrwałej
40	„ „ dachówek
50	„ „ sączków

Ilość czynnych, nieczynnych i niewiadomych cegielni w b. Królestwie Polskiem w r. 1919.
(na podstawie tymczasowych obliczeń Biura Statystycznego Sekcji Odbudowy Min. Rob. Publ.).

Cegielni czynnych	130
Cegielni nieczynnych	183
Cegielni niewiadomych . . .	25
Razem . .	338

Cegielnie w Małopolsce.

Ilość cegielni w roku 1913 505
(według „Skorowidza Przemysłowo-Handlowego Królestwa Galicji" z roku 1913)
Ilość odbudowanych cegielni zniszczonych 112
(według danych inż. Matzke)
Ilość cegielni w ruchu w roku 1919 42
(według danych inż. Matzke)

Produkcja roczna przedwojenna ceramiczna w Małopolsce.

(A. Klimaszewski. Przemysł ceramiczny w Galicji. „Pamiętnik II Zjazdu przemysłowego 1917 r.").

273 miljony sztuk cegieł
44 235 000 dachówek

Stan cegielnictwa w r. 1920.

Według danych Ministerstwa Przemysłu i Handlu wytwórnie otrzymywały zaledwie $^1/_4$ część węgla potrzebnego. Uruchomiono 30% wytwórni. Określano produkcję przypuszczalną w Król. Polskiem w początku r. 1920 w sezonie ośmiomiesięcznym na około 70 miljonów cegieł, licząc, że cegielnie, otrzymujące miesięcznie 3 000 tonn węgla, mogą dać miesięcznie około 9 miljonów sztuk cegły.

Otrzymując 500 tonn węgla miesięcznie na dachówkę, mogłyby cegielnie wyprodukować około miljona dachówek.

Od lipca r. 1920 przydział węglowy został powiększony do 10 000 tonn dla 175 cegielni w b. Kongresówce i 10 000 tonn dla Małopolski. Cegielnie mogłyby wobec tego przy regularnej dostawie węgla etc. wyprodukować w samej b. Kongresówce teoretycznie 240 miljonów sztuk cegieł w ciągu sezonu rocznego. W rzeczywistości z różnych powodów należało przypuszczać, że maksymum nie przeniesie 150 miljonów, a więc niespełna 7 razy mniej, niż wynosiła produkcja przedwojenna b. Kongresówki.

Przyjmując, że w Małopolsce otrzymać można najwyżej tę samą ilość cegieł, a więc również 150 miljonów (rzeczoznawcy obliczyli produkcję możliwą w 112 odbudowanych cegielniach na zaledwie 47 miljonów cegieł i 14,7 miljona dachówek), obliczamy ogólną ilość cegieł przewidzianych w produkcji r. 1920 w Kongresówce i Małopolsce na 300 miljonów. Rzut oka na tablicę 2, z której wynika, że na okres pięcioletni odbudowy zapotrzebowanie cegły wynosi 4 781 923 000 sztuk, wykazuje, że produkcja przewidywana zaspokoi zaledwie około $^1/_8$ potrzeb.

WAPNO.

Na terenie b. Królestwa w zachodniej jego części przed wojną były czynne 34 zakłady wapienne o 58 piecach. Produkcja przypuszczalna wynosiła w r. 1912 14,5 miljonów pudów, ogólnej wartości 1 900 000 rb. Wapno eksportowano z kraju do Prus Wschodnich.

W Małopolsce *) przemysł wapienny obejmował w r. 1910 72 wapienniki o produkcji 12 200 000 pudów wapna, wartości około 4 miljonów koron. Większa część pieców mieściła się w zachodniej części kraju w Gródku Jagiellońskim, w Podgórzu, w okolicach Krakowa, jak również w powiatach: tłumackim, buczackim i brzeżańskim. Wywóz stanowił 12% wytwórczości i kierował się na Śląsk Austrjacki, do Królestwa Polskiego, Rumunji i Węgier.

Co do stanu wapiennictwa w r. 1920 posiadamy dane wyłącznie o Królestwie Polskiem. 22 wapniarnie otrzymywały tu około 5 000 tonn węgla miesięcznie. Produkcję przy regularnej dostawie można obliczyć w b. Kongresówce na około 9 miljonów pudów rocznie. Przypuszczalnie wapniarnie w Galicji mogłyby dać tę samą ilość, a więc łącznie produkcja obu dzielnic wynosiłaby 18 miljonów pudów rocznie. Z tablicy 2 wynika, że odbudowa wymaga na okres pięcioletni około 141 246 354 pudów, a więc na rok jeden 28 249 270 pudów, czyli około 10 miljonów pudów więcej, niż produkcja daje.

CEMENT.

W r. 1914 było w b. Kongresówce 10 cementowni. Produkcja roczna cementu w b. Kongresówce wynosiła według danych z r. 1913 — 19 316 900 pudów, o wartości 5 265 000 rubli. Przypuszczalną późniejszą produkcję możliwą roczną obliczano na 30 miljonów pudów.

W Małopolsce istniały 3 cementownie w zachodniej części kraju. Wytwarzały one ogółem 1 miljon beczek 10 pudowych.

W lipcu 1920 r. produkcję b. Królestwa Polskiego obliczono według przydziału węglowego dla 8 cementowni na podstawie danych Min. Przem. i Handlu na 750 000 pudów, Małopolski zaś, w funkcjonujących 3 cementowniach, na 650 000 pudów.

A więc ogółem produkcję cementu obu dzielnic obliczano na r. 1920 na 1 400 000 pudów. Z tablicy 2 wynika zapotrzebowanie roczne 976 256 pudów. Abstrahując od normalnego zapotrzebowania do celów poza odbudową, widzimy tu możliwość eksportu, szczególnie przy wzrastającej produkcji.

SZKŁO.

Ilość węgla przydzielona hutom, włączając w to huty taflowe, wynosiła we wrześniu 1920 r. 5 700 tonn. Produkcja hut taflowych obliczona była miesięcznie dla b. Królestwa na 80 000 m^2, dla Małopolski zaś na 40 000 m^2. Szkło taflowe wyrabiały, lub też w najbliższym czasie miały wyrabiać 8 hut w b. Królestwie i 1 huta w Małopolsce. Produkcja roczna miała wynosić, jak widzimy, 120 000 m^2, tymczasem z tablicy 2 wynika, że zapotrzebowanie roczne wynosi około 1 miljona m^2.

GWOŹDZIE.

Pomijając szereg drobnych wytwórni gwoździ, zaznaczymy, że w b. Król. Polskiem istniało w r. 1914 6 większych przedsiębiorstw, wyrabiających gwoździe, z tych cztery w Warszawie, jedna w Radomsku, jedna w Sławkowie pow. olkuskiego.

*) Prace Polskiej Narady Ekonomicznej w Petersburgu, tom III, 1919 r.

W Małopolsce, opierając się na danych „Skorowidza Przemysłowo-Handlowego Królestwa Galicji z r. 1913", możemy podać, że istniało w r. 1913 około 5 wytwórni gwoździ. Największa z nich zatrudniała 150 robotników, reszta od 16 do 90.

Według danych rzeczoznawców wyrobiono w r. 1914 w b. Królestwie Polskiem około 1 775 000 pudów gwoździ, ze znaczną przewagą gwoździ budowlanych. Według statystyki rosyjskiego Ministerstwa Przemysłu i Handlu produkcja wszystkich rodzajów gwoździ wynosiła w r. 1910—729 100 pudów, w 1911 — 776 000 pudów, w 1912 r. — 922 800 pudów. Wytwórczość w r. 1920 nie przenosiła według rzeczoznawców w b. Królestwie Polskiem $^1/_{10}$ wytwórczości przedwojennej. Należy przypuszczać, że w Małopolsce rzecz się nie przedstawiała lepiej. Zapotrzebowanie na gwoździe dla odbudowy wynosi według tablicy 2 około 1 042 tysięcy pudów na okres pięcioletni.

Zobrazowawszy wyżej pokrótce ogólny stan przemysłu ważniejszych materjałów budowlanych, przejdziemy do właściwego tematu pracy niniejszej, a mianowicie do stanu przemysłu tartacznego.

STAN PRZEMYSŁU TARTACZNEGO.

MAŁOPOLSKA.

Małopolska, posiadając duże lasy, stanowiące około 25% jej obszaru, miała przed wojną bardzo rozwinięty przemysł tartaczny. Według danych statystycznych Małopolska liczyła przed wojną 124 tartaki parowe, 464 wodne. Tartaki wspomniane były zaopatrzone w 368 traków konstrukcji fabrycznej, 364 traki prymitywne (włościańskie), 555 pił cyrkularnych, 30 pił wahadłowych.

Przed wojną mogła Małopolska, dzięki znacznej ilości tartaków o charakterze przemysłowym, nietylko pokrywać zapotrzebowanie własne, lecz nawet eksportować około 1 500 000 m³ materjałów za kwotę 60 — 70 miljonów koron [1]). Na skutek wypadków wojennych miało ulec zniszczeniu w Małopolsce około $^2/_3$ wszystkich tartaków, tak że w roku 1917 niespełna tylko 100 tartaków było według informatorów w roku [2]), przyczem rząd ówczesny popierał, za pośrednictwem Centrali Odbudowy Galicji i Wojennego Zakładu Kredytowego, odbudowę tartaków zniszczonych.

Według danych, zebranych przez inż. Sokołowskiego [3]) w roku 1918, ilość tartaków w Małopolsce przedstawia się w sposób następujący:

---

[1]) Wywóz ten, nawiasem mówiąc, szedł na rachunek dewastacji lasów, gdyż między rokiem 1870 — 1900 ubyło w Małopolsce 193 190 ha lasu czyli przeciętnie rocznie 6 400 ha. Roczny deficyt w drzewie — wynosił w Małopolsce około 3 731 000 m³.

To samo można powiedzieć o b. Królestwie Polskiem, o którem wiadomo, że pomimo niedoboru około 6,5 mil. m³, drzewo eksportowano również na rachunek lasów zniszczonych. Tym sposobem ubyło między r. 1898 a 1919 — 167 422 ha lasu czyli średnio 15 220 ha rocznie.

[2]) Leon Szlapak, Galicyjski przemysł drzewny. Pamiętnik II-go Galicyjskiego Zjazdu Przemysłowego 1917 r. Kraków 1919 r.

[3]) Inż. Witold Sokołowski, Powojenna eksploatacja lasów i odbudowa w Państwie Polskiem. Kraków, 1920.

TABL. 3.

Liczba tartaków w Małopolsce w roku 1918.

	PRZEMYSŁOWYCH				WŁOŚCIAŃSKICH	OGÓŁEM	Liczba traków konstrukcji fabrycznej w zakładach przemysłowych	Liczba traków w zakładach włościańskich
	Poruszanych silnikami	Pędzonych wodą	Mieszanych	Razem				
Czynnych . .	149	86	3	238	141	379	441	141
Nieczynnych	49	9	1	59	106	165	187	106
Razem . . .	198	95	4	297	247	544	628	247

Należy zaznaczyć, że wiele z podanych w rubryce „czynnych" tartaków (Tablica 3) było, w roku 1918, z różnych przyczyn nieuruchomionych w zupełności, lub w znacznej części. Dlatego też produkcja roczna, teoretycznie wyliczona przez inż. Sokołowskiego na około 1 393 500 m^3 materjału drzewnego tartego, na podstawie przyjętej zdolności rocznej produkcji jednego traka konstrukcji fabrycznej na 3 000 m^3 i jednego traka włościańskiego na 500 m^3, uważana jest przez wspomnianego badacza za wygórowaną. Natomiast, wytwórczość maksymalna wszystkich tartaków w Małopolsce, o łącznej ilości 628 traków fabrycznych i 247 traków włościańskich, wynosić powinna:

$$628 \times 3\,000\ m^3 = 1\,884\,000\ m^3$$
$$247 \times 500\ m^3 = 123\,500\ m^3$$
$$\text{Razem} \quad 2\,007\,500\ m^3$$

Ponieważ odbudowa budynków zniszczonych w Galicji wymaga około 2,5 miljona m^3 drzewa obrobionego, widzimy z liczby powyżej otrzymanej, że nawet uruchomienie wszystkich tartaków nie wystarczyłoby, według inż. Sokołowskiego, na potrzeby odbudowy. Rezultaty te jednak otrzymuje autor, przyjmując małą sprawność gatrów, a mianowicie 3 000 m^3 i 500 m^3, które tłomaczy starą konstrukcją traków etc.

TARTAKI W B. KRÓLESTWIE KONGRESOWEM.

Opracowanie następujące ma na celu zobrazowanie ilości tartaków na terenie b. Kongresówki, na zasadzie materjałów Ministerstwa Robót Publicznych, a specjalnie ankiety przeprowadzonej przez Biuro Statystyczne Sekcji Odbudowy Ministerstwa Robót Publicznych w r. 1919—1920 w b. Królestwie Polskiem na polskim jego terenie.

Na wstępie zaznaczymy, że bilans ogólny drzewa w Królestwie Polskiem przedstawiał się w okresie przedwojennym w sposób następujący:

TABL. 4.

Przeciętne roczne wymiany z r. 1909—1911 w tysiącach pudów [1]).

	WYWÓZ		PRZYWÓZ		SALDO	
	Zagranicę	Do Cesarstwa	Z zagranicy	Z Cesarstwa	Z zagranicą	Z Cesarstwem
Drzewo okrągłe	27 485,5	70,8	366,3	6 597,0	+27 119,2	— 6 526,2
Drzewo tarte i kantowe .	8 998,6	131,1	571 5	15 869,5	+ 8 427,1	—15 738,4
Klepki	246,7	2,1	3,1	323,3	+ 243,6	— 321,2
Drwa.	1 640,9	195,2	896,7	12 254,3	+ 744,2	—13 059,1

Bilans w wartościach pieniężnych (w tysiącach rubli) w tymże okresie czasu przedstawiony jest niezupełnie ściśle w następującej tablicy [1]):

TABL. 5.

	WYWÓZ		PRZYWÓZ		SALDO		
	Zagranicę	Do cesarstwa	Z zagranicy	Z cesarstwa	Z zagranicą	Z cesarstwem	Ogólne
Drzewo okrągłe	6 321,7	16,3	84,2	1 517,3	+6 237,5	—1 301,0	+4 736,5
Drzewo tarte i kantowe .	3 599,4	52,4	354,3	6 347,8	+3 245,1	—6 295,4	—3 050,3
Klepki	177,6	1,5	5,0	232,8	+ 172,6	— 231,3	— 58,7
Drwa	196,9	23,4	80,7	1 470,5	+ 116,2	—1 447,1	—1 330,9
	10 295,6	**93,6**	**524,2**	**9 568,4**	**+9 771,4**	**—9 474,8**	**+ 296,6**

Ze względu na trudności napotykane przy obliczeniu, bilans drzewa posiada li tylko znaczenie orjentacyjne, nie pretendując do ścisłości cyfr absolutnych. Z powyższego widać, że drzewo obrobione figuruje w bilansie ujemnym, czyniąc Królestwo krajem importowym, drzewo zaś surowe oznaczone jest bilansem dodatnim, gdyż wywóz w tej kategorji przewyższa dowóz prawie czterokrotnie. Potwierdzają ten fakt również dane z roku 1913 [2]), według których wywieziono Wisłą drzewa za 14 874 965 rb., w tem na drzewo nieobrobione, lub wpółobrobione wypadło 83,8% ilości ogólnej. Przyczyny tego są ogólnie znane, odgrywała tu bowiem rolę specjalna polityka celna Niemiec, hamująca dowóz do swego państwa drzewa obrobionego, łącznie z popieraniem importu drzewa surowego, celem rozwoju swego przemysłu trackiego.

Naogół powiedzieć można, że przemysł drzewny w b. Kongresówce nie był należycie rozwinięty. Powodem po temu był przedewszystkiem

[1]) Bilans handlowy Królestwa Polskiego. Warszawa, 1916, str. 186.

[2]) Stosunki rolnicze Królestwa Kongresowego. Warszawa, 1918 r., str. 453: „Przemysł drzewny" względnie „Leśnik Polski" 1914 r.

brak portów drzewnych na Wiśle, nieuregulowane rzeki, kiepski stan kanałów. Wszystkie te czynniki wpływały ujemnie na rozwój rodzimej wytwórczości, pomimo obfitych lasów na Litwie i Białoruśi i mnogości naturalnych dróg wodnych, któreby można było wykorzystać celem spławu drzewa.

Według danych rosyjskiego ministerjum handlu i przemysłu, zbyt niskich, bo nie obejmujących wytwórczości drobnych zakładów rzemieślniczych, wytwórczość przemysłu trackiego w Królestwie wynosiła około 5,000,000 rubli, a więc ustępowała w branży drzewnej tylko wytwórczości mebli (około 6,5 miljona rubli).

Wytwórczość omawiana zilustrowana jest w następującej tabeli:

TABL. 6.

Przemysł tracki*).

	Wytwórczość			Średnia wartość wytwórczości rocznej w tysiącach rubli
	1910	1911	1912	
	Tys. stóp sześciennych			
Drzewo tarte gat. iglastych, półobrobione	9 236,5	11 329,1	12 534,1	3 743,5
„ „ „ liściastych, miękkich	999,5	1 297,4	1 364,7	421,1
„ „ „ liściastych, twardych	441,8	436,2	457,7	252,9
„ „ „ drogich	8,4	9,2	8,6	14,8
„ „ „ iglastych, heblowane i szpuntowane	1 117,9	927,2	1 311,5	399,2
Drzewo tarte gat. liściastych, miękkich, heblowane i szpuntowane	25,9	24,3	576,0	22,4
Drzewo kantowe	383,6	488,5	474,6	196,2
Podkłady	19,9	19,9	43,7	12,4
OGÓŁEM	12 233,5	14 531,8	16 270,9	5 062,5

Według danych rosyjskiej inspekcji fabrycznej z roku 1913 w Królestwie było czynnych tartaków 66. Ponieważ statystyka inspekcji fabrycznej nie obejmowała drobnych zakładów przemysłowych, należy uważać dane inspekcji za niedostateczne. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w wydawnictwie prywatnem „Przemysł i Handel Królestwa Polskiego" z roku 1914. Ale i na tych danych oprzeć się nie można. Wobec tego należy wziąć pod uwagę również i daty, otrzymane przez Biuro Statystyczne Sekcji Odbudowy M. R. P., na mocy specjalnie przeprowadzonej ankiety w r. 1919 — 1920.

W rubrykach 1, 2 i 3 tablicy 7 znajdzie czytelnik zestawienie dat według trzech wyżej wspomnianych źródeł t. j. inspekcji, (1) wydawnictwa „Przemysł i Handel Królestwa Polskiego" (2) i Biura Statystycznego (3).

*) Bilans handlowy Królestwa Polskiego. Warszawa, 1916, str. 187.

TABL. 7.

DAWNE GUBERNJE:	Kaliska			Piotrkowska			Kielecka			Lubelska			Warszawska			Płocka		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Zakłady do 50 robotnik.																		
A) Liczba zakładów . .	2	1	27	14	15	50	2	4	24	6	11	24	5	13	20	6	—	17
B) Liczba robotników .	46	24	390	409	268	664	54	39	384	165	301	408	126	214	383	168	—	251
II. Zakłady od 50 robotnik.																		
A) Liczba zakładów . .	—	—	—	1	2	5	2	—	1	1	1	3	—	—	2	—	—	—
B) Liczba robotników .	—	—	—	63	220	541	181	—	160	145	150	174	—	—	259	—	—	—
III. Zakłady z nieokreśloną liczbą robotników.																		
A) Liczba zakładów . .	—	33	5	—	16	5	—	28	3	—	31	4	—	15	2	—	27	6
Ogólna liczba zakładów . .	**2**	**34**	**32**	**15**	**33**	**60**	**4**	**32**	**28**	**7**	**43**	**31**	**5**	**28**	**24**	**6**	**27**	**23**
Zakłady od których odpowiedzi brak [2]) . .	—	—	9	—	—	17	—	—	11	—	—	16	—	—	13	—	—	8

TABL. 7 (c. d.).

DAWNE GUBERNJE:	Radomska			Suwalska [1])			Łomżyńska			Siedlecka			Ogółem		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
I. Zakłady do 50 robotników.															
A) Liczba zakładów	10	9	18	3	—	—	7	—	8	3	—	14	58	53	202
B) Liczba robotników	300	143	385	75	—	—	167	—	145	99	—	226	1609	989	3236
II. Zakłady od 50 robotników.															
A) Liczba zakładów	4	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	4	18
B) Liczba robotników	229	50	450	—	—	—	—	—	—	—	—	350	618	420	1934
III. Zakłady z nieokreśloną liczbą robotników.															
A) Liczba zakładów	—	16	1	—	12	1	—	8	2	—	—	—	—	186	29
Ogólna liczba zakładów . . .	**14**	**26**	**25**	**3**	**12**	**1**	**7**	**8**	**10**	**3**	—	**15**	**66**	**243**	**249**
Zakłady od których odpowiedzi brak [2])	—	—	11	—	—	1	—	—	5	—	—	2	—	—	93

Celem zobrazowania omówionego w tabl. 7 stanu przedwojennego i powojennego tartaków w powiatach terenu polskiego w b. Kongresówce 1919, Biuro Statystyczne Sekcji Odbudowy Ministerstwa Robót Publicznych rozesłało w r. 1919 490 kwestjonarjuszy do wytwórców w b. Kongresówce. Spis wytwórni odnośnych na terenie polskim b. Kongresówki sporządzono na mocy wyżej wymienionego wydawnictwa „Przemysł i Handel Królestwa Polskiego" z r. 1914, uzupełniono zaś adresy przy pomocy danych, ściągniętych z powiatowych Biur Odbudowy M. R. P., jako też innych urzędów i na zasadzie wskazówek prywatnych.

Wobec tego, że wielu wytwórców nie odpowiedziało ściśle na rozesłane po raz pierwszy kwestjonarjusze, lub też w niektórych wypadkach zbyło je milczeniem, a także na skutek tego, że adresy w wielu wypadkach były mylne, zmuszeni byliśmy ponawiać zapytania w r. 1920. Naogół więc odpowiedzi na ankietę wpływały w r. 1919 i 1920. Wobec tych nader rozciągłych granic w czasie badania stanu przemysłu tartacznego ucierpiała jasność obrazu, być może bowiem, że część tartaków nieczynnych w r. 1919 została uruchomiona w r. 1920 i na odwrót.

Ponadto, wobec braku odpowiedzi od niektórych wytwórców, zmuszeni byliśmy posiłkować się danemi, nadesłanemi uprzednio przez odnośnych wytwórców, w ogólnej liczbie 29 wypadków, w r. 1917 i 1918.

[1]) Zbadano obszar polski byłej gub. suwalskiej.
[2]) W liczbie tych zakładów mogą się mieścić również zakłady przedwojenne.

W zasadzie ankieta miała stwierdzić: ilość tartaków wraz z ilością gatrów czynnych i nieczynnych, ilość robotników [1]) zatrudnionych przed wojną i potrzebnych przy maksymalnej wytwórczości, wytwórczość faktyczną lub przewidywaną dzienną, roczną i maksymalną, przy pracy na dwie lub więcej zmian i t. d., o ile to jest możliwe, zniszczenie zakładów, koszt odbudowy, stosunki komunikacyjne, obszary terenu, zajętego przez wytwórnię, datę założenia zakładu, rozmiar i formę pomocy do uruchomienia zakładu, pożądaną zmianę warunków celem uzdrowotnienia wytwórczości etc. Niektóre z tych danych streszczamy niżej.

W wielu przypadkach odpowiedzi od wytwórców, jak wspomniano, napływały nieregularnie, w innych zaś kwestjonarjusze wypełnione były niekompletnie, lub nawet odbiegały od rzeczywistości. W pierwszym przypadku zmuszeni byliśmy zastąpić brakujące dane, przyjmując np., że wytwórczość maksymalna jednego gatra dziennie wynosi 20 m³, zaś przy 250 dniach pracy 5 000 m³ rocznie. W drugim przypadku staraliśmy się korygować zbyt rażące błędy w podanych informacjach, zachowując jednak, w przeważającej większości przypadków, dane nadesłane przez wytwórców. Liczby wytwórczości zbyt małe, podane przez niektórych wytwórców, tłómaczą się, jak to zbadano, nie małą sprawnością gatra, lecz brakiem surowca. Wytwórczość maksymalną, obliczoną przez interpelowanych, należy odnieść do momentu, w którym ulegną zmianie czynniki objektywne, hamujące wytwórczość, jak to brak drzewa, silników, pasów, oświetlenia, w niektórych zaś przypadkach brak robotnika, aprowizacji etc. W wypadkach, gdy praca na zmianę wydaje się wytwórcy niemożliwą, podaliśmy w odnośnej rubryce wytwórczości maksymalnej, faktyczną lub przewidywaną wytwórczość normalną. Ze zbadanych tartaków niektóre nie funkcjonują samodzielnie, lecz pracują przy większych wytwórniach. Tem się tłómaczy, aczkolwiek nie zawsze, większa ilość robotników, w nich zatrudnionych. Z małym wyjątkiem, wszystkie tartaki w b. Królestwie Polskiem poruszane są przy pomocy silników, przeważnie parowych, zrzadka zaś wodnych, lub spalinowych.

Naogół ankieta wykazała, że na terenie polskim b. Królestwa Polskiego czynnych było w okresie 1919 — 1920: 169 tartaków jednogatrowych, 67 tartaków dwugatrowych, 9 tartaków trzygatrowych, 4 tartaki czterogatrowe, 1 tartak pięciogatrowy i jeden tartak sześciogatrowy, 29 tartaków o nieokreślonej ilości gatrów, czyli łącznie 280 tartaków o 386 gatrach. Nieczynnych tartaków było: 60 jednogatrowych, 22 dwugatrowych, 4 trzygatrowych, 2 czterogatrowych, 1 sześciogatrowy i 29 o nieokreślonej ilości gatrów. Ogólna wytwórczość tartaków wspomnianych obecna faktyczna lub przewidywana w najbliższej przyszłości wyraża się liczbą 8 120 m³ dziennie i 1 860 316 m³ rocznie, wytwórczość zaś maksymalna roczna przy zmianie robotników etc. wynosi 3 205 187 m³ rocznie. Ogólna liczba tartaków zbadanych wynosi 398, w tem 280 czynnych, 118 nieczynnych. Od 93 tartaków oprócz tego odpowiedzi nie otrzymano. Z tego minimalnie 249 pracowało przed wojną, reszta więc powstała pod-

[1]) Obliczenie ilości robotników, zatrudnionych w chwili wypełnienia kwestjonarjusza, przedstawiało pewne trudności. Nie dałoby ono zresztą należytego obrazu z tego względu, że bieg zajęć w tartakach w przeważnej ilości wypadków nie został ustalony, niektóre z nich pracowały sezonowo, zależnie od dowozu drzewa, aprowizacji, mieszkań dla robotników etc., pozatem tartaki nieczynne musiały rubrykę tę pominąć milczeniem. Wyżej podane liczby robotników przedwojennych i zatrudnionych przy wzmożonej wytwórczości uważamy za miarodajniejsze, gdyż odnoszą się do momentu ustalenia się przemysłu tartacznego.

czas wojny [1]). 18 tartaków nie pracuje samoistnie, lecz w połączeniu z innemi wytwórniami, np. fabryką beczek, wełny drzewnej, młynami etc., 12 tartaków poruszanych jest wodą. Śród zarejestrowanych tartaków 9 jest rządowych, 3 komunalne. Zniszczeniu w ciągu wojny uległo niewiele tartaków. Liczba robotników [2]), zatrudnionych przed wojną, wynosiła w tartakach przedwojennych 5 170. Ogólna liczba robotników, potrzebnych przy maksymalnej wytwórczości, wynosić winna, według wytwórców, 11 354 osób. Znaczna część wytwórni, o których wytwórcy danych nie nadesłali, prawdopodobnie nie istnieje, lub figuruje pod inną firmą.

Przypuszczając, że tartaki o nieokreślonej ilości gatrów pracują na jeden gater, i nie biorąc pod uwagę 93 tartaków, od których odpowiedzi nie otrzymano i które, prawdopodobnie, w przeważajacej większości nie istnieją, lub zostały przeniesione do innych powiatów, a więc figurują w zestawieniu powyższem, otrzymujemy następującą ilość gatrów w tartakach obszaru przez nas zbadanego:

Czynnych $169\times1+67\times2+9\times3+4\times4+1\times5+1\times6+29\times1=386$
Nieczynnych $60\times1+22\times2+4\times3+2\times4+1\times6+29\times1=159$

Razem gatrów 545

czyli czynnych gatrów 70, 83%, nieczynnych 29, 17%.

Ponieważ wytwórczość dzienna gatrów wspomnianych wyraża się liczbę 8 120 m^3, przeto przeciętna wytwórczość gatra określi się liczbą 14 899 m^3.

Analizując najwyższą obecną wytwórczość faktyczną lub przewidywaną roczną 1 861 434 m^3 widzimy, że w porównaniu z 8 120 m^3 takiejże wytwórczości dziennej wszystkich gatrów, otrzymuje się zaledwie 229 dni roboczych.

Rozpatrując liczbę wytwórczości maksymalnej 2 967 426 m^3, dochodzimy do wniosku, że sprawność gatra przy 250 dniach roboczych wynosić może według wytwórców w najlepszym wypadku 21,7 m^3, a to przy uwzględnieniu dwóch zmian, lub innych czynników, w tych wypadkach, gdy dwóch zmian zaprowadzić nie można [3]).

Przyjmując, że na odbudowę b. Królestwa Kongresowego potrzeba rocznie 2½ miljona m^3 drzewa tartego, widzimy, że najwyższa wytwórczość obecna faktyczna przetartego drzewa, łącznie z przewidywaną w obecnych warunkach (1919 — 1920 r.) wytwórczością, daje zaledwie 1 861 434 m^3. Dopiero przy wzmożonej wytwórczości na dwie zmiany i przy usunięciu objektywnych czynników, hamujących działalność tartaków, tartaki wspomniane mogą dać przewyżkę drzewa tartego nawet na inne cele po za odbudową.

---

1) Należy tu jednak wziąć pod uwagę 93 tartaki (p. tabl. 7), od których odpowiedzi nie otrzymano. Część znaczna tych tartaków prawdopodobnie była czynna przed wojną.

2) Mężczyzn, kobiet i dzieci.

3) Powodu tu szukać należy nie w słabej Konstrukcji traków, lecz raczej w braku drzewa, robotnika, oświetlenia a może nawet w kiepskiej organizacji pracy. Sprawa podniesienia przemysłu tartacznego, a szczególniej przeniesienia tartaków z okolic słabo zalesionych wymaga, być może, ingerencji państwowej.

Wyniki ankiety w sprawie tartaków na obszarze polskim w b. Kongresówce.

POWIATY	Liczba tartaków: o 1 gatrze cz.	o 1 gatrze niecz.	o 2 gatrach cz.	o 2 gatrach niecz.	o 3 gatrach cz.	o 3 gatrach niecz.	o większej ilości gatrów*) cz.	o większej ilości gatrów*) niecz.	o nieokreślonej ilości gatrów z.	o nieokreślonej ilości gatrów niecz.	RAZEM cz.	RAZEM niecz.	od których odpowiedzi nie otrzymano —	Liczba robotników, mężczyzn, kobiet i dzieci: zatrudnionych przed wojną —	potrzebnych przy obecnej wytwórczości maksym. —	Najwyższa wytwórczość obecna faktyczna lub przewidywana: dzienna st.³	roczna st.³	Najwyższa wytwórczość możliwa roczna (przyzmianie robotników etc.) st.³
1	2		3		4		5		6		7		8	9	10	11	12	13
B. Król. Kongr.	169	60	67	22	9	4	6	3	29	29	280	118	92	5 170	11 354	339 926	77 923 825	124223129
OGÓŁEM.	229		89		13		9		58		398		—	—	—	8 120 m³	1861434 m³	2967426 m³
1. Augustowski	—	—	—	—	—	—	I VI	—	—	—	1	—	—	—	370	2 930	379 576	1 255 867
2. Będziński	6	—	2	1	—	—	—	—	1	—	9	1	2	149	241	4 818	1 158 636	1 489 818
3. Bialski	2	1	1	1	—	—	—	I IV	—	—	3	3	—	350	585	7 827	1 946 601	3 474 665
4. Biłgorajski	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	47	44	1 937	426 173	827 347
5. Brzeziński	3	1	1	1	—	—	—	—	—	4	4	6	1	74	114	7 058	1 369 819	2 430 327
6. Chełmski	2	3	1	—	—	—	—	—	2	1	5	4	1	196	590	8 194	1 951 443	2 761 684
7. Ciechanowski	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	?	?	1 339	334 811	334 811
8. Częstochowski	2	3	5	—	—	—	—	—	1	4	8	7	7	340	372	11 336	3 084 607	5 271 801
9. Gostyński	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	58	84	2 983	766 881	1 105 031
10. Grójecki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
11. Hrubieszowski	—	—	—	—	—	—	I V	—	—	—	1	—	1	—	52	4 186	879 107	1 318 660
12. Iłżecki	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	113	219	3 846	991 658	1 898 316
13. Janowski	4	—	2	—	—	—	—	—	—	—	6	—	3	34	84	3 925	773 034	1 206 068
14. Jędrzejowski	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	30	35	251	62 793	125 586
15. Kaliski	2	1	1	—	—	—	—	—	—	1	3	2	—	50	84	2 100	325 000	325 000
16. Kielecki	3	4	1	—	—	—	I V	I IV —	2	6	8	10	6	354	845	24 623	5 738 141	9 461 582
17. Kolneński	4	1	—	—	1	—	—	—	—	—	5	1	1	11	140	7 539	1 815 882	3 422 453
18. Kolski	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	2	1	—	40	46	919	134 862	230 793
19. Konecki	2	1	6	—	1	—	—	—	2	—	11	1	4	331	619	12 211	2 986 378	4 797 611
20. Koniński	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—	1	4	2	48	74	2 620	667 700	1 037 700
21. Konstantyn	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	?	2 512	627 934	1 255 867
22. Kozienicki	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	2	1	63	130	5 525	1 121 769	1 779 539
23. Krasnostawski	2	—	2	1	—	—	—	—	—	—	4	1	3	64	189	7 274	1 566 312	2 326 210
24. Kutnowski	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—

*) Cyfry rzymskie oznaczają liczbę gatrów.

Wyniki ankiety w sprawie tartaków na obszarze polskim w b. Kongresówce (c. d.).

POWIATY	Liczba tartaków: o 1 gatrze cz.	o 1 gatrze niecz.	o 2 gatrach cz.	o 2 gatrach niecz.	o 3 gatrach cz.	o 3 gatrach niecz.	o większej ilości gatrów*) cz.	o większej ilości gatrów*) niecz.	o nieokreślonej ilości gatrów cz.	o nieokreślonej ilości gatrów niecz.	RAZEM cz.	RAZEM niecz.	od których odpowiedzi nie otrzymano	Liczba robotników, mężczyzn, kobiet i dzieci: zatrudnionych przed wojną	potrzebnych przy obecnej wytwórczości maksym.	Najwyższa wytwórczość obecna, faktyczna lub przewidywana: dzienna st.[3]	roczna st.[3]	Najwyższa wytwórczość możliwa roczna (przy zmianie robotników etc. st.[3]
1	2		3		4		5		6		7		8	9	10	11	12	13
25. Lipnowski	3	2	—	—	—	—	—	—	1	—	4	2	—	32	78	2 800	573 000	831 000
26. Lubartowski	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2	1	—	40	40	4 212	1 024 216	1 988 150
27. Lubelski	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	1	47	2 846	620 242	658 614
28. Łaski	3	1	1	—	—	—	—	—	1	—	5	1	—	87	95	3 069	658 594	778 594
29. Łęczycki	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	10	65	2 623	593 176	736 900
30. Łomżyński	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	25	116	4 193	898 933	1 153 831
31. Łowicki	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	11	12	210	52 000	52 000
32. Łódzki	2	1	2	—	—	—	—	—	—	1	4	2	2	197	296	3 756	859 098	1 537 266
33. Łukowski	3	2	1	3	—	—	—	—	—	1	4	6	—	101	130	11 000	2 500 000	3 975 000
34. Makowski	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	1	2	20	68	3 553	769 311	1 318 622
35. Miechowski	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	11	11	1 200	30 000	30 000
36 Mińsko-Maz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
37. Mławski	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	10	86	1 263	300 708	558 857
38. Olkuski	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1	—	35	35	1 381	333 642	851 897
39. Opatowski	4	1	4	—	—	—	—	—	1	—	9	1	2	256	416	8 697	2 138 966	3 800 414
40. Opoczyński	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	4	—	2	50	78	3 574	841 313	1 375 057
41. Ostrołęcki	4	1	1	—	1	—	—	—	—	—	6	1	1	43	133	5 295	1 306 089	1 504 934
42. Ostrowski	2	—	2	1	—	—	—	—	—	—	4	1	1	40	111	6 098	1 636 798	3 273 628
43. Pińczowski	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	54	77	1 800	290 000	650 000
44. Piotrkowski	4	3	6	1	—	—	—	—	1	—	11	4	—	184	323	11 230	2 809 511	5 198 780
45. Płocki	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5	1	1	101	109	4 713	647 456	1 355 382
46. Płoński	2	1	1	—	—	—	—	—	1	—	4	1	2	20	52	1 930	465 000	735 000
47. Przasnyski	3	7	—	—	—	—	—	—	—	1	3	8	4	17	106	5 696	1 785 886	2 112 659
48. Puławski	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1	24	77	2 320	455 469	508 959
49. Pułtuski	4	1	—	—	—	—	—	—	—	1	4	2	2	78	104	5 009	1 135 382	1 203 622
50. Radomski	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
51. Radomskowski	6	—	1	—	—	1	—	—	1	2	8	3	5	114	164	6 830	1 464 759	2 458 139
52. Radzymiński	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	15	16	628	157 000	157 000

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
53. Radzyński .	1 1	1 —	— —	— —	1 —	3 1	—	49	73	4 021	829 140	1 344 314
54. Rawski . .	4 —	1 —	1 —	IIV —	2 —	9 —	—	60	304	13 748	3 198 885	3 583 842
55. Rypiński . . .	2 2	2 —	— —	— —	2 —	6 2	—	71	171	4 624	1 141 598	1 817 184
56. Sandomierski .	1 —	— —	— —	— —	— —	1 —	—	22	25	450	75 000	180 000
57. Siedlecki . .	— 1	— —	— —	— —	— —	— 1	—	—	8	250	75 000	150 000
58. Sieradzki . .	5 1	— —	— —	— —	— —	5 1	3	61	83	3 777	770 250	1 674 500
59. Sierpecki . .	1 1	— —	— —	— —	— —	1 1	1	20	55	1 128	313 380	626 760
60. Skierniewicki .	1 —	— 1	1 —	— —	— —	2 1	—	18	97	2 554	581 885	983 763
61. Słupecki . . .	4 —	— —	— —	— —	2 —	6 —	—	19	44	2 259	317 882	423 382
62. Sochaczewski .	1 1	2 —	— —	— —	2 —	5 1	—	35	125	4 475	903 369	1 415 560
63. Sokołowski . .	1 1	— —	— —	— —	— —	1 1	—	—	24	1 100	275 000	400 000
64. Stopnicki . .	2 —	— —	— —	— —	— —	2 —	—	13	13	1 228	225 586	309 311
65. Suwalski . . .	— —	1 —	— —	—	IVI —	1 1	1	?	436	5 400	1 373 074	2 746 148
66. Szczuczyński .	1 —	1 —	— —	IIV —	— —	3 —	—	6	88	4 813	803 755	803 755
67. Tomaszowski .	1 1	1 —	1 —	— —	— —	3 1	—	66	136	5 441	1 360 523	2 407 078
68. Turecki . . .	1 1	— —	— —	— —	— —	1 1	1	10	20	600	150 000	250 000
69. Warszawski . .	5 2	3 1	1 —	— —	— —	9 3	2	353	727	13 625	3 467 094	4 553 576
70. Węgrowski . .	2 —	2 —	— 1	— —	— —	4 1	—	76	157	6 032	1 049 058	1 049 058
71. Wieluński . .	3 3	2 1	— —	— —	2 1	7 5	3	152	243	9 230	1 996 397	2 889 622
72. Włocławski . .	5 —	— 2	— 1	— —	1 1	6 4	1	54	209	6 433	1 437 128	2 479 041
73. Włodawski . .	— 1	1 1	— —	— —	— —	1 2	1	—	98	4 258	932 589	1 551 211
74. Włoszczowski .	2 —	1 —	— —	— —	— —	3 —	1	47	69	1 924	510 484	887 244
75. Wysoko-Mazow.	1 —	— —	— —	— —	— —	1 —	1	—	18	837	209 311	209 311
76. Zamojski . .	5 —	— —	2 —	— IIV	1 3	8 4	5	110	369	9 840	2 471 771	4 547 428

*) Cyfry rzymskie oznaczają ilość gatra.

Zestawienie tartaków według roku założenia.

ROK ZAŁOŻENIA	Liczba tartaków bezwzgl.	%
Przed r. 1880	11	3,1
1880—1884	4	1,1
1885—1889	2	0,6
1890—1894	17	4,8
1895—1899	12	3,4
1900—1904	29	8,3
1905—1909	49	14,0
1910—1914	88	25,1

ROK ZAŁOŻENIA	Liczba tartaków bezwzgl.	%
W czasie wojny (1915—1918) . .	96[1])	27,3
A mianowicie: 1915	14	4,0
1916	25	7,1
1917	29	8,3
1918	25	7,1
Po wojnie	43[2])	12,3
A mianowicie: 1919	27	7,7
1920	15	4,3
Razem	351	100,0
Prócz tego o niewiadomym roku założenia	46	.
W budowie	1	.

[1]) W tem 3 w czasie wojny w roku niewiadomym.
[2]) W tem 1 po wojnie w roku niewiadomym.

STEFAN RZEPKIEWICZ.

Budżety powiatowych związków komunalnych w roku budżetowym 1919/20.

Załączone poniżej tablice obejmują powiatowe związki komunalne jedynie na obszarze b. Królestwa Kongresowego w okresie ich działalności od 1 lipca r. 1919 do 30 czerwca r. 1920. Brak meterjałów *) nie pozwolił, jak było pierwotnie zamierzone, na zestawienie publikowanych obecnie preliminarzy budżetowych z zamknięciami rachunkowemi, co znacznie podniosłoby wartość publikacji.

Ujemną stronę tablic stanowi również brak danych dla 7 powiatowych związków komunalnych, wskutek czego nie jest nam wiadoma ogólna suma preliminowanych pierwotnie dochodów i wydatków tych związków. Największy brak dotyczy województwa białostockiego (4 budżety), w którem związki komunalne zaczęły się organizować później, a praca podjęta w tym kierunku była przerywana wskutek wydarzeń wojennych. Pewnem jest, iż niektóre związki komunalne w obrębie województwa białostockiego w r. 1919 faktycznie nie istniały, i pierwsze plany finansowe tych związków dotyczą dopiero roku następnego lub nawet części roku 1921, jak np. budżet sejmiku sokólskiego, który został uchwalony na okres 15-to miesięczny. Z tych względów różnica w ogólnych liczbach dla województwa białostockiego w rzeczywistości jest znacznie mniejsza, niż zdawałoby się z pozoru. Z innych województw brak preliminarzy: z woj. łódzkiego — sejmiku konińskiego, z woj. lubelskiego — sejmiku garwolińskiego i tomaszowskiego. Natomiast z innej przyczyny podana przez nas w tablicach ogólna suma wydatków i dochodów powiatowych związków komunalnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego dosyć znacznie odbiega od rzeczywistej. Mianowicie, wskutek wzrostu drożyzny powiaty niewątpliwie uchwalały dodatkowe sumy, i przy przeglądaniu przez nas materjałów kilka takich uzupełniających budżetów wpadło nam w ręce. Na tej podstawie można przyjąć, że łącznie preliminowane wydatki i dochody większe są o jakieś 10%, a może i więcej, od podanych przez nas w tablicach.

Część preliminarzy budżetowych ułożona została przez sejmiki w walucie koronowej, część w walucie markowej. Dla ujednostajnienia preliminarze budżetowe związków komunalnych na obszarze b. okupacji

*) W kwietniu r. b. Min. Spraw Wewnętrznych, skąd czerpaliśmy materjały, posiadało zaledwie nieznaczną część zamknięć rachunkowych.

austrjackiej przerachowane zostały na marki po kursie urzędowym 70 za 100.

Zanim przejdziemy do oceny krytycznej opracowanych materjałów, należy w kilku słowach zwrócić uwagę na ewolucję, jaką przeżył nasz młody samorząd powiatowy w b. Kongresówce. Powołany do życia przez okupantów, w działalności swej na obszarze b. okupacji niemieckiej był silnie skrępowany przez daleko posuniętą ingerencję władz administracyjnych. Według ordynacji powiatowej dla Jenerał-Gubernatorstwa Warszawskiego z dn. 22 stycznia r. 1917 [1]) powiatowe związki komunalne miały działać pod przemożnym wpływem naczelnika powiatu (sejmik np. mógł zebrać się jedynie na zaproszenie naczelnika powiatu, gdy „stan spraw tego będzie wymagał" [2]); niemal każda uchwała sejmiku podlegała zatwierdzeniu przez Szefa Administracji [3]), który miał prawo samodzielnej i niezależnej od uchwał decyzji w sprawach, będących w kompetencji sejmiku [4]). Ordynacja nie czyniła podziału zakresu działalności na własny i poruczony, i wszystkie wymienione w niej funkcje oddała „dla samodzielnego zarządzania" z uprawnieniem żądania współpracy gmin przy ich spełnianiu [5]). Mimo to jednak, wśród obowiązków powierzonych były i takie, których spełnianie należało do państwa, jak np. wspieranie rodzin powołanych do służby wojskowej mieszkańców (b. Jenerał-Gubernatorstwa Warszawskiego) [6]).

Do zakresu działalności samorządu powiatowego na terenie b. okupacji niemieckiej należały [7]): 1) opieka nad ubogimi, 2) komunikacje (budowa i utrzymanie dróg, kolei żelaznych, dróg wodnych i udział w opłatach na budowę państwowych kolei żelaznych i dróg wodnych), 3) sprawy zdrowotności publicznej, jak urządzanie i utrzymywanie szpitali powiatowych i innych urządzeń zdrowotnych oraz wspomaganie gmin na ten cel i t. p., wreszcie 4) „zadania gospodarcze i inne", których wyjaśnienie w ordynacji jest równie elastyczne, jak tytuł. Sprawy szkolnictwa i oświaty były zupełnie pominięte. Sejmiki jednak w kierunku tym pracowały [8]), korzystając z szerokiego ujęcia zadań, wymienionych w p. 4.

Jako źródła dochodu przekazane zostały powiatom b. Jen. Gub. Warszawskiego różne podatki, z tych niektóre jako dotacyjne (od psów, transportowy i drogowy), monopole powiatowe na sprzedaż artykułów pierwszej potrzeby, wreszcie dochody prywatno-gospodarcze [9]). Pozatem powiaty mogły zaciągać pożyczki „prócz w razach wyjątkowych... tylko w celach zarobkowych lub dla pokrycia koniecznej potrzeby pieniędzy w razach wydarzeń wojennych lub żywiołowych" [10]).

Ordynacja ta odbiegała znacznie od przyjętych w tej dziedzinie

---

[1]) Dz. Rozporządzeń dla Jenerał-Gubernatorstwa Warsz. z dnia 28 stycznia 1916 r., Nr. 20.
[2]) Art. V, VI, VII i XII Ordynacji.
[3]) Art. X Ord.
[4]) P. I i ustęp przedostatni Art. VII Ordynacji. Por. Konstanty Sienkiewicz, Samorząd powiatowy w Jenerał-Gubernatorstwie Warszawskiem, r. 1918, str. 109 i nast.
[5]) Art. I i II Ord.
[6]) Art. II p. 1. Ord. Obowiązek ten, obciążający od r. 1912 skarb rosyjski, zdjęty został przez władze państwowe z powiatowych związków komunalnych na obszarze b. okupacji niemieckiej dn. 26 lutego 1919 r., zaś z powiat. związków na obszarze b. okupacji austrjackiej ostatecznie z dniem 1 marca tegoż roku (Dz. Urzędowy Min. Spr. Wewn. z dn. 8 marca 1919 r. Nr. 17, poz. 196 i 197 oraz Nr. 28 z dn. 24 kwietnia 1919 r. poz 361).
[7]) Art. II Ord.
[8]) Konst. Sienkiewicz. Op. cit. str. 126, 244 i nast.
[9]) Art. III Ordynacji.
[10]) Art. III p. C. Ord.

wzorów. Wartość jej znalazła wszechstronną i należytą ocenę w literaturze [1]).

W przeciwieństwie do ordynacji powiatowej, nadanej przez okupantów niemieckich, ustanowiony Rozporządzeniem z dn. 17 września r. 1917 C. i K. Zarządu Wojskowego samorząd powiatowy dla obszaru b. okupacji austrjacko-węgierskiej [2]) otrzymał znacznie więcej praw i mógł korzystać z o wiele większej swobody przy szerszem polu działania. Odmienna polityka władz okupacyjnych austrjackich, liberalniejsza w stosunku do miejscowej ludności, znalazła swój wyraz między innemi i w Rozporządzeniu o samorządzie powiatowym. Dostateczna powaga i samodzielność elementu obywatelskiego, poszanowanie jego decyzyj przy prawidłowym nadzorze władz wyższych — oto cechy samorządu powiatowego na terenie byłej okupacji austrjackiej. Obok kierunków działalności, objętych ordynacją powiatową dla Jenerał-Gubernatorstwa Warszawskiego, powiatowym związkom komunalnym na obszarze b. okupacji austrjackiej powierzono popieranie oświaty ludowej i zawodowego kształcenia, zwalczanie pijaństwa, opiekę i nadzór nad gospodarką gmin wiejskich i miast i wypełnieniem ich powinności, współdziałanie w wykonywaniu zadań państwowych poruczonych, wreszcie związki komunalne mogły stawiać wnioski w sprawie zarządzeń, „dla których wymagana jest droga ustawowa, a które dotyczą interesów powiatów" [3]). Jako źródła dochodów, wskazane zostały subwencje i dotacje państwowe, dochody własne z podatków, przyczem z liczby bezpośrednich — dochody „w szczególności z podatku od psów", różne opłaty (za używanie zakładów i urządzeń powiatowych i od adjacentów), dochody „z ustawowego monopolizowania sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby", wreszcie dochody z własnego majątku [4]).

Zakres niniejszej pracy nie pozwala na szczegółowe rozpatrzenie obydwu powołanych ordynacyj powiatowych; z konieczności musimy poprzestać na wyżej nakreślonym szkicu.

Wydany w dniu 5 lutego r. 1919 i obowiązujący dotychczas Dekret o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów Polski byłego zaboru rosyjskiego [5]) wykazuje silny wpływ nadanego rozporządzeniem władz okupacyjnych austrjackich z dnia 17 września r. 1917 samorządu powiatowego. Żadnych zasadniczych różnic pomiędzy wspomnianym Dekretem a Rozporządzeniem niema, nawet sam układ ich i brzmienie są mocno do siebie zbliżone. Oczywiście, Dekret ten samorządowi powiatowemu na obszarze b. okupacji niemieckiej dostarczył racjonalnej podstawy, rozszerzając znacznie zakres jego działania. Natomiast na obszarze b. Jeneralnego Gubernatorstwa Lubelskiego niemal żadnych zmian nie wywołał, poza zmianami natury czysto formalnej, wynikłemi bądź to z zaprowadzenia nowej władzy zwierzchniej w kraju, bądź też z innych niezasadniczych różnic w samej ordynacji.

Zakres działania Dekret dzieli na własny i poruczony. Działalność, obejmującą zakres własny, wylicza Art. 7 tego Dekretu, poruczony mają określić osobne ustawy, Art. 6 nadmienia tylko, że do poruczonego za-

[1]) K. Sienkiewicz, op. cit.
[2]) Dz. Rozporządzeń C. i K. Zarządu Wojskowego w Polsce z dn. 29 września 1917 r., Cz. XVII. 76.
[3]) § 8 Rozporządzenia.
[4]) § 9 Rozp.
[5]) Dz. Praw z dn. 7 lutego r. 1919, Nr. 13, poz. 141.

kresu działania należy „w szczególności opieka i nadzór nad gospodarką gmin wiejskich oraz miejskich, niewyłączonych z powiatowego związku komunalnego".

Do własnego zakresu działania należy: a) zarząd własnego majątku, b) budowa i utrzymanie dróg i innych środków komunikacyjnych, c) ochrona i rozwój rolnictwa, handlu i przemysłu, d) ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymywanie szpitali i urządzeń sanitarnych, e) dobroczynność publiczna, f) popieranie oświaty, wreszcie g) podnoszenie poziomu obyczajności i kultury społecznej, przyczem „zadania powyższe, z wyjątkiem wymienionego pod literą a, powiatowe związki komunalne podejmują o tyle, o ile nie mogą one być wykonane przez poszczególne gminy; wykonywać je mogą związki powiatowe bezpośrednio, albo też przez udzielanie zasiłków innym organizacjom". Odnośnie do komunikacji należy zwrócić uwagę, że dawniejszy podział dróg kołowych został skasowany [1]), i wszystkie b. drogi państwowe zaliczono do kategorji dróg powiatowych, któremi zarząd bezpośredni powierzony został organom samorządu powiatowego.

Wydane niemal jednocześnie z ogłoszeniem tymczasowej ordynacji powiatowej liczne dekrety i rozporządzenia, a następnie ustawy określiły częściowo, zgodnie z zapowiedzią, zakres działania poruczony. I tak np. Dekret z dnia 9 stycznia r. 1919 o organizacji policji komunalnej [2]), a więc jeszcze przed wydaniem tymczasowej ordynacji, powierzył zarządom gmin wiejskich i organom samorządowym powiatowym organizację policji, obciążając je połową kosztów jej utrzymania. Wprawdzie policja została w niedługim czasie zreorganizowana [3]), na powiatach jednak pozostał ciężar, acz zredukowany do czwartej części, „wszelkich kosztów utrzymania policji". „Państwowa zasadnicza ustawa sanitarna", a raczej Dekret z dnia 8 lutego r. 1919 [4]), a następnie wydana przez Sejm i regulująca ostatecznie te stosunki „Zasadnicza ustawa sanitarna" z dnia 19 lipca r. 1919 [5]) zakreśliła szeroko obowiązki powiatowych związków komunalnych w zakresie higjeny, zdrowotności i szpitalnictwa pod rygorem przeprowadzenia przez państwo potrzebnych zarządzeń w tej dziedzinie na koszt związków komunalnych w razie niewypełnienia ich przez zarząd komunalny. Późniejsza Ustawa zasadnicza pokryła się niemal całkowicie z pierwotnym Dekretem, różnica polega tylko na tem, że ten ostatni określał jasno wysokość udziału państwa w wydatkach związku komunalnego, wynikających z wypełniania nałożonych przezeń zadań poruczonych, podczas gdy pierwsza wysokości tej nie podaje. Mianowicie, Art. 5 „Państwowej zasadniczej ustawy sanitarnej" głosił, że wydatki, wynikające z punktów 6, 7 i 8 Art. 2 (tego Dekretu) [6]), w połowie obciążają gminy i w połowie Skarb Państwa, natomiast według brzmienia Art. 7 obecnie obowiązującej Ustawy sanitarnej, „stosunek, w jakim Skarb Państwa weźmie udział w ponoszeniu niektórych wydatków, wynikających z Art. 3, p. 5, 7 i 8, określą osobne ustawy" [6]). Niektóre obowiązki, prze-

[1]) Dekret z dn. 7 lutego r. 1919 w przedmiocie tymczasowych przepisów o zarządzie drogami kołowemi. Dz. Praw z dn. 8 lutego r. 1919 Nr. 14, poz. 149.
[2]) Dz. Praw z dn. 13 stycznia r. 1919, Nr. 5, poz. 98.
[3]) Ustawa z d. 24/VIII r. 1919 o policji państw. Dz. Praw z d. 1 sierpnia r. 1919, № 61, poz. 363.
[4]) Dz. Praw z dn. 8 lutego r. 1919 Nr. 15, poz. 207.
[5]) Dz. Praw z dn. 5 sierpnia r. 1919, Nr. 63, poz. 371.
[6]) T. j. z współdziałania z władzami rządowemi przy zwalczaniu chorób zakaźnych i zapobieganiu im, z szczepienia ospy ochronnej i z współdziałania z władzami rządowemi w zwalczaniu nierządu i chorób wenerycznych.

widziane przez Ustawę zasadniczą, ujęte zostały w osobne ustawy, jak obowiązek współdziałania w zwalczaniu chorób zakaźnych [1]) oraz szczepienia ospy ochronnej [2]).

Zaznaczyć należy, iż pomimo wyraźnego oznaczenia w pierwotnej „Ustawie" wysokości udziału państwa w wydatkach komunalnych, wydany z datą o dzień wcześniejszą Dekret w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych oraz innych chorób, występujących nagminnie [3]), stosunek ten ustaliła odmiennie [4]) i w porównaniu z późniejszą ustawą w tym przedmiocie [1]) dla samorządu uciążliwej. Albowiem Art. 15 tego Dekretu nakazywał zarządom powiatowym zakładać i utrzymywać w s z e l k i e konieczne do walki z chorobami zakaźnemi urządzenia, zakłady sanitarne i lecznicze, wypłacać odszkodowania za przedmioty zniszczone lub uszkodzone przy odkażaniu, — wyłącznie z funduszów związków komunalnych, przyznając jedynie „w razie potrzeby" możność udzielenia pożyczki i zapomogi z funduszów państwowych [5]). Natomiast Ustawa z dnia 25 lipca r. 1919 w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych oraz innych chorób, występujących nagminnie, opierająca się już o Zasadniczą ustawę sanitarną z dn. 19 lipca tegoż roku [6]), ciężar ten teoretycznie przynajmniej zmniejszyła, gdyż według niej powiatowe związki komunalne ponoszą całkowite koszty wszelkich na ich terenie urządzeń, koniecznych do walki z chorobami zakaźnemi, zakładów sanitarnych i t. p. tylko o tyle, „o ile one powstały dla ich potrzeb miejscowych, z własnej ich inicjatywy lub na żądanie odpowiednich urzędów Ministerstwa Zdrowia Publicznego, zgodnie z Art. 20 (tej ustawy) i działają pod zarządem władz gminnych". Jeżeli zaś wydatek, poczyniony na żądanie Ministerstwa Zdrowia Publicznego, powstał nie dla zaspokojenia potrzeb miejscowych, lecz dla celów ogólno-państwowych, zarządy komunalne mają prawo żądać od Skarbu Państwa zwrotu poniesionych wydatków „najmniej w wysokości 50%" [7]). Wynikająca stąd ulga, jak powiedzieliśmy, istniała tylko w teorji, gdyż w rzeczywistości preliminowane na ten cel kwoty dość znacznie obciążyły budżety powiatowych związków komunalnych, i ciężary te, o ile nam wiadomo, w następnym roku silnie wzrosły.

Dla ułatwienia osiągnięcia poszczególnych celów samorządowych, powiatowe związki komunalne mogą, za zgodą Ministra Spraw Wewnętrznych, łączyć się w związki specjalne. Ogranizację i działalność takiego związku, obejmującego pewną liczbę powiatów, reguluje osobny statut, zatwierdzony przez tegoż Ministra [8]).

Dla podołania tak szerokim i trudnym zadaniom, nałożonym przez Tymczasową Ordynację, powiatowym związkom komunalnym na obszarze b. zaboru rosyjskiego wskazane zostały liczne źródła dochodów. Według Art. 1 Dekretu z dn. 7 lutego r. 1919 w przedmiocie skarbowości powiatowych związków komunalnych [9]), który dokładniej określa źródła dochodów, wymienione w Art. 9 Dekretu o tymczasowej ordynacji powiatowej [10]), mogły one korzystać z następujących źródeł: a) „Majątek wła-

[1]) Dz. Ustaw z dn. 20 sierpnia r. 1919 № 67, poz. 402.
[2]) Dz. Praw z dn. 5 sierpnia r. 1919, Nr. 63, poz. 372.
[3]) Dz. Praw z dn. 8 lutego r. 1919, Nr. 14, poz. 184.
[4]) Porównaj Art. 15 Dekretu z Art. 5 Państw. Zas. Ustawy Sanit.
[5]) Art. 15 i 16 Dekretu.
[6]) Dz. Praw z dn. 5 sierpnia r. 1919 Nr. 63, poz. 371.
[7]) Art. 19 i 20 Ustawy.
[8]) Okólnik z dn. 20 maja 1919 r. Dz. Urzęd. Min. Spr. Wewn. z dn. 30/VI 19, r. Nr. 37, poz. 483.
[9]) Dz. Praw z dn. 8 lutego r. 1919, Nr. 14, poz. 151.
[10]) Dz. Praw z dn. 7 lutego r. 1919, Nr. 13, poz 141.

sny", przyczem Art. 2 nadmienia, że majątek winien być tak administrowany, aby przynosił jaknajwiększy dochód. b) „Przedsiębiorstwa komunalne" — Art. 3 Dekretu głosi, że przedsiębiorstwa o charakterze zarobkowym mają być prowadzone na zasadach prywatno-gospodarczych i „podlegają wszelkim przepisom administracyjnym i skarbowym, obowiązującym takież przedsiębiorstwa, należące do osób i instytucyj prywatnych". c) „Zapomogi ze strony państwa, oznaczone w specjalnych ustawach i rozporządzeniach". — „Zapomogi" wyjaśnia Art. 4, „...udzielane będą ze Skarbu Państwa oraz z funduszu wyrównawczego". Z tego ostatniego „udzielane będą przez Ministra Spraw Wewnętrznych tylko finansowo słabym powiatowym związkom komunalnym". Dotychczas Skarb Państwa płaci tytułem stałej zapomogi 30% kosztów utrzymania dróg kołowych w b. zaborze rosyjskim [1]), pozatem powiaty mogą ubiegać się o przyznanie im zapomóg na różne cele corocznie, jak np. dla podniesienia rolnictwa [2]). Wszystkie zapomogi, z wyjątkiem pierwszej, posiadają charakter dorywczy, stosowane są od wypadku do wypadku i jako takie nie powinny być właściwie zaliczane do zapomóg, przewidzianych w p. c. Art. 1 tego Dekretu, gdyż charakterem swym zbliżają się więcej do punktu g), umieszczonego na ostatniem miejscu wyliczonych źródeł dochodów. d) „Opłaty zwyczajne i szczególne", t. j. administracyjne i za korzystanie z urządzeń powiatowych oraz specjalne od adjacentów. — Według par. 2 wzoru statutu o pociąganiu adjacentów do udziału w wydatkach na utrzymanie powiatowych dróg kołowych [3]), składki te opłacają: 1) miasta, 2) zakłady przemysłowe i handlowe, ciągnące z drogi kołowej szczególne zyski lub szczególnie niszczące drogę, 3) wsie, kolonje i osady, w których więcej niż połowa domów leży w odległości do sześciu km od drogi, 4) dwory i folwarki, których centrum gospodarcze znajduje się na tejże przestrzeni, oraz 5) zawodowi przewoźnicy. Adjacenci płacą dwojakiego rodzaju składki w różnym stosunku: jedne mają charakter stały i wynoszą zasadniczo 20% kosztów utrzymania dróg kołowych [4]); wydatniejsze pociągnięcie adjacentów do składek jest dozwolone, jednakże przytoczony wzór statutu nie podaje wysokości, do jakiej mogą sięgać powyżej 20%. Inne, t. zw. specjalne składki, mają charakter nadzwyczajny i przeznaczone są na koszta budowy nowych dróg; wysokość tych składek jest znaczna, gdyż wynosi najmniej 50% kosztów [5]). e) „Podatki komunalne powiatowe: dotacyjne, dodatkowe do państwowych lub gminnych i samodzielne". — Dekret utrzymał w mocy poczynioną przez władze okupacyjne niemieckie dotację na rzecz powiatów podatków: od psów, drogowego i transportowego, rozciągając ją na obszar b. Jeneralnego Gubernatorstwa Lubelskiego [6]). Odnośnie do drugiej kategorji sejmiki miały prawo pobierać dodatki do następujących podatków państwowych: I) Do zasadniczego podatku gruntowego w wysokości 100% oraz 50% na t. zw. fundusz wyrównawczy, znajdujący się w dyspozycji Ministra Spraw Wewnętrznych. Według wyjaśnienia Mini-

[1]) Dekret z dn. 7/II 1919 r. w przedmiocie tymcz. przepisów o zarządzie drogami kołowemi. Dz. Praw z dn. 8/II 1919 r., Nr. 14, poz. 149.

[2]) Przepisy w przedmiocie udzielania przez Ministerstwo Roln. i Dóbr Państw. zasiłków organom komunalnym lub instytucjom społecznym. Monitor Polski z dn. 12/IV 1919 r., Nr. 84.

[3]) Okólnik z dn. 15/IV 1919 r. Dz. Urzędowy M. S. Wewn. z dn. 30/VI 1919 r., Nr. 37, poz. 482.

[4]) Art. 9 Dekretu z dn. 7/II 1919 r. Ob. uwagę 1.

[5]) Okólnik z dn. 15/V 1919 r. Dz. Urzędowy M. S. Wewn. z dn. 10/VI 1919 r., Nr. 35, poz. 454.

[6]) Podatki drogowy i transportowy zostały następnie zniesione z dniem 1/I 1920 r. przez Ustawę z dn. 14 lipca 1920 r. o ujednostajnieniu i podwyższeniu podatków gruntowych i podymnego na obszarze b. Król. Konresowego (Dz. Ust. z dn. 9/VIII 1920 r. Nr. 71, poz. 477).

stra Spraw Wewnętrznych [1]) dodatek do podatku gruntowego może przekraczać podaną wyżej łączną normę 150%, gdyż art. 7 p. 1 Dekretu w przedmiocie skarbowości powiatowych związków komunalnych należy rozumieć w ten sposób, że obowiązkowy dodatek do zasadniczego podatku gruntowego państwowego [2]) nie może być mniejszy niż 150%; dopuszczalne natomiast jest zastosowanie wyższej skali pomienionego podatku [3]). II) Do zasadniczego podatku podymnego do wysokości 100%. III) Do podatku od nieruchomości miejskich do wysokości 50%. IV) Do podatku od przedsiębiorstw handlowych do wysokości 75% dla I i II i do wys. 150% podatku patentowego dla pozostałych klas, oraz do podatku od przedsiębiorstw przemysłowych do wysokości 50% dla pierwszych czterech klas i do wys. 100% dla trzech ostatnich. Do wysokości 100% podatku patentowego mogły być również pobierane przez związki powiatowe dodatki od następujących przedsiębiorstw: 1) tartaków, fabryk; 2) paszy, 3) octu, 4) cykorji, 5) marmelad, 6) słodkich wódek, następnie od 7) dystylarni i rektyfikacyj, 8) gorzelni, 9) drożdżowni, 10) młynów i 11) cukrowni [4]). V) Do podatku akcyzowego od przedsiębiorstw, zajmujących się produkcją napoi do wysokości 100%. VI) Do podatku patentowego od wyszynku alkoholu do wys. 500% [5]). VII) Do „podatku stemplowego" od obrotu majątkami nieruchomemi do wys. ½—1% i VIII) do podatku mieszkaniowego do wys. 25%. — Dalej jako źródło dochodów wymieniono f) „monopole handlowe". — Według art. 10 powiatowe związki komunalne mogły pobierać dodatki do cen przedmiotów, stanowiących monopol państwowy. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 26 marca r. 1919 [6]), opierając się na powyższym artykule, ustaliło wtedy poszczególne dodatki w następujących wysokościach: do ceny cukru — 20 mk., wzgl. 36 kor.; nafty — 11 mk. 20 fen., wzgl. 20 kor.; soli — 5 mk., wzgl. 8 kor. od 100 kg, oraz 10% od monopolowej ceny węgla franco wagon kopalnia. Pozatem powiaty mogły monopolizować sprzedaż niektórych przedmiotów handlu, „z wyjątkiem przedmiotów, należących do monopolu państwowego lub obłożonych państwowym podatkiem pośrednim" [7]).—Ostatnie źródło dochodów stanowią g) „pożyczki, darowizny, zapisy i wpływy jednorazowe ze sprzedaży lub zamiany części majątku". Odnośnie do pożyczek, Art. 12 mówi: „Powiatowe związki komunalne mogą zaciągać pożyczki: 1) długoterminowe na cele produkcyjne lub na pokrycie nadzwyczajnych potrzeb, wywołanych wojną albo wypadkami żywiołowemi, 2) krótkoterminowe na pokrycie czasowego braku gotowizny w kasie oraz na utworzenie kapitału obrotowego dla prowadzenia operacyj żywnościowych i monopoli handlowych". Art. 13 dodaje, że

[1]) Okólnik z dn. 10/I 1920 r. Dz. Urz. M. S. Wewn. z dn. 6/IV 1920 r., Nr. 6, poz. 865.

[2]) Pobieranie dodatku do podatku gruntowego jest obowiązkowe.

[3]) W następnym okresie wobec znacznego podwyższenia podatku gruntowego (Ob. uw. 6 na str. 219) powiaty mogły pobierać dodatek tylko w wys. 150%, przyjmując za podstawę obliczenia 52% podatku w wymiarze urzędów skarbowych. Okólnik M. S. Wewn. z dn. 30/IX 1920 r. Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 31/X 1920 r. Nr. 13, poz. 334.

[4]) Ustawa z dn. 6 lipca 1920 r. w przedmiocie ujednostajnienia na obszarze byłego zaboru rosyjskiego ustaw i rozporządzeń o podatku przemysłowym (Dz. Ustaw z dn. 2/VIII 1920 r., Nr. 66, poz. 437) zmieniła na r. 1920 wysokość poszczególnych dodatków do podatku od przemysłu i handlu. Mogły one być pobierane tylko w postaci dodatków do państwowego zasadniczego podatku przemysłowego (art. 5 i 6) i zostały określone w wys. następujących: 1) dla przedsiębiorstw handlowych I kategorji—100% zasadn. pod. przemysłowego, II—75%, III—V oraz dla wszystkich przedsiębiorstw przemysłowych, handlu jarmarcznego, przeds. żeglugi i osobistych zajęć przemysłowych—50% zasadniczego podatku przemysłowego. (Art. 39 p. a, b i c).

[5]) Ustawa z dn. 6/VII 1920 r. (ob. uw. 4) zniżyła dodatek na rok 1920 do 200%.

[6]) Monitor Polski z dn. 1 kwietnia r. 1919, Nr. 74.

[7]) Art. 11 Dekretu.

szczegółowy projekt pożyczki, wraz z planem jej amortyzacji, winien być zatwierdzony przez władze nadzorcze [1].

Wymienione źródła dochodów Dekret polecił stosować w kolei ich wyliczenia. Nie wszystkie jednak wyliczone tu źródła mogły być wyzyskane: niektóre z nich zgoła dla samorządu powiatowego nie istniały [2], inne zaś, i to—rzecz niezmiernie charakterystyczna—właśnie podatki, dość często zawodziły, jak się o tem następnie przekonamy. Jest to szczegół ważny dla należytej oceny trudności, w jakich znalazły się powiatowe związki komunalne na obszarze b. Kongresówki. Że warunki ogólne nie były pomyślne, świadczą o tem dobitnie budżety. Wskazują one, iż równowaga finansowa niejednokrotnie została zachwiana. Widać to z częstych deficytów, wyrównywanych drogą zaciągania pożyczek oraz wyjednywania zapomóg ze Skarbu Państwa.

Przechodząc z kolei do krytyki opracowanych materjałów, należy stwierdzić, że, mimo zewnętrznego zschematyzowania, preliminarze budżetowe cechuje pewien nieład. Brak przemyślanego planu rzuca się odrazu w oczy. Budżety często są zupełnie nieprzejrzyste, wskutek czego opanowanie ich jest niezmiernie utrudnione. Mimo wyjaśnienia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych [3], że „preliminarz budżetu winien być budżetem brutto", niektóre powiaty, jak np. turecki, sokołowski, ostrowski i in. wykazały dochody z przedsiębiorstw netto: sejmik kaliski w wydatkach pomieścił sumę mk. 25 000 na pokrycie niedoboru kolejki, zgoła nie podając bodaj ryczałtowych kosztów jej eksploatacji. Częsty brak dokładnego osobnego zestawienia wydatków i dochodów dla tak ciekawej dziedziny, jak przedsiębiorstwa, nie pozwolił zapoznać się bliżej z działalnością powiatowych związków komunalnych na tem polu. Również brak wyraźnego, konsekwentnego rozdziału sum, przeznaczonych przez sejmiki dla organów administracji powiatowej do bezpośredniego wydatkowania, od wszelkiego rodzaju uchwalonych przez sejmiki subsydjów i zapomóg dla gmin i innych organizacyj na różne cele, nie pozwolił ustalić, w jakim stosunku do ogólnych wydatków stoi akcja zapomogowa związków powiatowych. To samo można powiedzieć o wydatkach na zwalczanie epidemji tyfusu i innych chorób zakaźnych, jakie podówczas ze szczególną siłą grasowały [4]. Znaczne wydatki na zdrowotność i szpitalnictwo, poniesione w tym okresie, tłumaczą się właśnie podjęciem przez powiaty energicznej pracy nad stłumieniem epidemji. Wydatki te, mające szczególne znaczenie dla zobrazowania wysiłków społeczeństwa w tym kierunku, powinny być wyodrębnione. Tymczasem z budżetów powiatowych trudno jest zorjentować się co do przeznaczenia wydatku, gdyż niejednokrotnie rozmaite wydatki na zdrowotność są ze sobą pomieszane. Jedynie wydatki na szpitalnictwo (wraz ze szpitalnictwem epidemicznem), ujęte przez sejmiki we wzorową całość, można było wyodrębnić. Natomiast przeważna większość kosztów zwalczania epidemji znajduje się w naszych tablicach w rubryce 9 i 11 wydatków. Należy jednak na podstawie porównań liczb w poszczegól-

[1] Przepisy dotyczące zaciągania pożyczek przez organa komunalne, istniejące jeszcze na mocy rozporządzeń władz okupacyjnych, szczegółowo wylicza okólnik Ministra Spraw Wewn. z dn. 15/I 1919 r. Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 25/I 1919 r., Nr. 6, poz. 73.

[2] Np. w braku majątku.

[3] Okólnik z dn. 5 marca r. 1919. Dziennik Urzęd. Min. Spraw Wewn. z dn. 3 kwietnia r. 1919, Nr. 20, poz. 257.

[4] Ob. Okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych do komisarzy powiatowych w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych. Dz. Urzędowy Min. Spr. Wewn. z dn. 1 marca 1919 r., Nr. 16, poz. 185.

nych budżetach sejmików przypuszczać, że znaczniejsza liczba wydatków na zwalczanie epidemji weszła do rubryki 11, chociaż w rubryce 9 wobec zupełnej nieraz niemożności przeprowadzenia rozdziału pomieszczone zostały razem koszta szczepień, leczenia, dezynfekcji i t. p. Jak dalece niektóre powiaty nie orjentowały się w sposobie układania budżetu, świadczy, iż np. jeden sejmik powiatowy uchwalił budżet niebilansujący się, ze znaczną różnicą wydatków i dochodów. Pozatem, jak wykazało sprawdzenie, znalazły się budżety bilansujące się tylko pozornie, gdyż ogólne pozycje wydatków i dochodów były ze sobą zgodne tylko wskutek błędnego zsumowania. Tak np. wydatki w budżecie sejmiku makowskiego były w rzeczywistości niższe o 7 600 mk., włocławskiego — o 2 500 mk., kozienickiego — o 36 000 mk., białostockiego — o 31 600 mk., natomiast w budżecie sejmiku radomskiego przewyższały stronę dochodów o 12 149,15 mk. Dla zbilansowania, brakujące sumy wydatków zostały przez nas wstawione do odnośnych budżetów, jako pozostałości kasowe na rok następny. W jednym wypadku, mianowicie w budżecie sejmiku kozienickiego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych skorygowało błąd częściowo, powiększając wydatki „różne" o kwotę 18 000 mk. Poprawki tej nie zmieniliśmy, a tylko dla zupełnego zbilansowania niedopatrzony brak 18 000 mk. wstawiliśmy do pozostałości kasowej na rok następny.

W drugim przypadku, t. j. w budżecie sejmiku radomskiego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych odjęło nadwyżkę wydatków od pozycji „różne".

Budżety układane były na podstawie okólnika Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 30/IV 1919 r. [1]) oraz przytoczonej wyżej instrukcji, wydanej przez tegoż Ministra „do wszystkich Komisarzy Rządowych w przedmiocie budżetów powiatowych związków komunalnych". Szkoda, że instrukcja, skądinąd treściwa i zawierająca cenne wskazówki, ograniczyła się do wyjaśnienia tylko niektórych podstawowych zasad; gdyby powyższa instrukcja zawierała więcej bliższych wskazówek, dałoby się może uniknąć wielu niewłaściwości, popełnionych przy układaniu budżetu. Tak ważny np. rzeczowy układ budżetu instrukcja traktuje w sposób czysto mechaniczny, zalecając podział na „działy", „tytuły", „paragrafy" i „punkty", lecz nie wyjaśnia, jak ten podział ma być rzeczowo przeprowadzony. Wprawdzie z podanego schematu można wnioskować o intencjach instrukcji, jednakże, zdaniem naszem, było to niewystarczające wobec łatwego do przewidzenia niedostatecznego nieraz przygotowania ludzi, mających po raz pierwszy układać omawiane budżety.

Że tak było w istocie, świadczy o tem dość częste rozbicie wydatków tej samej kategorji pomiędzy różne „tytuły". Powyższa różnolitość w traktowaniu poszczególnych pozycyj budżetu widoczna jest na każdym niemal kroku. Treść nie zawsze odpowiada tytułowi, pod pozycją np. „różne" figurują wydatki na administrację i t. p.

Podobnie ma się ze stroną dochodów. Często widoczny jest brak jednolitego odróżniania podatków od opłat (np. myta drogowe niektóre powiaty zaliczyły do podatków, inne do opłat); w rubryce samodzielnych podatków powiatowych figurują pozycje, które na zasadzie Art. 7, p. 4, lit. d. p. 1 Dekretu z dn. 7 lutego 1919 r. w przedmiocie skarbo-

[1]) Dz. Urzędowy Min. Spr. Wewn. z dn. 26/V 1919 r., Nr. 34, poz. 422.

wości powiatowych związków komunalnych [1]) winny być włączone do podatku od przedsiębiorstw przemysłowych i t. p. Niewystarczalność instrukcji dała pole do samodzielnego i w skutkach ogromnie różnolitego ujmowania wielu pozycyj budżetu przez powiatowe organa komunalne. Pod względem liczbowym budżety robią wrażenie opracowanych powierzchownie, a w każdym bądź razie wydaje się, jak gdyby poczynione obliczenia nie zawsze opierały się na danych realnych. Do tego mniemania skłania nas znaczna liczba sum okrągłych. Budżety wyglądają zbyt gładko i dlatego nie zasługują na bezwzględną wiarę, szczególnie strona dochodów.

Wszystkie wydatki i dochody w myśl przytoczonej instrukcji podzielone zostały na zwyczajne i nadzwyczajne. „Zwyczajnemi wydatkami i dochodami" — głosi instrukcja — „są te, które corocznie wykazywane są w budżecie w jednakowej mniej więcej wysokości (absolutnej i procentowej), zwykle wzrastającej stopniowo w miarę rozwoju powiatowego związku komunalnego... Nadzwyczajnemi... te, które występują tylko jednorazowo lub w nieregularnych okresach czasu, są bardzo wysokie w stosunku do ogólnej sumy budżetu i pojawiają się czasem zupełnie niespodziewanie, wskutek szczególnych przyczyn". Na podstawie tego wyjaśnienia i załączonego wzoru, wszystkie wydatki na administrację w przeważnej liczbie budżetów pomieszczone zostały w rubryce wydatków zwyczajnych, tak samo wydatki na budowy, różne urządzenia powiatowe i ich utrzymanie; jako wydatki nadzwyczajne figurują natomiast obok pożyczek, zapomóg i spłaty pożyczek — procenty od tych ostatnich. W rubryce dochodów zwyczajnych widzimy wszystkie podatki, opłaty, zwroty i specjalne składki adjacentów na koszta budowy nowych dróg, w rubryce dochodów nadzwyczajnych — pożyczki i t. d.

Zasadniczo podział wydatków i dochodów na zwyczajne i nadzwyczajne jest słuszny, i dążenie władz w tym kierunku jest uzasadnione. W obecnych jednak warunkach przeprowadzenie tego podziału jest niesłychanie utrudnione wobec znacznych nieraz wydatków, czynionych przez wydziały powiatowe w każdej niemal dziedzinie, wywołanych ogólnemi warunkami i wypadkami wojennemi. Są wydatki, jak np. na administrację, które z reguły należą do zwyczajnych, które częściowo jednak ze względu na swój odrębny charakter powinny być, naszem zdaniem, zaliczone do nadzwyczajnych. Należy bowiem pamiętać, że działalność powiatowych związków komunalnych w omawianym okresie ich istnienia skierowana była w dość znacznej części na organizowanie się [2]), że wydatki, spowodowane tą koniecznością, nie mogą należeć do kategorji zwyczajnych ze względu na swój jednorazowy charakter i nadzwyczajne wywołujące je przyczyny. A przecież celem podziału tak wydatków jak dochodów na zwyczajne i nadzwyczajne jest wyodrębnienie tego, co jest stałą działalnością danej jednostki czy zbiorowości gospodarującej od tego, co nią nie jest, od wszelkiego rodzaju działalności jednorazowej lub nieregularnej, inwestycyjnej, powstałej „wskutek szczególnych przyczyn". Wydatków zaś, wywołanych takiemi przyczynami, powiatowe związki komunalne posiadają w omawianym okresie bardzo wiele. Normalnie, wydatki rzeczowe, np. na administrację, można uważać poniekąd jako

[1]) Dz. Praw z dn. 8 lutego r. 1919. Nr. 14, poz. 151.
[2]) Ob. Okólnik Ministra Spraw Wewn. z dn. 26/III 1919 r. Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 8/IV 1919 r., Nr. 22, poz. 292.

amortyzację już włożonego kapitału, o ile wyrażają się w sumie, nieprzewyższającej pewnej procentowej jego wysokości. Inaczej jednak rzecz się przedstawia, gdy chodzi dopiero o wyłożenie tego kapitału, w danym wypadku o urządzenie biura, o sprawienie inwentarza żywego i martwego, którego dotychczas nie było. Wydatki te niewątpliwie będą należały do nadzwyczajnych, i dlatego też w załączonych poniżej tablicach podzieliliśmy wydatki na administrację na zwyczajne i nadzwyczajne według powyższej zasady. Do wydatków administracyjnych zwyczajnych weszły zatem wydatki na utrzymanie pracowników wydziału powiatowego, „reprezentacyjne" (djety) dla członków wydziału i sejmiku, t. zw. kancelaryjne i inne normalne wydatki, jak na utrzymanie porządku w biurze, opłatę komornego i t. p. Odnośnie do wydatków personalnych zaznaczyć należy, że podane powyżej obejmują jedynie administrację w ścisłem znaczeniu, wszelkie zaś inne, jak na utrzymanie personelu drogowego, sanitarnego i t. p. włączone zostały do odpowiednich działów budżetu. — Wydatki, poczynione na zakup inwentarza żywego i martwego dla potrzeb administracji ogólnej, włączone zostały do wydatków nadzwyczajnych.

Również wszelkiego rodzaju inwestycje wieksze lub mniejsze, jak budowa i urządzenie szkół, szpitali, budowa dróg, kolejek żelaznych i t. p. nie posiadają charakteru wydatków zwyczajnych, tembardziej u nas. Wydatki te nie mogą być, naszem zdaniem, zaliczone do zwyczajnych z następujących przyczyn: 1) Są one jednorazowe i nieregularne. Budowa szkoły, szpitala czy drogi zależna jest przedewszystkiem od środków i potrzeb danej jednostki samorządnej, które można wprawdzie przewidzieć w ogólnych zarysach, czas jednak podjęcia budowy oraz zmienna w czasie wysokość wydatku nie da się ściśle zgóry ustalić, nie może być przeto mowy o regularności, a tembardziej o ciągłości wydatków, ponoszonych z tego tytułu. Miarodajne dla kwalifikacji wydatków tej kategorji są przedewszystkiem budżety, a nie ogólne plany na dłuższy okres czasu, które mogą przecież nie znaleść realizacji. Gdyby opierać się na tem drugiem założeniu, byłby do pomyślenia taki przewidujący związek powiatowy, który przy ustalonym podziale wydatków na zwyczajne i nadzwyczajne, w budżecie swym nie miałby nigdy wydatków nadzwyczajnych [1]). 2) Wydatki te powiększają majątek związku. Wydatek na budowę i t. p. jest wyłożeniem kapitału stałego, t. j. takiego, skutki wyłożenia którego działają na dłuższy przeciąg czasu, powiększając majątek związku oraz państwa. Wybudowany np. szpital jest z punktu widzenia finansowego niczem innem, jak tylko utrwaleniem na znaczny okres czasu w tej formie kapitału, choć w czasie właściwego przeznaczenia gmachu nie rentującego. Jednakże w razie zwinięcia szpitala związek może gmach ten sprzedać, ewentualnie przerobić na teatr, kinematograf i t. p. i uczynić go rentującym. Również droga, aczkolwiek nie może być objektem sprzedaży, wpływa znakomicie na podniesienie życia gospodarczego, zwiększa majątek społeczny i daje możność związkowi rozszerzenia pośrednio swych dochodów. Fakt, że wszystkie związki powiatowe na obszarze b. Kongresówki przez dłuższy okres czasu będą musiały łożyć niemal nieprzerwanie znaczne fundusze na podobne inwe-

[1]) Zarzut ten, niesłuszny z punktu widzenia teoretycznego (gdyż brak wydatków nadzwyczajnych nie może stanowić o prawidłowości, wzgl. nieprawidłowości budżetu), wydaje się nam uzasadniony, skoro przyjmiemy, iż budżet jest wyrazem rzeczywistych potrzeb życia.

stycje, nie może zmienić charakteru tych wydatków, gdyż ten charakter nadzwyczajny stanowi ich cechę stałą. Tego, co dziś podejmuje w tych kierunkach samorząd powiatowy na powyższym obszarze, nie należy uważać za działalność normalną, choć musi być ona rozłożona na długi przeciąg czasu. Jest to bowiem odrabianie znacznych zaległości, jakie nagromadziły się wskutek długotrwałych ciężkich warunków politycznych, a wydatek na inwestycję wczoraj konieczny nie może być uważany za zwyczajny tembardziej, skoro dzisiaj przedstawia się, jako zaległość; 3) Wysokość tych wydatków jest znaczna i często niewspółmierna z innemi.

Natomiast, jeżeli chodzi o procenty od pożyczek, to jest to raczej wydatek zwyczajny niż nadzwyczajny, albowiem jest on regularny, powtarza się corocznie i pod względem charakteru jest niezależny od wywołującej go nadzwyczajnej przyczyny — zaciągnięcia długu; pozycja ta może nigdy z budżetu danego związku nie ustąpić. W dochodach specjalne składki adjacentów na koszta budowy nowych dróg włączyliśmy do dochodów nadzwyczajnych ze względu na takiż charakter wydatku.

Poczyniony przez nas układ dochodów nie odpowiada porządkowi wyliczenia w budżetach powiatowych związków komunalnych, ustalonemu przez Tymczasową Ordynację, oraz przyjętej w zakresie skarbowości tych związków zasadzie, według której na pierwszem miejscu należało umieścić dochody z majątku, następnie z przedsiębiorstw własnych, z opłat i t. d., czyli według malejącego stopnia napięcia wzajemności świadczeń. Dla ułatwienia porównań, przyjęty został układ budżetu państwa, opracowany w tablicach do pracy, wydanej przez Główny Urząd Statystyczny [1]). A więc na pierwszem miejscu umieściliśmy podatki, następnie idą dochody z monopoli, przedsiębiorstw i t. d. W szczegółowej tablicy podatki zostały ułożone według stopnia ich samodzielności, poczawszy od dodatków do podatków państwowych.

Wydatki również zostały ułożone odmiennie. Uszeregowanie wydatków, oczywista, jest rzeczą indywidualną i posiada znaczenie drugorzędne. Natomiast należy w kilku słowach powiedzieć o podstawie, na jakiej otrzymaliśmy sumy, podane przez nas w poszczególnych rubrykach tablicy wydatków. Przy rzeczowym układzie przyjęliśmy zasadę, żeby wszystkie wydatki tej samej kategorji wyrażać w jednej liczbie, przy kwalifikacji zaś poszczególnych wydatków kierowaliśmy się ich znamionami zewnętrznemi, jako łatwiejszemi do ujęcia. A więc w rubryce np. „szkolnictwo i oświata" pomieszczone zostały wszelkie wydatki na ten cel, oczywiście, przy uwzględnieniu ich charakteru zwyczajnego lub nadzwyczajnego. Wydatki nadzwyczajne nie nasuwają żadnej wątpliwości wskutek jasnego określenia (np. budowa i urządzenie szkół); w wydatkach zwyczajnych, jak zaznaczyliśmy, pomieszczone zostało to wszystko, co na podstawie znamion zewnętrznych można było do tej rubryki zaliczyć. Poza wydatkami, przeznaczonemi ściśle na szkolnictwo, do rubryki „szkolnictwo i oświata" weszły również wydatki na rozmaite kursy, jak np. dla straży ogniowej, akuszerek, wykłady dla członków kółka rolniczego i t. p., oraz wydatki na utrzymanie t. zw. ochron dla dzieci. Do rubryki „meljoracje" włączyliśmy koszta sadzenia drzewek przy drogach. — Właściwie, tylko te dwa ostatnie wydatki mogą nasuwać wątpliwości ze względu na dwoisty charakter ochron i sadzenia drzewek.

[1]) Ob. Jan Piekałkiewicz, Projekty budżetów Państwa Polskiego. Miesięcznik Stat., rok 1920, tom II, zeszyt 4 — 6.

Można było zaliczyć pierwsze również do opieki społecznej, drugie zaś do komunikacji, kwalifikacja jednak wydatków według ich celu jest ogromnie trudna do przeprowadzenia właśnie ze względu na wieloraki nieraz charakter wydatków, co ogromnie komplikuje sprawę.

W osobną grupę wyodrębnione zostały wydatki i dochody zaległe. Wartość tej grupy posiada szczególne znaczenie dla dokładnego zbadania stanu gospodarki związków komunalnych, zwłaszcza dla oceny istotnej siły wydajności niektórych źródeł dochodów, odgrywających w obecnych warunkach pierwszorzędną rolę w finansach komunalnych. Pomieściliśmy je pomiędzy wydatkami i dochodami nadzwyczajnemi a różnemi rozchodami i przychodami.

Przyglądając się w ten sposób ułożonym tablicom, zauważymy, że ogólna suma preliminowanych pierwotnie wydatków i dochodów [1]) sięga znacznej naówczas wysokości 274 026 134,96 mk., co na głowę jednego mieszkańca b. Król. Kongresowego [2]) czyni przeciętnie w wydatkach 27,73 mk. i tyleż mniej więcej w dochodach (27,43 mk.). W wydatkach przeszło połowę preliminowanych kwot pochłonęła komunikacja. Z załączonej poniżej tablicy liczb względnych wynika, że wydatki na komunikacje w woj. łódzkiem np. stanowią aż 61,1% wszystkich wydatków. Zjawisko to jest całkiem zrozumiałe wobec wielkiego zaniedbania i braku dróg kołowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego. Znaczna część tych wydatków (blisko 80%) przypada na budowę nowych dróg, głównie kołowych [3]); kolejki dojazdowe w stosunku do tych ostatnich wyrażają się mniej więcej w wysokości jakichś 10%, choć sumy, dotyczące 9 powiatów, w których ten wydatek miał miejsce, są znaczne i w budżecie np. semiku skierniewickiego i sieradzkiego wyrażają sie w sumach po 3 000 000 mk. Zaznaczyć należy, że największą działalność w tym kierunku wykazują związki komunalne woj. warszawskiego (6 powiatów). Na ogólną liczbę 76 powiatowych związków komunalnych, co do których posiadaliśmy materjały, tylko dziesięć w budżetach swych nie wykazało wydatków na budowę dróg.

Wydatki rzeczywiste (zwyczajne, nadzwyczajne, zaległe i niedobór z poprzedniego roku) w odsetkach ogólnej sumy wydatków.

WOJEWÓDZTWA	Koszta administracji	Szkolnictwo i oświata	Inne cele kulturalne	Opieka społeczna	Zdrowotność i szpitalnictwo	Bezpieczeństwo publiczne: Policja	Bezpieczeństwo publiczne: Straż ogniowa	Bezpieczeństwo publiczne: Weterynarja	Popieranie rolnictwa, handlu i przemysłu	Meljoracje	Komunikacja	Koszta monopoli	Koszta przedsiębiorstw	Odsetki	Regulacja rzek	Wydatki wojenne	Zapomogi słabym fin. g.m. bez wyszczeg. celu	Spłata pożyczek	Niedobór do pokrycia	Inne (różne)	Razem
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
B. Królestwo Kongres. ogółem	**5,5**	**5.3**	**0,2**	**2,0**	**10,9**	**9.0**	**0,6**	**0,4**	**1,3**	**0,2**	**53.2**	**0,1**	**2,9**	**0.0**	**0,1**	**0,4**	**0,1**	**1.5**	**0,1**	**6,2**	**100,0**
Woj. warszawskie . . .	4,6	4,1	0,2	2,2	10,4	6,1	0,6	0,2	1,1	0,0	57,7	0,0	4,3	0,1	0,0	0,4	0,0	2,3	—	5,7	100,0
„ łódzkie	4,9	3,8	0,2	2,0	7,6	10,2	0,4	0,1	1,0	0,2	61,1	0,3	3,4	0,0	0,0	0,3	0,4	0,2	—	3,9	100,0
„ kieleckie.	6,3	5,6	0,3	1,8	10,6	11,8	0,7	0,5	1,6	0,1	54,3	—	0,5	—	—	0,2	0,2	0,6	0,3	4.6	100,0
„ lubelskie.	6,4	5,6	0,3	1,8	13,2	10,8	0,8	0,6	1,5	0,4	43,8	0,0	2,6	0,0	0,2	0,7	0.0	0.5	0,3	10,5	100 0
„ białostockie . . .	8,2	12,0	0,1	2,4	15,4	8,2	0,7	1,0	2,2	0,2	34,2	—	2,5	0,0	—	—	—	5,2	—	7,7	100,0

[1]) Wraz z różnemi rozchodami i przychodami.
[2]) Ob. tabl. 4.
[3]) Do rubryki tej weszły również koszta przebudowy dróg i mostów.

Znaczna suma, preliminowana na komunikacje, świadczy, że potrzeba doprowadzenia dróg do odpowiedniego stanu była przez pow. związki komunalne należycie rozumiana, i że pod tym względem powiaty zdawały sobie sprawę z roli, jaką w życiu gospodarczem państwa winny odgrywać.

Drugi z kolei co do wielkości wydatek stanowią kwoty na zdrowotność i szpitalnictwo (10,9% wszystkich wydatków i 3,01 mk. na głowę). Opłakany stan urządzeń zdrowotnych w kraju dał się dotkliwie odczuć z chwilą wybuchu epidemji [1]). Dlatego też wśród kosztów zwalczania chorób zakaźnych, który to obowiązek, jako poruczony, powiaty wypełniały pod nadzorem państwa, widzimy niemal we wszystkich budżetach wydatki na budowę łaźni, szpitali, bicie studzien artezyjskich i t. p. Wogóle z uznaniem stwierdzić należy, że zarówno w dziedzinie komunikacji, jak i szpitalnictwa (wprawdzie niemal wyłącznie epidemicznego) oraz zdrowotności w powiatach poczyniony został znaczny postęp.

Pokaźne miejsce zajmują wydatki na policję. Powiaty, jak powiedzieliśmy wyżej [2]), ponoszą 25% kosztów utrzymania policji. Pewną część tej kwoty (1,6%) stanowią jednak zaległości, które należy rozumieć jako dług, zaciągnięty w Skarbie Państwa. W poprzednim bowiem okresie powiaty ponosiły połowę kosztów utrzymania policji, którą w formie zwrotu winny były płacić państwu. Wobec szczupłych dochodów powiaty nie miały środków pokrycia, i znaczna część długu znalazła się w budżecie następnym.

O połowę mniej wynoszą wydatki na szkolnictwo i oświatę (5,3%). Jest to stanowczo zbyt mały procent (obciążenie na głowę 1,40 mk.) i wskazywałby, że powiaty sprawy szkolnictwa nie traktowały należycie. Możliwe, że wobec innych pilnych potrzeb wydatki na szkolnictwo i oświatę zepchnięte zostały na plan dalszy tylko czasowo, i że w następnym okresie stosunek ten zmieni się na korzyść. Najwięcej na szkolnictwo wydatkowało woj. białostockie (12%), najmniej — woj. łódzkie (3,8%). W woj. białostockiem największa suma przypada na powiat białostocki (584 000 mk., w tem szkolnictwo zawodowe 346 000), następnie na pow. bielski (386 710 i 44 000 mk.). Najwięcej wydatków na szkolnictwo w woj. łódzkiem preliminowały sejmiki piotrkowski i radomskowski (przeszło 30% ogólnych wydatków na szkolnictwo i oświatę w tem województwie), najmniej — powiat kolski (23 500 mk. w tem 5 000 szkolnictwo zawodowe). Z pośród różnych typów szkół zawodowych przeważają szkoły rolnicze.

Równiez w zakresie opieki społecznej (dobroczynności publicznej) działalność powiatowych związków komunalnych wydaje się niedostateczną (2,0%). Zadanie to, równie ważne jak poprzednie, winno być spełniane przez sejmiki należycie, tembardziej, iż według wskazań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych [3]) dotyczy ono głównie opieki nad dziećmi i młodzieżą. Wspomniane Ministerstwo, uważając ten dział pracy za szczególnie ważny, usilnie zaleciło sejmikom powiatowym uchwalenie specjalnego regulaminu według opracowanego przez nie wzoru, mającego obowiązywać ustanowione przy każdym sejmiku t. zw. Komisje

[1]) Ob. okólnik Min. Spr. Wewn. z dn. 2/IV 1919 r. Dz. Urzęd M. S. Wewn. z dn. 8/IV 1919 r. Nr. 22, poz. 294.
[2]) Ob. str. 217.
[3]) Okólnik z dn. 20/V 1919 r. Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 20/VI 1919 r., Nr. 36, poz. 465.

Opieki Społecznej. Według wspomnianego regulaminu opieka nad dziećmi i młodzieżą wykonywana jest przedewszystkiem w drodze udzielania zasiłków na utrzymanie już istniejących schronisk, burs, przytułków, świetlic, gniazd sierocych, kuchni, klubów uliczników i t. p. oraz przez organizowanie na własną rękę lub wspólnie z innemi instytucjami nowych zakładów tego rodzaju. Komisja winna prowadzić wykaz instytucyj opieki nad dziećmi i młodzieżą, istniejących na terenie jej czynności, i działać w kierunku ujednostajnienia ich działalności.

Jak widać z powyższego, organizacja opieki nad dziećmi i młodzieżą została przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych pomyślana szeroko, i należy tylko pragnąć, aby związki komunalne w sposób odpowiedni odczuły wagę tego doniosłego zadania.

Liczby względne wydatków rzeczywistych z podziałem na zwyczajne, nadzwyczajne i zaległe.

WOJEWÓDZTWA	WYDATKI ZWYCZAJNE															
	Koszta administracji	Szkolnictwo i oświata	Inne cele kulturalne	Opieka społeczna	Zdrowotność i szpitaln.	Bezpieczeństwo publiczne: Policja	Bezpieczeństwo publiczne: Straż ogniowa	Bezpieczeństwo publiczne: Weterynarja i walka z epidemją	Popieranie rolnictwa, handlu i przemysłu	Meljoracje	Komunikacja	Koszta monopoli	Koszta przedsiębiorstw	Odsetki	Różne	RAZEM
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
B. Królestwo Kongresowe ogółem	**9,1**	**6,3**	**0,5**	**3,7**	**16,0**	**13,6**	**1,2**	**0,7**	**2,5**	**0,3**	**36,6**	**0,1**	**5,4**	**0,1**	**3,9**	**100,0**
Woj. warszawskie	8,2	4,9	0,5	4,5	16,3	10,4	1,2	0,5	2,2	0,1	38,3	0,0	8,6	0,2	4,1	100,0
„ łódzkie	9,6	4,8	0,5	4,1	13,7	17,7	0,9	0,1	1,9	0,5	34,1	0,6	7,1	0,1	4,3	100,0
„ kieleckie	8,7	6,4	0,6	3,2	14,1	14,9	1,2	0,9	2,9	0,2	42,8	—	0,9	—	3,2	100,0
„ lubelskie	10,3	7,3	0,5	3,3	17,9	15,9	1,4	1,0	2,7	0,7	29,2	0,0	4,7	0,0	5,1	100,0
„ białostockie	9,5	10,8	0,1	3,2	18,9	10,4	0,9	1,4	2,9	0,2	35,9	—	3,4	0,0	2,4	100,0

WOJEWÓDZTWA	WYDATKI NADZWYCZAJNE											WYDATKI ZALEGŁE					
	Na administrację	Budowa i urządzenie szkół	Budowa i urządzenie szpitali	Budowa i urządzenie innych zakładów higien.	Budowa nowych dróg, kupno narzędzi	Regulacja rzek	Wydatki wojenne	Zapomogi słabym fin. gm. bez wyszczeg. celu	Spłata pożyczek	Inne	RAZEM	Na administrację	Szkolnictwo i oświata	Policja	Komunikacja	Inne	RAZEM
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
B. Królestwo Kongres. ogółem	**1,5**	**3,9**	**3,4**	**1,9**	**78,4**	**0,1**	**0,9**	**0,3**	**3,5**	**6,1**	**100,0**	**0,9**	**4,2**	**41,7**	**15,6**	**37,6**	**100,0**
Woj. warszawskie	1,1	2,9	3,9	1,0	80,7	0,1	0,8	0,0	4,8	4,7	100,0	0,9	9,0	34,9	0,9	54,3	100,0
„ łódzkie	0,7	2,9	1,7	0,6	89,8	0,1	0,6	0,9	0,4	2,3	100,0	0,3	1,0	47,3	33,0	18,4	100,0
„ kieleckie	2,6	4,6	2,8	3,8	76,5	—	0,6	0,6	1,6	6,9	100,0	0,9	2,6	71,0	21,8	3,7	100,0
„ lubelskie	1,6	3,5	4,9	3,6	69,4	0,5	1,8	0,0	1,4	13,3	100,0	1,4	4,0	32,5	18,3	43,8	100,0
„ białostockie	5,4	19,2	3,0	3,5	34,4	2,3	—	—	25,7	6,5	100,0	0,6	2,7	9,7	—	87,0	100,0

Trochę więcej, niż na szkolnictwo i oświatę, preliminowały powiatowe związki komunalne na administrację (5,5%) i to na administrację w ścisłem znaczeniu, gdyż koszta utrzymania pracowników szpitalnych, drogowych [1]) i in. weszły do odnośnych działów budżetu [2]). Faktyczna jednak cyfra względna kosztów administracji, t. j. utrzymania pracowników biurowych i wydatków kancelaryjnych, będzie nieco niższa, gdy wydzieli się diety dla członków sejmiku i wydatki rzeczowe nadzwyczajne.

W zakresie popierania rolnictwa, handlu i przemysłu największy wydatek preliminowano na utrzymanie instruktorów hodowlanych i kółek rolniczych. Poza tem kilka powiatów (sochaczewski, warszawski, sandomierski, wierzbnicki i in.) sprowadziło pewną ilość buhajów i knurów dla podniesienia bydłostanu. W dziedzinie popierania handlu i przemysłu powiatowe związki komunalne niemal nic nie uczyniły.

Jeśli chodzi o koszta monopoli, to podana przez nas suma jest zupełnie niemiarodajna, i dlatego też żadnych wniosków na jej podstawie nie należy wyprowadzać. Pewnem jest, że każdy powiat miał wydatki, spowodowane pobieraniem dodatków do cen przedmiotów, stanowiących monopol państwowy, wydatków tych jednak, prócz kilku powiatów, w budżetach nie mogliśmy dostrzec. Przypuszczać należy, że wydatki te włączane były do wydatków administracyjnych lub ściślej — biura handlowego, jednakże bez zaznaczenia tego.

W dziedzinie przedsiębiorstw widoczna jest dość znaczna ruchliwość, i można przypuszczać, że z tych źródeł w niedługim czasie powiaty będą osiągały znaczne dochody. Na pierwszy plan wysuwają się wydatki na biura handlowe, które, jak można wnosić z budżetów, zajmowały się m. in. rozdziałem artykułów kontygentowych i wogóle aprowizacją ludności w powiecie. Z pośród rodzajów przedsiębiorstw przemysłowych przeważają cegielnie, piece wapienne, następnie tartaki i t. p., będące zapewne w związku z odbudową kraju. Dla całości obrazu w tej dziedzinie dodać należy, że wszystkie wydatki na budowę przedsiębiorstw zostały pomieszczone przez nas w wydatkach nadzwyczajnych, w rubryce „inne". Najwięcej przedsiębiorczości wykazał, obok sejmiku włodawskiego, sejmik lubelski, który niezależnie od jednej cegielni i wapniarki w ruchu preliminował kwoty na budowę 2 cegielni (118 000 mk.) i pieca wapiennego (10 000); sejmik włodawski na koszta uruchomienia gospodarstwa rolnego oraz na budowę betoniarki, pieca wapiennego i tartaku preliminował ogółem 550 000 mk.

Stosunkowo znaczne sumy w rubryce innych wydatków nadzwyczajnych tłomaczą się m. in. i tem, że weszły tutaj wszelkie pozostałe wydatki nadzwyczajne, których nie było celu wydzielać. A więc, poza wyżej przytoczonemi, znajdują się w powyższej rubryce różne ofiary jednorazowe na wojsko i plebiscyty (ogólna suma na te cele wynosi 3 632 080 mk.), kupno nieruchomości, budowa innych gmachów, sumy na likwidację należności z tytułu wydzielenia niektórych gmin i t. p.

W różnych rozchodach na uwagę zasługuje rubryka „udziały", w której widzimy sumy, preliminowane przez związki powiatowe tytułem udziałów w Banku Komunalnym.

---

[1]) Mianowicie, służby niższej, gdyż inżynier drogowy i technik, jako urzędnicy państwowi, wynagradzani są przez Skarb Państwa.

[2]) Ob. wyżej str. 224.

Tablice dochodów wykazują poważne niedomagania skarbowości powiatowych związków komunalnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego. Z przytoczonej poniżej tabliczki widać, iż przeszło trzecia część ogólnej sumy dochodów osiągnięta być miała wyłącznie drogą zaciągnięcia pożyczek [1]). Jest to zjawisko wysoce ujemne, świadczące o ciężkiem położeniu tych związków, chociaż w zestawieniu z omówionemi wyżej wydatkami nie pozostaje ono bez uzasadnienia, tembardziej, gdy się weźmie pod uwagę na tle nienormalnego stosunku właściwych źródeł dochodów względem siebie — siłę ich wydajności. Podane liczby względne pokazują plastycznie, w czem tkwi przyczyna ciężkiego stanu finansów komunalnych. Mianowicie, uderza nas przedewszystkiem niemal zupełny brak własnych realnych źródeł dochodów. Łączny dochód z kapitałów i dzierżaw wynosi zaledwie 319 340,42 mk., czyli 0,1% ogólnej sumy przewidywanych wpływów, przyczem blisko połowa tej kwoty (154 000 mk.) przypada na jeden powiat piotrkowski, zaś przeszło 17% (56 000 mk.) na powiat radomski. Z liczby 76 powiatowych związków komunalnych, co do których mieliśmy dane, 49 powiatów, czyli 65%, sądząc z budżetów, nie posiada wcale majątku (rentującego), ani kapitałów. Najgorzej pod tym względem przedstawia się woj. lubelskie i białostockie, względnie najlepiej łódzkie i warszawskie. Jest to w dziedzinie gospodarki związków komunalnych zjawisko, sprzeczne z zasadami skarbowości tych związków, gdyż właśnie na pierwszem miejscu pod względem wysokości powinny stać dochody z własnych źródeł realnych, następnie zaś inne, jak opłaty, zwroty kosztów, podatki i t. p. Tymczasem z budżetów związków komunalnych widzimy, że pierwsze miejsce w szeregu dochodów normalnych zajmują dochody z podatków (22,8% wszystkich dochodów), które przecież w skarbowości podobnych związków winny odgrywać rolę drugorzędną, a w każdym bądź razie nie zasadniczą. Jeśli wziąć pod uwagę, że znaczne wydatki na inwestycje i niecierpiące zwłoki inne zadania bieżące wymagały o wiele większych funduszów, niż te, jakie wogóle w drodze normalnej mogły być osiągnięte, a tembardziej głównie z podatków, to przyznać należy, że sejmiki powiatowe w podobnych warunkach nie miały n a r a z i e innego wyjścia i musiały zwrócić swe starania w kierunku otrzymania gotowki ze źródeł nadzwyczajnych, częstokroć krępujących na długie lata swobodną działalność tych związków—mianowicie z pożyczek. Starania te bezsprzecznie spotęgowane były uzasadnioną obawą zbyt powolnego napływania dochodów z podatków, gdyż dotychczasowe tempo (m. in. zapewne i wskutek niewyrobienia, a często i braku należytej energji ze strony administracji komunalnej) było nadto opieszałe; wpływy z tych źródeł niezawsze osiągano we właściwym czasie, co dla wszelkiej skarbowości, a tembardziej dla skarbowości powiatowych związków komunalnych posiada znaczenie decydujące. Z tablic widzimy, że 16 [2]) związków powiatowych miało zaległości w dochodach z podatków z poprzedniego okresu, ogółem zaś różnych zaległości posiadało 31 powiatów na ogólną sumę 8 093 325,43 mk., co stanowi 3% wszystkich dochodów. Analizując budżet, można wyczuć, że wiele powiatów zdawało sobie sprawę ze środków zaradzenia podobnie nienormalnemu stanowi gospodarki fi-

[1]) Przeważnie w Skarbie Państwa, następnie w Banku Komunalnym.
[2]) Liczba ta zapewne jest większa, gdyż w rubryce „inne zaległości" znajdują się również zaległe wpływy z podatków, których nie dało się wydzielić.

nansowej, o czem świadczy zaznaczona już przez nas wyżej tendencja tworzenia przedsiębiorstw komunalnych, na które to cele przypada też odpowiednia część preliminowanych pożyczek.

Dochody rzeczywiste (zwyczajne, nadzwyczajne i zaległe) w odsetkach ogólnej sumy dochodów.

WOJEWÓDZTWA	Podatki					Opłaty	Monopole	Przedsiębiorstwa	Kapitały i dzierżawy	Zwroty kosztów	Zapomogi		Zwrot zapomóg i pożyczek	Pożyczki	Inne	RAZEM
	Razem	w tem									Stałe na utrzymanie dróg	Jednorazowe	Specjalne składki (adjacentów na bud. now. dróg)			
		Dodatki do pod. państw. i gminn.	bezpośredn. Dotacyjne	bezpośredn. Samodzielne powiatowe	Pośrednie											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
B. Królestwo Kongres. ogółem	**22,8**	**10,9**	**1,4**	**9,9**	**0,6**	**1,0**	**8,0**	**5,1**	**0,1**	**8,3**	**6,4**	**4,4**	**4,5**	**0,4**	**35,4**	**3,6**	**100,0**
Woj. warszawskie . . .	20,0	8,3	1,3	9,8	0,6	0,9	5,3	7,3	0,0	8,3	6,0	3,4	6,1	0,6	38,7	3,4	100,0
„ łódzkie	19,8	9,9	1,9	8,0	0,0	1,3	7,3	4,1	0,4	7,0	5,8	2,1	2,3	0,3	45,3	4,3	100,0
„ kieleckie	24,6	12,2	2,3	7,6	1,5	0,8	13,3	1,7	0,1	9,5	7,5	3,5	3,1	0,4	31,2	4,3	100,0
„ lubelskie	28,0	10,5	1,0	14,1	0,1	1,0	7,3	3,3	0,0	6,7	5,4	5,2	6,2	0,3	34,2	2,4	100,0
„ białostockie . . .	25,5	14,7	1,3	9,3	0,2	1,3	10,1	10,7	0,0	12,9	9,5	15,6	1,4	—	8,0	5,0	100,0

Niezależnie od starań w celu zaciągnięcia pożyczek mniej przedsiębiorcze sejmiki powiatowe zabiegały u rządu o przyznanie im zapomóg gotówkowych ze Skarbu Państwa na pokrycie potrzeb bieżących samorządu. W omawianym okresie, według preliminarzy, zapomogi o podobnym charakterze miały wynosić 4,4% ogólnej sumy, w tem najwięcej (15,6%) zapomóg przewidywało województwo białostockie, najmniej — łódzkie (2,1%). Dość znaczna wysokość ogólnie preliminowanych zapomóg (11 163 967,27 mk.), przeznaczonych na pokrycie przez państwo wydatków, wynikających z działalności własnej powiatów [1]), świadczy zarówno o braku inicjatywy i energji w łonie odnośnych organów komunalnych, jak i o niedostatecznem zrozumieniu podstaw samorządu.

Liczenie na pomoc państwa musiało być znaczne jeszcze w poprzednim okresie, skoro Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wystąpiło ze specjalnym okólnikiem do komisarzy rządowych oraz prezydentów i burmistrzów miast w tym przedmiocie [2]). Okólnik ten w sposób jędrny i trafny ocenił zabiegi samorządu nad uzyskaniem zapomóg i określił charakter pomocy państwa w tej dziedzinie. Ze względu na to, że okólnik ten rzuca poniekąd światło na stosunki finansowe samorządu powiatowego, warto przytoczyć niektóre charakterystyczne ustępy. Zaznaczając, że wystąpienia o zapomogi motywowane są jedynie tem, że związki komunalne nie mogą ściągnąć należnych podatków, ani innych zwykłych poborów komunalnych, okólnik wyjaśnia: „Zjawisko to jest zupełnie nienormalne. Najwybitniejszym wyrazem autonomji komunalnej jest prawo samoopodatkowania się ludności miejscowej w samorządzie. We własnym

[1]) Projekty tych zapomóg częściowo tylko, mianowicie w stosunku do powiatów, które najbardziej ucierpiały wskutek wydarzeń wojennych (jak np. niektóre powiaty woj. białostockiego) dadzą się usprawiedliwić.

[2]) Okólnik z dn. 1/II 1919 r. Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 4/II 1919 r., Nr. 8, poz. 99.

zakresie działania samorząd powinien drogą ściągania zwykłych poborów, a więc podatków i opłat, zdobywać fundusze na takie cele, jak utrzymanie zarządu komunalnego, szpitale, popieranie oświaty i t. p.... O ileby samorząd nie potrafił z miejscowych źródeł pokryć swych elementarnych potrzeb, w takim razie konieczność istnienia samej organizacji komunalnej stawałaby się wątpliwą. Niewłaściwe jest również żebranie pomocy na rzeczone cele ze strony Państwa. Skarb Państwa może przychodzić z częściową pomocą samorządowi tylko w wypadkach nadzwyczajnych, kiedy chodzi o wykonanie przez związki samorządowe zadań czysto państwowych, które ze względów celowości administracyjnej przekazane są ustawowo samorządowi i nie mogą być załatwiane przez organy biurokratyczne... Argument, iż czasy obecne są nienormalne, i że tylko wskutek tego samorząd nie może stanąć o własnych siłach, nie przekonywa Ministerstwa. Jeżeli mamy takie fakty, jak uchwalenie przez Sejmik Włocławski miljona marek na rzecz wojska polskiego [1]), jeżeli w powiecie zamojskim ściągnięto właśnie w obecnych czasach bezpośrednie podatki komunalne [1]), znaczy to, że ludność, szczególnie wiejska, ma z czego płacić, i chodzi tylko o odpowiednią energję organów wykonawczych samorządu i o zbudzenie poczucia obywatelskiego w szerokich masach płatników podatkowych". Okólnik kończy się żądaniem dołożenia starań w celu energicznego ściągania podatków.

Widocznie nie wszystkie sejmiki zastosowały się do wymagań Ministerstwa, skoro w następnym okresie tak wiele pozostało zaległości do ściągnięcia, i skoro, mimo wyjaśnienia, preliminowano przeszło 11 miljonów marek zapomóg. Ciekawem wobec tego byłoby ustalić, w jakiej ogólnej wysokości miało przyjść z pomocą państwo powiatowym związkom komunalnym w tym okresie. Przypuszczając, że jakieś 5% pożyczek projektowano zaciągnąć w Banku komunalnym, otrzymalibyśmy, że bezpośrednia pomoc Skarbu Państwa miała objąć blisko połowę (44,4%) wszystkich dochodów samorządu powiatowego na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Z pośród podatków bezpośrednich największe wpływy preliminowane zostały z dodatków do podatków państwowych (46,3% dochodów z podatków, 10,9% wszystkich wpływów), następnie z podatków samodzielnych powiatowych (44,4% i 9,9%). W grupie dodatków do podatków państwowych pierwsze miejsce zajmują wpływy z dodatków do państwowego podatku gruntowego (przeszło 29%), następnie z dodatków do państwowego podatku podymnego 12,8%).

Na szczególną uwagę zasługują samodzielne podatki powiatowe, gdyż wskazują one na politykę związków komunalnych, chociaż działalność samorządu w tej dziedzinie była mocno ograniczona przez ingerencję Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i ustaloną przez to Ministerstwo wytyczną [2]).

Najwydatniejszym (ob. tablicę na str. następnej) okazuje się podatek od zwierząt domowych (w naszych tablicach od koni, bydła i trzody).

---

[1]) W poprzednim okresie (przyp. aut.).

[2]) Każda uchwała sejmiku w tym przedmiocie musi być zatwierdzona przez Ministra Spraw Wewn. (art. 9 Dekretu w przedmiocie skarbowości pow. zw. kom. Dz. Praw z dn. 8/II 1919 r., № 14. poz 151). Wpływ tego Ministerstwa przejawiał się również i w tem, że opracowywało ono wzory statutów podatków samodzielnych, zalecając następnie powiatom ich uchwalenie.

Liczby względne wpływów z podatków, monopoli i przedsiębiorstw.

WOJEWÓDZTWA	PODATKI BEZPOŚREDNIE																							
	A. Dodatki do podatków państwowych i gminnych									B. Dotacyjne				C. Samodzielne powiatowe								Razem bezpośrednie	pośrednie	Ogółem
	gruntowy	podymny	od nieruchomości miejsk.	od przedsiębiorstw handlowych	od przedsiębiorstw przemysłow.	akcyzowy	patentowy	mieszkaniowy	Razem	od psów	transportowy	drogowy	Razem	od koni	od bydła i trzody	„ rowerów	„ przedm. zbytku	„ przyrostu wartości	pogłówny	inne	Razem			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
B. Król. Kongr. ogółem	**18,9**	**10,0**	**1,5**	**7,6**	**4,1**	**1,4**	**2,6**	**0,2**	**46,3**	**1,9**	**1,2**	**3,5**	**6,6**	**5,4**	**12,6**	**0,1**	**3,5**	**3,1**	**3,8**	**15,9**	**44,4**	**97,3**	**2,7**	**100,0**
Woj. warszawskie .	16,2	6,3	1,9	6,6	6,4	1,9	1,9	0,2	41,4	2,1	0,6	3,7	6,4	3,8	14,2	0,2	5,1	1,4	4,7	19,7	49,1	96,9	3,1	100,0
„ łódzkie . . .	16,3	11,2	1,4	9,8	5,3	1,9	3,6	0,2	49,7	1,8	2,0	3 6	7,4	4,9	10,4	0,2	4,4	1,9	3,7	16,0	41,5	98,6	1,4	100,0
„ kieleckie . .	21,5	15,2	1,0	7,8	1,9	0,6	3,8	0,2	52.0	2,7	2,4	4,5	9,6	2,7	13,4	0.1	2,9	6,4	2,7	3,9	32,1	93,7	6,3	100,0
„ lubelskie . .	17,0	10,7	1,3	7,5	1,8	0,9	1,6	0,2	41,0	0,9	0,5	2.4	3,8	6,0	11,2	0,0	1,6	3,7	4,8	27,5	54,8	99,6	0,4	100,0
„ białostockie .	33,2	7,2	2,0	6,0	4,0	2,4	2,6	0,3	57,7	1,5	0,7	2,8	5,0	17,4	12,3	0,2	1 8	2,2	0,8	1,7	36,4	99,2	0,8	100,0

WOJEWÓDZTWA	DOCHODY ZALEGŁE Z R. UBIEGŁEGO										MONOPOLE						PRZEDSIĘBIORSTWA					
	PODATKI																					
	gruntowy	podymny	od nieruchomości miejskich	od handlu i przemysłu	akcyzowy, patentowy i mieszkaniowy	od inwentarza żywego	dodatki do cen monopolowych	składki adjacentów	inne	Razem	cukier	nafta	sól	węgiel	samodzielne powiatowe	Razem	Biuro porad prawnych	gazeta powiatowa	cegielnie, piece wapienne i t. p.	Biuro handlowe	inne	Razem
	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46
Król. Kongr. ogółem	**10,3**	**2.8**	**0.2**	**1,6**	**2,1**	**4,1**	**10,8**	**5,2**	**62,9**	**100,0**	**43,2**	**13,8**	**18,5**	**23,6**	**0,9**	**100,0**	**0,9**	**1,7**	**15,6**	**69,2**	**12,6**	**100,0**
Woj. warszawskie	—	0,3	—	—	—	—	2,7	1,9	95,1	100,0	42,7	12,7	17,3	23,6	3,7	100.0	0,0	0,7	16,3	67,1	15,9	100,0
„ łódzkie . .	0,7	—	—	—	1,0	3,8	6,1	38,3	50,1	100,0	46,4	13,6	14,5	19,4	6,1	100,0[1])	0,3	1,1	—	79,8	18,8	100,0
„ kieleckie .	9,3	3,7	0,5	0,7	5,8	1,9	15,5	3,0	59,1	100,0	40,6	10,1	16,0	33,3	—	100,0	—	1,4	—	95,3	3,3	100,0
„ lubelskie .	25,6	5,2	0,4	4,7	1,0	11,0	17,1	—	35,0	100,0	44,2	17,2	24,7	13,9	—	100,0	4,1	7,9	54,8	22,4	10,8	100,0
„ białostockie .	21,5	22,1	0,9	—	—	0,5	—	21,0	34.0	100,0	42,0	22,8	24,8	10,4	—	100,0[2])	2.0	0,1	2,8	94,0	1,1	100,0

[1]) Bez sejmiku łęczyckiego, który podał tylko ogólną sumę bez wyszczególnienia.
[2]) „ „ łomżyńskiego, który niezależnie od wyszczególnionych wpływów preliminował dochód z różnicy cen bez wyjaśnienia.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 11/VII 1919 roku, wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych oraz Ministrem Skarbu *) ustaliło podówczas zasady i wysokość stawek tego podatku, pobieranego w myśl Art. 2 na rzecz Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych. W myśl tego rozporządzenia opo-

*) Monitor Polski z dnia 26 lipca 1919 r., Nr. 166.

datkowaniu na rzecz państwa podlegały: a) konie w wieku powyku ponad 4 tygodnie do 6 miesięcy oraz d) owce i kozy w wieku pow wieku powyżej 6 miesięcy — po 2 mk. 50 fen. od sztuki, c) cielęta w wieku ponad 4 tygodnie do 6 miesięcy oraz d) owce i kozy w wieku powyżej 6 miesięcy — 50 fen. od sztuki, e) nierogacizna ponad 4 miesiące po 2 mk. od sztuki.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych okólnikiem z dnia 29 lipca 19[illegible] roku [1]) zaleciło Przewodniczącym Wydziałów Powiatowych wysokość opodatkowania zwierząt domowych na rzecz związków komunalnych ustalać w stosunku procentowym do państwowego podatku zasadniczego, jednakże powiaty w wielu wypadkach (np. sejmik ostrołęcki) wysokość podatku ustalały niezależnie od stawek podatku państwowego. Ogólne obciążenie podatkiem zwierząt domowych było znaczne, gdyż dochodziło do 1000% podatku państwowego i wyżej. Zaznaczyć należy, że niektóre powiaty przy wymiarze tego podatku uwzględniały również i stan majątkowy właściciela. Ze statutu o pobieraniu podatku od żywego inwentarza, opracowanego przez sejmik miechowski, dowiadujemy się np., że właściciel 2-5 krów płacił o połowę mniej (5 kor. od sztuki) od właściciela 6 do 10 krów, zaś właściciel 11 do 20 krów płacił 2 razy więcej od sztuki, aniżeli poprzedni. Par. 3 tego statutu wyjaśnia, że w każdem gospodarstwie zwolniona jest od podatku 1 krowa, jako żywicielka rodziny.

Politykę sejmików powiatowych charakteryzuje również podatek od przedmiotów zbytku [2]). Z budżetów widać, że opodatkowaniu podlegały niekiedy, prócz samochodów osobowych (średnio 400 mk.), powozów, karet (300 mk.), bryczek resorowych (25 mk.), bilardów, fortepianów i t. p., również samochody ciężarowe (sejmik miechowski np. opodatkował samochody ciężarowe w wys. 300 mk. od sztuki). Poza tem opodatkowano karty na łuzje myśliwskie, polowania i t. p. Do przedmiotów zbytku zaliczyły powiaty również rowery, które wydzieliliśmy w osobną rubrykę, jako mało podpadające nawet w naszych warunkach pod pojęcie przedmiotu zbytku.

Podatek od przyrostu wartości pobierany jest „przy przeniesieniu praw własności do całej nieruchomości, jako też i jej części", w następujących wypadkach: „a) w razie komasacji gruntów; b) w razie podziału współwłasności pomiędzy współwłaścicieli, nie dotyczy to jednak wypadku, gdy prawo własności przechodzi od towarzystwa, związku lub spółki na rzecz jednego z członków lub odwrotnie; c) w razie przejścia prawa własności do nieruchomości tytułem bezspornej darowizny; d) w razie przejścia prawa własności do nieruchomości drogą spadku; e) w razie przejścia nieruchomości na własność jednego z małżonków na skutek wykonania warunku umowy przedślubnej; f) w razie sprzedaży nieruchomości przez władze rządowe, komunalne, oraz instytucje społeczne, których działalność w myśl statutów nie jest na zysk obliczona; g) w razie przymusowej sprzedaży nieruchomości za długi właściciela z licytacji publicznej [3])".

---

[1]) Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 8/IX 1919 r. Nr. 44, poz. 619.

[2]) Pobierany na zasadzie Art. 8 Dekretu w przedmiocie skarbowości powiatowych związków komunalnych.

[3]) § 2 wzoru statutu o podatku od przyrostu wartości nieruchomej, opracowanego przez M. S. Wewn. — Nr. S. F. 1147/I z dn. 11/VII 1919 r.

Normy tego podatku zostały ustalone przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych [1]) i wynoszą od 10% (przy przyroście 5%) do 30% sumy przyrostu (przy przyroście do 20%). Stawki te mają podlegać rewizji co 5 lat, jednakże nie mogą być zniżone więcej niż o 20% [1]). Powyższe normy są odpowiednio zmniejszane, jeśli nieruchomość znajduje się w rękach właściciela przez określoną liczbę lat [1]). Podatek uiszcza zbywca nieruchomości [2]). Celem określenia sumy podatku ustanowiona została komisja z 5 osób [3]). Ogółem podatek ten przewidziany został w 27 powiatach, i wpływy z tego źródła w omawianym okresie wynosić miały sumę 1 743 812,27 mk. (3,1%). Największy dochód preliminował sejmik opatowski (350 000 mk.), najmniejszy powiat janowski (700 mk.). Pierwsze miejsce tak pod względem sumy, jak i liczby powiatów, zajmuje województwo kieleckie (9 powiatów na sumę 748 069,90 mk.), następnie woj. lubelskie (7 pow. na sumę 459 742,37 mk.).

Wydajniejszym nieco od poprzedniego jest podatek pogłówny (3,8%), którego wprowadzenie zaleciło Ministerstwo Spraw Wewnętrznych okólnikiem z dnia 12 maja 1919 r. [4]). Ciekawe jest uzasadnienie tego podatku. W części, motywującej propozycję, Ministerstwo pisze: „Ponieważ bezrolni mieszkańcy gmin wiejskich korzystają obecnie narówni z innymi obywatelami Państwa Polskiego z wszelkich praw obywatelskich w samorządzie...., przeto słusznem jest pociągnięcie ich do udziału w wydatkach na cele przynajmniej samorządu powiatowego, które to wydatki dotychczas wcale ich nie obciążały".

Podatek dotyczył tylko mieszkańców powiatów, „gdyż system podatkowy miejski jest bardziej różnolity w przeciwstawieniu do wsi, gdzie wszystkie prawie podatki płaci faktycznie morga, pozatem ludność miejska [5]), będąca obecnie w wyjątkowo ciężkiej sytuacji majątkowej..., powinna być narazie oszczędzana przy wprowadzeniu nowych podatków". Do okólnika został dołączony wzór statutu, którego art. 1 głosi, że podatkowi pogłównemu podlegają „wszyscy, bez różnicy płci, bezrolni mieszkańcy gmin wiejskich powiatu, mający 18 lat skończonych i pobierający powyżej 500 mk. (750 kor.) dochodu miesięcznego w pieniądzach, w naturze, lub w pieniądzach i w naturze jednocześnie..." Powyższa kategorja ludności opłacała podatek w następującej wysokości: mężczyźni nieżonaci i kobiety niezamężne 10 mk. (15 kor.), mężczyźni żonaci i kobiety zamężne — 6 mk. (9 kor.). Głowy rodzin, mające więcej niż czworo nieletnich dzieci i mniej niż 1200 mk. (1800 kor.) dochodu miesięcznego, były wolne od podatku. Podatek pogłówny ściągany był przez wójtów gmin [6]).

Mimo zupełnego usprawiedliwienia tego podatku [7]) i stosunkowo niewielkich trudności przy jego ściąganiu, 36 powiatowych związków komunalnych z niewiadomych przyczyn nie preliminowało żadnych wpływów z tego źródła. Najmniejsza liczba powiatów, stosunkowo do ogólnej ich liczby, preliminowała w województwie łódzkiem, największa w województ-

[1]) § 9 wzoru statutu.
[2]) § 10 wzoru statutu.
[3]) § 12 wzoru statutu.
[4]) Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 10/VI 1919 r., Nr. 35, poz. 449. Podatek pogłówny został następnie zniesiony przez Ustawę z dn. 16/VII 1920 r. o państwowym podatku dochodowym i podatku majątkowym. Dz. Ustaw z dn. 27/VIII 1920 r., Nr. 82, poz. 550.
[5]) Mowa tu o miastach, niewydzielonych z powiatowych związków komunalnych (Przyp. aut.).
[6]) Art. 4 wzoru statutu.
[7]) Ze względu na przytoczone wyżej założenie.

twie warszawskiem, w którem też przewidywana suma z tego podatku jest najwyższa.

Stosunkowo wysoki procent „innych" podatków samodzielnych tłumaczy się tem, że weszły tutaj również wszelkie podatki jednorazowe, uchwalane przez powiaty przeważnie od morgi, na cele narodowe i inne specjalne cele, jak np. na szpitalnictwo lub dla wyrównania niedoboru. Są to sumy znaczne, co spowodowało Ministerstwo Spraw Wewn. jeszcze w poprzednim okresie [1]) do wyjaśnienia za pośrednictwem wojewodów przewodniczącym wydziałów powiatowych, że opodatkowanie ludności na cele narodowe jest niedopuszczalne, że sumy na podobne cele mogą być pobierane jedynie z funduszów dyspozycyjnych, stanowiących rezerwę budżetową na wydatki nieprzewidziane.

Z rubryki tej, z pośród stałych podatków komunalnych warto wymienić podatek od wodnych przestrzeni zarybionych [2]), następnie od lasów, sadów, dzierżaw i t. p. Wogóle w zakresie tych podatków panuje wielka rozmaitość oraz widoczny jest brak jednolitego planu: każdy z wyszczególnionych podatków pobierany jest ledwie przez kilka powiatów, co nie da się w zupełności usprawiedliwić odrębnościami tychże i w konsekwencji, wskutek mogących powstać zbyt znacznych różnic w dziedzinie opodatkowania, sprowadzić może skutki dla niektórych powiatów niepożądane. Jeżeli bowiem w jednym powiecie opodatkowane zostaną lasy, zarybione wody, sady, różne dzierżawy i t. p., to rzecz prosta, może nastąpić ucieczka jednostek przedsiębiorczych z powiatu, stronienie kapitału od lokaty w tych objektach na rzecz powiatu innego, w którym podatków tych niema lub są słabsze, co w rezultacie musi spowodować zahamowanie rozwoju życia gospodarczego w pierwszym powiecie. W interesie przeto własnym związków powiatowych leży opracowanie wspólnego, jednolitego planu działania, i ingerencja w tym kierunku Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wydaje się nam bardzo wskazana.

Drugą cechą „innych" podatków samodzielnych (z wyjątkiem jednorazowych) jest niemal zupełny brak wyszczególnienia stawek podatkowych. Ledwie kilka sejmików w budżetach swych ujawniło wysokość stawek, pozostałe podały tylko ogólne sumy preliminowanych dochodów.

Najsłabiej w stosunku do dwóch poprzednich grup podatkowych przedstawiają się dochody z podatków pośrednich (2,7% i 0,6% wszystkich dochodów). Odnosi się wrażenie, jak gdyby w zakresie uchwalania podatków pośrednich powiaty były szczególnie skrępowane przez władze nadzorcze, co wydaje się słusznem wobec charakteru tych podatków. Najliczniej opodatkowane zostały widowiska, zabawy, następnie bilety kolejowe i t. p., kilka jednak sejmików preliminowało dochody z opodatkowania przedmiotów spożycia, jak zboże kontyngentowe (pow. lipnoski) oraz przy wywozie lub sprzedaży — drób (sejmik rawski przewidywał z tego podatku 300 000 mk. dochodu), nabiał, jaja, bydło i ryby. Największy dochód preliminował powiat będziński z podatku od wydobytego węgla (670 000 mk.).

[1]) Ob. okólnik z dn. 19/III 1920 r. — Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 25/V 1920 r., Nr. 8, poz. 31.

[2]) Okólnik M. S. Wewn. z dn. 15/XI 1920 r. (Dz. Urzęd. M. S. Wewn. z dn. 20/XII 1920 r. Nr. 14 poz. 374), mający zastosowanie w następnym okresie, wyjaśnił, że opodatkowaniu mogą podlegać „tylko te, znajdujące się pod wodą przestrzenie, które nie zostały obłożone podatkiem gruntowym". Zaś przestrzenie wodne, z których opłaca się podatek gruntowy, mogą być obłożone jedynie dodatkiem do tego podatku w wys., przewidzianej przez ustawę. Z tego wynika, że w omawianym okresie niewykluczoną była możliwość podwójnego opodatkowania przestrzeni wodnych.

Odnośnie do monopoli tablice wskazują, że cała niemal suma preliminowanego dochodu (8,0%) pochodzi z dodatków do cen przedmiotów, stanowiących monopol państwowy (99,1% ogólnych doch. z monopoli). Zaledwie jeden powiat sieradzki wprowadził własny monopol (na jaja).

Przypatrując się z kolei rubryce dochodów z przedsiębiorstw, zauważymy, że w zestawieniu z podanemi przez nas wydatkami są one zbyt wielkie i wskazywałyby na nieprawdopodobną wprost rentowność przedsiębiorstw (zgórą 65%), szczególnie zaś biur handlowych, których ogólne dochody przewyższają stronę wydatków przeszło dwukrotnie. W rzeczywistości wydatki są znacznie większe, niż podają budżety, gdyż — jak zaznaczyliśmy wyżej — niektóre powiaty podawały dochód z tych źródeł netto. Następnie preliminarze budżetowe uwzględniały przypuszczalne wpływy z przedsiębiorstw, będących w budowie, której koszta (niestety, podane łącznie z kosztami eksploatacji), jako wydatek nadzwyczajny, pomieściliśmy w rubryce innych wydatków nadzwyczajnych. Jedynie dochody biur porad prawnych oraz gazet powiatowych odpowiadają ściśle sumom preliminowanym. Obydwie instytucje przynieść miały deficyt, szczególnie pierwsza, dość znaczny, gdyż wynoszący aż 36% wydatków (druga — 14%). Co się tyczy biur porad prawnych, należy zaznaczyć, że deficyt nie jest skutkiem przewidywania wyjątkowo niepomyślnych warunków, lecz wynika z charakteru tej instytucji. Powstała ona na skutek zlecenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych [1]) i miała na celu udzielanie informacyj i porad prawnych głównie ludności niezamożnej, celem zwalczania wyzyskującego ją pokątnego doradztwa.

W zwrotach kosztów przeszło połowę wpływów (56.2%) miały przynieść składki adjacentów na koszta utrzymania dróg. Trzeba przyznać, że ogólne obciążenie adjacentów (wraz ze składkami na koszta budowy nowych dróg) jest znaczne i wyraża się w sumie 23 046 990,11 mk., co stanowi przeszło 8% wszystkich dochodów.

Na zakończenie wspomnieć wypadnie jeszcze o tablicy z obliczeniami przeciętnych wydatków i dochodów na głowę mieszkańca [2]). Wobec tego, że liczba ludności do tej tablicy wzięta została według danych z roku 1911 [3]), nie należy do uwydatniających się różnic pomiędzy województwami i powiatami przywiązywać zbyt wielkiej wagi, zwłaszcza, gdy różnice są nieznaczne, gdyż w układzie ludności mogły zajść dość wielkie nieraz zmiany, szczególnie w wojew. białostockiem. Natomiast ogólne przeciętne na jednego mieszkańca b. Królestwa Kongresowego są wielce prawdopodobne wobec tego, że ludność na tym obszarze niewiele się od roku 1911 zmieniła [4]).

Poprzestając na tych pobieżnych uwagach należy żałować, że brak zamknięć rachunkowych nie pozwolił przyjrzeć się rzeczywistej działalności powiatowych związków komunalnych i stwierdzić, w jakim stosunku znajdującą się względem przewidywań budżetowych faktyczne wydatki i dochody tych związków w okresie 1919/20 r.

---

[1]) Okólnik z dn. 30/VI 1919 r. — Dz. Rozp. M. S. Wewn. z dn. 31/VII 1919 r., Nr. 40, poz. 537. W niektórych powiatach Biura porad prawnych zorganizowane zostały jeszcze w czasie okupacji (K. Sienkiewicz, Op. cit.).

[2]) Ob. tabl. 4.

[3]) Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polsk., T. I, R. 1920/21.

[4]) Ob. Stefan Szulc, Ludność Rzeczypospolitej Polskiej w chwili obecnej. Miesięcznik Statystyczny, tom III, zesz. 4—5.

TABLICA 1.

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI				
		Koszta administracji	Szkolnictwo i oświata		Inne cele kulturalne	Opieka
			Ogólna suma	W tem utrzymanie i popieranie szkolnictwa zawodow.		Ogólna suma
1	2	3	4	5	6	7
	B. Król. Kongr. ogółem	12 440 440,61	8 633 633,59	3 115 201,64	634 150,—	5 154 638,25
	Woj. warszawskie	3 669 307,39	2 213 250,—	752 300,—	210 000,—	2 001 980,—
1	Błonie	167 628,03	125 000,—	15 000,—	—	140 000,—
2	Ciechanów	133 000,—	93 000,—	28 000,—	33 000,—	75 000,—
3	Gostynin	185 515,—	22 500,—	15,750,—	—	45 000,—
4	Grójec	88 100,—	99 800,—	24 800,—	—	42 500,—
5	Kutno	129 314,—	52 000,—	5 000,—	—	90 000,—
6	Lipno	141 140,—	202 000,—	12 000,—	20 000,—	92 000,—
7	Łowicz	142 550,—	57 000,—	45 000,—	5 000,—	100 000,—
8	Maków	132 000,—	185 200,—	10 000,—	12 000,—	106 000,—
9	Mińsk Mazowiecki	164 193,—	174 000,—	88 000,—	—	76 000,—
10	Mława	193 000,—	187 000,—	92 000,—	5 000,—	111 000,—
11	Nieszawa	157 820,—	86 700,—	56 700,—	3,000,—	112 000,—
12	Płock	187 363,—	98 400,—	75 900,—	11 500,—	113 000,—
13	Płońsk	102 300,—	26 800,—	9 800,—	—	25 000,—
14	Przasnysz	69 000,—	15 500,—	10 500,—	—	9 000,—
15	Pułtusk	133 775,61	110 000,—	55 000,—	10 000,—	156 000,—
16	Radzymin	201 276,75	168 850,—	35 850,—	64 500,—	98 000,—
17	Rawa	177 100,—	96 000,—	35 000,—	20 000,—	57 000,—
18	Rypin	150 570,—	70 000,—	5 000,—	—	35 500,—
19	Sierpc	107 882,—	31 000,—	3 000,—	—	153 000,—
20	Skierniewice	120 150,—	79 500,—	6 000,—	11 000,—	59 280,—
21	Sochaczew	136 920,—	56 000,—	8 000,—	15 000,—	57 000,—
22	Warszawa	445 310,—	155 000,—	100 000,—	—	176 000,—
23	Włocławek	203 400,—	22 000,—	16 000,—	—	74 000,—
	Woj. łódzkie	2 134 956,38	1 059 890,—	443 890,—	108 200,—	912 620,—
1	Brzeziny	283 360,—	45 500,—	1 500,—	20 300,—	29 720,—
2	Kalisz	299 365,—	86 000,—	60 000,—	—	90 000,—
3	Koło	158 000,—	23 500,—	5 000,—	—	65 000,—
4	Konin					
5	Łask	242 052,78	65 000,—	—	—	49 000,—
6	Łódź*)	193 000,—	56 000,—	23 000,—	10 000,—	50 000,—
7	Łęczyca	193 600,—	41 000,—	10 000,—	7 000,—	275 000,—
8	Piotrków	139 935,60	154 700,—	91 000,—	8 400,—	50 400,—
9	Radomsko	116 438,—	210 000,—	175 000,—	24 500,—	28 000,—
10	Sieradz	258 720,—	96 390,—	38 390,—	25 000,—	188 500,—
11	Słupca	56 800,—	70 000,—	20 000,—	—	35 000,—
12	Turek	110 540,—	120 000,—	10 000,—	3 000,—	32 000,—
13	Wieluń	83 145,—	91 800,—	10 000,—	10 000,—	20 000,—
	Woj. kieleckie	2 498 385,95	1 848 729,64	733 551,64	170 700,—	906 900,—
1	Będzin	295 000,—	229 000,—	7 000,—	—	167 000,—
2	Częstochowa	169 000,—	137 000,—	24 000,—	2 000,—	67 200,—
3	Jędrzejów	112 684,94	29 400,—	—	—	35 000,—
4	Kielce	146 664,—	109 900,—	72 100,—	16 800,—	50 400,—

*) Budżet nieostateczny.

DATKI ZWYCZAJNE						
społeczna			Zdrowotność i szpitalnictwo			
W tem				W tem		
zasiłki instytucjom i zakładom dobroczynnym	zapomogi biednym przez gminy lub bezpośrednio	zwroty gminom kosztów opieki nad ubogimi	Ogólna suma	utrzymanie i zasiłki dla szpitali	utrzymanie i zasiłki dla innych zakł. i urządzeń higienicznych	zasiłki dla lekarzy i akuszerek
8	9	10	11	12	13	14
3 297 918,25	**1 442 620,—**	**414 100,—**	**21 978 434,80**	**14 974 186,60**	**3 993 110,—**	**469 780,—**
1 245 380,—	**538 100,—**	**218 500,—**	**7 335 029,—**	**4 898 907,—**	**1 490 510,—**	**159 000,—**
100 000,—	40 000,—	—	94 180,—	—	88 180,—	6 000,—
60 000,—	5 000,—	10 000,—	245 620,—	179 620,	58 000,—	8 000,—
27 000,—	15 000,—	3 000,—	135 580,—	120 580,—	—	—
31 000,—	10 000,—	1 500,—	132 640,—	33 360,—	26 680,—	—
23 400,—	46 600,—	20 000,—	512 814,—	215 010,—	99 750,—	—
59 000,—	30 000,—	3 000,—	489 810,—	331 010,—	106 800,—	28 000,—
20 000,—	50 000,—	30 000,—	349 800,—	308 000,—	41 800,—	—
86 000,—	20 000,—	—	135 220,—	100 720,—	26 500,—	8 000,—
66 000,—	5 000,—	5 000,—	660 600,—	391 680,—	268 920,—	—
71 000,—	40 000,—	—	151 000,—	85 000,—	66 000,—	—
12 000,—	50 000,—	50 000,—	178 605,—	128 905,—	35 100,—	9 600,—
88 000,—	15 000,—	10 000,—	816 230,—	646 790,—	134 440,—	5 000,—
15 000,—	6 000,—	4 000,—	272 000,—	218 312,—	12 000,	5 600,—
5 000,—	2 000,—	2 000,—	99 130,—	54 630,—	26 500,—	18 000,—
126 000,—	30 000,—	—	200 000,—	123 000,—	40 000,—	30 000,—
45 000,—	50 000,—	3 000,—	375 100,—	287 600,—	43 000,—	—
35 000,—	22 000,—	—	322 500,—	258 100,—	32 400,—	6 000,—
30 700,—	4 500,—	—	320 005,—	251 905,—	33 000,—	18 000,—
145 000,—	5 000,—	3 000,—	287 100,—	213 930,—	59 100,—	—
49 280,—	10 000,—	—	404 155,—	306 955,—	39 200 —	4 800,—
47 000,—	10 000,—	—	294 800,—	139 500,	43 300,	12 000,—
100 000,—	6 000,—	70 000,—	700 200,—	416 800,	157 400,—	—
4 000,—	66 000,—	4 000,—	157 940,—	87,500,—	52 440,—	—
427 620,—	**400 000,—**	**85 000,—**	**3 043 537,50**	**2 088 572,50**	**515 505,—**	**132 960,—**
17 720,—	10 000,—	2 000,—	277 270,—	225 500,—	1 250,—	—
—	90 000,—	—	138 500,—	31,000,—	61 200,—	9 000,—
—	65 000,—	—	135 715,—	88 000,—	17 715,—	—
9 000,—	40 000,—	—	297 698,50	232 298,50	28 800,—	21 600,—
—	50 000,—	—	222 000,—	100 000,—	114 000,—	—
160 000,—	60 000,—	55 000,—	178 800,—	16 000,—	123 000,—	36 200,
36 400,—	14 000,—	—	196 840,—	152 600,—	30 240,—	—
28 000,—	—	—	458 640,—	431 340,—	16 800,—	—
162 500,—	11 000,—	15 000,—	395 144,—	259 004,—	21 900,—	20 160,—
—	25 000,—	10 000,—	207 995,—	148 595,—	15 000,—	29 400,—
2 000,—	30 000,—	—	147 200,—	76 500,	39 600,—	6 600,—
12 000,—	5 000,—	3 000,—	387 735,—	327 735,—	46 000,	10 000,—
592 200,—	**285 100,—**	**29 600,—**	**4 054 480,—**	**2 228 280,—**	**1 133 020,—**	**117 180,—**
61 000,—	106 000,—	—	1 325 360,	1 072 360,—	253 000,—	—
21 600,—	21 600,—	24 000,—	366 200,	200 000,—	20 000,—	—
35 000,—	—	—	18 900,—	—	8 400,—	3 500,—
22 400,—	28 000,—	—	145 880,—	—	101 500,—	22,680,—

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI				
		Koszta administracji	Szkolnictwo i oświata: Ogólna suma	Szkolnictwo i oświata: W tem utrzymanie i popieranie szkół zawodowych	Inne cele kulturalne	Opieka: Ogólna suma
1	2	3	4	5	6	7
5	Kozienice	132 676,96	202 930,—	81 200,—	2 100,—	53 200,—
6	Końskie	139 475,—	67 200,—	7 000,—	—	21 000,—
7	Miechów	107 530,85	78 400,—	21 000,—	—	40 600,—
8	Olkusz	130 900,—	171 500,—	150 500,—	—	70 000,—
9	Opoczno	189 182,—	29 540,—	12 040,—	1 400,—	11 200,—
10	Opatów	179 016,60	77 000,—	49 000,—	42 000,—	105 000,—
11	Pińczów	81 410 —	59 948,—	53 200,—	1 400,—	35 000,—
12	Radom	140 808,50	138 600,—	108 500,—	35 000,—	70 000,—
13	Sandomierz	163 100,—	133 700,—	65 800,—	42 000,—	35 000,—
14	Stopnica	155 884,42	117 600,—	26 600 —	10 500,—	77 000,—
15	Wierzbnik	248 267,68	176 400,—	30 100,—	17 500,—	58 800,—
16	Włoszczowa	106 785,—	90 611,64	25 511,64	—	10 500,—
	Woj. lubelskie	**2 750 732,07**	**1 933 011,40**	**705 710,—**	**124 850,—**	**871 020,—**
1	Biłgoraj	127 886,72	254 731,40	134 540,—	9 800,—	25 200,—
2	Biała	162 400,—	275 380,—	50 000,—	1 000,—	46 000,—
3	Chełm	109 200,—	46 200,—	8 400,—	9 100,—	21 700,—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	161 120,04	165 900,—	96 600,—	4 200,—	11 200,—
6	Janów	212 093,48	173 600,—	26 670,—	—	164 500,—
7	Krasnystaw	115 763,93	46 200,—	17 500,—	5 600,—	24 500,—
8	Konstantynów	166 520,—	101 000,—	5 000,—	15 000,—	15 000,—
9	Lublin	439 261,90	133 000,—	42 000,—	—	10 920,—
10	Lubartów	53 620,—	49 350,—	37 100,—	—	16 800,—
11	Łuków	162 480,—	22 600,—	9 600,—	—	54 000,—
12	Puławy	148 512,—	119 000,—	42 000,—	—	63 000,—
13	Radzyń	75 750,—	50 000,—	50 000,—	—	35 000,—
14	Siedlce	212 600,—	104 700,—	30 000,—	—	99 800,—
15	Sokołów	154 200,—	3 000,—	—	3 750,—	41 000,—
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	178 024,—	54 800,—	4 800,—	—	60 000,—
18	Włodawa	91 400,—	116 200,—	8 000,—	15 500,—	55 000,—
19	Zamość	179 900,—	217 350,—	143 500,—	60 900,—	127 400,—
	Woj. białostockie	**1 387 058,82**	**1 578 752,55**	**479 750,—**	**20 400,—**	**462 118,25**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	420 560,—	584 000,—	346 000,—	—	20 000,—
3	Bielsk	46 800,—	386 710,—	44 000,—	400,—	22 000,—
4	Kolno	247 590,—	38 730,—	10 750,—	—	24 000,—
5	Łomża	326 910,—	266 160,—	54 000,—	20 000 —	108 600,—
6	Ostrów	70 920,—	68,000,—	17 000 —	—	164 000,—
7	Ostołęka	157 680,—	51 000,—	6 000,—	—	25 518,25
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	43 000,—	130 182,55	—	—	20 000,—
12	Wysokie Mazowieckie	73 598,82	53 970,—	2 000,—	—	78 000,—

D A T K I Z W Y C Z A J N E						
społeczna			Zdrowotność i szpitalnictwo			
W t e m				W t e m		
zasiłki instytucjom i zakładom dobroczynnym	zapomogi biednym przez gminy lub bezpośrednio	zwroty gminom kosztów opieki nad ubogimi	Ogólna suma	utrzymanie i zasiłki dla szpitali	utrzymanie i zasiłki dla innych zakł. i urządzeń higienicznych	zasiłki dla lekarzy i akuszerek
8	9	10	11	12	13	14
32 200,—	21 000,—	—	124 600 —	40 600,—	—	14 000,—
21 000,—	—	—	134 680,—	80 640,—	44 800,—	9 240,—
14 000,—	21 000,—	5 600,—	130 480,—	78 680,—	30 800,—	21 000,—
70 000,—	—	—	356 300,—	287 000,—	32 200,—	2 100,—
11 200,—	—	—	162 820,—	21 000,—	120 820,—	—
105 000,—	—	—	434 700,—	35 000,—	374 500,—	—
35 000,—	—	—	10 500 —	7 000,—	—	—
70 000,—	—	—	313 600,—	105 000,—	21 000,—	31 500,—
14 000,—	21 000,—	—	76 300,—	70 000,—	—	6 300,—
42 000,—	35 000,—	—	116 760,—	70 000,—	14 000,—	3 360,—
27300,—	31 500,—	—	193 900,—	21 000,—	112 000,—	—
10500,—	—	—	143 500,—	140 000,—	—	3 500,—
709 600,—	**137 420,—**	**24 000,—**	**4 764 539,10**	**3 536 997,90**	**559 075,—**	**54 640,—**
21 000,—	4 200,—	—	210 469,—	199 969,—	10 500,—	—
21 000,—	25,000,—	—	250 400,—	60 000,—	190 400,—	—
19 600,—	2 100,—	—	93 847,60	30 800,—	27 860,—	15 400,—
.	.	.	.	.	.	.
9 800,—	1 400,—	—	232 680,—	4 200,—	—	—
157 500,—	7 000,—	—	289 100,—	289 100,—	—	—
24 500,—	—	—	181 300,—	140 000,—	1 750,—	—
15 000,—	—	—	97 200,—	—	24 000,—	19 200,—
7 000,—	3 920,—	—	693 927,50	693 927,50	—	—
16 800,—	—	—	161 000,—	161 000,—	—	—
30 000,—	24 000,—	—	676 550,—	612 900,—	63 650,—	—
60 200,—	2 800,—	—	105 000,—	33 636,40	16 415,—	5 040,—
15 000,—	—	20 000,—	50 000,—	40 000,—	—	—
71 800,—	24 000,—	4 000,—	544 000,—	390 000,—	—	12 000 —
35 000,—	6 000,—	—	338 400,—	265 000,—	53 400,—	—
.	.	.	.	.	.	.
30 000,—	30 000,—	—	347 265,—	302 465,—	31 800,—	3 000,—
55 000,—	—	—	248 400,—	90 000,—	118 300,—	—
120 400,—	7 000,—	—	245 000,—	224 000,—	21 000,—	—
323 118,25	**82 000,—**	**57 000,—**	**2 780 849,20**	**2 221 429,20**	**295 000,—**	**6 000,—**
.	.	.	.	.	.	.
20 000,—	—	—	696 300,—	660 000,—	33 300,—	3 000,—
22 000,—	—	—	604 681,20	604 681,20	—	—
10 000,—	8 000,—	6 000,—	229 800,—	97 000,—	114 300,—	—
66 600,—	30 000,—	12 000,—	427,140,—	354 940,—	72 200,—	—
114 000,—	20 000,—	30 000,—	297 600,—	88 000,—	75 200,—	—
10 518,25	15 000,—	—	185 140,—	126 620,—	—	3 000,—
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
20 000,—	—	—	150 000,—	100 000,—	—	—
60 000,—	9 000,—	9 000,—	190 188,—	190 188,—	—	—

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI. Bezpieczeństwo publiczne				
		Ogólna suma	w tem: policja	w tem: straż ogniowa	w tem: weterynarja, walka z epidemją: ogólna suma	w tem: weterynarja, walka z epidemją: w tem założenie lecznic dla zwierząt
1	2	15	16	17	18	19
	B. Król. Kongr. ogółem	**21 269 742,27**	**18 661 520,70**	**1 623 669,79**	**984 551,78**	**98 060,—**
	Woj. warszawskie	**5 455 701,78**	**4 678 101,78**	**559 000,—**	**218 600,—**	**27 300,—**
1	Błonie	267 141,60	246 141,60	11 000,—	10 000,[1]	—
2	Ciechanów	519 000,—	492 000,—	12 000,—	15 000,—	—
3	Gostynin	234 420,—	227 420,—	7 000,—	—	—
4	Grójec	319 155,—	283 355,—	20 000,—	15 800,—	—
5	Kutno	201 000,—	175 000,—	26 000,—	—	—
6	Lipno	235 000,—	200 000,—	35 000,—	—	—
7	Łowicz	178 000,—	125 000,—	53 000,—	—	—
8	Maków	150 800,—	100 000,—	31 000,—	19 800,—	13 000,—
9	Mińsk Mazowiecki	310 980,—	276 980,—	34 000,—	—	—
10	Mława	382 000,—	330 000,—	40 000,—	12 000,[2]	—
11	Nieszawa	156 185,—	141 185,—	15 000,—	—	—
12	Płock	242 400,—	200 000,—	20 000,—	22 400,—	—
13	Płońsk	131 880,—	116 880,—	15 000,—	—	—
14	Przasnysz	509 000,—	494 000,—	15 000,—	—	—
15	Pułtusk	170 000,—	120 000,—	20 000,—	30 000,—	—
16	Radzymin	177 060,—	124 160,—	20 000,—	32 900,—	10 500,—
17	Rawa	221 369,18	166 369,18	55 000,—	—	—
18	Rypin	215 200,—	175 000,—	28 000,—	12 200,—	3 800,—
19	Sierpc	149 305,—	129 305,—	20 000,—	—	—
20	Skierniewice	27 500,—	—	19 000,—	8 500,—	—
21	Sochaczew	217 000,—	190 000,—	23 000,—	4 000,—	—
22	Warszawa	414 026,—	348 026,—	30 000,—	36 000,—	—
23	Włocławek	27 280,—	17 280,—	10 000,—	—	—
	Woj. łódzkie	**4 164 166,20**	**3 934 466,20**	**207 400,—**	**22 300,—**	**3 000,—**
1	Brzeziny	172 190,—	162 190,—	10 000,—	—	—
2	Kalisz	223 805,—	203 805,—	20 000,—	—	—
3	Koło	251 000,—	225 000,—	20 000,—	6 000,—	—
4	Konin	.	.	.	—	—
5	Łask	166 980,—	166 980,—	—	—	—
6	Łódź *)	385 000,—	385 000,—	—	—	—
7	Łęczyca	711 000,—	691 000,—	20 000,—	—	—
8	Piotrków	666 442,—	630 042,—	36 400,—	—	—
9	Radomsk	374 301,20	353 301,20	21 000,—	—	—
10	Sieradz	534 800,—	480 500,—	38 000,—	16 300,—	3 000,—
11	Słupca	210 000,—	190 000,—	20 000,—	—	—
12	Turek	212 000,—	200 000,—	12 000,—	—	—
13	Wieluń	256 648,—	246 648,—	10 000,—	—	—
	Woj. kieleckie	**4 895 438,37**	**4 284 914,—**	**339 734,37**	**270 790,—**	**60 760,—**
1	Będzin	300 000,—	200 000,—	50 000,—	50 000,—	—
2	Częstochowa	204 140,—	129 140,—	50 000,—	25 000,—	—
3	Jędrzejów	145 280,10	134 780,10	10 500,—	—	—
4	Kielce	371 000,—	329 000,—	42 000,—	—	—

*) Ob. uw. na str. 238.
[1]) W tem popieranie hodowli.
[2]) W tem koszt badania mięsa.

DATKI ZWYCZAJNE						
Popieranie rolnictwa, handlu i przemysłu			Meljoracje	Komunikacja		
	W tem				W tem	
Ogólna suma	rolnictwo	handel i przemysł		Ogólna suma	utrzymanie dróg bitych	utrzymanie kolejek dojazdowych
20	21	22	23	24	25	26
3 417 500,—	3 240 700,—	174 800,—	397 600,—	50 211 272,28	49 776 941,28	130 000,—
1 007 680,	980 680,—	27 000,—	38 000,—	17232552.16	17180 552,16	22 000,—
9 000,—	9 000,—	—	—	632 790,—	632 790,—	—
57 000,—	49 000,—	8 000,—	8 000,—	660 150,—	642 150,—	—
50 000,—	50 000,—	—	—	293 500,—	293 500,—	—
53 800,—	53 800,—	—	—	1 659 600,—	1 659 600,—	—
63 100,—	63 100,—	—	—	1 010 228,—	1 010 228,—	—
33 000,—	33 000,—	—	—	565 000,—	565 000,—	—
35 000,—	35 000,—	—	—	826 162,70	826 162,70	—
52 000,—	52 000,—	—	—	372 900,—	372 900,—	—
50 000,—	50 000,—	—	—	543 662,—	543 662,—	—
60 000,—	50 000,—	10 000,—	—	275 700,—	275 700,—	—
44 000,	44 000,	—	—	397 530,	397 530,	—
66 500,—	66 500,—	—	—	1 340 000,—	1 340 000,	—
10 000,—	10 000,—	—	—	433 000,	433 000,	—
17 000,—	17 000,—	—	—	286 500,	274 500,—	—
90 000,—	90 000,—	—	—	813 475,	813 475,—	—
28 000,—	19 000,—	9 000,	—	693 775,—	693 775,	—
20 000,—	20 000,—	—	—	1 103 301,46	1 081 301,46	22 000,—
22 000,—	22 000,—	—	—	362 000,—	362 000,	—
10 000,—	10 000,	—	—	306 704,—	306 704,	—
44 500,—	44 500,—	—	30 000,—	1 064 746,—	1 064 746,	—
105 780,—	105 780,—	—	—	370 000,—	370 000,—	—
79 000,—	79 000,—	—	—	2 644 790,—	2 644 790,	—
8 000,—	8 000,—	—	—	577 038,—	577 038,—	—
443 100,—	400 100,—	41 000,—	100 800,—	7 582 405,05	7 537 405,05	25 000,—
20 500,—	20 500,—	—	—	563 994,—	563 994,—	—
10 000,—	10 000,—	—	58 800,—	877 517,96	852 517,96	25 000 [1]
35 000,—	35 000,—	—	42 000,—	453 316,—	453 316,—	—
.	.	.	.	.	.	.
8 000,—	8 000,—	—	—	1 220 773,67	1 220 773,67	—
38 900,—	38 900,—	—	—	568 586,—	568 586,—	—
28 000,—	26 000,—	—	—	350 000,—	350 000,—	—
45 500,—	45 500,—	—	—	507 017,—	507 017,—	—
63 000,—	63 000,—	—	—	1 030 009,40	1 030 009,40	—
74 200,—	59 200,—	15 000,—	—	744 442,—	724 442,—	—
18 000,—	12 000,—	6 000,—	—	288 142,17	288 142,17	—
80 000,—	60 000,—	20 000,—	—	460 879,85	460 879,85	—
22 000,—	22 000,—	—	—	517 727,—	517 727,—	—
821 800,—	770 000,—	51 800,—	51 800,—	12328 378,65	12324 878,65	—
50 000,—	50 000,—	—	—	1 573 790,—	1 573 790,—	—
76 000,—	76 000,—	—	—	822 000,—	822 000,—	—
17 500,—	17 500,—	—	—	150 808,—	150 808,—	—
—	—	—	—	806 365,—	806 365,—	—

[1]) Pokrycie niedoboru kolejki.

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI				
		Bezpieczeństwo publiczne				
		Ogólna suma	W tem			
			policja	straż ogniowa	weterynarja, walka z epidemją	
					ogólna suma	w tem założenie lecznic dla zwierząt
1	2	15	16	17	18	19
5	Kozienice	428 979,43	407 979,43	10 500,—	10 500,—	—
6	Końskie	276 951,50	266 451,50	10 500,—	—	—
7	Miechów	231 331,80	213 831,80	17 500,—	—	—
8	Olkusz	294 000,—	280 000,—	14 000,—	—	—
9	Opoczno	278 080,92	250 080,92	9 800,—	18 200,—	—
10	Opatów	442 750,—	370 790,—	35 000,—	36 960,—	36 960,—
11	Pińczów	212 800,—	175 000,—	14 000,—	23 800,—	23 800,—
12	Radom	312 200,—	257 250,—	35 000,—	19 950,—	—
13	Sandomierz	297 500,—	280 000,—	17 500,—	—	—
14	Stopnica	221 796,75	196 596,75	11 200,—	14 000,—	—
15	Wierzbnik	323 620,50	268 740,50	—	54 880,—	—
16	Włoszczowa	555 007,37	525 273,—	12 234,37	17 500,—	—
	Woj. lubelskie	**4 891 742,62**	**4 242 516,72**	**374 700,—**	**274 525,90**	**7 000,—**
1	Biłgoraj	236 232,15	223 632,15	12 600,—	—	—
2	Biała	257,728,—	223 228,—	15 500,—	19 000,—	7 000,—
3	Chełm	253 515,50	250 015,50	3 500,—	—	—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	210 000,—	186 200,—	19 600,—	4 200,—	—
6	Janów	189 000,—	154 000,—	35 000,—	—	—
7	Krasnystaw	175 350,—	148 750,—	5 600,—	21 000,—	—
8	Konstantynów	126 591 —	112 091,—	6 500,—	8 000,—	—
9	Lublin	1 182 030,05	1 036 292,15	14 000,—	131 737,90	—
10	Lubartów	155 484,—	133 784,—	21 700,—	—	—
11	Łuków	317 200,—	250 000,—	60 000,—	7 200,—	—
12	Puławy	240 975,—	236 775,—	4 200,—	—	—
13	Radzyń	153 200,—	133 200,—	20 000,—	—	—
14	Siedlce	207 288,—	150 000,—	23 000,—	34 288,—	—
15	Sokołów	220 335,—	166 735,—	38 500,—	15 100,—	—
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	230 000,—	200 000,—	30 000,—	—	—
18	Włodawa	356 500,—	313 500,—	30 000,—	13 000,—	—
19	Zamość	380 313,92	324 313,92	35 000,—	21 000,—	—
	Woj. białostockie	**1 862 693,30**	**1 521 522,—**	**142 835,42**	**198 335,88**	**—**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	369 560,—	342 480,—	5 000,—	22 080,—	—
3	Bielsk	335 000,—	279 000,—	—	56 000,—	—
4	Kolno	179 257,42	162 372,—	6 885,42	10 000,—	—
5	Łomża	318 520,—	258 180,—	18 950,—	41 390,—	—
6	Ostrów	148 400,—	60 000,—	40 000,—	48 400,—	—
7	Ostrołęka	162 852,—	150 852,—	12 000,—	—	—
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	150 465,88	100 000,—	30 000,—	20 465,88	—
12	Wysokie Mazowieckie	198 638,—	168 638,—	30 000,—	—	—

DATKI ZWYCZAJNE						
Popieranie rolnictwa, handlu i przemysłu				Komunikacja		
	W tem				W tem	
Ogólna suma	rolnictwo	handel i przemysł	Meljoracje	Ogólna suma	utrzymanie dróg bitych	utrzymanie kolejek dojazdowych
20	21	22	23	24	25	26
53 900,—	53 900,—	—	35 000,—	1 018 857,—	1 018 857,—	—
49 000,—	49 000,—	—	—	387 471,—	387 471,—	—
4 200,—	4 200,—	—	—	1600 606,—	1 600 606,—	—
35 000,—	14 000,—	21 000,—	—	569 338,—	569 338,—	—
17 080,—	17 080,—	—	—	541 145,50	541 145,50	—
121 100,—	121 100,—	—	—	1 500 793,95	1 500 793,95	—
86 800,—	74 200,—	12 600,—	—	220 902,50	220 902,50	—
93 800,—	77 000,—	16 800,—	16 800,—	1 013 691,—	1 013 691,—	—
80 220,—	80 220,—	—	—	475 135,50	475 135,50	—
4 900,—	3 500,—	1 400,—	—	582 362,20	582 362,20	—
105 000,—	105 000,—	—	—	770 000,—	770 000,—	—
27 300,—	27 300,—	—	—	295 113,—	291 613,—	—
716 420,—	**680 420,—**	**36 000,—**	**177 000,—**	**7 786 706,—**	**7 472 875,—**	**63 000,—**
31 500,—	31 500,—	—	7 000,—	196 462,—	196 462,—	—
72 400,—	72 400,—	—	—	474 560,—	474 560,—	—
23 100,—	23 100,—	—	—	692 608,—	629 608,—	63 000,—
.	.	.	.	.	.	.
66 920,—	59 920,—	7 000,—	—	280 000,—	280 000,—	—
8 400,—	8 400,—	—	70 000,—	201 600,—	201 600,—	—
45 500,—	45 500,—	—	—	485 129,40	485 129,40	—
16 000,—	16 000,—	—	—	204 000,—	204 000,—	—
67 900,—	67 900,—	—	—	480 578,—	480 578,—	—
14 000,—	14 000,—	—	—	248 395,—	248 395,—	—
56 000,—	56 000,—	—	—	290 462,—	290 462,—	—
49 000,—	44 800,—	4 200,—	—	273 875,—	273 875,—	—
43 000,—	35 000,—	8 000,—	50 000,—	562 181,—	311 350,—	—
18 000,—	18 000,—	—	50 000,—	619 880,—	619 880,—	—
10 000,—	10 000,—	—	—	367 825,—	367 825,—	—
.	.	.	.	.	.	.
50 000,—	50 000,—	—	—	415 400,—	415 400,—	—
77 500,—	77 500,—	—	—	1 472 000,—	1 472 000,—	—
67 200,—	50 400,—	16 800,—	—	521 750,60	521 750,60	—
428 500,—	**409 500,—**	**19 000,—**	**30 000,—**	**5 281 230,42**	**5 261 230,42**	**20 000,—**
.	.	.	.	.	.	.
81 000,—	81 000,—	—	—	796 000,—	776 000,—	20 000,—
15 000,—	15 000,—	—	—	737 980,—	737 980,—	—
15 000,—	15 000,—	—	—	628 119,42	628 119,42	—
103 000,—	102 500,—	500,—	—	1 270 840,—	1 270 840,—	—
40 000,—	35 000,—	5 000,—	—	633 960,—	633 960,—	—
69 300,—	55 800,—	13 500,—	30 000,—	432 620,—	432 620,—	—
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
38 200,—	38 200,—	—	—	475 850,—	475 850,—	—
67 000,—	67 000,—	—	—	305 861,—	305 861,—	—

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI				
		Koszta monopoli			Koszta przed	
		Ogólna suma	W tem		Ogólna suma	W tem
			monopole państwowe	monopole samodziel.		Biuro porad prawnych
1	2	27	28	29	30	31
	B. Król. Kongr. ogółem	**129 145,—**	**11 000,—**	**90 000,—**	**7 484 220,13**	**175 745,—**
	Woj. warszawskie	**14 000,—**	**11 000,—**	—	**3 882 171,33**	**42 000,—**
1	Błonie	.	.	—	435 150,—	—
2	Ciechanów	.	.	—	104 000,—	—
3	Gostynin	.	.	—	208 776,70	3 600,—
4	Grójec	.	.	—	191 000,—	—
5	Kutno	.	.	—	561 319,63	4 800,—
6	Lipno	3 000,—	.	—	—	—
7	Łowicz	.	.	—	105 000,—	—
8	Maków	.	.	—	—	—
9	Mińsk Mazowiecki	.	.	—	18 600,—	15 000,—
10	Mława	.	.	—	154 000,—	—
11	Nieszawa	.	.	—	53 080,—	—
12	Płock	.	.	—	271 000,—	—
13	Płońsk	.	.	—	—	—
14	Przasnysz	.	.	—	817 980,—	—
15	Pułtusk	.	.	—	19 000,—	9 000,—
16	Radzymin	.	.	—	196 075,—	—
17	Rawa	.	.	—	117 600,—	—
18	Rypin	.	.	—	—	—
19	Sierpc	11 000,—	11 000,—	—	—	—
20	Skierniewice	.	.	—	213 600,—	3 600,—
21	Sochaczew	.	.	—	225 000,—	—
22	Warszawa	.	.	—	130 000,—	—
23	Włocławek	.	.	—	60 990,—	6 000,—
	Woj. łódzkie	**114 545,—**	.	**90 000,—**	**1 584 163,—**	**20 205,—**
1	Brzeziny	.	.	—	13 305,—	11 805,—
2	Kalisz	.	.	—	50 975,—	—
3	Koło	.	.	—	—	—
4	Konin	.	.	—	.	.
5	Łask	.	.	.	1 000 000,—	—
6	Łódź *)	.	.	—	—	—
7	Łęczyca	24 545,—	.	—	28 620,—	
8	Piotrków	.	.	—	8 400,—	8 400,—
9	Radomsk	.	.	—	—	—
10	Sieradz	90 000,—	.	90 000,—	346 000,—	—
11	Słupca	.	.	—	3 000,—	—
12	Turek	.	.	—	—	—
13	Wieluń	.	.	—	133 863,—	—
	Woj. kieleckie	.	.	—	**274 780,—**	**8 400,—**
1	Będzin	.	.	—	—	—
2	Częstochowa	.	.	—	12 000,—	—
3	Jędrzejów	.	.	—	—	—
4	Kielce	.	.	—	—	—

*) Ob. uw. na str. 238.

DATKI ZWYCZAJNE						
siębiorstw we własnym zarządzie						
t e m						
gazeta powiatowa	cegielnie, piece wapienne i t. p.	Biuro Handlowe	inne	Odsetki	Różne	Razem wydatki zwyczajne
32	33	34	35	36	37	38
244 720,—	2 008 422,80	3 875 830,—	1 179 502,33	112 277,36	5 437 724,52	137 300 778,81
107 600,—	1 150 980,—	1 763 875,—	817 716,33	84 227,36	1 848 223,37	44 992 122,39
—	225 000,—	135 150,—	75 000,—	—	34 280,—	1 905 169,63
—	—	104 000,—	—	—	25 000,—	1 952 770,—
—	—	100 000,—	105 176,70 [1]	—	43 310,—	1 218 601,70
—	—	123 000,—	68 000,—	—	548 528,—	3 135 123,—
—	—	209 580,—	346 939,63	—	58 175,—	2 677 950,63
—	—	—	—	—	62 117,99	1 843 067,99
—	—	105 000,—	—	—	129 168,75	1 927 681,45
—	—	—	—	—	18 581,—	1 164 701,—
3 600,—	—	—	—	—	16 934,—	2 014 969,—
16 000,—	108 000,—	30 000,—	—	—	50 000,—	1 568 700,—
—	—	53 080,—	—	28 500,—	36 000,—	1 253 420,—
18 000,—	—	253 000,—	—	—	130 000,—	3 276 393,—
—	—	—	—	—	30 000,—	1 030 980,—
—	817 980,—	—	—	—	30 920,—	1 854 030,—
10 000,—	—	—	—	—	126 000,—	1 828 250,61
—	—	195 075,—	1 000,—	6 727,36	118 732,42	2 128 096,53
6 000,—	—	100 000,—	11 600,—	—	55 000,—	2 189 870,64
—	—	—	—	—	88 192,01	1 263 167,01
—	—	—	—	—	72 784,20	1 128 775,20
—	—	—	210 000,—	—	49 500,—	2 103 931,—
—	—	225 000,—	—	—	50 000,—	1 527 500,—
48 000,—	—	82 000,—	—	21 000,—	50 000,—	4 815 326,—
6 000,—	—	48 990,—	—	28 000,—	25 000,—	1 183 648,—
24 500,—	—	1 405 595,—	133 863,—	11 000,—	955 957,40	22 215 340,53
1 500,—	—	—	—	—	71 266,78	1 497 405,78
—	—	50 975,—	—	—	49 004,46	1 883 967,42
—	—	—	—	—	100 000,—	1 263 531,—
.	.	.	.	.	.	.
—	—	1 000 000, [2]	—	—	120 000,—	3 169 504,95
—	—	—	—	—	40 000,—	1 563 486,—
—	—	28 620,—	—	—	73 875,—	1 911 440,—
—	—	—	—	—	19 153,77	1 796 788,37
—	—	—	—	—	58 070,39	2 362 958,99
20 000,—	—	326 000,—	—	11 000,—	115 187,—	2 879 383,—
3 000,—	—	—	—	—	65 000,—	953 937,17
—	—	—	—	—	214 400,—	1 380 019,85
—	—	—	133 863,—	—	30 000,—	1 552 918,—
18 720,—	—	247 660,—	—	—	931 199,64	28 782 592,25
—	—	—	—	—	80 663,30	4 020 813,30
12 000,—	—	—	—	—	48 429,—	1 903 969,—
—	—	—	—	—	42 000,—	551 573,04
—	—	—	—	—	90 221,95	1 737 230,95

[1]) Elektrownia. [2]) Wraz z uruchomieniem.

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI A. Koszta monopoli			Koszta przed	
		Ogólna suma	W tem monopole państwowe	W tem monopole samodziel.	Ogólna suma	W Biuro porad prawnych
1	2	27	28	29	30	31
5	Kozienice	.	.	—	140 000,—	—
6	Końskie	.	.	—	—	—
7	Miechów	.	.	—	—	—
8	Olkusz	.	.	—	—	—
9	Opoczno	.	.	—	8 400,—	8 400,—
10	Opatów	.	.	—	6 720.—	—
11	Pińczów	.	.	—	—	—
12	Radom	.	.	—	107 660,—	—
13	Sandomierz	.	.	—	—	—
14	Stopnica	.	.	—	—	—
15	Wierzbnik	.	.	—	—	—
16	Włoszczowa	.	.	—	—	—
	Woj. lubelskie	**600,—**	.	—	**1 250 765,80**	**73 500,—**
1	Biłgoraj	.	.	—	628 539,80	25 200,—
2	Biała	.	.	—	—	—
3	Chełm	.	.	—	—	—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	.	.	—	59 500,—	10 500,—
6	Janów	.	.	—	—	—
7	Krasnystaw	.	.	—	—	—
8	Konstantynów	.	.	—	—	—
9	Lublin	.	.	—	136 626,—	—
10	Lubartów	.	.	—	—	—
11	Łuków	600,—	.	—	93 900,—	—
12	Puławy	.	.	—	210 000,—	—
13	Radzyń	.	.	—	—	—
14	Siedlce	.	.	—	55 000,—	—
15	Sokołów	.	.	—	—	—
16	Tomaszów	.	.	.	.	—
17	Węgrów	.	.	—	—	—
18	Włodawa	.	.	—	—	—
19	Zamość	.	.	—	67 200,—	37 800,—
	Woj. białostockie	.	.	—	**492 340,—**	**31 640,—**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	.	.	—	—	—
3	Bielsk	.	.	—	123 300,—	—
4	Kolno	.	.	—	—	—
5	Łomża	.	.	—	59,040,—	31 640,—
6	Ostrów	.	.	—	—	—
7	Ostrołęka	.	.	—	310 000,—	—
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	.	.	—	—	—
12	Wysokie-Mazowieckie	.	.	—	—	—

DATKI ZWYCZAJNE						
siębiorstw we własnym zarządzie						
tem						
gazeta powiatowa	cegielnie, piece wapienne i t. p.	Biuro Handlowe	inne	Odsetki	Różne	Razem wydatki zwyczajne
32	33	34	35	36	37	38
—	—	140 000,—	—	—	47 600,—	2 239 843,39
—	—	—	—	—	40 172,68	1 115 950,18
—	—	—	—	—	110 844,53	2 303 993,18
—	—	—	—	—	—	1 627 038,—
—	—	—	—	—	46 562,19	1 285 410,61
6 720,—	—	—	—	—	64 339,55	2 973 420,10
—	—	—	—	—	123 240,50	832 001,—
—	—	107 660,—	—	—	16 868,01	2 259 027,51
—	—	—	—	—	36 157,93	1 339 113,43
—	—	—	—	—	37 100,—	1 323 903,37
—	—	—	—	—	133 000,—	2 026 488,18
—	—	—	—	—	14 000,—	1 242 817,01
93 900,—	**782 442,80**	**91 000,—**	**209 923,—**	**13 300,—**	**1 351 626,46**	**26 632 313,45**
—	512 416,80	42 000,—	48 923,—	—	32 697,56	1 760 518,63
—	—	—	—	10 500,—	25 841,13	1 576 209,13
—	—	—	—	—	23 870,—	1 273 141,10
.	.	.	.	.	.	.
—	—	49 000,—	—	—	78 221,50	1 269 741,54
—	—	—	—	—	119 109,25	1 427 402,73
—	—	—	—	—	124 689,57	1 204 032,90
—	—	—	—	—	26 662,92	767 973,92
—	136 626,—	—	—	2 800,—	149 721,47	3 296 764,92
—	—	—	—	—	12 751,18	711 400,18
93 900,—	—	—	—	—	24 758,—	1 698 550,—
—	49 000,—	—	161 000,—	—	49 025,81	1 258 387,81
—	—	—	—	—	23 020,27	1 042 151,27
—	55 000,—	—	—	—	51 021,15	1 962 289,15
—	—	—	—	—	35 000,—	1 173 510,—
.	.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	—	504 000,—	1 839 489,—
—	—	—	—	—	20 574,07	2 453 074,07
—	29 400,—	—	—	—	50 662,58	1 917 677,10
—	**75 000,—**	**367 700,—**	**18 000,—**	**3 750,—**	**350 717,65**	**14 678 410,19**
.	.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	3 750,—	86 290,—	3 057 460,—
—	—	105 300,—	18 000,—	—	76 118,80	2 347 990,—
—	—	—	—	—	15 000,—	1 377 496,84
—	—	27 400,—	—	—	60 000,—	2 960 210,—
—	—	—	—	—	55 460,—	1 478 340,—
—	75 000, [1])	235 000,—	—	—	22 848,85	1 446 959,10
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	—	25 000,—	1 032 698,43
—	—	—	—	—	10 000,—	977 255,82

[1]) W tem dochód ze stajni.

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI BUDŻETOWE				
				B. WYDATKI		Komuni
		Na administrację	Budowa i urządzenie szkół	Budowa i urządzenie szpitali	Budowa i urządzenie innych zakł. higienicznych	Budowa nowych dróg
1	2	39	40	41	42	43
	B. Król. Kongr. ogółem	**1 623 325,—**	**4 209 926,33**	**3 620 511,10**	**2 064 067,08**	**83 362 231,12**
	Woj. warszawskie	**489 325,—**	**1 279 016,33**	**1 686 645,50**	**451 000,—**	**35 028 751,18**
1	Błonie	67 000,—	—	—	26 000,—	3 221 000,—
2	Ciechanów	—	—	30 000,—	—	—
3	Gostynin	38 500,—	100 000,—	—	—	526 075,—
4	Grójec	—	55 000,—	10 000,—	—	2 095 462,—
5	Kutno	10 500,—	100 000,—	—	—	643 673,—
6	Lipno	41 000,—	—	—	—	1 095 000,—
7	Łowicz	50 000,—	—	40 000,—	—	700 000,— [1]
8	Maków	34 000,—	21 000,—	—	15 000,—	200 000,—
9	Mińsk Mazowiecki	18 000,—	—	—	—	169 441,98
10	Mława	26 000,—	—	100 000,—	—	892 150,—
11	Nieszawa	—	100 000,—	40 000,—	—	550 621,20
12	Płock	15 000,—	50 000,—	—	105 000,—	3 540 000,—
13	Płońsk	11 500,—	—	—	28 000,—	164 000,—
14	Przasnysz	—	185 000,—	—	6 000,—	505 000,— [2]
15	Pułtusk	6 000,—	100 000,—	—	—	2 490 930,—
16	Radzymin	57 800,—	73 016,33	253 645,50	165 000,—	289 573,—
17	Rawa	40 000,—	—	25 000,—	5 000,—	46 000,— [3]
18	Rypin	13 000,—	—	870 000,—	—	1 600 000,— [4]
19	Sierpc	—	50 000,—	—	—	198 000,—
20	Skierniewice	3 500,—	150 000,—	150 000,—	40 000,—	4 432 865,— [5]
21	Sochaczew	32 000,—	115 000,—	4 000,—	—	7 200 000,— [6]
22	Warszawa	25 525,—	100 000,—	—	61 000,—	3 011 105,—
23	Włocławek	—	80 000,—	164 000,—	—	1 457 855,—
	Woj. łódzkie	**158 900,—**	**673 000,—**	**391 000,—**	**124 800,—**	**20 221 918,54**
1	Brzeziny	—	—	8 000,—	—	2 700 000,—
2	Kalisz	—	100 000,—	27 000,—	8 000,—	2 013 428,—
3	Koło	6 000,—	138 000,—	—	—	243 000,—
4	Konin	.	.	.	.	.
5	Łask	10 000,—	50 000,—	—	—	2 100 000,—
6	Łódź *)	17 000,—	4 000,—	—	—	3 276 414,—
7	Łęczyca	—	200 000,—	200 000,—	50 000,—	140 000,—
8	Piotrków	56 000,—	—	126 000,—	—	1 289 101,10
9	Radomsko	4 900,—	28 000,—	—	16 800,—	1 453 335,80
10	Sieradz	12 000,—	150 000,—	30 000,—	50 000,—	4 366 791,— [5]
11	Słupca	6 000,—	—	—	—	990 000,—
12	Turek	10 000,—	—	—	—	105 023,64
13	Wieluń	37 000,—	3 000,—	—	—	1 544 825,—
	Woj. kieleckie	**473 350,—**	**854 000,—**	**521 965,60**	**692 757,08**	**14 100 364,37**
1	Będzin	10 000,—	50 000,—	72 000,—	300 000,—	2 075 000,—
2	Częstochowa	50 000,—	20 000,—	—	100 000,—	221 000,— [7]
3	Jędrzejów	2 380,—	399 000,—	145 465,60	3 500,—	798 280,—
4	Kielce	42 000,—	—	28 000,—	—	320 250,—

*) Ob. uw. na str. 238.

[1]) W tem budowa kolejki 200 000 mk. [2]) W tem budowa kolejki 250 000 mk. [3]) Studja nad budową drogi. [4]) W tem budowa kolejki 500 000 mk. [5]) W tem budowa kolejki 3 000 000 mk. [6]) W tem budowa kolejki 5 700 000 mk. [7]) Budowa kolejki.

BIBLIOTEKA

DATKI NADZWYCZAJNE

kacja Kupno maszyn, narzędzi i t. p.	Regulacja rzek	Wydatki wojenne: Ogólna suma	W tem: zapomogi na odbudowę	W tem: zapomogi gminom na powinności kwaterunkowe i podw.	Zapomogi słabym finansowo gminom bez wyszczególnienia celu	Spłata pożyczek
44	45	46	47	48	49	50
387 949,—	145 000,—	928 200,—	505 000,—	130 000,—	326 658,—	3 747 241,95
170 992,—	25 000,—	354 000,—	90 000,—	58 000,—	12 658,—	2 077 000,—
—	—	—	—	—	—	250 000,—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	25 000,—	—	—	—	—	300 000,—
—	—	—	—	—	—	147 000,—
—	—	5 000,—	—	5 000,—	—	—
—	—	10 000,—	—	10 000,—	—	20 000,—
—	—	10 000,—	—	10 000,—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	30 000,—	30 000,—	—	—	10 000,—
—	—	—	—	—	—	400 000,—
—	—	8 000,—	—	8 000,—	—	400 000,—
3 000,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
18 887,—	—	—	—	—	12 658,—	—
—	—	226 000,—	—	20 000,—	—	—
—	—	60 000,—	60 000,—	—	—	—
—	—	5 000,—	—	5 000,—	—	—
5 000,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
144 105,—	—	—	—	—	—	550 000,—
—	—	—	—	—	—	—
60 000,—	20 000,—	130 200,—	—	43 000,—	197 000,—	100 000,—
40 000,—	—	5 000,—	—	5 000,—	—	—
—	—	—	—	—	70 000,—	—
.	.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	—	127 000,—	—
—	20 000,—	28 000,—	—	28 000,—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
20 000,—	—	50 000,—	—	—	—	100 000,—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	47 200,—	—	10 000,—	—	—
—	—	112 000,—	105 000,—	7 000,—	111 000—	299 445,01
—	—	—	—	—	20 000,—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	WYDATKI Komuni				
		Na administracje	Budowa i urządzenie szkół	Budowa i urządzenie szpitali	Budowa i urządzenie innych zakł. higienicznych	Budowa nowych dróg
1	2	39	40	41	42	43
5	Kozienice	—	—	—	—	2 681 000,—
6	Końskie	21 000,—	31 500,—	70 000,—	15 960,—	2 310 000,—
7	Miechów	251 300,—	70 000,—	21 000,—	—	—
8	Olkusz	2 100,—	28 000,—	98 000,—	28 000,—	1 345 034,37
9	Opoczno	—	21 000,—	—	—	—
10	Opatów	7 000,—	—	—	70 000,—	1 176 000,[1]
11	Pińczów	420,—	—	70 000,—	—	980 000,—
12	Radom	—	42 000,—	—	—	—
13	Sandomierz	1 050,—	—	—	—	525 000,—
14	Stopnica	35 000,—	—	—	21 000,—	106 050,—
15	Wierzbnik	35 000,—	189 000,—	—	103 320,—	420 000,—
16	Włoszczowa	16 100,—	3 500,—	17 500,—	50 977,08	1 142 750,—
	Woj. lubelskie	**288 300,—**	**645 100,—**	**901 200,—**	**655 780,—**	**12 650 617,03**
1	Biłgoraj	5 600,—	105 000,—	350 000,—	24 500,—	1 497 204,80
2	Biała	40 000,—	45 500,—	—	54 600,—	400 000,—
3	Chełm	1 750,—	42 000,—	—	24 500,—	210 000,—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	1 400,—	2 100,—	—	—	2 104 729,90
6	Janów	10 500,—	—	—	—	—
7	Krasnystaw	—	—	—	—	700 000,—
8	Konstantynów	—	75 000,—	—	25 000,—	201 245,—
9	Lublin	—	—	396 200,—	29 400,—	441 302,96
10	Lubartów	—	—	—	—	—
11	Łuków	6 000,—	50 000,—	—	—	1 442 450,—
12	Puławy	4 200,—	17 500,—	—	—	1 427 594,—
13	Radzyń	15 000,—	—	—	—	—
14	Siedlce	55 000,—	100 000,—	—	—	440 576,37
15	Sokołów	—	128 000,—	155 000,—	10 000,—	138 000,—
16	Tomaszów	.	.	—	—	—
17	Węgrów	45 000,—	—	—	—	981 980,—
18	Włodawa	103 850,—	80 000,—	—	277 780,—	525 000,—
19	Zamość	—	—	—	210 000,—	2 140 614,—
	Woj. białostockie	**213 450,—**	**758 810,—**	**119 700,—**	**139 730,—**	**1 360 500,—**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	118 000,—	50 000,—	—	6 000,—	—
3	Bielsk	8 000,—	584 310,—	29 700,—	—	—
4	Kolno	8 000,—	15 000,—	90 000,—	60 000,—	—
5	Łomża	51 500,—	15 000,—	—	73 730,—	216 000,—
6	Ostrów	—	54 500,—	—	—	544 500,—
7	Ostrołęka	21 000,—	40 000,—	—	—	300 000,—
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	—	—	—	—	300 000,—
12	Wysokie-Mazowieckie	6 950,—	—	—	—	—

[1]) W tem budowa kolejki.

DATKI NADZWYCZAJNE						
kacja		Wydatki wojenne				
Kupno maszyn, narzędzi i t. p.	Regulacja rzek	Ogólna suma	W tem: zapomogi na odbudowę	W tem: zapomogi gminom na powinności kwaterunkowe i podwod.	Zapomogi słabym finansowo gminom bez wyszczególnienia celu	Spłata pożyczek
44	45	46	47	48	49	50
—	—	70 000,—	70 000,—	—	—	—
—	—	—	—	—	84 000,—	15 945,01
—	—	—	—	—	—	245 000,—
—	—	—	—	—	—	28 000, [1]
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	35 000,—	35 000,—	—	—	10 500,—
—	—	7 000,—	—	7 000,—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
65 000,—	100 000,—	332 000,—	310 000,—	22 000,—	6 000,—	255 896,94
—	—	—	—	—	—	—
6 000,—	100 000,—	—	—	—	—	66 500,—
—	—	—	—	—	—	8 821,94
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	120 575,—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	20 000,—	20 000,—	—	—	—
—	—	—	—	—	6 000,—	60 000,—
—	—	20 000,—	10 000,—	10 000,—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
5 000,—	—	12 000,—	—	12 000,—	—	—
54 000,—	—	—	—	—	—	—
—	—	280 000,—	280 000,—	—	—	—
91 957,—	—	—	—	—	—	1 015 000,—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	500 000,—
33 000,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
30 000,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	505 000,—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
28 957,—	—	—	—	—	—	10 000,—

[1]) Wraz z °/o °/o.

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	B. Wyd. nadzw. (c. d.)	Razem wydatki nadzwyczajne	Razem wydatki zwyczajne i nadzwycz.	C. Z A L E	
		Inne			Ogólna suma	W na administrację
1	2	51	52	53	54	55
	B. Król. Kongr. ogółem	**6 501 131,48**	**106 916 346,06**	**244 217 124,87**	**10 319 232,09**	**92 761,88**
	Woj. warszawskie	**2 034 689,62**	**43 609 077,63**	**88 601 200,02**	**2 394 804,22**	**22 707,65**
1	Błonie	40 000,—	3 604 000,—	5 509 169,63	242 299,57	2 050,—
2	Ciechanów	—	30 000,—	1 982 770,—	50 000,—	—
3	Gostynin	—	664 575,—	1 883 176,70	—	—
4	Grójec	10 000,—	2 495 462,—	5 630 585,—	—	—
5	Kutno	46 000,—	947 173,—	3 625 123,63	51 524,67	—
6	Lipno	10 000,—	1 151 000,—	2 994 067,99	—	—
7	Łowicz	20 000,—	840 000,—	2 767 681,45	159 140,—	—
8	Maków	20 000,—	300 000,—	1 464 701,—	—	—
9	MińskMazowiecki	—	187 441,98	2 202 410,98	1 046 326,72	14 242,65
10	Mława	—	1 058 150,—	2 626 850,—	—	—
11	Nieszawa	409 822,62	1 500 443,82	2 753 863,82	—	—
12	Płock	240 000,—	4 358 000,—	7 634 393,—	354 464,—	6 265,—
13	Płońsk	18 867,—	225 367,—	1 256 347,—	1 350,—	150,—
14	Przasnysz	200 000, [1])	896 000,—	2 750 030,—	—	—
15	Pułtusk	—	2596 930,—	4 425 180,61	—	—
16	Radzymin	70 000,—	940 579,83	3 068 676,36	—	—
17	Rawa	137 000,—	479 000,—	2 668 870,64	—	—
18	Rypin	—	2 543 000,—	3 806 167,01	252 293,61	—
19	Sierpc	150 000,—	403 000,—	1 531 775,20	—	—
20	Skierniewice	—	4 781 365,—	6 885 296,—	—	—
21	Sochaczew	263 000,—	7 614 000,—	9 141 500,—	—	—
22	Warszawa	—	3 341 735,—	8 157 061,—	—	—
23	Włocławek	400 000,—	2 651 855,—	3 835 503,—	237 405,65	—
	Woj. łódzkie	**516 270,76**	**22 593 089,30**	**44 808 429,83**	**1 733 326,40**	**4 800,—**
1	Brzeziny	—	2 753 000,—	4 250 405,78	192 522,90	—
2	Kalisz	—	2 148 428,—	4 032 395,42	—	—
3	Koło	50 000,—	507 000,—	1 770 531,—	284 198,—	—
4	Konin					
5	Łask	61 905,—	2 221 905,—	5 391 409,95	—	—
6	Łódź *)	3 000,—	3 427 414,—	4 990 900,—	644 000,—	—
7	Łęczyca	100 000,—	738 000,—	2 649 440,—	—	—
8	Piotrków	148 875,76	1 619 976,86	3 416 765,23	232 027,76	—
9	Radomsko	—	1 503 035,80	3 865 994,79	—	—
10	Sieradz	102 300,—	4 881 091, —	7 760 474,—	—	—
11	Słupce	—	996 000,—	1 949 937,17	158 220,—	—
12	Turek	30 000,—	145 023,64	1 525 043,49	—	—
13	Wieluń	20 190,—	1 652 215,—	3 205 133,—	222 357,74	4 800,—
	Woj. kieleckie	**1 272 755,35**	**18 437 637,41**	**47 220 229,66**	**2 248 670,79**	**19 156,47**
1	Będzin	50 000,—	2 557 000,—	6 577 813,30	—	—
2	Częstochowa	5 000,—	416 000,—	2 319 969,—	—	—
3	Jędrzejów	12 600,—	1 361 225,60	1 912 798,64	—	—
4	Kielce	21 000,—	411 250, —	2 148 480,95	—	—

*) Ob. uw. na str 238.

[1]) Uruchomienie tartaku 100 000 i uruchomienie cegielni 100 000 mk.

GŁÓWNE WYDATKI tem			Niedobór do pokrycia z poprzedniego roku	Razem zaległości i wydatków	D. Różne rozch.
na szkolnictwo i oświatę	na utrzymanie policji	na komunikację			Pozostałość kasowa na rok następny
56	57	58	59	60	61
434 580,58	4 296 079,71	1 615 206,01	268 356,60	254 804 713,56	1 802 430,45
215 650,—	837 593,67	20 650,—	—	90 996 004,24	1 106 561,82
25 000,—	130 099,57	13 150,—	—	5 751 469,20	—
1 500,—	5 999,—	7 500,—	—	2 032 770,—	—
—	—	—	—	1 883 176,70	17 351,40
—	—	—	—	5 630 585,—	—
—	7 548,94	—	—	3 676 648,30	730 760,42
—	—	—	—	2 994 067,99	—
—	159 140,—	—	—	2 926 821,45	—
—	—	—	—	1 464 701,—	7 600,—
171 500,—	177 125,51	364 920,70	—	3 248 737,70	—
—	—	—	—	2 626 850,—	350 850,—
—	—	—	—	2 753 863,82	—
17 650,—	120 275,—	—	—	7 988 857,—	—
—	—	—	—	1 257 697,—	—
—	—	—	—	2 750 030,—	—
—	—	—	—	4 425 180,61	—
—	—	—	—	3 068 676,36	—
—	—	—	—	2 668 870,64	—
—	—	—	—	4 058 460,62	—
—	—	—	—	1 531 775,20	—
—	—	—	—	6 885 296,—	—
—	—	—	—	9 141 500,—	—
—	—	—	—	8 157 061,—	—
—	237 405,65	—	—	4 072 908,65	—
17 500,—	819 723,64	572 578,—	—	46 541 756,23	573 211,57
—	102 587,90	89 935,—	—	4 442 928,68	—
—	—	—	—	4 032 395,42	—
—	137 555,—	146 643,—	—	2 054 729,—	—
.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	5 391 409,95	—
—	308 800,—	336 000,—	—	5 634 900,—	—
—	—	—	—	2 649 440,—	408 132,81
—	—	—	—	3 648 792,99	—
—	—	—	—	3 865 994,79	—
—	—	—	—	7 760 474,—	165 078,76
—	158 220,—	—	—	2 108 157,17	—
—	—	—	—	1 525 043,49	—
17 500,—	113 360,74	—	—	3 427 490,74	—
58 148,58	1 596 008,96	492 375,56	143 487,76	49 612 388,21	12 600,—
—	—	—	—	6 577 813,30	—
—	—	—	—	2 319 969,—	—
—	—	—	—	1 912 798,64	—
—	—	—	—	2 148 480,95	—

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	B. Wyd. nadzw. (c. d.). Inne	Razem wydatków nadzwyczajnych	Razem wydatków zwyczajnych i nadzwycz.	C. ZALE Ogólna suma	W na administrację
1	2	51	52	53	54	55
5	Kozienice	140 000, [1]	2 891 000,—	5 130 843,39	182 957,65	9 568,20
6	Końskie	8 400,	2 556 805,01	3 672 755,19	266 451,50	—
7	Miechów	—	587 300,—	2 891 293,18	361 755,10	—
8	Olkusz	—	1 529 134,32	3 156 172,37	180 345,79	1.509,82
9	Opoczno	—	21 000,—	1 306 410,61	—	—
10	Opatów	126 000,—	1 379 000,—	4 352 420,10	427 308,—	—
11	Pińczów	—	1 050 420,—	1 882 421,—	—	—
12	Radom	871 255,35	913 255,35	3 172 282,86	—	—
13	Sandomierz	—	571 550,—	1 910 663.43	23 059,05	4 059,05
14	Stopnica	10 500,	186 550,—	1.510 453,37	457 134,30	—
15	Wierzbnik	—	747 320,—	2 773 808,18	—	—
16	Włoszczowa	28 000,—	1 258 827,08	2 501 644,09	49 659,40	4 019,40
	Woj. lubelskie	2 421 430,75	18 321 404,72	44 953 718,17	2 892 743,65	39 972,23
1	Biłgoraj	259 945,—	2 242 249,80	4 002 768,43	153 359,99	—
2	Biała	5 000,—	651 100,—	2 227 309,13	282 936,77	14 541,70
3	Chełm	980 000, [2]	1 324 750,—	2 597 891,10	—	—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	—	2 117 051,84	3 386 793,38	234 592,40	—
6	Janów	—	10 500,—	1 437 902,73	319 664,96	—
7	Krasnystaw	7 700,—	707 700,—	1 911 732 90	—	—
8	Konstantynów	203 900,—	505 145,—	1 273 118 9	717 901,97	—
9	Lublin	89 600, [3]	1 077 077,96	4 373 842,8	—	—
10	Lubartów	10 500,—	10 500,—	721 900,18	194 368,96	20 229,53
11	Łuków	17 000,—	1 515 450,—	3 214 000,—	50 000,—	—
12	Puławy	—	1 449 294,—	2 707 681,81	492 304,41	—
13	Radzyń	—	35 000,—	1 077 151,27	133 200,—	—
14	Siedlce	141 600,—	803 176,37	2 765 465,52	206 639,19	—
15	Sokołów	129 580,—	580 580,—	1 754 090,—	16 340,—	—
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	26 605,75	1 070 285,75	2 910 074,75	—	—
18	Włodawa	550 000,—	1 590 630,—	4 043 704,07	91 435,—	4 200,—
19	Zamość	—	2 630 614,—	4 548 291,10	—	—
	Woj. białostockie	255 990,—	3 955 137,	18 633 547,19	1 049 687,03	6 126,53
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	30 000,—	704 000,—	3 761 460,—	—	—
3	Bielsk	—	655 010.—	3 003 000,—	—	—
4	Kolno	55 000,—	228 000,	1 605 496,84	148 940,50	4 120,—
5	Łomża	10 990 —	397 220.—	3 357 430 —	898 740,—	—
6	Ostrów	—	599 000,	2 077 340,—	—	—
7	Ostrołęka	20 000,—	886 000,—	2 332 959,10	—	—
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	140 000,—	440 000,—	1 472 698,43	—	—
12	Wysokie Mazowieckie	—	45 907,—	1 023 162,82	2 006,53	2 006,53

[1]) Budowa — uruchomienie cegielni; — [2]) Na uruchomienie wytwórni i budowę kolejki bez wyszczególnienia; — [3]) Budowa 2-ch cegielni i pieca wapiennego.

GŁ. WYDATKI			Niedobór do pokrycia z poprzedniego roku	Razem zaległości i wydatków	D. Różne rozch.
tem					Pozostałość kasowa na rok następny
na szkolnictwo i oświatę	na utrzymanie policji	na komunikację			
56	57	58	59	60	61
14 140,—	144 613,—	279 111,46	—	5 613 801,04	12 600,—
—	266 451,50	—	—	3 939 206,69	—
—	213 831,80	147 923,30	—	3 253 048,28	—
4 808,58	132 971,16	—	121 003,76	3 457 521,92	—
—	—	—	—	1 306 410,61	—
17 500,—	409 808,—	—	—	4 779 728,10	—
—	—	—	—	1 882 421,—	—
—	—	—	—	3 172 282,86	—
11 200,—	—	1 400,—	—	1 933 722,48	—
—	393 193,50	63 940,80	22 484,—	1 990 071,67	—
—	—	—	—	2 773 808,18	—
10 500,—	35 140,—	—	—	2 551 303,49	—
115 282,—	**940 932,94**	**529 602,45**	**124 868,84**	**47 971 330,66**	**78 457,06**
—	88 173,58	65 186,41	62 610,80	4 218 739,22	—
25 390,—	—	207 883,45	—	2 510 245,90	—
—	—	—	—	2 597 891,10	—
.	.	.	.	.	.
25 900,—	147 582,40	—	—	3 621 385,78	—
38 367,—	127 204,—	117 987,59	—	1 757 567,69	—
—	—	—	—	1 911 732,90	—
—	80 609,06	—	62 258,04	2 053 278,93	—
—	—	—	—	4 373 842,88	—
5 600,—	11 148,90	11 690,—	—	916 269,14	—
—	—	—	—	3 264 000,—	—
—	233 975,—	39 620,—	—	3 199 986,22	—
—	133 200,—	—	—	1 210 351,27	—
5 650,—	119 030,—	—	—	2 972 104,71	17 943,34
14 375,—	—	—	—	1 770 430,—	60 513,72
.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	2 910 074,75	—
—	—	87 235,—	—	4 135 139,07	—
—	—	—	—	4 548 291,10	—
28 000,—	**101 820,50**	—	—	**19 683 234,22**	**31 600,—**
.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	3 761 460,—	31 600,—
—	—	—	—	3 003 000,—	—
28 000,—	101 820,50	—	—	1 754 437,34	—
—	—	—	—	4 256 170,—	—
—	—	—	—	2 077 340,—	—
—	—	—	—	2 332 959,10	—
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
—	—	—	—	1 472 698,43	—
—	—	—	—	1 025 169,35	—

TABLICA 1 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	D. RÓŻNE ROZCHODY (c. d.)				Razem różne rozchody	Razem wydatki, zaległości i różne rozchody
		Depozyty	Sumy przejściowe	Zaliczenia i pożyczki	Udziały		
1	2	62	63	64	65	66	67
	B. Król. Kongr.	**895 749,85**	**8 356 832,09**	**7 347 544,32**	**818 864,69**	**19 221 421,40**	**274 026 134,96**
	Woj. warszawskie	—	**1 257 054,57**	**1 470 544,32**	**240 100,—**	**4 074 260,71**	**95 070 264,95**
1	Błonie	—	74 500, [1])	50 000,—	10 000,—	134 500,—	5 885 969,20
2	Ciechocinek	—	40 000,—	10 000,—	—	50 000,—	2 082 770,—
3	Gostynin	—	45 300,—	384 044,32	—	446 695,72	2 329 872,42
4	Grojec	—	80 000,—	—	—	80,000.—	5 710 585,—
5	Kutno	—	151 560, [2])	100 000,—	10 000,—	992 320,42	4 668 968,72
6	Lipno	—	58 000,—	—	15 100,—	73 100,—	3 067 167,99
7	Łowicz	—	38 378,55	—	—	38 378,55	2 965 200,—
8	Maków	—	29 724,—	—	25 000,—	62 324,—	1 527 025,—
9	Mińsk Mazowiecki	—	36 752,10 [1])	50 000,—	20 000,—	106 752,10	3 355 489,80
10	Mława	—	30 000,—	15 000,—	—	395 850,—	3 022 700,—
11	Nieszawa	—	62 239,68	—	10 000,—	72 239,68	2 826 103,50
12	Płock	—	71 062,—	100 000,—	—	471 062,—	8 459 919,—
13	Płońsk	—	48 286,—	6 500,—	—	54 786,—	1 312 483,—
14	Przasnysz	—	30 000,—	—	—	30,000,—	2 780 030,—
15	Pułtusk	—	52 000,—	25 000,—	—	77 000,—	4 502 180,61
16	Radzymin	—	35 191,87	20 000,—	10 000,—	65 191,87	3 133 868,23
17	Rawa	—	40 953,33	—	100 000,—	140 953 33	2 809 823,97
18	Rypin	—	52 550,77	—	30 000,—	82 550,77	4 141 011,39
19	Sierpc	—	38 400,—	—	—	38 400,—	1 570 175,20
20	Skierniewice	—	24 000,—	—	10 000,—	34 000,—	6 919 296,—
21	Sochaczew	—	32 250,—	50 000,—	—	82 250,—	9 223 750,—
22	Warszawa	—	101 235,66	—	—	101 235,66	8 258 296,66
23	Włocławek	—	84 670,61	360 000,—	—	444 670,61	4 517 579,26
	Woj. łódzkie	—	**691 679,65**	**2 107 000,—**	**37 075,—**	**3 408 966,22**	**49 950 722,45**
1	Brzeziny	—	20 551,32	64 000,—	25 000.—	109 551,32	4 552 480,—
2	Kalisz	—	63 824,76	300 000,—	—	363 824,76	4 396 220,18
3	Koło	—	41 000,—	—	—	41 000,—	2 095 729,—
4	Konin	.	.	.	.	.	.
5	Łask	—	35 000,—	30 000,—	—	65 000,—	5 456 409,95
6	Łódź *)	—	23 000,—	210 000,—	—	233 000.—	5 867 900,—
7	Łęczyca	—	64 676,—	8 000,—	—	480 808,81	3 130 248,81
8	Piotrków	—	119 837,42	1 400 000,—	12 075,—	1 531 912,42	5 180 705,41
9	Radomsk	—	153 655,25	—	—	153 655,25	4 019 650,04
10	Sieradz	—	50 000,—	40 000,—	—	255 078,76	8 015 552,76
11	Słupca	—	11 000,—	50 000,—	—	61 000,—	2 169 157,17
12	Turek	—	49 380,24	—	—	49 380,24	1 574 423,73
13	Wieluń	—	59 754,66 [3])	5 000,—	—	64 754,66	3 492 245,40
	Woj. kieleckie	**420 660,20**	**4 629 563,68**	**1 393 000,—**	**319 560,—**	**6 775 383,88**	**56 387 772,09**
1	Będzin	50 000,—	3 370 000, [3])	—	50 000,—	3 470 000,—	10 047 813,30
2	Częstochowa	—	37 500,—	—	10 000,—	47 500,—	2 367 469,—
3	Jędrzejów	—	92 841,70	—	—	92 841,70	2 005 640,34
4	Kielce	4 200,—	71 447,25	245 000,—	67 060,—	387 707,25	2 536 188,20

*) Ob. uw. na str. 238. [1]) Wraz z zaległemi [2]) 2 raty fund. wyrówn. [3]) W tem 3 350 000 mk. stanowią wpływy z podatku od wydobytego węgla, przekazane do podziału między gminy.

Nr porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	D. RÓŻNE ROZCHODY (c. d.)				Razem różne rozchody	Razem wydatki, zaległości i różne rozchody
		Depozyty	Sumy przejściowe	Zaliczenia i pożyczki	Udziały		
1	2	62	63	64	65	66	67
5	Kozienice	—	63 000,—[1]	70 000,—	—	145 600,—	5 759 401,04
6	Końskie	—	73 489,28	—	—	73 489,28	4 012 695,97
7	Miechów	—	88 666,67	—	—	88 666,67	3 341 714,95
8	Olkusz	366 460,20	25 200,—	—	10 500,—	402 160,20	3 859 682,12
9	Opoczno	—	88 747,25	350 000,—	140 000,—	578 747,25	1 885 157,86
10	Opatów	—	195 925,80	28 000,—	—	223 925,80	5 003 653,90
11	Pińczów	—	124 347,70	—	—	124 347,70	2 006 768,70
12	Radom	—	62 428,09	700 000,—	—	762 428,09	3 934 710,95
13	Sandomierz	—	106 609,65	—	—	106 609,65	2 040 332,13
14	Stopnica	—	101 500,—	—	28 000,—	129 500,—	2 119 571,67
15	Wierzbnik	—	92 007,69	—	—	92 007,69	2 865 815,87
16	Włoszczowa	—	35 852,60	—	14 000,—	49 852,60	2 601 156,09
	Woj. lubelskie	**475 089,65**	**1 140 221,69**	**2 201 000,—**	**177 129,69**	**4 071 898,09**	**52 043 228,75**
1	Biłgoraj	329 483,70	20 605,90	182 000,—	13 129,69	545 219,29	4 763 958,51
2	Biała	—	26 410,—	15 000,—	—	41 410,—	2 551 655,90
3	Chełm	—	107 359,70	—	—	107 359,70	2 705 250,80
4	Garwolin	.	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	—	109 855,20	—	—	109 855,20	3 731 240,98
6	Janów	—	77 898,10	105 000,—	14 000,—	196 898,10	1 954 465,79
7	Krasnystaw	—	132 387,50[1]	140,000,—	—	272 387,50	2 184 120,40
8	Konstantynów	—	35 022,42	—	5 000,—	40 022,42	2 093 301,35
9	Lublin	145 605,95	152 287,50	189 000,—	—	486 893,45	4 860 736,33
10	Lubartów	—	72 717,40	—	—	72 717,40	988 986,54
11	Łuków	—	41 000,—	—	25 000,—	66 000,—	3 330 000,—
12	Puławy	—	168 363,75[1]	70 000,—	—	238 363'75	3 438 349,97
12	Radzyń	—	35 825,—	—	5 000,—	40 825,—	1 251 176,27
14	Siedlce	—	32 500,—	—	25 000,—	75 443,34	3 047 548,05
15	Sokołów	—	35 546,40	—	—	96 060,12	1 866 490,12
16	Tomaszów	.	.	.	.	.	.
17	Węgrów	—	25 562,28	—	—	25 562,28	2 935 637,03
18	Włodawa	—	26 860,93	1 500 000,—	20 000,—	1 546 860,93	5 682 000,—
19	Zamość	—	40 019,61	—	70 000,—	110 019,61	4 658 310,71
	Woj. białostockie	**—**	**638 312,50**	**176 000,—**	**45 000,—**	**890 912,50**	**20 574 146,72**
1	Augustów	.	.	.	.	.	.
2	Białystok	—	340 500,—	—	—	372 100,—	4 133 560,—
3	Bielsk	—	50 000,—	—	—	50 000,—	3 053 000,—
4	Kolno	—	46 455,—[1]	—	10 000,—	56 455,—	1 810 892,34
5	Łomża	—	48 300,—	14 000,—	5 000,—	67 300, -	4 323 470,—
6	Ostrów	—	40 000,—	162 000,—	—	202 000, -	2 279 340,—
7	Ostrołęka	—	28 445,50	—	10 000,—	38 445,50	2 371 404,60
8	Sejny	.	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	—	37 000,—	—	—	37 000,—	1 509 698,43
12	Wysokie-Mazow.	—	47 612,—[1]	—	20 000,—	67 612,—	1 092 781,35

[1]) Wraz z zaległemi.

TABLICA 2.

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	D O C H O D Y				
		A. D O C H O D Y				
		Podatki			Opła	
		Ogólna suma	W tem		Ogólna suma	W
			bezpośrednie	pośrednie		administracyjne
1	2	3	4	5	6	7
	B. Król. Kongr. ogółem	**55 737 122,90**	**54 321 603,26**	**1 415 519,64**	**2 524 571,61**	**252 996,90**
	Woj. warszawskie . .	**17 774 803,42**	**17 225 003,42**	**549 800,—**	**819 165,50**	**88 432,50**
	Błonie	599 160,—	599 160,—	—	35 420,—	420,—
1	Ciechanów	316 000,—	316 000,—	—	20 000,—	—
2	Gostynin	448 416,52	448 416,52	—	10 000,—	—
3	Grójec	665 800,—	615 800,—	50 000,—	50 000,—	—
4	Kutno	696 273,34	696 273,34	—	10 540,—	540,—
5	Lipno	1 023 500,—	873 500,—	150 000,—	127 772,50	67 772,50
6	Łowicz	754 044,33	754 044,33	—	10 000,—	—
7	Maków	476 551,—	476 551,—	—	43 000,—	18 000,—
8	Mińsk Mazowiecki . .	362 572,30	362 572,30	—	20 000,—	—
9	Mława	574 700,—	574 700,—	—	50 000,—	—
10	Nieszawa	809 304,83	808 304,83	1 000,—	7 500,—	1 500,—
11	Płock	1 352 587,—	1 352 587,—	—	100 000,—	—
12	Płońsk	289 856,—	289 856,—	—	6 000,—	—
13	Przasnysz	200 450,—	199 750,—	700,—	5 000,—	—
14	Pułtusk	403 000,—	403 000,—	—	30 000,—	—
15	Radzymin	935 532,62	935 532,62	—	50 000,—	—
16	Rawa	1 701 949,82	1 401 849,82	300 100,—	12 200,—	200,—
17	Rypin	803 202,07	755 202,07	48 000,—	65 000,—	—
18	Sierpc	861 244,—	861 244,—	—	8 000,—	—
19	Skierniewice	555 560,—	555 560,—	—	28 000,—	—
20	Sochaczew	543 250,—	543 250,—	—	27 000,—	—
21	Warszawa	1 024 667,—	1 024 667,—	—	53 733,—	—
22	Włocławek	2 377 182,59	2 377 182,59	—	50 000,—	—
23						
	Woj. łódzkie	**9 165 192,95**	**9 128 192,95**	**37 000,—**	**613 756,50**	**59 400,—**
1	Brzeziny	422 265,97	420 465,97	1 800,—	57 000,—	8 000,—
2	Kalisz	438 526,33	438 526,33	—	85 000,—	—
3	Koło	832 266,51	816 266,51	16 000,—	15 000,—	—
4	Konin					
5	Łask	757 800,—	756 600,—	1 200,—	68 000,—	16 000,—
6	Łódź	328 900,—	325 900,—	3 000,—	5 000,—	—
7	Łęczyca	1 574 818,—	1 574 818,—	—	90 400,—	22 400,—
8	Piotrków	904 533,99	904 533,99	—	175 000,—	—
9	Radomsko	981 789,69	981 789,69	—	10 356,50	—
10	Sieradz	1 425 605,—	1 425 605,—	—	38 000,—	3 000,—
11	Słupca	235 812,—	235 812,—	—	22 000,—	10 000,—
12	Turek	630 675,46	615 675,46	15 000,—	18 000,—	—
13	Wieluń	632 200,—	632 200,—	—	30 000,—	—
	Woj. kieleckie . . .	**11 710 491,52**	**10 974 271,88**	**736 219,64**	**395 879,70**	**22 050,70**
1	Będzin	1 241 000,—	571 000,—	670 000,—	35 000,—	—
2	Częstochowa	554 540,—	554 540,—	—	13 000,—	—
3	Jędrzejów	640 268,64	592 249,—	48 019,64	50 400,—	11 200,—
4	Kielce	746 150,30	746 150,30	—	35 350,—	350,—

CHODY ZWYCZAJNE	Monopole					
ty tem		Wtem				
		dodatki do cen monopoli państwowych				monopole handlowe powiat.
dodatek do państw. opłaty stemplowej od obrot. maj. nieruch. 1%	Ogólna suma	cukier	nafta	sól	węgiel	
8	9	10	11	12	13	14
2 271 574,71	**19 328 434,73**	**8 166 529,80**	**2 628 090,10**	**3 533 340,60**	**4 413 314,23**	**180 000,—**
730 733,—	**4 646 740,83**	**2 059 740,—**	**611 200,—**	**836 440,—**	**1 139 360,83**	**—**
35 000,—	219 000,—	90 000,—	33 000,—	60 000,—	36 000,—	—
20 000,—	164 000,—	72 000,—	36 000,—	32 000,—	24 000,—	—
10 000,—	63 240,—	13 500,—	12 500,—	32 240,—	5 000,—	—
50 000,—	170 000,—	100 000,—	25 000,—	10 000,—	35 000,—	—
10 000,—	242 600,—	112 800,—	24 200,—	19 200,—	86 400,—	—
60 000,—	156 000,—	100 000,—	10 000,—	20 000,—	26 000,—	—
10 000,—	297 000,—	72 000,—	25 000,—	50 000,—	150 000,—	—
25 000,—	64 000,—	16 000,—	14 000,—	32 000,—	2 000,—	—
20 000,—	196 040,—	78 240,—	44 800,—	60 000,—	13 000,—	—
50 000,—	190 000,—	40 000,—	25 000,—	30 000,—	95 000,—	—
6 000,—	416 360,83	145 200,—	150 000,—	35 000,—	86 160,83	—
100 000,—	170 000,—	60 000,—	30 000,—	60 000,—	20 000,—	—
6 000,—	286 000,—	100 000,—	50 000,—	36 000,—	100 000,—	—
5 000,—	88 000,—	52 000,—	10 000,—	20 000,—	6 000,—	—
30 000,—	300 000,—	210 000,—	14 000,—	66 000,—	10 000,—	—
50 000,—	96 400,—	46 000,—	16 500,—	31 500,—	2 400,—	—
12 000,—	116 000,—	80 000,—	10 000,—	20 000,—	6 000,—	—
65 000,—	141 200,—	90 000,—	11 200,—	8 000,—	32 000,—	—
8 000,—	136 800,—	84 000,—	12 000,—	36 000,—	4 800,—	—
28 000,—	338 000,—	60 000,—	8 000,—	30 000,—	240 000,—	—
27 000,—	138 600,—	78 000,—	15 000,—	36 000,—	9 600,—	—
53 733,—	475 000,—	240 000,—	15 000,—	90 000,—	130 000,—	—
50 000,—	182 500,—	120 000,—	20 000,—	22 500,—	20 000,—	—
554 356,50	**3 331 739,—**	**1 372 500,—**	**402 416,—**	**426 983,—**	**574 840,—**	**180 000,—**
49 000,—	322 645,—	140 000,—	11 245,—	38 000,—	133 400,—	—
85 000,—	425 640,—	192 000,—	80 640,—	36 000,—	117 000,—	—
15 000,—	195 000,—	120 000,—	12 000,—	3 000,—	60 000,—	—
52 000,—	211 680,—	132 000,—	30 000,—	44 880,—	4 800,—	—
5 000,—	179 000,—	118 000,—	46 000,—	—	15 000,—	—
68 000,—	375 000*)					
175 000,—	227 500,—	80 500,—	63 000,—	63 000,—	21 000,—	—
10 356,50	279 720,—	107 800,—	34 720,—	67 200,—	70 000,—	—
35 000,—	402 672,—	192 000,—	4 032,—	18 000,—	8 640,—	180 000,—
12 000,—	270 903,—	19 000,—	105 000,—	66 903,—	80 000,—	—
18 000,—	165 979,—	79 200,—	5 779,—	66 000,—	15 000,—	—
30 000,—	276 000,—	192 000,—	10 000,—	24 000,—	50 000,—	—
373 829,—	**6 245 572,62**	**2 532 635,20**	**633 708,62**	**1 001 108,80**	**2 078 120,—**	**—**
35 000,—	1 681 000,—	250 000,—	20 000,—	70 000,—	1 341 000,—	—
13 000,—	406 000,—	160 000,—	36 000,—	20 000,—	190 000,—	—
39 200,—	265 440,—	120 960,—	50 400,—	26 880,—	67 200,—	—
35 000,—	240 800,—	100 800,—	28 000,—	42 000,—	70 000,—	—

*) Bez wyszczególnienia.

TABLICA 2 (c. d).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	D O A. D O C H O D Y			D O Y	
		P o d a t k i			O p ł a	
		Ogólna suma	W t e m		Ogólna suma	W administracyjne
			bezpośrednie	pośrednie		
1	2	3	4	5	6	7
5	Kozienice	479 627,66	475 427,66	4 200,—	38 500,—	3 500,—
6	Końskie	709 838,59	709 838,59	—	700,—	—
7	Miechów	678 487,83	678 487,83	—	16 100,—	—
8	Olkusz	629 370,—	629 370,—	—	56 000,—	—
9	Opoczno	713 139.55	711 739,55	1 400,—	4 200,—	2 100,—
10	Opatów	1 538 906,60	1 538 906,60	—	57 449,—	2 100,—
11	Pińczów	463 766,35	463 766,35	—	35 000,—	—
12	Radom	421 759,21	421 759,21	—	17 500,70	0,70
13	Sandomierz	563 555,83	561 455,83	2 100,—	4 200,—	700,—
14	Stopnica	746 204,90	735 704,90	10 500,—	7 000,—	—
15	Wierzbnik	1 085 938,99	1 085 938,99	—	280,—	—
16	Włoszczowa	497 937,07	497 937,07	—	25 200,—	2 100,—
	Woj. lubelskie	**12 365 246,71**	**12 313 746,71**	**51 500,—**	**480 475,21**	**22 000,—**
1	Biłgoraj	533 102,50	533 102,50	—	21 000,—	—
2	Biała	240 810,50	240 810,50	—	15 000,—	—
3	Chełm	596 506,40	554 506,40	42 000.—	84 000,—	—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	670 317,43	663 317,43	7 000,—	6 955,31	—
6	Janów	1 463 308,70	1 463 308,70	—	700,—	—
7	Krasnystaw	497 795,20	497 795,20	—	14 000,—	—
8	Konstantynów	750 599,44	750 599,44	—	2 500,—	—
9	Lublin	814 380,65	814 380,65	—	203 000,—	21 000,—
10	Lubartów	266 047,60	266 047,60	—	319,90	—
11	Łuków	739 000,—	736 500,—	2 500,—	37 000,—	—
12	Puławy	662 545,56	662 545,56	—	7 000,—	—
13	Radzyń	674 270,—	674 270,—	—	5 000,—	—
14	Siedlce	1 013 601,46	1 013 601,46	—	13 000,—	1 000,—
15	Sokołów	374 798,05	374 798,05	—	2 000,—	—
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	1 219 009,06	1 219 009,06	—	14 000,—	—
18	Włodawa	548 692,07	548 692,07	—	20 000,—	—
19	Zamość	1 300 462,09	1 300 462,09	—	35 000,—	—
	Woj. białostockie	**4 721 388,30**	**4 680 388,30**	**41 000,—**	**235 294,70**	**81 113,70**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	1 284 104,—	1 283 104,—	1 000,—	2 000,—	1 000,—
3	Bielsk	619 000,—	619 000,—	—	60 000,—	20 000,—
4	Kolno	352 230,—	312 230,—	40 000,—	9 000,—	—
5	Łomża	852 170,—	852 170,—	—	60 000,—	—
6	Ostrów	390 500,—	390 500,—	—	14 000,—	10 000,—
7	Ostrołęka	506 040,40	506 040,40	—	37 113,70	25 113,70
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	273 000,—	273 000,—	—	37 000,—	25 000,—
12	Wysokie Mazowieckie	444 343,90	444 343,90	—	16 181,—	—

C H O D Y Z W Y C Z A J N E ty tem dodatek do państw. opłaty stemplowej od obrot. maj. nieruch. 1%	Monopole W tem Ogólna suma	W tem dodatki do cen monopoli państwowych cukier	nafta	sól	węgiel	monopole handlowe powiat.
8	9	10	11	12	13	14
35 000,—	321 720,—	210 000,—	35 000,—	75 040,—	1 680,—	—
700,—	422 252,60	260 820,—	14 432,60	84 000,—	63 000,—	—
16 100,—	375 891,60	211 680,—	39 508,—	78 713,60	45 990,—	—
56 000,—	280 000,—	105 000,—	35 000,—	35 000,—	105 000,—	—
2 100,—	215 616,80	130 611,60	21 630,—	56 375,20	7 000,—	—
55 349,—	474 250,—	176 400,—	100 800,—	112 000,—	85 050,—	—
35 000,—	288 400,—	140 000,—	42 000,—	98 000,—	8 400,—	—
17 500,—	250 611,20	140 011,20	35 000,—	50 400,—	25 200,—	—
3 500,—	205 800,—	105 000,—	21 000,—	44 800,—	35 000,—	—
7 000,—	158 200,02	87 500,—	24 500,02	33 600,—	12 600,—	—
280,—	367 500,—	152 600,—	100 800,—	107 100,—	7 000,—	—
23 100,—	292 090,40	181 252,40	29 638,—	67 200,—	14 000,—	—
458 475,21	**3 126 634,70**	**1 382 846,60**	**538 479,40**	**769 748,80**	**435 559,90**	—
21 000,—	212 800,—	75 600,—	70 000,—	67 200,—	—	—
15 000,—	168 274,40	50 000,—	16 934,40	85 740,—	15 600,—	—
84 000,—	240 972,90	50 400,—	16 065,—	28 000,—	146 507,90	—
6 955,31	141 738,80	103 672,80	17 444,—	19 320,—	1 302,—	—
700,—	226 800,—	126 000,—	14 000,—	86 800,—	—	—
14 000,—	210 509,60	90 134,80	35 910,—	77 464,80	7 000,—	—
2 500,—	32 450,—	21 860,—	2 240,—	8 250,—	100,—	—
182 000,—	497 000,—	70 000,—	182 000,—	63 000,—	182 000,—	—
319,90	69 300,—	36 400,—	18 200,—	14 700,—	—	—
37 000,—	137 400,—	75 000,—	12 000,—	30 000,—	20 400,—	—
7 000,—	289 800,—	135 800,—	58 800,—	67 200,—	28 000,—	—
5 000,—	78 000,—	60 000,—	5 000,—	5 000,—	8 000,—	—
12 000,—	120 000,—	60 000,—	9 000,—	42 000,—	9 000,—	—
2 000,—	172 400,—	120 000,—	20 000,—	24 000,—	8 400,—	—
14 000,—	105 139,—	61 179,—	3 886,—	37 074,—	3 000,—	—
20 000,—	66 000,—	20 000,—	15 000,—	30 000,—	1 000,—	—
35 000,—	358 050,—	226 800,—	42 000,—	84 000,—	5 250,—	—
154 181,—	**1 977 747,58**	**818 808,—**	**442 286,08**	**499 060,—**	**185 433,50**	—
1 000,—	16 000,—	5 000,—	5 000,—	1 000,—	5 000,—	—
40 000,—	760 000,—	200 000,—	300 000,—	260 000,—	—	—
9 000,—	87 302,40	37 440,—	12 902,40	36 960,—	—	—
60 000,—	257 160,—*)	96 000,—	50 000,—	72 000,—	7 000,—	—
4 000,—	242 000,—	120 000,—	12 000,—	60 000,—	50 000,—	—
12,000,—	196 400,—	72 000,—	8 400,—	37 500,—	78 500,—	—
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
12 000,—	240 000,—	200 000,—	30 000,—	10.000,—	—	—
16 181,—	178 885,18	88 368,—	23 983,68	21 600,—	44 933,50	—

*) W tem dochód z różnicy cen na soli, cukrze i nafcie.

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	A. DOCHODY Dochody z przedsiębiorstw we własnym				
		Ogólna suma	W tem Biuro porad prawnych	gazeta powiat.	cegielnie, piece wapienne i t. p.	Biuro handlowe
1	2	15	16	17	18	19
	B. Król. Kongr. ogółem	**12 744 440,61**	**112 680,—**	**210 780,—**	**1 987 906,—**	**8 820 485,11**
	Woj. warszawskie	**6 493 348,92**	**3 200,—**	**48 500,—**	**1 053 980,—**	**4 356 558,92**
1	Błonie	546 150,—	—	—	—	246 150,—
2	Ciechanów	180 000,—	—	—	—	180 000,—
3	Gostynin	290 500,—	300,—	—	—	180 000,—
4	Grójec	575 000,—	—	—	—	445 000,—
5	Kutno	1 107 640,—	500,—	—	—	727 140,—
6	Lipno	—	—	—	—	—
7	Łowicz	723 370,92	—	—	—	723 370,92
8	Maków	100 000,—	—	—	—	100 000,—
9	Mińsk Mazowiecki	—	—	—	—	—
10	Mława	486 000,—	—	—	126 000,—	360 000,—
11	Nieszawa	—	—	—	—	—
12	Płock	410 088,—	—	—	—	392 088,—
13	Płońsk	—	—	—	—	—
14	Przasnysz	927 980,—	—	—	927 980,—	—
15	Pułtusk	90 500,—	—	500,—	—	90 000,—
16	Radzymin	234 720,—	—	—	—	141 810,—
17	Rawa	100 000,—	—	—	—	100 000,—
18	Rypin	—	—	—	—	—
19	Sierpc	—	—	—	—	—
20	Skierniewice	2 400,—	2 400,—	—	—	—
21	Sochaczew	330 000,—	—	—	—	330 000,—
22	Warszawa	289 000,—	—	48 000,—	—	341 000,—
23	Włocławek	—	—	—	—	—
	Woj. łódzkie	**1 914 980,15**	**5 700,—**	**20 280,—**	**—**	**1 528 932,65**
1	Brzeziny	155 700,—	5 700,—	—	—	150 000,—
2	Kalisz	335 132,65	—	—	—	335 132,65
3	Koło	100 000,—	—	—	—	100 000,—
4	Konin	.	.	.	.	.
5	Łask	161 800,—	—	—	—	161 800,—
6	Łódź	—	—	—	—	—
7	Łęczyca	—	—	—	—	—
8	Piotrków	120 400,—	—	—	—	—
9	Radomsko	—	—	—	—	—
10	Sieradz	529 280,—	—	20 280,—	—	506 000,—
11	Słupca	186 800,—	—	—	—	176 000,—
12	Turek	15 000,—	—	—	—	—
13	Wieluń	310 867,50	—	—	—	100 000,*)
	Woj. kieleckie	**848 189,54**	**—**	**12 000,—**	**—**	**808 189,54**
1	Będzin	—	—	—	—	—
2	Częstochowa	12 000,—	—	12 000,—	—	—
3	Jędrzejów	—	—	—	—	—
4	Kielce	—	—	—	—	—

*) Netto.

CHODY ZWYCZAJNE zarządzie		Zwroty kosztów				
			W tem			
inne	Z kapitałów i dzierżaw	Ogólna suma	za utrzymanie w szpitalach, przytułkach i t. p.	za korzystanie z łaźni i t. p.	za kontrole artykułów spożywczych	na utrzymanie dróg w wysokości 20% (adjacenci)
20	21	22	23	24	25	26
612 589,50	**319 340,42**	**20 953 569,88**	**5 400 103,22**	**197 790,—**	**253 895,95**	**11 767 913,86**
1 031 110,—	**51 340,12**	**7 359 053,72**	**2 071 306,22**	**79 300,—**	**50 395,95**	**4 186 768,80**
300 000,—	—	177 558,—	—	—	—	126 558,—
—	—	193 000,—	60 000,—	—	—	128 000,—
110 200,—	1 700,—	141 785,—	—	—	—	58 700,—
130 000,—	880,—	621 025,—	—	—	—	331 920,—
380 000,—	1 200,—	404 554,22	243 122,22	—	—	141 432,—
—	—	444 400,—	247 400,—	6 000,—	16 000,—	174 000,—[3]
—	5 000,—	227 245,95	200 000,—	—	17 245,95	—
—	—	232 100,—	60 000,—	—	—	86 100,—
—	—	369 532,40	200 000,—	55 800,—	—	108 732,40
—	5 500,—	80 640,—	—	1 500,—	—	55 140,—
—	9 822,62	179 506,—	50 000,—	—	—	79 506,—
18 000,—	—	400 000,—	150 000,—	12 000,—	—	238 000,—
—	—	223 000,—	100 000,—	—	—	120 000,—
—	—	55 300,—	—	400,—	—	54 900,—
—	—	1 098 500,—	500,—	—	—	968 000,—[4]
92 910,—	1 000,—	416 171,75	68 404,—	—	—	224 675,—
—	14 000,—	354 060,40	150 000,—	—	—	204 060,40
—	1 237,50	230 100,—	151 200,—	—	—	72 000,—
—	—	124 720,—	63 000,—	3 600,—	—	55 120,—
—	1 000,—	423 779,—	199 930,—	—	2 400,—	212 349,—
—	10 000,—	209 500,—	127 750,—	—	4 750,—	72 000,—
—	—	610 000,—	—	—	10 000,—	600 000,—
—	—	142 576,—	—	—	—	75 576,—
360 067,50	**182 822,60**	**3 284 294,88**	**1 013 387,—**	**103 000,—**	**163 500,—**	**1 652 532,68**
—	—	271 955,11	65 430,—	3 200,—	600,—	143 675,11
—	1 200,—	228 739,59	700,—	5 800,—	4 000,—	188 239,59
—	2 180,—	92 203,—	—	—	—	89 703,—
.	.	.	.	.	.	.
—	600,—	496 453,23	232 298,50	—	—	244 154,73
—	—	457 000,—	36 000,—	72 000,—	117 000,—	207 000,—
—	8 660,—	249 825,20	20 000,—	—	—	70 000,—
120 400,—	154 000,—	129 403,40	—	—	28 000,—	101 403,40
—	—	481 630,38	275 628,50	—	—	206 001,88
3 000,—	7 517,—	358 738,—	146 950,—	15 000,—	13 900,—	144 888,—
10 800,—	—	97 628,—	30 000,—	—	—	57 628,—
15 000,—[1]	600,—	98 093,97	—	—	—	93 093,97
210 867,50[2]	8 065,60	322 625,—	206 380,—	7 000,—	—	106 745,—
28 000,—	**71 142,50**	**4 699 736,56**	**809 000,—**	—	—	**2 823 153,06**
—	—	691 360,—	366 360,—	—	—	300 000,—
—	600,—	582 100,—	75 000,—	—	—	507 100,—[5]
—	—	242 550,—	—	—	—	29 400,—
—	—	161 273,—	—	—	—	161 273,—

[1]) Netto z drukarni. [2]) Z kolejki. [3]) W wys. 50%. [4]) W tem na budowę dróg w wys. 30%.
[5]) W wys. 55%.

TABLICA 2 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	DOCHODY. Dochody z przedsiębiorstw we własnym zarządzie				
		Ogólna suma	Biuro porad prawnych	gazeta powiat.	Cegielnie, piece wapienne i t. p.	Biuro handlowe
1	2	15	16	17	18	19
5	Kozienice	336 000,—	—	—	—	336 000,—
6	Końskie	145 600,—	—	—	—	145 600,—
7	Miechów	—	—	—	—	—
8	Olkusz	28 000,—	—	—	—	—
9	Opoczno	—	—	—	—	—
10	Opatów	—	—	—	—	—
11	Pińczów	—	—	—	—	—
12	Radom	326 589,54	—	—	—	326 589,54
13	Sandomierz	—	—	—	—	—
14	Stopnica	—	—	—	—	—
15	Wierzbnik	—	—	—	—	—
16	Włoszczowa	—	—	—	—	—
	Woj. lubelskie	**1 610 278,—**	**65 940,—**	**128 000,—**	**881 926,—**	**361 000,—**
1	Biłgoraj	731 500,—	16 800,—	—	630 700,—	84 000,—
2	Biała	—	—	—	—	—
3	Chełm	81 312,—	—	—	—	—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	60 340,—	11 340,—	—	—	49 000,—
6	Janów	28 000,—	—	—	—	28 000,—
7	Krasnystaw	2 100,—	—	—	—	—
8	Konstantynów	—	—	—	—	—
9	Lublin	136 626,—	—	—	136 626,—	—
10	Lubartów	—	—	—	—	—
11	Łuków	128 000,—	—	128 000,—	—	—
12	Puławy	52 500,—	—	—	52 500,—	—
13	Radzyń	—	—	—	—	—
14	Siedlce	60 000,—	—	—	—	—
15	Sokołów	200 000,—	—	—	—	200 000,— [2]
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	—	—	—	—	—
18	Włodawa	55 000,—	—	—	25 000,—	—
19	Zamość	74 900,—	37 800,—	—	37 100,—	—
	Woj. białostockie	**1 877 644,—**	**37 840,—**	**2 000,—**	**52 000,—**	**1 765 804,—**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	—	—	—	—	—
3	Bielsk	765 804,—	—	—	30 000,—	735 804,—
4	Kolno	—	—	—	—	—
5	Łomża	37 840,—	37 840,—	—	—	—
6	Ostrów	430 000,—	—	—	10 000,— [1]	420 000,—
7	Ostrołęka	642 000,—	—	—	12 000,—	610 000,—
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	2 000,—	—	2 000,—	—	—
12	Wysokie Mazowieckie	—	—	—	—	—

[1]) Dochód netto z tartaku.
[2]) Netto

C H O D Y Z W Y C Z A J N E						
zarządzie t e m inne	Z kapitałów i dzierżaw	Zwroty kosztów: Ogólna suma	W t e m: za utrzymanie w szpitalach, przytułkach i t. p.	za korzystanie z łaźni i t. p.	za kontrolę artykułów spożywczych	na utrzymanie dróg w wysokości 20% (adjecenci)
20	21	22	23	24	25	26
—	1 942,50	196 771,40	—	—	—	196 771,40
—	—	158 134,20	80 640,—	—	—	77 494,20
—	—	298,857,86	—	—	—	277 857,86
28 000,—	—	274 867,60	147 000,—	—	—	113 867,60
—	12 600,—	108 229,10	—	—	—	108 229,10
—	—	681 448,60	—	—	—	300 158,60
—	—	48 283,90	—	—	—	48 283,90
—	56 000,—	222 688,20	—	—	—	202 738,20
—	—	135 100,—	—	—	—	135 100,—
—	—	543 664,10	—	—	—	150 470,60
—	—	154 000,—	—	—	—	154 000,—
—	—	200 408,60	140 000,—	—	—	60 408,60
173 412,—	**9 035,20**	**3 209 832,74**	**832 500,—**	**6 300,—**	**15 000,—**	**1 785 521,84**
—	1 750,—	52 329,68	—	—	—	52 329,68
—	—	179 912,—	—	—	—	179 912,—
81 312,—[1]	—	128 017,40	2 100,—	—	—	125 917,40
.	.	.	.	.	.	.
—	—	148 821,94	—	—	—	64 821,94
—	—	40 320,—	—	—	—	40 320,—
2 100,—	—	191 109,10	85 400,—	2 800,—	—	102 909,10
—	—	85 049,—	—	—	—	81 049,—
—	—	304 853,50	77 000,—	—	—	96 115,60
—	—	420 952,—	126 000,—	—	—	49 679,—
—	—	284 394,—	219 600,—	3 500,—	—	53 294,—
—	—	89 775,—	—	—	—	54 775,—
—	—	182 813,—	—	—	—	182 813,—
60 000,—[2]	—	219 976,—	90 000,—	—	—	123 976,—
—	—	195 385,—	115 000,—	—	—	74 885,—
.	.	.	.	.	.	.
—	7 285,20	208 928,—	92 400,—	—	15 000,—	86 528,—
30 000,—	—	372 847,—	25 000,—	—	—	311 847,—
—	—	104 350,12	—	—	—	104 350,12
20 000,—	**5 000,—**	**2 400 651,98**	**673 910,—**	**9 190,—**	**25 000,—**	**1 319 937,48**
.	.	.	.	.	.	.
—	—	594 950,—	213 750,—	1 000,—	—	353 200,—
—	—	424 196,—	200 000,—	—	—	154 196,—
—	—	182 423,88	15 000,—	2 000,—	—	127 443,88
—	5 000,—	411 660,—	90 000,—	—	—	309 660,—
—	—	299 380,—	5 000,—	6 190,—	25 000,—	126 780,—
20 000,—	—	180 334,—	90 160,—	—	—	86 524,—
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
—	—	95 170,—	—	—	—	95 170,—
—	—	212 538,10	60 000,—	—	—	66 963,60

[1]) Z kolejki — prawdopodobnie netto. [2]) Z eksploatacji torfowiska.

TABLICA 2 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	D O A. DOCHODY ZWYCZAJNE				
		Zwroty kosztów (c. d.)		Stałe zapomogi przewidziane przez ustawę	Różne	Razem dochody zwyczajne
		W tem				
		za opiekę nad ubogimi	inne			
1	2	27	28	29	30	31
	B. Król. Kon. ogółem	**591 400.—**	**2 742 466,85**	**16 121 447,99**	**1 716 592,03**	**129 465 520,17**
	Woj. warszawskie	**178 750,—**	**792 532,75**	**5 300 808,71**	**298 964,—**	**42 744 225,22**
1	Błonie	20 000,—	31 000,—	189 837,—	1 000,—	1 768 125,—
2	Ciechanów	5 000,—	—	192 000,—	5 000,—	1 070 000,—
3	Gostynin	5 000,—	78 085,—	88 050,—	15 000,—	1 058 691,52
4	Grójec	5 750,—	283 355,—	497 880,—	500,—	2 581 085,—
5	Kutno	20 000,—	—	303 068,40	1 000,—	2 766 875,96
6	Lipno	1 000,—	—	174 000,—	10 000,—	1 935 672,50
7	Łowicz	10 000,—	—	224 407,41	3 000,—	2 244 068,61
8	Maków	10 000,—	76 000,—	129 150,—	5 000,—	1 049 801,—
9	Mińsk Mazowiecki	—	5 000,—	163 098,60	5 000,—	1 116 243,30
10	Mława	5 000,—	19 000,—	82 710,—	1 410,—	1 470 960,—
11	Nieszawa	50 000,—	—	119 259,—	16 000,—	1 557 753,28
12	Płock	—	—	357 000,—	—	2 789 675,—
13	Płońsk	3 000,—	—	180 000,—	1 000,—	985 856,—
14	Przasnysz	—	—	82 350,—	200,—	1 359 280,—
15	Pułtusk	10 000,—	120 000,—	244 042,—	1 000,—	2 167 042,—
16	Radzymin	17 500,—	105 592,75	268 570,50	20 000,—	2 022 394,87
17	Rawa	—	—	306 090,60	—	2 604 300,82
18	Rypin	1 500,—	5 400,—	108 000,—	30 000,—	1 378 739,57
19	Sierpc	3 000,—	—	151 411,20	600,—	1 282 775,20
20	Skierniewice	—	9 100,—	318 521,—	11 831,—	1 679 091,—
21	Sochaczew	—	5 000,—	108 000,—	10 000,—	1 376 350,—
22	Warszawa	—	—	900 000,—	161 323,—	3 613 723,—
23	Włocławek	12 000,—	55 000,—	113 363,—	100,—	2 865 721,59
	Woj. łódzkie	**120 000,—**	**231 875,20**	**2 727 710,56**	**869 843,31**	**22 090 339,95**
1	Brzeziny	—	59 050,—	196 178,70	—	1 425 744,78
2	Kalisz	30 000,—	—	282 359,39	16 600,—	1 813 197,96
3	Koło	2 500,—	—	134 554,50	150 671,19	1 521 875,20
4	Konin	.	.	.	.	.
5	Łask	20 000,—	—	366 232,10	30 000,—	2 092 565,33
6	Łódź	25 000,—	—	311 000,—	40 000,—	1 320 900,—
7	Łęczyca	—	159 825,20	105 000,—	10 000,—	2 413 703,20
8	Piotrków	—	—	152 105,10	14 000,—	1 876 942,49
9	Radomsko	—	—	309 002,82	—	2 062 499,39
10	Sieradz	25 000,—	13 000,—	217 332,—	5 000,—	2 984 144,—
11	Słupca	10 000,—	—	86 442,—	585 300,—	1 484 885,—
12	Turek	5 000,—	—	138 263,95	1 000,—	1 067 612,38
13	Włocławek	2 500,—	—	429 240,—	17 272,12	2 026 270,22
	Woj. kieleckie	**238 150,—**	**829 433,50**	**3 698 163,49**	**177 873,72**	**27 847 049,65**
1	Będzin	25 000,—	—	450 000,—	26 883,72	4 125 243,72
2	Częstochowa	—	—	276 600,—	—	1 844 840,—
3	Jędrzejów	213 150,—	—	—	—	1 198 658,64
4	Kielce	—	—	241 909,50	4 200,—	1 429 682,80

C H O D Y						
B. DOCHODY NADZWYCZAJNE						
Specjalne składki	Zapomogi	Zwrot zapomóg i pożyczek	Pożyczki	Inne	Razem doch. nadzwycz.	Razem dochody zwycz. i nadzwycz.
32	33	34	35	36	37	38
11 279 076,25	**11 163 967,27**	**997 997,20**	**89 024 380,05**	**2 020 246,36**	**114 485 667,13**	**243 951 187,30**
5 425 593,70	**3 055 985,—**	**518 385,20**	**34 489 530,—**	**184 368,—**	**43 673 861,90**	**86 418 087,12**
800 000,—	38 190,—	71 000,—	3 000 000,—	—	3 909 190,—	5 677 315,—
—	275 000,—	—	—	30 000,—	305 000,—	1 375 000,—
263 037,50	60 000,—	—	750 000,—	—	1 073 037,50	2 131 729,02
940 000,—	75 500,—	4 000,—	2 010 000,—	20 000,—	3 049 500,—	5 630 585,—
129 207,66	119 174,—	26 225,20	1 200 000,—	—	1 474 606,80	4 241 482,82
333 500,—	86 780,—	—	380 000,—	—	800 280,—	2 735 952,50
—	—	—	500 000,—	10 000,—	510 000,—	2 754 068,61
75 000,	22 500,—	—	350 000,—	—	447 500,—	1 497 301,—
—	134 460,—	15 000,—	150 000,—	—	299 460,—	1 415 703,30
375 000,—	125 000,—	—	600 000,—	—	1 100 000,—	2 570 960,—
275 310,54	—	—	930 800,—	—	1 206 110,54	2 763 863,82
700 000,—	384 895,—	400 000,—	3 795 000,—	—	5 279 895,—	8 069 570,—
55 958,—	67 036,—	660,—	1 500,—	410,—	125 564,—	1 111 420,—
—	446 750,—	—	944 000,—	—	1 390 750,—	2 750 030,—
—	176 500,—	—	1 775 000,—	110 958,—	2 062 458,—	4 229 500,—
—	107 100,—	—	824 800,—	9 000,—	940 900,—	2 963 294,87
—	66 400,—	—	—	—	66 400,—	2 670 700,82
—	2 100,—	1 500,—	2 400 000,—	—	2 403 600,—	3 782 339,57
99 000,—	—	—	100 000,—	—	199 000,—	1 481 775,20
691 435,—	26 340,—	—	4 398 430,—	—	5 116 205,—	6 795 296,—
105 000,—	96 250,—	—	7 420 000,—	4 000,—	7 625 250,—	9 001 600,—
—	600 000,—	—	2 200 000,—	—	2 800 000,—	6 413 723,—
583 145,—	146 010,—	—	760 000,—	—	1 489 155,—	4 354 876,59
1 095 792,09	**994 749,80**	**142 500,—**	**21 138 984,90**	**482 544,62**	**23 854 571,41**	**45 944 911,36**
—	—	50 000,—	2 850 000,—	100 000,—	3 000 000,—	4 425 744,78
320 000,—	—	—	1 086 548,—	8 000,—	1 414 548,—	3 227 745,96
—	—	12 500,—	100 000,—	42 000,—	154 500,—	1 676 375,20
.	.	.	.	.	.	.
—	18 300,—	—	3 100 000,—	210 544,62	3 328 844,62	5 421 409,95
—	249 000,—	80 000,—	4 095 000,—	100 000,—	4 524 000,—	5 844 900,—
40 000,—	295 000,—	—	—	—	335 000,—	2 748 703,20
—	315 021,—	—	2 689 101,10	—	3 004 122,10	4 881 064,59
—	—	—	1 593 335,80	—	1 593 335,80	3 655 835,19
100 000,—	55 540,—	—	4 300 000,—	22 000,—	4 477 540,—	7 461 684,—
297 000,—	—	—	355 000,—	—	652 000,—	2 136 885,—
31 507,09	61 500,—	—	170 000,—	—	263 007,09	1 330 619,47
307 285,—	388,80	—	800 000,—	—	1 107 673,80	3 133 944,02
1 529 318,79	**1 705 924,—**	**214 032,—**	**15 438 591,45**	**487 574,95**	**19 375 441,19**	**47 222 490,84**
35 908,55	1 042 500,—	—	1 414 091,45	—	2 492 500,—	6 617 743,72
—	190 000,—	—	—	12 129,—	202 129,—	2 046 969,—
112 000,—	—	—	350 000,—	—	462 000,—	1 660 658,64
—	—	210 000,—	320 250,—	33 849,20	564 099,20	1 993 782,—

TABL. 2 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	A. DOCHODY ZWYCZAJNE				
		Zwroty kosztów (c. d.). W tem		Stałe zapomogi przewidziane przez ustawę	Różne	Razem dochody zwyczajne
		za opiekę nad ubogimi	inne			
1	2	27	28	29	30	31
5	Kozienice	—	—	295 157,10	14 000,—	1 683 718,66
6	Końskie	—	—	116 241,30	6 440,—	1 559 206,69
7	Miechów	—	21 000,—	416 786,79	70 000,—	1 856 124,08
8	Olkusz	—	14 000,—	170 801,40	—	1 439 039,—
9	Opoczno	—	381 290,—	162 343,65	1 050,—	1 217 179,10
10	Opatów	—	—	450 237,90	7 000,—	3 209 292,10
11	Pińczów	—	19 950,—	66 270,75	700,—	902 421,—
12	Radom	—	—	304 107,30	1 400,—	1 600 656,15
13	Sandomierz	—	—	202 650,—	700,—	1 112 005,83
14	Stopnica	—	393 193,50	226 405,90	—	1 681 474,92
15	Wierzbnik	—	—	231 000,—	42 000,—	1 880 718,99
16	Włoszczowa	—	—	87 651,90	3 500,—	1 106 787,97
	Woj. lubelskie	**26 000,—**	**544 510,90**	**2 627 579,—**	**188 115,—**	**23 617 196,56**
1	Biłgoraj	—	—	78 494,52	25 200,—	1 656 176,70
2	Biała	—	—	271 868,—	300,—	876 164,90
3	Chełm	—	—	188 882,40	—	1 319 691,10
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	—	84 000,—	84 000,—	25 900,—	1 138 073,48
6	Janów	—	—	60 480,—	—	1 819 608,70
7	Krasnystaw	—	—	149 219,—	7 000,—	1 071 732,90
8	Konstantynów	—	4 000,—	121 583,50	—	992 181,94
9	Lublin	—	131 737,90	144 173,40	63 000,—	2 163 033,55
10	Lubartów	—	245 273,—	74 518,50	—	831 138,—
11	Łuków	8 000,—	—	79 941,—	10 215,—	1 415 950,—
12	Puławy	—	35 000,—	82 162,50	—	1 183 783,06
13	Radzyń	—	—	274 219,50	—	1 214 302,50
14	Siedlce	—	6 000,—	185 964,—	—	1 612 541,46
15	Sokołów	3 000,—	2 500,—	112 327,50	6 500,—	1 063 410,55
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	15 000,—	—	121 620,—	—	1 675 981,26
18	Włodawa	—	36 000,—	441 600,—	50 000,—	1 554 139,07
19	Zamość	—	—	156 525,18	—	2 029 287,39
	Woj. białostockie	**28 500,—**	**344 114,50**	**1 767 186,23**	**181 796,—**	**13 166 708,79**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	—	27 000,—	229 800,—	2 000,—	2 128 854,—
3	Bielsk	—	70 000,—	231 294,—	92 706,—	2 953 000,—
4	Kolno	4 000,—	33 980,—	188 435,83	3 000,—	822 392,11
5	Łomża	10 000,—	2 000,—	464 500,—	3 100,—	2 091 430,—
6	Ostrów	10 000,—	126 410,—	190 170,—	51 990,—	1 618 040,—
7	Ostrołęka	—	3 650,—	219 786,—	5 000,—	1 786 674,10
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	—	—	142 755,—	20 000,—	809 925,—
12	Wysokie-Mazowieckie	4 500,—	81 074,50	100 445,40	4 000,—	956 393,58

C H O D Y						
B. DOCHODY NADZWYCZAJNE						
Specjalne składki	Zapomogi	Zwrot zapomóg i pożyczek	Pożyczki	Inne	Razem doch. nadzwycz.	Razem dochody zwycz. i nadzwycz.
32	33	34	35	36	37	38
768 910,24	—	—	2 730 000,—	—	3 498 910,24	5 182 628,90
—	—	—	2 380 000,—	—	2 380 000,—	3 939 206,69
—	—	—	700 000,—	245 000,—	945 000,—	2 801 124,08
—	17 500,—	—	2 037 000,—	—	2 054 500,—	3 493 539,—
—	70 910,—	—	490 000,—	—	560 910,—	1 778 089,10
612 500,—	204 904,—	4 032,—	777 000,—	—	1 598 436,—	4 807 728,10
—	—	—	980 000,—	—	980 000,—	1 882 421,—
—	84 000,—	—	700 000,—	—	784 000,—	2 384 656,15
—	—	—	577 500,—	—	577 500,—	1 689 505,83
—	—	—	140 000,—	196 596,75	336 596,75	2 018 071 67
—	96 110,—	—	700 000,—	—	796 110,—	2 676 828,99
—	—	—	1 142 750,—	—	1 142 750,—	2 249 537,97
2 969 471,67	**2 498 657,47**	**123 080,—**	**16 474 563,70**	**158 440,—**	**22 224 212,84**	**45 841 409,40**
—	178 804,50	112 000,—	2 547 204,80	—	2 838 009,30	4 494 186,—
—	165 300,—	—	1 289 060,—	—	1 454 360,—	2 330 524,90
—	—	—	1 190 000,—	88 200,—	1 278 200,—	2 597 891,10
.	.	.	.	.	.	.
—	143 990,—	—	2 104 729,90	—	2 248 719,90	3 386 793,38
—	—	—	—	—	—	1 819 608,70
—	—	—	980 000,—	—	980 000,—	2 051 732,90
231 000,—	189 804,98	8 000,—	—	—	428 804,98	1 420 986,92
206 651,48	743 044,93	—	1 448 475,—	23 800,—	2 421 971,41	4 585 004,96
—	—	—	—	—	—	831 138,—
696 225,—	31 825,—	—	700 000,—	20 000,—	1 448 050,—	2 864 000,—
—	—	3 080,—	1 410 094,—	—	1 413 174,—	2 596 957,06
—	—	—	—	—	—	1 214 302,50
220 288,19	141 493,06	—	360 000,—	—	721 781,25	2 334 322,71
69 000,—	106 700,—	—	175 000,—	—	350 700,—	1 414 110,55
.	.	.	.	.	.	.
476 000,—	65 695,—	—	90 000,—	26 440,—	658 135,—	2 334 116,26
—	550 000,—	—	3 550 000,—	—	4 100 000,—	5 654 139,07
1 070 307,—	182,000,—	—	630 000,—	—	1 882 307,—	3 911 594,39
258 900,—	**2 908 651,—**	**—**	**1 482 710,—**	**707 318,79**	**5 357 579,79**	**18 524 288,58**
.	.	.	.	.	.	.
—	1 663 206,—	—	—	1 000,—	1 664 206,—	3 793 060,—
—	40 000,—	—	—	10 000,—	50 000,—	3 003 000,—
—	259 200,—	—	100 000,—	507 508,02*)	866 708,02	1 689 100,13
—	596 560,—	—	512 710,—	—	1 109 270,—	3 200 700,—
108 900,—	112 400,—	—	400 000,—	—	621 300,—	2 239 340,—
150 000,—	36 285,—	—	170 000,—	—	356 285,—	2 142 959,10
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
—	200 000,—	—	300 000,—	77 000,—	577 000,—	1 386 925,—
—	1 000,—	—	—	111 810,77	112 810,77	1 069 204 35

*) Na pokrycie niedoboru w tejże sumie.

TABLICA 2 (c. d).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	C. Zaległe za rok przeszły dochody				Razem dochody zwyczajne, nadzwyczajne i zaległe
		Ogólna suma	W t e m			
			podatki	dodatki do cen monopolowych	inne	
1	2	39	40	41	42	43
	B. Król. Kongr. ogółem	**8 093 325,43**	**1 705 225,74**	**875 866,40**	**5 512 233,29**	**252 044 512,73**
	Woj. warszawskie	**2 616 371,59**	**8 162,60**	**70 081,27**	**2 538 127,72**	**89 034 458,71**
1	Błonie	—	—	—	—	5 677 315,—
2	Ciechanow	267 270,—	—	—	267 270,—	1 642 270,—
3	Gostynin	—	—	—	—	2 131 729,02
4	Grójec	—	—	—	—	5 630 585,—
5	Kutno	—	—	—	—	4 241 482,82
6	Lipno	—	—	—	—	2 735 952,50
7	Łowicz	—	—	—	—	2 754 068,61
8	Makow	—	—	—	—	1 497 301,—
9	Mińsk Mazowiecki	1 603 034,40	8 162,60	70 081,27	1 524 790,53	3 018 737,70
10	Mława	—	—	—	—	2 570 960,—
11	Nieszawa	—	—	—	—	2 763 863,82
12	Płock	319 287,—	—	—	319 287,—	8 388 857,—
13	Płońsk	—	—	—	—	1 111 420,—
14	Przasnysz	—	—	—	—	2 750 030,—
15	Pułtusk	—	—	—	—	4 229 500,—
16	Radzymin	32 035,80	—	—	32 035,80	2 995 330,67
17	Rawa	90 000,—	—	—	90 000,—	2 760 700,82
18	Rypin	304 744,39	—	—	304 744,39	4 087 083,96
19	Sierpc	—	—	—	—	1 481 775,20
20	Skierniewice	—	—	—	—	6 795 296,—
21	Sochaczew	—	—	—	—	9 001 600,—
22	Warszawa	—	—	—	—	6 413 723,—
23	Włocławek	—	—	—	—	4 354 876,59
	Woj. łódzkie	**758 336,36**	**41 750,—**	**45 944,—**	**670 642,36**	**46 703 247,72**
1	Brzeziny	36 585,—	—	—	36 585,—	4 462 329,78
2	Kalisz	—	—	—	—	3 227 745,96
3	Koło	378 353,80	—	—	378 353,80	2 054 729,—
4	Konin	.	.	.	.	.
5	Łask	—	—	—	—	5 421 409,95
6	Łódź	—	—	—	—	5 844 900,—
7	Łęczyca	40 000,—	—	—	40 000,—	2 788 703,20
8	Piotrków	—	—	—	—	4 881 064,59
9	Radomsko	—	—	—	—	3 655 835,19
10	Sieradz	—	—	—	—	7 461 684,—
11	Słupca	—	—	—	—	2 136 885,—
12	Turek	—	—	—	—	1 330 619,47
13	Wieluń	303 397,56	41 750,—	45 944,—	215 703,56	3 437 341,58
	Woj. kieleckie	**2 321 944,06**	**508 738,74**	**360 877,30**	**1 452 328,02**	**49 544 434,90**
1	Będzin	—	—	—	—	6 617 743,72
2	Częstochowa	—	—	—	—	2 046 969,—
3	Jędrzejów	252 140,—	—	—	252 140,—	1 912 798,64
4	Kielce	250 790,05	—	—	250 790,05	2 244 572,05

D. RÓŻNE PRZYCHODY					
Pozostałość kasowa z poprzedn. roku	Depozyty	Sumy przejściowe	Zaliczki	Razem różne przychody	Razem dochody, należności i różne przychody
44	45	46	47	48	49
11 391 174,59	**310 550,95**	**8 361 251,37**	**1 918 645,32**	**21 981 622,23**	**274 026 134,96**
4 339 905,98	—	**1 292 554,57**	**403 345,69**	**6 035 806,24**	**95 070 264,95**
148 654,20	—	60 000,—	—	208 654,20	5 885 969,20
400 500,—	—	40 000,—	—	440 500,—	2 082 770,—
152 843,40	—	45 300,—	—	198 143,40	2 329 872,42
—	—	80 000,—	—	80 000,—	5 710 585,—
275 925,90	—	151 560,—[1]	—	427 485,90	4 668 968,72
273 215,49	—	58 000,—	—	331 215,49	3 067 167,99
172 752,84	—	38 378,55	—	211 131,39	2 965 200,—
—	—	29 724,—	—	29 724,—	1 527 025,—
—	—	36 752,10[2]	300 000,—	336 752,10	3 355 489,80
421 740,—	—	30 000,—	—	451 740,—	3 022 700,—
—	—	62 239,68	—	62 239,68	2 826 103,50
—	—	71 062,—	—	71 062,—	8 459 919,—
152 777,—	—	48 286,—	—	201 063,—	1 312 483,—
—	—	30 000,—	—	30 000,—	2 780 030,—
220 680,61	—	52 000,—	—	272 680,61	4 502 180,61
—	—	35 191,87	103 345,69	138 537,56	3 133 868,23
8 169,82	—	40 953,33	—	49 123,15	2 809 823,97
1 376,66	—	52 550,77	—	53 927,43	4 141 011,39
—	—	88 400,—[3]	—	88 400,—	1 570 175,20
100 000,—	—	24 000,—	—	124 000,—	6 919 296,—
189 900,—	—	32 250,—	—	222 150,—	9 223 750,—
1 743 338,—	—	101 235,66	—	1 844 573,66	8 258 296,66
78 032,06	—	84 670,61	—	162 702,67	4 517 579,26
2 568 683,07	—	**678 791,66**	—	**3 247 474,73**	**49 950 722,45**
69 598,90	—	20 551,32	—	90 150,22	4 552 480,—
1 104 649,46	—	63 824,76	—	1 168 474,22	4 396 220,18
—	—	41 000,—	—	41 000,—	2 095 729,—
.	.	.	.	.	.
—	—	35 000,—	—	35 000,—	5 456 409,95
—	—	23 000,—	—	23 000,—	5 867 900,—
276 869,61	—	64 676,—	—	341 545,61	3 130 248,81
179 803,39	—	119 837,43	—	299 640,82	5 180 705,41
210 159,60	—	153 655,25	—	363 814,85	4 019 650,04
503 868,76	—	50 000,—	—	553 868,76	8 015 552,76
21 272,17	—	11 000,—	—	32 272,17	2 169 157,17
194 424,02	—	49 380,24	—	243 804,26	1 574 423,73
8 037,16	—	46 866,66	—	54 903,82	3 492 245,40
834 471,15	—	**4 626 566,41**	**1 382 299,63**	**6 843 337,19**	**56 387 772,09**
60 069,58	—	3 370 000,[4]	—	3 430 069,58	10 047 813,30
283 000,—	—	37 500,—	—	320 500,—	2 367 469,—
—	—	92 841,70	—	92 841,70	2 005 640,34
—	—	71 447,25	220 168,90	291 616,15	2 536 188,20

[1]) 2 raty fund. wyrównawczego. [2]) Wraz z zaległemi. [3]) W tem 50 000 mk. kara za niedostarczony kontyngent. [4]) W tem 3 350 000 mk. stanowią wpływy z podatku od wydobytego węgla, przeznaczone do podziału pomiędzy gminy.

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	C. Zaległe za rok przeszły dochody				Razem dochody zwyczajne, nadzwyczajne i zaległe
		Ogólna suma	W t e m			
			podatki	dodatki do cen monopolowych	inne	
1	2	39	40	41	42	43
5	Kozienice	300 808,63	59 781,60	46 036,90	194 990,13	5 483 437,53
6	Końskie	—	—	—	—	3 939 206,69
7	Miechów	451 924,20	—	—	451 924,20	3 253 048,28
8	Olkusz	338 570,69	169 874,89	133 236,60	35 459,20	3 832 109,69
9	Opoczno	—	—	—	—	1 778 089,10
10	Opatów	—	—	—	—	4 807 728,10
11	Pińczów	—	—	—	—	1 882 421,—
12	Radom	248 194,43	112 342,99	119 000,—	16 851,44	2 632 850,58
13	Sandomierz	234 243,06	166 739,26	62 603,80	4 900,—	1 923 748,89
14	Stopnica	—	—	—	—	2 018 071,67
15	Wierzbnik	—	—	—	—	2 676 828,99
16	Włoszczowa	245 273,—	—	—	245 273,—	2 494 810,97
	Woj. lubelskie	**2 339 451,61**	**1 120 787,02**	**398 963,83**	**819 700,76**	**48 180 861,01**
1	Biłgoraj	249 166,61	116 066,88	50 374,87	82 724,86	4 743 352,61
2	Biała	185 004,—	58 510,—	22 788,—	103 706,—	2 515 528,90
3	Chełm	—	—	—	—	2 597 891,10
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	219 855,08	91 807,14	5 706,58	122 341,36	3 606 648,46
6	Janów	30 737,—	—	—	30 737,—	1 850 345,70
7	Krasnystaw	—	—	—	—	2 051 732,90
8	Konstantynów	—	—	—	—	1 420 986,92
9	Lublin	12 535,88	—	—	12 535,88	4 597 540,84
10	Lubartów	84 686,—	52 875,34	31 810,66	—	915 824,—
11	Łuków	75 000,—	—	—	75 000,—	2 939 000,—
12	Puławy	540 029,01	398 846,01	141 183,—	—	3 136 986,07
13	Radzyń	—	—	—	—	1 214 302,50
14	Siedlce	440 187,12	355 526,29	34 413,18	50 247,65	2 774 509,83
15	Sokołów	54 647,36	47 155,36	—	7 492,—	1 468 757,91
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	55 000,—	—	—	55 000,—	2 389 116,26
18	Włodawa	—	—	—	—	5 654 139,07
19	Zamość	392 603,55	—	112 687,54	279 916,01	4 304 197,94
	Woj. białostockie	**57 221,81**	**25 787,38**	—	**31 434,43**	**18 581 510,39**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	—	—	—	—	3 793 060,—
3	Bielsk	—	—	—	—	3 003 000,—
4	Kolno	57 221,81	25 787,38	—	31 434,43	1 746 321,94
5	Łomża	—	—	—	—	3 200 700,—
6	Ostrów	—	—	—	—	2 239 340,—
7	Ostrołęka	—	—	—	—	2 142 959,10
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokołka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	—	—	—	—	1 386 925,—
12	Wysokie-Mazowieckie	—	—	—	—	1 069 204,35

D. RÓŻNE PRZYCHODY					
Pozostałość kasowa z poprzedn. roku	Depozyty	Sumy przejściowe	Zaliczki	Razem różne przychody	Razem dochody, zaległości i różne przychody
44	45	46	47	48	49
218 333,21	—	57 630,30	—	275 963,51	5 759 401,04
—	—	73 489,28	—	73 489,28	4 012 695 97
—	—	88 666,67	—	88 666,67	3 341 714,95
—	—	27 572,43 [1])	—	27 572,43	3 859 682,12
18 321,51	—	88 747,25	—	107 068,76	1 885 157,86
—	—	195 925,80	—	195 925,80	5 003 653,90
—	—	124 347,70	—	124 347,70	2 006 768,70
77 301,55	—	62 428,09	1 162 130,73	1 301 860,37	3 934 710,95
9 973,59	—	106 609,65	—	116 583,24	2 040 332,13
—	—	101 500,—	—	101 500,—	2 119 571,67
96 979,19	—	92 007,69	—	188 986,88	2 865 815,87
70 492,52	—	35 852,60	—	106 345,12	2 601 156,09
2 269 755,56	**310 550,95**	**1 149 061,23**	**133 000,—**	**3 862 367,74**	**52 043 228,75**
—	—	20 605,90	—	20 605,90	4 763 958,51
9 717,—	—	26 410,—	—	36 127,—	2 551 655,90
—	—	107 359,70	—	107 359,70	2 705 250,80
.	.	.	.	.	.
14 737,33	—	109 855,19	—	124 592,52	3 731 240,98
26 221,99	—	77 898,10	—	104 120,09	1 954 465,79
—	—	132 387,50 [1])	—	132 387,50	2 184 120,40
637 292,01	—	35 022,42	—	672 314,43	2 093 301,35
110 907,99	—	152 287,50	—	263 195,49	4 860 736,33
445,14	—	72 717,40	—	73 162,54	988 986,54
350 000,—	—	41 000,—	—	391 000,—	3 330 000,—
—	—	168 363,90 [1])	133 000,—	301 363,90	3 438 349,97
1 048,77	—	35 825,—	—	36 873,77	1 251 176,27
232 698,83	—	40 339,39	—	273 038,22	3 047 548,05
173 054,86	189 130,95	35 546,40	—	397 732,21	1 866 490,12
.	.	.	.	.	.
399 538,49	121 420,—	25 562,28	—	546 520,77	2 935 637,03
—	—	27 860,93	—	27 860,93	5 682 000,—
314 093,15	—	40 019,62	—	354 112,77	4 658 310,71
1 378 358,83	**—**	**614 277,50**	**—**	**1 992 636,33**	**20 574 146,72**
.	.	.	.	.	.
—	—	340 500,—	—	340 500,—	4 133 560,—
—	—	50 000,—	—	50 000,—	3 053 000,—
18 115,40	—	46 455,— [1])	—	64 570,40	1 810 892,34
1 074 470,—	—	48 300,—	—	1 122 770,—	4 323 470,—
—	—	40 000,—	—	40 000,—	2 279 340,—
200 000,—	—	28 445,50	—	228 445,50	2 371 404,60
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
85 773,43	—	37 000,—	—	122 773,43	1 509 698,43
—	—	23 577,—	—	23 577,—	1 092 781,35

[1]) Wraz z zaległemi.

TABLICA 3.

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	PODATKI BEZPOŚREDNIE				
		A. Dodatki do podatków państwowych i gmin				
		Ogólna suma	W tem			
			gruntowy 100%	podymny 100%	od nieruchomości miejskich 50%	od przedsiębiorstw handlowych
1	2	3	4	5	6	7
	B. Król. Kongr. ogółem	**25 799 882,88**	**10 552 529,09**	**5 599 798,33**	**829 677,40**	**4 193 015,15**
	Woj. warszawskie	**7 360 526,59**	**2 883 921,90**	**1 116 306,22**	**333 016,12**	**1 174 112,75**
1	Błonie	371 100,—	120 000,—	45 000,—	40 000,—	93 500,—
2	Ciechanów	227 000,—	80 000,—	48 000,—	5 000,—	—
3	Gostynin	206 608,29	90 600,93	52 207,36	10 000,—	13 000,—
4	Grójec	280 800,—	160 000,—	71 000 —	10 000,—	18 000,—
5	Kutno	354 406,—	93 320,—	43 416,—	12 000,—	159 620,—
6	Lipno	447 500,—	206 000,—	58 900,—	12 500,—	25 000,—
7	Łowicz	451 305,80	67 287,24	41 553,96	54 000 [3])	69 750,—
8	Maków	185 975,—	59 446,—	41 454,—	7 680,—	40 163,—
9	Mińsk Mazowiecki	234 451,30	62 788,21	48 598,59	—	80 020,—
10	Mława	292 700,—	60 000,—	45 100,—	40 000,—	115 700,—
11	Nieszawa	300 078,84	124 479,36	73 825,48	6 000,—	28 664,—
12	Płock	285 387,—	142 124,—	63 645,—	1 875,—	21 798,—
13	Płońsk	237 132,—	96 587,—	22 809,—	4 000,—	15 583,—
14	Przasnysz	113 950,—	60 000,—	35 000,—	200,—	17 000,—
15	Pułtusk	262 000,—	156 000,—	50 000,—	5 000,—	20 000 [6])
16	Radzymin	237 379,29	70 383,75	42 361,79	2 000,—	44 363,25
17	Rawa	860 607,49	568 691,29 [1])	48 532,20	30 000,—	74 084,—
18	Rypin	222 546,10	105 101,55	52 107,30	7 187,25	42 750,—
19	Sierpc	171 200,—	76 800,—	19 900,—	10 000,—	30 000 [6])
20	Skierniewice	213 560,—	48 000,—	36 000,—	12 000 [4])	40 480,—
21	Sochaczew	303 650,—	64 500,—	29 700,—	—	198 200 [6])
22	Warszawa	472 905,—	202 471,34	91 529,79	63 573,87	—
23	Włocławek	628 284,48	169 341,23	55 665,75	—	26 437,50
	Woj. łódzkie	**4 567 879,13**	**1 495 471,31**	**1 036 007,79**	**128 495,37**	**900 559,80**
1	Brzeziny	142 860,14	41 102,64	27 782,50	5 000,—	20 000,—
2	Kalisz	330 200,36	127 649,52	71 495,84	3 000,—	58 140,—
3	Koło	305 557,50	82 000,—	49 000,—	20 000,—	84 557,50 [6])
4	Konin					
5	Łask	439 300,—	210 000, [2])	65 000,—	1 800,—	54 000,—
6	Łódź	185 000,—	45 000,—	35 000,—	5 000,—	60 660,—
7	Łęczyca	428 108,—	128 240,—	65 268,—	20 000,—	52 500,—
8	Piotrków	523 471,22	239 674,84	203 186,48	—	58 778,30
9	Radomsk	721 975,35	307 310,50	222 772,91	15 220,34	63 294,—
10	Sieradz	650 250,—	100 000,—	77 750,—	20 000,—	370 000 [6])
11	Słupca	147 498,—	22 000,—	52 483,—	20 000,—	26 435,—
12	Turek	295 358,56	98 760,47	64 329,06	6 275,03	52 195,—
13	Wieluń	398 300,—	93 733,34	101 940,—	12 200,—	—
	Woj. kieleckie	**6 089 347,90**	**2 517 128,55**	**1 779 601,03**	**120 473,59**	**916 298,14**
1	Będzin	241 000,—	40 000,—	70 000,—	—	75 000 [6])
2	Częstochowa	222 300,—	75 000,—	68 000,—	—	50 400,—
3	Jędrzejów	377 678,—	185 684,10	127 278,20	5 579,70 [5])	44 408,—
4	Kielce	365 765,40	142 894,50	169 198,40	1 172,50	35 000 [6])

[1]) 850%; — [2]) 300%; — [3]) Za rok 1917, 18, 19 i 1920; — [4]) 100%; — [5]) 25%; — [6]) W tem od przedsiębiorstw przemysłowych.

D A T K I Ś R E D N I E nych przewidziane przez ustawę				B. Dotacyjne		
	W t e m				W t e m	
siębiorstw przemysłowych	akcyzowy od przeds. zajm. się prod. napoi 100%	patentowy od wyszynku alkoholu w wysokości 500%	mieszkaniowy 25%	Ogólna suma	od psów	transportowy
8	9	10	11	12	13	14
2 275 100,16	**787 052,17**	**1 440 708,61**	**112 001,97**	**3 650 710,19**	**1 044 935,44**	**664 698,31**
1 143 021,60	**327 823,—**	**346 005,50**	**36 419,50**	**1 142 541,61**	**377 815,—**	**98 411,04**
44 400,—	25 000,—	—	3 200,—	38 060,—	16 000,—	1 500,—
70 000,—	20 000,—	4 000,—	—	19 000,—	3 000,—	4 000,—
23 800,—	2 000,—	15 000,—	—	148 808,23	6 000,—	—
12 000,—	8 000,—	500,—	1 300,—	80 000,—	30 000,—	11 000,—
22 800,—	4 500,—	16 000,—	2 750,—	75 635,—	20 255,—	—
115 000,—	20 100,—	10 000,—	—	46 000,—	6 000,—	5 000,—
178 114,60	600,—	35 500,—	4 500,—	61 927,98	32 709,—	8 721,49
28 912,—	—	3 993,—	4 327,—	60 076,—	39 000,—	5 975,—
7 655,—	4 077,—	31 312,50	—	28 521,—	8 296,—	4 000,—
13 000,—	—	16 500,—	2 500,—	32 000,—	16 000,—	6 000,—
57 320,—	1 440,—	8 350,—	—	55 011,99	23 630,—	1 982,53
20 045,—	150,—	35 000,—	750,—	71 400,—	45 000,—	3 400,—
62 140,—	—	34 331 [1]	1 682,—	37 064,—	7 500,—	3 876,—
950,—	—	—	800,—	23 000,—	8 000,—	5 000,—
.	5 000,—	20 000,—	6 000,—	19 000,—	—	5 000,—
11 940,—	47 070,—	17 650,—	1 610,50	28 153,33	7 439,—	2 982,28
92 800,—	30 000,—	15 000,—	1 500,—	38 442,33	15 000,—	3 876,50
4 400,—	—	7 500,—	3 500,—	31 155,97	3 000,—	4 574,72
.	18 000,—	16 500,—	—	35 500,—	15 000,—	3 000,—
9 080,—	48 000,—	18 000,—	2 000,—	34 000,—	14 000,—	4 000,—
.	—	11 250,—	—	47 600,—	22 600,—	3 200,—
—	93 886,—	21 444,—	—	89 762,—	23 386,—	9 861,—
368 665,—	—	8 175,—	—	42 423,78	16 000,—	1 461,52
488 423,76	**172 754,50**	**330 923,60**	**15 243,—**	**678 971,69**	**164 881,—**	**184 986,31**
15 400,—	—	33 575,—	—	18 730,83	2 500,—	8 115,42
7 540,—	4 500,—	55 500,—	2 375,—	58 625,97	22 000,—	6 920,88
.	50 000,—	20 000,—	—	52 600,—	30 000,—	3 000,—
.	.	.	.	.	.	.
92 500,—	—	16 000,—	—	107 000,—	2 000,—	52 500,—
7 515,—	—	31 825,—	—	14 000,—	—	—
114 700,—	5 000,—	40 000,—	2 400,—	93 774,—	—	64 579,28
10 488,10	1 004,50	10 339,—	—	33 442,77	6 300,—	13 523,65
16 604,—	70 000,—	23 784,60	2 989,—	42 289,34	6 580,—	—
.	40 000,—	40 000,—	2 500,—	108 751,—	48 501,—	7 750,—
15 640,—	250,—	9 300,—	1 390,—	34 314,—	8 000,—	5 136,—
28 110,—	400,—	44 500,—	789,—	65 083,78	33 000,—	5 761,08
179 926,66	1 600,—	6 100,—	2 800,—	50 360,—	6 000,—	17 700,—
226 739,88	**65 650,75**	**444 252,20**	**19 203,76**	**1 115 763,88**	**313 817,—**	**283 924,69**
.	6 000,—	50 000,—	—	105 000,—	15 000,—	10 000,—
8 500,—	—	20 000,—	400,—	36 000,—	13 000,—	2 000,—
5 938,10	5 009,90	3 780 [2]	—	826,—	826,—	—
.	2 100,—	15 400,—	—	154 284,90	37 800,—	69 671,—

[1]) 300%; — [2]) 200%.

TABLICA 3 (c. d.).

№ porządkowy	ZWIĄZKI POWIATOWE KOMUNALNE	PO BEZPO				
		A. Dodatki do podatków państwowych i gmin				
		Ogólna suma	W tem			
			gruntowy 100%	podymny 100%	od nieruchomości miejskich 50%	od przedhandlowych
1	2	3	4	5	6	7
5	Kozienice	228 259,50	84 000,—	77 000,—	2 187,50	45 500,—
6	Końskie	500 616,89	146 978,55	145 602,56	15 291,82	130 180,05
7	Miechów	389 319,23	177 333,33	36 886,50	8 229,90	91 973,70
8	Olkusz	292 110,—	50 400,—	98 000,—	7 000,—	91 000,—
9	Opoczno	452 071,75	177 494,51	159 383.46	5 034,95	39 507,30
10	Opatów	817 152,—	391 851,60	253 747,90	29 668,80	81 172,70
11	Pińczów	394 466,35	248 695,40	32 840,72	8 860,54	67 615,79
12	Radom	280 323,64	124 856,19	99 829.80	—	31 115,70
13	Sandomierz	446 978,88	213 219,78	120 400,76	23 215 14	71 897,70
14	Stopnica	433 720,—	203 000,—	83 300,[5])	9 100,—	13 160,—
15	Wierzbnik	427 706,59	184 015,39	181 507,80	2 262,—	5 995,50
16	Włoszczowa	219 879,67	71 705,20	56 624,93	2 870,74	42 371,70
	Woj. lubelskie	**5 057 214,96**	**2 089 680,32**	**1 326 151,50**	**158 258,32**	**923 593,46**
1	Biłgoraj	126 476,—	41 211,80	38 623,20	3 333,40	26 040,—
2	Biała	207 384,50	52 820,—	20 520,—	28 080,—	47 363,50
3	Chełm	470 092,—	214 719,40	101 735,90	22 614,90	57 674,40
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	420 529,98	219 710,39	131 555,45	6 393,30	36 304,80
6	Janów	594 923,70	155 794,80	161 888,30	6 575,10	260 568,—[6])
7	Krasnystaw	359 615,20	176 855,70	128 768,50	2 891,—	—
8	Konstantynów	145 318,76	70 044,83	49 271,21	—	13 992,72
9	Lublin	457 807,50	304 575,—	91 000,—	—	31 637,34
10	Lubartów	248 070,90	145 434,80	42 246,40	2 723,—	48 069,—
11	Łuków	277 100,—	82 000,—	91 500,—	—	48 500,—
12	Puławy	430 412,88	204 014,09	149 748,14	13 786,45	45 022,60
13	Radzyń	211 770,—	71 650,—	76 000,—	5 000,—	37 270,—
14	Siedlce	169 613,46	65 000,—	50 664,—	—	—
15	Sokołów	191 298,05	71 092,95	48 257,60	12 500,—	24 892,50
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	251 978,46	51 124,55	39 753,91	10 000,—	142 000,—[6])
18	Włodawa	214 995,31	83592,78[2])	41 388,52	30 000,—	47 000,—[6])
19	Zamość	279 828,26	80 039,23	63 230,37	14 361,17	57 258,60
	Woj. białostockie	**2 724 914,30**	**1 566 327,01**	**341 731,79**	**89 434,—**	**278 551 —**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	795 264,—[1])	681 000,—	—	43 134,—	39 564,—
3	Bielsk	287 000,—	100 000,—	10 000,—	10 000,—	100 000,—
4	Kolno	251 062,—	160 682,—[3])	50 628,—	2 000,—	19 500,—
5	Łomża	573 380,—	366 600,—[4])	62 200.—	19 300,—	40 690,—
6	Ostrów	260 500,—	80 000,—	80 000,—	10 000,—	34 000.—
7	Ostrołęka	268 717,69	56 891,08	54 508,86	5 000,—	21 307,—
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	164 000,—	74 000,—	40 000,—	—	—
12	Wysokie-Mazowieckie	124 990,61	47 153,93	44 394,93	—	23 490,—

[1]) W tem 10 000 mk. dodatku do państwowego podatku od zysków wojennych w wysokości 500%. [2]) 150%; — [3]) 350%; — [4]) 400%; — [5]) 50%; — [6]) W tem od przedsiębiorstw przemysłowych.

D A T K I						
Ś R E D N I E						
nych przewidziane przez ustawę				B. Dotacyjne		
W t e m					W t e m	
siębiorstw przemysłowych	akcyzowy od przeds. zajm. się prod. napoi 100%	patentowy od wyszynku alkoholu w wysokości 500%	mieszkaniowy 25%	Ogólna suma	od psów	transportowy
8	9	10	11	12	13	14
3 500,—	350,—	14 532,—	1 190,—	78 706,16	49 000,—	4 900,—
18 229,58	882,—	42 000,—	1 452,33	55 046,70	1 050,—	2 625,—
4 085,20	1 533,—	66 735,20 [1]	2 542,40	66 575,60	2 877,—	42 000,—
19 250,—	1 260,—	24 500,—	700,—	27 860,—	3 500,—	2 100,—
51 045,40	700,—	17 500,—	1 406,13	100 969,40	18 200,—	31 500,—
10 555,30	648,20	48 076,—	1 431,50	136 358,60	7 000,—	23 618,—
3 804,50	238,—	26 810,—	5 601,40	—	—	—
1 482,60	20 872,85	2 166,50	—	90 230,57	40 460,—	16 067,69
2 145,50	350,—	12 950,—	2 800,—	56 901,95	2 800,—	50 043,—
64 680,—	1 400,—	57 400,—	1 680,—	101 290,—	16 590,—	29 400,—
30 895,90	7 000,—	16 030,—	—	78 657,60	78 657,60	—
2 627,80	17 306,80	26 372,50	—	27 056,40	27 056,40	—
225 967,92	**109 323,92**	**195 167,31**	**29 072,21**	**475 460,51**	**116 962,40**	**64 740,40**
4 270,—	119,—	11 917,50	961,10	50 577,10	13 682,20	25 200,— [8]
23 601,—	20 000,—	10 000,—	5 000,—	1 760,—	1 760,—	—
44 220,40	297,50	24 804,50	4 025,—	6 889,40	—	—
.	.	.	.	.	.	.
11 219,60	1 848,—	9 966,25 [2]	3 532,19	73 662,98	14 620,20	—
.	9 310,—	—	787,50	2 100,—	2 100,—	—
42 420,—	4 200,—	2 940 —	1 540,—	19 180,—	—	5 180,—
12 010,—	—	—	—	28 029,68	6 500,—	3 632,40
6 043,94	24 551,22	—	—	—	—	—
4 230,80	693,—	2 100 —	2 573,90	16 856,70	2 450,—	1 540,—
3 100,—	40 000,—	12 000 —	—	38 000,—	10 000,—	2 000,—
4 270,—	—	13 571,60 [2]	—	55 102,68	—	—
3 950,—	900,—	15 500,—	1 500,—	34 000 —	5 000,—	15 000,—
30 900,—	—	23 049,46	—	40 188,—	9 000,—	1 188,—
3 105,—	—	30 175,—	1 275,—	27 500,—	5 000,—	3 500,—
.	.	.	.	.	.	.
.	—	8 500,—	600,—	17 268,67	5 600,—	4 000,—
.	—	10 000,—	3 014,01	24 967,50	6 250,—	3 500,—
32 627,18	7 405,20	20 643,—	4 263,51	39 377,80	35 000,—	—
190 947,—	**111 500,—**	**124 360,—**	**12 063,50**	**237 972,50**	**71 460,04**	**32 635,87**
.	.	.	.	.	.	.
13,577,—	—	7 500,—	489,—	17 940,—	5 000,—	—
20 000,—	2 000,—	40 000,—	5 000,—	42 000,—	30 000,—	6 000,—
4 500,—	7 000,—	5 252 —	1 500,—	27 168,—	2 500,—	4 668,—
25 390,—	32 000,—	26 750,—	450,—	40 620,—	6 000,—	4 600,—
4 000,—	20 000,—	30 000,—	2 500,—	36 000,—	10 000,—	6 000,—
122 645,—	500,—	6 358,—	1 507,75	20 752,71	5 000,04	3 220,67
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
—	50 000,—	—	—	22 000,—	3 000,—	4 000,—
835,—	—	8 500,—	616,75	31 491,79	9 960,—	4 147,20

[1]) 1000%; — [2]) 200%; — [3]) Za rok 1918/19 i 1919/20.

TABLICA 3 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	P O				
		B E Z P O				
		B. Dotac. (c.d.).	C. Samodzielne podat			
		w tem		W		
		drogowy	Ogólna suma	od koni	od bydła i trzody	od rowerów
1	2	15	16	17	18	19
	B. Królestwo Kongresowe ogółem	**1 941 076,44**	**24 871 010,19**	**2 996 115,35**	**7 037 744,27**	**77 615,—**
	Woj. warszawskie	**666 315,57**	**8 721 935,22**	**670 900,—**	**2 531 161,55**	**27 200,—**
1	Błonie	20 560,—	190 000,—	—	100 000,—	—
2	Ciechanów	12 000,—	70 000,—	—	—	—
3	Gostynin	142 808,23	93 000,—	52 500,—	—	—
4	Grójec	39 000,—	255 000,—	—	50 000,—	5 000,—
5	Kutno	55 380,—	266 232,34	—	23 000,—	—
6	Lipno	35 000,—	380 000,—	—	300 000,—	—
7	Łowicz	20 497,49	240 810,55	.	134 810,55[2])	—
8	Maków	15 101,—	230 500,—	41 000,—	148 000,—	.
9	Mińsk Mazowiecki	16 225,—	99 600,—	21 000,—	41 000,—	—
10	Mława	10 000,—	250 000,—	30 000,—	55 000,—	200,—
11	Nieszawa	29 399,46	453 214,—	90 000,—	161 151,—	6 000,—
12	Płock	23 000,—	995 800,—	60 000,—	278 800,—	1 000,—
13	Płońsk	25 688,—	15 660,—	—	15 000,—	—
14	Przasnysz	10 000,—	62 800,—	—	58 000,—	—
15	Pułtusk	14 000,—	122 000,—	—	100 000,—	1 000,—
16	Radzymin	17 732,05	670 000,—	—	60 000,—	—
17	Rawa	19 565,83	502 800,—	206 000,—	225 800,—	—
18	Rypin	23 581,25	501 500,—	—	410 000,—	8 000,—
19	Sierpce	17 500,—	654 544,—	—	104 000,—	—
20	Skierniewice	16 000,—	308 000,—	57 000,—	200 000,—	2 000,—
21	Sochaczew	21 800,—	192 000,—	38 400,—	41 600,—	—
22	Warszawa	56 515,—	462 000,—	—	—	2 000,—
23	Włocławek	24 962,26	1 706 474,33	75 000,—	25 000,—	2 000,—
	Woj. łódzkie	**329 104,38**	**3 881 342 13**	**453 312,—**	**959 765,—**	**22 030,—**
1	Brzeziny	8 115,41	258 875,—	—	165 500,—	—
2	Kalisz	29 705,09	49 700,—	—	—	5 200,—
3	Koło	19 600,—	458 109,01	—	10 000,—	500,—
4	Konin	.	.	.	.	.
5	Łask	52 500,—	210 300,—	—	—	2 100,—
6	Łódź	14 000,—[1])	126 900,—	—	—	1 200,—
7	Łęczyca	29 194,72	1 052 936,—	170 000,—	240 000,—	—
8	Piotrków	13 619,12	347 620,—	94 500,—	103 740,—	630,—
9	Radomsko	35 709,34	217 525,—	58 730,—	130 270,—	1 400,—
10	Sieradz	52 500,—	666 604,—	120 450,—	226 154,—	—
11	Słupca	21 178,—	54 000,—	—	50 000,—	4 000,—
12	Turek	26 322,70	255 233,12	9 632,—	34 101,—	5 000,—
13	Wieluń	26 660,—	183 540,—	—	—	2 000,—
	Woj. kieleckie	**518 022,19**	**3 769 160,10**	**314 500,20**	**1 577 172,50**	**11 515,—**
1	Będzin	80 000,—	225 000,—	—	100 000,—	—
2	Częstochowa	21 000,—	296 240,—	—	125 000,—	—
3	Jędrzejów	—	213 745,—	.	105 000,—[2])	455,—
4	Kielce	46 813,90	226 100,—	.	210 000,—[2])	—

[1]) W tem transportowy; [2]) W tem od koni.

DATKI				
ŚREDNIE				
ki powiatowe				
tem				
od przedmiotów zbytku	od przyrostu wartości	pogłówny	inne: RODZAJ	inne: suma
20	21	22	23	24
1 926 174,44	1 743 812,27	2 156 457,—		8 933 091,86
902 952,34	261 000,—	859 390,—		3 469 331,33
86 000,—	—	—	Od koncesyj na dorożki, wozy i t. p.	4 000,—
—	—	70 000,—		—
40 500,—	—	—		—
10 000,—	10 000,—	100 000,—	Od wydzierżaw. ogrodów—40 000; od kart na broń i polowanie—40 000.	80 000,—
15 502,34	—	223 730,—	Od koncesyj na dorożki, wozy i t. p.	4 000,—
40 000,—	—	40 000,—		—
29 000,—	—	—	Od rybołóstwa—25 000; z rogatek—52 000.	77 000,—
11 500,— *)	—	30 000,—		—
37 600,—	—	—		—
24 800,—	—	140 000,—		—
46 400,—	—	—	Od lampek elektr. à 2 marki—100 000; od świadectw sprzedaży bydła, koni à 5 mk.—49 663.	149 663,—
154 000,—	—	—	Od furmanek—2 000; na pokrycie niedob. jednoraz. pod. à 1½ mk. z morgi—500 000.	502 000,—
—	—	660,—		—
4 800,—	—	—		—
15 000,—	—	5 000,—	Od przedsiębiorstw przewozowych.	1 000,—
28 000,—	200 000,—	—	Szpitalny (niewyszczególniony) 372 000; od wydzierżawionych ogrodów—10 000.	382 000,—
40 000,—	1 000,—	30 000,—		—
35 500,—	—	—	3% od pensji prac. rolnych.	48 000,—
110 350,—	50 000,—	50 000,—	Podatek szpitalny (niewyszczególniony) — 150 000; jednorazowy pod.—190 194.	340 194,—
37 500,—	—	10 000,—	Od hodowców gołębi à 15 mk.	1 500,—
29 000,—	—	—	Od sadów i ogrodów warzywnych — 63 000: mostowy — 20 000.	83 000,—
—	—	160 000,—	Podatek szpitalny (niewyszczególniony).	300 000,—
107 500,—	—	—	Pod. jednorazowy à 1 mk.—z morga.	1 496 974.33
403 305,—	170 000,—	339 600,—		1 533 330,13
14 775,—	20 000,—	48 600,—	Od rybołóstwa (niewyszczególniony.)	10 000,—
44 500,—	—	—		—
4 400,—	—	10 000,—	Podatek jednorazowy à 2 mk. 25 f. z morga	433 209,01
.	.	.		.
15 000,—	—	—	Podatek jednorazowy à 1,20 mk. z morga (na pokrycie niedoboru).	193 200,—
7 800,—	—	—	Od wozów—15000, od budowli—5000, od gospodarstw roln.—97 900 bez wyszczególnienia.	117 900,—
10 000,—	—	—	Pod. jednorazowy z morga à 2,75 mk. (na pokrycie niedoboru), — 572 936; od broni i polowania 60 000.	632 936,—
22 750,—	—	126 000,—		—
13 125,—	—	—	Podatek mieszkaniowy w pow. radomskowskim (prócz miasta Radomska. Niewyszczególniony).	14 000,—
156 000,—	100 000,—	64 000,—		—
—	—	—		—
42 915,—	—	85 000,—	Od dzierżawy drzew owoc.—16 250, inne—4 000,12; pod. od bezrolnych 58 335.	78 585,12
72 040,—	50 000,—	6 000,—	karetki—1 500; od wozów fracht.—2 000; inne—50 000.	53 500,—
339 442,10	748 069,90	322 052,—		456 408,40
—	100 000,—	25 000,—		—
41 000,—	100 000,—	—	Od służby—21 240; od uli—9 000 (niewyszczególnione).	30 240,—
3 290,—	105 000,—	—		—
—	14 000,—	2 100,—		—

*) W tem od rowerów.

TABLICA 3 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	B. Dotac. (c. d.)	P O B E Z P O C. Samodzielne podat			W
		w tem drogowy	Ogólna suma	od koni	od bydła i trzody	od rowerów
1	2	15	16	17	18	19
5	Kozienice	24 806,16	168 462,—	26 670,—	33 740,—	—
6	Końskie	51 371,70	154 175 —	16 800,—	47 740,—	—
7	Miechów	21 698,60	222 593,—	63 676,20	108 376,80	4 200,—
8	Olkusz	22 260,—	309 400,—	.	204 400,—*)	.
9	Opoczno	51 269,40	158 698,40	11 200,—	52 500,—	2 100,—
10	Opatów	105 740,60	585 396,—	—	175 000,—	—
11	Pińczów	—	69 300,—	9 100,—	4 200,—	—
12	Radom	33 702,88	51 205,—	—	—	105,—
13	Sandomierz	4 058,95	57 575,—	7 000,—	4 200,—	—
14	Stopnica	55 300,—	200 694,90	—	59 994,90*)	—
15	Wierzbnik	—	579 574,80	100 774,80	223 300,—	1 050,—
16	Włoszczowa	—	251 001,—	79 279,20	123 720,80	3 605,—
	Woj. lubelskie	**293 757,71**	**6 781 071,24**	**737 443,15**	**1 387 553,72**	**6 120,—**
1	Biłgoraj	11 694,90	356 049,40	41 160,—	93 892,40	—
2	Biała	—	31 666,—	—	25 000,—*)	1 000,—
3	Chełm	6 889,40	77 525,—	12 775,—	5 250,—	—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	59 042,78	169 124,47	72 148,15	88 611,32	—
6	Janów	—	866 285,—	—	115 500,—	—
7	Krasnystaw	14 000,—	119 000,—	—	70 000,—	—
8	Konstantynów	17 897,28	577 251,—	150 000,—	187 050,—	1 000,—
9	Lublin	—	356 573,15	21 000,—	55 300,—	—
10	Lubartów	12 866,70	1 120,—	—	—	1 120,—
11	Łuków	26 000,—	421 400,—	—	290 000,—	—
12	Puławy	55 102,68	177 030,—	36 400,—	80 150,—	—
13	Radzyń	14 000,—	428 500,—	120 000,—	—	2 000,—
14	Siedlce	30 000,—	803 800,—	—	—	—
15	Sokołów	19 000,—	156 000.—	—	—	1 000,—
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	7 668,67	949 761,93	39 460,—	99 600,—	—
18	Włodawa	15 217,50	308 729,26	150 000,—	—	—
19	Zamość	4 377,80	981 256,03	94 500,—	277 200,—	—
	Woj. białostockie	**133 876,59**	**1 717 501,50**	**819 960,—**	**582 091,50**	**10 750,—**
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	12 940,—	469 900,—	378 000,—	52 000,—	500,—
3	Bielsk	6 000,—	290 000,—	200 000,—	50 000,—	10 000,—
4	Kolno	20 000,—	74 000,—	—	60 000,—	—
5	Łomża	30 020,—	198 170,—	30 000,—	45 990, —	250,—
6	Ostrów	20 000,—	94 000,—	—	67 000,—	—
7	Ostrołęka	12 532,—	216 570,—	80 000,—	126 200,—	.
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	15 000,—	87 000,—	50 000,—	25 000,—	—
12	Wysokie Mazowieckie	17 384,59	287 861,50	81 960,—	155 901,50	—

*) W tem od koni.

DATKI				
ŚREDNIE				
ki powiatowe				
tem				
od przedmiotów zbytku	od przyrostu wartości	pogłówny	inne — RODZAJ	suma
20	21	22	23	24
1 400,—	—	35 812,—	Dod. do pod. gmin. (5%) — 70 000; z myta most. —840	70 840,—
735,—	—	—	Pod. od lasów à 2,10 mk. z morga — 84 000; od gosp. rybnych à 7 mk. z morga. — 4 900.	88 900,—
42 840,—	—	3 500,—		—
21 000,—[1]	21 000,—	14 000,—	Od służby luksusowej—49 000.	49 000,—
31 640,—	1 400,—	2 940,—	Od drzew owocowych à 70 fen.—23 318,40; od sprzed. lasów — 21 000; od wozów i furm. — 12 600.	56 918,40
14 336,—	350 000,—	—	Rogatkowy (niewyszczególniony).	46 060,—
56 000,—	—	—		—
44 100,—	—	4 200,—	Od wozów ciężarowych i omnibusów à 140 mk.	2 800,—
11 375,—	35 000,—	—		—
25 550,—	—	3 500,—	Od zaryb. stawów i przeds. rybnych—12 250; od lasów (b. w.) — 59 500; od kuracjuszy w Busku i Solcu 31 500, od przejazdu przez most 8 400.	111 650,—
23 450,—	—	231 000,—		—
22 726,10	21 669,90	—		—
196 075,—	459 742,37	599 015,—		3 395 122,—
3 500,—	35 000,—	30 800,—	Pod. od tenuty dzierżawnej à 6 mk. 30 fen. z morga,	151 697,—
5 666,—	—	—		—
7 000,—	—	—	Pod. jednorazowy od ziemi ornej i łąk à 17 fen. z morga.	52 500,—
.	.	.		.
—	7 000,—	1 365,—		—
25 284,—	700,—	42 000,—	Z lasu à 2 mk. 50 z morga—257 250; ze stawu (b. w.)—424 151; z hoteli—1 400.	682 801,—
—	—	—	Od przedm. zbytku, psów, dzierżaw. (1%), młynów (100 kor. od kam. i 200 k. od walca), dzierż. łąk (ponad 5 morg—20 k. od mg.), od kart na polow. à 2 k. (b.w.).	49 000,—
40 675,—	—	60 000,—	Jednorazowy podatek od morga (b. w.).	138 526,—
—	280 273,15	—		—
—	—	—		—
26 400,—	—	5 000,—	Od rybołóstwa (b. w.).	100 000,—
—	—	—	Z mostów na Wiśle — 40 320; z mostów na Wieprzu—20160.	60 480,—
—	—	300 000,—	kopytkowe—3 000; od zar. furm.—2 500; od koncesyj—1 000.	6 500,—
26 950,—	—	8 850,—	Jednorazowy podatek à 4 mk. z morga.	768 000,—
5 000,—	—	—	Na budowę szpitala (b. w.).	150 000,—
.	.	.		.
4 600,—	43 303,93	—	Pod. szpitalny (b. w.) — 250 798; na koszta kwater. — 12 000; jednor. pod—500 000.	762 798,—
30 000,—	38 729,26	25 000,—	Od uli à 10 mk.—30 000; od gosp. rybnych—35 000.	65 000,—
21 000,—	54 736,03	126 000,—	Od tenuty dzierżawnej.	407 820,—
84 400,—	105 000,—	36 400,—		78 900,—
.	.	.		.
5 500,—	3 000,—	20 900,—	Od rybołóstwa à 100 mk. z morgi wody	10 000,—
30 000,—	—	—		—
11 000,—	2 000,—	1 000,—		—
7 350,—	50 000,—	1 000,—	Od dorożek—13 580; mostowy—50 000.	63 580,—
15 000,—	—	12 000,—		—
3 550,—[1]	—	1 500,—	Od dorożek i omnibusów—4 120; inne—1 200.	5 320,—
.	.	.		.
.	.	.		.
.	.	.		.
12 000,—[2]	—	—		—
—	50 000,—	—		—

[1]) W tem od rowerów; — [2]) W tem od koni cygańskich à 500 mk. od sztuki.

TABLICA 3 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	PODATKI (c. d.)		
		Razem podatki bezpośrednie	Pośrednie samodzielne powiatowe	
			RODZAJ	Suma
1	2	25	26	27
	B. Król. Kongr. ogółem	**54 321 603,26**		**1 415 519,64**
	Woj. warszawskie . .	**17 225 003,42**		**549 800,—**
1	Błonie	599 160,—		—
2	Ciechanów	316 000,—		—
3	Gostynin	448 416,52		—
4	Grójec	615 800,—	Od bil. kolej. i ładunków . .	50 000,—
5	Kutno	696 273,34		—
6	Lipno	873 500,—	Od zboża kontyng. po 3 mk. od 100 kg.	150 000,—
7	Łowicz	754 044,33		—
8	Maków	476 551,—		—
9	Mińsk Mazowiecki .	362 572,30		—
10	Mława	574 700,—		—
11	Nieszawa	808 304,83	Od widowisk	1 000,—
12	Płock	1 352 587,—		—
13	Płońsk	289 856,—		—
14	Przasnysz	199 750,—	Od papierosów 200; od sprzedaży drzewa 500	700,—
15	Pułtusk	403 000,—		—
16	Radzymin	935 532,62		—
17	Rawa	1 401 849,82	Od wid. 100; od drobiu 300 000	300 100,—
18	Rypin	755 202,07	Od bil pasaż. 18000; od przepustek i eksportu gęsi i t. p. z powiatu 30 000	48 000,—
19	Sierpc	861 244,—		—
20	Skierniewice . . .	555 560,—		—
21	Sochaczew	543 250,—		—
22	Warszawa	1 024 667,—		—
23	Włocławek	2 377 182,59		—
	Woj. łódzkie	**9 128 192,95**		**37 000,—**
1	Brzeziny	420 465,97	Od zabaw i majówek . . .	1 800,—
2	Kalisz	438 526,33		—
3	Koło	816 266,51	Od widowisk	16 000,—
4	Konin			
5	Łask	756 600,—	Od widowisk	1 200,—
6	Łódź	325 900,—	Od zabaw	3 000,—
7	Łęczycza	1 574 818,—		—
8	Piotrków	904 533,99		—
9	Radomsk	981 789,69		—
10	Sieradz	1 425 605,—		—
11	Słupca	235 812,—		—
12	Turek	615 675,46	Od nabiału i drobiu	15 000,—
13	Wieluń	632 200,—		—
	Woj. kieleckie	**10 974 271,88**		**736 219,64**
1	Będzin	571 000,—	Od wydobytego węgla . . .	670 000,—
2	Częstochowa . . .	554 540.—		—
3	Jędrzejów	592 249,—	Od wyw. zwierząt, ptactwa, jaj	48 019,64
4	Kielce	746 150,30		—

Razem podatki bezpośrednie i pośrednie	Dochody zaległe z roku ubiegłego				
	Ogólna suma	W tem podatki			
		gruntowy	podymny	od handlu i przemysłu	od nieruchomości miejskich
28	29	30	31	32	33
55 737 122,90	**8 093 325,43**	**832 010,69**	**228 985,54**	**127 117,01**	**20 174,51**
17 774 803,42	**2 616 371,59**	—	**8 162,60**	—	—
599 160,—	—	—	—	—	—
316 000,—	267 270,—	—	—	—	—
448 416,52	—	—	—	—	—
665 800,—	—	—	—	—	—
696 273,34	—	—	—	—	—
1 023 500,—	—	—	—	—	—
754 044,33	—	—	—	—	—
476 551,—	—	—	—	—	—
362 572,30	1 603 034,40	—	8 162,60	—	—
574 700,—	—	—	—	—	—
809 304,83	—	—	—	—	—
1 352 587,—	319 287,—	—	—	—	—
289 856,—	—	—	—	—	—
200 450,—	—	—	—	—	—
403 000,—	—	—	—	—	—
935 532,62	32 035,80	—	—	—	—
1 701 949,82	90 000,—	—	—	—	—
803 202,07	304 744,39	—	—	—	—
861 244,—	—	—	—	—	—
555 560,—	—	—	—	—	—
543 250,—	—	—	—	—	—
1 024 667,—	—	—	—	—	—
2 377 182,59	—	—	—	—	—
9 165 192,95	**758 336,36**	**5 400,—**	—	—	—
422 265,97	36 585,—	—	—	—	—
438 526,33	—	—	—	—	—
832 266,51	378 353,80	—	—	—	—
.	.	.	.	.	.
757 800,—	—	—	—	—	—
328 900,—	—	—	—	—	—
1 574 818,—	40 000,—	—	—	—	—
904 533,99	—	—	—	—	—
981 789,69	—	—	—	—	—
1 425 605,—	—	—	—	—	—
235 812,—	—	—	—	—	—
630 675,46	—	—	—	—	—
632 200,—	303 397,56	5 400,—	—	—	—
11 710 491,52	**2 321 944,06**	**215 411,56**	**85 982,13**	**16 268,52**	**11 327,43**
1 241 000,—	—	—	—	—	—
554 540,—	—	—	—	—	—
640 268,64	252 140,—	—	—	—	—
746 150,30	250 790,05	—	—	—	—

TABLICA 3 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	PODATKI (c. d.)		
		Razem podatki bezpośrednie	Pośrednie samodzielne powiatowe	
			RODZAJ	Suma
1	2	25	26	27
5	Kozienice	475 427,66	Od widowisk	4 200,—
6	Końskie	709 838,59		—
7	Miechów	678 487,83		—
8	Olkusz	629 370,—		—
9	Opoczno	711 739,55	Od hurtowej sprzedaży ryb	1 400,—
10	Opatów	1 538 906,60		—
11	Pińczów	463 766,35		—
12	Radom	421 759,21	Od widowisk (5% od sprzed. biletów)	—
13	Sandomierz	561 455,83		2 100,—
14	Stopnica	735 704,90	Od widowisk	10 500,—
15	Wierzbnik	1 085 938,99		—
16	Włoszczowa	497 937,07		—
	Woj. lubelskie	12 313 746,71		51 500,—
1	Biłgoraj	533 102,50		—
2	Biała	240 810,50		—
3	Chełm	554 506,40	Od świadectw sprzed. bydła	42 000,—
4	Garwolin	.		.
5	Hrubieszów	663 317,43	Od bil. kinemat. (10%) — 3500, od bil. na widow. 3500	7 000,—
6	Janów	1 463 308,70		—
7	Krasnystaw	497 795,20		—
8	Konstantynów	750 599,44		—
9	Lublin	814 380,65		—
10	Lubartów	266 047,60		—
11	Łuków	736 500,—	Od widowisk	2 500,—
12	Puławy	662 545,56		—
13	Radzyń	674 270,—		—
14	Siedlce	1 013 601,46		—
15	Sokołów	374 798,05		—
16	Tomaszów	.		.
17	Węgrów	1 219 009,06		—
18	Włodawa	548 692,07		—
19	Zamość	1 300 462,09		—
	Woj. białostockie	4 680 388,30		41 000,
1	Augustów	.		.
2	Białystok	1 283 104,—	Od widowisk publicznych	1 000,—
3	Bielsk	619 000,—		—
4	Kolno	352 230,—		—
5	Łomża	812 170,—	Od widowisk i zabaw	40 000,—
6	Ostrów	390 500,—		—
7	Ostrołęka	506 040,40		—
8	Sejny	.		.
9	Suwałki	.		.
10	Sokółka	.		.
11	Szczuczyn	273 000,—		—
12	Wysokie Mazowieckie	444 343,90		—

Razem podatki bezpośrednie i pośrednie	Dochody zaległe z roku ubiegłego: Ogólna suma	W tem podatki: gruntowy	podymny	od handlu i przemysłu	od nieruchomości miejskich
28	29	30	31	32	33
479 627,66	300 808,63	31 260,26	27 912,69	—	608,64
709 838,59	—	—	—	—	—
678 487,83	451 924,20	—	—	—	—
629 370,—	338 570,69	41 523,33 *)	.	—	4 715,46
713 139,55	—	—	—	—	—
1 538 906,60	—	—	—	—	—
463 766,35	—	—	—	—	—
421 759,21	248 194,43	62 428,09	49 914,90	—	—
563 555,83	234 243,06	80 199,88	8 154,54	16 268,52	6 003,33
746 204,90	—	—	—	—	—
1 085 938,99	—	—	—	—	—
497 937,07	245 273,—	—	—	—	—
12 365 246,71	**2 339 451,61**	**598 868,75**	**122 183,81**	**110 848,49**	**8 347,08**
533 102,50	249 166,61	37 688,05	6 821,33	1 095,57	2 337,58
240 810,50	185 004,—	—	—	33 510,—	—
596 506,40	—	—	—	—	—
670 317,43	219 855,08	28 110,64 *)	.	12 232,96	4 648,—
1 463 308,70	30 737,—	—	—	—	—
497 795,20	—	—	—	—	—
750 599,44	—	—	—	—	—
814 380,65	12 535,88	—	—	—	—
266 047,60	84 686,—	32 609,42	4 187,76	14 716,66	1 361,50
739 000,—	75 000,—	—	—	—	—
662 545,56	540 029,01	132 682,91	98 968,80	49 293,30	—
674 270,—	—	—	—	—	—
1 013 601,46	440 187,12	320 622,37	12 205,92	—	—
374 798,05	54 647,36	47 155,36	—	—	—
1 219 009,06	55 000,—	—	—	—	—
548 692,07	—	—	—	—	—
1 300 462,09	392 603,55	—	—	—	—
4 721 388,30	**57 221,81**	**12 330,38**	**12 657,—**	—	**500,—**
1 284 104,—	—	—	—	—	—
619 000,—	—	—	—	—	—
352 230,—	57 221,81	12 330,38	12 657,—	—	500,—
852 170,—	—	—	—	—	—
390 500,—	—	—	—	—	—
506 040,40	—	—	—	—	—
273 000,—	—	—	—	—	—
444 343,90	—	—	—	—	—

*) W tem podymny.

TABLICA 3 (c. d.).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	Dochody zaległe z roku ubiegłego (c. d.). W tem				
		podatki		dodatki do cen monop. państw.	składki adjacentów	inne
		akcyzowy, patentowy i mieszkaniowy	od inwentarza żywego			
1	2	34	35	36	37	38
	B. Król. Kongr. ogółem	**167 726,39**	**329 211,59**	**875 866,40**	**421 444,54**	**5 090 788,76**
	Woj. warszawskie . .	—	—	**70 081,27**	**49 277,48**	**2 488 850,24**
1	Błonie	—	—	—	—	—
2	Ciechanów	—	—	—	—	267 270,—
3	Gostynin	—	—	—	—	—
4	Grójec	—	—	—	—	—
5	Kutno	—	—	—	—	—
6	Lipno	—	—	—	—	—
7	Łowicz	—	—	—	—	—
8	Maków	—	—	—	—	—
9	Mińsk Mazowiecki . .	—	—	70 081,27	45 507,20	1 479 283,33
10	Mława	—	—	—	—	—
11	Nieszawa	—	—	—	—	—
12	Płock	—	—	—	—	319 287,—
13	Płońsk	—	—	—	—	—
14	Przasnysz	—	—	—	—	—
15	Pułtusk	—	—	—	—	—
16	Radzymin	—	—	—	3 770,28	28 265,52
17	Rawa	—	—	—	—	90 000,—
18	Rypin	—	—	—	—	304 744,39
19	Sierpc	—	—	—	—	—
20	Skierniewice	—	—	—	—	—
21	Sochaczew	—	—	—	—	—
22	Warszawa	—	—	—	—	—
23	Włocławek	—	—	—	—	—
	Woj. łódzkie	**7 700,—**	**28 650,—**	**45 944,—**	**290 895,47**	**379 746,89**
1	Brzeziny	—	—	—	36 585,—	—
2	Kalisz	—	—	—	—	—
3	Koło	—	—	—	75 353,80	303 000,—
4	Konin	.	.	.	.	.
5	Łask	—	—	—	—	—
6	Łódź	—	—	—	—	—
7	Łęczyca	—	—	—	40 000,—	—
8	Piotrków	—	—	—	—	—
9	Radomsk	—	—	—	—	—
10	Sieradz	—	—	—	—	—
11	Słupca	—	—	—	—	—
12	Turek	—	—	—	—	—
13	Wieluń	7 700,—	28 650,—	45 944,—	138 956,67	76 746,89
	Woj. kieleckie . . .	**135 999,09**	**43 750,—**	**360 877,30**	**69 266,51**	**1 383 061,52**
1	Będzin	—	—	—	—	—
2	Częstochowa . . .	—	—	—	—	—
3	Jędrzejów	—	—	—	—	252 140,—
4	Kielce	—	—	—	—	250 790,05

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	Dochody zaległe z roku ubiegłego (c. d.). W tem				
		podatki		dodatki do cen monop. państw.	składki adjacentów	inne
		akcyzowy, patentowy i mieszkaniowy	od inwentarza żywego			
1	2	34	35	36	37	38
5	Kozienice	—	—	46 036,90	69 266,51	125 723,63
6	Końskie	—	—	—	—	—
7	Miechów	—	—	—	—	451 924,20
8	Olkusz	79 886,10	43 750,—	133 236,60	—	35 459,20
9	Opoczno	—	—	—	—	—
10	Opatów	—	—	—	—	—
11	Pińczów	—	—	—	—	—
12	Radom	—	—	119 000,—	—	16 851,44
13	Sandomierz	56 112,99	—	62 603,80	—	4 900,—
14	Stopnica	—	—	—	—	—
15	Wierzbnik	—	—	—	—	—
16	Włoszczowa	—	—	—	—	245 273,—
	Woj. lubelskie	24 027,30	256 511,59	398 963,83	—	819 700,76
1	Biłgoraj	—	68 124,35	50 374,87	—	82 724,86
2	Biała	—	25 000,—	22 788,—	—	103 706,—
3	Chełm	—	—	—	—	—
4	Garwolin	.	.	.	.	.
5	Hrubieszów	1 329,30	45 486,24	5 706,58	—	122 341,36
6	Janów	—	—	—	—	30 737,—
7	Krasnystaw	—	—	—	—	—
8	Konstantynów	—	—	—	—	—
9	Lublin	—	—	—	—	12 535,88
10	Lubartów	—	—	31 810,66	—	—
11	Łuków	—	—	—	—	75 000,—
12	Puławy	—	117 901,—	141 183,—	—	—
13	Radzyń	—	—	—	—	—
14	Siedlce	22 698,—	—	34 413,18	—	50 247,65
15	Sokołów	—	—	—	—	7 492,—
16	Tomaszów	.	.	.	.	.
17	Węgrów	—	—	—	—	55 000,—
18	Włodawa	—	—	—	—	—
19	Zamość	—	—	112 687,54	—	279 916,01
	Woj. białostockie	—	300,—	—	12 005,08	19 429,35
1	Augustów	.	.	.	.	.
2	Białystok	—	—	—	—	—
3	Bielsk	—	—	—	—	—
4	Kolno	—	300,—	—	12 005,08	19 429,35
5	Łomża	—	—	—	—	—
6	Ostrów	—	—	—	—	—
7	Ostrołęka	—	—	—	—	—
8	Sejny	.	.	.	.	.
9	Suwałki	.	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	—	—	—	—	—
12	Wysokie Mazowieckie	—	—	—	—	—

TABLICA 4.

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	Liczba ludności w roku 1911*)	PRZECIĘTNIE NA A. WYDATKI			
			Ogółem zwyczajne, nadzw. i zaległe	W tem		
				na szkolnictwo	na szpitalnictwo	na komunikację
1	2	3	4	5	6	7
	B. Król. Kongr. ogółem	**9 187 845**	**27,73**	**1,40**	**3,01**	**14,58**
	Woj. warszawskie	**2 026 365**	**44,91**	**1,72**	**4,67**	**25,88**
1	Błonie	96 366	59,68	1,30	1,25	39,99
2	Ciechanów	73 509	27,65	1,27	3,75	8,98
3	Gostynin	75 879	24,81	1,61	1,79	10,80
4	Grójec	121 687	46,27	1,27	1,17	30,86
5	Kutno	93 669	39,25	1,62	5,47	17,66
6	Lipno	86 855	34,47	2,33	5,64	19,11
7	Łowicz	98 639	29,67	0,58	3,95	15,47
8	Maków	55 097	26,58	3,74	2,73	10,40
9	Mińsk Mazowiecki	97 536	33,31	1,78	6,77	7,31
10	Mława	98 956	26,54	1,89	2,54	11,80
11	Nieszawa	39 890 [1]	69,04	4,68	5,48	23,77
12	Płock	94 994	84,09	1,56	9,70	51,37
13	Płońsk	84 287	14,92	0,32	3,56	7,12
14	Przasnysz	68 209	40,32	2,94	1,54	11,60
15	Pułtusk	95 253	46,46	2,20	2,10	34,69
16	Radzymin	76 019 [2]	40,37	3,18	10,44	13,18
17	Rawa	78 057	34,19	1,23	4,52	14,72
18	Rypin	78 765	51,52	0,89	15,11	24,91
19	Sierpc	76 681	19,98	1,06	3,74	6,58
20	Skierniewice	60 248	114,28	3,81	9,86	91,33
21	Sochaczew	64 219	142,34	2,66	4,65	117,87
22	Warszawa	226 035 [3]	36,09	1,13	3,37	25,66
23	Włocławek	85 515	47,62	1,19	3,76	23,79
	Woj. łódzkie	**1 763 510**	**26,39**	**0,98**	**2,02**	**15,80**
1	Brzeziny	95 711	46,42	0,48	2,98	34,52
2	Kalisz	134 109	30,07	1,39	1,29	21,56
3	Koło	133 455	15,40	1,21	1,02	5,22
4	Konin	112 190	.	.	.	.
5	Łask	128 471	41,97	0,90	2,32	25,85
6	Łódź	195 567	28,81	0,31	1,14	19,66
7	Łęczyca	122 586	21,61	1,97	3,50	4,00
8	Piotrków	156 643	23,29	0,99	2,06	11,47
9	Radomsk	159 775	24,20	1,49	2,98	15,54
10	Sieradz	131 842	58,86	1,87	3,60	38,92
11	Słupca	102 493	20,57	0,68	2,03	12,47
12	Turek	104 189	14,64	1,15	1,41	5,43
13	Wieluń	186 479	18,38	0,51	2,08	11,06
	Woj. kieleckie	**2 235 579**	**22,19**	**1,21**	**2,36**	**11,82**
1	Będzin	193 211	34,04	1,44	8,78	18,88
2	Częstochowa	148 715	15,60	1,05	3,13	7,01
3	Jędrzejów	96 031	19,92	4,46	1,75	9,88
4	Kielce	148 151	14,50	0,74	1,17	7,60

*) Według Rocznika Statystycznego Rzeczyposp. Polskiej. Ob.: I) Tabl. 6 i 7 Działu II str. 109 i 128 oraz objaśnienia do tych tablic str. 25; 2) Tabl. 1 Uzupełnień str. 309 i objaśnienia str. 307).

[1]) Z braku danych nie wydzielono ludności m. Ciechocinka.

[2]) " " Wolomina.

JEDNEGO MIESZKAŃCA PRZYPADA

B. DOCHODY

Ogółem zwyczajne, nadzwycz. i zaległe	W tem *)					
	podatki bezpośr.	podatki pośredn.	monopole	przedsiębiorstwa	zapomogi nadzwyczajne	pożyczki
8	9	10	11	12	13	14
27,43	**5,91**	**0,15**	**2,10**	**1,39**	**1,22**	**9,69**
43,94	**8,50**	**0,27**	**2,29**	**3,20**	**1,51**	**17,02**
58,91	6,22	—	2,27	5,67	0,40	31,13
22,34	4,30	—	2,23	2,45	3,74	—
28,09	5,91	—	0,83	3,83	0,79	9,88
46,27	5,06	0,41	1,40	4,72	0,62	16,52
45,28	7,43	—	2,59	11,82	1,27	12,81
31,50	10,06	1,73	1,80	—	10,00	4,37
27,92	7,64	—	3,01	7,33	—	5,07
27,17	8,65	—	1,16	1,81	0,41	6,35
30,95	3,72	—	2,01	—	1,38	1,54
25,98	5,81	—	1,92	4,91	1,26	6,06
69,29	20,26	0,02	10,44	—	—	23,34
88,30	14,24	—	1,79	4,32	4,05	39,95
13,19	3,44	—	3,39	—	0,80	0,02
40,32	2,93	0,01	1,29	13,61	6,55	13,84
44,40	4,23	—	3,15	0,95	1,85	18,63
39,40	12,31	—	1,27	3,09	1,41	10,85
35,37	17,96	3,84	1,49	1,28	0,85	—
51,89	9,59	0,61	1,79	—	0,03	30,47
19,32	11,23	—	1,78	—	—	1,30
112,79	9,22	—	5,61	0.04	0,44	73,01
140,16	8,46	—	2,16	5,14	1,50	115,54
28,37	4,53	—	2,10	1,72	2,65	9,73
50,92	27,80	—	2,13	—	1,71	8,89
26,48	**5,18**	**0,02**	**1,89**	**1,09**	**0,56**	**11,99**
46,62	4,39	0,02	3,37	1,63	—	29,78
24,07	3,27	—	3,17	2,50	—	8,10
15,40	6,12	0,12	1,46	0,75	—	0,75
.	.	.	.	.	.	.
42,20	5,89	0,01	1,65	1,26	0,14	24,13
29,89	1,67	0,02	0,92	—	1,27	20,94
22,75	12,85	—	3,06	—	2,41	—
31,16	5,77	—	1,45	0,77	2,01	17,17
22,88	6,14	—	1,75	—	—	9,97
56,60	10,81	—	3,05	4,01	0,42	32,61
20,85	2,30	—	2,64	1,82	—	3,46
12,77	5,91	0,14	1,59	0,14	0,59	1,63
18,43	3,39	0,80	1,48	1,67	0,02	0,43
22,16	**4,91**	**0,33**	**2,79**	**0,38**	**0,76**	**6,91**
34,25	2,96	3,47	8,70	—	5,40	7,32
13,76	3,73	—	2,73	0,08	1,28	—
19,92	6,17	0,50	2,76	—	—	3,64
15,15	5,04	—	1,63	—	—	2,16

*) Bez zaległych.

Uwaga. Ludność podana została bez miast, które na zasadzie Dekretu z dn. 4 lutego 1919 r. o samorządzie miejskim (Dz. Praw z dn. 7 lutego r. 1919 Nr. 13, poz. 140), stanowią odrębne jednostki samorządne.

TABLICA 4 (c. d).

№ porządkowy	POWIATOWE ZWIĄZKI KOMUNALNE	Liczba ludności w roku 1911 *)	PRZECIĘTNIE NA A. WYDATKI			
			Ogółem zwyczajne, nadzw. i zaległe	W tem		
				na szkolnictwo	na szpitalnictwo	na komunikacje
1	2	15	16	17	18	19
5	Kozienice	134 115	41,86	1,51	0,93	27,59
6	Końskie	131 373	29,98	0,75	1,68	20,53
7	Miechów	148 100	21,97	1,00	1,02	10,81
8	Olkusz	148 817	23,23	1,34	3,24	12,86
9	Opoczno	129 388	10,10	0,39	1,26	4,18
10	Opatów	157 135	30,42	0,49	3,21	17,03
11	Pińczów	125 166	15,04	0,48	0,64	9,59
12	Radom	174 074	18,22	1,04	1,80	5,82
13	Sandomierz	121 578	15,90	1,10	0,63	8,23
14	Stopnica	148 734	13,38	0,79	0,93	4,63
15	Wierzbnik	139 226	19,92	2,62	2,13	8,55
16	Włoszczowa	91 765	27,80	1,03	2,31	15,67
	Woj. lubelskie	**2 234 371**	**21,47**	**1,06**	**2,83**	**9,17**
1	Biłgoraj	114 774	36,76	3,13	5,10	14,76
2	Biała	97 858	25,65	3,28	3,12	9,00
3	Chełm	161 124	16,12	0,55	0,73	6,22
4	Garwolin	147 897	.	.	.	.
5	Hrubieszów	125 556	28,84	1,34	1,85	18,99
6	Janów	129 362	13,59	1,34	2,23	1,56
7	Krasnystaw	120 713	15,84	0,38	1,50	9,82
8	Konstantynów	80 340	25,56	2,19	1,52	5,04
9	Lublin	164 872	26,53	0,81	6,79	5,59
10	Lubartów	103 799	8,83	0,48	1,55	2,39
11	Łuków	115 034	28,37	0,63	5,88	15,06
12	Puławy	168 827	18,95	0,81	0,62	9,49
13	Radzyń	107 289	11,28	0,47	0,47	5,24
14	Siedlce	72 267	41,13	2,83	7,53	14,67
15	Sokołów	75 984	23,30	1,72	6,63	6,66
16	Tomaszów	110 344	.	.	.	.
17	Węgrów	88 203	32,99	0,62	3,94	15,90
18	Włodawa	124 108	33,32	1,58	4,24	16,53
19	Zamość	126 020	36,09	1,72	3,61	22,79
	Woj. białostockie	**928 020**	**21,21**	**2,52**	**3,28**	**7,26**
1	Augustów	90 277 [1]	—	.	.	.
2	Białystok	115 421	32,59	5,49	6,08	6,90
3	Bielsk	129 801	23,14	7,48	4,89	6,02
4	Kolno	69 934	25,09	0,77	5,43	8,98
5	Łomża	89 539	47,53	3,14	5,59	16,94
6	Ostrów	88 634	23,44	1,38	3,36	13,30
7	Ostrołęka	94 167 [2]	24,77	0,97	1,97	7,78
8	Sejny	28 997	.	.	.	.
9	Suwałki	83 230 [3]	.	.	.	.
10	Sokółka	.	.	.	.	.
11	Szczuczyn	59 044	24,94	2,20	2,54	13,31
12	Wysokie Mazowieckie	78 976	12,98	0,68	2,41	3,87

[1]) Ludność w r. 1919.
[2]) Z braku danych nie wydzielono ludności m. Ostrołęki.
[3]) bez miasta Suwałk.

JEDNEGO MIESZKAŃCA PRZYPADA

Ogółem zwyczajne, nadzwycz. i zaległe	B. DOCHODY W tem *)					
	podatki bezpośr.	podatki pośredn.	monopole	przedsiębiorstwa	zapomogi nadzwyczajne	pożyczki
8	9	10	11	12	13	14
40,89	3,54	0,03	2,40	2,50	—	20,36
29,98	5,40	—	3,21	1,11	—	18,12
21,97	4,58	—	2,54	—	—	4,73
25,75	4,23	—	1,88	0,19	0,12	13,69
13,74	5,50	0,01	1,67	—	0,55	3,79
30,60	9,79	—	3,02	—	1,30	4,94
15,04	3,71	—	2,30	—	—	7,83
15,12	2,42	—	1,44	1,88	0,48	4,02
15,82	4,62	0,02	1,69	—	—	4,75
13,57	4,95	0,07	1,06	—	—	0,94
19,23	7,80	—	2,64	—	0,69	5,03
27,19	5,43	—	3,18	—	—	12,45
21,56	**5,51**	**0,02**	**1,40**	**0,72**	**1,12**	**7,37**
41,33	4,64	—	1,85	6,37	1,56	22,19
25,70	2,46	—	1,72	—	1,69	13,17
16,12	3,44	0,26	1,50	0,50	—	7,38
.	.	.	.	.	.	.
28,73	5,28	0,06	1,13	0,48	1,15	16,76
14,30	11,31	—	1,75	0,22	—	—
17,00	4,12	—	1,74	0,02	—	8,12
17,69	9,34	—	0,40	—	2,36	—
27,89	4,94	—	3,01	0,83	4,51	8,79
8,82	2,56	—	0,67	—	—	—
25,55	6,40	0,02	1,19	1,11	0,28	6,09
18,58	3,92	—	1,72	0,31	—	8,35
11,32	6,28	—	0,73	—	—	—
38,39	14,03	—	1,66	0,83	1,96	4,98
19,33	4,93	—	2,27	2,63	1,40	2,30
.	.	.	.	.	.	.
27,09	13,82	—	1,19	—	0,74	1,02
45,56	4,42	—	0,53	0,44	4,43	28,60
34,15	10,32	—	2,84	0,59	1,44	5,00
20,02	**5,04**	**0,04**	**2,13**	**2,02**	**3,13**	**1,60**
.	.	.	.	.	.	.
32,86	11,12	0,01	0,14	—	14,41	—
23,14	4,77	—	5,86	5,90	0,31	—
24,97	4,46	0,57	1,25	—	3,71	1,43
35,75	9,52	—	2,87	0,42	6,66	5,73
25,26	4,41	—	2,73	4,85	1,27	4,51
22,76	5,37	—	2,09	6,82	0,31	1,81
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
23,49	4,62	—	4,06	0,03	3,39	5,08
13,54	5,63	—	2,27	—	0,01	—

*) Bez zaległych.

Uwaga. Ludność podana została bez miast, które na zasadzie Dekretu z dn. 4 lutego 1919 r. o samorządzie miejskim (Dz. Praw z dn. 7 lutego r. 1919 Nr. 13, poz. 140), stanowią odrębne jednostki samorządne.

USTAWY I ROZPORZĄDZENIA.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 9 czerwca 1921 r.

w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności.

(Dziennik Ustaw, r. 1921, Nr. 58 z dn. 7 lipca, poz. 368).

Na zasadzie art. 2, 3, 5 i 6 ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 85 poz. 464) i art. 1 ustawy z dnia 13 maja 1921 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 43 poz. 262) zarządza się, co następuje:

§ 1. Pierwszy powszechny spis ludności na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzony będzie według stanu z dnia 30 września 1921 roku i dotyczyć będzie wszystkich osób, przebywających w tym dniu w granicach Rzeczypospolitej Polskiej stale lub chwilowo.

Jednocześnie przeprowadzony będzie spis sierot.

W związku ze spisem ludności przeprowadzony będzie spis domów mieszkalnych (tak zamieszkałych, jak i niezamieszkałych), oraz innych budynków, o ile są zamieszkałe, mieszkań, gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych i spis zwierząt domowych.

Spisy te będą przeprowadzone według formularzy i instrukcyj, wydanych przez Główny Urząd Statystyczny.

§ 2. Wszystkie podlegające spisowi osoby, a przedewszystkiem głowy gospodarstw rodzinnych oraz osoby, najmujące na swoje imię lokal, obowiązane są udzielać władzom spisowym i ich organom zeznań w zakresie, objętym wymienionemi w § 1 formularzami i okazywać na ich żądanie potrzebne do sprawdzenia tych zeznań dokumenty.

Informacyj, dotyczących domów, gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych oraz zwierząt domowych, obowiązani są dostarczać bezpośredni zarządcy tychże (właściciele, dzierżawcy, administratorzy, kierownicy i t. d.).

W razie nieobecności osób, na których ciąży bezpośredni obowiązek zeznań, przechodzi on na ich zastępców lub domowników.

Zeznania mają być składane, zależnie od bliższych co do tego przepisów instrukcyj, bądź ustnie przez udzielanie odpowiedzi na pytania władz spisowych bądź pisemnie przez wypełnienie doręczonych w tym celu formularzy spisowych.

§ 3. Formularze spisowe będą wypełniane wyłącznie w języku polskim, jeżeli formularz jest drukowany tylko w tym języku.

Formularze drukowane, prócz polskiego, w drugim języku, mogą być wypełniane w jednym z tych języków.

§ 4. Kto świadomie lub choćby tylko z niedbalstwa poczyni zeznanie nieprawdziwe, lub kto, mimo wezwania władz spisowych lub ich organów, nie udzieli im informacji,

wzbrania się wpuścić organa te do mieszkania, budynków gospodarskich lub na swoje pola, kto utrudnia im w jakikolwiek sposób sprawdzenia objętych badaniem okoliczności, o ile czyn ten nie podpada pod surowsze przepisy ustaw karnych, będzie karany grzywną do 600 marek, w razie zaś niemożności ściągnięcia grzywny, aresztem do jednego miesiąca, względnie w razie powtórnego wykroczenia karą podwójną.

Kary te wymierza władza administracyjna I instancji, stronie zaś służy odwołanie się według obowiązujących przepisów, a w szczególności w b. dzielnicy pruskiej, przy odpowiedniem zastosowaniu przepisów pruskiej ustawy o wydawaniu policyjnych rozporządzeń karnych w sprawach o wykroczenia z dnia 23 kwietnia 1883 roku. (Zb. Ust. str. 65), z wyjątkiem przepisu ustępu trzeciego art. 1 tejże ustawy.

§ 5. Spis osób wojskowych, pozostających w czynnej służbie, przeprowadzony będzie przez władze wojskowe według formularzy i instrukcyj, wydanych przez Główny Urząd Statystyczny w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Wyniki przeprowadzonego w ten sposób spisu wojska będą opracowane przez Główny Urząd Statystyczny i opublikowane za zgodą Ministra Spraw Wojskowych w czasie, w którym te władze uznają to za stosowne.

Wojskowi, którzy nie uczynią zadość obowiązkom, nałożonym na nich w instrukcjach, wydanych na mocy niniejszego rozporządzenia, karani będą przez władze wojskowe na mocy wojskowych ustaw karnych, względnie przepisów dyscyplinarnych.

§ 6. Spis ludności cywilnej w budynkach wojskowych dokonany będzie przez cywilnych komisarzy spisowych, którzy w tym celu otrzymają na mocy rozkazu dowództw okręgów generalnych od komend odnośnych gmachów, względnie stacjonowanych w nich oddziałów lub urzędów wojskowych, pomoc i asystencję w osobie oficera lub urzędnika wojskowego.

§ 7. Zeznania, poczynione w czasie spisu, będą używane tylko do celów statystycznych i nie mogą być udzielane władzom publicznym, ani też osobom prywatnym w innym celu, w szczególności zaś nie mogą być podstawą do nakładania podatków, przeprowadzania rekwizycji lub wytaczania dochodzeń sądowych lub administracyjnych.

§ 8. Koszta druku i rozesłania formularzy, jak inne koszta związane z przeprowadzeniem spisu, prócz wyjątków wymienionych w § 14 niniejszego rozporządzenia, ponosi Skarb Państwa.

§ 9. Władzami spisowemi w b. dzielnicy rosyjskiej i austrjacko-węgierskiej są rządowe władze administracyjne I instancji.

Władze te przeprowadzają spis za pośrednictwem komisarzy spisowych przy współudziale władz gminnych pod nadzorem władz rządowych II instancji. Władze rządowe II instancji mogą na wniosek starostów przekazać w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym przeprowadzenie spisu magistratom poszczególnych miast, które w tym wypadku będą posiadały prawa władzy spisowej.

W b. dzielnicy pruskiej i na Śląsku Cieszyńskim władzami spisowemi są władze miejscowe, a to w województwach poznańskiem i pomorskiem magistraty w miastach, zarządy gminne w gminach wiejskich oraz zarządy dominialne na obszarach dominialnych, na Śląsku Cieszyńskim zaś przełożeni gmin.

Władze te przeprowadzają spis w b. dzielnicy pruskiej pod nadzorem i kierunkiem władz powiatowych i wojewodów, na Śląsku Cieszyńskim zaś pod nadzorem starostów i Komisji Tymczasowej.

§ 10. Władza spisowa dzieli podległe sobie terytorjum na okręgi spisowe i przydziela każdy z nich komisarzowi spisowemu, których mianuje w pierwszym rzędzie z pośród urzędników państwowych i samorządowych i wystawia im urzędowe legitymacje.

§ 11. Komisarze spisowi w czasie wykonywania czynności spisowych mają charakter funkcjonarjuszy publicznych i stoją pod prawną ochroną, przysługującą urzędnikom państwowym.

Pełnią oni swoje czynności, jako honorową funkcję obywatelską, w zasadzie bezpłatnie, jednak na żądanie otrzymują wynagrodzenie według norm, ustalonych przez władzę spisową w granicach wskazanych przez Główny Urząd Statystyczny w porozumieniu z Ministrem Skarbu, względnie z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

§ 12. W celu wykonania prac przygotowawczych, rozwinięcia propagandy spisowej, wyszukania oraz przygotowania komisarzy spisowych, podziału powiatów, miast i gmin na okręgi spisowe, i innych funkcyj, mogą być powołane przez władzę spisową, jako organ doradczy i pomocniczy, powiatowe, miejskie, a w b. dzielnicy pruskiej i na Śląsku Cieszyńskim i gminne komisje spisowe.

Komisja składać się będzie z przedstawiciela władzy spisowej, jako przewodniczącego, i z powołanych przez niego członków z pośród działaczy samorządowych, przedstawicieli instytucyj społecznych i gospodarczych i miejscowych urzędników państwowych i komunalnych.

§ 13. Gminy wiejskie i miejskie, a w b. dzielnicy pruskiej i obszary dominialne, obowiązane są do dnia 1 sierpnia 1921 roku sprawdzić, ewentualnie uzupełnić lub wprowadzić numerację domów mieszkalnych, a po ukończeniu numeracji do dnia 15 sierpnia 1921 r. dostarczyć władzy spisowej wykazów miejscowości, ulic i domów według numerów.

Numeracja domów winna być po dniu 1 sierpnia 1921 r. utrzymywana w ewidencji i przeprowadzana w dalszym ciągu. Wykreślenie numeru może być zarządzone tylko przez władzę administracyjną pierwszej instancji.

Przepisy wykonawcze o numerowaniu domów wyda Minister Spraw Wewnętrznych, względnie Minister b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym.

Władze administracyjne I i II instancji mają czuwać nad ścisłem wykonaniem przepisów niniejszego artykułu.

§ 14. Władze gminne, wyszczególnione w § 13, obowiązane są ponadto współdziałać przy przeprowadzaniu spisu, a w szczególności dostarczyć komisarzom spisowym asystencji urzędowej, urzędowego lokalu wraz ze światłem i opałem, zaopatrzeć ich w materjały piśmienne, dostarczać w razie potrzeby podwód dla komisarzy spisowych, pokryć połowę kosztów wynagrodzenia komisarzy spisowych i wogóle spełniać wszystkie czynności, wskazane instrukcjami spisowemi.

§ 15. Wykonanie niniejszego rozporządzenia w drodze wydania instrukcyj dla władz spisowych oraz gminnych poleca się Dyrektorowi Głównego Urzędu Statystycznego w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

§ 16. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Raczkiewicz*

Minister Skarbu: *Steczkowski*

Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*

Wykaz czasopism, nadchodzących do czytelni

GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

(uzupełnienie za czas od 1 lipca do 31 sierpnia 1921 r.).

CZASOPISMA W JĘZYKU POLSKIM:

a) Urzędowe:

Dziennik Zarządu m. Łodzi. Łódź.

Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne. Kraków.

Samorząd Miejski (Miesięcznik). Warszawa.

b) Nieurzędowe:

Viribus Unitis. (Miesięcznik). Warszawa.

Bibljoteka Prasowa Polska. Warszawa 1921.

W JĘZYKU ANGIELSKIM:

Monthly summary of Foreign Commerce of the United States. Waszyngton. 1921.

W JĘZYKU FRANCUSKIM:

Recueil mensuel de l'Institut International de Commerce. Bruksella.

W JĘZYKU NIEMIECKIM:

Zeitschrift für Kommunalwirtschaft und Komunalpolitik. Berlin (dwutygodnik).

W INNYCH JĘZYKACH:

Bulletin Mensuel du Commerce Extérieur. Kristiana.

Bulletin mensuel du Bureau de Statistique de la ville d'Amsterdam. Amsterdam.

Metron. Rivista internazionale di statistica. Rovigo.

Wykaz książek, wciągniętych do inwentarza

BIBLIOTEKI GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

w czasie od 1 lipca do 31 sierpnia 1921 r.

STATYSTYKA, DEMOGRAFJA:

Accounts relating to the Sea-borne Trade and Navigation of British India. Kalkuta, 1921.

Accounts relating to the Trade by Land of British India with Foreign Countries. Kalkuta, 1921.

Pełnią oni swoje czynności, jako honorową funkcję obywatelską, w zasadzie bezpłatnie, jednak na żądanie otrzymują wynagrodzenie według norm, ustalonych przez władzę spisową w granicach wskazanych przez Główny Urząd Statystyczny w porozumieniu z Ministrem Skarbu, względnie z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

§ 12. W celu wykonania prac przygotowawczych, rozwinięcia propagandy spisowej, wyszukania oraz przygotowania komisarzy spisowych, podziału powiatów, miast i gmin na okręgi spisowe, i innych funkcyj, mogą być powołane przez władzę spisową, jako organ doradczy i pomocniczy, powiatowe, miejskie, a w b. dzielnicy pruskiej i na Śląsku Cieszyńskim i gminne komisje spisowe.

Komisja składać się będzie z przedstawiciela władzy spisowej, jako przewodniczącego, i z powołanych przez niego członków z pośród działaczy samorządowych, przedstawicieli instytucyj społecznych i gospodarczych i miejscowych urzędników państwowych i komunalnych.

§ 13. Gminy wiejskie i miejskie, a w b. dzielnicy pruskiej i obszary dominialne, obowiązane są do dnia 1 sierpnia 1921 roku sprawdzić, ewentualnie uzupełnić lub wprowadzić numerację domów mieszkalnych, a po ukończeniu numeracji do dnia 15 sierpnia 1921 r. dostarczyć władzy spisowej wykazów miejscowości, ulic i domów według numerów.

Numeracja domów winna być po dniu 1 sierpnia 1921 r. utrzymywana w ewidencji i przeprowadzana w dalszym ciągu. Wykreślenie numeru może być zarządzone tylko przez władzę administracyjną pierwszej instancji.

Przepisy wykonawcze o numerowaniu domów wyda Minister Spraw Wewnętrznych, względnie Minister b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym.

Władze administracyjne I i II instancji mają czuwać nad ścisłem wykonaniem przepisów niniejszego artykułu.

§ 14. Władze gminne, wyszczególnione w § 13, obowiązane są ponadto współdziałać przy przeprowadzaniu spisu, a w szczególności dostarczyć komisarzom spisowym asystencji urzędowej, urzędowego lokalu wraz ze światłem i opałem, zaopatrzeć ich w materjały piśmienne, dostarczać w razie potrzeby podwód dla komisarzy spisowych, pokryć połowę kosztów wynagrodzenia komisarzy spisowych i wogóle spełniać wszystkie czynności, wskazane instrukcjami spisowemi.

§ 15. Wykonanie niniejszego rozporządzenia w drodze wydania instrukcyj dla władz spisowych oraz gminnych poleca się Dyrektorowi Głównego Urzędu Statystycznego w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

§ 16. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Raczkiewicz*

Minister Skarbu: *Steczkowski*

Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*

Wykaz czasopism, nadchodzących do czytelni

GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

(uzupełnienie za czas od 1 lipca do 31 sierpnia 1921 r.).

CZASOPISMA W JĘZYKU POLSKIM:

a) Urzędowe:

Dziennik Zarządu m. Łodzi. Łódź.

b) Nieurzędowe:

Bibljoteka Prasowa Polska. Warszawa 1921.

Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne. Kraków.

Samorząd Miejski (Miesięcznik). Warszawa.

Viribus Unitis. (Miesięcznik). Warszawa.

W JĘZYKU ANGIELSKIM:

Monthly summary of Foreign Commerce of the United States. Waszyngton. 1921.

W JĘZYKU FRANCUSKIM:

Recueil mensuel de l'Institut International de Commerce. Bruksella.

W JĘZYKU NIEMIECKIM:

Zeitschrift für Kommunalwirtschaft und Kommunalpolitik. Berlin (dwutygodnik).

W INNYCH JĘZYKACH:

Bulletin Mensuel du Commerce Extérieur. Kristiana.

Bulletin mensuel du Bureau de Statistique de la ville d'Amsterdam. Amsterdam.

Metron. Rivista internazionale di statistica. Rovigo.

Wykaz książek, wciągniętych do inwentarza

BIBLIOTEKI GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

w czasie od 1 lipca do 31 sierpnia 1921 r.

STATYSTYKA, DEMOGRAFJA:

Accounts relating to the Sea-borne Trade and Navigation of British India. Kalkuta, 1921.

Accounts relating to the Trade by Land of British India with Foreign Countries. Kalkuta, 1921.

Annuario Statistico del Comune di Firenze. Anno XV—XVI 1917/1918. Florencja, 1921.

Annuaire Statistique de la Norvège 1920. Kristiania, 1921.

Alexander W. Magnus. Living Costs and Wage Adjustment. 1921.

Beiträge zur Statistik der Republik Oesterreich. Heft 6. Ergebnisse der Volkszählung vom 31/I 1920. Wiedeń, 1921.

Compte rendu des travaux au cours de l'année 1920. Ministère du Travail. Paryż, 1921.

Wood Distillation 1917. Census of Industry 1917. Ottawa, 1919.

Dairy Factoires 1919. Ottawa (Kanada). 1921.

Hälso-och Sjukvard vid armèn ar 1920. (Sveriges Officiella Statistik). Sztokholm, 1921.

Otto Hübners geographisch-statistische Tabellen aller Länder der Erde. Wiedeń. 1920.

Index Numbers of Indian Prices 1861—1918. Kalkuta, 1919.

Industri. Berättelse för ar 1919. (Sveriges Officiella Statistik). Sztokholm, 1921.

Polski Komisarjat Plebiscytowy. Ogólny wynik głosowania (mapa).

Lamson F. Z. Labor Statistics. 1921.

Statens Allmänna Läroverk, Lasaret 1919—1920, samt Realskol-och Studenteexamina ar 1920. (Sveriges Officiella Statistik). Sztokholm, 1921.

Lumber, Lath, Shingles et c. t. 1917—1918. Census of Industry 1917/18. Ottawa 1919—1920.

Planing Mills, Sash, and Door Factories, et. c. t. 1917. Census of Industry 1917. Ottawa, 1919.

Mitteilungen über den Oesterreichischen Bergbau. I-er Jahrgang 1920. Wiedeń. 1920.

Movimento Commerciale del Regno d'Italia nell' anno 1917. Rzym, 1920.

Müller, dr. ing. G. Ueber zeichnerische Auswertung wirtschafts-statistischen Nachrichten-Stoffes. Berlin, 1919.

Nadobnik Marcin Dr. Prof. Obszar i ludność byłej dzielnicy pruskiej. (Odbitka z Ruchu prawniczego i ekonomicznego). Poznań, 1921.

Pulp and Paper 1918. Census of Industry 1918. Ottawa, 1920.

Prices and Wages in India. Kalkuta, 1920.

Standard time rates of Wages and Hours of labour in the United-Kingdom at 31 December 1920. Londyn, 1921.

The Registration and Publication of Statistics relating to the Sea-borne Trade and Navigation of Britisch India. Kalkuta, 1916.

Report on the Production and Consumption of Coal in India 1919. Kalkuta, 1921.

Annual Report of the Trade of Canada. 1919. Ottawa, 1920.

First annual report of the Dominion Statistician for the fiscal year ended March 31, 1919. Ottawa (Kanada), 1919.

Special Report on the Foreign-Born Population. Ottawa (Kanada), 1915.

Romer Eug. Geograficzno-statystyczny atlas Polski. Wydanie 2-ie. Lwów—Warszawa, 1921.

B. von Schrenck. Beiträge zur Statistik der Stadt Riga und ihre Verwaltung. Ryga. 1909.

Allmän Sparbanks statistik ar 1919. (Sveriges Officielle Statistik). Sztokholm, 1921.

Annual Statement of the Sea-Borne Trade of Britisch India with the British Empire and Foreign Countries. Kalkuta, 1920.

Central Electric Stations in Canada. Census of Industry 1917—1918. Ottawa, 1919/20.

Statistics of British India. Kalkuta, 1921.

Agricultural Statistics of India 1917—18. Kalkuta, 1920.

Agricultural Statistics 1917. Ottawa, 1919.

Fisheries Statistics 1919. Ottawa (Kanada), 1921.

Statistika Spoljne Trgovine Kraljevine Srba, Hrwata, i Slovenaca. Za godine: 1918, 1919 i 9 meseca 1920. Belgrad, 1920.

Norges Officielle Statistikk. Seria VII Nr. 13, 14, 16. Kristiania, 1921.

Statistique Judiciaire de la Belgique (18-me année). Bruksela, 1920.

Stouman Knud. Le Repeuplement de la France. Etude de démographie contemporaine. Genewa, 1921.

Inland Trade of India. (Rail and Riverborne). Kalkuta, 1920.

Statistische Uebersichten über den Auswärtigen Handel Oesterreichs im Jahre 1920. Wiedeń, 1921.

Kommunala valen ar 1920. Sveriges Officiella Statistik. Sztokholm, 1921.

Das Volkszählungsgesetz vom 8 April 1920 nebst der Durchführungsverordnung vom 30 Oktober 1920. Reichenberg, 1920.

POLITYKA:

Eisner Kurt. Die neue Zeit. Monachjum, 1919.

Englisch, dr. K. d'. Aktualne zagadnienia potraktatowe. Kraków, 1921.

Fechner Otto. Grundzüge der Bulgarischen Wirtschafts-und Handelspolitik. Lipsk, 1921.

Firich, inż. K. Polskość Górnego Śląska, według urzędowych źródeł pruskich, a wyniki plebiscytu. Warszawa, 1921.

Inwazja bolszewicka a żydzi. Zbiór dokumentów. Warszawa, 1921.

Tennenbaum. Położenie międzynarodowe Polski na tle jej polityki gospodarczej. Warszawa, 1921.

Vanderlip, Frank A. Was Europa geschehen ist. Monachjum, 1921.

PRAWO:

Esmein A. Prawo konstytucyjne. Warszawa, 1921.

Das Gesetz über die Vermögens-und Vermögenszuwachs-Abgabe samt den hiezu gehörigen Verordnungen und Formularien. Reichenberg, 1920.

Mogilnicki dr. A. i Rappaport dr. E. St. Tezy z orzeczeń Sądu Najwyższego Rzplitej Polskiej od 1 września 1917 do 17 marca 1921. I. kodeks karny. Warszawa, 1921.

Mogilnicki A. i Rappaport E. Tezy z orzeczeń Sądu Najwyższego Rzplitej Polskiej od 1 września 1917 do 17 marca 1921. Warszawa, 1921.

Neubecker dr. F. K. Finnlands Eherechtsreform. Lipsk, 1921.

Neubecker, dr. F. K. Russisches und orientalisches Eherecht. Lipsk, 1921.

Tymczasowe przepisy o sposobie pobierania przychodów i dokonywania wydatków przez władze i urzędy państwowe. Warszawa, 1920.

Tagancew N. Kodeks karny (22 marca 1903). Warszawa, 1921.

Ustawa z dnia 29 maja 1920 r. o opodatkowaniu spadków i darowizn. Warszawa, 1920.

Ustawa o spółdzielniach z dn. 29 paźdz. 1920 Dz. Ust. n. III poz. 733, wraz z rozporządzeniami wykonawczemi wydał i objaśnił prof. dr. St. Wróblewski. Kraków, 1921.

Ustawa stemplowa. Warszawa.

Ustawy karne tymczasowo obowiązujące na ziemiach b. zaboru rosyjskiego, t. I, II. Warszawa, 1921.

Zbiór Przepisów o podstawowych obowiązkach i prawach oficerskich. Rozkaz o małżeństwie oficerów. Warszawa, 1921.

EKONOMJA POLITYCZNA, STOSUNKI GOSPODARCZE:

Becker dr. Otto. Die Regelung des ausländischen Arbeiterwesens in Deutschland. Berlin, 1918.

Bernhard dr. E. Die Vergebung der öffentlichen Arbeiten in Deutschland. Berlin, 1913.

Budżet m. Poznania 1920. Poznań.

Cannan Edwin Prof. Bogactwo. Krótki wykład przyczyn dobrobytu ekonomicznego. wraz z dodatkiem: O Pieniądzu. Poznań, 1921.

Calwer R. Die Kriegswirtschaft im Jahre 1917. Berlin, 1917.

Cassel pr. G. Das Geldproblem der Welt. Monachjum, 1921.

Fiedler L. K. Przemysł Wielkopolski. Poznań, 1921.

Freund dr. R. Ein deutsches Arbeitsnachweisgesetz. Berlin, 1914.

Gisevius dr. P. Die ostländer als internationale Produktionsgemeinschaft in der Bodenproduktion. Lipsk, 1921.

Hertz Wł. Głos do Władz i Narodu z celem podniesienia wartości monety polskiej i dobrobytu! Jednodniówka. Warszawa, 1921.

Kramsztyk Georges. La Pologne, l'Allemagne et l'industrie de la Haute-Silésie. Mikołów.

Kramsztyk Jerzy. Związek gospodarczy Górnego Śląska z Polską a Niemcami. Warszawa, 1921.

Litinsky L. Die Nebenproduktenkokerei in Südrussland. Lipsk, 1921.

Młynarski Feliks Dr. Reforma ustroju pieniężnego. Warszawa, 1921.

Obst dr. Erich. Das Klima Thrakiens als Grundlage der Wirtschaft. Lipsk, 1921.

A Report of the Receipts, Expenditures and Results of Cooperative extension Work in Agriculture and Home Economies in the United States. Waszyngton, 1917.

Respondek Dr. Die Reichsfinanzen auf Grund der Reform von 1919/20. Berlin—Lipsk, 1921.

Ruch zawodowy w Rosji sowieckiej. Warszawa, 1921.

Schäfer dr. Fr. Die Befriedigung des Kreditbedürfnisses d. grösseren deutschen Städte in d. Jahren 1906 bis 1909. Berlin, 1909.

Simons Gerda. Die Erwerbslosenfürsorge während des Krieges. Berlin, 1919.

Der gegenwärtige Stand der Arbeitslosenfürsorge. Berlin, 1913.

Stolzmann R. Grundzüge einer Philosophie der Volkswirtschaft. Jena, 1920.

Zagrodzki inż. O odbudowie kraju i jej programie. Warszawa, 1921.

HANDEL I KOMUNIKACJE:

Bank Galicyjski Akcyjny Hipoteczny. Za rok: 1919 i 1920. Lwów.

Polski Bank Krajowy 1920. Lwów.

Sprawozdanie Związku Banków w Polsce za rok 1920. Warszawa, 1921.

Taryfa ogólna na przewóz towarów, zwłok i zwierząt. Część I-a obowiązuje od 1/VIII 1921. Warszawa, 1921.

Prvni vyrocni zprava postovniho uradu sekoveho v Praze za rok 1918—1919. Praga, 1920.

ROLNICTWO:

Annual Report of the Office of Experiment Stations. (Department of Agriculture). Waszyngton, 1913.

Work and Expenditures of the Agricultural Experiment Stations 1916—1917. Waszyngton, 1918.

RÓŻNE PRACE Z ZAKRESU NAUK SPOŁECZNYCH:

Arbeitslosenversicherung. Verhandlungen der deutschen Gesellschaft zur Bekämpfung der Arbeitslosigkeit. Berlin, 192[illegible].

Most dr. Otto. Gemeindefinanzen. Lipsk, 1910.

Kratkij obzor o diejatielnosti riżskoj gorodskoj uprawy za 1913 g. i za 1915 g. (2 tomy). Ryga, 1914—1916.

Otczet o dochodach i raschodach g. Rygi za 1915 g. Ryga, 1916.

Otczot uprawlenia riżskimi gorodskimi imieniami za 1916 g. Ryga, 1917.

Rocznik Centrali Współdzielczych Stow. Rolniczo-Handlowych. Redaktor M. Pankiewicz. Warszawa, 1921.

Spectator. Das Sozialisierungsproblem in Deutschland. Berlin, 1920.

Stein, Lorenz v. Geschichte d. Sozialen Bewegung in Frankreich. t. I, II. Monachjum, 1921.

Thomas W. i Znaniecki F. The Polish Peasant in Europe and America. Monograph of an immigrant group. Boston.

HISTORJA I GEOGRAFJA:

Hickmann prof. Geographisch - statistischer Universal - Atlas 1921. Wiedeń, 1921.

Latwijas Karte. 1920. 1 : 800.000.

Polski Komitet plebiscytowy. Górny Śląsk (mapa 1 : 150.000).

BIBLJOTEKA W P.S.H. W POZNANIU

SZKOLNICTWO:

Materjały do projektu realizacji powszechnego nauczania. Warszawa, 1921.

Program ludowej szkoły rolniczej męskiej o kursie 11-o miesięcznym. Warszawa, 1921.

Świętosławski, dr. W. Najbliższe zadania uczelni akademickich. Warszawa, 1921.

RÓŻNE:

Report of the New York Public Library 1920. Nowy York, 1921.

Stadtmüller. Niemiecko-polski słownik okrętowy. Lwów — Warszawa, 1921.

Związek Florjański. Organizacja jednocząca straże ogniowe w Ks. Polskiem. Rocznik: 1917 i 1918. Warszawa, 1919.

KRONIKA.

Ludność m. st Warszawy w r. 1921.

Wydział Statystyczny Magistratu m. st. Warszawy przeprowadził obliczenie ludności miasta na dzień 1 stycznia r. b. *). Poniżej podajemy najważniejsze dane.

Ogólna liczba ludności wynosiła 953 044 osób. W r. 1918 było 758 411 mieszkańców, w r. 1919 — 820 180, w r. 1920 — 945 155. Główny przeto przyrost po wojnie przypada na r. 1918, a zwłaszcza 1919. W ostatnim natomiast roku liczba mieszkańców powiększyła się już tylko o 7 889. Jeszcze i obecnie ludność miasta jest niższa, aniżeli wynosiła ludność na terenie wielkiej Warszawy przed wojną (w r. 1914 — 1 024 544). — Mężczyzn było 420 221 (44,1%), kobiet 532 823 (55,9%), innemi słowy na 100 mężczyzn przypada kobiet aż 126,8, wobec 108,9 kobiet na 100 mężczyzn w r. 1914. Obcokrajowców naliczono tylko 7 497, w tem 3 445 starozakonnych i 1 162 prawosławnych.

Spis połączony był ze spisem dzieci w wieku szkolnym (wiek lat 7—14, urodzeni w latach 1907—1913), oraz dzieci w wieku przedszkolnym (wiek lat 0—7, urodzeni w latach 1914 — 1920). Umożliwiło to dokonanie zestawienia według grup wieku.

Ludność m. Warszawy dnia 1 stycznia 1921 roku.

PŁEĆ I WYZNANIE	Liczba ludności			
	Razem	W tem w wieku lat		
		0 — 7	7 — 14	14 i więcej
	Liczby bezwzględne.			
OGÓŁEM . . .	953 044	113 324	154 985	684 735
Płeć.				
Mężczyzni	420 221	54 852	75 793	289 576
Kobiety	532 823	58 472	79 192	395 159
Wyznania.				
Katolicy rzymscy . . .	600 539	66 805	90 984	442 750
Ewangelicy	15 865	1 249	2 050	12 566
Prawosławni	4 973	323	638	4 012
Starozakonni	330 371	44 806	61 107	224 458
Inni , ...	1 296	141	206	949
	Liczby względne.			
A. Na 100 mężczyzn przypada kobiet:				
OGÓŁEM . . .	126,8	106,8	104,5	136,5

*) Ob. Miesięcznik Statystyczny Magistratu m. Warszawy, styczeń 1921 r.

PŁEĆ I WYZNANIE	Liczba ludności			
	Razem	W tem w wieku od lat		
		0 — 7	7 — 14	14 i więcej
B. Grupy wieku w odsetkach:				
OGÓŁEM . . .	100,0	11,9	16,2	71,9
Płeć.				
Mężczyzni	100,0	13,1	18,0	68,9
Kobiety	100,0	11,0	14,9	74,1
Wyznania.				
Katolicy rzymscy . . .	100,0	11,1	15,2	73,7
Ewangelicy	100,0	7,9	12,9	79,2
Prawosławni	100,0	6,5	12,8	80,7
Starozakonni	100,0	13,6	18,5	67,9
Inni	100,0	10,9	15,9	73,2
Dla porównania podajemy liczby zaczerpnięte ze spisu ludności 1897 roku.				
Liczby bezwzględne.				
OGÓŁEM (bez wojskowych)*)	646 377	109 191	87 290	449 896
Płeć.				
Męska (bez wojskowych)*)	304 822	54 792	42 818	207 212
Żeńska	341 555	54 399	44 472	242 684
Liczby względne.				
A. Na 100 mężczyzn przypada kobiet:				
OGÓŁEM . . .	112,1	99,3	103,9	117,1
B. Grupy wieku w odsetkach:				
OGÓŁEM . . .	100.0	16,9	13,5	69,6
Płeć.				
Męska	100,0	18,0	14,0	68,0
Żeńska	100,0	15,9	13,0	71,1

Wielkie zmiany w składzie ludności pod względem płci i wieku rzucają się tu w oczy. Podobne zmiany już raz mieliśmy sposobność stwierdzić z okazji spisu ludności m. Włocławka z dn. 16 maja 1920 r. **). Polegają one 1) na ogromnem powiększeniu cyfry względnej kobiet w stosunku do mężczyzn, 2) na znacznem zmniejszeniu względnem liczebności grupy wieku poniżej lat siedmiu i względnem zwiększeniu liczebności grupy od lat 7 do 14; względna liczebność grupy powyżej lat 14 w porównaniu z r. 1897 mało się zmieniła. W szczególności, co zresztą jest naturalne, uderza ogromny wzrost liczby względnej kobiet w grupie powyżej 14 lat. Natomiast cyfry, wykazujące przewagę liczby kobiet nad liczbą poniżej tego wieku, nasuwają poważne wątpliwości. Zwłaszcza stosunek 106,6 dziewcząt na 100 chłopców w wieku przedszkolnym, w którym zwykle liczba chłopców bywa większa od liczby dziewcząt, jest bardziej niż nieprawdopodobny. Dane ze statystyki ruchu naturalnego ludności nie wskazują na możność odwrócenia się tego stosunku; sprawa ta wymagałaby szczegółowego rozpatrzenia, do którego brak materjału. — Zmniejszenie względnej liczby dzieci w wieku przedszkolnym dotyczy w większym znacznie stopniu chrześcijan, aniżeli starozakonnych.

Porównanie z cyframi, dotyczącemi m. Włocławka, a podanemi w cytowanej notatce, wykazuje zupełnie analogiczne tendencje w obu tych miastach, występujące w tem samem prawie natężeniu.

*) Wojskowych było ogółem 37315, z tego w grupie wieku lat 14 i wyżej 37 247.
**) Ob. Miesięcznik Statystyczny. r. 1921, tom III, zeszyt 2—3, str. 124 i nast.

Co do stosunków wyznaniowych, trudno przeprowadzić porównanie z czasami przedwojennemi, gdyż w r. 1916 przyłączono do miasta szereg przedmieść o zupełnie odmiennem od śródmieścia ugrupowaniu ludności. Biorąc całość miasta, znajdziemy, iż liczba względna starozakonnych od r. 1914 spadła dość znacznie (38,1% w r. 1914, 34,7% w r. 1921), co właśnie wywołane jest głównie faktem, iż przyłączone przedmieścia mają nieznaczny tylko (poniżej dziesięciu) odsetek starozakonnych. W obrębie 15 okręgów śródmiejskich, które odpowiadają dawnej Warszawie, było w r. 1921 ogółem 827 850 mieszkańców, z tego 318 414, czyli 38,5% starozakonnych; w r. 1914 Warszawa liczyła ogółem 884 544 mieszkańców, z tego 337 074, czyli 38,1% starozakonnych.

Liczba wyznawców wszystkich innych wyznań, prócz rzymsko-katolickiego, zmniejszyła się bardzo znacznie. *St. S.*

Materjały do projektu realizacji powszechnego nauczania*).

Książka rozpada się na dwie części: pierwsza z nich daje obraz stanu szkolnictwa powszechnego na terenie b. Kongresówki. Drogą starannej analizy dość ubogiego materjału statystycznego, jakim rozporządzamy, wykazano, na jak niskim jeszcze poziomie znajduje się u nas szkolnictwo pod każdym względem, jak ogromne braki usunąć jeszcze należy. — Część druga rozpatruje warunki, w jakich możliweby było urzeczywistnienie w najbliższym czasie obowiązkowego nauczania.

Podstawą jest tutaj „statystyka dzieci w wieku obowiązku szkolnego (od 7 do 14 lat)", przedstawiona w rozdziale X, stanowiącym niejako punkt centralny całej pracy. Drogą niezmiernie skrzętnego zestawienia różnorodnych danych statystycznych oraz bardzo pracowitych kombinacyj rachunkowych przeprowadzono tu próbę obliczenia ilości dzieci w wieku obowiązku szkolnego w okresie od roku szkolnego 1912/13 aż do roku szkolnego 1935/36. Nie wdając się w szczegóły obliczeń, podajemy tu ogólne rezultaty. Liczba najwyższa dzieci w wieku od lat 7 do 14 przypada na rok 1919/20 — mianowicie 2 030 138. Przewidywany rozwój w latach następnych przedstawia się jak następuje:

Rok szkolny	Liczba dzieci w wieku lat 7—14	Roczny ubytek (—) lub przyrost (+)	Rok szkolny	Liczba dzieci w wieku lat 7—14	Roczny ubytek (—) lub przyrost (+)
1920/21	2 026 051	— 4 087	1928/29	1 494 010	— 26 129
1921/22	1 994 456	— 31 595	1929/30	1 570 703	+ 76 693
1922/23	1 908 363	— 86 093	1930/31	1 659 024	+ 88 321
1923/24	1 804 689	— 103 674	1931/32	1 760 863	+ 101 839
1924/25	1 696 991	— 107 698	1932/33	1 865 200	+ 104 337
1925/26	1 593 671	— 103 320	1933/34	1 921 115	+ 55 915
1926/27	1 543 882	— 49 789	1934/35	1 960 430	+ 39 315
1927/28	1 520 139	— 23 743	1935/36	2 026 783	+ 66 353

Oczywiście, liczby te mogą mieć znaczenie jedynie przybliżone; jednakże na podstawie pewnych danych autorowie sądzą, iż spadek w latach najbliższych może być większy jeszcze, aniżeli wskazuje tablica, a przyrost w latach następnych — mniej szybki.

Ta tablica niejako krzyczy wielkim głosem, że powszechne nauczanie musi być urzeczywistnione przed rokiem szkolnym 1829/30, t. j. w ciągu najbliższych lat ośmiu, kiedy liczba dzieci, potrzebujących nauki, nietylko nie będzie wzrastała, lecz przeciwnie, spadała dość znacznie. Nie wydaje się to niewykonalnem. Obecnie objętych jest nauką zgórą miljon dzieci; chodzi o to, aby liczba ta powiększała się o jakieś 50 000 rocznie.

*) Materjały do projektu realizacji powszechnego nauczania na obszarze 5 województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego i białostockiego oraz m. st. Warszawy. Pod redakcją D-ra Marjana Falskiego. Warszawa, 1921. (Wydawnictwo Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego). — Pod przedmową podpisany jest prócz M. Falskiego, st. ref. Min. W. R. i O. P. I. Kräutler, st. ref. Gł. Urz. Statystycznego.

Rzeczywisty przyrost roczny w ostatnich latach był nawet większy, bo wynosił 80 000 — 150 000. Jednakże i trudności są znaczne: potrzeba będzie ok. 2 000 nauczycieli rocznie, tymczasem istniejące seminarja nauczycielskie w chwili obecnej dostarczać mogą tylko kilkuset maturzystów rocznie, po osiągnięciu pełnego rozwoju — w roku szkolnym 1924/25 — nie więcej niż po 1 300. Wielki jest brak budynków szkolnych, nie mówiąc już o wadach budynków istniejących i t. d.

Poza znaczeniem aktualnem książki podnieść należy jej zalety naukowe, przedewszystkiem zaś — umiejętne operowanie materjałem statystycznym, z którego umiano wydobyć, bez zbytecznego balastu, rzeczy dla badanej sprawy naprawdę istotne, co tembardziej godne jest zaznaczenia, iż sam materjał był nader ubogi. Jedna z niezbyt licznych to prac, na materjale liczbowym opartych, którą statystyk odczyta z prawdziwą przyjemnością. *St. S.*

Metron. Międzynarodowy przegląd statystyczny.

(Rovigo, Industrie grafiche italiane).

Pod powyższym tytułem wychodzi od roku kwartalnik, który może mieć poważne znaczenie dla rozwoju metod statystycznych.

W przedmowie programowej redakcja zwraca uwagę na trudności, jakie musi pokonać ten, kto chce śledzić cały ruch naukowy w dziedzinie statystyki. Prace odnośne są bowiem rozrzucone po czasopismach, obejmujących wszystkie niemal dziedziny wiedzy ludzkiej. Jednakże znajomość tych prac może mieć nieraz doniosłość pierwszorzędną również dla osób, pracujących na innem zupełnie polu. Brak koordynacji w pracy statystycznej w innym jeszcze kierunku wywiera skutki wielce ujemne: obniża poziom wielu prac statystycznych. Nieraz brak znajomości metod statystycznych sprawia, iż wartościowy materjał liczbowy pozostaje niewyzyskanym, że autor nie jest w stanie wysunąć wniosków wogóle lub wyprowadza wnioski błędne. Lub też ponownie bywają odkrywane prawdy i metody, dawno już znane. — Metron pragnie być pośrednikiem pomiędzy pracownikami najróżnorodniejszych dziedzin wiedzy, którzy — każdy ze swego punktu widzenia — uprawiają statystykę. Pomieszczać zamierza prace różnych kierunków metodologicznych, zarówno te, które uznają jedynie metody elementarne, jak i te, które postęp widzą w zastosowaniu najsubtelniejszych sposobów matematyki wyższej: jedne i drugie bowiem mogą mieć rację bytu w zastosowaniu do tych czy innych zagadnień specjalnych. Warunkiem przyjęcia pracy ma być jedynie, aby zawierała myśl oryginalną i mogła zainteresować szersze koła osób, uprawiających statystykę. — Drukowane będą zarówno prace z zakresu metodologji, jak i statystyki stosowanej; prócz rozpraw większych, umieszczane będą notatki oraz artykuły o charakterze sprawozdawczym.

Artykuły są drukowane w czterech językach: po włosku, francusku, angielsku i niemiecku. Na razie język włoski przeważa, co jest rzeczą zupełnie naturalną wobec tego, iż pismo wychodzi we Włoszech i większość komitetu redakcyjnego składa się z Włochów.

Na czele stoi profesor uniwersytetu w Padwie Konrad Gini, do komitetu redakcyjnego wchodzą wybitni przedstawiciele statystyki wszystkich prawie krajów cywilizowanych.

Wydane dotychczas trzy zeszyty zawierają niezmiernie interesujący dobór artykułów z różnych dziedzin statystyki. Wymieniamy kilka prac z pierwszego zeszytu: L. March, La méthode statistique; E. Czuber, Ueber Funktionen von Variablen, zwischen welchen Korrelationen bestehen; F. Vinci, Sui coefficienti di variabilità; F. Y. Edgeworth, Entomological Statistics; C. Gini, La conscrizione militare dal punto di vista eugenico i t. d. — Przeważają artykuły o charakterze teoretycznym; nawet i te, które zajmują się kwestjami specjalnemi, mają na celu zwrócenie uwagi na pewne kwestje metodyczne. Jednakże bywają poruszane również tematy takie, jak o podziale tery-

torjalnym bogactwa prywatnego we Włoszech (F. Savorgnan, w zeszycie trzecim), albo — z zakresu statystyki historycznej — o ludności Konstantynopola za cesarzy bizantyjskich (A. Andréadès, w zeszycie drugim).

Prace już ogłoszone oraz zapowiedziane na przyszłość świadczą o dużem zainteresowaniu sprawami metod statystycznych i o dużym ruchu umysłowym na tem polu, jaki panuje w różnych krajach w chwili obecnej. Niewątpliwie Metron, jeśli dalej będzie rozwijać się, jak zapowiada, spełni doniosłą podwójną rolę, jaką sobie zakreślił w programie: ułatwi znakomicie pracę tym, którzy pragnęliby śledzić ruch międzynarodowy na polu statystyki — i przyczyni się do usunięcia tego dziś zwykłego zjawiska — że często ktoś stosuje metody statystyczne, nie znając ich dostatecznie.

Szata zewnętrzna wydawnictwa jest niezmiernie staranna i wykwintna.

St. S.

BIBLJOTEKA W POZNANIU

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI W MIASTACH.
MOUVEMENT NATUREL DE LA POPULATION DANS LES VILLES.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par					Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
											na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie.												
1909-1913 przec. a[1])	7 072	22 747	14 992	7 753	3 794	35	136	51	6	2 583	65,9	16,7
moy. b[1])	*8,7*	*27,9*	*18,4*	*9,5*	*4,7*	*4,3*	*16,7*	*6,3*	*0,7*	*317,4*	.	.
1920												
Kwartał Trimestre												
I[2])	2 532	7 032	6 191	841	1 164	135	38	3	485	999	88,0	16,6
II[2])	2 710	7 926	3 808	4 118	1 010	64	19	5	32	820	48,0	12,7
III[2])	3 010	6 739	4 992	1 747	1 382	14	103	340	14	698	74,1	20,5
Miesiąc Mois												
I[2])	837	2 329	2 896	—567	507	46	25	2	384	327	124,3	21,8
II[2])	1 290	2 382	1 719	663	331	49	9	—	64	337	72,2	13,9
III[2])	405	2 321	1 576	745	326	40	4	1	37	335	67,9	14,0
IV[2])	938	3 025	1 270	1 755	296	29	6	1	20	293	42,0	9,8
V[2])	827	2 709	1 358	1 351	374	24	7	1	9	302	50.1	13,8
VI[2])	945	2 192	1 180	1 012	340	11	6	3	3	225	53,8	15,5
VII[2])	1 199	2 367	1 509	858	533	9	23	43	4	228	63,8	22,5
VIII[2])	1 840	2 604	1 878	726	482	3,4	39	186	7	249	72,1	18,5
IX[2])	571	1 768	1 605	163	367	1,6	41	111	3	221	90,8	20,8
X[2])	721	1 833	1 407	426	251	4,1	58	24,4	2	228	76,8	13,7
XI[2])	805	1 811	1 308	503	224	8	43	8	4,4	186	72,3	12,4

Ludność przeciętna m. Warszawy wynosiła: — La population moyenne de la ville de Varsovie montait à:

	1909—1913	1/I 1920
OGÓŁEM—TOTAL . . .	813 814	945 155
Chrześcijanie—Chrétiens . . .	507 309	617 730
Starozakonni—Juifs	306 505	327 425

Miasto Łódź. — Ville de Łódź.

1920												
Kwartał Trimestre												
I	1 102	3 026	3 216	—190	654	41	14	2	234	535	106,3	21,6
II	1 187	3 316	1 969	1 347	473	32	17	12	18	478	59,4	14,3
III[2])	1 280	2 799	2 449	350	658	18,1	87,1	199	8,8	308	—	—
Miesiąc Mois												
I	385	862	1 402	—540	271	13	8	2	139	178	162,6	31,4
II	505	1 154	947	207	201	11	4	—	62	173	82,1	17,4
III	212	1 010	867	143	182	17	2	—	33	184	85,8	18,0
IV	337	1 092	655	437	136	11	3	—	8	180	60,0	12,5
V	417	1 125	622	503	145	13	6	3	7	159	55,3	12,9
VI	433	1 099	692	407	192	8	8	9	3	139	63,0	17,5
VII[2])	476	1 022	868	154	284	12,1	13,1	56	4,1	125	84,9	27,8
VIII[2])	563	1 075	880	195	242	3	28	107	4,3	86	81,8	22,5
IX[2])	241	702	701	1	132	3	46	36	0,4	97	99,9	18.8
X[2])	312	858	626	232	115	1	40	7	3	97	73,0	13,4
XI[2])	435	720	639	81	114	1	29	7,1	2	88	88,8	15,8

[1]) a: w rubr. 2 — 11 liczby bezwzględne. — a: dans les rubr 2 — 11 chiffres absolus.
b: liczby względne w rubr. 2 — 6 na 1 000, w rubr. 7 — 11 na 100 000 mieszkańców. — b: proportions dans les rubr. 2, — 6 pour 1 000, dans les rubr. 7 — 11 pour 100 000 habitants.

[2]) Liczby tymczasowe według biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

Źródła: Sprawozdania roczne, miesięczne i tygodniowe miejskich wydziałów statystycznych.
Sources: Rapports annuels, mensuels et hebdomadaires des bureaux statistiques municipaux.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de: małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès	Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par: Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	Liczba zgonów Nombre de décès: wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
											na 100 urodz. pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Lublin. — Ville de Lublin.												
1913 a)	509	2 746	2 162	587	554	.	.	.	.	.	78,7	20,2
b)	*7,1*	*38,4*	*30,2*	*8,2*	*7,7*	.	.	.	.	.	.	.
1920												
Kwartał Trimestre												
I	310	829	873	— 44	151	51	16	6	64	166	105,3	18,2
II	323	710	561	149	111	39	4	1	5	152	53,2	10,6
III[2])	288	814	749	65	184	13	23	127	—	87	92,0	22,6
Miesiąc Mois												
I	108	293	375	— 82	65	16	7	2	36	51	128,0	22,2
II	163	266	250	16	48	17	6	3	19	51	94,0	18,0
III	39	270	248	22	38	18	3	1	9	64	41,9	14,1
IV	72	218	193	25	28	16	2	—	2	55	63,5	9,7
V	93	259	195	74	33	16	—	—	3	61	49,2	8,0
VI	158	223	173	50	50	7	2	1	—	36	48,6	14,2
VII[2])	150	299	198	101	63	5	8	15	—	31	66,2	21,1
VIII[2])	88	284	302	— 18	76	3	3	33	—	33	106,3	25,8
IX[2])	50	231	249	— 18	45	5	12	31	—	23	107,8	19,5
Miasto Sosnowiec. — Ville de Sosnowiec.												
1909—1913 przec. a)	505	2 774	1 262	1 511	326	.	.	.	.	.	45,5	11,8
moy b)	*5,1*	*28,1*	*12,8*	*15,3*	*3,3*	.	.	.	.	.	.	.
1920												
Kwartał Trimestre												
I	206	640	771	—131	135	46	17	—	111	139	120,5	21,1
II	190	914	534	380	115	31	1	2	3	137	58,4	12,6
III	273	867	561	306	174	1	20	35	—	93	64,7	20,1
Miesiąc Mois												
I	75	270	337	— 67	37	9	15	—	84	37	124,8	13,7
II	127	248	243	5	59	18	2	—	24	47	98,0	23,8
III	4	122	191	— 69	39	19	—	—	3	55	156,6	32,0
IV	31	386	202	184	40	20	—	—	2	39	52,3	10,4
V	81	283	165	118	35	9	1	—	1	49	58,3	12,4
VI	78	245	167	78	40	2	—	2	—	49	68,2	16,3
VII	90	311	177	134	65	1	3	3	—	32	56,9	20,9
VIII	129	308	208	100	64	—	7	19	—	31	67,5	0,8
IX	54	248	176	72	45	—	10	13	—	30	71,0	18,1
X	73	205	119	86	32	—	9	—	1	23	62,4	16,2
XI[3])	96	169	131	38	26	—	11	1	—	21	77,5	15,4

Liczba ludności 1 stycznia 1913 r. 71 586 w tem chrześcijan 35 541, starozakonnych 36 045; w roku 1919 około 107 000. — Nombre de population: le 9 janvier 1913 71 586, y compris 35 541 chrétiens et 36 045 juifs; en 1919—107 000 environ.

Liczba ludności 1 stycznia 1911 r. 98 748, w tem chrześcijan 80 736, starozakonnych 18 012, w roku 1920 około 100 000. — Nombre de population: le 1 janvier 1911 — 98 748, y compris 80 736 chrétiens et 18 012 juifs; en 1920—100 000 environ.

Uwagi: [1]) i [2]) ob. str. 1. — Notes: 1) et [2]) v. page 1.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Chrześcijanie—Chrétiens							Starozakonni—Juifs						
	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Liczba zgonów w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Liczba zgonów w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
						na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	21	13	14	15
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie.														
1909-1913 przec.[a]	5 080	15419	10635	4 784	.	69.0	.	1 992	7 328	4 357	2 971	.	59,5	.
moy.[b]	*10,0*	*30,4*	*21,0*	*9,4*	.	.	.	*6,5*	*23,9*	*14,2*	*9,7*	.	.	.
1920														
Kwartał Trimestre														
I[3]	1 794	4 006	4 346	— 340	810	108,5	20,2	738	3 026	1 845	1 181	354	61,0	11,7
II[3]	1 891	5 346	2 727	2 619	773	51.0	14,5	819	2 580	1 081	1 499	237	41,9	9,2
III[3]	2 141	4 654	3 591	1 063	1 060	77,2	22,8	869	2 085	1 401	684	322	67,2	15,4
Miesiąc Mois														
I[3]	611	1 352	2 035	— 683	339	150.5	25,1	226	977	861	116	168	88,1	17,2
II[3]	1 028	1 414	1 173	241	229	83,0	16,2	262	968	546	422	102	56 4	10,5
III[3]	155	1 240	1 138	102	242	91,8	19,5	250	1 081	438	643	84	40,5	7,8
IV[3]	698	2 256	905	1 351	223	40,1	9,9	240	769	365	404	73	47,5	9,5
V[3]	584	1 761	966	795	293	54.9	16,6	243	948	392	556	81	41,4	8,5
VI[3]	609	1 329	856	473	257	64,4	19,3	336	863	324	539	83	37,5	9,6
VII[3]	840	1 569	1 119	450	417	71,3	26,6	359	798	390	408	116	48,9	14,5
VIII[3]	845	1 866	1 349	517	370	72,3	19,8	395	738	529	209	112	71,7	15,2
IX[3]	456	1 219	1 123	96	273	92,1	22,4	115	549	482	67	94	87 8	17,1
X[3]	605	1 110	1 026	84	187	9,2	1,7	116	723	381	342	64	52,7	8,9
XI[3]	661	1 051	934	117	165	88,9	15,7	144	760	374	386	59	49,2	7,8
Miasto Łódź. — Ville de Łódź.														
1920														
Kwartał Trimestre														
I	719	1 946	2 358	— 412	491	121,2	25,2	383	1 080	858	222	163	79,4	15,1
II	766	2 278	1 463	815	372	64,2	16,3	421	1 038	506	532	101	48,7	9,7
III[3]	820	1 808	1 858	— 50	523	102,8	28,9	460	991	591	400	135	59,6	13,6
Miesiąc Mois														
I	266	568	1 057	— 489	202	186,1	35,6	119	294	345	— 51	69	117,3	23,5
II	379	736	653	83	145	88,7	19,7	126	418	294	124	56	70,3	13,4
III	74	642	648	— 6	144	100,9	22,4	138	368	219	149	38	59,5	10.3
IV	187	789	487	302	108	61,7	13,7	150	303	168	135	28	55,4	9.2
V	315	792	467	325	121	59,0	15.3	102	333	155	178	24	326,5	174,5
VI	264	697	509	188	143	73,0	20,5	169	402	183	219	49	237,9	129,6
VII[3]	310	638	662	— 24	220	103,8	34.5	166	384	206	178	64	231,3	107,2
VIII[3]	353	641	677	— 36	200	105,6	31.2	210	434	203	231	42	206,7	110,0
IX[3]	157	529	519	10	103	98,1	19,5	84	173	182	— 9	29	105,2	16,8
X[3]	219	537	479	58	90	89.2	16,8	73	321	167	154	25	52,0	7.8
XI[3]	358	399	469	70	82	117,5	20,6	77	321	170	251	32	53,0	10,0

1) a: liczby bezwzględne. — a: chiffres absolus

2) b: w rubr. 2—6 i 9—13 liczby względne na 1000 mieszkańców danego wyznania — b: dans les rubr. 2—6 et 9—13 proportions pour 1000 habitants du culte donné.

3) Liczby tymczasowe podług biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Chrześcijanie — Chrétiens							Starozakonni — Juifs						
	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
						na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Miasto Lublin.—Ville de Lublin.														
1913	381	1847	1589	258	379	86,0	20,5	128	899	573	329	175	63,7	19,5
	10,7	*52,0*	*44,7*	*7,3*	*10,7*	.	.	*3,6*	*24,9*	*15,9*	*9,1*	*4,9*	.	.
1920														
Kwartał Trimestre														
I	215	453	590	—137	.	130,2	.	95	376	283	93	.	75,3	.
II	207	397	404	— 7	.	86,5	.	116	313	157	156	.	27,2	.
III[3])	196	424	519	— 95	.	122,4	.	92	390	230	160	.	58,9	.
Miesiąc Mois							.							
I	84	141	244	—103	.	173,0	.	24	152	131	21	.	86,2	.
II	128	157	165	— 8	.	105,1	.	35	109	85	24	.	78,0	.
III	3	155	181	— 26	.	116,8	.	36	115	67	48	.	58,3	.
IV	50	130	138	— 8	.	87,4	.	22	88	55	33	.	38,4	.
V	66	144	143	1	.	84,2	.	27	125	52	73	.	23,1	.
VI	91	123	123	—	.	88,0	.	67	100	50	50	.	23,7	.
VII[3])	91	136	136	—	.	100,0	.	59	163	62	101	.	38,0	.
VIII[3])	68	154	208	— 54	.	135,1	.	20	130	94	36	.	72,3	.
IX[3])	37	134	175	— 41	.	130,6	.	13	97	74	23	.	76,3	.
Miasto Sosnowiec. — Ville de Sosnowiec.														
1909—1913														
przec.[a1])	438	2481	1156	1325	286	46,6	11,5	67	293	106	186	40	36,2	13,7
moy. [b2])	*5,4*	*30,7*	*14,3*	*16,4*	*3,5*	.	.	*3,7*	*16,3*	*5,9*	*10,3*	*2,2*	.	.
1920														
Kwartał Trimestre														
I	186	541	670	—129	123	123,8	22,7	20	99	101	— 2	12	102,0	12,1
II	168	748	469	279	100	62,7	13,4	22	166	65	101	15	39,2	9,0
III	209	728	500	228	156	68,7	31,3	64	139	61	78	18	43,9	12,9
Miesiąc Mois														
I	61	225	287	— 62	34	127,6	15,1	14	45	50	— 5	3	111,1	6,7
II	122	197	212	— 15	54	107,6	27,4	5	51	31	20	5	60,8	9 8
III	3	119	171	— 52	35	143,7	29,4	1	3	20	— 17	4	666,7	133,3
IV	24	330	176	154	36	53,3	10,9	7	56	26	30	4	46,4	7,1
V	77	226	145	81	31	64,2	13,7	4	57	20	37	4	35,1	7,0
VI	67	192	148	44	33	77,1	17,2	11	53	19	34	7	35,8	13,2
VII	66	238	157	81	58	66,0	24,4	24	73	20	53	7	27,4	9,6
VIII	95	260	189	71	57	72,7	21,9	34	48	19	29	7	39,6	14,6
IX	48	230	154	76	41	67,0	17,8	6	18	22	— 4	4	122,2	22,2
X	71	177	103	74	27	58,6	16,0	2	28	16	12	5	85,7	17,9
XI[3])	92	149	117	32	23	78,5	15,4	4	20	14	6	3	70,0	30,0

Uwagi: [1]), [2]) i [3]) ob. str. 3.—Notes: [1]), [2]) et [3]) v. page 3.

Główne pozycje bilansów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.
Chiffres principaux des bilans de la Caisse des Prêts de la République Polonaise.

Data bilansu / Date du bilan	AKTYWA — ACTIF						PASYWA — PASSIF	
	Złoto i srebro Or et argent		Banki zagraniczne Banques étrangères	Weksle zdyskontowane Effets escomptés	Pożyczki Avances		Banknoty w obiegu Billets en circulation	Rachunki bieżące Comptes courants
	Banku i Skarbu Narodowego de la Banque et du Trésor National	Ministerstwa Skarbu du Ministère des Finances			Skarbowi Państwa Au Trésor de l'Etat	Osobom prywatnym Aux personnes privées		
1919 r.								
31/XII	32,1	—	344,6	3,9	6825,0	97,1	5316,3	2543,1
1920 r.								
31/I	32.2	—	244,1	3,7	8275,0	137,4	6719,9	2831,5
29/II	32,7	—	565,7	6,4	10775,0	162,2	8300,3	3882,2
31/III	32,7	—	685,4	8,2	14775,0	185,4	10690,6	5374,1
30/IV	32,7	—	685,5	14,8	19375 0	196,5	16027,9	6763,8
31/V	32,7	—	565,7	47,2	22375,0	204,4	17934,7	7861,1
30/VI	32,7	—	894,7	161,4	27625,0	388,9	21730,1	7934,8
31/VII	32,8	—	1130.9	325,9	33375,0	743,6	26311,4	7846,7
31/VIII	32,9	10,1	1273,4	465,8	39625,0	1238,3	31085,8	9807,8
30/IX	32,9	10,3	174,9	333,9	40625,0	1628,8	33023,5	9518,3
10/X	32,9	10,3	191,4	307,8	42525,0	1892,1	34238,5	9998,9
20/X	32,9	10,7	191,4	307,8	43625,0	2068.9	36075,7	10584,6
31/X	32,9	11,0	236,6	259,1	46925,0	2308 7	38456,7	11328,4
10/XI	32,9	11,0	146,0	251,2	49125,0	2373,1	40424,9	12546,9
20/XI	33,0	12,2	155 8	267,1	49625 0	2886,6	41319,1	10980,0
20/XI	33,1	12,4	203,7	346,0	49625,0	3055,5	43236,1	11117,9
10/XII	33,1	12,4	402,4	512,8	52625,0	3308,2	45616.5	12044,3
20/XII	35,4	13,1	70,3	515,6	54625,0	3433,9	46973,8	13726,1
31/XII	35,4	14,5	80,7	611,0	59625,0	3756,8	49361,4	13358,1

Źródło: Monitor Polski — Source: Moniteur de Pologne.

STOPY PROCENTOWE
stosowane przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową w m. październiku, listopadzie i grudniu 1920 roku

TAUX D'INTERETS
appliqués par la Caisse des Prêts de la Républ. Polonaise en octobre, novembre et décembre 1920.

Rodzaj operacji	Stopa procentowa Taux d'intérets	Genre des opérations
	[1] [2]	
Dyskonto weksli	6% 6½%	Escompte
Pożyczki na zast. 5% Pol.Poż.Państw.	5½	Av. contre gage de l'Empr. à 5% de l'Etat Pol.
„ innych pap. wartościowych	7	„ contre gage d'autres papiers de valeur
„ na zastaw towarów . . .	7	„ contre gage des marchandises
„ ulgowe dla przemysłowców	7	„ à des cond. spéc. aux industriels
„ „ komunalne . . .	7	„ aux communes

Źródło: P. K. K. P.—Source: Caisse des Prêts.
[1]) Z terminem płatności do 92 dni — Echéance de 92 jours.
[2]) Z terminem płatności do 184 dni, — Echéance de 184 jours.

Bilanse Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Data Date	A K T Y W A Kruszce obliczone wg. równi monetarnej — Or et argent d'après la				
	Złoto — Or			Srebro — Ar-	
	Własn. P. K. K. P. De la Caisse des Prêts	Skarbu Narodowego Du Trésor National	Ministerstwo Skarbu Du Ministère des Finances	Własn. P. K. K. P. De la Caisse des Prêts	Skarbu Narodowego Du Trésor National
1	2	3	4	5	6
31/XII 1920	7 660 590,59	495 148,61	4 262 379,21	25 761 267,11	1 527 135,51
30/XI „	6 465 120,58	493 860,47	3 191 813,13	24 686 647,86	1 518 221,58
31/X „	6 394 497,53	480 823,02	2 613 453,04	24 523 024,54	1 494 964,17
30/IX „	6 394 497,53	475 482,94	2 222 104,34	24 523 024,54	1 473 412,31
31/XII 1919	6 620 161,14	—	—	25 466 509,54	—
30/XI „	6 548 604,13	—	—	24 617 197,20	—
31/X „	6 481 777,94	—	—	24 285 432,16	—
31/XII 1920 r. w porównaniu z 31/XII 1920 en comparaison avec 30/XI 1920	+ 1 196 758,15		+ 1 070 566,08	+ 1 083 533,18	
31/XII 1920 r. w porównaniu z 31/XII 1920 en comparaison avec 31/XII 1919	+ 1 535 578,06		+ 4 262 379,21	+ 1 821 893,08	
30/XI 1920 r. w porównaniu z 30/XI 1920 en comparaison avec 31/X 1920	+ 83 660,50		+ 578 360,09	+ 186 880,73	
30/XI 1920 r. w porównaniu z 30/XI 1920 en comparaison avec 30/XI 1919	+ 410 376,92		+ 3 191 813,13	+ 1 587 672,24	
31/X 1920 r. w porównaniu z 31/X 1920 en comparaison avec 30/IX 1920	+ 5 340,08		+ 391 348,70	+ 21 551,86	
31/X 1920 r. w porównaniu z 31/X 1920 en comparaison avec 31/X 1919	+ 393 542,61		+ 2 613 453,04	+ 1 732 556,55	

A K T Y W A — A C T I F				P A-
Pożyczki Avances Osobom i firmom prywatn. Aux personnes privées	Niemiecka Komisja Odszkodowań Com. de dédom. allemande	Inne Aktywa Divers	RAZEM TOTAL	Banknoty w obiegu Billets en circulation
14	15	16	17	18
3 756 859 450,93	25 232 271,71	5 707 308 764,84	70 668 631 520,12	49 361 485 439,50
3 055 585 084,76	25 213 281,46	9 589 001 087,39	63 806 400 450,09	43 236 181 184,00
2 308 733 070,80	25 213 281,46	11 307 174 470,11	62 088 081 822,67	38 456 762 874,50
1 628 425 004,33	25 213 281,46	6 172 906 411,76	49 956 949 067,43	33 203 498 283 50
97 099 158,29	25 603 952,52	692 596 050,74	9 020 756 403,70	5 316 295 907,00
114 855 401,44	26 061 310,24	222 256 149,29	6 917 451 081,36	4 236 211 150,50
83 874 810,55	25 998 801,55	253 955 665,60	5 829 394 684,98	3 723 571 729,00
+ 701 274 366,17	+ 18 990,25	+ 3 881 692 322,55	+ 6 862 231 070,03	+ 6 125 304 255,50
+ 3 659 760 292,64	— 371 680,81	+ 5 014 712 714,10	+ 61 647 875 116,42	+ 44 045 189 532,50
+ 746 852 013,96	—	— 1 718 173 382,72	+ 1 718 318 627,42	+ 4 779 418 309,50
+ 2 940 729 683,32	— 848 028,78	+ 9 366 744 938,10	+ 56 888 949 368,73	+ 38 999 970 033,50
+ 680 308 066,47	—	+ 5 134 268 058,35	+ 12 131 132 755,24	+ 5 253 264 591,00
+ 2 224 858 260,25	— 785 520,09	+ 11 053 218 804.51	+ 56 258 687 137,69	+ 34 733 191 145,50

Źródło: Monitor Polski
Source: Moniteur de Pologne
1921 Nr. 16, 1920 Nr. 282, 257, 234, 86. 1919 Nr. 284, 258.

Bilans de la Caisse des Prêts de la République Polonaise.

ACTIF

parité gent Ministerstwa Skarbu Du Ministère des Finances	Pieniądze obce Monnaies étrangères	Banki — Banques: Banki niemieckie Banques allemandes	Banki — Banques: Inne banki zagraniczne Autres banques étrangères	Weksle zdyskontowane Effets escomptés	Pożyczki — Avances: Skarbowi Państwa Au Trésor de l'Etat	Pożyczki — Avances: Miastom Aux villes
7	8	9	10	11	12	13
10 278 060,95	162 150 163,56	407 494 383,22	80 725 227,89	611 551 157,46	59 625 000 000,00	242 325 518,53
9 173 851,82	203 333 293,99	440 097 331,96	203 776 292,79	396 027 958,60	49 625 000 000,00	222 836 603,70
8 389 782,—	237 775 975,52	526 164 266,91	236 688 892,83	259 103 946,70	46 925 000 000,00	218 331 374,04
8 116 746,16	252 138 718,48	466 789 908,95	174 888 899,43	333 858 629,78	40 625 000 000,00	234 522 945,42
—	166 991 631.23	686 169 474,76	344 593 097,41	3 885 388,75	6 825 000 000,00	146 730 979,32
—	127 697 594,11	710 106 794,28	151 637 138,61	3 367 547,—	5 375 000 000,00	155 303 345,06
—	150 625 136,26	659 380 227,22	91 018 227,57	312 000,—	4 375 000 000,00	158 462 606,13
+71 104 209,13	—41 183 130,43	— 32 602 948,74	—123 051 064,90	+215 523 198,86	+10 000 000 000,00	+ 19 488 914,83
+10 278 060,95	— 4 841 467,67	—278 675 091,54	—263 867 869,52	+607 665 768,71	+52 800 000 000,00	+ 95 594 539,21
+ 784 069,82	—34 442 681,53	— 86 066 934,95	— 32 912 600,04	+136 924 011,90	+ 2 700 000 000,00	+ 4 505 229,66
+ 9 173 851,82	+75 635 699,88	—270 009 462,32	+ 52 139 154,18	+392 660 411,60	+44 250 000 000,00	+ 67 533 258,64
+ 273 035,84	—14 362 742,96	+ 59 374 357,96	+ 61 799 993,40	— 74 754 683,08	+ 6 300 000 000,00	— 16 191 571,38
+ 8 389 782,—	+87 150 839,26	—133 215 960,31	+145 670 665,26	+258 791 946,70	+42 550 000 000,00	+ 59 868 767,91

SYWA — PASSIF

Rachunki bieżące Comptes courants: Centralnej Kasy Państwowej De la Caisse Centr. de l'Etat	Rachunki bieżące Comptes courants: Inne rachunki bieżące Autres comptes courants	Fundusze rezerwowe Fonds de réserve	Inne Pasywa Divers	RAZEM TOTAL
19	20	21	22	23
707 537 757,47	13 358 103 460,04	16 383 642,70	7 225 121 220,41	70 668 631 520,12
8 070 075,55	11 117 930 351,68	16 383 642,70	9 427 835 196,16	63 806 400 450,09
23 804 616,49	11 328 408 649,96	16 383 642,70	12 262 722 039,02	62 088 081 822,67
217 308 732,24	9 518 310 700,86	16 383 642,70	7 001 447 708,13	49 956 949 067,43
88 016 931,61	2 456 160 901,68	16 388 642,70	1 143 899 020,71	9 020 756 403,70
81 583 954,21	2 040 160 468,41	17 561 210,70	541 934 297,54	6 917 451 081,36
38 706 963,74	1 854 693 119,93	17 561 210,70	194 861 661,61	5 829 394 684,98
+699 467 681,92	+ 2 240 173 108,36	—	— 2 202 713 975,75	+ 6 862 231 070,03
+619 520 825,86	+ 0 901 942 558,36	—	+ 6 081 222 199,70	+ 61 647 875 116,42
— 15 734 540,94	— 210 478 298,28	—	— 2 834 886 842,86	+ 1 718 318 627.42
— 73 513 878,66	+ 9 077 769 883,27	— 1 177 567,00	+ 8 885 900 898,62	+ 56 888 949 368,73
— 193 504 115,75	+ 1 810 097 949,10	—	+ 5 261 274 330,89	+ 12 131 132 755,24
— 14 902 347,25	+ 9 473 715 530,03	— 1 177 568,00	+ 12 067 860 377,41	+ 56 258 687 137,69

Źródło: Monitor Polski / Source: Moniteur de Pologne } 1921 Nr. 16, 1920 Nr. 282, 257, 234, 86, 1919 Nr. 284, 258.

Obieg banknotów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej według wysokości odcinków. Billets en circulation de la Caisse des Prêts de la République Polonaise selon le montant des coupures.

W markach polskich. — En marks polonais.

Data — Date		Wysokość odcinków — Montant des coupures					
		5 000 mk.	1 000 mk.	500 mk.	100 mk.	50 mk.	20 mk.
31/XII 1920	Okupacyjne—Occup.	—	327 951 000	—	325 265 800	132 868 700	79 262 960
	I Emisja—I Emission	—	22 930 348 000	463 181 500	3 901 773 300	—	231 496 460
	II Emisja—II Emission	5 970 295 000	6 246 485 000	3 654 554 000	3 300 463 300	—	1 077 560 940
	Razem—Total	5 970 295 000	29 504 784 000	4 117 735 500	7 527 502 400	132 868 700	1 388 320 360
30/XI 1920 r. razem—total		2 958 740 000	17 822 326 000	3 180 157 500	6 954 824 000	145 826 100	1 373 158 780
31/XII 1919 r. razem—total		—	2 231 937 000	444 225 000	2 027 334 500	173 407 550	207 879 940
31/XII 1920 w porównaniu z: / en compar. avec:	30/XI 1920 r.	+3 011 555 000	+11 682 458 000	+937 578 000	+572 678 400	—12 957 400	+15 161 580
	31/XII 1919 r.	+5 970 295 000	+27 272 847 000	+3 673 510 500	+5 500 167 900	—40 538 850	+1 180 440 420

Data — Date		Wysokość odcinków — Montant des coupures					
		10 mk.	5 mk.	2 mk.	1 mk.	½ mk.	Razem — Total
31/XII 1920	Okupacyjne—Occup.	43 693 920	20 282 280	10 422 852	5 928 034	5 017 083,50	950 692 629,50
	I Emisja—I Emission	—	115 165 900	—	26 312 868	—	27 668 278 028,—
	II Emisja—II Emission	234 078 390	213 898 100	—	43 602 019	1 578 033,—	20 742 514 782,—
	Razem—Total	277 772 310	349 346 280	10 422 852	75 842 921	6 595 116,50	49 361 485 439,50
30/XI 1920 r. razem—total		251 877 820	364 658 250	14 805 010	72 951 794	5 870 516,50	33 145 195 770,50
31/XII 1919 r. razem—total		84 057 430	68 365 195	19 445 570	10 566 461	4 554 947,00	5 271 773 593,00
31/XII 1920 w porównaniu z: / en compar. avec:	30/XI 1920 r.	+25 894 490	—15 338 970	—4 382 158	+2 891 127	+724 600,00	+16 216 289 669,00
	31/XII 1919 r.	+193 714 880	+280 981 085	—9 022 718	+65 276 460	+2 040 169,50	+44 089 711 846,50

Zestawienie porównawcze — Relevé comparatif

Wysokość odcinków / Montant des coupures	Liczba odcinków Nombre des coupures			Wartość odcinków Montant des coupures		
	31/X 1918	31/XII 1919	31/XII 1920	31/X 1918	31/XII 1919	31/XII 1920
Liczby bezwzględne — Chiffres absolus						
Ogółem	**46 377 950**	**88 733 802**	**378 173 797**	**736 243 734**	**5 271 773 593**	**49 361 485 439,50**
W tem — 5 000 mk.	—	—	1 194 059	—	—	5 970 295 000,—
Y compris 1 000 „	188 192	2 231 937	29 504 784	188 192 000	2 231 937 000	29 504 784 000,—
500 „	—	888 450	8 235 471	—	444 225 000	4 117 735 500,—
100 „	2 105 056	20 273 345	75 275 024	210 505 600	2 027 334 500	7 527 502 400,—
50 „	2 747 637	3 468 151	2 657 374	137 381 850	173 407 550	132 868 700,—
20 „	4 387 159	10 393 997	69 416 018	87 743 180	207 879 940	1 388 320 360,—
10 „	3 402 697	8 405 743	27 777 231	34 026 970	84 057 430	277 772 310,—
5 „	9 843 096	13 673 039	69 869 256	49 215 480	68 365 195	349 346 280,—
2 „	7 729 876	9 722 785	5 211 426	15 459 752	19 445 570	10 422 852,—
1 „	11 463 567	10 566 461	75 842 921	11 463 567	10 566 461	75 842 921,—
½ „	4 510 670	9 109 894	13 190 233	2 255 335	4 554 947	6 595 116,50
Odsetki — Proportions pour cent						
Ogółem	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
W tem — 5 000 mk.	—	—	0,3	—	—	12,0
Y compris 1 000 „	0,4	2,5	7,8	25,6	42,3	59,8
500 „	—	1,0	2,2	—	8,4	8,4
100 „	4,6	22,8	19,9	28,6	38,5	15,2
50 „	5,9	3,9	0,7	18,7	3,3	0,3
20 „	9,4	11,7	18,4	11,9	3,9	2,8
10 „	7,4	9,6	7,3	4,6	1,6	0,6
5 „	21,2	15,4	18,5	6,7	1,4	0,7
2 „	16,7	11,0	1,4	2,0	0,4	0,0
1 „	24,7	11,9	20,1	1,6	0,2	0,2
½ „	9,7	10,2	3,4	0,3	0,0	0,0

Źródło: Materjały Skarbca Emisyjnego P. K. K. P.
Source: Données de la Caisse des Prêts.

Obroty Izb Rozrachunkowych.—Opérations des Chambres de Compensation.

ROK i MIESIĄC ANNÉE ET MOIS		Kasa była czynna dni: La Chambre fonct. nombre de jours	Przedstawione dowody Titres présentés: Liczba Nombre (a)	Suma Somme (b) Mk.	Czeki i przelewy Izby Rozr. Chèques et transports de la Chambre (c) Suma—Somme Mk.	c w % b c en % de b	Przec. wysokość dowodów (b/a) Montant moy. des titres (b/a) Mk.
Warszawa — Varsovie							
1919							
X		27	1 841	212 696 673	115 780 094	54,4	115 533
XI		24	1 996	298 806 376	114 932 662	48,5	149 703
XII		22	2 642	502 573 391	216 649 592	43,1	190 225
1920							
I		25	3 211	710 478 133	275 831 696	38,8	221 264
II		23	3 466	1 005 086 996	396 332 598	39,4	289 985
III		26	4 982	1 634 562 711	626 978 575	38,4	328 094
IV		23	4 587	1 522 574 108	586 379 725	38,5	331 932
V		22	5 123	1 737 341 312	718 210 112	40,2	336 125
VI		24	5 036	1 796 004 324	798 823 485	44,5	356 633
VII		27	4 350	1 640 719 912	659 865 513	40,2	377 177
VIII		23	1 328	736 845 837	367 348 737	49,9	554 854
IX		25	1 424	494 358 406	289 576 439	58,6	347 162
X		26	1 989	999 749 119	581 313 012	58,1	502 639
XI		25	2 271	1 303 524 223	791 083 803	60,7	573 986
XII		23	2 501	1 718 954 969	1 032 980 380	60,1	687 307
Październ. 1920 r. w porównaniu z Octobre 1920 en comparaison avec	IX 1920	+ 1	+ 565	+ 505 390 713	+ 291 736 573	— 0,5	+ 155 477
	X 1919	— 1	+ 148	+ 787 052 446	+ 465 532 918	+ 3,7	+ 387 106
Listopad 1920 r. w porównaniu z Novembre 1920 en comparaison avec	X 1920	— 1	+ 282	+ 303 775 104	+ 209 770 791	+ 2,6	+ 71 347
	XI 1919	+ 1	+ 275	+ 1 004 717 847	+ 676 151 141	+ 12,2	+ 424 283
Grudzień 1920 r. w porównaniu z Décembre 1920 en comparaison avec	XI 1920	— 2	+ 230	+ 415 430 746	+ 241 891 577	— 0,6	+ 113 321
	XII 1919	+ 1	— 141	+ 1 216 381 578	+ 816 330 788	+ 1,7	+ 497 082
Poznań							
1919							
X		27	5 134	203 465 206	105 433 062	51,8	39 630
XI		24	4 744	167 750 842	76 615 444	45,7	35 361
XII		22	4 912	185 089 627	73 108 626	39,5	37 681
1920							
I		25	5 651	341 634 569	176 239 148	51,6	60 456
II		23	5 316	562 391 240	303 812 051	54,0	105 793
III		27	7 485	738 428 817	314 948 815	42,7	98 654
IV		23	7 715	820 667 255	305 089 366	37,2	106 373
V		21	7 635	925 716 621	342 612 418	36,0	124 783
VI		24	9 902	1 235 596 372	444 877 907	36,0	124 783
VII		27	9 911	1 184 374 138	471 541 056	39,8	119 501
VIII		26	8 461	1 519 878 597	771 647 881	50,8	179 633
IX		25	7 974	1 237 363 836	462 327 578	37,4	155 175
X		25	6 293	1 114 714 778	497 430 998	44,6	177 136
XI		25	6 297	1 216 291 406	497 512 851	40,9	193 154
XII		24	3 763	1 005 187 733	470 208 539	46,7	266 858
Październ. 1920 r. w porównaniu z Octobre 1920 en comparaison avec	IX 1920	—	— 1 681	— 122 649 058	+ 35 103 420	+ 7,2	+ 21 961
	X 1919	— 2	+ 1 159	+ 911 249 572	+ 391 997 936	— 7,2	+ 137 506
Listopad 1920 r. w porównaniu z Novembre 1920 en comparaison avec	X 1920	—	— 4	+ 101 576 628	+ 81 853	— 3,7	+ 16 018
	XI 1919	+ 1	+ 1 553	+ 1 048 540 564	+ 420 897 407	— 4,8	+ 157 793
Grudzień 1920 r. w porównaniu z Décembre 1920 en comparaison avec	XI 1920	— 1	— 2 534	— 211 103 673	— 27 304 312	+ 5,8	+ 73 704
	XII 1919	+ 2	— 1 149	+ 820 098 006	+ 397 099 913	+ 13,2	+ 229 177

Źródło: Materjały Wydziału Walutowego P. K. K. P.
Source: Donnés de la Caisse des Prêts.

Kursa walut obcych w Warszawie. Rok 1920.

W markach polskich.

Płacono marek polskich za Unités étrangères		Równia Parité	2/I	1/IV	1/VII	7/X		14/X		21/X	28/X	
						S.	K.	S.	K.		S.	K.
1 funt szterl.	banknoty	20,43	455,00	670,00	613,35	980	935	965	910	992,50	10,70	10,20
1 livre sterl	billets / dewizy / devises	20,43		673,75	615,00	980	935	965	910	994.00	10,85	10,35
1 dolar St. Zj.	banknoty	4,20	119,00	157,00	152,70	280	260	265	240	.	299	285
1 dol. Et. Un.	billets / dewizy / devises	4,20		160,75	153,75	280	260	265	240	278,00	299	285
1 frank franc.	banknoty	0,81	11,95	12,25	12,35	19,00	18,00	18,50	17,50	.	20,40	19,40
1 franc franç.	billets / dewizy / devises	0,81		12,00	12,36½	19,00	18,00	18,50	17,50	18,75	20,40	19,40
1 frank szwajc.	banknoty	0,81	.	.	.	45,00	43,00	44,50	42,50	.	50,00	48,00
1 franc suisse	billets / dewizy / devises	0,81	.	30,88	27,31½	45,00	43,00	44,50	42,50	45,88	50,00	48,00
1 lirę włoską	banknoty	0,81	.	.	.	11,25	10,75	10,50	10,00	.	12,00	11,40
1 lire italienne	billets / dewizy / devises	0,81	.	.	.	10,25	10,75	10,50	10,00	11,25	12,00	11,40
1 leję rum.	banknoty	0,81	3,27½	2,47½	.	5,25	4,75	5,00	4,50	.	.	.
1 léi roumaine	billets / dewizy / devises	0,81		.	.	4,75	5,25	4,50	5,00	.	.	.
100 mk. niem.	setki / centaines	100,00	280,00	225,00	.	.	.	.	.	.	450	432,50
100 mk. allem	tysiące / milles	100,00		.	406,50	460	430	425	390	.		
	dewizy / devises	100,00		235,50	403,35	460	430	425	390	419,00	450	432,50
1 kor. duńską	banknoty	1,125	22,50	.	.	42,00	40,50	39,50	38,00	.	44,00	42,00
1 cour. dan.	billets / dewizy / devises	1,125		.	.	42,00	40,50	39,50	38,00	.	44,00	42,00
1 kor. szwedzką	banktoty	1,125	.	.	.	55,00	53,00	54,00	52,00	.	61,00	59,00
1 cour. suéd.	billets / dewizy / devises	1,125	.	.	.	55,00	53,00	54,00	52,00	.	61,00	59,00
100 rb. carskich	setki	216,01	176,00	205,63	257,50	310,00		.		.	297,50	
100 roubl. anc.	pięćsetki / par 500	216,01	179,75		268,00	313,75		300		.	291,00	

Źródło: Ceduły nieurzędowe Giełdy Warszawskiej.

*) Od 19 sierpnia notowania centrali dewiz, — [S — sprzedaż. K — kupno]

Kursa dewiz na Warszawę. Rok 1920.

Miejscowość	Za 100 m. polskich płacono	Równia Parité	3/I	8/IV	1/VII	5/VIII	2/IX	9/IX	7/X	14/X	21/X
Zurych	franków	123,46	4,55	.	4,—	2,50	.	.	.	2,15	2,10
Berlin	marek	100,—	.	.	25,50	20,—	21,25	21,—	.	26,15*	25,65*
Wiedeń	koron austr.	117,56	.	139,—	111,—	95,—	.	109,—	120,—*	135,—*	128,—*
Praga	koron czesk.	117,56	.	.	29,50	.	24,—	24,—	24,50	31,—	26,50
Gdańsk	marek	100,—	.	.	.	.	.	.	20,25	25,25	21,75

Źródło: Prager Tagblatt, Berichte aus den Neuen Staaten, Dziennik Gdański, Berliner Tageblatt, P. K. K. P.

Uwaga. W razie braku notowań danego dnia brano liczby z dni najbliższych, oznaczone. gwiazdkami.

Cours des changes étrangers à Varsovie. Année 1920.

En marks polonais.

4/XI		11/XI		18/XI		25/XI		2/XII		9/XII		16/XII		23/XII		30/XII	
S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.
1240	1190	1465	1410	1570	1500	1790	1720	1940	1840	2050	1950	2050	1950	2150	2050	2200	2100
1240	1190	1465	1410	1570	1500	1790	1720	1940	1840	2050	1950	2050	1950	2150	2050	2200	2100
340	320	425	400	445	410	500	460	540	490	590	540	590	540	600	550	620	560
340	320	425	400	445	410	500	460	540	490	590	540	590	540	600	550	620	560
22,75	21,75	26,00	25,00	27,25	26,00	31,75	30,75	33,50	32,50	35,25	33,75	35,25	33,75	36,00	34,50	37,00	35,50
22,75	21,75	26,00	25,00	27,25	26,00	31,75	30,75	33,50	32,50	35,25	33,75	35,25	33,75	36,00	34,50	37,00	35,50
55,00	53,00	66,00	62,00	71,00	66,00	80,00	76,00	83,00	78,00	91,00	86,00	91,00	86,00	93,00	88,00	98,00	93,00
55,00	53,00	66,00	62,00	71,00	66,00	80,00	76,00	83,00	78,00	91,00	86,00	91,00	86,00	93,00	88,00	98,00	93,00
13,50	13,00	14,75	14,00	16,25	15,50	19,50	18,50	20,00	19,00	21,00	20,00	21,00	20,00	22,00	21,00	22,00	21,00
13,50	13,00	14,75	14,00	16,25	15,50	19,50	18,50	20,00	19,00	21,00	20,00	21,00	20,00	22,00	21,00	22,00	21,00
.	.	.	.	.	.	7,75	7,25	8,50	7,50	9,00	8,00	9,00	8,00	9,00	8,00	9,00	8·00
.	.	.	.	.	.	7,75	7,25	8,50	7,50	9,00	8.00	9,00	8,00	9,00	8,00	9,00	8,00
470	450	515	490	625	595	770	730	770	730	785	745	785	745	795	745	850	800
470	450	515	490	625	595	770	730	770	730	785	745	785	745	795	745	850	800
50	48	57	55	62	59	71	67	76	72	86	82	86	82	88	84	98	93
50	48	57	55	62	59	71	67	76	72	86	82	86	82	88	84	98	93
68	66	83	79	88	84	99	94	105	100	114	107	114	107	110	100	124	116
68	66	83	79	88	84	99	94	105	100	114	107	114	107	110	100	124	116
302,50		313,50		317,50		.		.		.		402,50		.		.	
302,50		311,00		313,75		345,00		415,00		415		410,00		402,75		409,50	

Source: Bulletins non - officiels de la Bourse de Varsovie.

*) Depuis le 19 août cours de la centrale des devises: S — vente, K — achat.

Cours des devises sur Varsovie. Année 1920.

28/X	4/XI	11/XI	18/XI	25/XI	2/XII	9/XII	16/XII	23/XII	30/XII	Lieu
2,—	1,60	1,65	1,45	1,35	1,15	1,10	1,—	1,10	1,10*	Zurich
22,13	20,50	19,35*	15,50	.	13,89	12,89	10,89	.	.	Berlin
129,—*	128,—*	126,—*	113,—*	100,—*	93,50*	102,50*	101,—*	96,00	.	Vienne
26,—*	25,50	23,50	13,75	18,50	16,25	15,50	13,88	15,25*	.	Prague
21,75*	20,75	18,87*	.	13,—	11,44	11,13	11,13	10,88	10,66	Gdańsk

Source: Prager Tagblatt, Berichte aus den Neuen Staaten, Dziennik Gdański, Berliner Tageblatt, et données de la Caisse de Prêts.

Kursa dewiz w Londynie i w Nowym Yorku. Rok 1920.
Cours des devises à Londres et à New-York. Année 1920.

Dewizy na	Za 1 funt szterlingów płacono	Równia Parité	8/I	8/IV	1/VII	5/VIII	2/IX	7/10	14/X	21/X	28/X
Londyn.											
Nowy York	dolarów	4,87	3,74¾	3,90	3,96¼	3,58	3,57	3,50	3,50	3,46	3,47
Paryż	franków	25,22½	42,—	57,70	47,13	50,30	51,25	52,40	53,23	53,13	54,70
Szwajcarję	franków	25,22½	21,30	22,28	21,83	21,69	21,68	21,90	21,90	21,83	22,08
Helsingfors	marek finl.	25,22½	124,—	75,—	.	105,—	102,50	125,50	132,50	135,00	145,00
Niemcy	marek niem.	20.43	190,—	280,—	.	.	176,50	220,50	238,50	242,00	260,00
Chrystjanję	koron	18,16	18,95	20,—	.	.	25,18	25,25	25,60	25,33	25,75
Stockholm	koron	18,16	17,72½	18,05	.	.	17,73	17,57	17,77	17,58	17,93
Amsterdam	florenów	12,11	10,05½	10,52	..	.	11,20	11,27	11,29	11,21	11,41

Jednostki:

Nowy York.

Londyn 60 dni	za 1 szterl.	4,87	3,67	3,93	3,89	3,57	3,50	3,44	3,42	3,37	3,40
Londyn czeki	za 1 szterl.	4,87	3,74	3,98	3,95	3,63	3,56	3,51	3,48	3,43	3,47
Londyn tel.	dolarów	4,87	3,75	3,99	3,96	3,64	3,57	3,50	3,47	3,42	3,46
Paryż . . .	za 1 dol.fran.	5,18¼	11,19	15,30	12,04	13,90	14,39	14,99	15,22	15,45	15,70
Szwajcarję	„ 1 „ „	5,18¼	5,66	5,51	5,50	6,01	6,08	6,23	6,27	6,32	6,36
Włochy . .	„ 1 „ lirów	5,18¼	13,40	23,05	16,75	20,13	21,45	25,75	25,40	25,55	26,75
Berlin . . .	„ 1 mk. cent.	23,83	2,—	.	2,64	2,19	1,91	1,59	1,45	1,42	1,33
Wiedeń . .	„ 1 kor. cent.	20,26	0,60	.	0,73	0,49	0,46	0,39	0,36	0,34	0,32

4/XI	11/XI	18/XI	25/XI	3/XII	9/XII	16/XII	23/XII	30/XII	1 livre Sterling en	Devises sur
Londres.										
3,45	3,38	3,50	3,49	3,49	3,45	3,49	3,54	3,53	Dollars	New York
54,75	55,15	56,50	58,00	58,30	58,55	59,00	59,70	59,70	Francs	Paris
22,00	22,07	22,25	22,23	22,75	22,25	22,82	23,23	23,18	Francs	Suisse
155,00	153,00	160,00	163,00	.	145,00	150,00	133,00	115,00	Marks finl.	Helsingfors
275,50	294,50	240,00	249,50	244,00	257,50	257,50	255,00	257,50	„ allem.	Allemagne
25,65	25,65	25,90	25,85	.	23,13	23,50	23,17	22,55	Couronnes	Christiania
17,81	17,95	18,15	18,13	18,02	17,93	17,70	17,93	17,75	„	Stockholm
11.30	11,34	11,46	11,40	11,41	11,28	11,18	11.26	11,26	Florins	Amsterdam

New-York.

			[1]		[2]	[3]	[4]		Unités:	
3,36	3,30	3,35	3,47	3,42	3,38	3,44	3,45	3,47		
3,43	3,36	3,41	3,49	3,48	3,44	3,51	3,52	3,54	1 livre sterling en dol.	Londr. 60 jours
3,41	3,37	3,44	3,50	3,49	3,49	3,52	3,51	3,53	1 livre sterling en dol.	Londr. chèques
									1 livre sterling en dol.	notes tel. „
16,35	17,50	16,75	16,50	16,15	17,48	16,69	16,89	16,86	1 dol. en fr.	Paris
6,42	6,54	6,40	6,39	6,38	6,46	6,51	6,57	6,56	1 „ „ „	Suisse
27,90	29,40	26,75	27,42	27,32	28,41	28,09	29,24	28,74	1 „ „ „	Italie
1,26	1,14	1,36	.	1,43	1,34	1,26	1,37	1,38	1 „ „ lir.	Berlin
0,35	0,28	1,33	.	0,31	0,30	0,20	0,24	0,23	1 marks en cents	Vienne
									1 cour. en cents.	

Źródło: The Economist, The Statist. — Source: The Economist, The Statist.

[1]) 26/XI — [2]) 10/XII — [3]) 17/XII — [4]) 21/XII.

Kursa dewiz w Berlinie. Rok 1920. — Cours des devises à Berlin. Année 1920.

Dewizy na Devises sur	Płacono marek niemieckich za Unités etrangères	Równia Parité	2/I	2/II	1/III	8/IV	6/V	3/VI	1/VII	5/VIII	2/IX	1/X	15/X
Londyn . . .	1 f. szterling	20,43	.	317,50	339,15	134,75	203,80	175,80	149,85	163,80	176,30	214,00	244,50
Londres . . .	1 l. sterl. .												
Nowy York . .	1 dolar . .	4,20	.	91,00	99,90	58,15	52,89	44,82½	37,85	45,20	49,25	61,69½	70,32
New-York . .	1 dollar . .												
Paryż	100 franków .	81,0	.	695,00	708,00	389,60	317,20	342,15	311,20	334,65	343,65	410,45	461,50
Paris	100 francs . .												
Belgję . . .	100 franków .	81,0	.	.	729,25	414,00	340,55	353,65	327,65	357,15	364,60	432,95	488,00
Belgique . .	100 francs . .												
Szwajcarję . .	100 franków	81,0	884,25	1593,40	1613,25	1078,75	939,00	804,20	688,80	764,20	811,70	988,50	1116,15
Suisse . . .	100 francs . .												
Włochy . . .	100 lirów . .	81,0	.	.	542,00	244,75	249,75	224,75	228,25	230,65	230,75	255,30	275,30
Italie	100 lires . . .												
Rumunję . .	1 leję . . .	0,81	.	.	.	0,98	0,92	0,96	0,89	106,00	115,00	.	.
Roumanie . .	1 léi												
Madryt . . .	100 peset . .	81,0	941,75	.	1723,25	1073,75	889,10	694,30	619,35	694,30	737,25	901,90	1006,05
Madrid . . .	100 pesetas .												
Helsingfors . .	100 marek . .	81,0	149,—	.	.	319,65	289,45	224,75	161,80	145,85	172,30	176,20	181,70
Helsingfors . .	100 marks . .												
Danję	100 koron . .	112,50	954,25	1423,50	1486,00	1098,75	894,10	759,25	619,35	684,30	706,30	868,40	971,00
Danemark . .	100 couronnes												
Szwecję . . .	100 koron . .	112,50	1071,25	1723,50	1858,00	1298,50	1121,50	959,00	836,65	943,05	991,50	1221,25	1376,40
Suède . . .	100 couronnes												
Norwegję . .	100 koron . .	112,50	1071,25	1573,50	1690,75	1148,75	1013,75	799,20	621,85	781,80	706,30	880,90	953,50
Norvège . .	100 couronnes												
Holandję . .	100 florenów .	168,74	1878,50	3596,50	3673,50	2172,75	1943,00	1628,40	1343,65	1501,00	1573,40	1916,95	2167,20
Hollande . .	100 florins . .												
Wiedeń . . .	100 k. starych	85,06	33,45	35,21	41,21	22,47	17,98	22,47	20,47	22,72	22,47	.	23,53
Vienne . . .	100 cour. anc.												
Wiedeń . . .	100 k. stempl.	85,06	25,70	26,47½	39,46	24,97	24,47	32,96	26,34½	23,17	21,97	25,40½	24,53
Vienne . . .	100 cour. timb.												
Pragę . . .	100 k. stempl.	85,06	81,90	84,90	100,40	85,46	86,40	93,90	87,15	80,90	82,20	81,72½	83,72½
Prague . . .	100 cour. timb.												
Budapeszt . .	100 k. stempl.	85,06	33,95	29,97	35,71	28,47	22,97	23,72	24,09½	22,27	19,98	19,52	18,42
Budapest . .	100 cour. timb.												

Źródło: Berliner Tageblatt.—Source: Berliner Tageblatt.
Uwaga: W razie braku notowań, brano liczby z dni najbliższych, oznaczone gwiazdkami.

Kursa dewiz w Berlinie (c. d.). — Cours des devises à Berlin (suite).

Dewizy na Devises sur	Płacono marek niemieckich za Unités etrangères	Równia Parité	21/X	28/X	4/XI	11/XI	18/XI	25/XI	2/XII	9/XII	16/XII	23/XII
Londyn . . .	1 f. szterling	20,43	243,50	263,30	278,30	296,30	242,75	252,80	244,25	256,80	257,67½	.
Londres . . .	1 l. sterl.											
Nowy-York . .	1 dolar	4,20	70,47	75,07	80,68	87,90	66,44½	72,20½	69,57	74,58	73,83	72,33
New York . .	1 dollar											
Paryż	100 franków	81,0	457,50	73,50	495,58	503,05	.	35,4	421,45	437,95	435,95	428,95
Paris	100 francs											
Belgję . . .	100 franków	81,0	481,50	505,55	523,05	533,05	450,45	460,50	447,45	463,00	459,50	451.50
Belgique . .	100 francs											
Szwajcarję . .	100 franków	81,0	1111,15	1179,20	1217,25	.	.	1133,15	1086,10	1153,70*	1153,15	1108,15
Suisse . . .	100 francs											
Włochy . . .	100 lirów	81,0	263,20	279,20	295,81	292,80	260,35	265,30	244,25	261,30	257,30	248,25
Italie	100 lires											
Rumunję . .	1 leję	0,81	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Roumanie . .	1 léi											
Madryt . . .	100 peset	81,0	993,50	1036,05	1091,10	.	.	940,95	906,35	949,95*	963,50	933,45
Madrid . . .	100 pesetas											
Helsingfors .	100 marek	81,0	182,20	173,20	175,70	189,20	152,20	149,20	141,15	182,20	175,20	184,70
Helsingfors .	100 marks											
Danję	100 koron	112,50	984,00	1033,55	1076,10	1146,15	920,95	988,50	969,50	1103,30	1118,15	1096,10
Danemark . .	100 couronnes											
Szwecję . . .	100 koron	112,50	1386,40	1461,50	1531,55	1643,15	1311,35	1401,40	1353,90	1428,95	1454,50	1428,95
Suède . . .	100 couronnes											
Norwegję . .	100 koron	112,50	966,00	1028,05	1071,10	1142,65	920,95	983,50	961,00	1091,10	1096,10	1078,60
Norvège . . .	100 couronnes											
Holandję . .	100 florenów	168,74	2172,20	2289,80	2415,45	2605,15	2104,60	2214,75	2142,13	2275,20	2304,85	2257,30
Hollande . .	100 florins											
Wiedeń . . .	100 k. starych	85,06	23,03	22,78	20,28	22,03	.	.	.	.	.	.
Vienne . . .	100 cour. anc.											
Wiedeń . . .	100 k. stempl.	85,06	23,53	24,03	23,90½	23,65½	21,03	21,03	21,78	22,03	15,02	17,02
Vienne . . .	100 cour. timb.											
Pragę	100 k. stempl.	85,06	83,97½	86,35	86,60	86,35	81,97	86,85	84,50	84,35	82,85	82,85
Prague . . .	100 cour. timb.											
Budapeszt . .	100 k. stempl	85,06	17,82	16,52	15,52	15,52	14,77	16,02	15,27	15,37	14,02	12,77
Budapest . .	100 cour. timb.											

Źródło: Berliner Tageblatt. — Source: Berliner Tageblatt.
Uwaga: W razie braku notowań, brano liczby z dni najbliższych, oznaczone gwiazdkami.

Notowania nieurzędowe — w markach polskich. — Marché non-officiel — en marks polonais.

Walory Papiers de valeur	Wartość [1] nominalna R.	Wartość [1] nominalna M.	2/I [2] 1914	2/I	1/IV	1/VII	4/VIII	2/IX	9/IX	16/IX	23/IX	30/IX	7/X
Papiery procentowe: Obligations:													
Oblig. m. st. Warszawy Oblig. de la v. de Varsovie													
6% 1915/1916. . . .	100	216	—	225	228,—	213,—ż.	203,—ż.	216,—ż.	216,—ż.	217,—ż.	214.75	217,—ż.	214,25
6% 1917	—	100	—	101	101,—	99,62½	95,75	100,75	101,88	101.75	101,25	100,75	100,—
Listy zastawne Lettres de gage													
4½ % ziemskie . . .	100	216	183,82	205	199,50	205,50	183,75	196,6	196,—	193,75	185,4	186,—	183,—
5% m Warszawy . .	100	216	191.70	240	239.50	228,50	218,50	229,14	228,13	229,13	229.75	230,75	230,75
5% m Łodzi	100	216	199,37	--	194,50			—	—	—	—	—	—
Akcje: Action: Banki Banques													
Bank Handl. w Warsz.	250	540	995,80	925	1 595,—	—	—	2 600,—	2 555,—	2 605,—	2 595,—	2 458,—	2 335,—
Bank Dyskontowy . .	250	540	—	—	—	—	—	3 113,—	3 150,—	3 150,—	—	3 000.—	—
Bank Kupiecki Łódzki	250	540	—	—	—	—	—	1 058,—	1 035,—	1 037,—*	953,—	987,—	953,—
Bank Zachodni . . .	—	540	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bank Kredytowy . .	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł metalurgiczny Metallurgie													
Starachowice	100	216	575,10	4 800	4 950,—	—	—	10 350,—	10 400,—	12 367,—	12 275,—	14 000,—	14 500,—
„	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lilpop, Rau, Loewenstein	100	216	—	1 805*	2 020,—	—	—	4 602,—	4 778,—	5 025,—	4 983,—	5 725,—	6 083,—
K. Rudzki i S-ka . .	100	216	—	1 593*	1 775,—	—	—	3 800,—	3 863,—	4 052,—	4 013,—	4 450,—	4 658,—
Zakłady Ostrowieckie	250	540	—	—	—	—	—	—	—	12 050,—	12 050,—*	12 600,—*	—
Ł. J. Borkowski. . .	100	216	—	850	—	—	—	2 375,—	2 345,—	2 463,—	3 283,—	3 280,—	3 767,
Przemysł mineralny Industrie minérale													
„Firley“.	100	216	—	825	—	—	—	—	1 900,—	2 277,—	2 250,—	2 100,—*	—
Przemysł włókienniczy Industrie textile													
Zawiercie	250	540	—	1 900*	3 150,—	—	—	7 500,—	7 700,—*	7 950,—	8 150,—*	9 175,—	9 475,—
Żyrardów	250	540	—	—	3 550,—	—	—	7 575,—	7 675,—	7 675,—	7 625,—	7 750.—	8 133,—
Handel i transport Commerce, communication													
Bracia Jabłkowscy. .	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Warsz. Tow. Handlu i Żeglugi. . . .	—	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Papiery wartościowe. Giełda Warszawska (c. d). — Papiers de valeur. Bourse de Varsovie (suite).

Walory *Papiers de valeur*	14/X	21/X	28/X	4/XI	11/XI	18/XI	25/XI	2/XII	9/XII	16/XII	23/XII	30/XII
Papiery procentowe: Obligations:												
Oblig. m. st. Warszawy Oblig. de la v. de Varsovie												
6% 1915/1916 . . .	214,—ż.	210*	212ż.	212.—ż.	212,—ż	207,50	212,—ż*	209,—ż	207,—	207,—*	208,—	208,13
6% 1917	97,88	97	98	98,25*	101,—	81,—	99,50	9 888,—	98,75	98,50	—	99,08
Listy zastawne Lettres de gage												
4½% ziemskie . .	179,25	185	185	183,62*	184,—	108,88	178,38	17 837,—	179,50	182,—	185,25	189,50
5% m. Warszawy . .	230,25	232	—	235	234,25	230,38	228,25	229,—	227,88	228,13	227,—	227,50
5% m. Łodzi . . .	—	—	208	207*	—	—	—	—	—	—	—	—
Akcje — Actions: Banki — Banques												
Bank Handl. w Warsz.	2.220,—	1 944	1 780	1 699	2 038,—	1 918,—	1 780,—	1 750,—	1 769,—	1 638,—	1 700,—	1 600,—
Bank Dyskontowy .	—	3 000	2 950	—	3 500,—	4 083,—	3 663,—	3 393,—	—	—	2 288,—	2 275,—
Bank Kupiecki Łódzki	895,—	3 140	915	960*	950,—	933,—	860,—	905,—*	885,—*	867,—*	—	—
Bank Zachodni . .	1 713,—	1 475	1 463	1 420*	1 743,—	1 675,—	1 638,—	1 650,—	1 637,—*	1 513,—	1 590,—*	1 625,—
Bank Kredytowy . .	—	—	2 488	2 275*	2 530,—	2 500,—	2 200,—	2 250,—	2 250,—	2 200,—	2 313,—	2 375,—
Przemysł metalurgiczny Metallurgie												
Starachowice . . .	17 950,—	19 750	18 800	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ . . .	—	5 963	5 825	6 942	8 658,—	9 642,—	9 800,—	9 592,—	9 358,—	8 475,—	8 842,—	8 825,—
Lilpop, Rau, Loewenstein	6 733,—	7 275	7 093	7 658	8 963,—	10 850,—	16 067,—	14 350,—	15 150,—	14 200,—	16 175,—	15 925,—
K. Rudzki i S-ka . .	4 775,—	5 392	5 167	5 983*	7 150,—	7 585,—	10 317,—	9 650,—	9 525,—	8 200,—	9 500,—	10 250,—
Zakłady Ostrowieckie	—	18 000*	—	—	24 000,—	28 250,—*	—	—	55 000,—*	—	—	60 000,—ż*
Ł. J. Borkowski . .	1 588,—	1 940	1 722	1 720*	2 080,—	2 283,—	2 368,—	2 312,—	2 380,—	2 225,—	2 265,—	2 295,—
Przemysł mineralny Industrie minérale												
„Firley“	1 938,—	1 838	1 825	1 850*	2 713,—	2 288,—	2 250,—*	2 663,—	2 633,—	2 318,—	2 293,—	2 325,—
Przemysł włókienniczy Industrie textile												
Zawiercie	11 000,—	11 800	11 900*	13 500*	16 650,—*	17 150,—	20 750,—	23 000,—	22 750,—	20 250,—	22 083,—*	22 750,—*
Żyrardów	8 450,—	10 017	9 700	11 117*	13 775,—	14 750,—	17 700,—	17 250,—	16 800,—	14 800,—	15 500,—	15 575,—
Handel i transport Commerce, communication												
Bracia Jabłkowscy .	2 125,—	2 238	2 015	2 068	2 338,—	2 463,—	2 778,—	3 275,—	3 368,—	2 375,—	2 350,—	2 300,—
Warsz. Tow. Handlu i Żeglugi . . .	—	—	—	—	—	—	1 663,—	2 213,—	2 535,—	2 275,—	3 388,—	2 300,—

Źródło: Ceduły nieurzędowe giełdy warszawskiej, prasa codzienna. — Source: Bulletins non-officiels de la Bourse de Varsovie,
¹) R—w rublach, M—w markach, przerachowane według równi R—en roubles, M—en marks, d'après la parité. ²) Notowania urzędowe—Marché officiel.
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż—kurs żądany,

Papiery wartościowe. Giełda Krakowska. Rok 1920.

Notowania do dnia 5 czerwca włącznie w kor., zamienionych na marki po kursie urzędowym 1 kor. = 0,70 mk.; późniejsze notowania w markach.

Papiers de valeur. Bourse de Cracovie. Année 1920.

Papiers de valeur jusqu'au 5 juin en couronnes changés en marks d'après le cours officiel 1 c. = 0,70 m.; les autres en marks.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość nominalna [1] K.	M.	2/I	6/II	5/III	2/IV
Papiery lokacyjne Papiers locatifs						
4% Poż. m. Krakowa z r. 1909	W % wartości nominalnej.		98,50ż	92,— *	92,— *	93,—ż*
4½% Oblig. kom. Banku Krajowego			102,—ż	101,50ż*	103,50ż	99,—ż*
4% Oblig. kolej. Banku Krajowego			98,—ż	98,— *	100,50ż	95,—ż*
4½% Listy zastawne Banku Krajowego			102,—ż	104,25	105,50ż	101,50 *
4% Listy zastawne Banku Krajowego			102,—ż	—	100,50 *	99,75ż*
4½% Listy zastawne Banku Hipotecznego			101,—ż	101,—ż	103,—ż	103,—ż*
4% Listy zastawne Banku Hipotecznego			98,—ż	98,—ż	98,75ż	98,—ż*
4½% Listy zast. Banku Małopolskiego			101,—ż	100,—ż	99,50ż	99,50ż*
4½% Listy zastawne Tow. kredyt. ziemsk.			—	—	—	105,25ż*
4% Listy zastawne Tow. kredyt. ziemsk.			—	—	—	100,—ż*
Akcje—Actions:						
Banki—Banques						
Polski Bank Przemysłowy	400	280	459ż	448ż	411ż*	438 *
Bank Hipoteczny	400	280	—	—	—	—
Bank Małopolski	400	280	—	—	—	—
Bank Związku Spółek Zarobkowych	—	1 000	—	—	—	—
Przemysł górniczy Industrie des mines						
Gal. akc. Zakłady Górn. Siersza	200	140	709	—	1 435	1505 *
„Tepege"	1 000	700	—	—	1 777 *	3045 *
Polska nafta	—	500	—	—	—	—
Przemysł metalurgiczny Métallurgie						
Zieleniewski	200	140	—	980 *	910ż	1470 *
Przemysł mineralny Industrie minérale						
„Górka" fabryka cementu	200	140	700	821	945ż	1470 *
Przemysł przetworów roślinnych Fabrication des produits de graisse						
Fabr. przetworów tłuszcz. w Trzebini	500	350	—	—	—	—
Handel i Transport Commerce et Transport						
Polskie Tow. handlowe	200	140	327	329	314	385 *
Handlowa Spółka akc. „Impex"	200	140	—	—	193 *	291 *

Źródło: Cedu ły giełdy Krakowskiej.
Source: Bulletins de la Bourse de Cracovie,
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych, Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż—kurs żądany.

[1]) K-w koronach, M-w markach, przerachowanych według kursu urzędowego, — K-en couronnes, M-en marks, d'après le cours officiel,
Data otwarcia giełdy 21 marca 1919 r,

Papiery wartościowe. Giełda Krakowska. Rok 1920 (c. d.).

Notowania do dnia 5 czerwca włącznie w kor. zamienionych na marki po kursie urzędowym 1 kor. = 0,70 mk.; późniejsze notowania w markach.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	1/VI	5/VII	4/VIII	2/IX	9/IX	16/IX	23/IX
Papiery lokacyjne **Papiers locatifs**							
4% Poż. m. Krakowa z r. 1909	85,—	83,—ż	82ż	83,—*	84,—ż	85,—ż	84,—*
4½% Oblig. kom. Banku Krajowego	96,—ż	87,—ż	87ż	81,—ż	83,—ż	89,—ż	87,—*
4% Oblig. kolej. Banku Krajowego	92,50ż	78,—	79ż	73,—ż	75,—ż	82,—ż	81,50*
4½% Listy zastawne Banku Krajowego	98,50ż	97,50	96ż	96,50ż	98,75	98,75*	97,—
4% Listy zastawne Banku Krajowego	96,75ż	92,—*	92ż	91,50*	93,50	93,63*	93,50*
4½% Listy zastawne Banku Hipotecznego	98,25ż	93,75*	90ż	90,—ż	96,—ż	97,—ż	97,—ż
4% Listy zastawne Banku Hipot. 60 l.	95,50ż	92,—ż	84*	88,—ż	89,—ż	92,—ż	92,—ż
4½% Listy zast. Banku Małopolskiego	97,—ż	94,—*	90ż	84,—ż	96,—*	97,—ż	97,—ż
4½% Listy zastaw. Tow. kredyt. ziemsk.	99,50z	96,—ż	84ż	101,—*	1 02ż	107,—*	108,—*
4% Listy zastawne Tow. kredyt. ziemsk.	95,50ż	91,75*	—	88,—ż	98,—*	99,—*	97,75
Akcje - Actions:							
Banki. Banques							
Polski Bank Przemysłowy	462ż	4 55*	435	450ż	450ż	450ż	450ż
Bank Hipoteczny	840ż	5 80ż	580ż	580ż	580ż	580ż	580ż
Bank Małopolski	543	5 70*	590ż	590ż	555*	590ż	590
Bank Związku Spółek Zarobkowych	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł górniczy **Industrie des mines**							
Gal. akc. Zakłady Górn. Siersza	1 383*	1 400ż	1 350*	1 425	1 470	1 453	1 480
„Tepege"	3 010*	3300ż*	3 200ż	3 500*	3 590	3 888	4 425*
Polska Nafta	—	1 413	1 300ż	1 320	1 233	1 290	1 413
Przemysł metalurgiczny **Métallurgie**							
Zieleniewski	1 540*	1 425	1 500ż	1 500*	1,575*	1 568	1 675
Przemysł mineralny **Industrie minérale**							
„Górka" fabryka cementu	1 505*	1 450ż	1 450ż	1 400	1 600*	1 590*	1 600*
Przemysł przetworów roślinnych **Fabric. des produits de graisse**							
Fabryka przetworów tłuszcz. w Trzebini	—	—	—	—	—	—	—
Handel i Transport **Commerce et transport**							
Polskie Tow. handl.	483	485ż	300	435*	435	410	425
Handl. Spółka akc. „Impex"	280*	1 425	240ż	230*	240	250	240ż

Źródło: Cedułу giełdy Krakowskiej.

Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż—kurs żądany.

Data otwarcia giełdy: 21 marca 1919 r.

Papiers de valeur. Bourse de Cracovie. Année 1920 (suite).

Papiers de valeur jusqu'au 5 juin en couronnes converties en marks d'après le cours officiel 1 c. = 0,70 m.; les autres en marks.

30/IX	7/X	14/X	21/X	28/X	4/XI	11/XI	18/XI	25/XI	2/XII	9/XII	16/XII	30/XII
85ż	85ż	86,—*	86,—	88,75	91*	92ż	92ż*	92ż	85*	86ż	83,—*	84,—ż*
88ż	88ż	88,—ż	88,—ż	90,—*	91ż	91ż	91ż*	89ż	89ż	89ż	90,—*	92,—ż*
83ż	81*	83,—ż	81,50	81,50*	83ż	83ż	83ż*	80ż	80ż	80ż	82,50ż*	83,50*
100ż	100*	99,50*	97,50*	99,—ż	99ż	99ż	99ż*	97*	98ż	98*	98,75*	101,—*
96ż	96ż	93,—*	92,50*	96,—ż	96ż	96ż	96ż*	95ż	95ż	95ż	95,50ż*	97,—*
97ż	97ż	98,—*	98,—ż	98,—ż	98ż	98ż	98ż*	97ż	97ż	97ż	96,—*	98,25ż*
94ż	92*	91,—*	93,—ż	93,—ż	93ż	93ż	93ż*	92ż	92ż	92ż	92ż,—*	92,—ż*
97ż	97ż	97,—ż	97,—ż	95,—*	96ż	96ż	96ż*	95ż	95ż	95ż	—	—
109ż	109ż	109,—ż	109,—ż	107,—ż	107ż	107ż	107ż*	106ż	106ż	106ż	99ż,—*	103,—*
100ż	97*	97,—*	98,—ż	97,—ż	97ż	97ż	97ż*	96ż	96ż	96ż	97ż,—*	96,50*
510	523	550*	560*	575	600*	630	670*	700ż	660	670*	655*	660*
580ż	580ż	—	—	—	700	685	720ż*	720ż	720ż	665	650*	680ż*
590ż	625*	650ż	650ż	650ż	650ż	650ż	650ż*	650ż	620	650ż	668*	700*
—	—	—	—	—	4 000*	—	—	—	—	—	—	—
1 758	1 813	2 095	2 113	2 425	2 533	2 888	2 763*	2 740	3 400	3 940	4 375*	6 850*
4 200*	4 338	4 585	4 588*	5 050	6 213	6 700	6 550*	7 000	7 500	8 900	7 650*	11 000*
1 368	1 528	1 595	1 903*	1 645	1 875	1 900	2 120*	1 913	2 088	2 125	2 615	4 600*
1 918	2 325	2 300	2 275*	2 430	3 200	3 975	3 950*	4 100	4 000*	4 975	5 000*	7 500*
1 838	1 900	2 190*	2 250ż*	2 253	2 575	3 075	3 070*	3 075*	3 550	4 300*	4 350*	7 675*
1 375	1 625	1 675	1 750ż*	1 625	1 675	2 238	2 413*	2 588*	2 700	2 900*	2 725*	4 000*
420	445*	458	500ż*	515	700	770	748*	715	708	735	680*	1 025*
240*	240	233	244*	265	325	410	380*	388	405	415	400*	628*

Source: Bulletins de la Bourse de Cracovie.

Papiery wartościowe. Giełda Poznańska. Rok 1920.

Notowania urzędowe. W markach polskich. Kurs za 100 marek.

WALORY	Wartość nominal. w mar.	2/VIII	2/IX	9/IX	16/IX	23/IX	30/IX	7/X	14/X	21/X
Papiery procentowe.										
3½% Pozn. listy zast. bez lit.	100	120*	126*	135	134	128	124	120	117*	128ż
3½% „ „ „ litera C										
4% „ „ „ lit D i E	100	137½	146	166½*	158¾	144½	153½	140*	131	153
4% „ „ „ nowe										
Akcje:										
Banki										
Bank Związku	1 000	230	253	260	253	255*	255	255	268	316½
Bank Handlowy	1 000	225	218	230	230	225½	230	233	276½	294½
Kwilecki Potocki	1 000	310	335*	320*	330	325*	338*	367½*	385½	397½
Pozn. Bank Ziemian [1]	1 000	—	196½*	—	190*	—	190*	216½	226½	231
Bank Centralny [1]	1 000	—	—	—	—	200*	202ż*	205ż*	210*ż	235*ż
Bank Poznański [1]	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	150
Przemysł metalowy i maszynowy										
H. Cegielski	1 000	202ż*	202½	242½	248¼	253½*	260	312½	320½*	335ż
Brzeski Auto [1]	1 000	160	—	140*	139*	135	140	—	140	181½
Wagon Ostrowo [1]	1 000	—	125*	—	—	—	122*	127½	139	160
Przemysł budowlany										
Tri [1]	1 000	140	124*	125*	122*	123½*	126½	161½	159½	163½
Przemysł przetworów zwierzęcych i skórzany										
Centrala skór [1]	1 000	.	460	525	650	.	715	715	390ż*	422½ż
Przemysł spożywczy										
Patria	1 000	380	357½*	362	361	360ż	362	363	386½*	431½*
Orient [1]	1 000	150	140*	130*	—	120	158½	158*	145*	160*
Przemysł chemiczny										
Hurtownia Drogeryjna	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dr. Roman May [1]	1 000	364	356*	369	359½*	359	367	370	380	410
Wytwórnia chemiczna	1 000	365ż	260*	—	270ż	320	325*	400	462	465*
Handel i transport										
Barcikowski	1 000	250	226½*	243	280	295	275	302½	275	270
Bławat Polski	1 000	—	—	—	195*	—	—	155*	180*	180
Dom konfekcyjny	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	190
C. Hartwig [1]	1 000	825	—	—	—	—	—	—	—	—
Hurtownia Związkowa	1 000	—	—	—	—	145*	—	170	185*	—
Pozn. Spółka Drzewna	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	485*
Wisła (drzewo)	1 000	—	—	—	—	—	180*	190	—	—

Źródło: Cedułу Giełdy Poznańskiej.

[1]) Notowania nieurzędowe.
Data otwarcia giełdy: 1 sierpnia 1920 r.

Papiers de valeur. Bourse de Poznań. Année 1920.

Marché officiel. En marks polonais.

28/X	4/XI	11/XI	18/XI	25/XI	2/XII	9/XII	16/XII	23/XII	30/XII	Papiers de Valeur
										Obligations
124½*	135	140	140	151½	143½	152½	—	156	156 *	3½% Lettres de gage de la ville de Poznań
153 *	168½	179½	182	193½	180½	193	197 *	198	198 *	4% Lettres de gage de la ville de Poznań
										Actions:
										Banques
352½*	347½	345	387	390	395	395	390	395	395	Bank Związku
325 *	320	325	332	335	360 *	470	510	500	500	Bank Handlowy
410 *	435	577½*	207½*	525 *	530	537½*	550 *	600	610	Kwilecki Potocki
—	234½	235 *	225 *	230 *	—	240 *	300 *	385	430 *	Pozn. Bank Ziemian [1]
—	—	—	—	280 *	370 *	—	—	—	—	Bank Centralny [1]
193	165 *	—	150	—	175	173½	175 *	212½	230	Bank Poznański [1]
										Industrie métallurgique
495 *	502½	380	380	315	330	365	430	—	475	H. Cegielski
260 *	235	—	—	—	—	—	—	—	205 *	Brzeski Auto
174 *	172½	180	195	180	186	189½*	185	190	220 *	Wagon Ostrowo
										Industrie de construction
183 *	182½	170 *	165 *	175	175	172½	170	180 *	178	Tri [1]
										Industrie des matières animales et des peaux
367½	662½	662½	640 *	658 *	665	665	692½	—	710 *	Centrala skór [1]
										Industrie alimentaire
510	647½	737½	625	722½	727½	765	830	900	890	Patria
166 *	165	158	150 *	190	190	—	190	215	260	Orient [1]
										Industrie chimique
—	265	—	300	340 *	350	—	—	360	350 *	Hurtownia Drogeryjna
497½*	522½	630	600 *	600	422½*	520	530	510	555	Dr. Roman May [1]
453 *	458	650	620	600	580	568	—	500	570	Wytwórnia chemiczna
										Commerce et transport
372½*	360	363½	252½	277½	296½	297½*	290	285	287½	Barcikowski
212½*	267½*	260	—	—	—	260 *	—	295	300	Bławat Polski
223 *	292½	330	—	—	—	280 *	—	278	274	Dom konfekcyjny
410 *	745	—	—	—	500	620	630 *	600	650	C. Hartwig [1]
250 *	360	370 *	310 *	300 *	—	295 *	340	—	380	Hurtownia Związkowa
505 *	600 *	—	600 *	—	—	—	—	—	420	Pozn. Spółka Drzewna
—	270	400 *	—	380	380	370 *	370 *	390	450 *	Wisła (drzewo)

Source: Bulletins de la Bourse de Poznań.

[1]) Marché non officiel.

Bilans banków akcyjnych kredytu krótkoterminowego w b. Królestwie Kongresowem.
Bilans des banques d'actionnaires du Crédit à courte échéance dans l'ancien Royaume de Pologne.

W tysiącach. — *En milliers.*

AKTYWA*)	31/V 1920	30/IV 1920			31/III 1920			Porówn. Comparaison		AKTYWA*)
	Bilans markowy En marks	Bilans rublow. En roubles	Bilans markowy En marks	Razem w markach Total en marks	Bilans rublow. En roubles	Bilans markowy En marks	Razem w markach Total en marks	31/V z-avec 30/IV	30/IV z-avec 31/III	
								Marek — Marks		
RAZEM . . .	5 333 959	20 321	4 676 049	4 719 942	322931	3 299 330	3 996 860	+614 017	+723 082	TOTAL
1. Kasa: gotówka . . .	311 587	1 168	297 970	300 493	38 131	182 284	264 647	+ 11 094	+ 35 846	1. Encaisse
2. Sumy do dysp. banku .	578 330	10	707 397	707 418	121641	649 898	914 802	—129 088	—207 384	2. Disponibilités
3. Dewizy, banknoty monet zagranicznych	228 838	—	111 227	111 227	1 687	20 704	24 348	+117 611	+ 86 879	3. Devises et monnaies étrangères
4. Dyskonto weksli . . .	526 652	2 600	484 212	489 828	20 338	336 221	380 151	+ 36 824	+109 677	4. Portefeuille d'escompte
5. Pożyczki pod zastaw papierów wartościowych, weksli i w rach. bież.	1 323 004	399	1 186 939	1 187 801	2 559	835 443	840 969	+135 203	+346 832	5. Avances contre gage des papiers de valeur et aux comptes courants
6. Korespondenci . . .	921 194	6 770	705 582	720 205	65 133	429 577	570 264	+200 989	+149 941	6. Correspondants
7. Papiery wartościowe wł. kapitału rezerwowego i wylosowane papiery wartościowe i kupony	332 755	3 019	191 878	198 399	21 197	126 214	171 999	+134 356	+ 26 400	7. Portefeuille de titres
8. Weksle i frachty do inkasa	250 371	337	278 084	278 812	14 647	189 326	220 966	— 28 441	+ 57 846	8. Let. de change pour enc.
9. Różne	861 228	6 018	712 760	725 759	37 598	529 663	608 714	+135 469	+117 045	9. Divers
PASSYWA*)										PASSIF*)
RAZEM . . .	5 333 959	20 321	4 676 049	4 719 942	318491	3 308 920	3 996 860	+614 017	+723 082	TOTAL
1. Kapitał zakładowy . .	290 295	10 000	202 628	224 228	30 000	158 880	223 680	+ 66 067	+ 548	1. Capital
2. Kapitały rezerwowe, spec. fundusze rezerw.	86 067	803	60 646	62 380	12 066	35 909	61 971	+ 23 687	+ 409	2. Réserves
3. R-ki bież., przekaz. wkł.	2 514 911	4 005	2 342 852	2 351 503	36 176	1 958 807	2 036 947	+163 408	+314 556	3. Comptes cour. dépôts
4. Redyskonto, zast. weksli papier. wartościowych	114 684	2 097	108 603	113 133	4 246	68 757	77 930	+ 1 551	+ 35 203	4. Réescom., mise en gage d. papiers d valeur
5. Korespondenci . . .	885 866	3 089	924 639	931 311	187 195	400 803	805 145	— 45 445	+126 166	5. Correspondants
6. Różne	1 442 136	327	1 036 681	1 037 387	48 808	685 764	791 187	+404 749	+246 200	6. Divers

Źródło: Bilanse poszczególnych banków:—Source: Bilans des banques.

*) Uwzględniono następujące banki: Bank Dyskontowy, Bank Handlowy, Bank dla Handlu i Przemysłu, Bank Kredytowy, Bank Kredytu Hipotecznego, Bank Międzynarodowy, Bank Tow. Spółdzielczych, Bank Wschodni, Bank Ziemiański, Bank Zjednoczonych Ziem Polskich, Bank Handlowy w Łodzi, Bank Kupiecki Łódzki, polskie oddziały Banku Handlowego Piotrogrodzko-Ryskiego, oraz po raz pierwszy w bilansie na 31 maja Bank Polsko-Angielski z sumą 73 660 tys. marek. Nie uwzględniono z pośród banków włączonych do poprzedniego zestawienia, z powodu braku bilansów za jeden lub dwa miesiące sprawozdawcze, następujących banków: Wilhelma Landaua, Banku Przemysłowego, Zachodniego i Banku Spółek Niemieckich. Łączny bilans tych banków na dzień 31 marca zamykał się sumą 553 016 tysięcy marek.

*) Le relevé ci-présent comprend les banques suivantes: Banque d'Escompte, Banque de Commerce, Banque pour le Commerce et l' Industrie, Banque de Crédit, Banque du Crédit Hypothécaire, Banque Internationale, Banque des Sociétes Coopératives, Banque de l'Est, Banque du Crédit Foncier, Banque de la Pologne Unifiée Banque de Commerce à Łódź, Banque des Négociants à Łódź, Banque de Commerce Pétrograd-Riga (succursales polonaises) et pour la première fois — Banque Polono-Anglaise (bilan du 31 mai— 73 660 mille mk.) Du nombre des banques envisagées dans le relevé précédent on a omis: Banque Wilhelm Landau, Banque d'Industrie , Banque d'Ouest etBanque de S-tés Coopératives Allemandes, Les bilans de ces banques au 31 mars montaient au total de 553,016 mille mk,

Nowoutworzone Spółki Akcyjne, których statuty zostały zatwierdzone w 1919 i 1920 r.
Nouvelles compagnies d'actionnaires, dont les statuts ont été ratifiés en 1919 et en 1920.

Według gałęzi przemysłu. — Suivant les branches d'industrie.

№ porządkowy	GRUPY	I kwartał 1920 r. I trimestre 1920		II kwartał 1920 r.[1]) II trimestre 1920[1])		III kwartał 1920 r.[1]) III trimestre 1920[1])		IV kwartał 1920 r. IV trimestre 1920		Ogółem w 1920 r. Total en 1920		Ogółem w 1919 r. Total en 1919		№ d'ordre	GROUPES
		Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.		
	OGÓŁEM	44	306 810	30	402 750	25	305 300	50[2])	782 500[2])	149	1 797 360	70	396 345		TOTAL
1	Rolnictwo	—	—	—	—	1	5 000	2	13 500	3	18 500	1	1 000	1	Agriculture
2	Górnictwo	4	106 800	1	60 000	—	—	1	5 000	6	171 800	5	49 625	2	Exploitation des mines
3	Hutnictwo	—	—	1	15 000	—	—	—	—	1	15 000	—	—	3	Métallurgie
4	Przemysł włókienniczy	2	1 900	1	2 000	2	47 000	7	133 500	12	184 400	1	2 000	4	Industrie textile
5	„ odzieżowy i konf.	1	12 000	—	—	—	—	1	30 000	2	42 000	—	—	5	Habits et confection
6	„ papierniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 500	6	Industrie du papier
7	„ graficzny	—	—	1	250	—	—	2	35 000	3	35 250	3	1 700	7	„ graphique
8	„ budowlany	2	41 750	2	40 000	—	—	1	15 000	5	96 750	3	10 000	8	„ de construction
9	„ drzewny	—	—	—	—	—	—	1	12 000	1	12 000	2	26 400	9	„ du bois
10	Przem. met. maszyn i t. p.	11	51 000	4	17 500	3	34 000	4	50 000	22	152 500	9	52 940	10	„ des mét. machin.
11	Przemysł mineralny	1	2 000	1	2 000	1	7 500	3	35 500	6	47 000	2	7 000	11	„ des minéraux
12	Przem. przetw. zwierzęcych i skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	„ des matières animal. et des peaux
13	Przemysł spożywczy	6	16 500	2	16 000	1	2 500	2	13 000	11	48 000	5	13 700	13	Industrie alimentaire
14	Przemysł chemiczny	2	2 660	1	30 000	1	3 000	5	146 500	9	182 160	2	5 000	14	„ chimique
15	Inne rodzaje przemysłu	1	3 000	1	3 000	3	23 000	4	18 000	9	47 000	3	5 080	15	Autres branches d'industrie
16	Handel i transport ogółem	12	53 200	15	217 000	13	183 300	17	275 500	57	729 000	33	220 400	16	Commerce et transp.-total
	W tej liczbie:														**Y compris:**
	a) Banki	3	28 000	4	100 000	4	62 800	2	32 500	13	223 300	8	69 400		a) Banques
	b) Tow. asekuracyjne	—	—	3	22 500	1	10 000	1	10 000	5	42 500	6	35 000		b) Sociétés d'assurance
	c) Tow. transportowe	1	3 000	3	58 500	3	14 000	2	25 000	9	100 500	3	15 000		c) Sociétés de transport
17	Komunikacje	2	16 000	—	—	—	—	—	—	2	16 000	—	—	17	Communications

Źródło: Monitor Polski
Source: Moniteur de Pologne.

[1]) Zestawienie niniejsze w porównaniu z ogłoszonem poprzednio (ob. poprzednie zeszyty Miesięcznika Statystycznego) zawiera poprawki.

[2]) W tem w październiku spółek 17 kapitał 208 500 000 mk.
Y compris au mois d'octobre compagnies 17 capital 208 500 000 mk.

W tem w listopadzie spółek 18 kapitał 375 000 000 mk.
Y compris au mois de novembre compagnies 18 capital 375 000 000 mk.

W tem w grudniu spółek 15 kapitał 199 000 000 mk.
Y compris au mois de décembre compagnies 15 capital 199 000 000 mk.

Zasiewy i zbiory [illegible] Zestawienie tymczasowe [1]).
Surface des cultures et récoltes en 1918/19 et 1919/20. Relevé provisoire [1]).

Nazwa ziemiopłodów / Noms des céréales	Rok / Année	5 województw b. dzielnicy rosyjskiej / Ancienne Pologne russe: Obszar uprawny / Surface (ha)	Zbiór / Récolte: z ha par. ha (q)	Zbiór / Récolte: w całości / total (q)	Małopolska [2]) / Galicie [2]): Obszar uprawny / Surface (ha)	Zbiór / Récolte: z ha par. ha (q)	Zbiór / Récolte: w całości / total (q)
Pszenica	1919/20	305 036	9,0	2748691	355 471	7,4	2618446
Froment	1918/19	268 413	10,2	2739582	125 384	7,5	941752
Żyto.	1919/20	1 600 358	6,3	10002507	486 320	5,4	2610631
Seigle	1918/19	1 843 893	9,2	17045997	284 729	7,7	2196626
Jęczmień . . .	1919/20	360 947	11,4	4106206	276 144	8,5	2344813
Orge	1918/19	342 342	11,5	3924950	95 794	7,1	681391
Owies	1919/20	907 522	11,7	10618521	563 410	9,8	5530339
Avoine	1918/19	648 059	11,8	7648178	234 883	8,0	1869707
Ziemniaki . . .	1919/20	864 892	110,9	95902618	356 855	113,8	45168833
Pommes de terre	1918/19	760 550	91,8	69848572	170 000	53,4	9085423
Buraki cukrowe .	1919/20	25 704	195,2	5016534	1 012	142,3	144022
Betteraves à sucre	1918/19	27 619	146,5	4047454	105	135,2	14193

[1]) Obliczenia szczegółowe dotyczące zasiewów i zbiorów w roku gospodarczym 1919|20, będą ogłoszone w jednym z najbliższych zeszytów Miesięcznika Statystyczn. Zestawienie niniejsze nie obejmuje b. dzieln. pruskiej.
[2]) W r. 1918/19 tylko w Małopolsce Zachodniej.

[1]) Les évaluations détaillées relatives à la statistique des cultures et des récoltes en 1919|20 seront publiées dans un des prochains fascicules de la Revue de Statistique. Le relevé ci-dessus ne comprend pas l'anc. Pologne prussienne.
[2]) En 1918/19 Galicie Occidentale.

Obszary zasiane oziminami w jesieni 1920 r.*). — Superficie ensemencée en l'automne 1920 *).

Nr. porządkowy	Województwa i dzielnice / Départements et Provinces	Pszenica — Froment: Większa własność (powyżej 50 ha) Grande propriété: Obszar zasiany (w ha) Superficie ensemencée (en ha)	W % obszaru zasianego w jesieni 1919 r. En % de la superficie ensemencée en 1919	Mniejsza własność Petite propriété: Obszar zasiany (w ha) Superficie ensemencée (en ha)	W % obszaru zasianego w jesieni 1919 r. En % de la superficie ensemencée en 1919	Razem — Total: Obszar zasiany (w ha) Superficie ensemencée (en ha)	W % obszaru zasianego w jesieni 1919 r. En % de la superficie ensemencée en 1919	Żyto — Seigle: Większa własność (powyżej 50 ha) Grande propriété: Obszar zasiany (w ha) Superficie ensemencée (en ha)	W % obszaru zasianego w jesieni 1919 r. En % de la superficie ensemencée en 1919	Mniejsza własność Petite propriété: Obszar zasiany (w ha) Superficie ensemencée (en ha)	W % obszaru zasianego w jesieni 1919 r. En % de la superficie ensemencée en 1919	Razem — Total: Obszar zasiany (w ha) Superficie ensemencée (en ha)	W % obszaru zasianego w jesieni 1919 r. En % de la superficie ensemencée en 1919
1	Warszawskie . . . Dep. de Varsovie .	24 949	89,9	46 300	94,4	71 249	92,8	178 823	88,3	244 340	96,0	423 163	92,6
2	Łódzkie . . . . . Dep. de Łódź. . .	10 711	101,7	25 055	100,7	35 766	101,0	113 010	103,1	231 028	101,4	344 038	101,9
3	Woj. Kieleckie . . Dep. de Kielce . .	34 392	108,7	40 764	104,9	75 156	106,6	64 003	105,6	231 458	108,3	295 461	107,7
4	Woj. Lubelskie . . Dep. de Lublin . .	30 530	77,6	33 517	94,6	64 047	85,6	59 416	74,4	225 127	90,4	284 543	86,5
5	Woj. Białostockie . Dep. de Białystok .	5 256	64,9	21 316	73,3	26 572	71,5	32 109	65,8	111 922	76,7	144 031	74,0
	Ogółem w b. dz. rosyjskiej . . . . Ancienne Pologne Russe—total . . .	105 838	90,2	166 952	94,2	272 790	92,6	447 361	89,2	1 043 875	95,7	1 491 236	93,6
	Og. w Małopolsce . Galicie — total . .	38 397	83,6	265 396	97,3	303 793	95,3	58 595	81,4	400 167	97,5	458 762	95,1

*) Według informacyj, otrzymanych przez Główny Urząd Statystyczny od korespondentów rolnych w styczniu i lutym 1921 r. Zapytanie dotyczyło zwiększenia lub zmniejszenia procentowego obszarów zasianych pszenicą i żytem, w porównaniu z rokiem poprzednim. Z b. dzielnicy pruskiej do ostatniej chwili informacyj nie otrzymano.

*) D'après les informations reçues par l'Office Central de Statistique des correspondents agricoles en janvier et février 1921. La question concernait l'accroissement ou la diminution de la superficie des cultures du seigle et du froment proportionn. à l'année précédente. Jusqu'au dernier moment l'anc. Pologne pruss. ne nous a pas fourni les renseignements respectifs.

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI W MIASTACH.
MOUVEMENT NATUREL DE LA POPULATION DANS LES VILLES.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par					Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	wogóle en général	w wieku lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
											na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie.												
1909-1913 przec. a [1])	7 072	22 747	14 992	7 755	3 794	35	136	51	6	2 583	65,9	16,7
moy. b [1])	*8,7*	*28,0*	*18,4*	*9,5*	*4,7*	*4,3*	*16,7*	*6,3*	*0,7*	*317,4*	.	.
1920												
Kwartał Trimestre												
I [2])	2 532	7 032	6 191	841	1 164	135	38	3	485	999	88,0	16,6
II [2])	2 710	7 926	3 808	4 118	1 010	64	19	5	32	820	48,0	12,7
III [2])	3 010	6 739	4 992	1 747	1 382	14	103	340	14	698	74,1	20,5
IV [2])	2 328	5 903	4 115	1 788	751	32	123	34	11	625	69,7	12,7
Miesiąc Mois												
I [2])	837	2 329	2 896	—567	507	46	25	2	384	327	124,3	21,8
II [2])	1 290	2 382	1 719	663	331	49	9	—	64	337	72,2	13,9
III [2])	405	2 321	1 576	745	326	40	4	1	37	335	67,9	14,0
IV [2])	938	3 025	1 270	1 755	296	29	6	1	20	293	42,0	9,8
V [2])	827	2 709	1 358	1 351	374	24	7	1	9	302	50,1	13,8
VI [2])	945	2 192	1 180	1 012	340	11	6	3	3	225	53,8	15,5
VII [2])	1 199	2 367	1 509	858	533	9	23	43	4	228	63,8	22,5
VIII [2])	1 240	2 604	1 878	726	482	3	39	186	7	249	72,1	18,5
IX [2])	571	1 768	1 605	163	367	2	41	111	3	221	90,8	20,8
X [2])	721	1 833	1 407	426	251	4	58	24	2	228	76,8	13,7
XI [2])	805	1 811	1 308	503	224	8	43	8	4	186	72,2	12,4
XII [2])	802	2 259	1 400	859	276	20	22	2	5	211	62,0	12,2

Ludność przeciętna m. Warszawy wynosiła: — La population moyenne de la ville de Varsovie montait à:

	1909—1913	1/I 1920
OGÓŁEM—TOTAL . . .	**813 814**	**945 155**
Chrześcijanie—Chrétiens	507 309	617 730
Starozakonni—Juifs	306 505	327 425

Miasto Łódź. — Ville de Łódź.

1920												
Kwartał Trimestre												
I	1 102	3 026	3 216	—190	654	41	14	2	234	535	106,3	21,6
II	1 187	3 316	1 969	1 347	473	32	17	12	18	478	59,4	14,3
III [2])	1 292	2 773	2 436	337	648	16	85	201	9	303	87,8	23,4
IV [2])	1 028	2 484	1 932	552	379	4	81	14	6	297	77,8	15,3
Miesiąc Mois												
I	385	862	1 402	—540	271	13	8	2	139	178	162,6	31,4
II	505	1 154	947	207	201	11	4	—	62	173	82,1	17,4
III	212	1 010	867	143	182	17	2	—	33	184	85,8	18,0
IV	337	1 092	655	437	136	11	3	—	8	180	60,0	12,5
V	417	1 125	622	503	145	13	6	3	7	159	55,3	12,9
VI	433	1 099	692	407	192	8	8	9	3	139	63,0	17,5
VII	485	968	855	113	279	10	12	57	4	119	88,3	28,8
VIII	566	1 103	880	223	237	3	27	108	4	87	79,8	21,5
IX [2])	241	702	701	1	132	3	46	36	1	97	99,9	18,8
X [2])	312	858	636	222	115	1	40	7	3	97	74,1	13,4
XI [2])	435	720	639	81	114	1	29	7	2	88	88,8	15,8
XII [2])	281	906	657	249	150	2	12	—	1	112	72,5	16,6

[1]) a: w rubr. 2 — 11 liczby bezwzględne. — a: dans les rubr 2 — 11 chiffres absolus.
b: liczby względne, w rubr. 2 — 6 na 1 000, w rubr. 7 — 11 na 100 000 mieszkańców. — b: proportions dans les rubr. 2, — 6 pour 1 000, dans les rubr. 7 — 11 pour 100 000 habitants.

[2]) Liczby tymczasowe według biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

Źródła: Sprawozdania roczne, miesięczne i tygodniowe miejskich wydziałów statystycznych.
Sources: Rapports annuels, mensuels et hebdomadaires des bureaux statistiques municipaux.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par					Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	wogóle en général	w tem lat 0—1 dont enfants au dessous d'un an
											na 100 urodz. pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Lublin. — Ville de Lublin.												
1913 a)	509	2 746	2 162	587	554	.	.	.	.	.	78,7	20,2
b)	*7,1*	*38,4*	*30,2*	*8,2*	*7,7*	.	.	.	.	.	.	.
1920												
Kwartał Trimestre												
I	310	829	873	— 44	151	51	16	6	64	166	105,3	18,2
II	323	710	561	149	111	39	4	1	5	152	79,0	15,6
III[2])	288	814	749	65	184	13	23	127	—	87	92,0	22,6
Miesiąc Mois												
I	108	293	375	— 82	65	16	7	2	36	51	128,0	22,2
I	163	266	250	16	48	17	6	3	19	51	94,0	18.0
III	39	270	248	22	38	18	3	1	9	64	91,9	14,1
IV	72	218	193	25	28	16	2	—	2	55	88,5	12,8
V	93	259	195	74	33	16	—	—	3	61	72,5	12,3
VI	158	223	173	50	50	7	2	1	—	36	77,6	22,4
VII[2])	150	299	198	101	63	5	8	15	—	31	66,2	21,1
VIII[2])	88	284	302	— 18	76	3	3	81	—	33	106,3	25,8
IX[2])	50	231	249	— 18	45	5	12	31	—	23	107,8	19,5

Liczba ludności 1 stycznia 1913 r. 71 586, w tem chrześcijan 35 541, starozakonnych 36 045; w roku 1919 około 107 000. — Nombre de population: le 9 janvier 1913 71 586, y compris 35 541 chrétiens et 36 045 juifs; en 1919—107 000 environ.

Miasto Sosnowiec. — Ville de Sosnowiec.

1909—1913												
przec. a)	505	2 774	1 262	1 511	326	.	.	.	.	.	45,5	11, 8
moy b)	*5,1*	*28,1*	*12,8*	*15,3*	*3,3*	.	.	.	.	.	.	.
1920												
Kwartał Trimestre												
I	206	640	771	—131	135	46	17	—	111	139	120,5	21,1
II	190	914	534	380	115	31	1	2	3	137	58,4	12,6
III	273	867	561	306	174	1	20	35	—	93	64,7	20,1
IV[2])	185	612	401	211	91	—	25	1	3	63	65,5	14,9
Miesiąc Mois												
I	75	270	337	— 67	37	9	15	—	84	37	124,8	13,7
II	127	248	243	5	59	18	2	—	24	47	98,0	23,8
III	4	122	191	— 69	39	19	—	—	3	55	156,6	32.0
IV	31	386	202	184	40	20	—	—	2	39	52,3	10,4
V	81	283	165	118	35	9	1	—	1	49	58,3	12.4
VI	78	245	167	78	40	2	—	2	—	49	68,2	16,3
VII	90	311	177	134	65	1	3	3	—	32	56,9	20.9
VIII	129	303	208	100	64	—	7	19	—	31	67,5	20,8
IX	54	248	176	72	45	—	10	13	—	30	71,0	18,1
X	73	205	119	86	32	—	9	—	1	23	58,0	15,6
XI	96	174	142	32	26	—	11	1	—	21	81,6	14,9
XII[2])	16	233	140	93	33	—	5	—	2	19	60,1	14,2
1921												
Miesiąc Mois												
I[2])	104	225	167	58	52	1	2	—	—	26	74,2	23,1

Liczba ludności 1 stycznia 1911 r. 98 748, w tem chrześcijan 80 736, starozakonnych 18 012, w roku 1920 około 100 000. — Nombre de population: le 1 janvier 1911 — 98 748, y compris 80 736 chrétiens et 18 012 juifs; en 1920—100 000 environ.

Uwagi [1]) i [2]) ob. str. 25. — Notes [1]) et [2]) v. page 25.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc / Année, trimestre et mois	Chrześcijanie—Chrétiens: Liczba Nombre de małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès	Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès: wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	Starozakonni—Juifs: Liczba Nombre de małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès	Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès: wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
						na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie.														
1909-1913 przec.[a])	5 080	15419	10635	4 784	.	69,0	.	1 992	7 328	4 357	2 971	.	59,5	.
moy. [b])	*10,0*	*30,4*	*21,0*	*9,4*	.	.	.	*6,5*	*23,9*	*14,2*	*9,7*	.	.	.
1920														
Kwartał Trimestre														
I[2])	1 794	4 006	4 346	— 340	810	108,5	20,2	738	3 026	1 845	1 181	354	61,0	11,7
II[2])	1 891	5 346	2 727	2 619	773	51,0	14,5	819	2 580	1 081	1 499	237	41,9	9,2
III[2])	2 141	4 654	3 591	1 063	1 060	77,2	22,8	869	2 085	1 401	684	322	67,2	15,4
IV[2])	1 904	3 745	2 979	766	560	79,5	15,0	424	2 158	1 136	1 022	191	52,6	8,9
Miesiąc Mois														
I[2])	611	1 352	2 035	— 683	339	150,5	25,1	226	977	861	116	168	88,1	17,2
II[2])	1 028	1 414	1 173	241	229	83,0	16,2	262	968	546	422	102	56,4	10,5
III[2])	155	1 240	1 138	102	242	91,8	19,5	250	1 081	438	643	84	40,5	7,8
IV[2])	698	2 256	905	1 351	223	40,1	9,9	240	769	365	404	73	47,5	9,5
V[2])	584	1 761	966	795	293	54,9	16,6	243	948	392	556	81	41,4	8,5
VI[2])	609	1 329	856	473	257	64,4	19,3	336	863	324	539	83	37,5	9,6
VII[2])	840	1 569	1 119	450	417	71,3	26,6	359	798	390	408	116	48,9	14,5
VIII[2])	845	1 866	1 349	517	370	72,3	19,8	395	738	529	209	112	71,7	15,2
IX[2])	456	1 219	1 123	96	273	92,1	22,4	115	549	482	67	94	87,8	17,1
X[2])	605	1 110	1 026	84	187	92,4	16,8	116	723	381	342	64	52,7	8,9
XI[2])	661	1 051	934	117	165	88,9	15,7	144	760	374	386	59	49,2	7,8
XII[2])	638	1 584	1 019	565	208	64,3	13,1	164	675	381	294	68	56,4	10,1
Miasto Łódź. — Ville de Łódź.														
1920														
Kwartał Trimestre														
I	719	1 946	2 358	— 412	491	121,2	25,2	383	1 080	858	222	163	79,4	15,1
II	766	2 278	1 463	815	372	64,2	16,3	421	1 038	506	532	101	48,7	9,7
III[2])	827	1 781	1 849	— 68	516	103,8	29,0	465	992	587	405	132	59,2	13,3
IV[2])	788	1 553	1 420	133	291	91,4	18,7	240	931	512	419	88	55,0	9,5
Miesiąc Mois														
I	266	568	1 057	— 489	202	186,1	35,6	119	294	345	— 51	69	117,3	23,5
II	379	736	653	83	145	88,7	19,7	126	418	294	124	56	70,3	13,4
III	74	642	648	— 6	144	100,9	22,4	138	368	219	149	38	59,5	10,3
IV	187	789	487	302	108	61,7	13,7	150	303	168	135	28	55,4	9,2
V	315	792	467	325	121	59,0	15,3	102	333	155	178	24	46,5	7,2
VI	264	697	509	188	143	73,0	20,5	169	402	183	219	49	45,5	12,2
VII	310	600	651	— 51	215	108,5	35,8	175	368	204	164	64	55,4	17,4
VIII	360	652	679	— 27	198	104,1	30,4	206	451	201	250	39	44,6	8,6
IX[2])	157	529	519	10	103	98,1	19,5	84	173	182	— 9	29	105,2	16,8
X[2])	239	537	469	68	90	87,3	16,8	73	321	167	154	25	52,0	7,8
XI[2])	358	399	469	— 70	82	117,5	20,6	77	321	170	151	32	53,0	10,0
XII[2])	191	617	482	135	119	78,1	19,3	90	289	175	114	31	60,6	10,7

1) a: liczby bezwzględne. — a: chiffres absolus.
b: w rubr. 2—6 i 9—13 liczby względne na 1000 mieszkańców danego wyznania — b: dans rubr. les 2—6 et 9—13 proportions pour 1000 habitants du culte donné.

2) Liczby tymczasowe podług biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Chrześcijanie — Chrétiens							Starozakonni — Juifs						
	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			ogó le en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
						na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Miasto Lublin.—Ville de Lublin.														
1913 a¹)	**381**	**1847**	**1589**	**258**	**379**	**86,0**	**20,5**	**128**	**899**	**573**	**329**	**175**	**63,7**	**19,5**
b¹)	*10,7*	*52,0*	*44,7*	*7,3*	*10,7*	.	.	*3,6*	*24,9*	*15,9*	*9,1*	*4,9*	.	.
1920														
Kwartał Trimestre														
I	215	453	590	—137	.	130,2	.	95	376	283	93	.	75,3	.
II	207	397	404	— 7	.	101,8	.	116	313	157	156	.	50,2	.
III²)	196	424	519	— 95	.	122,4		92	390	230	160	.	59,0	.
Miesiąc Mois														
I	84	141	244	—103	.	173,0	.	24	152	131	21	.	86,2	.
II	128	157	165	— 8	.	105,1	.	35	109	85	24	.	78,0	.
III	3	155	181	— 26	.	116,8	.	36	115	67	48	.	58,3	
IV	50	130	138	— 8	.	106,2	.	22	88	55	33	.	62,5	.
V	66	144	143	1	.	99,3	.	27	125	52	73	.	41,6	.
VI	91	123	123	—	.	100,0	.	67	100	50	50	.	50,0	.
VII²)	91	136	136	—	.	100,0	.	59	163	62	101	.	38,0	.
VIII²)	68	154	208	— 54	.	135,1	.	20	130	94	36	.	72,3	.
IX²)	37	134	175	— 41	.	130,6	.	13	97	74	23	.	76,3	.
Miasto Sosnowiec. — Ville de Sosnowiec.														
1909—1913														
przec.a¹)	**438**	**2481**	**1156**	**1325**	**286**	**46,6**	**11,5**	**67**	**293**	**106**	**186**	**40**	**36,2**	**13,7**
moy. b¹)	*5,4*	*30,7*	*14,3*	*16,4*	*3,5*	.	.	*3,7*	*16,3*	*5,9*	*10,3*	*2,2*	.	.
1920														
Kwartał Trimestre														
I	186	541	670	—129	123	123,8	22,7	20	99	101	— 2	12	102,0	12,1
II	168	748	469	279	100	62,7	13,4	22	166	65	101	15	39,2	9,0
III	209	728	500	228	156	68,7	21,4	64	139	61	78	18	43,9	12,9
IV²)	173	529	354	175	80	66,9	15,1	12	83	47	36	11	56,6	13,3
Miesiąc Mois														
I	61	225	287	— 62	34	127,6	15,1	14	45	50	— 5	3	111,1	6,7
II	122	197	212	— 15	54	107,6	27,4	5	51	31	20	5	60,8	9,8
III	3	119	171	— 52	35	143,7	29,4	1	3	20	— 17	4	666,7	133,3
IV	24	330	176	154	36	53,3	10,9	7	56	26	30	4	46,4	7,1
V	77	226	145	81	31	64,2	13,7	4	57	20	37	4	35,1	7,0
VI	67	192	148	44	33	77,1	17,2	11	53	19	34	7	35,8	13,2
VII	66	238	157	81	58	66,0	24,4	24	73	20	53	7	27,4	9,6
VIII	95	260	189	71	57	72,7	21,9	34	48	19	29	7	39,6	14,6
IX	48	230	154	76	41	67,0	17,8	6	18	22	— 4	4	122,2	22,2
X	71	177	103	74	27	58,2	15,3	2	28	16	12	5	57,1	17,9
XI	92	153	126	27	23	82,4	15,0	4	21	16	5	3	76,2	14,3
XII²)	10	199	125	74	30	62,8	15,1	6	34	15	19	3	44,1	8,8
1920														
Miesiąc Mois														
I²)	100	188	150	38	43	79,8	22,9	4	37	17	20	9	45,9	24,3

Uwagi ¹) i ²) ob. str. 27.—Notes ¹) et ²) v. page 27.

Obroty Izb Rozrachunkowych.—Opérations des Chambres de Compensation.

ROK i MIESIĄC ANNÉE ET MOIS	Kasa była czynna dni: LaChambre fonct. nombre de jours	Przedstawione dowody Titres présentés: Liczba Nombre (a)	Suma Somme (b) Mk.	Czeki i przelewy Izby Rozr. Chèques et transports de la Chambre (c) Suma—Somme Mk.	c w % b c en % de b	Przec. wysokość dowodów (b/a) Montant moy. des titres (b/a) Mk.
Warszawa — Varsovie.						
1920 I	25	3 211	710 478 133	275 831 696	38,8	221 264
II	23	3 466	1 005 086 996	396 332 598	39,4	289 985
III	26	4 982	1 634 562 711	626 978 575	38,4	328 094
IV	23	4 587	1 522 574 108	586 329 725	38,5	331 932
V	22	5 123	1 737 341 312	718 210 112	40,2	336 125
VI	24	5 036	1 796 004 324	798 823 485	44,5	356 633
VII	27	4 350	1 640 719 912	659 865 513	40,2	377 177
VIII	23	1 328	736 845 837	367 348 737	49,9	554 854
IX	25	1 424	494 358 406	289 576 439	58,6	347 162
X	26	1 989	999 749 119	581 313 012	58,1	502 639
XI	25	2 271	1 303 524 223	791 083 803	60,7	573 986
XII	23	2 501	1 718 954 969	1 032 980 380	60,1	687 307
1921 I	24	2 832	2 085 134 421	1 094 525 599	52,5	736 276
II	23	3 231	2 697 639 121	1 523 255 732	56,5	834 924
I/1921 r. w porównaniu z I/1921 en comparaison avec XII 1920	+ 1	+ 331	+ 366 179 452	+ 61 545 219	+ 7,6	+ 48 969
I 1920	— 1	— 379	+ 1 374 656 288	+ 818 693 903	+ 13,7	+ 515 012
II/1921 r. w porównaniu z II/ 1921 en comparaison avec I 1921	— 1	+ 399	+ 612 504 700	+ 428 730 133	+ 4,0	+ 98 648
II 1920	—	— 235	+ 1 692 552 125	+ 1 126 923 134	+ 17,1	+ 544 939
Poznań.						
1920 I	25	5 651	341 634 569	176 239 148	51,6	60 456
II	23	5 316	562 391 240	303 812 051	54,0	105 793
III	27	7 485	738 428 817	314 948 815	42,7	98 654
IV	23	7 715	820 667 255	305 089 366	37,2	106 373
V	21	7 635	925 716 621	342 612 418	36,0	124 783
VI	24	9 902	1 235 596 372	444 877 907	36,0	124 783
VII	27	9 911	1 184 374 138	471 541 056	39,8	119 501
VIII	26	8 461	1 519 878 597	771 647 881	50,8	179 633
IX	25	7 974	1 237 363 836	462 327 578	37,4	155 175
X	25	6 293	1 114 714 778	497 430 998	44,6	177 136
XI	25	6 297	1 216 291 406	497 512 851	40,9	193 154
XII	24	3 763	1 005 187 733	470 208 539	46,7	266 858

Za r. 1921 informacyj nie nadesłano.
Manque des données pour l'année 1921.

STOPY PROCENTOWE
stosowane przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową w m. styczniu i lutym 1921 roku.

TAUX D'INTERETS
appliqués par la Caisse des Prêts de la Républ. Polonaise en janvier et février 1921.

Rodzaj operacji	Stopa procentowa Taux d'intérêts [1] [2]	Genre des opérations
Dyskonto weksli	6% 6½%	Escompte
Pożyczki na zast. 5% Pol.Poż.Państw.	5½	Av. contre gage de l'Empr. à 5% de l'Etat Pol.
„ „ innych pap. wart.	7	„ contre gage d'autres papiers de valeur
„ na zastaw towarów . . .	7	„ contre gage des marchandises
„ ulgowe dla przemysłowców	7	„ à des cond. spéc. aux industriels
„ „ komunalne . . .	7	„ aux communes

[1]) Z terminem płatności do 92 dni. — Echéance de 92 jours.
[2]) Z terminem płatności do 184 dni. — Echéance de 184 jours

Źródło: Materjały P. K. K. P.
Source: Donnés de la Caisse des Prêts.

Bilanse Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej (tymczasowe).

Data Date	AKTYWA — AKTIF					
	Zapas kruszcu Encaisse métallique			Banknoty zagraniczne po kursie paryt. Billets étrangers d'après la parité	Weksle zdyskontowane Effets escomptés	Banki Banques „Nostro“
	Złoto[1]) Or	Srebro[2]) Argent	Bilon własny Billon polonais			
1	2	3	4	5	6	7
1921 28/II	12 815 054,75	38 482 851,03	904 402,52	79 350 646,96	955 093 851,40	475 967 141,67
„ 31/I	12 657 829,81	38 270 007,36	933 964,24	81 506 447,34	1 040 218 074,76	205 846 982,13
1920 31/XII	12 418 118,41	37 566 463,57	978 443,61	58 747 864,37	611 551 157,46	115 097 079,55
28/II 1921 w porównaniu z en comparaison avec 31/I 1921	+ 157 224,94	+ 212 843,67	— 29 561,72	— 2 155 800,38	— 85 124 223,36	+ 270 120 159,54
31/I 1921 w porównaniu z en comparaison avec 31/XII 1920	+ 239 711,40	+ 703 543,79	— 44 479,37	+ 22 758 582,97	+ 428 666 917,30	+ 90 749 902,58

AKTYWA — ACTIF						
Banki Banques niemieckie[3]) allemandes	Pocztowa kasa oszczędności Caisse d'Epargne Postale	4% bilety skarbowe 4% billets d'Etat	Niemiecka Komisja Odszkodowań Commission allemande de dédomm.	Pożyczki term., towar. i otwarty kredyt Avances sur marchandises et crédit ouvert	Dług Skarbu Państwa Dette du Trésor de l'Etat	Papiery własne Valeurs de la Caisse des Prêts
8	9	10	11	12	13	14
373 122 531,56	1 865 982 362,42	—	25 232 271,71	4 143 460 758,18	77 125 000 000,—	231 045 880,79
373 122 531,56	997 757 148,23	280 133 759,75	25 232 271,71	4 100 169 509,28	65 625 000 000,—	231 709 220,95
373 122 531,56	806 371 261,40	273 157 055,84	25 232 271,71	3 999 184 969,46	59 625 000 000,—	232 337 305,53
—	+ 868 225 214,19	— 280 133 759,75	—	+ 43 291 248,90	+ 11 500 000 000,—	— 663 340,16
—	+ 191 385 886,83	+ 6 976 703,91	—	+ 100 984 539,82	+ 6 000 000 000,—	— 628 084,58

AKTYWA — ACTIF				PASYWA — PASSIF		
Ministerstwo Skarbu Ministère des Finances		Inne aktywa Divers	RAZEM TOTAL	Fundusz rezerwowy Fonds de réserve	Obieg banknotów Billets en circulation	Rachunki bieżące Comptes courantes
za kupiony kruszec po paryt. pour l'achat des métaux préc. d'après la parité	za różnicę kursową kruszcu porvi la differ. du cours des métaux précieux					Centralna Kasa Państwowa Caisse Centrale del l'Etat
15	16	17	18	19	20	21
15 426 083,90	288 196 618,60	6 727 874 915,84	92 357 955 371,33	16 383 642,70	62 560 416 070,50	313 389 451,90
15 182 929,36	254 222 558,17	6 027 270 717,43	79 309 233 952,08	16 383 642,70	55 079 451 609,—	871 695 892,75
14 540 440,16	235 762 823,66	4 247 563 733,83	70 668 631 520,12	16 383 642,70	49 361 485 439,50	707 537 757,47
+ 243 154,54	+ 33 974 060,43	+ 700 604 198,41	+ 13 048 721 419,25	—	+ 7 480 964 461,50	— 558 306 440,85
+ 642 489,20	+ 18 459 734,51	+ 1 779 706 983,60	+ 8 640 602 431,96	—	+ 5 717 966 169,50	+ 164 158 135,28

[1]) Monety złote po kursie parytetowym (według marki niemieckiej) i złoto w sztabach i sztukach po 2790 za 1 *kg* czystego złota.
[1]) Monnaies d'or d'après la parité (selon le mark allemand) et l'or en lingots à 2790 mk. le *kg* d'or pur.
[2]) Monety srebrne i bilon zagraniczny po kursie parytetowym.
[2]) Monnaies d'argent et billon étranger d'après la parité.
[3]) Sumy, zasekwestrowane przez rząd niemiecki.

Bilans de la Caisse des Prêts (provisoires).

PASSYWA — PASSIF						
Rachunki bieżące — Comptes courants			Ministerstwo Skarbu za depozyt kruszcu po kursie parytetowym Ministère des finances pour métaux précieux déposés d'après la parité	Skarb Narodowy Trésor National	Inne pasywa Divers	RAZEM TOTAL
Pocztowa Kasa Oszczędności Caisse d'Epargne Postale	Kasy państwowe i wojskowe Caisses d'Etat et militaires	Inne Divers				
22	23	24	25	26	27	28
2 745 898 828,72 2 182 871 490,94	4 809 214 309,62 4 930 642 464,04	12 146 396 595,81 8 091 532 812,95	15 444 297,56 15 191 853,39	5 128 148,12 2 069 441,48	9 745 684 026,40 8 119 394 744,83	92 357 955 371,33 79 309 233 952,08
1 378 758 916,79	11 979 344 543,25		14 540 440,16	2 022 284,12	7 208 558 496,13	70 668 631 520,12
+563 027 337,78	— 121 428 154,42	+4 054 863 782,86	+ 252 444,17	+ 3 058 706,64	+1 626 289 281,57	+ 13 048 721 419,25
+804 112 574,15	+ 1 042 830 733,74		+ 651 413,23	+ 47 157,36	+ 910 836 248,70	+ 8 640 602 431,96

Porównanie poszczególnych bilansów z bilansami roku zeszłego jest niemożliwe z powodu zmiany formy obecnych bilansów.

Porównanie głównych pozycyj tych bilansów podajemy poniżej.

Źródło: Monitor Polski № 62,44,16 1921 r. — Source: Moniteur de Pologne, 1921, Nr. 62, 44, 16.

Główne pozycje bilansów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.
Chiffres principaux des bilans de la Caisse des Prêts de la République Polonaise.

W miljonach marek. — En miliions de marks.

Data bilansu Date du bilan	AKTYWA — ACTIF						PASYWA — PASSIF	
	Złoto i srebro Or et argent		Banki zagraniczne *) Banques étrangères *)	Weksle zdyskontowane Effets escomptés	Pożyczki Avances		Banknoty w obiegu Billets en circulation	Rachunki bieżące Comptes courants
	Banku i Skarbu Narodowego de la Banque et du Trésor National	Ministerstwa Skarbu du Ministère des Finances			Skarbowi Państwa Au Trésor de l'Etat	Osobom prywatnym Aux personnes privées		
1920								
31/I	32,2	—	244,1	3,7	8275,0	137,4	6719,9	2831,5
29/II	32,7	—	565,7	6,4	10775,0	162,2	8300,3	3882,2
31/III	32,7	—	685,4	8,2	14775,0	185,4	10690,6	5374,1
30/IV	32,7	—	685,5	14,8	19375 0	196,5	16027,9	6763,8
31/V	32,7	—	565,7	47,2	22375,0	204,4	17934,7	7861,1
30/VI	32,7	—	894,7	161,4	27625,0	388,9	21730,1	7934,8
31/VII	32,7	—	1130.9	325,9	33375,0	743,6	26311,4	7846,7
31/VIII	32,8	10,1	1273,4	465,8	39625,0	1238,3	31085,8	9807,8
30/IX	32,9	10,3	174,9	333,9	40625,0	1628,4	33203,5	9518,3
31/X	32,9	11,0	236,7	259,1	46925,0	2308,7	38456,7	11328,4
30/XI	33,1	12,4	203,8	396,0	49625,0	3055,6	43236,2	11117,9
31/XII	35,4	14,5	80,7	611,5	59625,0	3756,8	49361,5	13358,1
1921								
10/I	50,5		569,3	593,6	60125,0	4007,0	50534,7	14496,7
20/I	50,6		104.8	681,7	62625 0	4075,5	52305,2	15050,2
31/I	50,9		205,8	1040,2	65625,0	4100,2	55079,5	16076,7
10/II	51,0		21,3	1021,5	68625,0	3704,5	57778,5	15698,4
19/II	51,1		33,2	991,4	73625,0	4023,9	59667,6	19214,0
28/II	51,3		476,0	995,1	77125,0	4143,5	62560,4	20014,9

*) W roku 1920 bez niemieckich, w roku 1921 z włączeniem banków niemieckich, prócz sum zasekwestrowanych przez rząd niemiecki.

*) Banques allemandes non compis.

Źródło: Monitor Polski. — Source: Moniteur de Pologne.

Kursa walut obcych w Warszawie. Rok 1920.

W markach polskich.

Płacono marek polskich za Unités étrangères		Równia Parité	1920									
			2/I	1/IV	1/VII	7/X*)		4/XI*)		2/XII*)	
						S.	K.	S.	K.	S.	K.
1 funt szterl.	banknoty	20,43	455,00	670,00	613,35	980	935	1240	1190	1940	1840
1 livre sterl	billets										
	dewizy	20,43		673,75	615,00	980	935	1240	1190	1940	1840
	devises										
1 dolar St. Zj.	banknoty	4,20	119,00	157,00	152,70	280	260	340	320	540	490
1 dol. Et. Un.	billets										
	dewizy	4,20		160,75	153,75	280	260	340	320	540	490
	devises										
1 frank franc.	banknoty	0,81	11,95	12,25	12,35	19,00	18,00	22,75	21,75	33,50	32,50
1 franc franç.	billets										
	dewizy	0,81		12,00	12,36½	19,00	18,00	22,75	21,75	33,50	32,50
	devises										
1 frank szwajc.	banknoty	0,81	.	.	.	45,00	43,00	55,00	53,00	83,00	78,00
1 franc suisse	billets										
	dewizy	0,81	.	30,88	27,31½	45,00	43,00	55,00	53,00	83,00	78,00
	devises										
1 lirę włoską	banknoty	0,81	.	.	.	11,25	10,75	13,50	13,00	20,00	19,00
1 lire italienne	billets										
	dewizy	0,81	.	.	.	10,25	10,75	13,50	13,00	20,00	19,00
	devises										
1 leję rum.	banknoty	0,81	3,27½	2,47½	.	5,25	4,75	.	.	8,50	7,50
1 léi roumaine	billets										
	dewizy	0,81		.	.	5,25	4,75	.	.	8,50	7,50
	devises										
100 mk. niem.	setki	100,00	280,00	225,00	.	.	.	.	.	.	.
100 mk. allem.	centaines										
	tysiące	100,00		.	406,50	460	430	470	450	770	730
	milles										
	dewizy	100,00		235,50	403,35	460	430	470	450	770	730
	devises										
1 kor. duńską	banknoty	1,125	22,50	.	.	42,00	40,50	50,00	48,00	76,00	72,00
1 cour. danoise	billets										
	dewizy	1,125		.	.	42,00	40,50	50,00	48,00	76,00	72,00
	devises										
1 kor. szwedzką	banknoty	1,125	.	.	.	55,00	53,00	68,00	66,00	105,00	100,00
1 cour. suéd.	billets										
	dewizy	1,125	.	.	.	55,00	53,00	68,00	66,00	105,00	100,00
	devises										
100 rb. carskich	setki	216,01	176,00	205,63	257,50	310,00		302,50		.	
100 roubl. anc.	b. par 100										
	pięćsetki	216,01	179,75		268,00	313,75		302,50		415,00	
	b. par 500										

*) Notowania centrali dewiz: — S — sprzedaż, K — kupno. Dla rubli kursa wolnego rynku.

Źródło: Materjały Wydziału Naukowo - Statystycznego P. K. K. P.; cedu ły Giełdy Warszawskiej

Kursa marki polskiej.

Miejscowość	Za 100 m. polskich płacono	Równia Parité	1920					
			3/I	8/IV	1/VII	7/X	4/XI	2/XII
Zurych	franków	123,46	4,55	.	4,—	.	1,60	1,15
Berlin	marek	100,—	.	.	25,50	.	20,50	13,89
Wiedeń	koron austr.	117,56	.	139,—	111,—	120,—	128,—	93,50
Praga	koron czesk.	117,56	.	.	29,50	24,50	25,50	16,25
Gdańsk	marek	100,—	.	.	.	20,25	20,75	11,44

[1]) Kurs nominalny.

Uwaga. W razie braku notowań z danego dnia brano notowania z dni najbliższych. Notowania te oznaczone są gwiazdkami.

Źródło: Materjały P. K. K. P. Berliner Tageblatt, Prager Tagblatt i Dziennik Gdański.

Cours des changes étrangers à Varsovie.

En marks polonais.

1921															
5/I *)		13/I *)		20/I *)		27/I *)		3/II *)		10/II *)		17/II *)		24/II *)	
S	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.
2450	2300	3080	2900	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
2450	2300	3080	2900	.	.	2700	2600	.	2950	.	.	3175	3075	3360*	3260*
670	620	815	750	895	760	745	705	800	775	790	765	800	780	830*	805*
670	620	815	750	895	760	750	710	800	775	790	765	.	.	830*	805*
40,50	39,00	51,00	48,00	.	.	.	.	56,50	55,50	57,00	56,00	59,00	57,00	61,00*	59,00*
40,50	39,00	51,00	48,00	.	.	54,00	52,00	57,00	54,00	57,00	56,00	59,00	57,00	.	.
106,00	98,00	125,00	115,00	141,50	128,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
106,00	98,00	125,00	115,00	141,50	128,00	116,00	112,00	.	.	.	.	.	.	.	.
23,50	22,50	28,00	26,00	31,00	29,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
23,50	22,50	28,00	26,00	31,00	29,00	27,00	26,00	.	.	.	.	.	.	.	.
8,50	7,70	11,30	10,50	13,25	12,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
8,50	7,70	11,30	10,50	13.25	12,00	11,00	10,50	.	.	.	.	.	.	.	.
925	875	1200	1100	.	.	.	.	.	.	1300	1260	1400	1350	1400	1350
925	875	1200	1100	.	.	.	.	.	.	1300	1260	1400	1350	1400	1350
925	875	1200	1100	.	.	990	960	1285	1200	1310	1270	1400	1350	1420	1425
108 00	99,00	134,00	123,00	159,00	149,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
108,00	99,00	134,00	123,00	159,00	149,00	138,00	134,00	.	.	.	.	.	.	.	.
140,00	130.00	175,00	162,00	193,00	179,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
140,00	130,00	175,00	162 00	193,00	179,00	150,00	145,00	.	.	.	.	.	.	.	.
.		.		.		.		.		.		.		.	
426,00		465,00		540,00		.		465,00		492,50		470,00*		.	

*) Cours de la centrale des changes: S — vente, K — achat. Cours des roubles au marché libre

Source: Données de la Section de Statistique de la Caisse des Prêts et Bulletins de la Bourse de Varsovie

Cours du mark polonais.

1921									
5/I	13/I	20/I	27/I	3/II	10/II	17/II	24/II	Pour 100 mk. polonais on a payé	Lieu
1,00	0,90	0,65	0,80	0,80	0,80	0,80	0,67½	Fr. suisses	Zurich
9,85	7,50	6,70*	9,18	7,80	7,48	7,48	7,17½	Marks allem	Berlin
96,25	80,50	78,—*	80,75*	77,00	84,37	80,00	79,50	Couronnes	Vienne
12,25	10,50	9 1)	10,50	9,75	10,32½	10 1)	8,55	Couronnes	Prague
.	6,75	6,00	8,13	7,63	7,44	7,19	7,00	Marks allem.	Gdańsk

Source: Données de la Caisse de Prêts. Berliner Tageblatt, Prager Tagblatt et Journal de Gdańsk

Kursa dewiz w Londynie i w Nowym Yorku.
Cours des devises à Londres et à New-York.

Dewizy na	Za 1 funt szterlingów płacono	1920 Równia Parité	8/I	8/IV	1/VII	7/X	4/XI	3/XII
				Londyn.				
Nowy York	dolarów	4,87	3,74¾	3,90	3,96½	3,50	3,45	3,49
Paryż	franków	25,22½	42,—	57,70	47,13	52,40	54,75	58,30
Szwajcarję	franków	25,22½	21,30	22,28	21,83	21,90	22,00	22,75
Helsingfors	marek finl.	25,22½	124,—	75,—	.	125,50	155,00	.
Niemcy	marek niem.	20,43	190,—	280,—	.	220,50	275,50	244,00
Chrystjanję	koron	18,16	18,95	20,—	.	25,25	25,65	.
Stockholm	koron	18,16	17,72½	18,05	.	17,57	17,81	18,02
Amsterdam	florenów	12,11	10,05½	10,52	.	11,27	11,30	11,41
Jednostki:				**Nowy York.**				
Londyn 60 dni	za 1 szterl. dolarów	4,87	3,67	3,93	3,89	3,44	3,36	3,42
Londyn czeki			3,75	3,99	3,95	3,51	3,43	3,48
Londyn tel.			3,74	3,98	3,96	3,50	3,41	3,49
Paryż . . .	za 1 dol.fran.	5,18¼	11,19	15,30	12,04	14,99	16,35	16,15
Szwajcarję	„ 1 „ „	5,18¼	5,66	5,51	5,50	6,23	6,42	6,38
Włochy . .	„ 1 „ lirów	5,18¼	13,40	23,05	16,75	25,75	27,90	27,32
Berlin . . .	„ 1 mk. cent.	23,83	2,—	.	2,64	1,59	1,26	1,43
Wiedeń . .	„ 1 kor. cent.	20,26	0,60	.	0,73	0,39	0,35	0,31

1921 6/I	13/I	20/I	27/I	3/II	10/II	17/II	24/II	1 livre sterling en	Devises sur
					Londres.				
3,66	3,72	3,78	.	.	.	3,90¾	3,87¾	Dollars	New York
60,80	61,50	57,75	.	.	.	53,52	54,32	Francs	Paris
23,75	23,90	24,07	.	.	.	23,57	23,43	Francs	Suisse
120,00	121,50	121,00	.	.	.	.	.	Marks finl.	Helsingfors
264,50	260,50	232,50	.	.	.	230,50	238,00	„ allem.	Allemagne
22,70	21,85	20,20	.	.	.	.	.	Couronnes	Christiania
17,63	17,50	17,58	.	.	.	17,45	17,33	„	Stockholm
11,39	11,36	11,48	.	.	.	11,50	11,34	Florins	Amsterdam
					New-York.			Unités:	
3,55	3,68	3,71	3,83	3,78	3,82	3,83	3,79	1 livre sterling en dol.	Londr. 60 jours
3,61	3,73	3,77	3,89	3,84	3,88	3,89	3,85		Londr. chèques
3,61	3,74	3,78	3,90	4,85	3,89	3,89	3,86		notes tel. „
16,86	15,56	15,31	13,85	14,22	13,93	13,76	14,04	1 dol. en fr.	Paris
6,49	6,41	6,37	6,25	6,23	6,16	6,03	6,05	1 „ „ „	Suisse
28,90	28,82	28,25	26,81	27,55	27,40	27,25	27,55	1 „ „ lir.	Italie
1,39	1,46	1,62	1,81	1,60	1,68	1,68	1,59	1 marks en cents	Berlin
0,23	0,22	0,19	0,31	0,28	0,25	0,25	0,22	1 cour. en cents	Vienne

Źródło: „The Economist"; materjały P. K. K. P.
Source: „The Economist"; donnés de la Caisse des Prêts.

Kursa dewiz w Berlinie. Rok 1920. — Cours des devises à Berlin. Année 1920.

ewi zy na Devises sur	Płacono marek niemieckich za Unités etrangères	Równia Parité	1920						1921							
			2/I	8/IV	1/VII	1/X	4/XI	2/XII	5/I	13/I	20/I	27/I	3/II	10/II	17/II	24/II
Londyn . .	1 f. szterling	20,43	,	134,75	149,85	214,00	278,30	244,25	266,20	259,30	232,25	215,25	241,25	235,25	231,25	239,00
Londres .	1 l. sterl. . .															
Nowy York	1 dolar . .	4,20	.	58,15	37,85	61,69½	80,68	69,57	74,67	69,82	61,32	56,94	62,70	60,32	58,31	61,82
New-York	1 dollar . .															
Paryż . . .	100 franków .	81,0	.	389,60	311,20	410,45	495,58	421,45	438,55	424,45	397,90	399,60	.	432,95	430,45*	440,45*
Paris . . .	100 francs . .															
Belgję . . .	100 franków .	81,0	.	414,00	327,65	432,95	523,05	447,45	460,50	445,45	419,45	417,55	461.50	453,00	446,95*	461,50
Belgique .	100 francs . .															
Szwajcarję	100 franków	81,0	884,25	1078,75	688,80	988,50	1217,25	1086,10	1139,85	1091,10	961,00	884,10	,	978,50	962*	1008,05*
Suisse. . .	100 francs . .															
Włochy . .	100 lirów . .	81,0	.	244,75	228,25	255,30	295,81	244,25	257,20	241,25	220,25	209,00	.	218,75	214,25*	221,15*
Italie . . .	100 lires . . .															
Rumunję .	1 leję . . .	81,0		0,98	0,89	.	.	.		.	.	.	.	.	.	.
Roumanie.	1 léi . . .															
Madryt . .	100 peset . .	81,0	941,75	1073,75	619,35	901,90	1091,10	906,35	974,00	923,95	810.85	766,70	,	840,85	820,35*	841,85*
Madrid . .	100 pesetas .															
Helsingfors	100 marek . .	81,0	149	319,65	161,80	176,20	175,70	141,15	218,25	216,25	190,70	188,80	217,75	206,75	.	.
Helsingfors	100 marks . .															
Danję . . .	100 koron . .	112,50	954,25	1098,75	619,35	868,40	1076,10	969,50	1171,30	1216,25	1151,15	1088,90	1206,25	1128,65	1076,10	1116,15
Danemark	100 couronnes															
Szwecję . .	100 koron . .	112,50	1071,25	1298,50	836,65	1221,25	1531,55	1353,90	1508,40	1497,00	1317,35	1223,75	1381,40	1348,85	1324,85	1374,40
Suède . . .	100 couronnes															
Norwegję .	100 koron . .	112,50	1011,25	1148,75	621,85	880,90	1071,10	961,00	1178,80	1193,70	1122,20	1051,40	1161,20	1088,60	1638,06	1076,10
Norvège .	100 couronnes															
Holandję .	100 florenów .	168,74	1878,50	2172,75	1343,65	1916,95	2415,45	2142,13	2362,60	2289.36	2022,05	1858,10	2127,15	2067,10	2032,05	2104,65
Hollande .	100 florins . .															
Wiedeń . .	100 k. starych	85,06	33,45	22,47	20,47	.	20,28	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Vienne . .	100 cour. anc.															
Wiedeń . .	100 k. stempl.	85,06	25,70	24,97	26,34½	25,40½	23,90½	21,78	16,35½	14,02	12,77	17,23	17,02	15,27	13,15	13,22
Vienne . .	100 cour. timb.															
Pragę . . .	100 k. stempl.	85,06	81,90	85,46	87,15	81,72½	86,60	84,50	81,65	81,97½	80,45	77,40	78,85	76,40	76,60	76,85
Prague . .	100 cour. timb.															
Budapeszt	100 k. stempl.	85,06	33,95	28,47	24,09½	19,52	15,52	15,27	89,50	12,12	10,27	884,10	11,15	11,12	11,52	11,97
Budapest .	100 cour. timb.															

Źródło: Materjały P. K. K. P. i Berliner Tageblatt. Od 8 kwietnia notowania czwartkowe.
Source: Donnés de la Caisse de Prêts et Berliner Tageblatt. Depuis le 8 avril cours de jeudi.

Papiery wartościowe. Giełda Warszawska. — Papiers de valeur. Bourse de Varsovie.

Notowania w markach polskich. — Marché en marks polonais.

Walory Papiers de valeur	Wartość *) nominalna R.	Wartość *) nominalna M.	2/I 1914	1 9 2 0 2/I	1/IV	1/VII	7/X	4/XI	2/XII	1 9 2 1 5/I	13/I	20/I	27/I	3/II	10/II	17/II	24/II
Papiery procentowe: Obligations:																	
Oblig. m. st. Warszawy Oblig. de la v. de Varsovie																	
6% 1915/1916	100	216	—	225	228	213½	214,25	212ż	209ż	207,25	214,75	215,50	—	219ż	—	—	—
6% 1917	—	100	—	101	101	99,62½	100	98,25	98,88	99,25	100	100,13	100	100,43	102,50	102,25	—
Listy zastawne Lettres de gage																	
4½ % ziemskie . . .	100	216	183,82	205	199,50	205,50	183	183,62	178,37	197,50	230	243,75	238,80	236,50	270	248	261,25
5% m. Warszawy . . .	100	216	191,70	240	233,50	228,50	230,75	235	229	231,50	312,50	312,50	293	265	347,50	350	340
5% m. Łodzi	100	216	199,37	—	194,50	—	—	207*	—	—	—	—	—	223	265	—	—
Akcje — Actions: Banki — Banques																	
Bank Handl. w Warsz. .	250	540	995,80	925	1 595	—	2 335	1 699*	1 750	1 715	1 658	1 613	1 500	—	1 498	1 600	1 675
Bank Dyskontowy. . .	250	540	—	—	—	—	—	—	3 393	2 350	2 213	—	—	—	2 150	—	—
Bank Kupiecki Łódzki .	250	540	—	—	—	—	953	9 60*	905*	—	810	—	815	—	800	853	—
Bank Zachodni. . . .	—	540	—	—	—	—	—	1 420*	1 650	1 600	1 500	—	—	—	1 375	1 525	1 525
Bank Kredytowy . . .	—	1 000	—	—	—	—	—	2 275*	2 250	2 500	2 550	2 625	2 613	2 625	2 625	2 650	2 675
Przemysł metalurgiczny Metallurgie																	
Starachowice	100	216	575,10	4 800	4 950	—	14 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„	—	500	—	—	—	—	—	6 942	9 592	10 000	9 138	8 550	9 000	9 188	9 150	9 625	9 968
Lilpop, Rau, Loewenstein	100	216	—	1 805	2 020	—	6 083	7 658	14 350	16 800	15 700	15 625	19 500	23 150	22 300	29 700	2 800
K. Rudzki i S-ka . . .	100	216	—	1 593	1 775	—	4 658	5 983*	9 650	13 750	12 550	12 113	13 850	16 300	16 100	21 500	20 250
Zakłady Ostrowieckie .	250	540	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 900	5 800	7 950	7 925	8 150
Ł. J. Borkowski . . .	100	216	—	850	—	—	3 767	1 720*	2 312	2 725	2 950	2 688	2 788	2 825	2 860	3 125	3 555
Przemysł mineralny Industrie minérale																	
„Firley“	100	216	—	825	—	—	—	1 850*	2 663	2 575	2 563	—	—	2 300	2 675	2 750	2712,50
Przemysł włókienniczy Industrie textile																	
Zawiercie	250	540	—	1 900	3 150	—	9 475	13 500*	23 000	—	22 750	—	—	27 500	24 400	27 850	—
Żyrardów	250	540	—	—	3 550	—	8 133	11 117*	17 250	—	15 900	14 900	15 900	23 350	22 800	28 625	—
Handel i transport Commerce, communication																	
Bracia Jabłkowscy . .	—	500	—	—	—	—	—	2 068	3 275	2 325	2 338	1 975	2 175	2 050	2 060	2 275	—
Warsz. Tow. Handlu . . i Żeglugi	—	250	—	—	—	—	—	—	2 213	1 725	1 575	1 300	1 535	1 425	1 470	1 475	2 036

*) R — w rublach, en roubles. M. — w markach, przerachowane według równi—en marks, d'après la parité.
Uwaga. W razie braku notowań danego dnia brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczone są gwiazdkami. ż — kurs żądany.
Źródło: Ceduły Giełdy Warszawskiej. — Source: Bulletins de la Bourse de Varsovie.

Papiery wartościowe. Giełda lwowska. — Papiers de valeur. Bourse de Léopol.

Notowania w markach polskich. — Marché en marks polonais.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość [1] nominalna K.	M.	1920 7/X	4/XI	2/XII	1921 5/I	13/I	20/I	27/I	3/II	10/II	17/II	24/II
Listy zastawne Lettres de gage													
4½% Banku hip. gal.	W % wartości nominalnej		98,50*	99*	99,50ż*	99ż	100ż	101ż	101ż	101ż	101ż	101ż	101ż
4% Banku hip. gal.			92ż*	92ż*	91,50ż*	91ż	92ż	93ż	93ż	93ż	93ż	93ż	93ż
4½% Banku kraj. gal.			101ż*	101ż*	100,50ż*	99ż	100ż	102ż	102ż	102ż	102ż	103,50ż	103,50ż
4% Banku kraj. gal.			97ż*	97	96,50ż*	95ż	96ż	98ż	98ż	98ż	98ż	98ż	98ż
4½% Towarz. kred. gal. ziem.			105ż*	105ż	104,50ż	101,50ż*	102,50ż	105ż	105,50ż	105,50ż	105,50ż	105,50ż	105,50ż
4% Towarz. kredit. gal. ziem.			97ż*	95*	95,50ż*	95ż*	96ż	97ż	97ż	97ż	97ż	97ż	98ż
Akcje — Actions:													
Banki — Banques													
Bank Przemysłowy	400	280	530*	—	620*	625	620ż	650	615	615	610	615	602,50
Bank hip. galic.	400	280	605	—	650*	660	660	695	710	725	725	725	730
Przemysł górniczy Industrie des mines													
Polska nafta	700	490	—	1 825*	1 988*	4 575	4 300	3 800	3 100	3 025	2 950	3 000	3 100
Przemysł budowlany Industrie de construction													
„Pezet"	714	102	—	910	—	1 963	2 000	1 800	1 650	1 300	1 350	1 300	1262,50
Przemysł drzewny Exploitation du bois													
„Oikos" Zakłady przem. drzewn.	1 428	204	2 700ż	2 583*	3 050*	5 188	5 200	5 000	4 400	4 025	4 200	4 250	4 000
Przemysł elektrotechniczny Industrie électrotechnique													
Zakłady elektr. „Siersza"	200	140	900ż	—	2 175*	—	9 500	8 500	7 700	6 000	2 400	1 950	2 000
Przemysł cukrowniczy Fabrication du sucre													
„Chodorów"	200	140	1 400ż	1 627	1 880*	4 038	—	4 138	3 650	3 525	2 975	3 100	3042,50

[1]) K.-w koronach. — En couronnes, M.-w markach, przerachowane według kursu urzędowego, — En marks d'après le cours officiel.
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż — kurs żądany.
Remarque: Au cas du manque, le nombre du jour suivant. Ces notes sont marquées par des étoiles.
Źródło: Cedu ły giełdy lwowskiej. — Source: Bulletins de la bourse de Léopol.

Papiery wartościowe. Giełda Krakowska.

Notowania do dnia 5 czerwca włącznie w kor., zamienionych na marki po kursie urzędowym 1 kor. = 0,70 mk.; późniejsze notowania w markach.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość nominalna [1] K.	Wartość nominalna [1] M.	1920 2/I	1920 3/IV	1920 5/VII	1920 7/X
Papiery lokacyjne. Obligations.						
4% Poż. m. Krakowa z r. 1909	W % % wartości nominalnej.		98,50ż	93,—	83,—ż	85,—ż
4½% Oblig. kom. Banku Krajowego			102,—ż	99,—ż	87,—ż	88,—ż
4% Oblig. kolej. Banku Krajowego			98,—ż	95,—ż	78,—	81,— *
4½% Listy zastawne Banku Krajowego			102,—ż	101,50	97,50	100,—ż
4% Listy zastawne Banku Krajowego			102,—ż	99,75ż	92,— *	96,—ż
4½% Listy zastawne Banku Hipotecznego			101,—ż	103,—ż	93,75ż*	97,—ż
4% Listy zastawne Banku Hipotecznego			98,—ż	98,—ż	92,—ż	92,— *
4½% Listy zast. Banku Gal. dla Hand. i Prz.			101,—ż	99,50ż	94,—ż	97,—ż
4½% Listy zastawne Tow. kredyt. ziemsk.			—	105,25ż	96,—ż	109,—ż
4% Listy zastawne Tow. kredyt. ziemsk.			—	100,—ż	91,75 *	97,— *
Akcje—Actions:						
Banki—Banques						
Polski Bank Przemysłowy	400	280	459ż	438	455 *	523
Bank Hipoteczny	400	280	—	—	580ż	580ż
Bank Małopolski	400	280	—	—	570 *	625 *
Bank Związku Spółek Zarobkowych	—	1 000	—	—	—	—
Przemysł górniczy Industrie des mines						
Gal. akc. Zakłady Górn. Siersza	200	140	709	1 505	1 400ż	1 813
„Tepege“	1 000	700	—	3 045	3 300 ż	4 338
Polska nafta	—	500	—	—	1 413	1 528
Przemysł metalurgiczny Métallurgie						
Zieleniewski	200	140	—	1 470	1 425	2 325
Przemysł mineralny Industrie minérale						
„Górka“ fabryka cementu	200	140	700	1 470	1 450ż	1 900
Przemysł przetworów roślinnych Fabrication des produits de graisse						
Fabr. przetworów tłuszcz. w Trzebini	500	350	—	—	—	1 625
Handel i transport Commerce et transport						
Polskie Tow. handlowe.	200	140	327	385	485ż	445 *
Handlowa Spółka akc. „Impex“	200	140	—	291	235	240

[1]) K-w koronach, M-w markach, przerachowanych według kursu urzędowego, — K-en couronnes, M-en marks, d'après le cours officiel.
Data otwarcia giełdy 21 marca 1919 r.

Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych, Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż—kurs żądany.
Źródło: Ceduły giełdy Krakowskiej.

Papiers de valeur. Bourse de Cracovie.

Papiers de valeur jusqu'au 5 juin en couronnes changés en marks d'après le cours officiel 1 cour. = 0,70 m.; les autres en marks.

1920		1921							
4/XI	2/XII	5/I	13/I	27/I	20/I	3/II	10/II	17/II	21/II
91*	85*	84ż	81	82,50	83ż	82	83ż	85ż	85ż
91ż	89ż	92ż	92ż	89ż	89ż	89ż	89ż	92ż	92ż
83ż	80ż	84,50ż	84ż	82ż	82ż	82ż	82ż	86ż	86ż
99ż	98ż	102ż	103ż	103ż	102	102ż	103ż	104ż	103
96ż	95ż	96*	97ż	97ż	98ż	98ż	98ż	100ż	100ż
98ż	97ż	98,25ż	98ż	98ż	98ż	98ż	98ż	98ż	101ż
93ż	92ż	92ż	92ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż
96ż	95ż	96,50ż	96ż	96ż	96ż	96ż	96ż	96ż	96ż
107ż	106ż	103*	104ż	104ż	104ż	104ż	104ż	105ż	105ż
97ż	96ż	95,75*	96ż	96ż	96ż	96ż	96ż	97ż	99
600*	660	700ż	670	670	700ż	675	—	700ż	700ż
700	720ż	725ż	695	725	710ż	720	712,50	740ż	725
650ż	620	725ż	725ż	725ż	775	775	762,50	800ż	800ż*
4000*	—	—	—	—	4 500	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż*
2 533	3 400	6 500	7 475	6 663	5 950	6 000ż	5 950	6 000	5 800
6 213	7 500	9 250	10 600	8 950	8 750	9 200ż	8 900	8 000	8 200ż
1 875	2 088	4 050	4 168	3 725	3 000	3 200ż	2 875	3 150	3 088
3 200	4 000	7 000	9 850	9 000	7 650	8 200ż	7 900	7 500	7 700
2 575	3 550	7 325	—	7 300	6 700	6 900ż	6 950	7 400ż	7 150
1 675	2 700	—	3 475	—	2 900	3 550	3 700	2 988	2 900
700	708	1 075	1 660	1 465	1 295	1 238	1 353	1 300	1 360
325	405	580	785	763	660	668	680	610	638

Source: Bulletins de la Bourse de Cracovie.

Papiery wartościowe. Giełda Poznańska.

Notowania urzędowe. W markach polskich.

Kurs za 100 marek — Cours pour 100 mk.

WALORY	Wartość nominal. w mar.	1920 2/VIII	9/IX	7/X	4/XI	2/XII
Papiery procentowe.						
3½% Pozn. listy zast. bez lit. / 3½% „ „ „ litera C	100	120 *	126 *	120	135	143½
4% „ „ „ lit. D i E / 4% „ „ „ nowe	100	137,50	146	140 *	168½	180½
Akcje:						
Banki						
Bank Związku	1 000	230	253	255	347½	395
Bank Handlowy	1 000	225	218	233	320	360
Kwilecki Potocki	1 000	310	335 *	367½	435	530
Pozn. Bank Ziemian [1]	1 000	—	196½*	216½	234½	—
Bank Centralny [1]	1 000	—	—	205ż*	—	370 *
Bank Poznański [1]	1 000	—	—	—	165 *	175 *
Przemysł metalowy i maszynowy						
H. Cegielski	1 000	202ż*	202½	312½	502½	330
Brzeski Auto [1]	1 000	160 *	—	—	235 *	—
Wagon Ostrowo [1]	1 000	—	125 *	127½	172½	186
Przemysł budowlany						
Tri [1]	1 000	140 *	124	161½	182½	175
Przemysł przetworów zwierzęcych i skórzany						
Centrala skór	1 000	—	460 [1]	715 [1]	662½	665
Przemysł spożywczy						
Patria	1 000	380	357½*	363	647½	727½
Orient [1]	1 000	150	140 *	158 *	165	190
Lubań	—	—	—	—	—	—
Przemysł chemiczny						
Hurtownia Drogeryjna	1 000	—	—	—	265 *	350 *
Dr. Roman May [1]	1 000	364 *	356 *	370 *	522½*	422½*
Wytwórnia chemiczna	1 000	365ż *	260 *	400 *	458 *	580
Handel i transport						
Barcikowski	1 000	250 *	226½*	302½*	360 *	296½
Bławat Polski	1 000	—	—	155 *	267½	—
Dom konfekcyjny	1 000	—	—	—	292½*	—
C. Hartwig [1]	1 000	825	—	—	745	500
Hurtownia Związkowa	1 000	—	—	170	360	—
Pozn. Spółka Drzewna	1 000	—	—	—	600	—
Wisła (drzewo)	1 000	—	—	190	270	380

[1]) Notowania nieurzędowe.
Data otwarcia giełdy: 1 sierpnia 1920 r.
Źródło: Ceduły Giełdy Poznańskiej.

Papiers de valeur. Bourse de Poznań.

Marché officiel. En marks polonais.

1 9 2 1								
5/I	13/I	21/I	28/I	3/II	10/II	17/II	24/II	Papiers de valeur
								Obligations
157 *	—	—	205	—	218½	252½	270	3½% Lettres de gage de la ville de Poznań
198 *	240 *	300	250	280	—	300	325	4% Lettres de gage de la ville de Poznań
								Actions:
								Banques
400	390	395	390	385	385	382½	385	Bank Związku
500	530	560	575	575	600	590	600	Bank Handlowy
430	455	480	440 *	425	390	410	395	Kwilecki Potocki
—	365	405	440	445	420	415	200	Pozn. Bank Ziemian [1])
—	370	—	—	—	—	—	—	Bank Centralny [1])
250	265	—	230	235	225	—	180	Bank Poznański [1])
								Industrie métallurgique
520	525	600	520	585	520	530	550	H. Cegielski
215	260 *	490	—	—	—	400	450	Brzeski Auto
270	400	360 *	275	280	327½	307½	335	Wagon Ostrowo
								Industrie de construction
180	290	270	215	220	220	242½	212½	Tri [1])
								Industrie des matières animales et des peaux
715	712½	730	700	690	710 *	735	745	Centrala skór [1])
								Industrie alimentaire
890	1 300	550	540	550	510	490	580	Patria
270	350	470	357½	357½	322½	337½	325	Orient [1])
—	680	700	610 *	540	510	735	—	Lubań
								Industrie chimique
350	350	450	400	400 *	515	430 *	450	Hurtownia Drogeryjna
650	622½	635	600 *	610	515	535	—	Dr. Roman May [1])
620	710	1 000 *	—	812½	855	927½	450	Wytwórnia chemiczna
								Commerce et transport
290	360	390	310	360	340 *	360	370	Barcikowski
—	300	440	380	—	400 *	400	—	Bławat Polski
312,50	350	350	315 *	355	300 *	325	—	Dom konfekcyjny
720	825	1 050 *	750	1 025	962½	1 000	—	C. Hartwig [1])
290 *	330	405 *	345	352½	325 *	345	—	Hurtownia Związkowa
700 *	900 *	1 250	1 000	1 137½	1 225 *	1 515	—	Pozn. Spółka Drzewna
—	520	712½	770 *	760	720 *	710	910	Wisła (drzewo)

[1]) Marché non officiel.

Source: Bulletins de la Bourse de Poznań.

Miesięcznik Statystyczny, r. 1921, tom III. Biuletyn.

STATYSTYKA SPÓŁEK AKCYJNYCH
w b. dzielnicy rosyjskiej i austrjackiej.
STATISTIQUE DES COMPAGNIES D'ACTIONNAIRES
dans l'anc. Pologne russe et autrichienne.

Źródło: Dział II Dziennika Praw oraz Monitor Polski, gdzie na zasadzie obowiązujących ustaw są ogłaszane statuty nowopowstających spółek oraz zmiany statutów. Ogłoszenia te (a więc i nasze tablice) dotyczą jednakże tylko b. dzielnicy rosyjskiej i austrjackiej. W b. dzielnicy pruskiej spółki akcyjne powstają w drodze rejestracji sądowej; materjałów odnośnych Główny Urząd Statystyczny na razie nie posiada.

Zaznaczyć należy, że tablice dotyczą jedynie pozwoleń, udzielonych na założenie spółek i powiększenie kapitałów. Nie ze wszystkich pozwoleń skorzystano, więc faktyczne emisje są niższe, aniżeli wskazują liczby w tablicach.

Krótkie zestawienia spółek nowopowstałych publikowane są w Miesięczniku Statystycznym co kwartał; tu dajemy opracowanie bardziej szczegółowe nowych spółek, utworzonych w r. 1920, w porównaniu z r. 1919, oraz po raz pierwszy statystykę powiększeń kapitału.

Source: II partie du „Journal des Lois" et du „Moniteur de Pologne", ou en vertu des décrets respectifs les nouvelles compagnies sont obligées de publier leur statuts, et les anciennes—tous les changements des statuts. Ces décrets sont en vigueur seulement dans l'anc. Royaume de Congrès et en Galicie; quant à la Pologne prussienne, les compagnies d'actionnaires y sont enregistrées à la magistrature, et l'Office Central de Statistique ne possède pas pour le moment des données respectives.

Nous faisons remarquer que nos tableaux présentent les chiffres basés sur le nombre des concessions accordées par le gouvernement pour la fondation des compagnies et pour l'augmentation des capitaux, le chiffre réel d'emissions est donc inférieur à celui indiqué dans nos tableaux.

La Revue Mensuelle de Statistique publie chaque trimestre de petits relevés de nouvelles compagnies d'actionnaires; le relevé ci-donné est plus détaillé; on y trouve la comparaison entre les compagnies fondées en 1920 et celles de 1919 et, pour la première fois, la statistique des augmentations des capitaux.

Nowoutworzone Spółki Akcyjne
których statuty zostały zatwierdzone w roku 1919 i 1920.
Według miesięcy zatwierdzenia statutu.
Nouvelles compagnies d'actionaires
dont les statut ont été ratifiés en 1919 et en 1920.
Suivant le mois de ratification du statut.

MIESIĄCE MOIS	Rok 1919—Année 1919		Rok 1920—Année 1920	
	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 marek Capital en 1000 marks	Liczba spółek Nombre de campagnies	Kapitał w 1000 marek Capital en 1000 marks
I — XII	**70**	**396 345**	**149**	**1 797 360**
I	—	—	16	69 650
II	2	35 000	15	69 960
III	4	7 750	13	167 200
IV	5	40 000	10	102 250
V	5	17 900	11	145 500
VI	5	23 000	9	155 000
VII	13	84 300	12	120 500
VIII	7	57 000	2	40 000
IX	10	50 570	11	144 800
X	—	—	17	208 500
XI	2	2 400	18	375 000
XII	17	78 425	15	199 000

Nowoutworzone Spółki Akcyjne, które powstały w 1919 i 1920 r.
Nouvelles compagnies d'actionnaires qui furent organisées en 1919 et en 1920.

Zestawienie za rok 1919 i 1920. Relevé du 1919 et 1920.

Nr. porządkowy Nr. d'ordre	GRUPY GROUPES	Rok Année	OGÓŁEM TOTAL		Siedziba spółki Siège de la compagnie					
					M. Warszawa Ville de Varsovie		B. zab. ros. bez Warszawy Anc. Pol. russe sans Varsovie		Małopolska Galicie	
			a*)	b*)	a	b	a	b	a	b
	OGÓŁEM	1920	149	1 797 360	98	1 277 860	25	255 100	26	264 400
	TOTAL	1919	70	396 345	53	312 330	7	17 900	10	66 115
1	Rolnictwo	1920	3	18 500	3	18 500	—	—	—	—
	Agriculture	1919	1	1 000	1	1 000	—	—	—	—
2	Górnictwo	1920	6	171 800	3	165 000	1	1 200	2	5 600
	Exploitation des mines	1919	5	49 625	1	5 000	—	—	4	44 625
3	Hutnictwo	1920	1	15 000	1	15 000	—	—	—	—
	Métallurgie	1919	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Przemysł włókienniczy	1920	12	184 400	2	16 200	9	166 200	1	2 000
	Industre textile	1919	1	2 000	1	2 000	—	—	—	—
5	Przemysł odzież i konfekcyjny.	1920	2	42 000	2	42 000	—	—	—	—
	Habits et confections	1919	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Przemysł papierniczy	1920	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie du papier	1919	1	1 500	—	—	1	1 500	—	—
7	Przemysł graficzny	1920	3	35 250	2	35 000	1	250	—	—
	Industrie graphique	1919	3	1 700	3	1 700	—	—	—	—
8	Przemysł budowlany	1920	5	96 750	—	—	1	1 750	4	95 000
	Industrie de construction	1919	3	10 000	3	10 000	—	—	—	—
9	Przemysł drzewny	1920	1	12 000	—	—	1	12 000	—	—
	Industrie du bois	1919	2	26 400	1	25 000	1	1 400	—	—
10	Przemysł metalowy, maszynowy i t. p.	1920	22	152 500	19	136 500	2	6 000	1	10 000
	Industrie des métaux, machines etc.	1919	9	52 940	6	48 250	1	1 400	2	3 290
11	Przemysł mineralny	1920	6	47 000	2	9 500	1	2 500	3	35 000
	Industrie des minéraux	1919	2	7 000	2	7 000	—	—	—	—
12	Przemysł przetworów zwierzęcych i skórzany	1920	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie des matières animales et des peaux	1919	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Przemysł spożywczy	1920	11	48 000	3	12 000	1	10 000	7	26 000
	Industrie alimentaire	1919	5	13 700	1	1 000	3	10 600	1	2 100
14	Przemysł chemiczny	1920	9	182 160	7	149 160	2	33 000	—	—
	Industrie chimique	1919	2	5 000	2	5 000	—	—	—	—
15	Inne rodzaje przemysłu	1920	9	47 000	8	43 500	—	—	1	3 500
	Autres branches d'industrie	1919	3	5 080	3	5 080	—	—	—	—
16	Handel i transport	1920	57	729 000	44	619 500	6	22 200	7	87 300
	Commerce et transport	1919	83	220 400	29	201 300	1	3 000	3	16 100
	W tej liczbie — Y compris:									
	a) Banki	1920	13	223 300	7	180 000	3	18 000	3	25 300
	a) Banques.	1919	8	69 400	7	68 000	—	—	1	1 400
	b) Towarzystwo Asekurac.	1920	5	42 500	5	42 500	—	—	—	—
	b) S-tés d'assurance	1919	6	35 000	5	32 000	1	3 000	—	—
	c) Towarz. Transportowe	1920	9	100 500	6	45 500	—	—	3	55 000
	c) Sociétés de transport	1919	3	15 000	—	—	—	—	—	—
17	Komunikacje	1920	2	16 000	2	16 000	—	—	—	—
	Communications	1919	—	—	—	—	—	—	—	—

Źródło: Monitor Polski i Dziennik Praw, dział II.
Source: Moniteur de Pologne et Journal des Lois, partie II.
*) a: Liczba spółek. — a: Nombre de compagnes.
b: Kapitał w 1000 mk. — b: Capital en 1000 mk.

Nowoutworzone Spółki Akcyjne, które powstały w 1919 i 1920 r.

Zestawienie za rok 1919 i 1920.

№ porządkowy	GRUPY GROUPES	Rok Année	RODZAJ AKCYI: ACTIONS: Na okaziciela Au porteur a*)	Na okaziciela Au porteur b*)	Imienne Nominatives a	Imienne Nominatives b	Mieszane: na okaziciela i imienne Mixtes a	Mieszane: na okaziciela i imienne Mixtes b	WARTOŚĆĆ NOMINALNA VALEUR NOMINALE do jusqu'a 250 a	do jusqu'a 250 b	251—500 a	251—500 b
	OGÓŁEM	1920	78	722 710	36	462 650	35	612 000	2	39 200	57	700 650
	TOTAL	1919	37	177 465	18	61 480	15	157 400	4	21 315	47	232 430
1	Rolnictwo	1920	—	—	3	18 500	—	—	—	—	—	—
	Agriculture	1919	—	—	1	1 000	—	—	—	—	—	—
2	Górnictwo	1920	2	5 600	2	101 200	2	65 000	—	—	2	62 100
	Exploitation des mines	1919	4	44 625	—	—	1	5 000	2	6 125	1	5 000
3	Hutnictwo	1920	—	—	—	—	1	15 000	—	—	1	15 000
	Métallurgie	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Przemysł włókienniczy	1920	9	133 700	—	—	3	50 700	—	—	4	68 200
	Industrie textile	1919	1	2 000	—	—	—	—	—	—	1	2 000
5	Przem. odzież. i konfekc.	1920	—	—	2	42 000	—	—	—	—	—	—
	Habits et confections	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Przemysł papierniczy	1920	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie du papier	1919	1	1 500	—	—	—	—	—	—	1	1 500
7	Przemysł graficzny	1920	1	15 000	1	250	1	20 000	—	—	2	20 250
	Industrie graphique	1919	2	1 200	1	500	—	—	—	—	3	1 700
8	Przemysł budowlany	1920	5	96 750	—	—	—	—	—	—	2	25 000
	Industrie de construction	1919	2	5 000	1	5 000	—	—	—	—	3	10 000
9	Przemysł drzewny	1920	1	12 000	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie du bois	1919	1	25 000	1	1 400	—	—	—	—	1	25 000
10	Przemysł metalowy, maszynowy i t. p.	1920	18	129 500	1	5 000	3	18 000	—	—	11	98 000
	Industrie des métaux, machines etc.	1919	5	16 040	1	1 500	3	35 400	1	1 190	7	49 650
11	Przemysł mineralny	1920	5	39 500	—	—	1	7 500	—	—	1	2 000
	Industrie des minéraux	1919	2	7 000	—	—	—	—	—	—	1	2 000
12	Przem. przetworów zwierzęcych i skórzany	1920	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ind. des matières animales et des peaux	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Przemysł spożywczy	1920	11	48 000	—	—	—	—	1	4 200	3	6 300
	Industrie alimentaire	1919	3	4 700	2	9 000	—	—	—	—	2	3 100
14	Przemysł chemiczny	1920	7	52 160	—	—	2	130 000	—	—	2	104 000
	Industrie chimique	1919	1	2 000	—	—	1	3 000	—	—	—	—
15	Inne rodzaje przemysłu	1920	5	31 000	1	5 000	3	11 000	—	—	4	14 500
	Autres branches d'ind.	1919	2	4 000	1	1 080	—	—	—	—	3	5 080
16	Handel i transport	1920	14	159 500	24	274 700	19	294 800	1	35 000	23	269 300
	Commerce et transport	1919	13	64 400	10	42 000	10	114 000	1	14 000	24	127 400
	W tej liczbie — Y compris:											
	a) Banki	1920	2	55 000	5	90 500	6	778 00	—	—	5	95 800
	a) Banques	1919	5	29 400	—	—	3	40 000	—	—	8	89 400
	b) Tow. asekuracyjne	1920	—	—	3	22 500	2	20 000	—	—	1	10 000
	b) S-tés d'assurance	1919	3	15 000	4	19 000	2	16 000	—	—	3	18 000
	ç) Tow. transportowe	1920	3	23 000	4	40 500	2	37 000	1	35 000	5	44 500
	c) Sociétés de transp.	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Komunikacje	1920	—	—	2	16 000	—	—	—	—	2	16 000
	Communication	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

*) a) Liczba spółek.
b) Kapitał w 1000 mk.

Nouvelles compagnies d'actionnaires qui furent organisées en 1919 et en 1920.

Relevé du 1919 et 1920.

MINALNA 1 AKCJI W MARKACH DES ACTIONS MARKS								WYSOKOŚĆ KAPITAŁU CAPITAL DE								№ d'ordre
501—1000		1001—2500		2501—5000		wyżej plus que 5000		do ½ mil. jusqu'à ½ mil.		powyżej ½ do 1 mil. ½ à 1 mil.		powyżej 1 do 2 mil. 1 à 2 mil.		powyżej 2 do 3 mil. 2 à 3 mil.		
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	
73	839 850	4	8 160	12	109 500	1	100 000	3	1 250	10	9 400	15	25 950	20	54 060	
17	133 600	1	4 000	1	5 000	—	—	4	1 800	8	7 400	18	30 245	10	27 700	
1	3 500	—	—	2	15 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 000	—	—	—	—	
4	109 700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 200	1	2 100	2
2	38 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 925	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	116 200	—	—	—	—	—	—	—	—	1	700	2	3 200	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 000	—	—	
1	12 000	—	—	1	30 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	15 000	—	—	—	—	—	—	1	250	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	2	1 000	1	700	—	—	—	—	
3	71 750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 750	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 000	—	—	—	—	
—	—	—	—	1	12 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
1	1 400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 400	—	—	
8	40 500	1	1 000	2	13 000	—	—	—	—	3	3 000	2	3 000	3	8 500	10
1	2 100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6 840	1	2 100	
4	42 500	1	2 500	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4 000	1	2 500	11
1	5 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 000	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	35 500	—	—	1	2 000	—	—	—	—	—	—	2	2 800	2	4 500	13
2	5 600	—	—	1	5 000	—	—	—	—	1	1 000	1	1 600	1	2 100	
6	76 000	1	2 160	—	—	—	—	1	500	—	—	—	—	2	5 160	14
2	5 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 000	1	3 000	
4	25 000	—	—	1	7 500	—	—	—	—	—	—	1	2 000	3	9 000	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5 080	—	—	
27	292 200	1	2 500	4	30 000	1	100 000	1	500	6	5 700	4	8 000	8	22 300	16
7	75 000	1	4 000	—	—	—	—	2	800	4	3 700	4	7 400	7	20 500	
8	127 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	8 300	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 400	1	3 000	
3	30 000	1	2 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 500	
2	13 000	1	4 000	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 000	1	3 000	
3	21 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4 000	2	6 000	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Source: *) a: Nombre de compagnies.
b: Capital en 1000 mk.

Nowoutworzone Spółki Akcyjne, które powstały w 1919 i 1920 r.

Zestawienie za rok 1919 i 1920.

№ porządkowy	GRUPY / GROUPES	Rok / Année	WYSOKOŚĆ KAPITAŁU / CAPITAL DE									
			powyżej 3 do 4 mil. / 3 à 4 mil.		powyżej 4 do 5 mil. / 4 à 5 mil.		powyżej 5 do 10 mil. / 5 à 10 mil.		powyżej 10 do 20 m. / 10 à 20 mil.		powyżej 20 do 40 m. / 20 à 40 mil.	
			a*)	b*)	a	b	a	b	a	b	a	b
	OGÓŁEM	1920	10	38 000	16	79 200	32	275 000	20	331 000	16	473 500
	TOTAL	1919	5	19 500	9	44 200	9	82 000	2	15 500	4	118 000
1	Rolnictwo	1920	1	3 500	—	—	1	5 000	1	10 000	—	—
	Agriculture	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Górnictwo	1920	1	3 500	1	5 000	—	—	—	—	—	—
	Exploitation des mines	1919	1	3 500	2	9 200	—	—	—	—	1	35 000
3	Hutnictwo	1920	—	—	—	—	—	—	1	15 000	—	—
	Métallurgie	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Przemysł włókienniczy	1920	—	—	1	5 000	2	13 500	3	47 000	2	65 000
	Industrie textile	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Przemysł odzieżowy i konfekcyjny	1920	—	—	—	—	—	—	1	12 000	1	30 000
	Habits et confections	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Przemysł papierniczy	1920	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie du papier	1919	—	—	—	—	—	—	1	1 500	—	—
7	Przemysł graficzny	1920	—	—	—	—	—	—	2	35 000	—	—
	Industrie graphique	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Przemysł budowlany	1920	—	—	—	—	1	10 000	1	15 000	2	70 000
	Industrie de construction	1919	1	4 000	1	5 000	—	—	—	—	—	—
9	Przemysł drzewny	1920	—	—	—	—	—	—	1	12 000	—	—
	Industrie du bois	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25 000
10	Przemysł metalowy, drzewny i t. p.	1920	3	12 000	2	10 000	7	66 000	—	—	2	50 000
	Industrie des métaux, machines etc.	1919	—	—	—	—	2	16 000	—	—	1	28 000
11	Przemysł mineralny	1920	—	—	1	5 000	1	7 500	—	—	1	28 000
	Industrie des minéraux	1919	—	—	1	5 000	—	—	—	—	—	—
12	Przem. przetworów zwierzęcych i skórzany	1920	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie des matières animales et des peaux	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Przemysł spożywczy	1920	2	7 500	1	4 200	4	2 9000	—	—	—	—
	Industrie alimentaire	1919	1	4 000	1	5 000	—	—	—	—	—	—
14	Przemysł chemiczny	1920	1	4 000	1	5 000	1	7 500	—	—	2	60 000
	Industrie chimique	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Inne rodzaje przemysłu	1920	1	3 500	2	10 000	1	7 500	1	15 000	—	—
	Autres branches d'industrie	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Handel i transport	1920	1	4 000	7	35 000	12	113 000	9	170 000	6	170 500
	Commerce et transport	1919	2	8 000	4	20 000	7	66 000	1	14 000	1	30 000
	W tej liczbie — Y compris:											
	a) Banki	1920	—	—	2	10 000	1	10 000	3	60 000		85 000
	a) Banques	1919	—	—	3	15 000	2	20 000	—	—	3	30 000
	b) Tow. asekuracyjne	1920	—	—	—	—	4	40 000	—	—	1	—
	b) S-tés d'assurrance	1919	1	4 000	—	—	3	26 000	—	—	—	—
	c) Tow. transportowe	1920	—	—	—	—	2	20 000	1	15 000	—	55 500
	c) Sociétés de transport	1919	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
17	Komunikacje	1920	—	—	—	—	2	16 000	—	—	—	—
	Communication	9191	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

a: Liczba spółek.
b: Kapitał w 1000 mk.

Nouvelles compagnies d'actionnaires qui furent organisées en 1919 et en 1920.

Relevé du 1919 et 1920.

WYSOKOŚĆ KAPITAŁU CAPITAL DE						Wysokość pierwszej wpłaty na akcje w % % wartości nominalnej Taux du premier versement en pour cents de valeur nominal										№ d'ordre
powyżej 40 do 60 mil. 40 à 60 mil.		powyżej 60 do 80 mil. 60 à 80 mil.		powyżej 80 do 100 mil. 80 à 100 mil.		11—25%		26—50%		51—75%		76% i więcej		Niewskazane		
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	
4	210 000	—	—	3	300 000	22	400 000	55	565 460	5	28 000	65	795 900	2	8 000	
1	50 000	—	—	—	—	13	128 500	42	237 830	1	2 100	13	27 915	1	3 000	
—	—	—	—	—	—	—	—	2	8 500	—	—	1	10 000	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1	4 000	—	—	—	—	—	—	
1	60 000	—	—	1	100 000	3	68 500	1	1 200	—	—	2	102 100	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1	35 000	—	—	4	14 625	—	—	
—	—	—	—	—	—	1	15 000	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	50 000	—	—	—	—	—	—	5	93 900	—	—	7	90 500	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 000	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	12 000	—	—	1	30 000	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 500	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	3	35 250	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	3	1 700	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 750	—	—	4	95 000	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	3	10 000	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12 000	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	1	25 000	1	1 400	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	3	12 500	11	72 500	—	—	7	63 500	1	4 000	10
—	—	—	—	—	—	2	16 000	5	33 650	—	—	2	3 290	—	—	
—	—	—	—	—	—	1	2 000	1	7 500	—	—	4	37 500	—	—	11
—	—	—	—	—	—	1	2 000	1	5 000	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	2	6 000	—	—	9	42 000	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	3	10 000	1	2 100	1	1 600	—	—	
—	—	—	—	1	100 000	2	105 000	3	32 660	—	—	3	40 500	1	4 000	14
—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 000	—	—	1	3 000	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	3 000	4	16 000	4	28 000	—	—	15
—	—	—	—	—	—	1	2 000	2	3 080	—	—	—	—	—	—	
2	100 000	—	—	1	100 000	11	187 000	23	285 200	—	—	23	256 800	—	—	16
1	50 000	—	—	—	—	8	83 500	20	130 500	—	—	4	3 400	1	3 000	
1	50 000	—	—	—	—	—	—	5	100 000	—	—	8	123 300	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	7	68 000	—	—	1	1 400	—	—	
—	—	—	—	—	—	3	30 000	—	—	—	—	2	12 500	—	—	
—	—	—	—	—	—	1	10 000	4	22 000	—	—	—	—	1	3 000	
—	—	—	—	—	—	3	21 000	2	4 000	—	—	4	75 500	—	—	
—	—	—	—	—	—	3	15 000	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	1	10 000	1	6 000	—	—	—	—	—	—	17
	—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

*) a: Nombre des compagnies.
b: Capital en 1000 mk.

Powiększenie kapitału zakładowego spółek akcyjnych w roku 1919 i 1920.

№ porządkowy	GRUPY / GROUPES		Rok 1919 — Année 1919									
			OGÓŁEM TOTAL		Powiększenie wynosiło							
					do $1^1/_2$ raza jusqu'à $1^1/_2$ fois		powyżej $1^1/_2$ do 2 razy $1^1/_2$ à 2 fois		powyżej 2 do 3 razy 2 à 3 fois		powyżej 3 do 4 razy 3 à 4 fois	
			Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy[2]) Capital primitif[2])	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy[2]) Capital primitif[2])	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy[2]) Capital primitif[2])	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy[2]) Capital primitif[2])	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy[2]) Capital primitif[2])
	OGÓŁEM TOTAL	*a*[1])	11	76 866	5	54 054	2	11 620	2	5 160	2	6 032
		b[1])	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Rolnictwo	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Agriculture	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Górnictwo	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Exploitation des mines	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Hutnictwo	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Métallurgie	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Przemysł włóknisty	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie textile	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Przem. odzieżowy i konfekc.	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Habits et confections	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Przemysł papierniczy	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie du papier	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Przemysł graficzny	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie graphique	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Przemysł budowlany	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie de construction	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Przemysł drzewny	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie du bois	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Przemysł metal., maszyn. i t.p.	*a*	1	1 296	1	1 296	—	—	—	—	—	—
	Industrie d. métaux, mach. etc.	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Przemysł mineralny	*a*	1	3 240	1	3 240	—	—	—	—	—	—
	Industrie des minéraux	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Przemysł przetworów zwierzęcych i skórzany	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Industrie des matières anim. et des peaux	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Przemysł spożywczy	*a*	2	5 076	1	3 456	1	1 620	—	—	—	—
	Industrie alimentaire	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Przemysł chemiczny	*a*	1	2 862	1	2 862	—	—	—	—	—	—
	Industrie chimique	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Inne rodzaje przemysłu	*a*	1	2 160	—	—	—	—	1	2 160	—	—
	Autres branches d'industrie	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Handel i transport ogółem	*a*	5	62 232	1	43 200	1	10 000	1	3 000	2	6 032
	Commerce et transport total	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	W tej liczbie: — Y compris:											
	a) Banki	*a*	4	61 800	1	43 200	1	10 000	1	3 000	1	5 600
	Banques	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	b) Tow asekuracyjne	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S-tés d'assurance	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	c) Tow. Transportowe	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S-tés de transport	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Komunikacje	*a*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Communications	*b*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) *a*: drogą emisji, *b*: drogą przewalutowania. — *a*: par voie d'emission, *b*: par voie de retaxation.
[2]) W tysiącach marek: *a* (powiększenie drogą emisji): kapitał na początku roku; w *b* (powiększenie drogą przewalutowania): kapitał, który podlegał przewalutowaniu. — En milliers de marks: *a* (augmentation par voie d'emission): capital au commencement de l'annèe; *b* augmentation par voie de retaxation: Capital assujetté a la retaxation.

Augmentation des capitaux des compagnies d'actionnaires en 1919 et 1920.

Rok 1920 — Année 1920

w stosunku do kapitału początkowego — Augmentation en pour-cents

OGÓŁEM TOTAL		do $1^1/_2$ raza jusqu'à $1^1/_2$ fois		powyżej $1^1/_2$ do 2 razy $1_1/_2$ à 2 fois		więcej od 2 do 3 razy 2—3 fois		więcej od 3 do 4 razy 3—4 fois		więcej od 4 do 5 razy 4—5 fois		więcej od 5 do 10 razy 5—10 fois		więcej od 10 razy plus de 10 fois		
Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał początkowy Cap. primitif	№ d'ordre
123	982 874	13	304 466	32	370 317	24	233 413	14	80 578	13	91 746	19	78 168	8	14 186	a[1])
38	147 860	1	5 600	1	3 240	3	23 820	7	26 892	7	16 866	15	55 188	4	16 254	b[1])
1	3 000	1	3 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a 1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
8	168 920	1	211 600	3	121 000	1	12 960	1	3 500	—	—	2	9 860	—	—	a 2
2	17 820	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	17 820	—	—	b
3	48 142	—	—	2	29 512	—	—	1	18 630	—	—	—	—	—	—	a 3
2	5 832	—	—	—	—	—	—	1	1 512	—	—	1	4 320	—	—	b
6	17 910	1	6 300	1	3 000	2	3 510	1[3])	3 600	—	—	1	1 500	—	—	a 4
2	8 910	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 620	1	7 290	b
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a 5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
3	7 776	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 296	1	3 240	1[3])	3 240	a 6
3	15 876	—	—	—	—	1	11 340	1	1 296	—	—	1	3 240	—	—	b
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a 7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
3	55 000	1	40 000	1	5 000	—	—	1	10 000	—	—	—	—	—	—	a 8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
1	25 000	—	—	—	—	1	25 000	—	—	—	—	—	—	—	—	a 9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
13	123 562	1	16 200	4[3])	33 690	4	28 024	2	35 000	1	10 000	—	—	1	648	a 10
3	6 264	—	—	—	—	—	—	1	3 240	—	—	1	1 080	1	1 944	b
4	8 916	1	2 100	—	—	1	5 184	1[3])	432	—	—	1	1 200	—	—	a 11
3	7 992	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 080	2	6 912	—	—	b
3	5 956	—	—	—	—	2	3 456	—	—	—	—	1	2 500	—	—	a 12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
11	25 115	2	3 888	4	8 307	2	5 000	1[3])	1 620	1	4 900	1[4])	1 400	—	—	a 13
14	54 758	1	5 600	—	—	—	—	3	20 304	4	11 250	6	17 604	—	—	b
9	46 170	2	8 088	3	32 012	—	—	—	—	1	2 000	2	2 990	1	1 080	a 14
5	12 096	—	—	1	3 240	—	—	1	540	1	1 296	—	—	2	7 020	b
15	39 100	2	8 480	4	13 592	—	—	4	3 796	2	2 800	1[3])	10 000	2[5])	432	a 15
2	9 072	—	—	—	—	1	6 480	—	—	—	—	1	2 592	—	—	b
42	403 497	—	—	10	124 204	11[5])	150 279	2	4 000	7[6])	70 750	9[5])	45 478	3[3])	8 786	a 16
2	9 240	—	—	—	—	1	6 000	—	—	1	3 240	—	—	—	—	b
22	338 975	—	—	4	106 000	6[5])	126 175	1	3 000	6[6])	69 000	4	29 000	1[3])	5 600	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
4	14 640	—	—	4	14 640	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
1	4 810	1	4 810	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b 17

[3]) W jednej spółce powiększono dwukrotnie w ciągu roku. — La même compagnie a augmenté son capital deux fois en cours de l'anneé.

[4]) W jednej spółce powiększono trzykrotnie w ciągu roku. — La même compagnie à augmenté son capital 2 fois au cours de l'an.

[5]) W 2 spółkach powiększono dwukrotnie w ciągu roku. — Deux compagnies ont augmenté leurs capitaux deux fois au cours de l'an.

[6]) W 3 spółkach powiększano dwukrotnie w ciągu roku. — Trois compagnies ont augmenté leurs capitaux deux fois au cours de l'an.

Spółki akcyjne,

które uzyskały pozwolenie na powiększenie kapitału.

Compagnies d'actionnaires

ayant obtenu la permission d'augmenter leurs capitaux.

W tysiącach marek. — En milliers de marks.

GRUPY GROUPES*)	W roku 1919 — En 1919				W roku 1920 — En 1920											
	Spółki, założone przed rokiem 1919. Compagnies fondées avant l'année 1919.								Spółki, założone w r. 1919 lub 1920. Compagnies fondées en 1919 ou en 1920.				Spółki, założ. przed r. 1919.—Comp. fondées avant l'année 1919.			
	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał dawny Capitnl primitif	Powiększono o Augmenté de	Kap. nowy Capital actuel	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał dawny Capital primitif	Powiększono o Augmenté de	Kap. nowy **) Capital actuel	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał dawny Capital primitif	Powiększono o Augmenté de	Kap. nowy **) Capital actuel	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał przewalutowywany	Powiększono o Augmenté de	
	Drogą emisji — Par voie d'émission												Drogą przewalutow. Par voie de retaxation			
OGÓŁEM . . .	11	76 866	48 054	119 920	69	524 134	1 192 516	2 049 118	50	458 650	1 088 960	1 647 700	38	147 860	640 931	
1. Rolnictwo	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3 000	5 000	8 000	—	—	—	
2. Górnictwo	—	—	—	—	4	42 920	71 100	253 700	4	126 000	167 500	393 500	2	17 820	139 680	
3. Hutnictwo	—	—	—	—	3	48 142	75 682	127 280	—	—	—	—	2	5 832	27 136	
4. Przemysł włóknisty . .	—	—	—	—	3	9 810	56 062	65 872	3[3])	8 100	19 500	27 600	2	8 910	84 090	
5. „ odzieżowy i konf.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6. „ papierniczy . .	—	—	—	—	3[1])	7 776	93 100	138 400	—	—	—	—	3	15 876	37 524	
7. „ graficzny . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8. „ budowlany . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	3	55 000	43 000	98 000	—	—	—	
9. „ drzewny	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25 000	35 000	60 000	—	—	—	
10. „ metal., maszyn i t. p.	1	1 296	648	1 944	5	34 872	34 250	77 132	8[1])	88 600	195 510	284 200	3	6 264	34 086	
11. „ mineralny . . .	1	3 240	1 080	4 320	3[1])	7 716	8 696	44 828	1	1 200	5 000	6 200	3	7 992	39 408	
12. „ przetw. zwierz. i skórz.	—	—	—	—	2	3 456	5 670	9 126	1	2 500	12 500	15 000	—	—	—	
13. „ spożywczy . .	2	5 076	2 484	7 560	8	18 715	29 729	90 658	3[3])	6 400	19 200	25 600	14	54 758	198 599	
14. „ chemiczny . . .	1	2 862	1 026	3 888	6[2])	13 670	38 514	79 224	3	32 500	38 500	71 000	5	12 096	34 280	
15. Inne rodzaje przemysłu	1	2 160	4 320	1 480	7[4])	12 700	31 856	69 324	8[1])	26 400	72 600	99 000	2	9 072	24 768	
16. Handel i transp. ogółem	5[6])	62 232	38 496	100 728	24	319 547	746 213	1 087 120	14[1])	83 950	475 650	559 600	2	9 240	21 360	
W tej liczbie:																
a) Banki	4[6])	61 800	37 200	99 000	14[5])	283 775	614 225	898 000	8	55 200	314 000	369 200	—	—	—	
b) Tow. asekuracyjne .	—	—	—	—	3[3])	11 640	11 640	23 280	1	3 000	3 000	6 000	—	—	—	
c) Tow. transportowe .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
17. Komunikacja	—	—	—	—	1	4 810	1 644	6 454	—	—	—	—	—	—	—	

[1]) W 1 spółce pow. dwukrotne. [2]) W 1 spółce pow. trzykrotne. [3]) W 2 spółkach pow. dwukrotne. [4]) W 7 spółkach pow. dwukrotne. [5]) W 5 spółkach pow. dwukrotne. [6]) W tem 1 sp. akc., założona w 1919 r. z kapitałem dawnym 3.000 mk., powiększonym o 5.000 mk.

*) 1. Agriculture, 2. Exploitation des mines, 3. Métallurgie, 4. Industrie textile, 5. Habits et confections, 6. Industrie du papier, 7. Industrie graphique, 8. Industrie de construction, 9. Industrie du bois, 10. Industrie des métaux, machines, 11. Industrie des minéraux, 12. Industrie des matières animales et des peaux, 13. Industrie alimentaire, 14. Industrie chimique, 15. Autres branches d'industrie, 16. Commerce et transport-total. *Y compris:* a) Banques, b) Sociétés d'assurance, c) Sociétés de transport, 17. Communications.

**) Z uwzględnieniem dokonanego przewalutowania (ob. trzy ostatnie rubryki tablicy) — *la retaxation accomplie pris á consideration.*

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu

Bilanse banków akcyjnych kredytu krótkoterminowego w b. Królestwie Kongresowem.
Bilans des banques d'actionnaires du Crédit à courte échéance dans l'ancien Royaume de Pologne.

№ porząd. № d'ordre	AKTYWA ACTIF*)	31/VIII 1920 r.	31/VII 1920 r.	30/VI 1920 r.	31/V 1920 r.	Porównanie — Comparaison 31/VIII z-avec 31/VII	31/VII z-avec 30/VI	30/VI z-avec 30/V
		W tysiącach marek — En milliers marks						
1	Kasa: gotówka	223 333	221 513	184 106	151 190	+ 1 820	+ 37 407	+ 32 916
2	Sumy do dyspozycji banku	59 441	76 354	113 021	119 122	— 16 913	— 36 667	— 6 101
3	Dewizy, banknoty, monety zagran.	23 392	20 367	26 440	20 019	+ 3 025	— 6 073	+ 6 421
4	Dyskonto weksli	343 678	346 904	353 109	284 275	— 3 226	— 6 205	+ 68 834
5	Pożyczki pod zastaw papierów wart., weksli, w rach. bieżących	342 041	326 341	310 727	316 950	+ 15 700	+ 15 614	— 6 223
6	Korespondenci	761 344	676 605	783 872	762 947	+ 84 739	— 107 267	+ 20 925
7	Papiery wartościowe wł., kapitału rezerwowego i wylosowane papiery wartościowe i kupony	176 016	157 726	156 277	174 323	+ 18 290	+ 1 449	— 18 046
8	Weksle i frachty do inkasa	28 685	34 146	36 933	33 099	— 5 461	— 2 787	+ 3 834
9	Różne	347 468	314 824	243 709	235 913	+ 32 644	+ 71 115	+ 7 796
	RAZEM	2 305 398	2 174 780	2 208 194	2 097 838	+ 130 618	— 33 414	+ 110 356
	PASSYWA PASSIF*)							
1								
2	Kapitał zakładowy	237 160	232 237	216 071	178 575	+ 4 923	+ 16 166	+ 37 496
	Kapitały rezerwowe	25 454	25 276	22 676	16 953	+ 178	+ 2 600	+ 5 723
3	R-ki bieżące, przekazowe, wkłady	691 197	782 095	958 801	904 959	— 90 898	— 176 706	+ 53 842
4	Redyskonto, zast. weksli papierów wartościowych	161 413	121 075	74 625	55 522	+ 40 338	+ 46 450	+ 19 103
5	Korespondenci	724 191	567 943	544 233	615 171	+ 156 248	+ 23 710	— 70 938
6.	Różne	465 983	446 154	391 788	326 658	+ 19 829	+ 54 366	+ 65 130
	RAZEM	2 305 398	2 174 780	2 208 194	2 097 838	+ 130 618	— 33 414	+ 110 356

Źródło: Bilanse poszczególnych banków. — Source: Bilans des banques.

W powyższem zestawieniu uwzględniono wszystkie banki wymienione w poprzednim zesz. Miesięcznika (str. 22) z dodaniem Banku Przemysłowego, a odjęciem Banków: Dyskontowego, Handlowego w Warszawie i Handlowego w Łodzi z powodu braku danych za poszczególne miesiące. Wobec tego bilans za maj nie zgadza się z bilansem, podanym w poprzednim Miesięczniku.

Le relevé ci-dessus ne comprend pas toutes les banques envisagées dans le numéro précédent de la Revue Mensuelle, en conséquence le bilan pour le mois de mai ne correspond pas exactement à celui du relevé précedent (Revue Mensuelle tome III, fasc. 1, page 22).

*) Actif: 1. Encaisse. 2. Disponibilités. 3, Devises et monnaies etrangères. 4. Portefeuille d'éscompte. 5. Avances contre gage des papiers de valeur et aux comptes courants, 6. Correspondants. 7. Portefeuille titres, 8. Lettres de change pour encaissement. 9. Divers.

Passif: 1, Capital. 2. Réserves, 3. Comptes-courants dépôts. 4. Réescompte, mise en gage des papiers de valeur, 5, Correspondants. 6. Divers.

Główny Urząd Statystyczny. Office Central de Statistique.

Przywóz i wywóz w 1920 r. i w styczniu 1921 r.
Import et export en 1920 et au mois de janvier 1921.

GRUPY TOWARÓW i GŁÓWNE KRAJE GROUPES DES MARCHANDISES et PAYS PRINCIPAUX*)	Rok 1920 Année		Styczeń 1921 Janvier		Luty 1921 Février	
	Przywóz Import	Wywóz Export	Przywóz Import	Wywóz Export	Przywóz Import	Wywóz Export
	Tonny — Tonnes		Tonny — Tonnes		Tonny — Tonnes	
OGÓŁEM — TOTAL	**3 529 811**	**620 315**	**384 450**	**119 173**	**398 310**	**173 702**
Anglja	37 449	14 018	3 816	6 287	2 185	8 145
Austrja	76 327	199 790	9 734	13 480	14 262	53 924
Czecho-Słowacja	149 057	74 404	46 740	12 543	55 602	30 508
Niemcy	2 834 165	232 731	270 614	48 987	278 205	46 362
Rumunja . . .	45 622	3 179	13 467	626	15 216	652
Stany Zjednoczone	152 560	211	18 814	42	18 180	63
Pozostałe kraje .	234 631	95 982	21 265	37 208	14 660	34 048
A. Zwierzęta żywe.	**517**szt.	**41 915**szt.	**15**szt.	**20**szt.	**16** szt.	**6** szt.
B. Przedm. spożyw.	**405 736**	**143 147**	**43 323**	**12 634**	**34 605**	**10 080**
Anglja	13 853	1 703	1 850	5 568	1 156	6 343
Austrja	15 861	1 139	2 206	18	3 058	70
Czecho-Słowacja	12 668	184	1 625	—	1 610	20
Niemcy	32 264	107 066	1 776	3 708	1 546	2 117
Rumunja . . .	44 760	214	13 224	3	14 281	2
Stany Zjednoczone	115 741	15	8 901	5	2 759	1
Pozostałe kraje	170 589	32 826	13 741	3 332	10 195	1 527
C. Surowce . . .	**2 912 123**	**349 062**	**304 165**	**80 646**	**325 396**	**125 382**
Anglja	13 993	7 277	756	471	503	1 512
Austrja	12 322	155 425	1 400	8 780	3 291	39 579
Czecho-Słowacja	92 001	46 447	32 840	9 685	44 996	22 059
Niemcy	2 740 248	89 929	264 051	33 686	272 363	36 783
Rumunja . . .	621	285	—	394	643	539
Stany Zjednoczone	26 153	28	2 899	—	2 029	13
Pozostałe kraje .	26 785	49 671	2 219	27 630	1 571	24 897
D. Półfabrykaty .	**7 987**	**4 920**	**1 160**	**760**	**1 549**	**230**
Anglja	541	2 278	97	10	26	—
Austrja	2 111	236	213	23	404	58
Czecho-Słowacja	649	234	177	20	168	40
Niemcy	2 725	824	129	239	156	—
Rumunja . . .	74	73	243	—	292	—
Stany Zjednoczone	261	31	27	—	16	—
Pozostałe kraje .	1 626	1 244	274	468	487	132
E. Wyroby gotowe	**202 010**	**121 302**	**35 750**	**25 130**	**36 686**	**37 980**
Anglja	9 061	2 761	1 113	238	500	289
Austrja	46 029	42 990	5 915	4 660	7 509	14 217
Czecho-Słowacja	43 739	27 539	12 099	2 838	8 828	8 389
Niemcy	57 547	33 090	4 648	11 351	4 140	7 448
Rumunja . . .	168	2 545	—	229	—	111
Stany Zjednoczone	9 839	136	6 953	37	13 304	50
Pozostałe kraje .	35 627	12 241	5 022	5 777	2 405	7 476
F. Towar zbiorowy	**1 955**	**1 884**	**52**	**3**	**74**	**30**

*) Groupes des marchandises: A. Animaux vivants, B. Articles de consommation, C. Matières premières, D. Demifabricats, E. Articles finis, F. Marchandises mixtes. Pays: Anglja — Angleterre; Austrja — Autriche, Czecho-Słowacja — Tchéco-Slovaquie, Niemcy — Allemagne, Rumunja — Roumanie, Stany Zjednoczone — Etats-Unis; Pozostałe kraje — Autres pays.

UWAGA. Zestawienia szczegółowe przywozu i wywozu ogłaszane są w Sprawozdaniach Miesięcznych z Handlu Zagranicznego. Do niniejszego zeszytu Miesięcznika Statystycznego dołączono Sprawozdania № 4—6, obejmujące miesiące czerwiec do grudnia oraz sumy ogólne za rok 1920.

NOTE. Données detaillées d'import et d'export sont publiés dans les Rapports Mensuels du Commerce Etranger. Au fascicule actuelle de la Revue Mensuelle de Statistique sont joints les rapports № 4—6 contenants le periode du mois de juin jusqu'au mois de décembre et les sommes totals de l'année 1920.

W tonnach. **Handel zagraniczny. Zestawienie według miesięcy. — Commerce exterieure. Relevé par mois.** En tonnes.

GŁÓWNE TOWARY ARTICLES PRINCIPAUX	Rok — 1920 — Anneé													Rok - 1921 - Année	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I—XII	I	II
Wszystkie towary Total des articles — Przywóz	191 802	310 843	342 504	307 464	322 760	432 617	469 209	208 855	243 987	173 720	172 356	356 694	3 529 811	384 450	398 310
Import	6 855	19 904	20 549	61 264	60 759	39 778	45 819	33 646	67 939	81 452	80 802	101 548	620 315	119 173	173 702
Wywóz — Export	184 947	290 939	321 955	246 200	262 001	392 839	423 390	175 209	176 048	92 268	91 554	252 146	2 909 496	265 277	224 608
Bilans	**Przewaga przywozu nad wywozem wynosiła: — Excédent de l'export:**														
Zboże i mąka	1 406	3 722	13 287	*2596*[1]	15 400	67 534	50 558	18 353	12 443	9 575	14 711	25 324	229 717	23 518	19 038
Blès et farines	13 185	15 516	13 625	1 048	1 755	1 703	2 060	680	1 539	4 727	9 466	5 864	71 168	6 368	5 055
Ryby — Poissons	334	320	474	392	455	691	757	541	430	983	368	661	6 406	1 048	1 024
Tytuń — Tabac	136 822	257 771	264 794	261 106	245 036	299 522	355 690	158 518	165 929	80 615	75 493	242 555	2 543 851	276 901	274 388
Węgiel — Charbon	261	432	608	275	663	693	332	114	87	156	634	15	4 222	162	427
Sole stasfurckie — Engrais de potasse	212	335	—	487	1 352	5 221	8 271	638	1 225	1 110	282	1 364	20 497	790	1 507
Nawozy fosforowe — E grais phosphorigues	1 000	1 911	2 288	898	2 039	2 222	1 920	563	1 737	1 963	3 376	2 963	22 880	2 615	2 276
Bawełna — Coton cru	403	386	379	149	445	883	1 292	276	359	502	755	857	6 686	726	1 225
Wełna — Laine de moutons	321	452	233	218	401	525	242	192	194	35	487	465	3 765	549	437
Tkaniny bawełniane — Tissus de cotou	147	222	95	80	147	166	192	1	41	63	261	55	1 470	49	85
Tkaniny wełniane — Tissus de laine	5 231	4 105	6 295	3 853	6 616	8 846	8 161	5 715	8 884	12 094	12 027	14 739	96 566	23 232	24 815
Wyroby metalowe — Ouvrages en métaux	**Przewaga wywozu nad przywozem wynosiła: — Excédent de l'export:**														
Spiritus — Alcool	*163*[2]	*12*[2]	*13*[2]	*140*[2]	*75*[2]	*230*[2]	*278*[2]	*35*[2]	197	343	710	893	1 197	1 551	1 571
Ropa — Pétrole brut	15	1 478	2 129	815	201	2 155	5 792	2 008	427	5 756	8 732	15 256	44 764	12 273	21 804
Przetwory ropy — Produits de bitume	403	2 277	3 801	3 686	4 479	6 413	7 019	6 156	12 317	11 884	14 425	17 682	90 542	17 214	23 954
Smary — Graisses pour machines	—	—	*1*[2]	*6*[2]	*1*[2]	142	*5*[2]	1 357	*7*[2]	40	*2*[2]	1 588	3 105	5 280	10 160
Drzewo — Bois	50	1 211	3 549	1 025	1 864	7 437	10 274	8 046	9 138	11 489	17 578	20 460	92 121	39 172	46 436
Drzewo przerobione — Bois en partie préparé	824	594	170	136	146	732	535	27	5	*6*[2]	13	246	3 422	648	188
Wyroby bednarskie — Articles de charpenterie	*85*[2]	9	*89*[2]	177	196	249	483	98	*35*[2]	38	487	424	2 002	801	1 152
Cement — Ciment	1 892	1 349	2 692	1 233	2 488	2 724	3 398	3 865	4 120	4 290	5 296	5 762	39 109	6 765	7 545

[1]) Przewaga wywozu nad przywozem. — Excédent de l'export sur l'émport.
[2]) Przewaga przywozu nad wywozem. — Excédent de l'import sur l'export.

ZASIEWY I ZBIORY W 1920/20 ROKU.
SURFACE DES CULTURES ET RECOLTES EN 1919/20.

Powierzchnia zasiewów oraz zbiór były obliczone dla 5 województw b. dzielnicy rosyjskiej oraz Małopolski na mocy danych, otrzymanych od specjalnych korespondentów rolnych Głównego Urzędu Statystycznego. Przytem, co się tyczy obszaru zasiewów, korespondenci podawali daty, dotyczące jednego lub kilku znanych im gospodarstw rolnych. Posiłkując się tym materjałem, Główny Urząd Statystyczny obliczał stosunek poszczególnych upraw do ogólnego obszaru ziemi ornej najprzód w każdem gospodarstwie, a następnie przeciętne liczby względne dla każdego powiatu i województwa; dopiero na mocy tych liczb były obliczone absulutne obszary zajęte pod uprawę każdego ziemiopłodu.

Zbiór z jednostki powierzchni był podawany przez korespondentów przeciętny dla okolicy każdego. Na mocy tych liczb były obliczane przeciętne dla powiatów i województw.

Wskutek wypadków wojennych 1920 roku, zmobilizowania bardzo wielu korespondentów i t. p. liczby, otrzymane przez Główny Urząd Statystyczny, w niektórych przypadkach są niezupełnie ścisłe i wskutek tego prawdopodobne są pewne odchylenia od rzeczywistości, głównie w powierzchniach zasiewów strączkowych i pastewnych.

W b. dzielnicy pruskiej powierzchnia zasiewów i zbiory były stwierdzone urzędowo przez specjalne komisje, i te właśnie dane są publikowane przez główny Urząd Statystyczny.

Ziemie na Kresach Wschodnich, które przeszły do Polski na mocy traktatu pokojowego Ryskiego, nie były objęte statystyką. Część zaś Śląska Cieszyńskiego, należąca obecnie do Polski, nie nadesłała danych do chwili wykończenia niniejszego zestawienia.

Les évaluations relatives à la surface des cultures et aux récoltes dans cinq départements de l'anc. Pologne russe et en Galicie ont été basées sur les données reçues des correspondants agricoles de l'Office Central de Statistique. En ce qui concerne la surface des cultures, les correspondants nous fournissaient les dates d'une ou de plusieurs propriétes rurales q'uils étaient obligés d'observer. L'Office Central de Statistique a calculé tout d'abord la superficie de différentes cultures par rapport à la superficie de toutes les terres cultivées en général dans chaque propriété rurale, ensuite les chiffres moyens pour chaque arrondissement et département, ce qui a permis enfin d'évaluer le chiffre absolu de la superficie de chacune des cultures.

Quant aux récoltes—les correspondants nous envoyaient les chiffres moyens par unité de superficie pour toute la contrée examinée; on en calculait les moyennes pour les arrondissements et départements entiers. Grâce aux évenements de la guerre la plupart de nos correspondants a été mobilisée, en consequence les chiffres reçus par l'Office Central de Statistique sont quelquefois moins exacts que cela ait été desirable: il est possible qu'il y ait quelques écartements par rapport à la réalité, surtout quand aux cultures et récoltes des légumineuses et des fourragères.

Dans l'anc. Pologne prussienne la superficie des cultures et les récoltes ont été examinées officiellement par des commissions spéciales et nous ne faisons que publier les résultats de leurs investigations.

Notre statistique n'embrasse pas encore les territoires de l'Est adjugés à la République Polonaise en vertu du traité de Riga, ainsi que la partie polonaise de la Silésie de Teschen, qui jusqu'à ce moment ne nous a pas fourni les renseignements nécessaires.

Zasiewy i zbiory w roku 1919/20. — Surface des cultures et récoltes en 1919/20.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DEPARTEMENTS		Pszenica ozima Froment d'hiver			Pszenica jara Froment d'été			Pszenica razem Froment total			Żyto ozime Seigle d'hiver			Żyto jare Seigle d'été			Żyto razem Seigle total		
		Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total
1		ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q
		2			3			4			5			6			7		
Rzeczyposp. Polska razem [1] Republique Polonaise total [1]		**670 226**	**8,7**	**5 800 052**	**54 406**	**7,2**	**389 034**	**724 632**	**8,5**	**6 189 086**	**2 901 335**	**6.4**	**18 545 057**	**26 846**	**6,2**	**165 492**	**2 928 181**	**6,4**	**18 710 549**
B. dzielnica rosyjska 5 województw Ancienne Pologne russe 5 départements	o [2] w [2] m [2]	**294 662 117 364 177 298**	**9,1 9,7 8,7**	**2 693 334 1 141 994 1 551 340**	**10 374 3 884 6 490**	**5,3 6,6 4,6**	**55 357 25 620 29 737**	**305 036 121 248 183 788**	**9,0 9,6 8,6**	**2 748 691 1 167 614 1 581 077**	**1 592 431 501 397 1 091 034**	**6,3 6,9 6,0**	**9 952 939 3 446 805 6 506 134**	**7 927 2 853 5 074**	**6,3 6,6 6,0**	**49 568 18 875 30 693**	**1 600 358 504 250 1 096 108**	**6,3 6,9 6,0**	**10 002 507 3 465 680 6 536 827**
Wojew. Warszawskie Dép. de Varsovie	o w m	76 799 27 752 49 047	8,3 9,3 7,7	635 756 258 094 377 662	768 768 —	5,2 5,2 —	3 994 3 994 —	77 567 28 520 49 047	8,2 9,2 7,7	639 750 262 088 377 662	457 039 202 518 254 521	6,5 7,2 5,9	2 959 804 1 458 130 1 501 674	2 880 560 2 320	4,4 6,3 4 0	12 808 3 528 9 280	459 919 203 078 256 841	6,5 7,2 5,9	2 972 612 1 461 658 1 510 954
Województwo łódzkie Dép. de Łódź	o w m	35 413 10 532 24 881	9,4 10,7 8,8	331 645 112 692 218 953	4 278 390 3 888	3,6 3,6 3,6	15 401 1 404 13 997	39 691 10 922 28 769	8,7 10,4 8,1	347 046 114 096 232 950	337 450 109 612 227 838	5,7 6,3 5,4	1 920 881 690 556 1 230 325	778 — 778	9,0 — 9.0	7 002 — 7 002	338 228 109 612 228 616	5,7 6,3 5,4	1 927 883 690 556 1 237 327
Wojewódz. kieleckie Dép. de Kielce	o w m	70 499 31 639 38 860	9,9 10,2 9,7	699 660 322 718 376 942	1 352 381 971	6,3 6.3 6,3	8 517 2 400 6 117	71 851 32 020 39 831	9,9 10,2 9,6	708 177 325 118 383 059	274 328 60 609 213 719	5,7 5,9 5,7	1 575 791 357 593 1 218 198	1 904 906 998	6,6 6,6 6.6	12 567 5 980 6 587	276 232 61 515 214 717	5,8 5,9 5,7	1 588 358 363 573 1 224 785
Wojewódz. lubelskie Dép. de Lublin	o w m	74 773 39 343 35 430	8.7 9,3 8,1	652 873 365 890 286 983	3 976 2 345 1 631	6,9 7,6 5,9	27 445 17 822 9 623	78 749 41 688 37 061	8.6 9,2 8,0	680 318 383 712 296 606	328 894 79 860 249 034	5,6 6,4 5,4	1 855 888 511.104 1 344 784	605 605 —	5,4 5,4 —	3 267 3 267 —	329 499 80 465 249 034	5,6 6,4 5,4	1 859 155 514 371 1 344 784
Wojew. białostockie Dép. de Białystok	o w m	37 178 8 098 29 080	10,0 10,2 10,0	373 400 82 600 290 800	— — —	— — —	— — —	37 178 8 098 29 080	10,0 10,2 10,0	373 400 82 600 290 800	194 720 48 798 145 922	8,4 8,8 8,3	1 640 575 429 422 1 211 153	1 760 782 978	7,9 7,8 8,0	13 924 6 100 7 824	196 480 49 580 146 900	8,4 8,8 8,3	1 654 499 435 522 1 218 977
Małopolska razem Ancienne Galicie total	o w m	**318 631 45 918 272 713**	**7,4 7,2 7,5**	**2 373 605 332 876 2 040 729**	**36 840 14 174 22 666**	**6,6 6,6 6,7**	**244 841 94 055 150 786**	**355 471 60 092 295 379**	**7,4 7,1 7,4**	**2 618 446 426 931 2 191 515**	**482 186 71 965 410 221**	**5,4 4,9 5,4**	**2 587 093 353 009 2 234 084**	**4 134 1 159 2 975**	**5,7 5,7 5,7**	**23 538 6 613 16 925**	**486 320 73 124 413 196**	**5,4 4,9 5,4**	**2 610 631 359 622 2 251 009**
Małopolska Zachodnia Galicie occidentale	o w m	115 721 15 872 99 849	7,8 8,1 7,8	907 385 128 563 778 822	2 827 843 1 984	7,2 7,2 7,2	20 355 6 070 14 285	118 548 16 715 101 833	7,8 8,1 7,8	927 740 134 633 793 107	224 595 22 727 201 868	5 7 6,0 5,7	1 287 010 136 362 1 150 648	2 341 776 1 565	6,4 6,3 6,4	14 905 4 889 10 016	226 936 23 503 203 433	5,7 6,0 5,7	1 301 915 141 251 1 160 664
Małopolska Wschodnia Galicie orientale	o w m	202 910 30 046 172 864	7,2 6,8 7,3	1 466 220 204 313 1 261 907	34 013 13 331 20 682	6,6 6,6 6,6	224 486 87 985 136 501	236 923 43 377 193 546	7,1 6,7 7,2	1 690 706 292 298 1 398 408	257 591 49 238 208 353	5,0 4,4 5,2	1 300 083 216 647 1 083 436	1 793 383 1 410	4,8 4,5 4,9	8 633 1 724 6 909	259 384 49 621 209 763	5,0 4,4 5,2	1 308 716 218 371 1 090 345
B. Dzielnica Pruska razem Anc. Pologne Pruscienne total		**56 933**	**12,9**	**733 113**	**7 192**	**12,4**	**88 836**	**64 125**	**12,8**	**821 949**	**826 718**	**7,3**	**6 005 025**	**14 785**	**6,2**	**92 386**	**841 503**	**7,2**	**6 097 411**
Województwo poznańskie Dép. de Poznań		40 329	12,5	502,928	5 512	12,4	68 517	45 841	12,5	571 445	563 502	7,5	4 198 640	7 470	6,5	48 924	570 972	7,4	4 247 564
Województwo pomorskie Dép. de Pomorze		16 604	13,9	230 185	1 680	12,1	20 319	18 284	13,7	250 504	263 216	6,9	1 806 385	7 315	5,9	43 462	270 531	6,8	1 849 847

[1]) Bez ziem Wschodnich i Śląska Cieszyńskiego. — Non compris les territoires de l'Est et Silésie de Teschen.
[2]) o. — ogółem — total; w — większa własność — grande propriété; m — mniejsza własność — petite propriété.

Zasiewy i zbiory w roku 1919/20. — Surface des culfures et récoltes en 1919/20.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DEPARTEMENTS		Jęczmień — Orge			Owies — Avoine			Mieszan. ze zbóż na ziarno Méteil de blé pour graines			Kukurydza — Mais			Gryka — Sarrasin		
		Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte w całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całoś. Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całoś. Total
		ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q
1		8			9			10			11			12		
Rzeczyposp. Polska razem [1]) République Polonaise total [1])		**786 631**	**10,7**	**8 397 003**	**1 666 714**	**11.2**	**18 733 290**	**87 059**	**12,4**	**1 080 541**	**43 522**	**6,3**	**274 809**	**208 539**	**3,7**	**772 668**
B. dzielnica rosyjska 5 województw Ancienne Pologne russe 5 départements	o [2])	**360 947**	**11.4**	**4 106 206**	**907 522**	**11,7**	**10 618 521**	**5 271**	**8,9**	**47 131**	—	—	—	**162 711**	**3,5**	**570 790**
	w	**169 497**	**11.4**	**1 936 007**	**263 797**	**12.6**	**3 322 069**	—	—	—	—	—	—	**22 707**	**4,0**	**91 229**
	m	**191 450**	**11.3**	**2 170 199**	**643 725**	**11,3**	**7 296 452**	—	—	—	—	—	—	**140 004**	**3,4**	**479 561**
Wojew. warszawskie Dép. de Varsovie	o	79 080	10,9	859 708	224 137	10,9	2 437 711	1 763	11,2	19 746	—	—	—	16 107	5,5	87 911
	w	48 754	11,6	565 546	75 757	12,2	924 235	—	—	—	—	—	—	3 110	5 7	17 727
	m	30 326	9,7	294 162	148 380	10,2	1 513 476	—	—	—	—	—	—	12 997	5,4	70 184
Województwo łódzkie Dép. de Łódź	o	60 426	10,7	649 495	145 491	13,4	1 946 390	954	7,3	6 964	—	—	—	8 170	5,2	42 764
	w	23 405	11,3	264 477	49 327	14,7	725 107	—	—	—	—	—	—	1 950	4,7	9 165
	m	37 021	10,4	385 018	96 164	12,7	1 221 283	—	—	—	—	—	—	6 222	5,4	33 599
Województwo kieleckie Dép. de Kielce	o	124 107	13,2	1 640 068	188 339	12,3	2 319 482	751	7,7	5 783	—	—	—	27 656	5,7	156 971
	w	54 128	12,2	660 362	48 030	10,9	523 527	—	—	—	—	—	—	4 238	7,2	30 514
	m	69 979	14,0	979 706	140 309	12,8	1 795 955	—	—	—	—	—	—	23 418	5,4	126 457
Województwo lubelskie Dép. de Lublin	o	66 535	8,4	560 380	245 548	11,0	2 697 146	1 573	7,8	12 269	—	—	—	101 177	2,3	232 707
	w	30 638	8,8	269 614	68 308	12,5	853 850	—	—	—	—	—	—	12 557	2,3	28 881
	m	35 897	8,1	290 766	177 240	10,4	1 843 296	—	—	—	—	—	—	88 620	2,3	203 826
Województ. białostockie Dép. de Białystok	o	30 799	12,9	396 555	104 007	11,7	1 217 792	230	10,3	2 369	—	—	—	9 601	5,3	50 437
	w	12 572	14,0	176 008	22 375	13,2	295 350	—	—	—	—	—	—	852	5,8	4 942
	m	18 227	12,1	220 547	81 632	11,3	922 442	—	—	—	—	—	—	8 749	5·2	45 495
Małopolska razem Ancienne Galicie total	o	**276 144**	**8.5**	**2 344 813**	**563 410**	**9,8**	**5 530 339**	**1 654**	**8,2**	**13.569**	**43 522**	**6,3**	**274 809**	**37 914**	**4,2**	**160 752**
	w	**57 005**	**8,7**	**494 317**	**93 788**	**10,1**	**942 888**	—	—	—	**6 211**	**6,4**	**39 750**	**8 924**	**3,7**	**32 956**
	m	**219 139**	**8,4**	**1 850 496**	**469 622**	**9,8**	**4 587 451**	—	—	—	**37 311**	**6,3**	**235 059**	**28 990**	**4,4**	**127 796**
Małopolska Zachodnia Galicie occidentale	o	102 325	9,4	963 262	233 679	10,6	2 470 639	833	8,7	7 247	—	—	—	4 801	6,8	32 475
	w	14 068	9,5	133 646	28 349	11,1	314 674	—	—	—	—	—	—	574	6,5	3 731
	m	88 257	9,4	829 616	205 330	10,5	2 155 965	—	—	—	—	—	—	4 227	6,8	28 744
Małopolska Wschodnia Galicie orientale	o	173 819	7,9	1 381 551	329 731	9,3	3 059 700	821	7,7	6 322	43 522	6,3	274 809	33 113	3,9	128 277
	w	42 937	8,4	360 671	65 439	9,6	628 214	—	—	—	6 211	6,4	39 750	8 350	3,5	29 225
	m	130 882	7,8	1 020 800	264 292	9,2	2 431 486	—	—	—	37 311	6,3	235 059	24 763	4,0	99 052
B. dzielnica pruska razem Anc. Pologne prusienne total		**149 540**	**13,0**	**1 945 984**	**195 782**	**13,2**	**2 584 430**	**80 134**	**12,7**	**1 019 841**	—	—	—	**7 914**	**5,2**	**41 126**
Województwo poznańskie Dép. de Poznań		106 387	13,2	1 400 612	131 771	13,8	1 813 791	52 379	13,0	682 631	—	—	—	5 115	5,9	29 985
Województwo pomorskie Dép. de Pomorze		43 153	12,6	545 372	64 011	12,0	770 639	27 755	12,1	337 210	—	—	—	2 799	4,0	11 141

[1]) Bez Kresów Wschodnich i Śląska Cieszyńskiego. Non compris la Silésie de Teschen et les territoires incorporés suivant le traite de la paix avec la Russie signé à Riga.

[2]) o. — ogółem — total; w — większa własność rolna — grande propriété; m — mniejsza własność rolna — petite propriété.

Zasiewy i zbiory w roku 1919/20 — Surface des cultures et récoltes en 1919/20.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DÉPARTEMENTS		Proso — Millet			Groch — Pois			Fasola, soczewica bób, bobik, peluszka Haric., lentil., féve, fever.			Łubin na ziarno Lupin pour graines			Wyka na ziarno Vesce pour graines		
		Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total
1		ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q
		13			14			15			16			17		
Rzeczyposp. Polska razem [1]) République Polonaise total [1])		— [3])	— [3])	— [3])	**56 062**	**8,7**	**488 842**	**79 997**	**9,1**	**731 949**	**140 520**	**9,2**	**1 299 514**	**48 299**	**8,7**	**418 238**
B. dzielnica rosyjska	o [2])	**41 912**	**8,2**	**344 139**	**29 778**	**8,0**	**236 941**	**49 025**	**9,3**	**457 359**	**75 119**	**8,9**	**667 651**	**27 435**	**8,1**	**222 197**
5 województw	w [2])	**6 431**	**8,9**	**57 257**	**13 212**	**8,3**	**109 113**	**28 203**	**9,2**	**258 959**	—	—	—	—	—	—
Ancienne Pologne russe	m [2])	**35 481**	**8,1**	**286 882**	**16 566**	**7,7**	**127 828**	**20 822**	**9,5**	**198 400**	—	—	—	—	—	—
5 départemens																
Wojew. warszawskie	o	4 433	8,9	39 335	6 343	8,2	51 970	14 840	9,9	146 905	21 262	9,1	193 484	8 083	7,9	63 856
Dép. de Varsovie	w	3 350	8,8	29 480	5 250	8,4	44 100	10 501	9,4	98 859	—	—	—	—	—	—
	m	1 083	9,1	9 855	1 093	7,2	7 870	4 339	11,1	48 046	—	—	—	—	—	—
Województwo łódzkie	o	2 729	7,2	19 768	5 450	8,3	45 007	7 355	10,6	77 714	19 072	8,2	156 390	5 837	9,1	53 117
Dép. de Łódź	w	396	7,5	2 970	2 340	9,0	21,060	3 615	9,6	34 582	—	—	—	—	—	—
	m	2 333	7,2	16 798	3 110	7,7	23 947	3 740	11,5	43 132	—	—	—	—	—	—
Województwo kieleckie	o	5 896	7,8	45 716	6 064	9,6	58 480	10 350	9,3	96 097	12 317	9,7	119 475	6 974	8,2	57 187
Dép. de Kielce	w	1 144	11,3	12 927	3 050	8,6	26 230	6 465	9,4	61 033	—	—	—	—	—	—
	m	4 752	6,9	32 789	3 014	10,7	32 250	3 885	9,0	35 064	—	—	—	—	—	—
Województ. lubelskie	o	14 466	6,4	92 080	7 116	5,6	40 109	9 416	8,0	74 997	15 393	8,7	133 919	5 211	7,1	36 998
Dép. de Lublin	w	1 005	5,9	5 930	1 507	5,4	8 138	6 023	8,1	49 084	—	—	—	—	—	—
	m	13 461	6,4	86 150	5 609	5,7	31 971	3 393	7,6	25 913	—	—	—	—	—	—
Wojewódz. białostockie	o	14 388	10,2	147 240	4 805	8,6	41 375	7 064	8,7	61 646	7 075	9,1	64 383	1 330	8,3	11 039
Dép. de Białystok	w	536	11,1	5 950	1 065	9,0	9 585	1 599	9,6	15 401	—	—	—	—	—	—
	m	13 852	10,2	141 290	3 740	8,5	31 790	5 465	8,5	46 245	—	—	—	—	—	—
Małopolska razem	o	**26 002**	**7,6**	**198 243**	**9 177**	**7,1**	**64 860**	**24 134**	**8,4**	**202 951**	**8 453**	**10,7**	**90 170**	**9 456**	**8,2**	**77 731**
Anncienne Galicie total	w	**1 850**	**6,8**	**12 636**	**3 071**	**6,8**	**20 796**	**6 108**	**9,2**	**56 060**	—	—	—	—	—	—
	m	**24 152**	**7,7**	**185 607**	**6 106**	**7,2**	**44 064**	**18 026**	**8,1**	**146 891**	—	—	—	—	—	—
Małopolska Zachodnia	o	11 202	9,6	107 645	1 462	8,9	12 962	5 754	9,8	56 450	5 781	11,9	68 794	3 347	9,9	33 135
Galicie occidentale	w	265	10,0	2 650	251	8,7	2 184	2 020	10,3	20 819	—	—	—	—	—	—
	m	10 937	9,6	104 995	1 211	8,9	10 778	3 734	9,5	35 631	—	—	—	—	—	—
Małopolska Wschodnia	o	14 800	6,1	90 598	7 715	6,7	51 898	18 380	8,0	146 501	2 672	8,0	21 376	6 109	7,3	44 596
Galicie orientale	w	1 585	6,3	9 986	2 820	6,6	18 612	4 088	8,6	35 241	—	—	—	—	—	—
	m	13 215	6,1	80 612	4 895	6,8	33 286	14 292	7,8	111 260	—	—	—	—	—	—
B, dzielnica pruska razem																
Anc. Pologne prussienne total		.	.	.	**17 107**	**10,9**	**187 041**	**6 838**	**10,5**	**71 639**	**56 948**	**9,5**	**541 693**	**11 408**	**10,4**	**118 310**
Województwo poznańskie																
Dép. de Poznań		.	.	.	9 725	12,0	116 699	2 975	10,9	32 353	45 609	10,0	456 982	5 189	11,2	58 197
Województwo pomorskie																
Dép. de Pomorze		.	.	.	7 382	9,5	70 342	3 863	10,2	39 286	11 339	7,5	84 711	6 219	9,7	60 113

[1]) Bez kresów Wschodnich i Śląska Cieszyńskiego. — Non compris la Silésie de Teschen et les térritoires incorporés suivant le traité de la paix avec la Russie signé à Riga.

[2]) o. — ogółem — total; w — większa własność rolna — grande propriété; m — mniejsza własność rolna — petite propriété.

[3]) Dla b. dzielnicy pruskiej brak danych. — Manque de données d'ancienne Pologne prussienne.

Zasiewy i zbiory w roku 1919/20. — Surface des cultures et récoltes en 1919/20.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DEPARTEMENTS		Miesz. ze strączk. na nas. Méteil (légoumineuses) pour graines			Ziemniaki Pommes de terre			Buraki cukrowe Betteraves à sucre			Buraki pastewne Betteraves fourragères			Marchew — Carotte		
		Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte za 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte za 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte za 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte za 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte za 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total
1		ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q
		18			19			20			21			22		
Rzeczyposp. Polska razem [1]) Rèpublique Polonaise total [1])		**85 962**	**11,2**	**962 827**	**1 643 657**	**110,1**	**180 963 439**	**70 901**	**195,3**	**13 848 195**	**86 685**	**206,6**	**17 909 144**	**42 778**	**198,6**	**8 495 917**
B. dzielnica rosyjska	o [2])	**17 119**	**7,4**	**126 510**	**864 892**	**110,9**	**95 902 618**	**25 704**	**195,2**	**5 016 534**	**32 984**	**189,2**	**6 239 158**	**32 577**	**200,3**	**6 524 703**
5 województw	w [2])	—	—	—	**263 991**	**116,0**	**30 617 780**	—	—	—	**11 520**	**198,1**	**2 282 639**	**12 679**	**223,0**	**2 827 360**
Ancienne pologne russe 5 départaments	m [2])	—	—	—	**600 901**	**108,6**	**65 284 838**	—	—	—	**21 464**	**184,3**	**3 956 519**	**19 898**	**185,8**	**3 697 343**
Wojewód. Warszawskie	o	5 142	7,6	39 079	237 558	112,5	26 720 548	15 718	195,5	3 072 869	8 425	208,3	1 754 931	10 562	198,2	2 093 191
Dép. de Varsovie	w	—	—	—	96 759	120,6	11 669 135	—	—	—	3 010	210,1	632 401	2 981	205,0	611 105
	m	—	—	—	140 799	106,9	15 051 413	—	—	—	5 415	207,3	1 122 530	7 581	195,5	1 482 086
Województwo łódzkie	o	3 295	8,1	26 690	167 371	98,5	16 482 499	4 702	199,9	939 930	6 220	228,0	1 417 992	6 434	201,5	1 296 656
Dép. de Łódź	w	—	—	—	59 292	111,2	6 593 270	—	—	—	2 340	233,4	546 156	2 546	219,6	559 102
	m	—	—	—	108 079	91,5	9 889 229	—	—	—	3 880	224,7	871 836	3 888	189,7	737 554
Województwo kieleckie	o	4 915	7,2	35 388	182 129	119,1	21 684 707	1 597	195,4	312 054	9 263	142,4	1 319 122	8 277	235,5	1 948 869
Dép. de Kielce	w	—	—	—	46 124	121,9	5 622 516	—	—	—	3 431	146,5	502 642	3 426	271,5	930 159
	m	—	—	—	136 005	118,1	16 062 191	—	—	—	5 832	140,0	816 480	4 851	210,0	1 018 710
Województwo lubelskie	o	3 351	6,4	21 446	151 819	123,9	18 806 890	3 687	187,6	691 681	8 120	190,3	1 545 213	4 638	192,0	890 627
Dép. de Lublin	w	—	—	—	44 129	116,5	5 141 029	—	—	—	2 511	220,0	552 420	3 516	199,6	701 794
	m	—	—	—	107 690	126,9	13 665 861	—	—	—	5 609	177,0	992 793	1 122	168,3	188 833
Województwo białostoc.	o	407	9,6	3 907	126 015	96,9	12 207 974	—	—	—	956	211,2	201 900	2 666	110,8	295 360
Dép. de Białystok	w	—	—	—	17 687	90,0	1 591 830	—	—	—	228	215,0	49 020	210	120,0	25 200
	m	—	—	—	108 328	98,0	10 616 144	—	—	—	728	210,0	152 880	2 456	110,0	270 160
Małopolska razem	o	**1 410**	**8,6**	**12 145**	**396 855**	**113,8**	**45 168 833**	**1 012**	**142,3**	**144 022**	**19 375**	**279,5**	**5 415 693**	**2 282**	**232,2**	**529 873**
Ancienne Galicie total	w	—	—	—	**52 592**	**120,1**	**6 317 844**	—	—	—	**7 522**	**287,0**	**2 158 618**	**945**	**240,0**	**226 803**
	m	—	—	—	**344 263**	**112,9**	**38 850 989**	—	—	—	**11 853**	**274,8**	**3 257 075**	**1 337**	**226,7**	**303 070**
Małopolska Zachodnia	o	758	9,4	7 125	177 350	106,1	18 803 640	455	206,6	94 003	10 406	291,0	3 028 471	1 010	254,3	256 847
Galicie occidentale	w	—	—	—	16 990	116,0	1 970 840	—	—	—	3 881	296,8	1 151 881	564	249,8	140 887
	m	—	—	—	160 360	105,0	16 837 800	—	—	—	6 525	287,6	1 876 590	446	260,0	115 960
Małopolska Wschodnia	o	652	7,7	5 020	219 505	120,1	26 360 193	557	89,8	50 019	8 969	266,2	2 387 222	1 272	214,6	273 026
Galicie orientale	w	—	—	—	35 602	122,1	4 347 004	—	—	—	3 641	276'5	1 006 737	381	225,5	85 916
	m	—	—	—	183 903	119,7	22 013 189	—	—	—	5 328	259,1	1 380 485	891	210,0	187 110
B. dzielnica pruska razem		**67 442**	**12,2**	**824 172**	**381 910**	**104,5**	**39 891 988**	**44 185**	**196,6**	**8 687 639**	**34 326**	**182,2**	**6 254 293**	**7 919**	**182,0**	**1 441 341**
Ancienne pologne prusse total																
Województwo poznańskie		42 133	12,4	522 951	265 622	109,0	28 958 414	36 023	203.2	7 320 521	23 735	181,2	4 299 737	6 035	194,3	1 172 652
Dép. de Poznań																
Województwo pomorskie		25 309	11,9	301 221	116 288	94,0	10 933 574	8 162	167,5	1 367 118	10 591	184,5	1 954 556	1 884	142,6	268 689
Dép. de Pomorze																

[1]) Bez kresów Wschodnich i Śląska Cieszyńskiego. — Non compris la Silésie de Teschen et les térritoires incorporés suivant le traitè de la paix avec la Russie signé à Riga.

[2]) o. — ogółem — total.; w — większa własność rolna — grande propriété; m — mniejsza własność rolna — petite propriété.

Zasiewy i zbiory w roku 1919/20 — Surface des cultures et récoltes 1919/20.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DEPARTEMENTS		Kapusta — Choux			Brukiew — Choux rave			Rzepak — Colza			Len — Lin				
		Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte		Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte		Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte		Obszar uprawny Surface	Zbiór na ziarno Réc. pour graine		Zbiór na włókno Réc. pour filasse	
			z 1 ha par ha	W całości Total		z 1 ha par ha	W całości Total		z 1 ha par ha	W całości Total		z 1 ha par ha	W całości Total	z 1 ha par ha	W całości Total
1		ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q	q	q
		23			24			25			26				
Rzeczyposp. Polska razem [1] **Republique Polonaise total [1]**		. [3]	. [3]	. [3]	. [4]	. [4]	. [4]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]
B. dzielnica rosyjska 5 województwa	o [2]	**24 836**	**147,3**	**3 659 513**	.	.	.	**30 845**	**7,4**	**227 159**	**25 479**	**3,6**	**92 013**	**4,9**	**125 403**
Ancienne Pologne russe 5 départements	w [2]	**6 868**	**151,7**	**1 041 970**	.	.	.	**13 835**	**10,1**	**140 280**	**4 315**	**4,4**	**19 174**	**5,1**	**22 052**
	m [2]	**17 968**	**145,7**	**2 617 543**	.	.	.	**17 010**	**5,1**	**86 879**	**21 164**	**3,4**	**72 839**	**4,9**	**103 351**
Wojew. warszawskie	o	6 737	117,0	788 346	.	.	.	6 309	7,8	49 388	2 916	4,0	11 597	5,2	15 163
Dép. de Varsovie	w	1 512	130,9	197 921	.	.	.	3 060	10,3	31 518	750	4,2	3 150	5,2	3 900
	m	5 225	113,0	590 425	.	.	.	3 249	5,5	17 870	2 166	3,9	8 447	5,2	11 263
Województwo łódzkie	o	4 186	187,8	786 176	.	.	.	8 179	7,8	63 954	5 060	3,9	19 623	5,1	25 689
Dép. de Łódź	w	1 076	215,3	231 663	.	.	.	3 514	10,5	36 897	1 172	4,8	5 626	5,0	5 860
	m	3 110	178,3	554 513	.	.	.	4 665	5,8	27 057	3 888	3,6	13 997	5,1	19 829
Województwo kieleckie	o	5 592	107,0	598 481	.	.	.	6 910	7,6	52 246	4 955	3,7	18 198	4,9	24 069
Dép. de Kielce	w	1 906	112,1	213 663	.	.	.	3 030	10,2	30 906	950	4,4	4 180	5,1	4 845
	m	3 686	104,4	384 818	.	.	.	3 880	5,5	21 340	4 005	3,5	14 018	4,8	19 224
Województwo lubelskie	o	5 994	214,3	1 284 744	.	.	.	8 505	6,5	55 175	7 736	3,2	24 615	4,6	35 416
Dép. de Lublin	w	1 507	208,2	313 757	.	.	.	4 018	9,6	38 573	1 005	4,4	4 422	5,1	5 126
	m	4 487	216,4	970 987	.	.	.	4 487	3,7	16 602	6 731	3,0	20 193	4,5	30 290
Województwo białostockie	o	2 327	86,7	201 766	.	.	.	942	6,8	6 396	4 812	3,7	17 980	5,2	25 066
Dép. de Białystok	w	867	98,0	84 966	.	.	.	213	11,2	2 386	438	4,1	1 796	5,3	2 321
	m	1 460	80,0	116 800	.	.	.	729	5,5	4 010	4 374	3,7	16 184	5,2	22 745
Małopolska razem	o	**18 649**	**191,2**	**3 566 475**	.	.	.	**1 573**	**7,1**	**11 157**	**11 709**	**4,7**	**54 868**	**7,9**	**92 160**
Ancienne Galicie total	w	**1 916**	**204,8**	**392 315**	.	.	.	**1 363**	**7,6**	**10 359**	**461**	**3,9**	**1 796**	**6,5**	**3 014**
	m	**16 733**	**189,7**	**3 174 160**	.	.	.	**210**	**3,8**	**798**	**11 248**	**4,7**	**53 072**	**7,9**	**89 146**
Małopolska Zachodnia	o	10 610	226,4	2 401 639	.	.	.	518	4,5	2 331	5 529	4,2	23 221	5,8	31 990
Galicie occidentale	w	804	230,7	185 483	.	.	.	518	4,5	2 331	112	4,2	470	5,1	571
	m	9 806	226,0	2 216 156	.	.	.	—	—	—	5 417	4,2	22 751	5,8	31 419
Małopolska Wschodnia	o	8 039	144,9	1 164 836	.	.	.	1 055	8,4	8 826	6 180	5,1	31 647	9,7	60 170
Galicie orientale	w	1 112	186,0	206 832	.	.	.	845	9,5	8 028	349	3,8	1 326	7,0	2 443
	m	6 927	138,3	958 004	.	.	.	210	3,8	798	5 831	5,2	30 321	9,9	57 727
B. dzielnica pruska razem **Ancienne Pologne prus. total**		.	.	.	**21 333**	**151,3**	**3 228 116**	.	.	.	.	.	.	.	.
Województwo poznańskie Dép. de Poznań		.	.	.	5 611	162,0	908 908	.	.	.	.	.	.	.	.
Województwo pomorskie Dép. de Pomorze		.	.	.	15 722	147,5	2 319 208	.	.	.	.	.	.	.	.

[1]) Bez kresów wschodnich i Śląska Cieszyńskiego. — Non compris la Silésie de Teschen et les territoires incorporés suivant le traité de la paix avec la Russie signé à Riga.
[2]) o. — ogółem — total; w — większa własność rolna — grande propriété; m — mniejsza własność rolna — petite propriété.
[3]) B. dzielnica pruska danych nie dostarczyła. — Manque de donnés d'ancienne Pologne prussienne.
[4]) Z b. dzielnicy rosyjskiej i Małopolski brak danych. — Manque de données d'ancienne Pologne russe et Galicie.

Zasiewy i zbiory w roku 1919/20. — Surface des cultures et recoltes en 1919/20.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DEPARTAMENTS		Konopie — Chanvre Obszar uprawny Surface	Zb. na ziarno Réc. pour graine z 1 ha par ha	Zb. na ziarno Réc. pour graine W całości Total	Zb. na włókno Réc. pour filasse z 1 ha par ha	Zb. na włókno Réc. pour filasse W całości Total	Koniczyna na ziarno Tréfle pour graines Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Lucerna na ziarno Luzerne pour graines Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total	Seradela na ziarno Seradelle pour graines Obszar uprawny Surface	Zbiór Récolte z 1 ha par ha	Zbiór Récolte W całości Total
1		ha	q	q	q	q	ha	q	q	ha	q	q	ha	q	q
		27					28			29			30		
Rzeczyposp. Polska razem [1] **Republique Polonaise [1]**		. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]	. [3]
B. dzielnica rosyjska **5 województw**	o [2]	**8 993**	**4,7**	**42 005**	**6,3**	**56 511**	**116 873**	**2,0**	**234 419**	**421**	**4,2**	**1 780**	**77 583**	**4,3**	**332 216**
Ancienne Pologne russe	w [2]	**2 187**	**4,5**	9 758	6,2	**13 547**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
departements	m [2]	**6 806**	**4.7**	32 247	6,3	**42 964**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wojew. warszawskie	o	343	4,0	1 372	6,2	2 127	40 470	1,9	76 893	102	4,2	428	17 102	4,9	83 800
Dep. de Varsovie	w	320	4,0	1 280	6,2	1 984	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	23	4,0	92	6,2	143	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Województwo łódzkie	o	420	4,2	1 773	6,2	2 601	26 012	2,4	62 429	98	4,5	441	24 812	4,6	114 135
Dép. de Łódź	w	390	4,2	1 638	6,2	2 418	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	30	4,5	135	6,1	183	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Województwo kieleckie	o	2 692	4,7	12 729	6,0	16 228	23 308	1,9	44 285	103	4,2	433	13 608	4,6	62 597
Dép. de Kielce	w	762	4,8	3 658	6,1	4 648	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	1 930	4,7	9 071	6,0	11 580	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Województwo lubelskie	o	3 867	4,9	19 134	6,5	24 985	20 627	1,9	39 191	75	3,9	293	14 189	2,5	35 473
Dép. de Lublin	w	502	4,6	2 309	6,2	3 112	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	3 365	5,0	16 825	6,5	21 873	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Województwo białostockie	o	1 671	4,2	6 997	6,3	10 570	6 456	1,8	11 621	43	4,3	185	7 872	4,6	36 211
Dép. de Białystok	w	213	4,1	873	6,5	1 385	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	1 458	4,2	6 124	6,3	9 185	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Małopolska razem	o	**13 208**	**5,8**	**76 913**	**7,5**	**98 434**	**44 663**	**2,4**	**105 266**	**120**	**4,3**	**521**	**897**	**4,3**	**3 831**
Ancienne Galicie total	w	**1 137**	**6 0**	**6 788**	**7,8**	**8 841**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	**12 071**	**5,8**	**70 125**	**7,4**	**89 593**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Małopolska Zachodnia	o	3 642	5,1	18 561	6,5	23 619	34 792	2,6	90 459	72	4,5	324	382	4,5	1 719
Galicie occidentale	w	134	5,0	670	6,1	817	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	3 508	5,1	17 891	6,5	22 802	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Małopolska Wschodnia	o	9 566	6,1	58 352	7,8	74 815	9 871	1,5	14 807	48	4,1	197	515	4,1	2 112
Galicie orientale	w	1 003	6,1	6 118	8,0	8 024	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	m	8 563	6,1	52 234	7,8	66 791	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B. dzielnica pruska razem															
Ancienne Pologne Prusse total		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Województwo poznańskie															
Dep. de Poznań		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Województwo pomorskie															
Dep. de Pomorze		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Bez kresów Wschodnich i Śląska Cieszyńskiego. — Non compris la Silésie de Teschen et les territoires incorporés suivant le traité de la paix avec la Russie signé à Riga.

[2]) o. — ogółem — total; w — większa własność rolna — grande propriété; m — mniejsza własność rolna — petite propriété.

[3]) B. dzielnica pruska danych nie dostarczyła — Manque de données d'ancienne Pologne prussienne.

Główny Urząd Statystyczny.
Office Central de Statistique.

I. Komunikat o stanie zasiewów na 1 kwietnia 1921 r.
Rapport de l'état des semences au 1 avril 1921.

DZIELNICE I WOJEWÓDZTWA PROVINCES ET DEPARTEMENTS	% zaoranych zasiewów % de semence détcuites					Stan zasiewów w stopniach[1]) Etat dess emences en chifres[1])				
	Pszenica ozima Froment d'hiver	Żyto ozime Seigle d'hiver	Jęczmień ozimy Orge d'hiver	Rzepak Colza	Koniczyna Tréfle	Pszenica ozima Froment d'hiver	Żyto ozime Seigle d'hiver	Jęczmień ozimy Orge d'hiver	Rzepak Colza	Koniczyna Tréfle
B. Dzielnica Rosyjska 5 województw ogółem / Ancenne Pologne Russe 5 dep. total	1,5	1,3	0,2	1,8	1,5	3,0	3,3	3,2	3,1	3,1
B. dzielnica Rosyjska w r. 1920 / Ancienne Pologne Russe en 1920	12,9	29,6	11,9	5,4	0,8	2,6	2,0	3,1	3,3	3,7
Woj warszawskie / Dép. de Varsovie . .	1,5	2,5	—	1,8	2,7	3,2	3,3	2,9	3,0	3,0
Woj łódzkie / Dép. de Łódź . . .	1,4	1,9	—	1,7	0,4	3,4	3,4	3,3	3,2	3,3
Woj. kieleckie / Dép. de Kielce . . .	2,1	0,7	—	3,3	2,4	2,8	3,4	3,6	3,1	2,9
Woj. lubelskie / Dép. de Lublin . . .	1,0	0,2	—	0,9	0,3	2,8	3,4	3,1	2,9	3,2
Woj. białostockie / Dép. de Białystok . .	1,0	1,2	2,8	—	0,3	2,7	3,1	—	3,0	3,2
Małopolska ogółem / Galicie total . . .	**5,0**	**6,9**	**3,1**	**0,3**	**5,8**	**2,9**	**3,1**	**2,9**	**3,3**	**3,0**
Woj. krakowskie / Dép. de Krakovie . .	6,8	9,2	2,7	—	4,4	2,7	2,8	2,8	3,5	2,8
Woj. lwowskie / Dép. de Léopol . . .	4,1	5 5	4,4	0,1	4.5	3,0	3,3	2,9	3,3	3,2
Woj. stanisławowskie / Dép. de Stanisławów .	5,6	8,7	5,2	0,8	14,9	2,7	2,8	2,4	2,0	2,5
Woj. tarnopolskie / Dép. de Tarnopol . .	3,7	4,6	—	—	2,2	3,1	3,3	3,6	3,8	3,2

*) Znaczenie stopni klasyfikacyjnych: 5 — stan wyborowy; 4 — dobry; 3 — średni; 2 — mierny; 1—zły.
Signification de la valeur conventionelle des chiffres de classification: 5 — excellent; 4 — bon; 3 — moyen; 2 médiocre; 1 — mauvais.

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI W MIASTACH.
MOUVEMENT NATUREL DE LA POPULATION DANS LES VILLES.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par					Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
											na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie.												
1920 Kwartał Trimestre												
I*)	2 532	7 032	6 191	841	1 164	135	38	3	485	999	88,0	16,6
II*)	2 710	7 926	3 808	4 118	1 010	64	19	5	32	820	48,0	12,7
III*)	3 010	6 739	4 992	1 747	1 382	14	103	340	14	698	74,1	20,5
IV*)	2 328	5 903	4 115	1 788	751	32	123	34	11	625	69,7	12,7
1921 Kwartał Trimestre												
I*)	2 499	5 980 [1]	4 024 [1]	1 956 [1]	874	55	40	3	21	729	67,3	14,6
Miesiąc Mois												
I*)	921	1 934	1 346 [1]	588 [1]	323	21	18	1	6	243	69,6	16,7
II*)	917	1 677	1 237 [1]	440 [1]	272	11	8	1	4	223	73,8	16,2
III*)	661	2 369 [1]	1 441	928 [1]	279	23	14	1	11	263	60,8	11,8
IV*)	792	1 821 [1]	1 254	568 [1]	250	14	8	6	7	249	68,9	13,7

Ludność m. Warszawy wynosiła: — La population de la ville de Varsovie montait à:
1/I 1920. Ogółem — Total 945 155. Chrześcijanie — Chrétien 617 730. Starozakonni — Juifs — 327 425.

Miasto Łódź. — Ville de Łódź.

1920 Kwartał Trimestre												
I	1 102	3 026	3 216	—190	654	41	14	2	234	535	—	—
II	1 187	3 316	1 969	1 347	473	32	17	12	18	478	—	—
III	1 282	2 739	2 432	307	652	13	87	199	10	300	—	—
IV	1 040	2 643	1 960	683	385	4	81	11	7	301	—	—

Miasto Białystok — Ville de Białystok.

1921 Kwartał Trimestre												
I*)	213	586	324	262	—	4	6	—	1	61	55,3	—
Miesiąc Mois												
I	79	201	124	77	—	—	3	—	1	19	61,7	—
II*)	88	171	108	63	—	2	3	—	—	25	63,2	—
III*)	46	214	92	122	—	2	—	—	—	17	43,0	—
IV*)	76	119	98	21	—	4	—	—	—	19	82,4	—

*) Liczby tymczasowe według biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

[1]) Źródła: Sprawozdania miesięczne i tygodniowe miejskich wydziałów statystycznych.
Sources: Rapports mensuels et hebdomadaires des bureaux statistiques municipaux.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de: małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès	Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par: Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	Liczba zgonów Nombre de décès: wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
											na 100 urodz. pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Lublin. — Ville de Lublin.												
1920												
Kwartał Trimestre												
I	310	829	873	— 44	151	51	16	6	64	166	105,3	18,2
II	323	710	561	149	111	39	4	1	5	152	79,0	15,6
III	275	620	776	—156	189	14	28	128	—	87	125,1	30,4
IV	219	872	620	252	112	3	38	14	—	106	71,1	12,8
Miesiąc Mois												
I	108	293	375	— 82	65	16	7	2	36	51	128,0	22,2
II	163	266	250	16	48	17	6	3	19	51	94,0	18,0
III	39	270	248	22	38	18	3	1	9	64	91,9	14,1
IV	72	218	193	25	28	16	2	—	2	55	88,5	12,8
V	93	269	195	74	33	16	—	—	3	61	72,5	12,3
VI	158	223	173	50	50	7	2	1	—	36	77,6	22,4
VII	136	220	199	21	65	6	6	15	—	30	90,5	29,5
VIII	92	207	309	—102	81	4	3	82	—	34	149,3	39,1
IX	47	193	268	— 75	43	4	19	31	—	23	138,9	22,3
X*)	71	265	235	30	40	—	22	12	—	36	88,7	15,1
XI*)	90	286	185	101	27	1	12	2	—	29	64,7	9,4
XII*)	58	321	200	121	45	2	4	—	—	41	62,3	14,0
Miasto Sosnowiec. — Ville de Sosnowiec.												
1920												
Kwartał Trimestre												
I	206	640	771	—131	135	46	17	—	111	139	120,5	21,1
II	190	914	534	380	115	31	1	2	3	137	58,4	12,6
III	273	867	561	306	174	1	20	35	—	93	64,7	20,1
IV	185	614	401	213	92	—	25	2	3	61	66,4	15,2
1921												
Kwartał Trimestre												
I*)	202	754	462	292	127	3	7	—	—	81	61,3	16,8
Miesiąc Mois												
I*)	104	241	167	74	52	1	2	—	—	26	69,3	21,6
II*)	73	265	162	103	49	2	2	—	—	32	61,1	18,5
III*)	25	248	133	115	26	—	3	—	—	23	53,6	10,5
IV*)	30	207	112	95	26	—	3	4	—	25	54,1	12,6

*) Liczby tymczasowe według biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Chrześcijanie — Chrétiens							Starozakonni — Juifs						
	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
						na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie														
1920														
Kwartał Trimestre														
I*)	1 794	4 006	4 346	— 340	810	108,5	20,2	738	3 026	1 845	1 181	354	61,0	11,7
II*)	1 891	5 346	2 727	2 619	773	51,0	14,5	819	2 580	1 081	1 499	237	41,9	9,2
III*)	2 141	4 654	3 591	1 063	1 060	77,2	22,8	869	2 085	1 401	684	322	67,2	15,4
IV*)	1 904	3 745	2 979	766	560	79,5	15,0	424	2 158	1 136	1 022	191	52,6	8,9
1921														
Kwartał Trimestre														
I*)	1 962	3 685	2 886	799	—	78,3	—	537	2 294	1 136	1 158	—	49,5	—
Miesiąc Mois														
I*)	757	1 214	942	272	—	77,6	—	164	720	403	317	—	56,0	—
II*)	743	964	899	65	—	93,3	—	174	713	337	376	—	47,9	—
III*)	462	1 507	1 045	462	—	69,3	—	199	861	396	465	—	46,0	—
IV*)	606	1 145	923	222	—	80,6	—	186	676	331	345	—	49,0	—
Miasto Łódź. — Ville de Łódź.														
1920														
Kwartał Trimestre														
I	719	1 946	2 358	— 412	491	121,2	25,2	383	1 080	858	222	163	79,4	15,1
II	766	2 278	1 463	815	372	64,2	16,3	421	1 038	506	532	101	48,7	9,7
III	816	1 762	1 846	— 84	520	—	—	466	977	586	391	132	—	—
IV	787	1 651	1 435	216	294	—	—	253	992	525	467	91	—	—
Miasto Białystok. — Ville de Białystok.														
1921														
Kwartał Trimestre														
I*)	122	331	164	167	—	49,5	—	91	255	160	95	—	62,7	—
Miesiąc Mois														
I	57	104	74	30	—	71,2	—	22	97	50	47	—	51,5	—
II*)	54	80	45	35	—	56,3	—	34	91	63	28	—	69,2	—
III*)	11	147	45	102	—	30,6	—	35	67	47	20	—	70,1	—
IV*)	32	55	48	7	—	87,3	—	44	64	50	14	—	78,1	—

*) Liczby tymczasowe podług biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Chrześcijanie — Chrétiens							Starozakonni — Juifs						
	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
						na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Miasto Lublin.—Ville de Lublin.														
1920														
Kwartał Trimestre														
I	215	453	590	— 137	—	130,2	—	95	376	283	93	—	75,3	—
II	207	397	404	— 7	—	101,8	—	116	313	157	156	—	50,2	—
III	184	386	527	— 141	—	136,5	—	91	234	249	— 15	—	106,4	—
IV*)	158	365	406	— 41	—	111,2	—	61	507	214	293	—	42,2	—
Miesiąc Mois														
I	84	141	244	— 103	—	173,0	—	24	152	131	21	—	86,2	—
II	128	157	165	— 8	—	105,1	—	35	109	85	24	—	78,0	—
III	3	155	181	— 26	—	116,8	—	36	115	67	48	—	58,3	—
IV	50	130	138	— 8	—	106,2	—	22	88	55	33	—	62,5	—
V	66	144	143	1	—	99,3	—	27	125	52	73	—	41,6	—
VI	91	123	123	—	—	100,0	—	67	100	50	50	—	50,0	—
VII	80	133	138	— 5	—	103,8	—	56	87	61	26	—	70,1	—
VIII	72	127	205	— 78	—	161,4	—	20	80	104	— 24	—	130,0	—
IX	32	126	184	— 58	—	146,0	—	15	67	84	— 17	—	125,4	—
X*)	59	126	145	— 19	—	115,1	—	12	139	90	49	—	64,7	—
XI*)	72	112	133	— 21	—	118,8	—	18	174	52	122	—	29,9	—
XII*)	27	127	128	— 1	—	100,8	—	31	194	72	122	—	37.1	—
Miasto Sosnowiec. — Ville de Sosnowiec.														
1920														
Kwartał Trimestre														
I	186	541	670	— 129	123	123,8	22,7	20	99	101	— 2	12	102,0	12,1
II	168	748	469	279	100	62,7	13,4	22	166	65	101	15	39,2	9,0
III	209	728	500	228	156	68,7	21,4	64	139	61	78	18	43,9	12,9
IV	173	530	354	176	80	66,8	15,1	12	84	47	37	12	56,0	14,3
1921														
Kwartał Trimestre														
I*)	185	643	415	228	112	64,5	17,4	17	111	47	64	15	42,3	13,5
Miesiąc Mois														
I*)	100	203	150	53	43	73,9	21,2	4	38	17	21	9	44,7	23,7
II*)	68	220	151	69	46	68,6	20,9	5	45	11	34	3	24,4	6,7
III*)	17	220	114	106	23	51,8	10,5	8	28	19	9	3	67,9	10,7
IV*)	28	186	104	82	23	55,9	12,4	2	21	8	13	3	38,1	14,3

*) Liczby tymczasowe według biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

Bilanse Polskiej Krajowej Kasy pożyczkowej (tymczasowe). — Bilans de la Caisse des Prêts (provisoires).

W markach polskich. — En marks polonais

POZYCJE	1921 30/IV	1921 31/III	1921 28/II	30/IV w porównaniu z 31/III — 30/IV en comparais. avec 31/III	28/II w porównaniu z 31/III — 28/II en comparais. avec 31/III	SPÉCIFICATION
AKTYWA						**ACTIF**
ZAPAS KRUSZCZU:						EN CAISSE METALLIQUE:
Monety złote [1]	13 368 577,14	13 134 561,80	12 815 054,75	+ 234 015,34	+ 319 507,05	(Monnaies d'or[1])
Złoto w sztabach i szt. [2])						(Or en lingôts[2])
Monety srebrne i bilon zagr. [1])	39 450 997,67	38 937 732,08	38 482 851,03	+ 513 265,59	+ 454 881,05	Monnaies d'argent et billon etranger[1])
Bilon własny	861 709,64	894,563,22	904 402,52	— 32 853,58	— 9 839,30	Billon polonais
Banknoty zagraniczne [1])	53 261 961,66	74 328 846,15	79 350 646,96	— 21 066 884,49	— 5 021 800,81	Billets étrangers[1])
Weksle zdyskontowane	927 008 645,08	781 038 111,58	955 093 851,40	+ 145 970 533,50	— 174 055 739,82	Effets escomptés
Banki „Nostro"	870 672 504,39	903 454 355,78	475 967 141,67	— 37 781 851,39	+ 432 487 214,11	Banques „Nostro"
„ niemieckie	373 122 531,56	373 122 531,56	373 122 531,56	—	—	„ allemandes
Pocztowa Kasa Oszczędności	471 694 372,27	980 897 015,40	1 865 982 362,42	— 509 202 643,13	— 885 085 347,02	Caisse d'Épargne Postale
Niemiecka komisja odszkodowań i inne r-ki w likwidacji	25 232 271,71	25 232 271,71	25 232 271,71	—	—	Corn. allem, de dedorum
Pożyczki: terminowe, towarowe i otwarty kredyt	4 994 409 106,32	4 745 651 193,76	4 143 460 758,18	+ 248 757 912,56	+ 602 190 435,58	Avances: à terme, sur marchandises et crédit ouvert
Dług Skarbu Państwa	106 625 000 000,—	93 625 000 000,—	77 125 000 000,—	+ 13 000 000 000,—	+ 16 500 000 000,—	Dette du Trésor de l'Etat
Papiery własne	231 410 104,68	231 380 632,58	231 045 880,79	+ 29 472,10	+ 334 751,79	Valleurs de la Caisse des Prêts
Ministerstwo Skarbu za:						Ministére du Trésor pour:
a) skupiony kruszec po parytecie	16 668 000,13	15 762 753,28	15 426 083,90	+ 905 246,85	+ 336 669,38	a) l'achat des métaux précieux[1])
b) różnicę kursową kruszcu	363 811 636,76	315 138 385,36	288 196 618,60	+ 48 673 251,40	+ 26 941 766,76	b) la differ. du cours des mét. prec.
Inne aktywa	9 714 228 107,61	7 602 374 543,76	6 727 874 915,84	+ 2 111 853 563,85	+ 874 499 627,92	Divers
Razem	124 720 200 526,62	109 731 347 498,02	92 357 955 371,33	+ 14 988 853 028,60	+ 17 373 392 126,69	Total
PASYWA						**PASSIF**
Fundusz rezerwowy	16 383 642,70	16 383 642,70	16 383 642,70	—	—	Fonds de réserve
Obieg banknotów	86 755 339 719,—	74 087 403 316,—	62 560 416 070,50	+ 12 667 936 403,—	+ 11 526 987 245,50	Billets en circulation
Rachunki żyrowe:						Comptes courants:
a) Centralna Kasa Państwowa	1 221 707 373,26	1 375 952 053,66	313 389 451,90	— 154 244 680,40	+ 1 062 562 601,76	a) Caisse Centrale de l'Etat
b) Poczt. Kasa Oszczędn.	2 883 135 341,37	2 521 256 759,13	2 745 898 828,72	+ 361 878 582,24	— 224 642 069,59	b) Caisse d'Épargne Postale
c) Kasy Państw. i Wojsk	4 788 441 723,40	6 575 292 219,12	4 809 214 309,62	— 1 786 850 495,72	+ 1 766 077 909,50	c) Caisses d'Etat et militares
d) Inne	16 831 598 230,34	14 574 414 092,46	12 146 396 595,81	+ 2 257 184 137,88	+ 2 428 017 496,65	d) Divers
Ministerstwo Skarbu za depozyt kruszcu po parytecie	16 668 000,13	15 761 652,55	15 444 297,56	+ 906 347,58	+ 317 354,99	Ministère des Finances pour les métaux précieux déposés[1])
Skarb narodowy	6 199 027,98	5 691 674,92	5 128 148,12	+ 507 353,06	+ 563 526,80	Trésor National
Inne pasywa	12 200 727 468,44	10 559 192 087,48	9 745 684 026,40	+ 1 641 535 380,96	+ 813 508 061,08	Divers
Razem	124 720 200 526,62	109 731 347 498,02	92 357 955 371,33	+ 14 988 853 028,60	+ 17 373 392 126,69	Total

[1]) Po kursie parytetowym według marki niemieckiej — D'après la parité selon la mark allemande.
[2]) Po mk. 2790 za *kg* czystego złota.—A 2790 mk. le *kg* d'or pur.

Źródło: Monitor Polski 1921 r. Nr.Nr. 109, 86, 67.—Source: Moniteur de Pologne 1921 r.

Porównanie poszczególnych bilansów z bilansami roku zeszłego jest niemożliwe z powodu zmiany formy obecnych bilansów. Porównanie głównych pozycyj tych bilansów podajemy w tablicy na str. 68.

Główne pozycje bilansów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.
Chiffres principaux des bilans de la Caisse des Prêts de la Républiqu e Polonaise.

W miljonach marek. — En millions de marks

Data bilansu / Date du bilan	AKTYWA — ACTIF: Złoto i srebro Or et argent: Banku i Skarbu Narodowego de la Banque et du Trésor National	Złoto i srebro Or et argent: Ministerstwa Skarbu du Ministère des Finances	Banki zagraniczne Banques étrangères	Weksle zdyskontowane Effets escomptés	Pożyczki Avances: Skarbowi Państwa Au Trésor d'Etat	Pożyczki Avances: Osobom prywatnym Aux personnes privées	PASYWA — PASSIF: Banknoty w obiegu Billets en circulation	Rachunki bieżące Comptes courants
1920								
31/I	32,2	—	244,1	3,7	8 275,0	137,4	6 719,9	2 831,5
29/II	32,7	—	565,7	6,4	10 775,0	162,2	8 300,3	3 882,2
31/III	32,7	—	685,4	8,2	14 775,0	185,4	10 690,6	5 374,1
30/IV	32,7	—	685,5	14,8	19 375,0	196,5	16 027,9	6 763,8
31/V	32,7	—	565,7	47,2	22 375,0	204,4	17 934,7	7 861,1
30/VI	32,7	—	894,7	161,4	27 625,0	388,9	21 730,1	7 934,8
31/VII	32,7	—	1 130.9	325,9	33 375,0	743,6	26 311,4	7 846,7
31/VIII	32,8	10,1	1 273,4	465,8	39 625,0	1 238,3	31 085,8	9 807,8
30/IX	32,9	10,3	174,9	333,9	40 625,0	1 628,4	34 238,5	9 518,3
31/X	32,9	11,0	236,6	259,1	46 925,0	2 308,7	38 456,7	11 328,4
30/XI	33,1	12,4	203,7	396,0	49 625,0	3 055,5	43 236,1	11 117,9
31/XII	35,4	14,5	80,7	611,5	59 625,0	3 756,8	49 361,4	13 358,1
1921								
31/I	50,9		205,8	1 040,2	65 625,0	4 100,2	55 079,5	16 076,7
28/II	51,3		76,0	995,1	77 125,0	4 143,5	62 560,4	20 014,9
10/III	51,5		436,2	895,7	83 625,0	4 382,7	66 655,6	21 036,2
19/III	51,6		864,0	862,0	86 625,0	4 649,6	69 973,8	21 864,5
31/III	52,1		908,5	373,1	93 625,0	4 745,7	74 087,4	25 046,9
9/IV	52,4		1 451,7	775,8	99 625,0	4 760,0	77 944,9	27 933,4
20/IV	52,6		1 440,2	785,3	102 625,0	4 864,6	81 555,6	26 560,3
30/IV	52,8		1 243,8	927,0	106 625,0	4 994,4	86 755,3	25 742,9

Źródło: Monitor Polski. — Source: Moniteur de Pologne.

STOPY PROCENTOWE
stosowane przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową w m. marcu 1921 roku.

TAUX D'INTERETS
appliqués par la Caisse des Prêts de la Républ. Polonaise en mars 1921.

Rodzaj operacji	Stopa procentowa Taux d'intérêts	Genre des opérations
	[1] [2]	
Dyskonto weksli	6% 6½%	Escompte
Pożyczki na zast. 5% Pol.Poż.Państw.	5½	Av. contre gage de l'Empr. à 5% de l'Etat Pol.
„ „ innych pap. wart.	7	„ contre gage d'autres papiers de valeur
„ na zastaw towarów . . .	7	„ contre gage des marchandises
„ ulgowe dla przemysłowców	7	„ à des cond. spéc. aux industriels
„ „ komunalne . . .	7	„ aux communes

[1]) Z terminem płatności do 92 dni. — Echéance de 92 jours.
[2]) Z terminem płatności do 184 dni. — Echéance de 184 jours.

Źródło: Materjały P. K. K. P. — Source: Donnés de la Caisse des Prêts.

Obroty Izb Rozrachunkowych.—Opérations des Chambres de Compensation.

ROK i MIESIĄC ANNÉE ET MOIS	Izba była czynna dni: La Chambre fonct. nombre de jours	Przedstawione dowody Titres présentés — Liczba Nombre (a)	Suma Somme (b) Mk.	Czeki i przelewy Izby Rozr. Chèques et transports de la Chambre (c) Suma—Somme Mk.	c w % b c en % de b	Przec. wysokość dowodów (b/a) Montant moy. des titres (b/a) Mk.
Warszawa — Varsovie.						
1920 III	26	4 982	1 634 562 711	626 978 575	38,4	328 094
IV	23	4 587	1 522 574 108	586 329 725	38,5	331 932
V	22	5 123	1 737 341 312	718 210 112	40,2	336 125
VI	24	5 036	1 796 004 324	798 823 485	44,5	356 633
VII	27	4 350	1 640 719 912	659 865 513	40,2	377 177
VIII	23	1 328	736 845 837	367 348 737	49,9	554 854
IX	25	1 424	494 358 406	289 576 439	58,6	347 162
X	26	1 989	999 749 119	581 313 012	58,1	502 639
XI	25	2 271	1 303 524 223	791 083 803	60,7	573 986
XII	23	2 501	1 718 954 969	1 032 980 380	60,1	687 307
1921 I	24	2 832	2 085 134 421	1 094 525 599	52,5	736 276
II	23	3 231	2 697 639 121	1 523 255 732	56,5	834 924
III	24	4 508	4 510 181 699	2 508 267 190	55,6	1 000 484
IV	25	4 043	3 798 915 519	2 050 882 151	54,0	939 628
III/1921 r. w porównaniu z II 1921	+ 1	+ 1 277	+ 1 812 542 578	+ 985 011 458	— 0,9	+ 165 560
en comparaison avec III 1920	— 2	— 474	+ 2 875 618 988	+ 1 881 288 615	+ 17,2	+ 672 390
IV/1921 r. w porównaniu z III 1921	+ 1	— 465	— 711 266 180	— 457 385 039	— 1,6	— 60 856
en comparaison avec IV 1920	+ 2	— 544	+ 2 276 341 411	+ 1 464 552 426	+ 15,5	+ 607 696
Poznań.						
1920 I	25	5 651	341 634 569	176 239 148	51,6	60 456
II	23	5 316	562 391 240	303 812 051	54,0	105 793
III	27	7 485	738 428 817	314 948 815	42,7	98 654
IV	23	7 715	820 667 255	305 089 366	37,2	106 373
V	21	7 635	925 716 621	342 612 418	36,0	124 783
VI	24	9 902	1 235 596 372	444 877 907	36,0	124 783
VII	27	9 911	1 184 374 138	471 541 056	39,8	119 501
VIII	26	8 461	1 519 878 597	771 647 881	50,8	179 633
IX	25	7 974	1 237 363 836	462 327 578	37,4	155 175
X	25	6 293	1 114 714 778	497 430 998	44,6	177 136
XI	25	6 297	1 216 291 406	497 512 851	40,9	193 154
XII	24	3 763	1 005 187 733	470 208 539	46,7	266 858
1921 I	24	3 602	1 154 213 123	544 180 164	47,1	320 437
II	23	3 287	1 256 204 963	621 839 558	49,5	382 174
III	24	2 941	1 085 081 848	538 704 897	49,6	368 950
IV	26	4 319	1 740 104 417	955 738 714	54,9	402 895
I/1921 r. w porównaniu z XII 1920	—	— 161	+ 149 025 390	+ 73 971 625	+ 0,4	+ 53 579
en comparaison avec I 1920	— 1	— 2 049	+ 812 578 554	+ 367 941 016	— 4,5	+ 259 981
II/1921 r. w porównaniu z I 1921	— 1	— 315	+ 101 991 840	+ 77 659 394	+ 2,4	+ 61 737
en comparaison avec II 1920	—	+ 2 029	+ 693 813 723	+ 318 027 507	— 4,5	+ 276 381
III/1921 r. w porównaniu z II 1921	+ 1	— 346	— 171 123 115	— 83 134 661	+ 0,1	— 13 224
en comparaison avec III 1920	— 3	— 4 544	+ 346 653 031	+ 223 756 082	+ 6,9	+ 270 296
IV/1921 r. w porównaniu z III 1921	+ 2	+ 1 378	+ 655 022 569	+ 417 033 817	+ 5,3	+ 33 945
en comparaison avec IV 1920	+ 3	— 3 396	+ 919 437 162	+ 650 649 348	+ 17,7	+ 296 522

Obieg banknotów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej według wysokości odcinków.

DATA DATE		Wysokość odcinków				
		5 000 mk.	1 000 mk.	500 mk.	100 mk.	50 mk.
31/III 1921		6 857 135 000	50 527 052 000	6 790 088 000	7 669 879 400	137 972 100
31/XII 1920		5 970 295 000	29 504 784 000	4 117 735 500	7 527 502 400	132 868 700
31/III 1920		—	5 410 447 000	1 240 817 000	3 244 804 200	165 737 350
31/III 1921 w porównaniu z	31/XII 1920	+ 886 840 000	+ 21 022 268 000	+ 2 672 352 500	+ 142 377 000	+ 5 103 400
en comparaison avec	31/III 1920	+ 6 857 135 000	+ 45 116 605 000	+ 5 549 271 000	+ 4 425 075 200	— 27 765 250

Źródło: Materjały P. K. K. P.

Rok 1921.

Kursa marki polskiej.

Miejscowość	Za 100 m. polskich płacono	Równia Parité	5/I	3/II	3/III	10/III	17/III
Zurych	franków	123,46	1,00	0,80	0,69	0,68	0,65
Berlin	marek	100,—	9,85	7,80	6,95	8,—	7,95
Wiedeń	koron austr.	117,56	96,25	77,00	78,—	82,75	81,50
Praga	koron czesk.	117,56	12,25	9,75	7,85	8,37	8,20
Gdańsk	marek	100,—	.	7,63	7,—	7,93	7,98

Źródło: Materjały P. K. K. P., Berliner Tageblatt, Prager Tagblatt, Dziennik Gdański., Przemysł i Handel.

Kursa walut obcych w Warszawie.

Rok 1921. W markach polskich.

Płacono marek polskich za		Równia Parité	5/I		3/II		3/III		10/III		17/III	
			S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.
1 funt szterl.	banknoty	20,43	2450	2300	.	.	.	.	.	.	.	.
	dewizy	20,43	2450	2300	.	2 950	.	.	3 555	5 450	3 575	3 470
1 dolar St. Zj.	banknoty	4,20	670	620	800	775	905	880	890	865	857	832
	dewizy	4,20	670	620	800	775	905	880	.	.	857	832
1 frank franc.	banknoty	0,81	40,50	39,00	56,50	55,50	67,00	65,00	.	.	.	.
	dewizy	0,81	40,50	39,00	57,00	54,00	68,00	66,00	65,00	63,00	63,75	61,75
100 mk. niem.	setki	100,—	925	875	.	.	1 500	1 450	1 400	1 350	1 400	1 350
	tysiące	100,—	925	875	.	.	1 500	1 450	1 400	1 350	1 400	1 350
	dewizy	100,—	925	875	1285	1200	1 520	1 480	1 430	1 390	.	.
100 rb. carskich	setki	216,01	.		.		.		.		.	
	pięćsetki	216,01	426,00		465,00		427,50		.		.	

[1]) Notowania Centrali Dewiz: S — sprzedaż. K — kupno. Dla rubli kursa wolnego rynku.

Uwaga: W razie braku notowań z danego dnia brano notowania z dni najbliższych. Notowania te oznaczono gwiazdkami.

Źródło: Materjały Wydziału Walutowego P. K. K. P.; ceduły Giełdy Warszawskiej.

Billets en circulation de la Caisse des prêts de la République polonaise selon le montant des coupures.

Montant des coupures						
20 mk.	10 mk.	5 mk.	2 mk.	1 mk.	½ mk,	Razem—Total
1 327 619 880	314 338 950	349 626 890	12 556 478	92 138 454	8 996 164,—	74 087 403 316,—
1 388 320 360	277 772 310	349 346 280	10 422 852	75 842 921	6 595 116,50	49 361 485 439,50
382 551 680	79 223 640	125 264 800	17 799 188	26 854 818	5 424 598,50	10 698 924 274,50
— 60 700 480	+ 36 566 640	+ 280 610	+ 2 133 626	+ 16 295 533	+2 401 047,50	+24 725 917 876,50
+945 068 200	+ 235 115 310	+ 224 362 090	— 5 242 710	+ 65 283 636	+3 571 565,50	+63 388 479 041,50

Source: Données de la Caisse des Prêts.

Cours du mark polonais.

Année 1921

24/III	31/III	7/IV	14/IV	21/IV	28/IV	Unités étrangères	Lieu
0,80	0,72½	.	0,70	0,71	.	Fr. suisses	Zurich
8,40	7,60	7,62½	8,32½	8,22½	8,02½	Marks allem.	Berlin
81,—	81,50	.	74,00*	80,50	.	Couronnes	Vienne
9,25	9,25*	.	.	.	.	Couronnes	Prague
8,50	7,70	7,66	8,37½	8,20	8,35	Marks allem.	Gdańsk

Source: Données de la Caisse des Prêts, Berliner Tageblatt, Prager Tagblatt, Dziennik Gdański, Przemysł i Handel.

Cours des changes étrangers à Varsovie

En marks polonais. Année 1921.

24/III		31/III		7/IV		14/IV		21/IV		28/IV		Unités étrangères	
S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.	S.	K.		
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	billets	1 livre sterl.
3 165	3 060	3 350	3 225	3 300	3 225	3 200	3 050	3 250	3 150	.	.	devises	
785	720	825	800	810	785	782	755	806	786	815	790	billets	1 dol. Et. Un.
.	.	.	.	810	790	800*	775*	.	.	817,50	790	devises	
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	61,00	58,00	billets	1 franc. fran.
56,50	54,50	60,25	58,50	59,00	57,75	58,00	56,00	63,00	61,00	.	.	devises	
1 300	1 250	.	.	1 360*	1 310*	1 275	1 225	1 280	1 250	1 300	1 250	centaines	100 mk. allem.
1 300	1 250	.	.	1 360*	1 310*	1 275	1 225	1 280	1 250	1 300	1 250	milles	
1 320	1 270	1 360	1 320	1 370	1 310	1 300	1 225	.	.	.	.	devises	
	.		.		.		.		.		.	par 100	100 roubl. anc.
	.		367,50*		.		.		.		.	par 500	

[1]) Cours de la Centrale des Changes: S — vente, K — achat. Cours des roubles en dehors de la Centrale.

Remarque: Au cas du manque, le nombre du jour suivant Ces notes sont marquées par des étoiles.
Source. Données de la Caisse des prêts et bulletins de la Bourse de Varsovie.

Kursa dewiz w Londynie i w Nowym Yorku.

ROK 1921 **Cours des devises à Londres et à New-York.** ANNÉE 1921.

Dewizy na:	Za 1 funt szterlingów płacono:	Równia Parité	6/I	3/II	3/III	10/III	17/III
			Londyn.				
Nowy York	dolarów	4,87	3,66	.	3,89⅝	3,90¼	3,90⅛
Paryż	franków	25,22½	60,80	.	54,10	54,60	56,22
Szwajcarję	franków	25,22½	23,75	.	23,36	23,12	22,56
Helsingfors	marek finl.	25,22½	120,00	.	.	.	.
Niemcy	marek niem.	20,43	264,50	.	241,00	245,50	245,50
Chrystjanję	koron	18,16	22,70	.	.	.	.
Stockholm	koron	18,16	17,63	.	17,47	17,40	17,24
Amsterdam	florenów	12,11	11,39	.	11,36½	11,36	11,36
Jednostki:			**Nowy York.**				
Londyn 60 dni	za 1 szterl. dolarów	4,87	3,55	3,78	3,84	3,84	.
Londyn czeki			3,61	3,84	3,90	3,90	.
Londyn tel.			3,61	4,85	3,91	3,91	.
Paryż	za 1 dol. fran.	5,18¼	16,86	14,22	13,85	13,96	.
Szwajcarję .	„ 1 „ „	5,18¼	6,49	6,23	5,99	5,94	.
Włochy . . .	„ 1 „ lirów	5,18¼	28,90	27,55	27,32	27,10	.
Berlin . . .	„ 1 mk. cent.	23,83	1,39	1,60	1,62	1,58	.
Wiedeń . . .	„ 1 kor. cent.	20,26	0,23	0,28	0,22	0,20	.

24/III	31/III	7/IV	14/IV	21/IV	29/IV	1 livre sterling en:	Devises sur:
				Londres.			
3,91½	3,93½*	3,91¾	3,90¾	3,92¾	.	Dollars	New York
56,25	55,90*	56,05	55,42	54,62	51,40	Francs	Paris
23,05	22,68*	23,10	23,10	23,10	21,60	Francs	Suisse
.	.	.	.	.	184,00	Marks finl.	Helsingfors
243,50	248,00*	243,00	245,00	268,00	266,50	„ allem.	Allemagne
.	.	.	.	24,82	25,48	Couronnes	Christiania
16,75	16,70*	16,60	16,40	16,62	17,04	„	Stockholm
11,37	11,38*	11,31	11,28	11,30	11,27	Florins	Amsterdam
			New-York.			Unités:	
				20/IV	28/IV		
3,85	3,86	.	.	.	3,96	1 livre sterling en dol.	Londr. 60 jours
3,91	3,92	.	.	.	3,95		Londr. chèques
3,92	3,93	.	.	.	3,96		notes tel. „
14,34	14,28	14,05	14,12	13,61	13,18	1 dol. en fr.	Paris
5,83	5,76	5,77	5,78	5,78	5,73	1 „ „ „	Suisse
25,13	24,45	23,09	21,05	20,62	20,66	1 „ „ lir	Italie
1,61	1,59	.	.	.	1,52	1 marks en cents	Berlin
0,30	0,28	.	.	.	0,28	1 cour. en cents	Vienne

Uwaga: W razie braku notowań z danego dnia brano notowania z dni najbliższych. Notowania te oznaczono gwiazdkami.

Remarque: Au cas du manque, lè nombre du jour suivant. Ces notes sont marquées par des étoiles.

Źródło: „The Economist"; materjały P. K. K. P. i „the Statist".

Source: „The Economist"; donnés de la Caisse des Prêts et „the Statist".

Kursa dewiz w Berlinie. — Cours des devises à Berlin.

Dewizy na Devises sur	Płacono marek niemieckich za Unités étrangères	Równia Parité	1 9 2 1										
			5/I	3/II	3/III	10/III	17/III	24/III	31/III	5/IV	14/IV	20/IV	26/IV
Londyn . .	1 f. szterling	20,43	266,20	241,25	238,75	246,50	245,87½	246,—	245,50	240,05	246,—	250,87½	255,92½
Londres .	1 l. sterl. . .												
Nowy York	1 dolar . .	4,20	74,67	62,70	61,68	63,19½	62,88	62,80½	62,38	61,57	63,12	63,82	64,87
New-York	1 dollar . .												
Paryż . . .	100 franków .	81,0	438,55	.	442,55	448,95	436,55	438,05	439,05	430,95	445,45	464,50	482,50
Paris . . .	100 francs . .												
Belgję . . .	100 franków .	81,0	460,50	461,50	464,50	469,50	455,—	457,—	459,—	450,45	462,50	473, –	488,50
Belgique .	100 francs . .												
Szwajcarję	100 franków	81,0	1 139,85	.	1 033,95	1 071,10	1 087,40	1 081,40	1 084,90	1 066,10	1 088,60	1 108,65	1 123,65
Suisse. . .	100 francs . .												
Włochy . .	100 lirów . .	81,0	257,20	.	227,25	231,55	233,75	250,20	256,95	255,30	305,35	.	312,85
Italie . . .	100 lires . . .												
Rumunję .	1 leję . . .	0,81	.	.	84,—	.	85,—	85,—	86,25	.	.	.	.
Roumanie	1 léi . . .												
Madryt . .	100 peset . .	81,0	974,00	.	861,60	875,90	876,60	879,10	871,60	853,40	873,40	.	.
Madrid . .	100 pesetas .												
Helsingfors	100 marek . .	81,0	218,25	217,75	178,80	173,20	159,30	161,80	151,80	.	.	.	.
Helsingfors	100 marks . .												
Danję . . .	100 koron . .	112,50	1 171,30	1 206,25	1 071,40	1 076,10	1 070,90	1 088,90	1 133,85	1 093,60	1 136,15	1 148,15	1 171,20
Danemark	100 couronnes												
Szwecję . .	100 koron . .	112,50	1 508,45	1 381,40	1 356,10	1 416,45	1 426,05	1 451,—	1 459,50	1 439,45	1 499, —	1 516,65	1 519,05
Suède . . .	100 couronnes												
Norwegję .	100 koron . .	112,50	1 178,80	1 161,20	1 023,95	1 013,55	995,—	1 006,45	1 011,45	983,50	1 008,55	1 018,55	1 018,55
Norvège .	100 couronnes												
Holandję .	100 florenów .	168,74	2 362,60	2 127,15	2 122,85	2 169,70	2 166,80	2 162,80	2 157,80	2 127,15	2 187,20	2 207,25	2 264,80
Hollande .	100 florins . .												
Wiedeń . .	100 k. starych	85,06	16,35½	17,02	13,23	11,89½	14,98	16,35½	16,48	16,38½	18,77	17,64½	17,22
Vienne . .	100 cour. anc.												
Wiedeń . .	100 k. stempl.	85,06	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Vienne . .	100 cour. timb.												
Pragę . . .	100 k. stempl.	85,06	81,65	78,85	78,15	82,22½	82,—	81,45	82,65	82,72½	86,47½	86,90	88,35
Prague . .	100 cour. timb.												
Budapeszt	100 k. stempl.	85,06	20,10½	11,15	14,58	15,27	15,73	21,34½	18,85½	22,53	22,40⅓	23,78	24,13
Budapest .	100 cour. timb.												

Źródło: Materjały P. K. K. P. i Berliner Tageblatt.
Source: Donnés de la Caisse de Prêts et Berliner Tageblatt.

Papiery wartościowe. Giełda Warszawska. — Papiers de valeur. Bourse de Varsovie.

Rok 1921. Notowania w markach polskich. — Marché en marks polonais. Année 1921.

Walory Papiers de valeur	Wartość *) nominalna R.	Wartość *) nominalna M.	2/I 1914	5/I	3/II	3/III	10/III	17/III	24/III	31/III	7/IV	14/IV	2/IV	28/IV
Papiery procentowe: Obligations:														
Oblig. m. st. Warszawy Oblig. de la v. de Varsovie														
6% 1915/1916	100	216	—	207,25	219ż	220								
6% 1917	—	100	—	99,25	100,43	110ż	107,50	107.25	108,12½	109,50	110,20	231 110,50	113	108
Listy zastawne Lettres de gage														
4½ % ziemskie	100	216	183,82	197,50	236.50	252		258,75	257,50	261,75	293,75	262,50	257,50	255ż
5% m. Warszawy	100	216	191,70	231,50	265,—	345	340	332,50	330,00	332,50	337.00	343,75	340,50	343ż
5% m. Łodzi	100	216	199,37	.	223,—	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Akcje — Actions: Banki — Banques														
Bank Handl. w Warsz.	250	540	995,80	1 715	.	1 570	1 600*	1 662,50	.	1 587,50	.	.	.	1 432½
Bank Dyskontowy	250	540	.	2 350	.	2 360	2 325	2 362,50	2 150	.	2 450	.	2 325	.
Bank Kupiecki Łódzki	250	540	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	700
Bank Zachodni	—	540	—	1 600	.	1 275	.	1360	1 375	.	1 435	1 300	.	1 300
Bank Kredytowy	—	1 000	—	2 500	2625	.	2 700	2700	2 700	2 700	2 550	2 750	2 662½	2 750
Przemysł metalurgiczny Métallurgie														
Starachowice	—	500	.	10 000	9 188	10 525	12 475	12612½	11 775	10 500	7 162,50	6 537,50	6 475	5 325
Lilpop, Rau, Loewenstein	100	216	.	16 800	23 150	29 625	33 550	.	3 345	3 300	3 125	2 725	2 650	2 450
K. Rudzki i S-ka	100	216	.	13 750	16 300	21 175	22 400	23 700	23 500	23 387½	22 975	20 000	20 225	18 475
Zakłady Ostrowieckie	250	540	.	.	5 800	8 325	10 275	9 512½	8 850	8950	8 275	7 525	.	6 900
Ł. J. Borkowski	100	216	.	2 725	2 825	3 755	3412½	3 325	3 162½	3187½	2 680	2 762,50	2 650	2 250
Przemysł mineralny Industrie minérale														
„Firley“	100	216	.	2 575	2 300	2 637½	2 700	2 750	3 150	4 050	3 487,50	2 787,50	2 875	2 225
Przemysł włókienniczy Industrie textile														
Zawiercie	250	540	.	.	27 500	.	29 350	34 000	.	.	.	28 000	.	.
Żyrardów	250	540	.	.	23 350	26 600	30 500	40 250	40 750	40 275	38 500	34 625	34 500	30 650
Handel i transport Commerce et transport														
Bracia Jabłkowscy	—	500	—	2 325	2 050	2 812½	2 600	2 400	2262½	2 300	2 285	2 162,50	2 225	.
Warsz. Tow. Handlu i Żeglugi	—	250	—	1 725	1 425	2 675	2 350	2 450	2 350	2 350	2 387,50	2 350	2 175	1 850

*) R — w rublach, en roubles. M — w markach, przerachowane według równi — en marks, d'après la parité.
Źródło: Cedule nieurzędowe od r. 1921 urzędowej Giełdy Warszawskiej, prasa codzienna.
Source: Bulletins non-officiels de la Bourse de Varsovie, presse cotidienne.
Uwaga. W razie braku notowań danego dnia brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczono

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość nominalna [1]) K.	M.	5/I	3/II	3/III	10/III	17/III	24/III	31/III	7/IV	14/IV	21/IV	28/IV
Papiery lokacyjne. Obligations.													
4% Poż. m. Krakowa z r. 1909	W % % wartości nominalnej.		84ż	82	85ż	85ż	86	87ż	87ż	87ż	87ż	88ż	87ż
4½% Oblig. kom. Banku Krajowego			92ż	89ż	92ż	92ż	94ż	94ż	94ż	94ż	94ż	94ż	94ż
4% Oblig. kolej. Banku Krajowego			84,50ż	82ż	86ż	86ż	86ż	86ż	86ż	86ż	86ż	88ż	86ż
4½% Listy zastawne Banku Krajowego			102ż	102ż	104ż	104ż	105ż	105ż	105ż	105ż	105ż	105ż	104½
4% Listy zastawne Banku Krajowego			96*	98ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż
4½% Listy zastawne Banku Hipot.			98,25ż	98ż	99ż	99ż	100ż	100ż	100ż	101ż	101ż	101ż	101½ż
4% Listy zastawne Banku Hipot. 60-let			92ż	91ż	92	95ż	97ż	97ż	97ż	97ż	97ż	97ż	97ż
4½% Listy zast. Banku Małopolskiego			96,50ż	96ż	96ż	96ż	98ż	98,50ż	98,50ż	98,50ż	100ż	100ż	100ż
4½% Listy zastawne Tow. kredyt. ziemsk.			103*	104ż	105ż	105ż	106ż	106ż	106ż	106ż	106ż	106ż	106ż
4% Listy zastawne Tow. kredyt. ziemsk.			95,75*	96ż	99ż	100ż	101ż	101ż	101ż	98ż	99ż	99ż	99ż
Akcje—Actions:													
Banki—Banques													
Polski Bank Przemysłowy	400	280	700ż	675	650ż	650ż	600ż	600ż	500	500	552½	580ż	550
Bank Hipoteczny	400	280	725ż	720	740ż	710	740ż	740ż	740ż	740ż	740ż	740ż	740ż
Bank Małopolski	400	280	725ż	775	800ż	800ż	800ż	800ż	800ż	800ż	800ż	800ż	800ż
Bank Związku Spółek Zarobkowych	.	1 000	.	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż	4 600ż
Przemysł górniczy Industrie des mines													
Gal. akc. Zakłady Górn. Siersza	200	140	6 500	6 000ż	5 825	5 950	6 100	6 000ż	5 825	5 800	5 800ż	5 600ż	5 600ż
„Tepege"	1 000	700	9 250	9 200ż	8 250	8 450	8 600ż	8 300ż	8 300ż	7 000ż	7 300	7 500	7 500ż
Polska nafta	.	500	4 050	3 200ż	3 200	3 200	2 225	3 100ż	3 100	3 050	3 200ż	2 850	1 750
Przemysł metalurgiczny Métallurgie													
Zieleniewski	200	140	7 000	8 200ż	7 675	7 700	7 300ż	7 200ż	7 200ż	7 200ż	7 200ż	7 200ż	6 625
Przemysł mineralny Industrie minérale													
„Górka" fabryka cementu	200	140	7 325	6 900ż	7 750	8 450	8 600ż	7 500	7 200ż	7 000ż	7 200ż	7 200ż	7 200ż
Przemysł przetworów roślinnych Fabrication des produits de graisse													
Fabr. przetworów tłuszcz. w Trzebini	500	350	.	3 550	2 500	3 100	2 550	2 900ż	2 900ż	2 800ż	2 675	2 800ż	2 800ż
Handel i transport Commerce et transport													
Polskie Tow. handlowe.	200	140	1 075	1 238	1 200	1 118	1 035	1 025	1 058	927½	1 025	912½	900ż
Handlowa Spółka akc. „Impex"	200	140	580	668	670	660	625	650ż	615	590	.	.	.

[1]) K-w koronach, M-w markach, przerachowanych według kursu urzędowego, — K-en couronnes, M-en marks, d'après le cours officiel.
Źródło: Cedu ły giełdy Krakowskiej. — Source: Bulletins de la Bourse de Cr covie.
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż - kurs żądany.
Data otwarcia giełdy 21 marca 1919 r.

Papiery wartościowe. Giełda Lwowska. — Papiers de valeur. Bourse de Léopol.

Rok 1921. Notowania w markach polskich. — Marché en marks polonais. Année 1921.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość nominalna [1]) K.	M.	5/I	3/II	3/III	10/III	17/III	24/III	31/III
Listy zastawne Lettres de gage									
4½% Banku hip. gal.	W % wartości nominalnej		99,—ż	100,—ż	101,—ż	101,—ż	101,—ż	101,—ż	101,—ż
4% Banku hip. gal.			91,—ż	92,—ż	93,—ż	93,—ż	93,—ż	92	93,—ż
4½% Banku kraj. gal.			99,—ż	100,—ż	103,50,—ż	103,50	103,50,—ż	103,50,—ż	103,50,—ż
4% Banku kraj. gal.			95,—ż	96,—ż	98,—ż	98,—ż	98,50,—ż	98,50,—ż	98,50,—ż
4½% Towarz. kred. gal. ziem.			101,50,—ż*	102,50,—ż	1095,50,—ż	105,50,—ż	105,50,—ż	107,—ż	107,—ż
4% Towarz. kredyt. gal. ziem.			95,—ż*	96,—ż	8,50,—ż	98,50,—ż	99,—ż	100,—ż	100,—ż
Akcje — Actions:									
Banki — Banques									
Bank Przemysłowy	400	280	625	620,—ż	.	.	625*	580,—ż*	.
Bank hip. galic.	400	280	660	660	.	.	.	.	.
Przemysł górniczy Industrie des mines									
Polska nafta	700	490	4 575	4 300	3 125*	.	.	3 000	.
Przemysł budowlany Industrie de construction									
„Pezet"	714	102	1 963	2 000	1 250ż	1 175	1 137½	1 100	.
Przemysł drzewny Industrie du bois									
„Oikos" Zakłady przem. drzewn.	1 428	204	5 188	5 200	.	3 900*	3 800	.	
Przemysł elektrotechniczny Industrie électrotechnique									
Zakłady elektr. „Siersza"	200	140	.	9 500	.	.	2 100*	.	1 775
Przemysł cukrowniczy Exploitation du sucre									
„Chodorów"	200	140	4 038	—	3 125	3 125	2 937½	2 700	2 550

[1]) K.-w koronach. — K.-en couronnes, M.-w markach, przerachowane według kursu urzędowego, — M.-en marks d'après le cours officiel.
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż — kurs żądany.
Remarque: Au cas du manque, le nombre du jour suivant. Ces notes sont marquées par des étoiles.
Źródło: Ceduły giełdy lwowskiej. — Source: Bulletins de la bourse de Léopol.

Papiery wartościowe. Giełda Poznańska.

Notowania urzędowe. Kurs na 100 mk. W markach polskich.

Papiers de valeur. Bourse de Poznań.

Marché officiel. Pour cent mark. En marks polonais.

Rok 1921. Année 1921.

Kurs za 100 marek — Cours pour 100 mk.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość nominal. w mar.	5/I	3/II	3/III	10/III	17/III	24/III	31/III	7/IV	14/IV	21/IV	28/IV
Papiery procentowe. Papiers de valeur.												
3½% Pozn. listy zast. bez lit.	100	157*	.	280	285	245*	175	200*	176	.	.	.
3½% „ „ „ litera C												
4% „ „ „ lit D i E	100	198*	285	325	300	275	200	200	205	215	.	.
4% „ „ „ nowe.												
4% nowe ze stempl. polsk.		.	125	160	.	150	150ż	150*	.	.	.	150
Akcje — Actions												
Banki — Banque												
Bank Związku VIII-em. .	1 000	390	385	380	380	380	330	310	325	350	320	.
Bank Handlowy . . .	1 000	500	575	600	620	625	620	625	630	625	630	630
Kwilecki, Potocki i S-ka	1 000	430	425	365	360*	365	330	395	385	510	500	520
Pozn. Bank Ziemian [1] .	1 000	297½	445	.	340	305	450	502½	605	707½	710	715
Bank Przemysłowców [1] .	1 000	.	.	300	300	300	300	300	300	302½	300	300
Bank Poznański [1] . . .	1 000	250	235	.	.	—	—	—	215	215	220	210
Przemysł metalowy i maszynowy Industrie métallurgique												
Cegielski I—VI em. . .	1 000	520	585	510	520	430	280	290	280	290	267½	275
Brzeski Auto [1]	1 000	215	.	450	.	425*	.	.	400	500	490	.
Wagon Ostrowo [1] . . .	1 000	270	280	300	292½	275	282½	290	285	210	225	212½
Przemysł budowlany Industrie de construction												
Tri [1]	1 000	180	220	200	200	200	207½	210	227½	240	225	.
Przemysł przetworów zwierzęcych i skórzany Industrie des matières animales et de peau												
Centrala skór	1 000	715	690	730	730	750*	750	750	750	.	.	.
Przemysł spożywczy Industrie alimentaire												
Patria	1 000	890	550	550	450	460	480	475	480	475	490	475
Orient [1]	1 000	270	357½	350	330	325*	340	315	315	347½	495	331½
Przemysł chemiczny Industrie chimique												
Hurtownia Drogeryjna [1]	1 000	350	400*	.	.	200*	195	187½	215	292½	270	277½
Dr. Roman May . . .	1 000	650	610	510	510	500	480	470	500	520	520	535
Wytwórnia chemiczna [1]	1 000	620	812½	300	285	280	275	275	290	350	335	320
Lubań	1 000	.	540	500	500	500	500	480*	.	.	530	.
Handel i transport Commerce et transport												
R. Barcikowski . . .	1 000	290	360	385	350	345	330	300*	300	340	330	325
Bławat Polski . . .	1 000	.	.	.	375	390	370*	370*	.	.	290	315
Dom konfekcyjny [1] .	1 000	312½	355	.	.	320*	320*	325*	.	335	357½	340
C. Hartwig [1]	1 000	720	1 025	937½	.	810	.	.	330	330	.	390
Hurtownia Związkowa [1]	1 000	290*	352½	325	300*	270*	285	267½	.	.	297½	.
Pozn. Spółka Drzewna	1 000	700	1137½	1400*	1 500	1400*	1 350	1 350	1 350	.	.	1325*
Wisła (drzewo) [1] . .	1 000	.	760	895	860	857½	.	870	910	.	950	.

[1]) Notowania nieurzędowe. — Marché non-officiel.

Źródło: Cedu ły Giełdy Poznańskiej. — Source: Bulletin de la Bourse de Poznań.

Bilanse banków akcyjnych kredytu krótkoterminowego w b. Królestwie Kongresowem.
Bilans des banques d'actionnaires du Crédit à courte échéance dans l'ancien Royaume de Pologne.

Nr. porządk. Nr. d'ordre	AKTYWA*) ACTIF*)	31/XII 1920 r.	30/XI 1920 r.[1])	31/X 1920 r.[1])	30/IX 1920 r.[2])	31/VIII 1920 r.[2])	POROWNANIE — COMPARAISON 31 XII z-avec 30/XI	30/XI z-avec 31/X	31/X z-avec 30/XI	30/XI z-avec 31/VIII
		W tysiącach marek — En milliers marks								
1	Kasa: gotówka	798 569	531 182	567 631	628 377	506 991	+ 267 387	— 36 449	— 60 746	+ 121 386
2	Sumy do dyspozycji banku	1 062 713	1 559 173	1 422 285	1 117 028	805 827	— 496 460	+ 136 888	+ 305 257	+ 311 201
3	Dewizy, banknoty, monety zagr.	188 342	216 101	234 027	215 013	209 893	— 27 759	— 17 926	+ 19 014	+ 5 120
4	Dyskonto weksli	1 278 538	968 224	744 871	717 137	695 881	+ 310 314	+ 223 353	+ 27 734	+ 21 256
5	Pożyczki pod zastaw papierów wart., weksli, w rach. bieżąc.	1 137 362	802 105	659 229	511 271	481 080	+ 335 257	+ 142 876	+ 147 958	+ 30 191
6	Korespondenci	4 714 485	3 595 374	2 671 540	2 455 300	2 531 680	+ 1 119 111	+ 923 834	+ 216 240	— 76 380
7	Papiery wartościowe wł., kapitału rezerwowego i wylosowane papiery wartościowe i kupony	687 037	555 734	514 571	477 816	430 376	+ 131 303	+ 41 163	+ 36 755	+ 47 440
8	Weksle i frachty do inkasa	583 391	468 450	439 206	448 786	405 940	+ 114 941	+ 29 244	— 9 580	+ 42 846
9	Różne	1 677 854	1 465 624	1 246 128	1 199 755	1 089 584	+ 212 230	+ 219 496	+ 46 373	+ 110 171
	RAZEM	**12 128 291**	**10 161 967**	**8 499 488**	**7 770 483**	**7 157 252**	**+ 1 966 324**	**+ 1 662 479**	**+ 729 005**	**+ 613 231**
	PASYWA—PASSIF*)									
1	Kapitał zakładowy	814 044	709 921	494 463	447 064	412 478	+ 104 123	+ 215 458	+ 47 399	+ 34 586
2	Kapitały rezerwowe	360 511	188 411	143 313	102 312	102 284	+ 172 100	+ 45 098	+ 41 001	+ 28
3	R-ki bieżące, przekaz., wkłady	2 714 892	2 351 892	2 144 165	1 744 401	1 442 473	+ 363 000	+ 207 727	+ 399 764	+ 301 928
4	Redyskonto, zastaw weksli, papierów wartościowych	366 806	258 249	194 929	280 072	3 385 796	+ 108 557	+ 63 320	— 85 143	— 105 724
5	Korespondenci	5 627 410	5 128 440	3 815 836	3 523 716	2 316 015	+ 498 970	+ 1 312 604	+ 292 120	+ 207 701
6	Różne	2 244 628	1 525 054	1 706 782	1 672 918	1 498 206	+ 719 574	— 181 728	+ 33 864	+ 174 712
	RAZEM	**12 128 291**	**10 161 967**	**8 499 488**	**7 770 483**	**7 157 252**	**+ 1 966 324**	**+ 1 662 479**	**+ 729 005**	**+ 613 231**

Źródło: Bilanse poszczególnych banków. — Source: Bilans des banques.

*) Uwzględniono następujące banki: Bank Dyskontowy, Bank Handlowy, Bank dla Handlu i Przemysłu, Bank Kredytowy, Bank Kredytu Hipotecznego, Bank Międzynarodowy, Bank Polsko-Angielski, Bank Przemysłowy, Bank Towarzystw Spółdzielczych, Bank Wschodni, Bank Zachodni, Bank Ziemiański, Bank Zjednoczonych Ziem Polskich, Bank Handlowy w Łodzi, Bank Kupiecki Łódzki, Bank Spółek Niemieckich w Łodzi, Bank Ziemi Polskiej w Lublinie, Polskie Oddziały Handlowego Piotrogrodzko-Ryskiego Banku oraz, począwszy od bilansu na 31/X, Bank Stołeczny, który powstał w maju 1920 r., lecz pierwszy bilans został ułożony dopiero na ten dzień. Nie uwzględniono z powodu braku bilansów — Banku Wilhelma Landaua.

*) Le relevé ci-présent comprend 19 banques, dont 14 à Varsovie et 5 en province. Du nombre des banques envisagées dans le relevé précédent on a omis la Banque „Wilhelm Landau" qui n'a pas préparé son bilan à temps.

[1]) Dla Banku Handlowego w Łodzi wzięto bilans z czerwca, dla Banku Spółek Niemieckich w Łodzi — z września. — Pour la Banque de Commerce à Łódź on a pris le bilan du mois de juin, pour la Banque de Coopératives Allemandes à Łódź — le bilan de septembre.

[2]) Dla Banku Handlowego w Łodzi wzięto bilans z czerwca. — Pour la Banque de Commerce à Łódź on a pris le bilan du mois de juin.

Spółki akcyjne w b. dzielnicy rosyjskiej i austrjackiej.
Sociétés d'actionnaires dans l'ancienne Pologne russe et autrichienne.

№ porządkowy — № d'ordre	GRUPY GROUPES	Nowoutworzone spółki akcyjne Nouvelles societés d'actionnaires						Powiększenie kapitału Augmentation du capital			
		OGÓŁEM w r. 1919 TOTAL en année 1919		OGÓŁEM w r. 1920 TOTAL en année 1920		W I kwartale 1921 r.[1] En I trimestre 1921[1]		drogą emisji par émission		drogę przewalutowania par rétaxat.	
								W I kwartale 1921 r. en I trimestre 1921			
		Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagnies	Kapitał w 1000 mk. Capital en 1000 mk.	Liczba spółek Nomb. d. comp.	Kapitał powiększony o Capital augmenté par	Liczba spółek Nomb. d. comp.	Kapitał powiększony o Capital augmenté par
		Kapitał w 1000 mk. — Capital en 1000 mk.									
	OGÓŁEM — TOTAL	70	396 345	149	1 797 360	59	1 781 410	75	1 505 911	22	316 389
1	Rolnictwo . . . . . Agriculture	1	1 000	3	18 500	1	5 000	—	—	—	—
2	Górnictwo . . . . . Exploitation des mines . .	5	49 625	6	171 800	6	224 250	6	184 600	—	—
3	Hutnictwo . . . . . Métallurgie	—	—	1	15 000	1	50 000	1	3 850	1	8 983
4	Przemysł włóknisty . . . Industrie textile	1	2 000	12	184 400	3	75 000	1	9 000	6	20 172
5	Przem. odzieżowy i konfekc Habits et confections . . .	—	—	2	42 000	2	40 000	1	48 000	1	4 704
6	Przemysł papierniczy . . . Industrie du papier . . .	1	1 500	—	—	2	105 000	—	—	—	—
7	Przemysł graficzny . . . . Industrie graphique . . .	3	1 700	3	35 250	—	—	1	980	—	—
8	Przemysł budowlany . . . Industrie de construction .	3	10 000	5	96 750	—	—	1	5 000	—	—
9	Przemysł drzewny . . . . Industrie du bois	2	26 400	1	12 000	5	85 000	—	—	—	—
10	Przemysł metal., maszyn. i t. p. Industrie d. métaux, mach. etc.	9	52 940	22	152 500	6	122 500	11	294 900	4	138 752
11	Przemysł mineralny . . . Industrie des minéraux . .	2	7 000	6	47 000	1	7 500	7	81 960	3	43 304
12	Przemysł przetworów zwierzęcych i skórzany . Industrie des matières anim. et des peaux	—	—	—	—	1	5 000	1	999	1	2 098
13	Przemysł spożywczy . . . Industrie alimentaire . . .	5	13 700	11	48 000	4	72 160	6	145 250	4	79 506
14	Przemysł chemiczny . . . Industrie chimique	2	5 000	9	182 160	4	235 000	7	152 040	2	18 870
15	Inne rodzaje przemysłu . . Autres branches d'industrie	3	5 080	9	47 000	2	60 000	12	163 432	—	—
16	Handel i transport ogółem . Commerce et transport total	33	220 400	57	729 000	21	695 000	19	358 900	—	—
	W tej liczbie: — Y compris:										
	a) Banki Banques	8	69 400	13	223 300	8	580 000	4	103 200	—	—
	b) Tow asekuracyjne S-tés d'assurance . . .	6	35 000	5	42 500	—	—	—	—	—	—
	c) Tow. Transportowe S-tés de transport . . .	3	15 000	9	100 500	1	10 000	2	40 000	—	—
17	Komunikacje . . . . . Communications	—	—	2	16 000	—	—	1*)	57 000	—	—

*) Powiększenie dwukrotne w ciągu kwartału.

[1]) Z 59 spółek założono: w styczniu 20 z kapitałem 816 250, w lutym 21 z kap. 485 000, w marcu 18 z kap. 480 160.

[1]) Du nombre de 59 sociétés on a fondé: au mois de janvier 20 — capital de 816 250, au mois de fevrier 21 — capital de 485 000, au mois de mars 18 — capital de 480 160.

Spółdzielcze Stowarzyszenia spożywcze według czasu założenia i województw.
Sociétés Coopératives de Consommation selon les dates de fondation.

TERYTORJUM TERRITOIRES	ROK — 1919 — ANNEE													ROK — 1920 — ANNÉE											
	Ogółem Total	Styczeń Janvier	Luty Fevrier	Marzec Mars	Kwiecień Avril	Maj Mai	Czerwiec Juin	Lipiec Juillet	Sierpień Août	Wrzesień Septembre	Październik Octobre	Listopad Novembre	Grudzień Décembre	Ogółem Total	Styczeń Janvier	Luty Fevrier	Marzec Mars	Kwiecień Avril	Maj Mai	Czerwiec Juin	Lipiec Juillet	Sierpień Août	Wrzesień Septembre	Październik Octobre	Listopad Novembre	Grudzień Décembre
RAZEM — TOTAL	994[1])	17[1])	93	68	45	104	93	112	92	80	125	94	71	1185	113	249	383	335	29	18	22	9	2	9	2	14
m. Warszawa / v. de Varsovie	60[1])	2[1])	1	1	4	8	6	11	4	10	4	3	6	97	3	7	12	20	15	7	14	4	1	4	1	9
Woj. warszawskie / Dép. de Varsovie	215	4	2	7	9	26	21	33	21	23	23	21	28	240	31	52	88	57	7	1	3	1	—	—	—	—
Woj. łódzkie / Dép. de Łódź	90	—	2	1	4	12	7	9	6	6	16	18	9	125	14	27	32	45	—	3	—	1	1	—	—	2
Woj. kieleckie / Dép. de Kielce	429	9	75	44	20	38	48	36	40	19	58	24	18	347	35	68	116	114	3	2	3	3	—	2	—	1
Woj. lubelskie / Dép. de Lublin	176	5	12	15	8	16	11	22	19	17	21	23	7	317	21	75	122	82	4	5	2	—	—	3	1	2
Woj. białostockie / Dép. de Białystok	24	—	1	—	—	4	—	1	2	5	3	5	3	59	9	20	13	17	—	—	—	—	—	—	—	—
Oprócz tego założono następujące Związki Stowarzyszeń Spożywców																										
RAZEM — TOTAL	7	—	—	—	—	—	—	1	2	2	1	—	1	12	2	—	2	—	4	—	2	—	—	—	—	2
m. Warszawa / v. de Varsovie	6	—	—	—	—	—	—	1	2	1	1	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Woj. łódzkie / Dép. de Łódź	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1
Woj. kieleckie / Dép. de Kielce	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—
Woj. lubelskie / Dép. de Lublin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1

[1]). W tem jedno założone w grudniu 1918 r.

Uwaga: Szczegółowe dane co do spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych, założonych w r. 1919, znajdują się w poprzednim zeszycie Miesięcznika.
Remarque: Les données détaillées, concernant les sociétés coopératives de consommation fondées en 1919, se trouvent dans le fascicule précédent de la „Revue Mensuelle".

Liczba spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych, powstałych w roku 1920, według powiatów.

Sociétés coopératives de consommation fondées en 1920 selon les arrondissements.

Województwa i powiaty Départements et arrondissements	Ogółem Total	W tem w miastach en villes	W tem we wsiach en villages
B. Kongresówka	**1185**	**350**	**835**
M. Warszawa	**97**	**97**	—
Woj. warszawskie	**241**	**63**	**176**
Pow. Błonie	7	3	4
„ Ciechanów	9	2	7
„ Gostynin	12	1	11
„ Grójec	19	2	17
„ Kutno	7	—	7
„ Lipno	8	2	4
„ Łowicz	8	1	7
„ Maków	15	6	9
„ Mińsk Mazow.	16	6	10
„ Mława	5	2	3
„ Nieszawa	9	1	8
„ Płock	4	2	2
„ Płońsk	2	1	1
„ Przasnysz	4	2	2
„ Pułtusk	13	6	7
„ Radzymin	28	2	26
„ Rawa	6	4	2
„ Rypin	3	3	—
„ Sierpc	6	1	5
„ Skierniewice	16	4	12
„ Sochaczew	5	2	3
„ Warszawa	31	5	26
„ Włocławek	8	5	3
Woj. łódzkie	**125**	**32**	**93**
Pow. Brzeziny	10	5	5
„ Kalisz	19	2	17
„ Koło	3	2	1
„ Konin	4	2	2
„ Łask	2	—	2
„ Łódź	16	3	13
„ Łęczyca	8	3	5
„ Piotrków	11	3	8
„ Radomsko	18	4	14
„ Sieradz	11	6	5
„ Słupca	—	—	—
„ Turek	3	2	1
„ Wieluń	20	—	20
Woj. kieleckie	**347**	**67**	**280**
Pow. Będzin	33	12	21
„ Częstochowa	34	9	25
„ Iłża	21	6	15
Pow. Jędrzejów	3	3	—
„ Kielce	13	4	9
„ Kozienice	20	3	17
„ Końskie	23	4	19
„ Miechów	3	—	3
„ Olkusz	21	3	18
„ Opatów	47	5	42
„ Opoczno	15	4	11
„ Pińczów	24	3	21
„ Radom	45	4	41
„ Sandomierz	10	2	8
„ Stopnica	18	2	16
„ Włoszczowa	17	3	14
Woj. lubelskie	**317**	**66**	**251**
Pow. Biłgoraj	10	2	8
„ Biała	16	5	11
„ Chełm	16	—	16
„ Garwolin	18	6	12
„ Hrubieszów	15	3	12
„ Janów	2	1	1
„ Krasnystaw	33	8	25
„ Konstantynów	10	4	6
„ Lublin	18	7	11
„ Lubartów	29	6	23
„ Łuków	30	2	28
„ Puławy	30	3	27
„ Radzyń	22	4	18
„ Siedlce	12	2	10
„ Sokołów	13	6	7
„ Tomaszów	1	—	1
„ Węgrów	13	2	11
„ Włodawa	8	1	7
„ Zamość	21	4	17
Woj. białostockie	**59**	**26**	**34**
Pow Augustów	2	2	1
„ Białystok	5	5	—
„ Bielsk	2	1	1
„ Kolno	7	1	6
„ Łomża	14	6	8
„ Ostrów	6	1	5
„ Ostrołęka	3	3	—
„ Sejny	1	—	1
„ Suwałki	9	1	8
„ Sokółka	—	—	—
„ Szczuczyn	4	4	—
„ Wysokie-Maz.	6	2	4

Spółdzielcze Stowarzyszenia Spożywcze, powstałe w r. 1920, według wysokości udziałów i wpisowego.
S-tés fondées en 1920 selon le montant des droits d'actionnaires et d'enregistrement.

TERYTORJUM TERRITOIRES	OGÓŁEM TOTAL	Wysokość udziałów w markach Droits d'actionnaires en marks												Wysokość wpisowego Droits d'enregistrement								
		do 5, à 5	6—10	11—15	16—20	21—25	26—50	51—75	76—100	101—200	201—300	301—500	Powyżej 500 Plus de 500 mk	Niewiadoma Inconnus	Bez wpisowego Non exigés	Do 1 marki włącznie à 1 mk.	Powyżej 1 mk. do 2 mk. à 2 mk.	Powyżej 2 mk. do 3 mk. à 3 mk.	Powyżej 3 mk. do 5 mk. à 5 mk.	Powyżej 5 mk. do 10 mk. à 10 mk.	Powyżej 10 mk. do 20 mk. à 20 mk.	Powyżej 20 mk. do 50 mk. à 50 mk.	Wyżej 50 mk. à plus de 50 mk.
B Królestwo Kongresowe Anc. Royaume de Congrès	**1 185**	**2**	**28**	**21**	**68**	**225**	**311**	**175**	**269**	**61**	**14**	**3**	**8**	—	**14**	**39**	**225**	**195**	**421**	**242**	**29**	**18**	**2**
w tem y compris miasta villes	350	—	14	11	20	107	64	25	75	14	12	3	5	—	7	14	44	65	117	76	11	14	2
w tem y compris wsie villages	835	2	14	10	48	118	247	150	194	47	2	—	3	—	7	25	181	130	304	166	18	4	—
Miasto Warszawa Ville de Varsovie	**97**	—	**1**	**2**	**3**	**20**	**12**	—	**37**	**7**	**9**	**3**	**3**	—	—	**1**	**5**	**11**	**34**	**25**	**7**	**12**	**2**
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	**240**	**1**	**6**	**2**	**4**	**72**	**56**	—	**97**	**1**	**1**	—	—	—	**2**	**12**	**38**	**44**	**110**	**31**	**3**	—	—
w tem y compris miasta villes	63	—	3	2	2	35	7	—	14	—	—	—	—	—	2	6	8	14	25	8	—	—	—
w tem y compris wsie villages	177	1	3	—	2	37	49	—	83	1	1	—	—	—	—	6	30	30	85	23	3	—	—
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	**125**	—	**4**	—	**6**	**26**	**26**	**10**	**46**	**7**	—	—	—	—	**5**	**3**	**27**	**21**	**44**	**22**	**1**	**2**	—
w tem y compris miasta villes	32	—	3	—	4	8	6	2	8	1	—	—	—	—	2	1	4	7	10	7	—	1	—
w tem y compris wsie villages	93	—	1	—	2	18	20	8	38	6	—	—	—	—	3	2	23	14	34	15	1	1	—
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	**347**	—	**5**	**7**	**38**	**39**	**112**	**90**	**21**	**31**	**2**	—	**2**	—	**1**	**6**	**53**	**63**	**121**	**87**	**14**	**2**	—
w tem y compris miasta villes	67	—	3	4	6	11	20	11	6	5	1	—	—	—	—	1	6	16	24	18	2	—	—
w tem y compris wsie villages	280	—	2	3	32	28	92	79	15	26	1	—	2	—	1	5	47	47	97	69	12	2	—
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	**317**	**1**	**11**	**9**	**14**	**48**	**88**	**75**	**51**	**15**	**2**	—	**3**	—	**6**	**15**	**89**	**42**	**88**	**72**	**3**	**2**	—
w tem y compris miasta villes	66	—	3	2	4	18	16	12	6	1	2	—	2	—	3	3	15	10	16	17	1	1	—
w tem y compris wsie villages	251	1	8	7	10	30	72	63	45	14	—	—	1	—	3	12	74	32	72	55	2	1	—
Woj. białostockie Dép. de Białystok	**59**	—	**1**	**1**	**3**	**20**	**17**	—	**17**	—	—	—	—	—	—	**2**	**13**	**14**	**24**	**5**	**1**	—	—
w tem y compris miasta villes	25	—	1	1	1	15	3	—	4	—	—	—	—	—	—	2	6	7	8	1	1	—	—
w tem y compris wsie villages	34	—	—	—	2	5	14	—	13	—	—	—	—	—	—	—	7	7	16	4	—	—	—

Źródło: Akta M. S. Wewn. — Source: Archives du Ministère de l'Intérieur.

Powierzchnia zasiewów w 1920/21 r. w 5 województwach b. dzielnicy rosyjskiej i Małopolsce.
Surfaces des cultures en 1920/21 dans 5 départements d'ancienne Pologne russe et Galicie.

Zestawienie tymczasowe. — Relevé provisoire.

DZIELNICE I WOJEWÓDZTWA PROVINCE ET DÉPARTEMENTS	Pszenica (ozima i jara) Froment (d'hiver et de printemps)			Żyto (ozime i jare) Seigle (d'hiver et de printemps)			Jęczmień (ozimy i jary) Orge (d'hiver et de printemps)			Owies Avoine			Ziemniaki Pomme de terre		
	OGÓŁEM TOTAL	większa własność grande propriété	mniejsza własność petite propriété	OGÓŁEM TOTAL	większa własność grande propriété	mniejsza własność petite propriété	OGÓŁEM TOTAL	większa własność grande propriété	mniejsza własność petite propriété	OGÓŁEM TOTAL	większa własność grande propriété	mniejsza własność petite propriété	OGÓŁEM TOTAL	większa własność grande propriété	mniejsza własność petite propriété
	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
B. dzielnica rosyjska (5 wojew.). Ogółem Ancienne Pologne Russe. Total	**334 418**	**147 568**	**186 850**	**1 702 992**	**496 873**	**1 206 119**	**441 127**	**164 296**	**276 831**	**951 298**	**323 759**	**627 539**	**886 319**	**251 766**	**634 553**
5 woj. b. dzielnicy ros. w 1919/20 r. Ancienne Pol. Russe en 1919/20 r.	305 036	—	—	1 600 358	—	—	360 947	—	—	907 522	—	—	864 892	—	—
W 1920/21 r. więcej (+) lub mniej (—) En 1920/21 plus (+) ou moins (—)	**+ 9,6%**	—	—	**+ 6,4%**	—	—	**+22,2%**	—	—	**+ 4,8%**	—	—	**+ 2,5%**	—	—
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	75 888	34 412	41 476	465 241	179 997	285 244	105 079	49 823	55 256	255 775	117 222	138 553	241 670	89 534	152 136
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	58 727	26 237	32 490	387 177	115 566	271 611	66 503	25 277	41 226	154 938	54 062	100 876	199 438	63 108	136 330
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	76 428	34 148	42 280	356 573	86 032	270 541	121 506	38 380	83 126	198 407	60 059	138 348	186 914	39 526	147 388
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	97 210	41 681	55 529	317 603	78 872	238 731	111 501	36 789	74 712	232 275	69 622	162 653	169 740	44 163	125 577
Woj. białostockie Dép. de Białystok	26 165	11 090	15 075	176 398	36 406	139 992	36 538	14 027	22 511	109 903	22 794	87 109	88 557	15 435	73 122
Małopolska. Ogółem Galicie. Total	**388 317**	**73 038**	**315 279**	**585 852**	**85 714**	**500 138**	**339 150**	**68 591**	**270 559**	**625 738**	**123 597**	**502 141**	**481 737**	**67 063**	**414 674**
Małopolska w 1919/20 r. Galicie en 1919/20	355 471	—	—	486 320	—	—	276 144	—	—	563 410	—	—	396 855	—	—
W 1920/21 r. więcej (+) lub mniej (—) En 1920/21 plus (+) ou moins (—)	**+ 9,2%**	—	—	**+20,5%**	—	—	**+22,8%**	—	—	**+11,1%**	—	—	**+21,4%**	—	—
Woj. krakowskie Dép. de Cracovie	94 263	14 307	79 956	161 375	19 593	141 782	81 471	12 280	69 191	187 505	26 471	161 034	143 373	15 703	127 670
Woj. lwowskie Dép. de Léopol	153 263	28 649	124 614	234 706	38 201	196 505	107 931	20 101	87 830	225 851	45 383	180 468	161 655	22 499	139 156
Woj. stanisławowskie Dép. de Stanisławów	45 632	8 603	37 029	66 601	8 593	58 008	41 593	7 501	34 092	91 996	17 316	74 680	77 444	9 691	67 753
Woj. tarnopolskie Dép. de Tarnopol	95 159	21 479	73 680	123 170	19 327	103 843	108 155	28 709	79 446	120 386	34 427	85 959	99 265	19 170	80 095

Główny Urząd Statystyczny
Office Central de Statistique

Komunikat o stanie zasiewów na 1 maja 1921 r.
Rapport de l'etat des semences au 1-er mai 1921.

DZIELNICE I WOJEWÓDZTWA PROVINCES ET DEPARTEMENTS	Stan zasiewów w stopniach. [1]) Etat des semences en chifres. [1])						
	Pszenica ozima Froment d'hiver	Żyto ozime Seigle d'hiver	Jęczmień ozimy Orge d'hiver	Rzepak ozimy Colza d'hiver	Koniczyna Trefle	Łąki Prés	Pastwiska Pâturage
Rzeczpospolita Polska [2]) Republique Polonaise [2])	3,0	3,1	3,4	3,0	3,3	3,0	2,7
B. dzielnica rosyjska 5 woj. ogółem Ancienne Pologne russe 5 dép. total	3,1	3,2	3,5	2,9	3,4	3,0	2,8
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	3,0	3,0	3,7	2,8	3,0	2,6	2,5
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	3,5	3,4	3,5	2,8	3,4	3,0	2,8
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	3,2	3,1	3,5	2,6	3,5	2,8	2,4
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	2,9	3,5	3,3	3,2	3,6	3,1	2,8
Woj. białostockie Dép. de Białystok	2,8	3,0	3,3	3,0	3,7	3,6	3,6
Małopolska ogółem Galicie total	2,7	3,1	3,4	3,1	3,0	3,1	2,9
Woj. krakowskie Dép. de Cracovie	2,7	2,9	3,2	2,3	2,9	2,8	2,6
Woj. lwowskie Dép. de Leopol	2,5	3,1	3,1	3,3	3,1	3,1	2,9
Woj. stanisławowskie Dép. de Stanisławów	2,5	2,9	3,6	—	2,8	3,1	3,0
Woj. tarnopolskie Dép. de Tarnopol	3,1	3,4	3,9	3,7	3,2	3,2	3,0
Śląsk Cieszyński Silesie de Teschen	2,5	2,3	3,8	—	2,8	2,5	1,9
B. dzielnica pruska ogółem Ancienne Pologne prusse total	3,2	3,0	3,3	3,0	3,5	3,1	2,5
Woj. poznańskie Dép. de Posnanie	3,4	3,0	3,4	3,0	3,5	3,3	3,2
Woj. pomorskie Dép. de Pomorze	2,7	3,0	3,0	3,0	3,5	2,7	1,3

[1]) Znaczenie stopni klasyfikacyjnych: 5 — wyborowy; 4 — dobry; 3 — średni; 2 — mierny; — 1 zły; Signification de la valeur conventranelle des chifres de clasification: 5 — excellent; 4 — bon; — 3 moyen; 2 — mediore; 1 — mauvais.

[2]) Bez ziem, które weszły w skład Rzeczypospolitej Polskiej na mocy traktatu pokojowego w Rydze. Non compris les territoires incorporés suivant le traité de la paix avec la Russie signé a Riga.

Komunikat o stanie zasiewów na 1-szy czerwca 1921 r.
Rapport de l'etat des semences au 1-er juin 1921.

DZIELNICE I WOJEWÓDZTWA PROVINCES ET DÉPARTEMENTS	Stan zasiewów w stopniach.[1]) — L'etat des semences en grades.[1])																							
	Rzepak ozim. Colza d'hiver	Rzepak jary Colza d'été	Pszenica ozim. Froment d'hiver	Pszenica jara Froment d'été	Żyto ozim. Seigle d'hiver	Żyto jare Seigle d'été	Jęczmień ozim. Orge d'hiver	Jęczmień jary Orge d'été	Owies Avoine	Proso Millet	Gryka Sarrasin	Groch Pois	Łubin Lubin	Wyka Vesce	Koniczyna Trèfle	Seradela Seradelle	Len Lin	Konopie Schanore	Ziemniaki Pommes de terre	Buraki cukrowe Betteraves à sucre	Buraki past. Betteraves fourrag.	Łąki gorsze[3]) Près mauvais[3])	Łąki średnie[3]) Près moyens[3])	Łąki meljor.[3]) Près améliorés[3])	Pastwiska Pâturage
Rzeczpospolita Polska[2]) République Polonaise[2])	3,1	3,3	3,6	3,3	3,2	3,1	3,1	3,6	3,7	3,2	3,1	3,3	3,4	3,5	3,1	3,1	3,4	3,3	3,5	3,2	3,5	2,7	3,0	3,7	3,0
B. dzielnica rosyjska 5 woj. ogółem Ancienne Pologne russe 5 dép. total	2,9	2,9	3,4	3,5	3,4	3,3	3,2	3,6	3,6	3,2	3,1	3,2	3,4	3,3	3,2	3,3	3,4	3,3	3,5	3,2	3,3	2,6	3,1	3,7	3,0
Woj. warszawskie — dép. de Varsovie	2,5	3,0	3,3	3,1	3,3	3,0	3,3	3,6	3,5	2,6	2,8	3,4	3,4	3,3	2,8	3,1	3,1	2,8	3,5	3,2	3,2	2,6	3,0	3,5	2,7
Woj. łódzkie — dép. de Łódź	2,7	2,7	3,8	3,4	3,3	3,5	3,4	3,5	3,4	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3	3,2	3,1	3,2	3,1	3,4	3,0	3,3	2,6	3,0	3,6	2,7
Woj. kieleckie — dép. de Kielce	3,1	—	3,3	—	3,2	3,0	3,0	3,5	3,7	3,4	3,0	3,2	3,4	3,3	3,0	3,5	3,7	3,8	3,3	3,4	3,2	2,2	3,0	3,9	2,8
Woj. lubelskie — dép. de Lublin	2,4	3,0	3,3	3,5	3,7	3,5	3,1	3,7	3,7	3,2	3,3	3,4	3,6	3,6	3,2	3,1	3,6	3,6	3,5	3,2	3,4	2,6	3,2	3,8	3,2
Woj. białostockie — dép. de Białystok	3,7	2,9	3,5	3,3	3,7	3,4	—	3,8	3,5	3,3	3,3	2,9	3,2	3,2	3,8	3,5	3,6	3,3	3,7	—	3,4	3,0	3,4	3,6	3,5
Małopolska ogółem — Galicie total	3,1	3,7	2,9	3,4	3,1	3,2	3,1	3,8	3,8	3,2	3,2	3,4	3,6	3,4	2,9	3,1	3,6	3,6	3,7	3,5	3,4	3,0	3,3	3,9	3,0
Woj. krakowskie — dép. de Cracovie	2,8	—	3,0	2,9	3,0	3,1	2,9	3,6	3,5	2,9	3,0	3,0	3,3	3,2	2,7	30,	3,1	3,0	3,5	3,4	3,1	2,8	2,9	3,3	2,6
Woj. lwowskie — dép. de Lwów	2,9	3,5	2,8	3,5	3,2	3,4	2,8	3,7	3,6	3,4	3,2	3,3	3,7	3,5	2,7	2,8	3,6	3,6	3,5	3,3	3,3	2,8	3,1	4,0	2,8
Woj. stanisławowskie—dép. de Stanisławów	3,0	—	2,7	3,6	2,9	3,4	3,1	3,6	3,8	3,1	3,2	3,6	3,3	3,7	3,1	3,0	3,6	3,5	3,8	3,6	3,7	3,1	3,5	4,1	2,9
Woj. tarnopolskie — dép. de Tarnopol	3,5	4,0	2,9	3,7	3,3	3,0	3,6	4,1	4,1	3,4	3,3	3,6	4,0	3,9	3,1	3,7	4,1	4,1	4,0	3,7	3,4	3,2	3,5	4,3	3,5
Śląsk Cieszyński — Silésie de Cieszyn	—	—	3,7	3,0	3,2	—	3,0	3,5	3,7	—	—	3,0	—	4,0	3,2	—	—	—	3,4	3,0	3,7	2,5	2,5	3,4	3,3
B. dzielnica pruska ogółem Ancienne Pologne prusienne total	3,2	3,2	4,2	3,1	3,0	2,9	3,2	3,4	3,5	3,3	3,2	3,6	3,2	3,3	3,2	3,0	3,3	3,0	3,4	3,2	3,4		2,8[4])		2,5
Woj. poznańskie — dép. de Poznań	3,0	3,2	4,4	3,1	3,0	3,0	3,1	3,3	3,6	3,5	3,2	3,6	3,2	3,3	3,4	3,2	3,3	3,3	3,4	3,6	3,3		2,8		2,6
Woj. pomorskie — dép. de Poméranie	3,3	3,2	3,7	3,0	3,0	2,7	3,6	3,6	3,3	3,0	—	3,6	3,1	3,4	3,1	2,9	3,4	2,7	—	2,9	3,5		2,7		2,4
Woj. poleskie — dép. de Polesie																									
Pow. pruźański — arrond. de Prużany	—	3,0	2,4	3,0	3,3	2,8	3,0	3,0	2,9	2,3	2,7	2,8	2,7	—	2,3	3,0	2·9	3,0	3,0	2,0	2,5	1,8	2,3		3,0
Pow. drohiczyński — arrond. de Drohiczyn	—	—	3,8	3,4	3,4	3,0	3,0	3,6	3,0	3,8	3,2	3,8	3,3	3,5	—	3,5	3,4	3,5	4,0	3,0	—	2,0	2,3		3,6

[1]) Znaczenie stopni klasyfikacyjnych: 5 — stan wyborowy; 4 — stan dobry; 3 — średni; 2 — mierny; 1 — zły — Signification des grades: 5 — excellent etat; 4 — bon etat; — 3 moyen; 2 — médiocre; — 1 mauvais.

[2]) Bez zmian, które weszły w skład Rzeczpospolitej Polskiej na mocy traktatu pokojowego w Rydze. — Sans les terres qui appartiennent à la République polonaise en suite du traité de Riga.

[3]) Bez ziem byłej dzielnicy pruskiej. — Sans les terres du territoire d'ancienne pologne prussienne.

[4]) Stopnie wskazują stan łąk ogólnie bez podziału łąk według ich jakości. — Les grades montrent l'état des près en total, sans la division selon leur qualité.

Przeciętne ceny ziemiopłodów w handlu wolnym u producentów w końcu kwietnia 1921 r. w województwach b. dz. rosyjskiej i Małopolski*).
Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs a la fin du mois d'avril 1921 an. dans les départements de l'ancien territoire de la Pologne russe et de la Galicie *).

W markach polskich za 100 *kg*. — En marks polonais pour 100 *kg*.

NAZWY WOJEWÓDZTW I POWIATÓW NOMS DES DÉPARTEMENTS ET D'ARRONDISSEMENTS	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois
Wojew. warszawskie **Dép. de Varsovie**	**8 520**	**6 360**	**5 160**	**4 430**	**620**	**8 050**
pow. Błonie	10 190	7 700	6 740	4 890	710	7 500
„ Ciechanów	6 930	4 750	4 420	4 330	490	6 260
„ Gostynin	9 890	7 170	5 760	5 200	1 270	10 120
„ Grójec	8 750	7 000	6 000	4 170	590	10 000
„ Kutno	7 060	5 990	4 230	2 620	600	8 230
„ Lipno	—	—	—	—	—	—
„ Łowicz	—	—	—	—	—	—
„ Maków	7 930	6 210	5 940	4 500	600	—
„ Mińsk Mazowiecki	—	—	—	—	—	—
„ Mława	7 350	5 300	4 050	4 720	510	6 280
„ Nieszawa	—	—	—	—	—	—
„ Płock	7 120	5 510	4 380	3 850	400	5 800
„ Płońsk	7 100	5 420	4 290	4 090	440	5 710
„ Przasnysz	—	—	—	—	—	—
„ Pułtusk	8 620	6 220	4 970	4 890	640	8 180
„ Radzymin	—	—	—	—	—	—
„ Rawa	12 000	8 000	7 000	4 500	600	16 000
„ Rypin	6 300	5 000	3 920	4 100	550	5 100
„ Sierpc	8 740	5 720	4 650	4 810	450	5 170
„ Skierniewice	11 000	8 000	5 500	4 250	675	12 000
„ Sochaczew	—	—	—	—	—	—
„ Warszawa	10 000	8 000	5 830	5 170	810	—
„ Włocławek	7 330	5 830	4 830	4 830	630	6 330
Wojew. łódzkie **Dép. de Łódź**	**7 980**	**6 160**	**4 930**	**4 390**	**660**	**6 400**
pow. Brzeziny	9 330	7 370	6 040	5 570	770	6 930
„ Kalisz	8 920	5 450	3 960	3 960	640	—
„ Koło	7 180	5 550	4 530	4 150	610	6 200
„ Konin	6 220	4 790	4 290	4 600	570	6 940
„ Łask	7 450	5 660	4 720	4 470	770	4 770
„ Łódź	8 250	6 750	5 930	5 250	750	9 000
„ Łęczyca	—	—	—	—	—	—
„ Piotrków	8 270	6 620	4 700	4 230	830	7 000
„ Radomsko	7 930	6 030	5 250	4 480	650	6 000
„ Sieradz	8 410	6 520	5 860	4 170	620	4 910
„ Słupca	6 360	5 120	4 210	4 380	510	4 130
„ Turek	9 460	8 120	5 100	4 400	610	8 070
„ Wieluń	8 000	6 000	4 500	3 000	550	—
Wojew. kieleckie **Dép. de Kielce**	**7 720**	**6 250**	**4 680**	**3 900**	**640**	**6 480**
pow. Będzin	—	—	—	—	—	—
„ Częstochowa	7 300	5 800	4 600	3 600	650	7 700
„ Iłża	—	—	—	—	—	—
„ Jędrzejów	7 720	5 910	4 790	4 220	600	7 530

*) Dane o cenach ziemiopłodów w wolnym handlu są zbierane za pośrednictwem korespondentów rolnych.

*) Donnés des prix des produits du sol dans le commerce libre sont rassemblés par les correspondants d'agricultures.

Przeciętne ceny ziemiopłodów w handlu wolnym u producentów w końcu kwietnia 1921 r. w województwach b. dz. rosyjskiej i Małopolski (c. d.).
Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs a la fin du mois d'avril 1921 an. dans les départements de l'ancien territoire de la Pologne russe et de la Galicie (suite).

W markach polskich za 100 *kg.* — En marks polonais pour 100 *kg.*

NAZWY WOJEWÓDZTW I POWIATÓW NOMS DE DÉPARTEMENTS ET D'ARRONDISSEMENTS	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois
pow. Kielce	8 000	7 000	5 000	5 500	650	7 000
„ Kozienice	—	—	—	—	—	—
„ Końskie	—	—	—	—	—	—
„ Miechów	—	—	—	—	—	—
„ Olkusz	7 500	7 000	5 000	4 500	800	—
„ Opoczno	—	—	—	—	—	—
„ Opatów	—	—	—	—	—	—
„ Pinczów	7 770	6 860	5 180	4 240	510	5 210
„ Radom	9 000	6 000	4 000	3 500	750	—
„ Sandomierz	—	—	—	—	—	—
„ Stopnica	6 500	5 250	4 000	2 070	520	6 500
„ Włoszczowa	7 960	6 220	4 910	3 580	660	4 960
Wojew. lubelskie **Dép. de Lublin**	**8 000**	**6 230**	**4 900**	**3 700**	**630**	**6 700**
pow. Biłgoraj	7 200	5 500	4 600	3 300	510	4 900
„ Biała	10 500	8 300	6 900	6 900	950	10 900
„ Chełm	7 000	6 000	4 000	3 000	1 000	5 000
„ Garwolin	9 200	7 700	5 300	3 800	560	5 900
„ Hrubieszów	6 600	5 200	4 800	3 700	410	5 600
„ Janów	7 000	5 100	4 400	3 000	480	5 100
„ Konstantynów	9 300	6 400	5 600	5 100	1 000	5 500
„ Krasnystaw	6 850	6 400	5 400	2 630	460	—
„ Lubartów	7 900	6 200	4 500	3 100	660	5 800
„ Lublin	6 950	6 500	4 000	3 200	420	9 500
„ Łuków	9 500	6 800	4 800	3 700	610	6 500
„ Puławy	8 500	6 900	5 200	3 000	580	7 700
„ Radzyń	8 500	6 400	5 500	4 300	700	10 000
„ Siedlce	10 000	7 000	6 000	4 500	800	9 000
„ Sokołów	8 100	5 800	4 800	4 400	660	5 200
„ Tomaszów	7 000	5 300	4 200	3 300	470	5 700
„ Węgrów	—	—	—	—	—	—
„ Włodawa	—	—	—	—	—	—
„ Zamość	5 940	4 450	3 700	2 720	440	4 450
Wojew. białostockie **Dép. de Białystok**	**8 350**	**6 000**	**5 100**	**5 400**	**900**	**6 500**
pow. Augustów	—	—	—	—	—	—
„ Białystok	—	—	—	—	—	—
„ Bielsk	8 500	7 200	6 000	6 000	1 200	10 000
„ Kolno	—	—	—	—	—	—
„ Łomża	8 200	5 500	4 800	5 300	900	5 000
„ Ostrołęka	8 800	5 800	5 200	5 700	820	5 450
„ Ostrów	—	6 000	4 800	5 200	800	—
„ Sejny	—	—	—	—	—	—
„ Sokółka	—	—	—	—	—	—
„ Suwałki	—	—	—	—	—	—
„ Szczuczyn	—	—	—	—	—	—
„ Wys. Mazow.	7 900	5 600	4 900	5 000	780	5 700

Przeciętne ceny ziemiopłodów w handlu wolnym u producentów w końcu kwietnia 1921 r. w województwach b. dz. rosyjskiej i Małopolski (c. d.)*).

Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs a la fin du mois d'avril 1921 an. dans les départements de l'ancien territoire de la Pologne russe et de la Galicie (suite)*).

W markach polskich za 100 *kg.* — En marks polonais pour 100 *kg.*

NAZWY WOJEWÓDZTW I POWIATÓW NOMS DE DÉPARTEMENTS ET D'ARRONDISSEMENTS	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois
Wojew. krakowskie **Dép. de Cracovie**	**7 700**	**6 500**	**4 900**	**3 800**	**710**	**5 700**
pow. Biała	7 700	6 200	4 400	3 400	700	8 400
„ Bochnia	6 900	5 500	4 000	3 100	660	5 700
„ Brzesko	7 400	6 400	4 400	3 400	580	6 500
„ Chrzanów	8 200	7 200	5 100	4 500	820	4 900
„ Dąbrowa	8 700	7 000	5 200	4 900	650	7 500
„ Gorlice	7 700	6 200	4 400	2 900	650	4 800
„ Grzybów	9 000	7 300	5 100	3 600	610	5 800
„ Jasło	8 000	6 600	5 300	4 000	570	5 300
„ Kraków	7 700	6 400	5 300	3 300	760	8 000
„ Kraków m.	—	—	—	—	—	—
„ Limanowa	8 200	7 400	5 500	4 100	680	5 500
„ Mielec	7 500	5 600	4 300	3 300	570	3 800
„ Myślenice	9 000	7 300	5 700	3 900	880	5 700
„ Nowy-Sącz	7 300	6 200	4 700	3 200	870	5 200
„ Nowy-Targ	7 000	9 000	6 200	4 800	1 100	10 000
„ Oświęcim	7 500	6 000	4 700	4 100	700	4 400
„ Pilzno	7 000	6 100	4 600	3 700	510	5 700
„ Podgórze	7 700	6 500	4 600	3 800	820	4 500
„ Ropczyce	7 600	6 300	4 600	3 800	570	5 200
„ Tarnów	6 800	5 600	4 800	3 700	600	5 100
„ Wadowice	7 000	4 600	4 600	3 300	820	5 100
„ Wieliczka	8 000	7 000	5 000	4 000	800	6 000
„ Żywiec	8 000	7 000	5 200	4 000	670	2 700
Wojew. lwowskie **Dép. de Leopol**	**8 100**	**6 500**	**4 700**	**3 300**	**670**	**5 800**
pow. Bóbrka	8 000	6 500	5 000	3 000	700	4 500
„ Brzozów	6 700	5 700	3 700	3 700	520	4 900
„ Cieszanów	7 200	5 800	4 300	2 400	500	8 000
„ Dobromil	8 600	7 500	5 100	3 400	790	5 000
„ Drohobycz	7 000	5 800	3 700	3 500	830	5 000
„ Gródek	9 700	7 500	5 500	4 100	1 100	10 000
„ Jarosław	6 500	5 200	3 800	2 400	510	5 000
„ Jaworów	8 400	6 200	4 700	2 600	650	6 700
„ Kolbuszowa	7 200	5 900	3 800	2 700	540	4 000
„ Krosno	8 300	7 000	4 700	3 800	690	7 400
„ Lisko	11 000	10 000	8 000	4 000	1 200	—
„ Lwów m.	—	—	—	—	—	—
„ Lwów	7 600	6 800	5 000	3 700	830	5 600
„ Łańcut	6 000	4 900	3 300	2 400	550	5 000
„ Mościska	9 200	6 700	5 000	3 000	630	6 500
„ Nisko	6 800	5 100	4 000	3 300	550	5 000
„ Przemyśl	8 300	6 800	5 000	3 700	660	6 400
„ Przeworsk	8 200	6 600	4 600	3 400	550	6 000
„ Rawa	8 200	5 600	4 900	3 500	690	5 300

*) Dane o cenach ziemiopłodów w wolnym handlu są zbierane za pośrednictwem korespondentów rolnych.

*) Donnés des prix des produits du sol dans le commerce libre sont rassemblés par les correspondants d'agricultures.

Przeciętne ceny ziemiopłodów w handlu wolnym u producentów w końcu kwietnia 1921 r. w województwach b. dz. rosyjskiej i Małopolski (c. d.).

Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs a la fin du mois d'avril 1921 an. dans les départements de l'ancien territoire de la Pologne russe et de la Galicie (suite).

W markach polskich za 100 *kg.* — En marks polonais pour 100 *kg.*

NAZWY WOJEWÓDZTW I POWIATÓW NOMS DES DÉPARTEMENTS ET D'ARRONDISSEMENTS	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois
pow. Rudki	8 900	6 700	4 300	2 900	590	4 500
„ Rzeszów	8 100	6 500	5 200	3 400	570	5 500
„ Sambor	7 800	6 600	4 200	3 100	730	5 800
„ Sanok	12 000	9 500	6 300	3 200	760	8 000
„ Sokol	7 900	5 900	4 900	3 700	490	5 600
„ Stary Samb.	8 600	6 900	4 800	3 500	760	5 500
„ Strzyżów	10 200	8 700	6 100	4 500	700	6 900
„ Tarnobrzeg	6 400	5 400	3 900	3 100	500	4 800
„ Żółkiew	6 600	4 000	3 000	2 600	530	4 200
Wojew. stanisławowskie **Dép. de Stanisławów**	**7 300**	**6 100**	**4 000**	**3 100**	**640**	**4 800**
pow. Bohorodczany	7 100	5 900	4 100	3 300	770	5 300
„ Dolina	8 000	7 000	4 500	3 500	750	7 000
„ Horodenka	7 100	6 700	3 900	2 800	450	3 900
„ Kałusz	6 400	5 800	4 500	3 800	620	5 300
„ Kołomyja	6 900	5 200	3 800	2 600	650	4 200
„ Kosów	—	—	—	—	—	—
„ Nadwórna	—	—	—	—	—	—
„ Peczeniżyn	7 000	6 000	3 200	2 600	600	—
„ Rohatyn	7 200	5 900	3 300	3 100	560	5 100
„ Skole	8 000	7 000	5 500	4 000	600	—
„ Stanisławów	8 800	6 700	4 200	3 300	670	4 500
„ Stryj	7 200	5 300	3 700	3 000	700	4 600
„ Śniatyn	6 200	5 400	3 200	2 600	630	4 300
„ Tłumacz	7 600	6 200	4 000	3 000	560	4 400
„ Turka	—	—	—	—	—	—
„ Żydaczów	7 000	6 000	4 000	2 900	700	4 000
Wojew. tarnopolskie **Dép. de Tarnopol**	**6 300**	**5 000**	**3 300**	**2 900**	**500**	**4 200**
pow. Borszczów	7 500	5 500	3 000	3 000	400	4 000
„ Brody	8 200	6 200	4 000	3 200	780	6 600
„ Brzeżany	6 200	5 200	3 000	2 700	450	5 000
„ Buczacz	6 200	5 000	3 700	3 000	480	5 000
„ Czortków	7 000	5 500	3 000	2 900	470	4 000
„ Husiatyn	—	—	—	—	—	—
„ Kamionka	6 000	4 500	4 000	3 000	—	5 000
„ Podhajec	5 000	4 000	3 000	2 800	400	—
„ Przemyślany	7 200	5 300	3 700	2 900	530	5 200
„ Radziechów	9 000	6 500	4 700	3 500	900	—
„ Skałat	5 900	5 000	3 200	3 200	200	4 300
„ Tarnopol	5 200	4 000	3 200	2 700	450	4 000
„ Trembowla	6 000	4 000	2 600	2 300	500	2 800
„ Zaleszczyki	5 700	5 400	3 000	3 000	340	4 000
„ Zbaraż	5 000	4 500	3 000	2 500	500	4 000
„ Zborów	6 300	5 000	3 500	2 800	400	4 000
„ Złoczów	5 000	4 300	2 800	2 600	520	1 500

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI W MIASTACH.
MOUVEMENT NATUREL DE LA POPULATION DANS LES VILLES.

A. Wśród ogołu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de: małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès	Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un au	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par: Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	Liczba zgonów Nombre de décès: wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
											na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie.												
1920 a **)	10 503	28 119	19 066	9 053	4 333	243	282	293	549	3 174	67,8	15,4
b **)	*11,1*	*29,8*	*20,2*	*9,6*	*4,6*	*25,7*	*29,8*	*31,0*	*58,1*	*335,8*	.	.
Kwartał Trimestre												
I a	2 394	7 078	6 136	942	1 175	134	34	3	497	1 018	86,7	16,7
b	*10,0*	*30,0*	*26·0*	*4,0*	*4,8*	*56.8*	*14,4*	*1,28*	*210,4*	*430,8*	.	.
II a	2 735	8 004	3 776	4 228	1 023	60	20	8	29	809	47.1	12.8
b	*11,6*	*34,0*	*16,0*	*18,0*	*4,4*	*25,2*	*8,4*	*3,4*	*12.4*	*342,4*	.	.
III a	3 085	6 606	4 993	1 613	1 374	14	105	259	11	708	75,6	20,8
b	*13,2*	*28,0*	*21,2*	*6,8*	*6,0*	*6,0*	*44,4*	*109,6*	*4,6*	*299,6*	.	.
IV a	2 289	6 431	4 161	2 270	761	35	123	23	12	639	64,7	11,8
b	*9,6*	*27,2*	*17,6*	*9,6*	*3,2*	*14,8*	*52,0*	*9,6*	*5,1*	*270,4*	.	.
1921 Kwartał Trimestre												
I*) a	2 513	6 284	4 011	2 283	871	56	36	3	20	693	63,8	13,9
b	*10,5*	*26,4*	*16,8*	*9,6*	*3,6*	*23,6*	*15,1*	*1,2*	*8,4*	*290,8*	.	.
II*) a	2 375	4 871	3 335	1 536	725	23	24	12	11	646	68,4	14,9
b	*10,0*	*20,4*	*14,1*	*6,4*	*3,2*	*9,6*	*10,0*	*5,0*	*4,6*	*271,2*	.	.
Miesiąc Mois												
I a	979	2 340	1 360	980	334	20	17	1	6	221	58,1	14,3
II a	873	1 575	1 210	375	258	13	5	1	3	209	73,8	16,2
III*) a	661	2 369	1 441	928	279	23	14	1	11	263	60,8	11,8
IV*) a	792	1 821	1 254	567	250	14	8	6	7	249	68,9	13,7
V*) a	783	1 720	1 044	676	193	5	8	2	4	222	60.7	11,2
VI*) a	800	1 330	1 037	293	282	4	8	4	—	175	78,0	21.2
VII*) a	857	1 377	1 135	242	257	3	11	13	—	171	82,4	18,7

Ludność m. Warszawy wynosiła: — La population de la ville de Varsovie montait à:
1/I 1920. Ogółem — Total: 945 155. W tem — Y compris: Starozakonni — Juifs 327 424.
1/I 1921. Ogółem — Total: 953 044. W tem — Y compris: Starozakonni — Juifs 330 371.

Miasto Łódź. — Ville de Łódź.

1920 a	4 611	11 724	9 577	2 147	2 164	90	199	224	269	1 614	81,7	18,5
b	*10,6*	*26,9*	*2,2*	*4,9*	*5,0*	*20,7*	*45,7*	*51,4*	*61,8*	*370,7*	.	.
Kwartał Trimestre												
I a	1 102	3 026	3 216	—190	654	41	14	2	234	535	106,3	2 6
b	*10,1*	*27,8*	*29,5*	*—1,7*	*6,0*	*37,6*	*12,8*	*1,8*	*215,0*	*491,5*	.	.
II a	1 187	3 316	1 969	1 347	473	32	17	12	18	478	59,4	.
b	*10,9*	*30,4*	*18,1*	*12,4*	*4.3*	*29,4*	*15,6*	*11,0*	*16,5*	*434,2*	.	.
III a	1 282	2 739	2 432	307	652	13	87	199	10	300	8	23,8
b	*11,8*	*25,2*	*22,3*	*2,8*	*6,0*	*11,9*	*80,0*	*91,4*	*9,2*	*275,6*	.	.

*) Liczby tymczasowe według biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

**) a: w rubr. 2—11 liczby bezwzględne. — a: dans les rubr. 2—11 chiffres absolus.
b: liczby względne: w rubr. 2—6 na 1 000, w rubr. 7—11 na 100 000 mieszkańców w stosunku rocznym. — b: proportions: dans les rubr. 2—6 pour 1 000, dans les rubr. 7—11 pour 100 000 habitants en un an.

Źródła: Sprawozdania miesięczne i tygodniowe miejskich wydziałów statystycznych.
Sources: Rapports mensuels et hebdomadaires des bureaux statistiques municipaux.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de: małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès	Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par: Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	Liczba zgonów Nombre de décès: wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
											na 100 urodz. pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Łódź (c. d.). — Ville de Łódź (suite).												
1920												
IV a	1 040	2 643	1 960	683	385	4	81	11	7	301	74,1	14,6
b	*9,5*	*24,3*	*18,0*	*6,2*	*3,5*	*3,7*	*74,5*	*10,1*	*6,4*	*276,5*	.	.
1921 Miesiąc Mois												
I a	444	881	573	308	134	2	7	—	1	101	65,0	15,2
II a	378	752	494	258	114	4	3	—	1	110	65,7	15,2

Ludność m. Łodzi wynosiła 1 stycznia 1921 r. 435 393. — La population de la ville de Łódź le 1 janvier 1921 montait à 435 393.

Miasto Lublin. — Ville de Lublin.

1920 a	1 127	2 764	2 803	— 39	561	107	78	147	69	510	101,4	20,3
b	*10,5*	*25,8*	*26,2*	*—0,4*	*5,2*	*99,8*	*72,8*	*137,2*	*64,4*	*475,9*	.	.
Kwartał Trimestre												
I a	310	829	873	— 44	151	51	16	6	64	166	105,3	18,2
b	*11,6*	*30,8*	*32,4*	*—1,6*	*5,6*	*190,4*	*59,7*	*22,4*	*238,8*	*619,5*	.	.
II a	323	710	561	149	111	39	4	1	5	152	79,0	15,6
b	*12,0*	*26,5*	*20,8*	*5,6*	*4,0*	*145,6*	*14,9*	*3,7*	*18,8*	*567,2*	.	.
III a	275	620	776	—156	189	14	28	128	—	87	125,1	30,4
b	*10,2*	*23,1*	*28,9*	*5,8*	*7,0*	*52,6*	*104,5*	*477,7*	—	*324,8*	.	.
IV a	219	605	593	12	110	3	30	12	—	105	98,0	18,2
b	*8,2*	*22,5*	*22,1*	*0,4*	*4,1*	*11,2*	*112,0*	*44,8*	—	*392,0*	.	.
1921 Miesiąc Mois												
I a	152	297	206	91	39	6	6	—	—	73	69,4	13,1
II a	119	272	208	64	31	—	3	—	—	65	76,5	11,4

Ludność m. Lublina wynosiła w lipcu 1919 r. 107 174. — La population de la ville de Lublin au mol de juillet 1921 montait à: 107 174.

Miasto Sosnowiec.—Ville de Sosnowiec.

1920 a	854	3 035	2 267	768	516	78	63	39	117	430	74,7	17,0
b	*7,8*	*27,8*	*20,8*	*7,0*	*4,7*	*71,6*	*57,8*	*35,8*	*107,3*	*394,5*	.	.
Kwartał Trimestre												
I a	206	640	771	—131	135	46	17	—	111	139	120,5	21,1
b	*7,5*	*23,5*	*28,3*	*—4,8*	*4,9*	*168,8*	*62,4*	—	*407,3*	*510,1*	.	.
II a	190	914	534	380	115	31	1	2	3	137	58,4	12,6
b	*7,0*	*33,5*	*19,6*	*13,9*	*4,2*	*113,8*	*3,6*	*7,3*	*11,0*	*502,7*	.	.
III a	273	867	561	306	174	1	20	35	—	93	64,7	20,1
b	*10,0*	*31,8*	*20,6*	*11,2*	*6,4*	*3,6*	*73,4*	*128,4*	—	*341,3*	.	.
IV a	185	614	401	213	92	—	25	2	3	61	66,4	15,2
b	*6,8*	*22,5*	*14,7*	*7,8*	*3,3*	—	*91,7*	*7,3*	*11,0*	*223,8*	.	.

Ob. uwagi na str. 91. — V. notes page 91.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

A. Wśród ogółu ludności. — A. Total de la population.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Liczba Nombre de: małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès	Przyrost naturalny Accroissement naturel	W wieku lat 0—1 zmarło Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zmarłych na Nombre des décès causés par: Dur plamisty Typhus exanth.	Dur brzuszny Typhus abdom.	Czerwonkę Dysenteria	Grypę Influenza	Gruźlicę wogóle Tuberculosis	Liczba zRonkw Nombre de décès: wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants zu dessous d'un an
											na 100 urodz. pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Miasto Sosnowiec (c. d.) — Ville de Sosnowiec (suite).												
1921 Kwartał Trimestre I a	204	751	457	294	127	3	7	—	1	77	60,9	16,9
b	*7,5*	*27,5*	*16,8*	*10,8*	*4,6*	*11,0*	*25,7*	—	*3,6*	*282,6*	.	.
II*) a	149	591	376	215	104	—	15	14	—	83	63,6	17,3
b	*5,4*	*21,7*	*13,8*	*7,9*	*3,8*	—	*55,0*	*51,4*	—	*304,6*	.	.
Miesiąc Mois I a	104	240	163	77	52	1	2	—	1	22	68,0	21,7
II a	73	263	161	102	49	2	2	—	—	32	61,2	14,8
III a	27	248	133	115	26	—	3	—	—	23	53,6	10,5
IV*) a	30	207	112	95	26	—	3	4	—	25	54,1	12,1
V*) a	40	156	130	26	40	—	3	—	—	35	83,1	25,0
VI*) a	79	228	134	94	38	—	6	10	—	23	58,7	16,6
VII*) a	60	203	136	67	31	2	4	7	—	23	67,0	15,3

Ludność m. Sosnowca wynosiła 1 kwietnia r. 1920 około 109,000: La population de la ville de Sosnowiec le 1 avril 1920 montait à 109 000 environ:

Miasto Białystok. — Ville de Białystok.

1921 Kwartał Trimestre I*) a	213	586	324	262	.		4	6	—	1	61	55,3	.
II*) a	206	375	259	116	.		4	3	1	—	48	69,1	.
Miesiąc Mois I*) a	79	201	124	77	.	—		3	—	1	19	61.7	.
II*) a	88	171	108	63	.		2	3	—	—	25	63,2	.
III*) a	46	214	92	122	.		2	—	—	—	17	43,0	.
IV*) a	76	119	98	21	.		4	—	—	—	19	82.4	.
V*) a	66	129	86	43	19	—		3	—	—	17	66,6	14,7
VI*) a	64	127	75	52	23	—		—	1	—	12	59,0	18,1
VII*) a	71	152	100	25	29	1		1	1	—	24	65,9	19,1

Liczby względne nie podane z powodu braku danych co do liczby ludności w mieście.

Miasto Poznań. — Ville de Poznań.

1921 Miesiąc Mois IV a	235	527	284	243	75	4	2	—	1	49	53,9	14,2
b	*14,1*	*31,0*	*16,8*	*14,2*	*4,4*	*23,9*	*11,9*	—	*5,9*	*293,5*	.	.
V a	148	485	302	183	81	6	1	2	3	35	62,3	16,7
b	*8,8*	*28,9*	*18,0*	*10,9*	*4,8*	*35,8*	*5,9*	*11,9*	*17,9*	*208,8*	.	.

Ludność m. Poznania wynosiła: La population de la ville de Poznań montait à: 30/IV 1921 200302; 31/V 1921 201095.

Ob. uwagi str. 91. — V. notes page 91.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois		Chrześcijanie — Chrétiens							Starozakonni — Juifs						
		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès	
		małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
							na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Miasto Warszawa. — Ville de Varsovie.															
1920	a	7 801	18117	13663	4 454	3 231	75,4	17,8	2 702	10002	5 403	4 599	1 102	54,0	11,0
	b	*12,6*	*29,3*	*22,1*	*7,2*	*5,2*	.	.	*8,3*	*30,5*	*16,5*	*14,0*	*3,4*	.	.
Kwartał Trimestre															
I	a	1 772	4 010	4 330	— 320	821	108,0	20,5	622	3 068	1 806	1 262	354	58,9	11,5
	b	*11,4*	*25,9*	*28,0*	*— 2,0*	*5,3*	.	.	*7,6*	*37,5*	*22,0*	*15,4*	*4,3*	.	.
II	a	1 939	5 467	2 720	2 747	786	49,8	14,4	796	2 537	1 056	1 481	237	41,6	9,3
	b	*12,5*	*35,4*	*17,6*	*17,8*	*5,0*	.	.	*9,7*	*31,1*	*12,9*	*18,1*	*2,9*	.	.
III	a	2 246	4 558	3 590	968	1 048	78,8	23,0	849	2 048	1 403	645	326	68,5	15,9
	b	*14,5*	*29,4*	*23,2*	*6,2*	*6,8*	.	.	*6,4*	*25,0*	*17,1*	*7,8*	*4,0*	.	.
IV	a	1 844	4 082	3 023	1 059	576	74,1	14,1	435	2 349	1 138	1 211	185	48,4	7,9
	b	*11,9*	*26,5*	*19,6*	*6,8*	*3,7*	.	.	*5,3*	*28,7*	*13,9*	*14,8*	*2,2*	.	.
1921 Kwartał Trimestre															
I*)	a	2 009	3 848	2 917	931	.	75,8	.	548	2 537	1 120	1 417	.	44,1	.
	b	*12,9*	*24.7*	*18,7*	*6,0*	.	.	.	*6.6*	*30,7*	*13,6*	*17,1*	.	.	.
II*)	a	1 795	3 499	2 483	1 016	.	70,9	.	580	1 372	852	520	.	64,1	.
	b	*11,5*	*22,4*	*15,9*	*5,9*	.	.	.	*7,0*	*16,6*	*10,3*	*6,3*	.	.	.
Miesiąc Mois															
I	a	804	1 377	973	404	.	70,7	.	175	963	387	576	.	40,2	.
II	a	743	964	899	65	.	93,3	.	174	713	337	376	.	47,9	.
III*)	a	462	1 507	1 045	462	.	69,3	.	199	861	396	465	.	46,0	.
IV*)	a	606	1 145	923	222	.	80,6	.	186	676	331	345	.	49,0	.
V*)	a	557	1 326	776	550	.	58,5	.	226	394	268	126	.	68,0	.
VI*)	a	632	1 028	784	244	.	76,2	.	168	302	253	49	.	83,8	.
VII*)	a	*651*	*1,036*	*865*	*171*	.	*83,5*	.	*226*	*341*	*270*	*71*	.	*79,2*	.
Miasto Łódź. — Ville de Łódź.															
1920	a	3 088	7 637	7 102	535	1 677	93,0	22,0	1 523	4 087	2 475	1 612	487	60,6	11,9
Kwartał Trimestre															
I	a	719	1 948	2 356	— 412	491	121,2	25,2	383	1 080	858	222	163	79,4	15,1
II	a	766	2 272	1 468	815	372	64,2	16,3	421	1 038	506	532	101	48,7	9,7
III	a	816	1 761	1 842	— 84	520	104,8	29,5	466	977	586	391	132	59,9	13,5
IV	a	787	1 656	1 431	216	294	86,9	17,8	253	992	525	467	91	52,9	9,2
Miesiąc Mois															
I	a	343	564	415	149	99	71,8	17,5	101	317	158	159	35	49,8	11,0
II	a	286	483	349	134	92	72,3	19,0	92	269	145	124	22	53,9	8,2

*) Liczby tymczasowe według biuletynów tygodniowych. — Chiffres provisoires d'après les bulletins hebdomadaires.

**) a: liczby bezwzględne. a: chiffres absolus.
b: w rubr. 2—6 i 9—13 liczby względne na 1000 mieszkańców danego wyznania w stosunku rocznym. — b: dans les rubr. 2—6 et 9—13 proportions pour 1000 habitants du culte donné en un an.

Ruch naturalny ludności. — Mouvement naturel de la population.

B. Według wyznań. B. Selon les cultes.

Rok, kwartał, miesiąc Année, trimestre et mois	Chrześcijanie — Chrétiens							Starozakonni — Juifs						
	Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès		Liczba Nombre de			Przyrost naturalny Accroissement naturel	Zgony w wieku lat 0—1 Décès des enfants au dessous d'un an	Liczba zgonów Nombre de décès	
	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an	małżeństw mariages	urodzeń naissances	zgonów décès			wogóle en général	w w. lat 0—1 des enfants au dessous d'un an
						na 100 urodzeń pour 100 naissances							na 100 urodzeń pour 100 naissances	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Miasto Lublin. — Ville de Lublin.														
1920 a	765	1 579	1 918	— 339	.	121,5	.	362	1 185	885	315	.	74,7	.
Kwartał Trimestre														
I a	215	453	590	— 137	.	130,2	.	95	376	283	93	.	75,3	.
II a	207	397	404	— 7	.	101,8	.	116	313	157	156	.	50,2	.
III a	184	386	527	— 141	.	136,5	.	91	234	249	— 15	.	106,4	.
IV a	159	343	397	— 54	.	115,7	.	60	262	196	66	.	74,8	.
Miesiąc Mois														
I a	126	134	149	— 15	.	111,2	.	26	163	57	106	.	35,0	.
II a	89	149	132	17	.	88,6	.	30	123	76	47	.	61,8	.
Miasto Sosnowiec. — Ville de Sosnowiec.														
1920 a	736	2 547	1 993	554	459	78,2	18,0	118	488	274	214	57	56,1	43,9
Kwartał Trimestre														
I a	186	541	670	— 129	123	123,8	22,7	20	99	101	—2	12	102,0	12,1
II a	168	748	469	279	100	62,7	13,4	22	166	65	101	15	39,2	9,0
III a	209	728	500	228	156	68,7	21,4	64	139	61	78	18	43,9	12,9
IV a	173	530	354	176	80	66,8	15,1	12	84	47	37	12	56,0	14,3
1921 Kwartał Trimestre														
I*) a	187	640	410	230	112	64,1	17,5	17	111	47	64	15	42,3	13,5
II*) a	145	518	335	183	89	64,7	17,2	4	72	41	31	14	56,9	19,4
Miesiąc Mois														
I a	100	202	146	56	43	72,3	21,2	4	38	17	21	9	44,7	23,7
II a	68	218	150	68	46	68,7	21,1	5	45	11	34	3	24,4	6,6
III a	19	220	114	106	23	51,8	10,5	8	28	19	9	3	67,9	10,7
IV*) a	28	186	104	82	23	55,9	12,4	2	21	8	13	3	38,1	14,3
V*) a	40	133	114	19	34	85,7	25,6	—	23	16	7	5	69,6	21,7
VI*) a	77	199	117	82	32	57,7	16,1	2	28	17	11	6	60,7	21,4
VII*) a	53	182	123	59	30	67,6	16,5	7	21	13	8	1	61,9	4,8
Miasto Białystok. — Ville de Białystok.														
1921 Kwartał Trimestre														
I*) a	122	331	164	167	.	49,5	.	91	255	160	95	.	62,7	.
II*) a	106	191	147	44	.	76,9	.	100	184	113	71	.	61,4	.
Miesiąc Mois														
I*) a	57	104	74	30	.	71,2	.	22	97	50	47	.	51,5	.
II*) a	54	80	45	35	.	56,3	.	34	91	63	28	.	69,2	.
III*) a	11	147	45	102	.	30,6	.	35	67	47	20	.	70,1	.
IV*) a	32	55	48	7	.	87,3	.	44	64	50	14	.	78,1	.
V*) a	37	69	54	15	13	78,3	19,2	29	60	32	28	6	53,3	10,0
VI*) a	37	67	45	22	14	67,1	20,9	27	60	31	29	9	51,7	15,0
VII*)	27	75	53	22	18	70,7	24,0	44	77	47	30	11	61,0	14,3

*) Ob. uwagi str. 94 — V. notes page 94.

Stan Rachunków Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Rok 1921. **Etat des comptes de la Caisse des Prêts de la République Polonaise.** Année 1921.

POZYCJE SPECIFICATION *)	31/VII	30/VI	31/V	30/IV	Porównanie — Comparaison z 31/VII avec 30/VI	z 30/VI avec 31/V	z 31/V avec 30/IV
Aktywa. Actif.							
1. Zapas kruszcu:							
a) Złoto [1])	19 078 299,85	14 259 098,66	13 501 595,04	13 368 577,14	+ 4 819 201,19	+ 757 503,62	+ 133 017,90
b) Srebro [1])	40 259 843,07	39 742 959,41	38 872 753,32	39 450 997,67	+ 516 883,66	+ 870 206,09	+ 653 658,48
2. Bilon zagraniczny [1])	1 259 654,95	1 249 992,49	1 231 902,83		+ 9 662,46	+ 18 089,66	
3. Waluty zagraniczne [1])	39 710 719,04	39 218 101,80	40 432 908,97	53 261 961,66	+ 492 617,24	— 1 214 807,17	— 12 829 052,69
4. R-ki zagraniczne „Nostro"	601 280 206,26	496 274 350,75	536 521 883,18	870 672 504,39	+ 105 005 855,51	— 40 247 532,43	— 334 150 621,21
5. Banki niemieckie [2])	403 611 288,61	403 611 288,61	373 122 531,56	373 122 531,56	—	+ 30 488 757,05	—
6. Portfel wekslowy	2 504 159 952,10	1 557 268 036,85	1 395 152 868,80	927 008 645,08	+ 946 891 915,25	+ 162 115 168,05	+ 468 144 223,72
7. Pożyczki term. tow. i otw. kr.	6 291 484 656,86	5 306 492 217,54	4 979 011 293,67	4 994 409 106,32	+ 984 992 439,32	+ 327 480 923,87	— 15 397 812,65
8. Dług Skarbu Państwa	140 625 000 000,—	130 625 000 000,—	117 625 000 000,—	106 625 000 000,—	+10 000 000 000,—	+13 000 000 000,—	+11 000 000 000.—
9. Papiery własne	4 667 963,71	4 673 395,59	232 424 005,49	231 410 104,68	— 5 431,88	— 227 750 609,90	+ 1 013 900,81
10. Inne aktywa [3])	10 657 704 669 84	10 336 544 058,82	13 675 356 286,29	10 592 496 098,12	+ 321 160 611,02	—3 338 812 227,47	+3 082 860 188,17
RAZEM	**161 188 217 254,29**	**148 824 333 500,52**	**138 910 628 029,15**	**124 720 200 526,62**	**+12 363 883 753,27**	**+9 913 705 471,37**	**+14 190 427 502,53**
Pasywa. Passif.							
1. Fundusz rezerwowy	68 912 361,57	68 912 361,57	16 383 642,70	16 383 642,70	—	+ 52 528 718,87	—
2. Obieg banknotów	115 242 280 184,50	102 697 302 484,—	94 575 834 407,—	86 755 339 719,—	+12 544 977 700,50	+8 121 468 077,—	+7 820 494 688,—
3. R-ki żyrowe i natychmiast płatne zobowiązania	32 869 463 603,71	33 969 039 068,11	28 565 854 085,95	25 724 882 668,37	— 1 099 575 464,40	+5 403 184 982,16	+2 840 971 417,58
4. Inne pasywa [3])	13 007 561 104,01	12 089 079 586,84	15 752 555 893,50	12 223 594 496,55	+ 918 481 517,17	—3 663 476 306,66	+3 528 961 396,95
RAZEM	**161 188 217 254,29**	**148 824 333 500,52**	**138 910 628 029,15**	**124 720 200 526,62**	**+12 363 883 753,27**	**+9 913 705 471,37**	**+14 190 427 502,53**

*) Actif: 1. Encaisse métallique: a) or, b) argent; 2. Billon étranger; 3. Billets étrangers; 4. Disponibilités à l'étranger; 5. Banques allemandes; 6. Portfeuille d'effets; 7. Avances: à terme, sur marchandises et crédit ouvert; 8. Dette du Trésor de l'Etat; 9. Valeurs de la Caisse de Prêts; 10. Divers. — Passif: 1. Fonds de reserve; 2. Billets en circulation; 3. Comptes courants; 4. Divers.

[1]) Według parytetu. — D'après la parité.

[2]) Sumy, zasekwestrowane przez rząd niemiecki. — Sommes séquestrées par le gouvernement allemand.

[3]) W tej rubryce mieszczą się obecnie, w poprzednich wykazach osobno podawane, rachunki: bilon własny, Pocztowa Kasa Oszczędności, Niemiecka Komisja Odszkodowań, Ministerstwa Skarbu za skupiony kruszec i za depozyt kruszcu i Skarb Narodowy. — Y compris: billon polonais, Caisse d'Epargne Postale, Commissions des démommagements allemande, Ministère des Finances.

Źródło: Monitor Polski, Nr.Nr.: 182, 159, 138, 109.

Source: Moniteur de Pologne, Nr.Nr.: 182, 159, 138, 109.

Główne pozycje bilansów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.
Chiffres principaux des bilans de la Caisse des Prêts de la République Polonaise.

W miljonach marek. — En millions de marks

Data bilansu / Date du bilan	AKTYWA — ACTIF: Złoto i srebro Or et argent: Banku i Skarbu Narodowego de la Banque et du Trésor National	Złoto i srebro Or et argent: Ministerstwa Skarbu du Ministère des Finances	Banki zagraniczne*) Banques étrangères*)	Weksle zdyskontowane Effets escomptés	Pożyczki Avances: Skarbowi Państwa Au Trésor de l'Etat	Pożyczki Avances: Osobom prywatnym Aux personnes privées	PASYWA — PASSIF: Banknoty w obiegu Billets en circulation	Rachunki bieżące Comptes courants
1920								
30/IV	32,7	—	685,5	14,8	19 375,0	196,5	16 027,9	6 763,8
31/V	32,7	—	565,7	47,2	22 375,0	204,4	17 934,7	7 861,1
30/VI	32,7	—	894,7	161,4	27 625,0	388,9	21 730,1	7 934,8
31/VII	32,7	—	1 130,9	325,9	33 375,0	743,6	26 311,4	7 846,7
31/VIII	32,8	10,1	1 273,4	465,8	39 625,0	1 238,3	31 085,8	9 807,8
30/IX	32,9	10,3	174,9	333,9	40 625,0	1 628,4	33 203,5	9 518,3
31/X	32,9	11,0	236.6	259,1	46 925,0	2 308,7	38 456,7	11 328,4
30/XI	33,1	12,4	203,7	396,0	49 625,0	3 055,5	43 236,1	11 117,9
31/XII	35,4	14,5	80,7	611,5	59 625,0	3 756,8	49 361,4	13 358,1
1921								
31/I	50,9		205,8	1 040,2	65 625,0	4 100,2	55 079,5	16 076,7
28/II	51,3		476,0	995,1	77 125,0	4 143,5	62 560,4	20 014,9
31/III	52,1		908,5	373,1	33 625,0	4 745,7	74 087,4	25 046,9
30/IV	52,8		870,7	927,0	106 625,0	4 994,4	86 755,3	25 724,9
10/V	52,9		1 300,6	915,6	107 625,0	5 101,5	90 150.2	23 859,2
20/V	53,2		696,6	1 083,2	112 625,0	5 189,8	91 303,0	27 811,9
31/V	53,6		536,5	1 395,2	117 625,0	4 979,0	94 575,8	28 565,9
10/VI	54,0		463,0	1 588,0	120 625,0	5 097,1	98 029,0	29 593,9
20/VI	54,3		548,5	1 520,5	123 625,0	5 171,2	100 019,2	29 448,4
30/VI	55,3		496,3	1 557,3	130 625,0	5 306,5	102 697,3	33 969,1
10/VII	60,0		541,4	1 867,1	136 625,0	5 687,2	107 580,2	36 221,4
20/VII	60,2		541,7	2 135,1	138 625,0	5 779,9	110 975 0	34 850,4
30/VII	60,6		601,3	2 504,2	140 625,0	6 291,5	115 242,3	32 869,5

*) W roku 1920 bez niemieckich, w roku 1921 z włączeniem banków niemieckich, prócz sum zasekwestrowanych przez rząd niemiecki.
*) En 1920—excepté les banques allemandes, en 1921 — avec ces banques, sauf les sommes séquestrées par le gouvernement allemand.
Źródło: Monitor Polski. — Source: Moniteur de Pologne.

STOPY PROCENTOWE
stosowane przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową w maju, czerwcu, lipcu 1921 roku.
TAUX D'INTERETS
appliqués par la Caisse des Prêts de la Républ. Polonaise en mai, juin, juillet 1921.

Rodzaj operacji	Stopa procentowa Taux d'intérêts	Genre des opérations
	[1] [2]	
Dyskonto weksli	6% 6½%	Escompte
Pożyczki na zast. 5% Pol.Poż.Państw.	5½	Av. contre gage de l'Empr. à 5% de l'Etat Pol.
„ „ innych pap. wart.	7	„ contre gage d'autres papiers de valeur
„ na zastaw towarów . . .	7 [3]	„ contre gage des marchandises
„ ulgowe dla przemysłowców	6—8	„ à des cond. spéc. aux industriels

[1]) Z terminem płatności do 92 dni. — Echéance de 92 jours.
[2]) Z terminem płatności do 184 dni. — Echéance de 184 jours.
[3]) Z dodaniem ¼% kwartalnie prowizji.—Plus ¼% par trimestre de la provision.
Źródło: Materjały P. K. K. P. — Source: Données de la Caisse des Prêts.

Obroty Izb Rozrachunkowych.

ROK i MIESIĄC ANNÉE ET MOIS		Izba była czynna dni: La Chambre fonct. nombre de jours	Przedstawione dowody Titres présentés: Liczba Nombre (a)	Suma Somme (b) Mk.	Czeki i przelewy Izby Rozr. Chèques et transports de la Chambre (c) Suma—Somme Mk.	c w % b c en % de b	Przec. wysokość dowodów (b/a) Montant moy. des titres (b/a) Mk.
Warszawa — Varsovie.							
1920	V	22	5 123	1 737 341 312	718 210 112	40,2	336 125
	VI	24	5 036	1 796 004 324	798 823 485	44,5	356 633
	VII	27	4 350	1 640 719 912	659 865 513	40,2	377 177
	VIII	23	1 328	736 845 837	367 348 737	49,9	554 854
	IX	25	1 424	494 358 406	289 576 439	58,6	347 162
	X	26	1 989	999 749 119	581 313 012	58,1	502 639
	XI	25	2 271	1 303 524 223	791 083 803	60,7	573 986
	XII	23	2 501	1 718 954 969	1 032 980 380	60,1	687 307
1921	I	24	2 832	2 085 134 421	1 094 525 599	52,5	736 276
	II	23	3 231	2 697 639 121	1 523 255 732	56,5	834 924
	III	24	4 508	4 510 181 699	2 508 267 190	55,6	1 000 484
	IV	25	4 043	3 798 915 519	2 050 882 151	54,0	939 628
	V	22	4 500	5 789 515 307	3 101 324 621	53,6	1 286 558
	VI	25	5 245	5 923 496 015	2 537 410 038	42,8	1 129 361
	VII	26	5 891	8 489 995 391	3 292 613 248	38,8	1 441 181
Maj 1921 r. w porównaniu z	IV 1921	— 3	+ 457	+1 990 599 788	+1 050 442 470	— 0,4	+ 346 931
Mai 1921 en comparaison avec	V 1920	—	— 623	+4 052 173 995	+2 383 114 509	+ 13,4	+ 950 434
Czerw. 1921 r. w porównaniu z	V 1921	+ 3	+ 745	+ 133 980 708	— 563 914 583	— 10,8	— 157 198
Juin 1921 en comparaison avec	VI 1920	+ 1	+ 209	+4 127 491 691	+1 738 586 553	— 1,7	+ 772 728
Lipiec 1921 r. w porównaniu z	VI 1921	+ 1	+ 646	+2 566 499 376	+ 755 203 210	— 4,0	+ 311 820
Juillet 1921 en comparaison avec	VII 1920	— 1	+1 541	+6 849 275 479	+2 632 747 735	— 1,4	+1 064 004
Poznań.							
1920	V	21	7 635	925 716 621	342 612 418	36,0	124 783
	VI	24	9 902	1 235 596 372	444 877 907	36,0	124 783
	VII	27	9 911	1 184 374 138	471 541 056	39,8	119 501
	VIII	26	8 461	1 519 878 597	771 647 881	50,8	179 633
	IX	25	7 974	1 237 363 836	462 327 578	37,4	155 175
	X	25	6 293	1 114 714 778	497 430 998	44,6	177 136
	XI	25	6 297	1 216 291 406	497 512 851	40,9	193 154
	XII	24	3 763	1 005 187 733	470 208 539	46,7	266 858
1921	I	24	3 602	1 154 213 123	544 180 164	47,1	320 437
	II	23	3 287	1 256 204 963	621 839 558	49,5	382 174
	III	24	2 941	1 085 081 848	538 704 897	49,6	368 950
	IV	26	4 319	1 740 104 417	955 738 714	54,9	402 895
	V	21	3 615	1 456 891 531	768 607 836	52,8	403 013
	VI	25	4 168	2 277 230 090	1 226 946 080	53,9	546 360
	VII	26	4 437	2 350 189 440	1 158 752 739	49,3	529 680

Opérations des Chambres de Compensation.

ROK i MIESIĄC ANNÉE ET MOIS		Izba była czynna dni: La Chambre fonct. nombre de jours	Przedstawione dowody Titres présentés: Liczba Nombre (a)	Przedstawione dowody Titres présentés: Suma Somme (b) Mk	Czeki i przelewy Izby rozr. Cheques et transports de la Chambre (c) Suma—Somme Mk.	c w % b c en % de b	Przec. wysokość dowodów (b/a) Montant moy. des titres (b/a) Mk.
			Poznań (c. d.).				
Maj 1921 r. w porównaniu z	IV 1921	— 5	— 704	— 283 212 886	— 187 130 878	— 2,1	+ 118
Mai 1921 en comparaison avec	V 1920	—	— 4 020	+ 531 174 910	+ 425 995 418	+ 16,8	+ 278 230
Czerwiec 1921 r. w porównaniu z	V 1921	+ 4	+ 553	+ 820 338 559	+ 458 338 244	+ 1,1	+ 143 347
Juin 1921 en comparaison avec	VI 1920	+ 1	— 5 734	+ 1 041 633 718	+ 782 068 173	+ 17,9	+ 421 577
Lipiec 1921 r. w porównaniu z	VI 1921	+ 1	+ 269	+ 72 959 350	— 68 193 341	— 4,6	— 16 680
Juillet 1921 en comparaison avec	VII 1920	— 1	— 5 474	+ 1 165 815 302	+ 687 211 683	+ 9,5	+ 410 179
			Lwów — Léopol.				
1921	V	13 *)	342	363 113 396	354 770 707	97,7	1 061 735
	VI	25	563	414 545 000	353 019 840	85,2	736 314
	VII	26	774	577 572 011	443 122 487	76,7	746 217
VI w porównaniu z en comparaison avec	V	+ 12	+ 221	+ 51 431 604	— 1 750 867	— 12,5	— 325 421
VII w porównaniu z en comparaison avec	VI	+ 1	+ 211	+ 163 027 011	+ 90 102 647	— 8,5	+ 9 903

*) Izba Rozrachunkowa lwowska została otwarta w maju 1921 r.
Źródło: Materjały Izby Rozrachunkowej warszawskiej.
Source: Données de la Chambre de Compensation à Varsovie.

Dochody Ministerstwa Skarbu w b. Królestwie Kongresowem i Małopolsce.
Recettes du Ministère des Finances dans l'anc. Royaume de Congrès et Galicie.

Tymczasowe zestawienie kasowe — Données provisoires.

W miljonach marek. — En millions de marks.

Okres—Période		Ogółem Total	Podatki bezpośrednie Impôts directs	Podatki pośrednie (spożywcze) Impôts indirects	Cło Octroi	Monopole Monopoles	Opłaty (należytości) i podatki od obrotu Droits de timbre, d'enregistrement etc.	Taksy skarbowe Taxes	Odsetki, zwłoki i należytości egzekucyjne i grzywny Pourcents, délais, amendes	Inne wpływy Autres recettes
Ogółem w r. 1920 Total 1920		4 722,23	768,29	657,58	653,34	1875,82	745,10	0,12	26,90	0,08
W tem w kwarale Y compris trimestre	I	572,01	105,78	29,51	122,27	217,65	93,50	0,02	3,28	—
	II	872,89	92,73	79,57	203,67	358,21	134,51	0,03	4,17	—
	III	811,81	117,75	121,60	139,28	305,09	122,33	0,03	5,73	—
	IV	2 465,52	447,03	426,90	188,12	994,87	394,76	0,04	13,72	0,08
Przeciętnie na 1 miesiąc w kwartale Moyennes mensuelles en trimest.	I	190,67	35,26	9,84	40,76	72,55	31,23	—	1,03	—
	II	290,96	30,91	26,52	67,89	119,40	44,84	0,01	1,39	—
	III	270,60	39,25	40,53	46,43	101,70	40,77	0,01	1,91	—
	IV	821,84	149,01	142,30	62,71	331,62	131,59	0,01	4,57	0,03
1921	styczeń — janvier	896,76	176,37	141,76	111,80	298,84	164,82	0,01	3,16	—
	luty — fevrier	1 395,98	218,89	319,27	127,09	531,79	194,80	0,01	4,13	—
	marzec — mars	1 898,65	266,64	155,76	178,78	1 020,23	271,06	0,02	6,16	—
	kwiecień — avril	2 438,06	255,17	857,2	227,0	796,22	278,39	.	23,36	—

Obieg banknotów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej według wysokości odcinków.

DATA DATE		Wysokość odcinków				
		5 000 mk.	1 000 mk.	500 mk.	100 mk.	50 mk.
30/VI 1921		8 756 150 000	76 422 885 000	8 171 257 500	7 194 567 600	137 026 500
31/III 1921		6 857 135 000	50 527 052 000	6 790 088 000	7 669 879 400	137 972 100
30/VI 1920		—	11 754 944 000	2 999 789 500	5 391 889 300	151 712 250
30/VI 1921 w porównaniu z	31/XII 1921	+ 1 899 015 000	+ 25 895 833 000	+ 1 381 169 500	— 475 311 800	— 945 600
30/VI 1921 en comparaison avec	30/VI 1920	+ 8 756 150 000	+ 64 667 941 000	+ 5 171 468 000	+ 1 802 678 300	— 14 685 750

Źródło: Dane P. K. K. P.

Rok 1921.

Kursa marki polskiej.

Miejscowość	Za 100 m. polskich płacono	Równia Parité	5/I	7/IV	7/V.	12/V	19/V	25/V	2/VI
Zurych	franków	123,46	1,00	0,72½	0,68	0,73	0,65	0,60*	0,55
Berlin	marek	100,—	9,85	7,62½	7,42½	7,60	6,95	6,30*	6,35
Wiedeń	koron austr.	117,56	96,25	79,40	70,— *	73,50	59,50	54,—	56,50
Praga	koron czesk.	117,56	12,25	.	8,—	7,87	7,12	6,—	6,20
Gdańsk	marek	100,—	.	7,66	7,55	.	.	6,40	6,35

Źródło: Materjały P. K. K. P., Berliner Tageblatt, Prager Tagblatt i Dziennik Gdański.

Rok 1921.

Kursa walut obcych w Warszawie.

W markach polskich.

Płacono marek polskich za		Równia Parité	5/I S	5/I K.	7/IV	6/V	12/V	19/V	27/V	2/VI
1 funt szterl.	banknoty	20,43	2 450	2 300	.	.	.	.	.	.
	dewizy	20,43	2 450	2 300	3 280	3 427½	3 427½	3 605	4 022½	4 140
1 dolar St. Zj.	banknoty	4,20	670,00	620,00	803,50	839,00	845,00	901,00	1 001,50	1 037,25
	dewizy	4,20	670,00	620,00	801,00	.	845,00	908,00	1 020,00	1 034,00
1 frank franc.	banknoty	0,81	40,50	39,00	.	69,75*	72,00*	77,87½	.	.
	dewizy	0,81	40,50	39,00	58,80	69,25	72,70	79,37½	88,87½	88,62½
1 frank szwajc.	banknoty	0,81	106,00	98,00	.	.	.	152,00	.	.
	dewizy	0,81	106,00	98,00	.	.	154,00	158,50	187,00	.
1 lirę włoską	banknoty	0,81	23,50	22,50	.	.	.	.	.	.
	dewizy	0,81	23,50	22,50	.	43,25*	43,75*	.	.	.
1 leję rum.	banknoty	0,81	8,50	7,70	.	13,25	.	.	.	.
	dewizy	0,81	8,50	7,70	.	.	.	.	17,75*	.
1 mk. niem.	banknoty	1,00	9,25	8,75	13,50*	.	13,95*	15,85	16,60	16,70
	dewizy	1,00	9,25	8,75	13,57½	13,23½	13,92½	15,85	16,97½	16,82½
1 kor. duńską	banknoty	1,125	108,00	99,00	.	.	.	.	.	.
	dewizy	1,125	108,00	99,00	149,60	.	.	173,50*	.	.

Źródło: Cedułу Giełdy Warszawskiej.

Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie są oznaczone gwiazdkami.

S — sprzedaż, K — kupno; od 7/IV — tranzakcje.

Biblioteka W. S. H.

Billets en circulation de la Caisse des Prêts de la République polonaise selon le montant des coupures.

Montant des coupures						
20 mk.	10 mk.	5 mk.	2 mk.	1 mk.	½ mk,	Razem—Total
1 203 480 180	342 731 630	344 580 705	12 205 010	102 275 795	10 142 564	102 697 302 484
1 327 619 880	314 338 950	349 626 890	12 556 478	92 138 454	8 996 164	74 087 403 316
870 459 900	150 369 640	258 471 060	16 412 037	52 957 280	5 462 250	21 652 467 217
— 124 139 700	+ 28 392 680	— 5 046 185	— 351 468	+ 10 137 341	+ 1 146 400	+ 28 609 899 168
+ 333 020 280	+ 192 361 990	+ 86 109 645	— 4 207 027	+ 49 318 515	+ 4 680 314	+ 81 044 835 267

Source: Données de la Caisse des Prêts.

Cours du mark polonais.

Année 1921.

9/VI	16/VI	23/VI	30/VI	7/VII	14/VII	21/VII	28/VII	Unités étrangères	Lieu
0,55	0,50*	0,37	0,30	0,32	0,32	0,32	0,30	Fr. suisses	Zurich
5,40	5,45	4,80	3,87½ *	4,40 *	4,10	4,05	3,90	Marks allem.	Berlin
49,50	48,25	41,75	35,50	40,50	42,—	43,—	46,50	Couronnes	Vienne
5,10	5,30	4,50	.	.	.	.	.	Couronnes	Prague
5,45	5,25	4,72½	.	4,40	4,05	4,07½	3,90	Marks allem.	Gdańsk

Source: Données de la Caisse des Prêts, Berliner Tageblatt, Prager Tagblatt et Dziennik Gdański.

Cours des changes étrangers à Varsovie.

En marks polonais.

Année 1921.

9/VI	16/VI	23/VI	30/VI	7/VII	14/VII	21/VII	28/VII	Unités étrangères	
.	.	.	8 000 *	5 800 *	.	6 800 *	7 437 ½ *	billets	1 livre sterl.
4 650 *	4 800 *	5 900	8 150 *	6 862 ½	7 085	6 837 ½	7 475	devises	
1 185,00	1 350,00	.	2 075,00	1 803,75	1 907,50	1 863,00	2 048,75	billets	1 dol. Et. Un.
.	.	.	.	1 625,00*	1 905,00*	1 890,00*	2 072,50*	devises	
.	.	.	.	144,50*	153,00	147,00	162,50	billets	1 franc. fran.
98,00*	103,68¾*	127,50	189,25*	147,00	153,75*	148,62½	163,87½	devises	
.	.	.	.	.	.	.	325,00*	billets	1 franc suisse
.	.	.	.	.	320,00	321,00*	347,00	devises	
.	.	.	100,00*	.	.	.	.	billets	1 lire italien
.	68,75*	.	.	.	.	89,00*	.	devises	
.	.	.	.	.	26,50*	.	.	billets	1 léi roumain
.	.	.	.	.	.	.	.	devises	
.	19,75*	.	.	24,50	26,25*	24,75*	26,37½	billets	100 mk. allem
18,45*	20,50*	22,35	30,50*	24,37½	25,90	24,92½	26,42½	devises	
.	.	.	.	.	.	.	.	billets	1 cour. dan.
.	.	.	.	.	.	.	.	devises	

Source: Bulletins de la Bourse de Varsovie.

S — vente, K — achat.

Kursa dewiz w Berlinie.

Rok 1921.

Dewizy na Devises sur	Płacono marek niemieckich za Unités étrangères	Równia Parité	5/I	5/IV	7/V	13/V	20/V
Londyn . . Londres .	1 f. szterling . 1 l. sterl. . .	20,43	266,80	240,05	263,30	233,50	238,75
Nowy York New-York	1 dolar . . . 1 dollar . . .	4,20	74,85	61,57	66,19½	58,43½	59,56
Paryż . . . Paris . . .	100 franków . . 100 francs . . .	81,0	438,55*	430,95	549,45*	508,05*	524,05
Belgję . . . Belgique .	100 franków . . 100 francs . . .	81,0	461,50	450,45	551,60	505,55*	523,05
Szwajcarję Suisse . . .	100 franków . . 100 francs . . .	81,0	1151,15*	1 066,10	1177,80*	1087,60*	1 075.60
Włochy . . Italie . . .	100 lirów . . . 100 lires . . .	81,0	257,80	255,30	338,85	321,35*	332,85
Rumunję . Roumanie	1 leję . . . . 1 léi	0,81	.	.	.	.	.
Madryt . . Madrid . .	100 peset . . . 100 pesetas . .	81,0	978,50*	853,40	919,05	832,35*	813,35
Helsingfors Helsingfors	100 marek . . . 100 marks . . .	81,0	218,75	154,20	146,15	131,15	127,65
Danję . . . Danemark	100 koron . . . 100 couronnes .	112,50	1 173,40	1 093,60	1 198,70	1 056,10	1 086,10
Szwecję . . Suède . . .	100 koron . . . 100 couronnes .	112,50	1 511,55	1 439,45	1 543,05	1 376,40	1 413,95
Norwegję . Norvège .	100 koron . . . 100 couronnes .	112,50	1 181,20	983,50	1 018,55	968,50	956,—
Holandję . Hollande .	100 florenów . . 100 florins . . .	168,74	2 367,40	2 127,15	2 344,85	2 082,10	2 152,15
Wiedeń . . Vienne . .	100 k. stempl. . 100 cour. timb. .	85,06	16,39½	16,38½	16,77	13,69½	14,27
Wiedeń . . Vienne . .	100 k. starych . 100 cour. anc. .	85,06	.	.	.	.	.
Pragę . . . Prague . .	100 k. stempl. . 100 cour. timb. .	85,06	81,85	82,72½	91,60	84,60	88,—
Budapeszt Budapest	100 k. stempl. . 100 cour. timb. .	85,06	12,14½	22,53	33,04	27,03	28,53

Źródło: Berliner Tageblatt i materjały P. K. K. P.

Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczono gwiazdkami.

Cours des devises à Berlin.

Année 1921.

27/V	2/VI	9/VI	16/VI	23/VI	29/VI	7/VII	14/VII	21/VII	28/VII
243,37½	250,25	254,20	266,80	262,20	279,30	280,05	272,55	276,30	289,70
62,07	64,05½	68,18	69,32	71,54½	74,45½	75,45½	74,95½	77,08	81,03½
528,55	537,45	532,70	556,60*	567,60*	600,60	600,60	587,60	596,35	620,85
523,55	536,95	532,45	556,60	573,60	597,60	594,60	576,60	581,60	607,35
1 101,10	1 032,35	1 141,35	1 168,20*	1 196,20*	1 236,25*	1 271,30	1 240,25	1 266,30	1 321,15
332,35	338,65	322,15	353,40	362,40	367,90	364,40	347,85	343,35	338,65
.	105,75	105,75	.	.	.	.	.	.	.
815,35	844,15	866,60	900,90*	940,95*	961,—*	966,—	976,—	986,—	1 023,95
129,15	125,10	120,35	100,10	120,15	118,65	125,40	125,40	125,05	119,85
1 107,15	1 141,35	1 164,80	1 198,70	1 218,75	1 256,80	1 261,30	1 196,20	1 168,70	1 228,75
1 441,45	1 478,50	1 503,45	1 571,60	1 600,60	1 849,15	1 644,15	1 589,10	1 589,60	1 652,30
940,45	974,—	992,—	1 006,05	1 027,05	1 067,10	1 061,10	1 013,35	990,—	1 036,45
2 172,20	2 197,80	2 240,25	2 302,70	2 371,40	2 447,45	2 467,50	2 383,40	2 428,95	2 477,15
15,32	14,38	14,83	14,02	12,77	12,92	11,47	11,02	10,32	9,13
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
90,60	93,15	93,40	96,20	97,60	100,75	101,05	99,40	99,60	101,25
25,83	26,57	27,07	27,28	28,03	28,03	28,13	26,33	24,23	21,87

Source: Berliner Tageblatt et données de la Caisse de Prêts.

Kursa dewiz w Londynie i w Nowym Yorku.
Cours des devises à Londres et à New-York.

Rok 1921. Année 1921

Dewizy na:	Za 1 funt szterlingów płacono:	Równia Parité	6/I	7/IV	6/V	13/V	20/V	27/V	3/VI
Londyn.									
Nowy York	dolarów	4,87	3,66	3,91 3/4	3,97 3/4	4,00 1/2	4,00 1/4	3,90 7/8	3,89 1/2
Paryż	franków	25,22 1/2	60,80	56,05	48,33	46,60	45,65	46,53	46,70
Szwajcarję	franków	25,22 1/2	23,75	23,10	22,32	22,22	22,20	22,03	22,20
Helsingfors	marek finl.	25,22 1/2	120,00	.	186,50	182,50	187,—	189,50	202,50
Niemcy	marek niem.	20,43	264,50	243,—	261,—	224,50	241,—	244,50	247,50
Chrystjanję	koron	18,16	22,70	.	25,87	24,35	25,10	25,54	25,47
Stockholm	koron	18,16	17,63	16,60	17,05	16,91	16,88	16,90	16,88
Amsterdam	florenów	12,11	11,39	11,31	11,21	11,06	11,13	11,22	11,31

Jednostki:			Nowy York. 5/V	12/V	19/V	26/V	2/VI
Londyn 60 dni	za 1 f. szterl. dolarów	4,87	3,55	3,85	3,92	3,95	3,96	3,85	3,81
Londyn czeki			3,61	3,91	3,97	4,—	4,—	3,91	3,87
Londyn tel.			3,61	3,92	3,98	4,01	4,01	3,92	3,88
Paryż	za 1 franc. cent.	19,30	5,95	6,97	8,05	8,51	8,76	8,40	8,26
Szwajcarję .	„ 1 franc. cent.	19,30	15,40	17,15	17,74	17,91	18,02	17,80	17,52
Włochy . . .	„ 1 lirę cent.	19,30	3,46	3,98	4,94	5,51	5,57	5,32	5,23
Berlin . . .	„ 1 mk. cent.	23,83	1,39	.	1,55	1,80	1,65	1,62	1,55
Wiedeń . . .	„ 1 kor. cent.	20,26	0,23	.	0,28	0,24	0,26	0,25	0,24

10/VI	17/VI	24/VI	1/VII	8/VII	15/VII	22/VII	29/VII	Un livre sterling en:	Devises sur:
Londres.									
3,72 3/4	3,78 3/4	3,73 1/2	3,72 1/2	3,71 1/4	3,62 3/4	3,59	3,56 3/8	Dollars	New York
47,20	46,40	46,70	46,55	46,60	46,45	46,17	46,97 1/2	Francs	Paris
22,23	22,25	22,17	22,14	22,08	21,97	21,80	21,75	Francs	Suisse
215,50	250,—	224,50	222,—	222,—	218,50	224,50	232,50	Marks finl.	Helsingfors
253,50	261,50	269,—	278,—	269,—	271,50	273,50	290,50	„ allem.	Allemagne
25,58	26,32	26,15	26,18	26,48	27,—	27,90	27,87	Couronnes	Christiania
16,85	16,87	16,73	16,98	17,05	17,15	17,38	17,43	„	Stockholm
11,36	11,39	11,34	11,35	11,36	11,38	11,41	11,58	Florins	Amsterdam

9/VI	16/VI	23/VI	30/VI	7/VII	14/VII	21/VII	28/VII	Unités:	
New-York.									
3,67	3,72	3,69	3,67	3,65	3,56	3,53	3,51	1 livre sterling en dol.	60 jours Londr.
3,73	3,77	3,74	3,72	3,71	3,63	3,58	3,57		chèques Londr.
3,74	3,78	3,74	3,73	3,71	3,64	3,59	3,57 1/2		notes tel. „
7,90	8,08	7,98	7,99	7,96	7,84	7,74	7,65	1 franc en cents	Paris
16,80	16,95	16,18	16,82	16,80	16,53	16,45	16,40	1 „ „ „	Suisse
4,78	5,02	4,75	4,89	4,82	4,58	4,47	4,14	1 lire en cents	Italie
1,47	1,45	1,40	1,32	1,33	1,33	1,30	1,24	1 mark en cents	Berlin
0,23	0,22	0,18	0,17	0,16	0,14	0,13	0,12	1 cour. en cents	Vienne

Źródło: „The Economist"; materjały P. K. K. P.
Source: „The Economist"; données de la Caisse des Prêts.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	W % wartości nominalnej / En pour cents de la valeur nominale: K.	M.	5/I	7/IV	14/IV	22/IV	28/IV	4/V	12/V	19/V	27/V	2/VI	9/VI	16/VI	22/VI	30/VI	7/VII	14/VII	21/VII	28/VII
Listy zastawne: Lettres de gage:																				
4½% Banku hip. gal.			99ż	101ż	100,25*	101ż	101ż	101ż	100*	101ż	100 12½	101,25ż	101,25ż	101,25ż	101,25ż	102ż	102ż	104ż	105ż	107ż
4% Banku hip. gal.			91ż	93ż	93ż	93ż	93ż	92,25*	92,25	93,25ż	93,50ż	93,50ż	93,50ż	93,50ż	93,50ż	94ż	94ż	100ż	100ż	102ż
4½% Banku kraj. gal.			99ż	104ż	103	104ż	103	104ż	104ż	104ż	103 50	104*	105ż	105ż	105ż	106ż	106ż	106ż	105*	107,50*
4% Banku kraj. gal.			95ż	98,50ż	98,50ż	99ż	99ż	99ż	99ż	99ż	99ż	100ż	99,50*	100,50ż	100,50ż	101ż	101ż	102ż	102ż	102ż
4½% Towarz. kred. gal. ziem.			101,50ż	107,50ż	107,50	108,50ż	108,50ż	108,50	107ż	108ż	108ż	108ż	108ż	108,50*	109,50ż	108ż	108ż	108ż	108ż	108ż
4% Towarz. kredyt. gal. ziem.			95ż	100,25ż	100,50ż	100,75*	99,75ż	99,75*	100*	101ż	101ż	100,50ż	101,50ż	102*	103ż	104ż	104ż	104ż	104ż	102,50*
Akcje — Actions:																				
Banki — Banques																				
Bank Przemysłowy	400	280	—	540	530*	.	.	.	.	.	490	500*	.	.	500	.	.	550	.	555*
Bank hip. galic.	400	280	—	.	.	.	.	.	.	.		.	.	685*	710	725ż	.	.	770	780*
Przemysł górniczy Industrie des mines																				
Polska nafta	700	490	4 575	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	500*	—	2 925	2 962½	.	.	1 300	1 375	1 632½	1 500	1512½*	1 850	1 762½	1 825*	2 300	2 287½	2 050	2 100	2 100
Przemysł budowlany Industrie de construction																				
„Pezet"	714	500	1 962½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	500	—	1 075*	1 000*	.	950	930	925	925*	925	950*	1 037½	.	.	1 112½*	1 062½	1 050*	.	1 000*
Przemysł drzewny Industrie du bois																				
„Oikos" — zakłady przemysłu drzewnego	1 428	1 000	5 187½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1 000	—	.	.	.	.	.	.	3 300*	.	.	3 450	3 750	.	4 000	.	3 975	4 100	4 100
Przemysł elektrotechniczny Industrie électrotechnique																				
Zakłady elektr. „Siersza"	200	140	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2 200*	.	.	.	.
Przemysł cukrowniczy Exploitation du sucre																				
„Chodorów"	200	140	4 037½	2 450	2 275	1 987½ż	1837½*	1 750	1 962½	2 050	1 925	1 875	2.275	2 050	2 037½	2 537½	2 437½	2 362½	2 262½	2 275

[1]) K.—w koronach. M.—w markach, przerachowanych według kursu urzędowego, — K.—en couronnes, M.—en marks. (100 couronnes = 70 marks).
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczone są gwiazdkami; ż — kurs żądany.
Źródło: Ceduły giełdy lwowskiej. — Source: Bulletins de la bourse de Léopol.

Papiery wartościowe. Giełda warszawska.

Rok 1921. Notowania w markach polskich.

Walory Papiers de valeur	Wartość[1] nominalna R.	Wartość[1] nominalna M.	2/I 1914	5/I	7/IV	6/V	12/V	19/V
Papiery procentowe: Obligations:								
Oblig. m. st. Warszawy Oblig. de la v. de Varsovie								
6% 1915/1916	100	216	—	207,25	230,00*	232,00*	232,00*	230,00*
6% 1917	—	100	—	99,25	110,20	110,25	109,25	108,75
Listy zastawne Lettres de gage								
4½% ziemskie	100	216	183,82	197,50	262,00*	243,00	229,00	228,00
5% m. Warszawy	100	216	191,70	231,50	337,00	329,62½	332,50	329,50
5% m. Łodzi	100	216	199,37	.	219,00*	.	.	.
Akcje — Actions: Banki — Banques								
Bank Handl. w Warszawie em. I—VIII	250	540	995,80	1 715,00	1 620,00*	.	1 450,00	1 425,00
Bank Dyskontowy em. I—V[2]	250	540	.	2 350,00	2 450,00	.	2 300,00*	2 250,00*
Bank Kupiecki Łódzki	250	540	.	862,50*	.	.	.	.
Bank Zachodni	—	540	.	1 600,00	1 425,00*	.	.	.
Bank Kredytowy em. I—III[3]	—	1 000	—	2 500,00	2 700,00	2 800,00	2 670,00	2 200,00
Przemysł metalurgiczny Métallurgie								
Starachowice	—	500	—	10 000,00	7 162,50	6 462,50	6,500,00	6 300,00
Lilpop, Rau, Loewenstein em. I[4]	100	216	.	16 800,00	—	—	—	—
	—	500	—	—	3 225,00	2 662,50	2 592,50	2 487,50
K. Rudzki i S-ka	100	216	.	13 750,00	22 975,00	20 225,00	19 950,00	19,325,00
	—	500	—	—	—	—	—	—
Zakłady Ostrowieckie	250	540	.	.	—	—	—	—
	—	500	—	—	8 275,00	7 250,00	7 400,00	7 350,00
Ł. J. Borkowski I—V[5]	100	216	.	2 812,50	3 055,00	2 337,00	1 550,00	1 442,50
Przemysł mineralny Industrie minérale								
„Firley" em. I—II[6]	100	216	.	2 575,00	3 487,50	—	—	—
	—	500	—	—	—	862,50	855,00	850,00
Przemysł włókienniczy Industrie textile								
Zawiercie	250	540	.	24 350,00*	.	.	—	—
	—	6 000	—	—	—	—	26 875,00*	.
Żyrardów	250	540	.	16 250,00*	38 500	31 500	31 500	33 100
Handel i transport Commerce et transport								
Bracia Jabłkowscy em. I—V	—	500	—	2 325	2 285	2 212½	2 000	.
Warsz. Tow. Handlu i Żeglugi em. I—III[7]	—	250	—	1 725	2 437½	2 112½	2 237½	2 275

[1]) R — w rublach. M — w markach, przerachowane według równi.
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia brano liczby z dni najbliższych. Notowania takie oznaczono gwiazdkami.
[2]) Od 23/VI em. I—VI. [3]) Od 19/V em. I—V. [4]) Od 12/V em. I—II. [5]) Od 12/V em. I—V—VI
[6]) Od maja em. 1921 r. [7]) Od 16/VI em. I—IV.
Źródło: Ceduły Giełdy Warszawskiej.

Papiers de valeur. Bourse de Varsovie

Marché en marks polonais. Année 1921.

27/V	2/VI	9/VI	16/VI	23/VI	30/VI	7/VII	14/VI	21/VII	28/VII
232,00	238,00	233,50	228,00*	240,00	.	240,00*	260,00*	.	252,00*
109,25	112,00	111,75	112,25	113,75	113,50*	114,00	113,50	114,00	114,62½*
239,50	258,00	260,00	261,75	261,50*	263,00	292,50	291,75	275,50	277,50
336,50	338,00	333,50	333,75	343,87½	380,00	405,00	492,50	394,00	457,50
.	.	.	.	.	.	242,50	.	252,50*	230,00*
1 512,50	1 550,00*	1 500,00	1 647,50	1 650,00	1 650,00	1 687,50	1 925,00	1 825,00	2 112,50
2 275,00*	.	2 175 00*	.	2 312,00	2 312,50	2 275,00	2 325,00	2 287,50	2 425,00
.	.	.	650,00	685,00*	.	.	.	.	.
1 350,00	1 300,00	.	1 462,50	1 462,50*	1 450,00	1 450,00	1 487,50	1 800,00	1 725,00
2 200,00	2 200,00	2 200,00	2 150,00	2 200,00	2 150,00	2 050,00	2 800,00	2 850,00	2 850,00
6 712,50	6 725,00	7 212,50	7 325,00	7 625,00	8 675,00	7 450,00	7 437,50	7 062,50	7 262,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 762,50	2 825,00	3 162,50	3 250,00	3 450,00	3 950,00	3 487,50	3 437,50	3 337,50	3 575,00
20 675,00	19 750,00	21 225 00	21 437,50	22 150,00	27 850,00	25 325,00	25 800,00	24 300,00	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 650,00
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 337,50	7 325,00	7 775,00	7 625,00	8 000,00	9 900,00	8 312,50	8 375,00	8 287,50	8 225,00
1 607,50	1 525 00	1 600,00	1 540,00	1 627,50	1 737,50	1 632,50	1 550,00	1 502,50	1 535,00
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
837,50	762,50	775,00*	790,00	800,00	855,00	787,50	787,50	775,00	755,00
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28 000,00*	.	31 775,00	34 150,00	35 850,00	40 000,00	39 000,00	.	38 250,00*	4 000,00*
34 500*	34 825	36 200	37 550	37 400	43 250	42 250	43 875	43 500	45 000
2 025	2 050	2 025	1 862½	1 775	1 475	1 505	1 425	1 275	1 350
2 475	2 637½	2 637½	2 637½	2 687½	2 937½	2 362½	2 325	2 125	2 062½

1) R — en roubles. M—en marks, d'aprés la parité.
Source; Bulletins de la Bourse de Varsovie.

Papiery wartościowe. Giełda Krakowska.

Rok 1921. Notowania w markach polskich.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość nominalna[1] K.	Wartość nominalna[1] M.	5/I	7/IV	6/V	12/V
Papiery lokacyjne Obligations						
4% Poż. m. Krakowa z r. 1909	w % % wartości nominalnej	En pour-cents de la valeur nominale	84ż	87ż	87ż	88,25*
4½% Oblig. kom. Banku Krajowego			92ż	94ż	97*	98ż
4% „ kolej. „ „			84,50ż	86ż	86ż	86ż
4½% Listy zast. Banku Krajowego			102ż	105ż	105ż	105ż
4% „ „ „ „			98ż	100ż	100ż	100ż
4½% „ „ Banku Hipoteczn.			98,25ż	99,50*	101,50ż	101,50ż
4% „ „ „ 60 l.			92ż	97ż	96,50*	97,50ż
4½% „ „ Banku Małopolsk.			9 650ż	98,50ż	100ż	100ż
4½% „ „ Tow. kred. ziemsk.			104ż	106ż	106ż	106ż
4% „ „ „ „ „			—	98*	99ż	97*
Akcje — Actions:						
Banki — Banques						
Polski Bank Przemysłowy	400	280	700ż	500	550	550
Ban Hipoteczny	400	280	725ż	740ż	670	670
Bank Małopolski	400	280	725ż	800ż	800ż	800ż
Bank Związku Spółek Zarobkowych	—	1 000	.	4 600ż	4.600ż	4 600ż
Przemysł górniczy Industrie de mines						
Gal. akc. Zakłady Górn. Siersza	200	140	6 500	5 800	5 600ż	5 100
„Tepege“	1 000	700	9 250	7 175	7 500ż	6 800*
Polska Nafta	—	500	4 050	3 050	1 950*	1 362ż
Przemysł metalurgiczny Métallurgie						
Zieleniewski	200	140	7 000	7 100*	6 450*	6 800ż
Przemysł mineralny Industrie minérale						
„Górka“ fabryka cementu	200	140	7 325	7 000*	7 200ż	7 200ż
Przemysł przetworów roślinnych Fabrication de gruisse						
Fabr. przetworów tłuszcz. w Trzebini	500	350	.	2 800ż	2 800ż	2 800ż
Handel i transport Commerce et transport						
Polskie Tow. Handlowe	200	140	1 075	927½	900ż	775
Handl. Spółka akc. „Impex“	200	140	580	590	.	.

[1] K — w koronach, M — w markach, przerachowanych według kursu urzędowego.
Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych, notowania takie oznaczono gwiazdkami; ż — kurs żądany.
Źródło: Cedułу Giełdy Krakowskiej.

Papiers de valeur. Bourse de Cracovie.

En marks polonais. Année 1921.

19/V	27/V	2/VI	9/VI	16/VI	23/VI	30/VI	7/VII	14/VII	21/VII	28/VII
90*	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż
98ż	98ż	98ż	99,50*	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż
86ż	86ż	88*	90*	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91ż	91,50*
105ż	105ż	105ż	106*	108*	109ż	109ż	105,50*	106,50*	108,50*	109ż
100ż	96*	97ż	99*	100ż	100ż	100ż	100ż	99*	100ż	100ż
101,50ż	101,50ż	101,50ż	102,50*	106*	105,25*	106ż	106	108*	107,45	107*
97,50ż	97,50ż	97,50ż	98 50*	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż
100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	100ż	106	106ż
106ż	106ż	106ż	106ż	106ż	106ż	106ż	105	106ż	106ż	106ż
98ż	96	98*	99ż	99	100ż	100ż	99	100ż	100ż	102*
575ż	575ż	575ż	575ż	525	525*	542½	530*	580ż	580ż	527½
700ż	725ż	675	700ż	700ż	700ż	707½*	710*	725ż	725ż	725ż
800ż	785	700ż	700ż	700ż	700ż	700ż	650*	650ż	675ż	650*
4 600ż	4 600ż*	4 600ż	4 600ż	4 600ż	.	.	.	.	.	.
5 300ż	4 900	5 000	6 300	5 700	6 300	7 600	7 900ż	7 000	6 525*	6 150
6 500*	6 700ż	6 600*	8 900	9 300*	8 000*	8 500	8 500	8 275	8 200ż	8 200*
1 450	1 500	1 537½	1 900	1 837½	2 095	2 400	2 237½	2 200	2 175	2 100*
6 300	6 000*	6 300	9 250*	8 000	8 100	10 750	9 200	8 950	8 625	8 500
7 200ż	7 200ż	6 600ż	9 000*	8 500ż	7 100*	8 750	8 300*	8 000*	8 200ż	8 200ż
2 800ż	2 800ż	2 550*	2 850	2 600	2 700*	2 900	2 975*	3 000	3 162½	2 900
815	817½	852½	1 300	1 150	1 037½	1 312½	1 087½	1 012½	1 052½	1 030
.	.	380	537½	525	450	562½	482½	450*	430	400

[1]) K — en couronnes, M — en marks d'après le cours officiel (100 couronnes = 70 marks).
Source: Bulletins de la Bourse de Cracovie.

Papiery wartościowe. Giełda Poznańska.

Notowania urzędowe w markach polskich. Kurs za 100 mk.

Rok 1921.

WALORY PAPIERS DE VALEUR	Wartość nominalna w mar.	5/I	7/IV	6/V	12/V	19/V
Papiery procentowe. Papiers de valeur.						
3½% Pozn. listy zast. bez lit.	100	157*	176	210*	215*	215
3½% „ „ „ litera C						
4% „ „ „ lit D i E	100	198*	205	.	240	240
4% „ „ „ nowe.					150*	
4% nowe ze stempl. polsk.		.	.	.		.
Akcje — Actions:						
Banki — Banque						
Bank Związku VIII emisja	1 000	390	325	330	285	290
Bank Handlowy . . .	1 000	500	630	630	340	340
Kwilecki, Potocki i S-ka	1 000	430	385	500	460	470
Pozn. Bank Ziemian [1] .	1 000	297½	605	710	700	685
Bank Przemysłowców [1] .	1 000	.	300	300	300	300
Bank Poznański [1] . . .	1 000	250	215	.	.	210*
Przemysł metalowy i maszynowy Industrie métallurgique						
Cegielski I—VI em. . .	1 000	520	280	275	275	275
Brzeski Auto [1]	1 000	215	400	450*	.	435
Wagon Ostrowo [1] . . .	1 000	270	285	182½	200	202½
Przemysł budowlany Industrie de construction						
Tri [1]	1 000	180	227½	222½	.	215*
Przemysł przetworów zwierzęcych i skórzany Industrie des matières animales et de peau						
Centrala skór	1 000	715	750*	725	.	685*
Przemysł spożywczy Industrie alimentaire						
Patria	1 000	890	480	465	450	450
Orient [1]	1 000	270	315	.	300*	.
Przemysł chemiczny Industrie chimique						
Hurtownia Drogeryjna [1]	1 000	350	215	265	272½	250*
Dr. Roman May . . .	1 000	650	500	525	510	530
Wytwórnia chemiczna [1]	1 000	620	290	305	277½	290
Lubań	1 000	.	.	.	.	530
Handel i transport Commerce et transport						
R. Barcikowski	1 000	290	300	325	290	290
Bławat Polski . . .	1 000	.	.	295	290	285*
Dom konfekcyjny . . .	1 000	312½	.	350	.	350
C. Hartwig	1 000	720	330	405	400	400
Hurtownia Związkowa .	1 000	290*	.	290	280	.
Pozn. Spółka Drzewna .	1 000	700	1350	1350	1 325	1400
Wisła (drzewo) [1] . . .	1 000	.	910	900*	890*	950

[1]) Notowania nieurzędowe. — [2]) Emisja IX.

Źródło: Ceduły Giełdy Poznańskiej.

Uwaga: W razie braku notowań danego dnia, brano liczby z dni najbliższych — notowania takie oznaczono gwiazdkami.

Papiers de valeur. Bourse de Poznań.

Marché officiel en marks polonais. Pour cent marks.

Année 1921.

27/V	2/VI	9/VI	16/VI	23/VI	30/VI	7/VII	14/VII	21/VII	30/VII
215*	215*	210	215*	.	255*	250	250*	250*	.
240*	240*	240	235	.	275*	290*	.	.	280*
.	135*	135	.	123	150*	150	135*	.	.
290*	290	275	270	255[2])	260	260*	.	260	240*
340	340	340	340	335	335	335	335	335	340
500	490	500*	490	440	425	485	495	500	.
670*	.	675*	655	650	640	602	660	690	.
300	299¾	290*	290	290	290	287½	287½	285	230
210	.	210	210	210*	.	.	210	210*	210½*
265	250	250	255	245	245	260	290	265	255*
390*	.	.	390*	.	.	.	.	.	.
187½*	177½	172½	180	175	.	160	182½	187½	100
.	204	.	210	210	200*	205*	205*	205	200
.	650	635*	620	630	650*	650	650*	650*	.
450	440	430	430	375	350*	395	405	371	370
290*	290	290	290	290	200	200	195	216	195
250	240*	230*	235*	.	215*	210	230	230	.
510	535	615	580	560	560*	585	600	620	530
290	275	265	270	260	250*	262½	270	290	250
475*	475	470	505	520	530	520	530	540	.
215	230	225*	225	215	212	215*	240	220*	210
.	.	290	.	280	.	290*	.	290	.
.	.	.	320	.	.	.	.	330*	.
400	380	385	375	360	.	400*	405	405	395
.	.	.	.	260	200	170*	185	180	150*
.	1400*	1 400	1410*	1425	1475	1 510	1525*	1550*	1575*
900*	900*	880	.	890*	.	.	.	605	.

[1]) Marché non-officiel.

Source: Bulletins de la Bourse de Poznań.

Bilanse banków akcyjnych kredytu krótkoterminowego w b. Królestwie Kongresowem.
Bilans des banques d'actionnaires du Crédit a courte échéance dans l'ancien Royaume de Pologne.

№ porząd. № d'ordre	POZYCJE SPECIFICATION	31/III 1921 [1])	28/II 1921 [2])	31/I 1921	31/XII 1920	Porównanie — Comparaison 31/III z avec 28/II	28/II z avec 31/I	31/I z avec 31/XII
		W tysiącach marek — En milliers de marks						
	AKTYWA — ACTIF							
1	Kasa i gotówka	879 064	765 103	652 258	793 411	+ 113 961	+ 112 845	— 141 153
2	Sumy do dyspozycji banku	2 367 335	2 143 054	1 271 910	1 074 691	+ 224 281	+ 871 144	+ 197 219
3	Dewizy, banknoty, monety zagraniczne	335 867	291 318	210 172	187 782	+ 44 549	+ 81 146	+ 22 390
4	Dyskonto weksli	2 194 470	1 804 593	1 625 391	1 267 047	+ 389 877	+ 179 202	+ 358 344
5	Pożyczki pod zastaw papierów wart., weksli w rach. bież.	2 141 849	1 853 476	1 500 504	1 216 222	+ 288 373	+ 352 972	+ 284 282
6	Korespondenci	6 232 541	5 208 751	5 008 136	4 678 944	+1 023 790	+ 200 615	+ 329 192
7	Papiery wartościowe wł. kapitału rezerwowego, wylosowane papiery wartościowe i kupony	871 122	803 020	744 471	683 793	+ 68 102	+ 58 549	+ 60 678
8	Weksle i frachty do inkasa	699 441	641 274	570 015	583 391	+ 58 167	+ 71 259	— 13 376
9	Różne	3 099 405	2 496 528	2 147 764	1 646 812	+ 602 877	+ 348 782	+ 500 934
	RAZEM	**18 821 094**	**16 007 117**	**13 730 603**	**12 132 093**	**+2 813 977**	**+2 276 514**	**+1 598 510**
	PASYWA — PASSIF **)							
1	Kapitał zakładowy	925 832	777 212	768 305	810 918	+ 148 620	+ 8 907	— 42 613
2	Kapitały rezerwowe	455 213	368 679	384 437	360 082	+ 86 534	— 15 758	+ 24 355
3	R-ki bieżące, przekazowe, wkłady	5 139 210	4 074 873	3 168 360	2 781 539	+1 064 837	+ 906 513	+ 386 821
4	Redyskonto, zast. weksli papierów wartościowych	396 208	499 734	595 885	362 732	— 103 526	— 96 151	+ 233 153
5	Korespondenci	7 778 123	6 859 612	6 125 360	5 602 570	+ 918 511	+ 734 252	+ 522 790
6	Różne	4 126 508	3 427 007	2 688 256	2 214 252	+ 699 501	+ 738 751	+ 474 004
	RAZEM	**18 821 094**	**16 007 117**	**13 730 603**	**12 132 093**	**+2 813 977**	**+2 276 514**	**+1 598 510**

*) Actif: 1. Encaisse. 2. Disponibilités. 3. Devises et monnaies etrangères. 4. Partefeuille d'éscompte. 5. Avances contre gage des papiers de valeur et aux comptes courants. 6. Correspondants. 7. Portefeuille litres. 8. Lettres de change pour encaissement. 9. Divers.

**) Passif: 1. Capital. 2. Résernes. 3. Comptes-courants, dépôts. 4. Réecompte, mise en gage des papiers de valeur. 5. Correspondants. 6. Divers.

Dans ce tableau on a considéré 19 banques (15 à Varsovie, 4 en province). On a omis deux banques car elles n'ont pas envoyés leux bilans. [2]) Pour la banque des Négociants á Łódź on a pris les bilans du mois de janvier. [1]) Pour la banque de S-tes Coopératives Allemandes á Łódź on a pris le bilan du mois de fevrier.

Source: Bilans des banques.

W powyższem zestawieniu uwzględniono następujące banki: Bank Dyskontowy, Bank Handlowy, Bank dla Handlu i Przemysłu, Bank Kredytowy, Bank Kredytu Hypotecznego, Bank Międzynarodowy, Bank Polsko-Angielski, Bank Przemysłowy, Bank Stołeczny, Bank Stow. Spółdzielczych, Bank Wschodni, Bank Zachodni, Bank Ziemiański, Bank Zjednoczonych Ziem Polskich, Polski Bank Komunalny, Bank Handlowy w Łodzi, Bank Kupiecki Łódzki, Bank Spółek Niemieckich w Łodzi, Polskie Oddziały Banku Handlowego Piotrogrodzko-Ryskiego, Banku Wilhelma Landaua i Banku Ziemi Polskiej w Lublinie nie uwzględniono z powodu braku bilansów. Dla Banku Spółek Niem. w Łodzi wzięto bilans z lutego. Dla Banku Handl. w Łodzi i Banku Kupieckiego Łódzkiego wzięto bilanse ze stycznia.

Źródło: Bilanse poszczególnych banków.

Spółki akcyjne w b. dzielnicy rosyjskiej i austrjackiej.
Sociétés d'actionnaires dans l'ancienne Pologne Russe et Autrichienne.

№ porządkowy — № d'ordre	GRUPY GROUPES	Nowoutworzone spółki akcyjne Nouvelles sociétés d'actionnaires						Powiększenie kapitału Augmentation du capital							
								Drogą emisji par émission		Drogą przewalutowania par rétaxat		Drogą emisji par émission		Drogą przewalutowania par rétaxat	
		Ogółem w r. 1920 Total en 1920		W I kwartale 1921 r. I trimestre 1921		W II kwartale 1921 r.[1]) II trimestre 1921[1])		W I kwartale 1921 r. I trimestre 1921				W II kwartale 1921 r. II trimestre 1921			
		Liczba spółek Nombre de compagn.	Kapitał w 1 000 mk. Capital en 1 000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagn.	Kapitał w 1 000 mk. Capital en 1 000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagn.	Kapitał w 1 000 mk. Capital en 1 000 mk.	Liczba spółek Nombre de compagn.	Kapitał powiększono o Capital augmenté par	Liczba spółek Nombre de compagn.	Kapitał powiększono o Capital augmenté par	Liczba spółek Nombre de compagn.	Kapitał powiększono o Capital augmenté par	Liczba spółek Nombre de compagn.	Kapitał powiększono o Capital augmenté par
		Kapitał w 1 000 mk. — Capital en 1 000 mk.													
	OGÓŁEM—TOTAL	149	1 797 360	59	1 781 410[1])	72	3 191 715	75	1 505 911	22	316 389	82	2 080 543	23	731 985
1	Rolnictwo Agriculture	3	18 500	1	5 000	2	48 000	—	—	—	—	4	46 350	—	—
2	Górnictwo Exploit. des mines	6	171 800	6	224 250	7	527 000	6	184 600	—	—	3	226 624	2	385 167
3	Hutnictwo Métallurgie	1	15 000	1	50 000	—	—	1	3 850	1	8 983	2	34 000	—	—
4	Przemysł włóknisty Industrie textile	12	184 400	3	75 000	1	30 000	1	9 000	6	20 172	3	64 900	1	9 860
5	Przem. odzieżowy i konfekc. Habits et confections	2	42 000	2	40 000	4	82 000	1	48 000	1	4 704	1	15 000	—	—
6	Przemysł papierniczy Industrie du papier	—	—	2	105 000	—	—	—	—	—	—	2	9 100	1	4 788
7	Przemysł graficzny Industrie graphique	3	35 250	—	—	1	40 000	1	980	—	—	2	10 350	—	—
8	Przemysł budowlany Industrie de construction	5	96 750	—	—	—	—	1	5 000	—	—	—	—	—	—
9	Przemysł drzewny Industrie du bois	1	12 000	5	85 000	4	76 160	—	—	—	—	7	143 032	1	22 840
10	Przem. metal. maszyn. i t. p. Ind. d. métaux mach. etc.	22	152 500	6	122 500	9	520 000	11	294 900	4	138 752	5	326 800	2	150 560
11	Przemysł mineralny Industrie minérales	6	47 000	1	7 500	3	42 000	7	81 960	3	43 304	4	24 900	2	9 800
12	Przemysł przetworów zwierz. i skórzany Industrie des matières anim. et des peaux	—	—	1	5 000	3	86 000	1	999	1	2 098	2	6 249	1	2 098
13	Przemysł spożywczy Industrie alimentaire	11	48 000	4	72 160	6	650 000	6	145 250	4	79 506	10	97 400	10	128 262
14	Przemysł chemiczny Industrie chimique	9	182 160	4	235 000	5	99 000	7	152 040	2	18 870	5	88 500	1	16 502
15	Inne rodzaje przemysłu Autres branches d'industrie	9	47 000	2	60 000	5	250 000	12	163 432	—	—	6	100 840	1	1 460
16	Handel i transport ogółem Commerce et transp. total	57	729 000	21	695 000	18	551 555	19	358 900	—	—	26	886 498	1	648
	W tej liczbie:—Y compris:														
	a) Banki Banques	13	223 300	8	580 000	2	200 000	4	103 200	—	—	10	446 000	—	—
	b) Tow. asekuracyjne S-tés d'assurance	5	42 500	—	—	1	10 000	—	—	—	—	—	—	—	—
	c) Tow. transportowe S-tés de transport	9	100 500	1	10 000	2	26 000	2	40 000	—	—	2	90 000	—	—
17	Komunikacje Communications	2	16 000	—	—	4	190 000	1	57 000	—	—	—	—	—	—

[1]) Z 72 spółek założono w kwietniu 24 z kapitałem 762 160 tys. mk., w maju 21 z kapitałem 1 222 000 tys. mk. w czerwcu 27 z kapitałem 1 207 555 tys. mk.

Du nombre de 72 sociétés on a fondé: au mois d'avril 24 — capital de 762 160, au mois de mai 21 — capital 1222 000, au mois de juin 27 capital de 1 207 555.

Statystyka pracowników państwowych Rzeczypospolitej Polskiej

podług list płacy z dnia 1 marca 1921 r.

Opracował Dr. FAUSTYN RASIŃSKI.

Materjał liczbowy dla niniejszego opracowania zebrany został drogą ankiety, rozesłanej w połowie marca b. r. do wszystkich władz Rzeczypospolitej. Ten sposób zbierania danych warunkuje stopień ich opracowania, który odbija się na podanej tu tablicy. Jedne, mianowicie, ministerstwa nadesłały tylko ogólne liczby swych pracowników, inne zaś podzieliły szczegółowo podług podwładnych sobie urzędów. Ten ostatni sposób jest z tego względu korzystniejszy, iż daje możność skontrolowania całości dostarczonego materjału.

Skutkiem tego jest również znaczne spóźnienie ostatecznego zamknięcia. Aby go nie przedłużać, podaję opracowanie to do druku pomimo braku pewnych szczegółów. Naprzykład w Ministerstwie Sprawiedliwości brak jeszcze kilku sądów prowincjonalnych; podobnież nie nadeszły jeszcze dane o placówkach zagranicznych Ministerstwa Spraw Zagranicznych; znaczna część urzędów na kresach Wschodnich znajdowała się dopiero w stadjum organizacji, urzędy cieszyńskie częściowo figurują w wykazach małopolskich i t. p. Ponieważ jednak istnieje zamiar perjodycznego opracowywania tej statystyki, przynajmniej dwa razy do roku, będzie można w przyszłości braki te uzupełnić.

W dzielnicach dawniej pruskich statystyka obejmuje tylko urzędy zunifikowane, wchodzą tu również miejscowe agendy władz centralnych, z tego powodu obraz nie jest zupełny i nie jest traktowany równomiernie; jest nadzieja, że w przyszłości i te braki da się wyrównać.

Pomimo wszystko statystyka ta daje możność stwierdzenia, że w organizacji służby państwowej w Polsce pomiędzy poszczególnemi jej dzielnicami zachodzą znaczne różnice, które jednak nie mogą być traktowane, jako fakty oderwane, lecz w związku z całym szeregiem innych faktów i warunków, dla których omówienia statystyka nie rozporządza dostatecznym jeszcze materjałem. Naprzykład liczb, dotyczących dróg żelaznych, nie możemy omawiać bez wiadomości o intensywności ruchu kolejowego w poszczególnych dzielnicach. Jednakże już teraz można zwrócić uwagę na dwukrotnie wyższą liczbę pracowników skarbowych w stosunku do ludności b. Galicji i b. Królestwa Kongresowego, co jeszcze bardziej staje się rażącem przy porównaniu sum wpływu podatków w tych dzielnicach. Z tych względów dalsze opracowanie statystyki pracowników państwowych może dać wiele wskazówek miarodajnych, i z tego punktu widzenia znaczenie jej należy oceniać.

Pomieszczając poniżej obliczenia cyfr względnych w stosunku do liczb ludności, zwracamy szczególną uwagę na zastrzeżenia, zawarte w powyższym wstępie i w uwagach na dalszych stronicach.

MINISTERSTWA I URZĘDY	Na 1 000 mieszkańców *) wypada pracowników państwowych					
	Władz głównych i placówek zagranicą	W byłem Król. Pol. Kongresowem	W byłej Galicyi	W dzielnicach dawniej Pruskich	Na kresach wschodn.	W Cieszyńskiem
OGÓŁEM	0,38	11,94	14,19	20,52	11,86	3,11
Biura Sejmu Ustawodawczego	0,00	—	—	—	—	—
Kancelarja Cywilna Nacz. Państwa	0,00	—	—	—	—	—
Najwyższa Izba Kontroli Państwa	0,01	0,01	0,00	—	—	—
Prezydjum Rady Ministr.	0,02	0,01	0,01	0,02	—	—
Ministerstwo Sprawiedl. .	0,01	0,47	0,76	—	0,28	0,87
Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	0,01	1,84	3,05	0,13	0,04	—
Ministerstwo Zdrowia Publicznego	0,01	0,09	0,00	—	0,01	—
Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej	0,01	0,03	0,01	—	0,00	—
Ministerstwo Zaopatryw.	0,02	0,05	—	0,00	0,04	—
Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych . .	0,02	0,62	0,14	—	0,84	—
Min. Handlu i Przemysłu	0,02	0,04	0,05	0,02	—	0,17
Ministerstwo Robót Publicznych	0,04	0,14	0,40	0,04	0,12	—
Główny Urząd Ziemski .	0,01	0,08	0,02	0,14	—	0,02
Ministerstwo Poczty i Telegrafu	0,01	0,68	1,21	2,11	0,14	—
Ministerstwo Dróg Żel. .	0,02	5,22	6,30	16,22	9,89	—
Ministerstwo Skarbu . .	0,13	0,38	0,79	0,34	0,10	2,05
Ministerstwo Spraw Wew.	0,01	2,27	1,38	1,48	0,40	—
Ministerstwo Spraw Zagr.	0,02	—	—	—	—	—
Główny Urząd Likwidacyjny	0,01	0,01	0,07	0,02	—	—
Min. Kultury i Sztuki . .	0,00	—	—	—	—	—

*) Obliczone w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców w państwie — 27 505 000, w innych kolumnach podług ludności każdej dzielnicy: w b. Królestwie Kongresowem — 12 656 000, w b. Galicji ze Spiszem i Orawą—8 050 555, w dzielnicach dawniej pruskich—2 972 360 (bez kilku wsi, przyznanych Polsce na prawym brzegu Wisły w okolicach Kwidzyna), na kresach wschodnich — 3 683 568, w Cieszyńskiem—142 585.

Ministerstwa Skarbu.
Biuro Statystyczne

Statystyka pracowników państwowych

MINISTERSTWA I URZĘDY	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	Ugrupowania podług praw służbowych						
				Mężczyźni				Kobiety		
				Etatowi	Nieetatowi	Kontraktowi	Żołnierze lub ochotnicy	Etatowe	Nieetatowe	Kontraktowe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
OGÓŁEM	380 839	322 571	38 344	203 182	129 690	8 426	1 197	23 679	11 889	2 782
		19 924 [1]								
Biuro Sejmu Ustawodawczego	139	103	36	75	4	24	—	28	6	2
Kancelarja Cywilna Nacz. Państwa	17	11	6	6	5	—	—	4	2	—
Najwyższa Izba Kontroli Państwa	276	223	53	206	14	3	—	16	37	—
Prezydjum Rady Ministrów	836	571	265	248	252	60	11	133	107	25
Ministerstwo Sprawiedliwości	13 470	11 753	1 717	10 500	595	658	—	1 249	156	312
Min. Wyznań Rel. i Oświec. Publ.	48 766	16 613	12 229	33 850	1 840	458	389	11 767	286	176
		19 924 [1]								
Ministerstwo Zdrowia Publicznego	1 359	953	406	539	278	134	2	128	220	58
Min. Pracy i Opieki Społecznej	860	546	314	198	306	21	21	123	190	1
Ministerstwo Zaopatrywania	1 271	891	380	160	508	219	4	72	201	107
Min. Rolnictwa i Dóbr Państwa	12 519	11 988	531	6 601	5 009	353	25	243	255	33
Ministerstwo Handlu i Przemysłu	1 381	983	398	420	220	343	—	34	279	85
Ministerstwo Robót Publicznych	6 784	6 061	723	2 075	2 792	1 132	62	50	516	157
Główny Urząd Ziemski	1 679	1 371	308	722	451	186	12	114	134	60
Ministerstwo Poczty i Telegrafu	25 537	19 292	6 245	12 635	3 811	2 254	592	3 262	2 220	763
Ministerstwo Dróg Żelaznych	201 847	194 550	7 297	87 887	106 663	—	—	3 228	4 069	—
Ministerstwo Skarbu	16 355	12 446	3 909	8 335	3 073	992	46	1 805	1 751	353
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	46 063	43 212	2 851	38 375	3 600	1 210	27	1 233	1 213	405
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	527	340	187	233	60	41	6	155	23	9
Główny Urząd Likwidacyjny	1 022	557	465	74	202	281	—	13	224	228
Ministerstwo Kultury i Sztuki	131	107	24	43	7	57	—	16	—	8
Biuro Sejmu Ustawodawczego	**139**	**103**	**36**	**75**	**4**	**24**	—	**28**	**6**	**2**
Kancelarja Cywilna Nacz. Państwa	**17**	**11**	**6**	**6**	**5**	—	—	**4**	**2**	—
Najw. Izba Kontroli: władza central.	**161**	**129**	**32**	**116**	**11**	**2**	—	**7**	**25**	—
Izba Kontroli w Warszawie	45	39	6	38		1	—	1	5	—
„ „ w Kielcach	45	32	13	29	3	—	—	7	6	—
„ „ we Lwowie	25	23	2	23	—	—	—	1	1	—
Razem Najw. Izba Kontroli	**276**	**223**	**53**	**206**	**14**	**3**	—	**16**	**37**	—
Prezydjum Rady Ministrów	**110**	**89**	**21**	**46**	**32**	**11**	—	**3**	**17**	**1**
Prokuratorja Generalna	193	166	27	153	7	6	—	17	6	4
Główny Urząd Statystyczny	139	26	113	23	—	3	—	108	5	—
Główny Zarząd Drukarni Państw.	273	210	63	5	184	10	11	3	53	7
Monitor Polski	31	16	15	3	6	7	—	—	8	7
Polska Ajencja Telegraficzna	90	64	26	18	23	23	—	2	18	6
Razem Prez. Rady Ministrów	**836**	**571**	**265**	**248**	**252**	**60**	**11**	**133**	**107**	**25**
Ministerstwo Sprawiedliwości:										
Zarząd Główny	207	108	99	88	1	19	—	76	1	22
Sąd Najwyższy w Warszawie	122	101	21	91	4	6	—	17	3	1
Sąd Apelacyjny w Lublinie	56	42	14	37	5	—	—	11	3	—
„ „ w Warszawie	120	76	44	71	—	5	—	43	—	1

[1]) Brak ugrupowania na mężczyzn i kobiety.

podług list płacy na dzień 1 marca 1921 r.

Ugrupowanie podług zawodu służbowego												Ugrupowanie podług miejsca służby					
Urzędnicy								Personel pedagogiczny szkół									
Administracyjni	Rachunkowi i kancelaryjni	Sądowi	Sanitarni	Policyjni	Techniczni	Pracownicy na drogach komunikacji	Robotnicy	Niższych	Średnich	Wyższych	Niżsi funkcjonarjusze wszelkich kategoryj	Władze główne	B. Królestwo Kongresowe	B. Galicja	Dzielnice dawniej pruskie	Kresy Wschodnie i Cieszyńskie	Gdańsk i zagranica
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
OGÓLNE																	
36 291	**23 762**	**2 623**	**844**	**35 389**	**3 194**	**194 752**	**8 180**	**39 469**	**4 836**	**1 296**	**30 203**	**10 261**	**151 057**	**114 248**	**60 997**	**44 114[3])**	**162**
58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	139	—	—	—	—	—
6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	17	—	—	—	—	—
250	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	161	90	25	—	—	—
250	233	—	—	—	3	—	247	—	—	—	103	594	80	113	40	—	9
173	5 651	2 623	37	—	—	—	—	32	—	—	4 954	329	5 927	6 065	—	1 149[3])	—
702	447	—	128	—	8	—	67	39 436	4 739	1 269	1 970	362	23 321	24 530	393	160	—
160	210	—	428	—	42	—	92	1	36	—	390	170	1 125	5	—	59	—
373	351	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	394	413	42	—	11	—
468	647	—	—	—	—	—	149	—	—	—	7	477	655	—	2	137	—
1 887	832	—	106	—	196	—	3 824	—	—	27	5 647	402	7 889	1 143	5	3 080	—
521	647	—	—	—	2	—	—	—	—	—	211	400	475	404	60	24[4])	18
228	973	—	—	273	1 570	2 493	336	—	—	—	911	1 252	1 762	3 230	113	427	—
275	439	—	—	—	751	—	—	—	—	—	214	153	943	169	411	3[4])	—
11 641	968	—	—	—	362	—	946	—	—	—	11 620	296	8 616	9 720	6 278	515	112
9 596	—	—	—	—	—	192 251	—	—	—	—	—	400	66 095	50 718	48 206	36 428	—
5 075	6 856	—	5	495	102	8	2 169	—	—	—	1 645	3 539	4 771	6 367	1 022	656[5])	—
3 811	4 982	—	140	34 621	143	—	350	—	—	—	2 016	293	28 777	11 119	4 409	1 465	—
410	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	527	—	—	—	—	—
377	504	—	—	—	2	—	—	—	—	—	139	225	118	598	58	—	23
30	13	—	—	—	13	—	—	—	61	—	14	131	—	—	—	—	—
SZCZEGÓŁOWE																	
58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**81**	**139**	—	—	—	—	—
6	**5**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**	**17**	—	—	—	—	—
150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	161	—	—	—	—	—
40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	45	—	—	—	—
42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	45	—	—	—	—
18	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	25	—	—	—
250	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**22**	**161**	**90**	**25**	—	—	—
37	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	110	—	—	—	—	—
93	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	73	95	25	—	—
19	112	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	139	—	—	—	—	—
19	—	—	—	—	3	—	247	—	—	—	4	273	—	—	—	—	—
16	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	31	—	—	—	—	—
66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	41	7	18	15	—	9
250	**233**	—	—	—	3	—	247	—	—	—	**103**	**594**	**80**	**113**	**40**	—	**9**
42	133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	207	—	—	—	—	—
—	33	72	—	—	—	—	—	—	—	—	17	122	—	—	—	—	—
—	28	20	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	56	—	—	—	—
—	60	42	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	120	—	—	—	—

2) Z tego 444 w Cieszyńskiem. 3) Z tego 125 w Cieszyńskiem. 4) W Cieszyńskiem. 5) Z tego 292 w Cieszyńskiem.

Statystyka pracowników państwowych

MINISTERSTWA I URZĘDY	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	Ugrupowania podług praw służbowych						
				Mężczyźni				Kobiety		
				Etatowi	Nieetatowi	Kontraktowi	Żołnierze lub ochotnicy	Etatowe	Nieetatowe	Kontraktowe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Sąd Okręgowy w Białej Podlaskiej	122	103	19	95	—	8	—	12	—	7
„ „ w Białymstoku	127	85	42	72	—	13	—	20	22	—
„ „ w Częstochowie*	10	8	2	8	—	—	—	1	1	—
„ „ w Kaliszu	257	204	43	174	—	40	—	33	—	10
„ „ w Lublinie	328	270	58	261	2	7	—	55	3	—
„ „ w Kielcach	321	269	52	229	8	32	—	32	—	20
„ „ w Łodzi	353	266	87	253	—	13	—	80	—	7
„ „ w Łomży	190	155	35	150	5	—	—	28	7	—
Sąd Okręgowy w Łowiczu	68	56	12	52	4	—	—	5	7	—
„ „ „ Mławie	143	121	22	118	—	3	—	15	3	4
„ „ „ Piotrkowie	219	190	29	179	11	—	—	28	1	—
„ „ „ Płocku	186	144	42	142	2	—	—	39	3	—
„ „ „ Radomiu*)	23	17	6	14	—	3	—	6	—	—
„ „ „ Siedlcach	198	163	35	147	16	—	—	30	5	—
„ „ „ Sosnowcu	90	68	22	63	5	—	—	17	5	—
„ „ „ Suwałkach	87	77	10	73	4	—	—	9	1	—
„ „ „ Warszawie	853	583	270	553	30	—	—	236	33	1
„ „ „ Włocławku	147	118	29	107	8	3	—	17	11	1
„ „ „ Zamościu	161	136	25	122	—	14	—	14	—	11
Sąd Apelacyjny we Lwowie	3 985	3 784	201	3 495	—	289	—	78	—	123
„ „ w Krakowie	2 080	1 955	125	1 824	36	95	—	34	—	91
Sąd Okręgowy w Cieszynie	125	118	7	101	11	6	—	—	1	6
„ Apelacyjny Ziem Wschodnich	28	21	7	21	—	—	—	7	—	—
„ Okręgowy w Grodnie	192	142	50	142	—	—	—	50	—	—
„ „ „ Łucku	302	237	65	237	—	—	—	65	—	—
„ „ „ Nowogródku*)	10	7	3	7	—	—	—	3	—	—
„ „ „ Pińsku	140	111	29	111	—	—	—	29	—	—
„ „ „ Wilejce	158	137	21	137	—	—	—	21	—	—
Więzienie w Białej Podlaskiej	20	20	—	3	15	2	—	—	—	—
„ „ Białymstoku	60	54	6	5	47	2	—	—	6	—
„ „ Busku	17	17	—	15	—	2	—	—	—	—
„ „ Chęcinach	44	43	1	39	—	4	—	1	—	—
„ „ Ciechanowie	6	6	—	4	1	1	—	—	—	—
„ „ Częstochowie	22	21	1	18	1	2	—	—	1	—
„ „ Dąbrowie i Będzinie	35	33	2	29	3	1	—	2	—	—
„ „ Garwolinie	5	5	—	2	3	—	—	—	—	—
„ „ Grodzisku	12	11	1	9	—	2	—	1	—	—
„ „ Grójcu	15	13	2	10	—	3	—	2	—	—
„ „ Jędrzejowie	6	6	—	6	—	—	—	—	—	—
Dyrekcja Okręg. Więzień w Kielcach	7	6	1	6	—	—	—	—	—	1
Więzienie w Kielcach	63	57	6	50	5	2	—	5	1	—
„ „ Końskich	11	10	1	8	2	—	—	1	—	—
„ „ Kozienicach	16	15	1	12	2	1	—	1	—	—
„ „ Kutnie	11	10	1	9	—	1	—	1	—	—
„ „ Lipnie	11	10	1	5	4	1	—	—	1	—
Dyr. Okr. Więz. w Lublinie i 9 więzień	206	191	15	143	40	8	—	10	5	—
Więzienie w Łomży	48	45	3	6	37	2	—	—	3	—
„ „ Łowiczu	24	22	2	20	—	2	—	2	—	—
Dyr. Okr. Więz. w Łodzi i 11 więzień	400	363	37	259	104	—	—	25	12	—
„ „ „ „ Miechowie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ „ „ Mińsku Mazow.	6	6	—	5	—	1	—	—	—	—
„ „ „ „ Mławie	14	13	1	12	—	1	—	1	—	—
„ „ „ „ Olkuszu	7	7	—	1	6	—	—	—	—	—
„ „ „ „ Opatowie	9	9	—	7	—	2	—	—	—	—
„ „ „ „ Opocznie	11	11	—	1	10	—	—	—	—	—
„ „ „ „ Ostrołęce	13	12	1	2	10	—	—	—	1	—
„ „ „ „ Pińczowie	14	14	—	5	7	2	—	—	—	—
„ „ „ „ Płocku	45	40	5	34	2	4	—	4	1	—
„ „ „ „ Płońsku	13	11	2	7	3	1	—	—	2	—
„ „ „ „ Pułtusku	24	22	2	19	—	3	—	2	—	—
„ „ „ „ Radomiu	59	57	2	51	2	2	—	4	—	—
„ „ „ „ Rawie Mazow.	7	6	1	4	1	1	—	1	—	—
„ „ „ „ Rypinie	5	5	—	1	4	—	—	—	—	—
„ „ „ „ Sandomierzu	30	27	3	25	2	—	—	3	—	—
„ „ „ „ Siedlcach	10	6	4	5	—	1	—	4	—	—

*) Personel urzędu prokuratorskiego, brak pracowników sądu.

podług list płacy na dzień 1 marca 1921 r. (c. d.)

Ugrupowanie podług zawodu służbowego								Personel pedagogiczny szkół			Niżsi funkcjonarjusze wszelkich kategoryj	Ugrupowanie podług miejsca służby					
Urzędnicy																	
Administracyjni	Rachunkowi i kancelaryjni	Sądowi	Sanitarni	Policyjni	Techniczni	Pracownicy na drogach komunik.	Robotnicy	Niższych	Średnich	Wyższych		Władze główne	B. Królestwo Kongresowe	B. Galicja	Dzielnice dawniej pruskie	Kresy Wschodnie i Cieszyńskie	Gdańsk i zagranica
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
—	65	31	—	—	—	—	—	—	—	—	26	—	122	—	—	—	—
—	73	30	—	—	—	—	—	—	—	—	24	—	127	—	—	—	—
—	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	10	—	—	—	—
—	158	52	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	257	—	—	—	—
—	183	82	—	—	—	—	—	—	—	—	63	—	328	—	—	—	—
—	188	71	—	—	—	—	—	—	—	—	62	—	321	—	—	—	—
—	204	73	—	—	—	—	—	—	—	—	76	—	353	—	—	—	—
—	118	34	—	—	—	—	—	—	—	—	38	—	190	—	—	—	—
—	40	18	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	68	—	—	—	—
—	84	31	—	—	—	—	—	—	—	—	28	—	143	—	—	—	—
—	120	56	—	—	—	—	—	—	—	—	43	—	219	—	—	—	—
—	109	41	—	—	—	—	—	—	—	—	36	—	186	—	—	—	—
—	13	8	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	23	—	—	—	—
—	112	47	—	—	—	—	—	—	—	—	39	—	198	—	—	—	—
—	56	14	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	90	—	—	—	—
—	49	17	—	—	—	—	—	—	—	—	21	—	87	—	—	—	—
—	518	183	—	—	—	—	—	—	—	—	152	—	853	—	—	—	—
—	96	18	—	—	—	—	—	—	—	—	33	—	147	—	—	—	—
—	90	36	—	—	—	—	—	—	—	—	35	—	161	—	—	—	—
—	517	865	—	—	—	—	—	—	—	—	1 603	—	—	3 985	—	—	—
—	889	526	—	—	—	—	—	—	—	—	665	—	—	2 080	—	—	—
—	41	34	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	125	—
—	14	11	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	28	—
—	105	53	—	—	—	—	—	—	—	—	34	—	—	—	—	192	—
—	172	72	—	—	—	—	—	—	—	—	58	—	—	—	—	302	—
—	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	10	—
—	76	39	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	140	—
—	87	41	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	158	—
—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	20	—	—	—	—
7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	60	—	—	—	—
1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	13	—	17	—	—	—	—
4	3	—	2	—	—	—	—	2	—	—	33	—	44	—	—	—	—
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	6	—	—	—	—
1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	18	—	22	—	—	—	—
2	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	29	—	35	—	—	—	—
4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	5	—	—	—	—
1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	8	—	12	—	—	—	—
1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	15	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	6	—	—	—	—
1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	7	—	—	—	—
3	4	—	1	—	—	—	—	1	—	—	54	—	63	—	—	—	—
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	11	—	—	—	—
1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	13	—	16	—	—	—	—
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	11	—	—	—	—
1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	11	—	—	—	—
10	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	—	206	—	—	—	—
1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	48	—	—	—	—
1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	24	—	—	—	—
25	31	—	13	—	—	—	—	8	—	—	323	—	400	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	—	6	—	—	—	—
1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11	—	14	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	7	—	—	—	—
1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	6	—	9	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	11	—	—	—	—
1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	13	—	—	—	—
1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	10	—	14	—	—	—	—
1	7	—	2	—	—	—	—	1	—	—	34	—	45	—	—	—	—
1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	13	—	—	—	—
1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	24	—	—	—	—
4	3	—	1	—	—	—	—	2	—	—	49	—	59	—	—	—	—
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	7	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	5	—	—	—	—
1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	30	—	—	—	—
1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	10	—	—	—	—

Statystyka pracowników państwowych

MINISTERSTWA i URZĘDY	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	Ugrupowania podług praw służbowych: Mężczyźni: Etatowi	Mężczyźni: Nieetatowi	Mężczyźni: Kontraktowi	Mężczyźni: Żołnierze lub ochotnicy	Kobiety: Etatowe	Kobiety: Nieetatowe	Kobiety: Kontraktowe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Więzienie w Siedlcach	52	46	6	36	8	2	—	4	1	1
„ w Sierpcu	10	9	1	8	1	—	—	1	—	—
„ w Skierniewicach	10	8	2	5	2	1	—	1	1	—
Zakład wych. popr. w Spale	26	23	3	12	8	3	—	—	—	3
Więzienie na Św. Krzyżu	59	57	2	49	7	1	—	—	2	—
„ w Sosnowcu	18	14	1	11	2	1	—	—	1	—
„ w Suwałkach	24	21	3	6	14	1	—	1	2	—
„ w Szczuczynie	4	4	—	2	2	—	—	—	—	—
Dyr. okr. więz. w Warszawie	7	6	1	5	—	1	—	1	—	—
Więzienie w Mokotowie	147	144	3	110	22	12	—	3	—	—
Areszt Centr. w Warszawie	48	42	6	39	1	2	—	5	1	—
Więzienie karne w Warszawie	69	66	3	6	57	3	—	3	—	—
„ kobiece w Warszawie	50	7	43	4	—	3	—	39	4	—
„ w Węgrowie	4	4	—	2	2	—	—	—	—	—
„ we Włocławku	34	31	3	24	4	3	—	1	1	1
„ w Wysokiem Mazow.	3	3	—	1	2	—	—	—	—	—
„ w Żyrardowie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 więzień na kresach wschodnich	194	184	10	169	—	15	—	9	—	1
Razem Min. Sprawiedliwości	**13 470**	**11 753**	**1 717**	**10 500**	**595**	**658**	**—**	**1 249**	**156**	**312**
Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.: Zarz. Gł.	362	230	132	197	2	31	—	127	5	—
Szk. średnie na obsz. b. Kr. P. Kongr.	1 901	1 331	570	1 033	38	260	—	452	13	105
Urzędy wojew. „ „ „ „ „	6	4	2	4	—	—	—	2	—	—
Konsystorze ewangelickie	21	19	2	8	10	1	—	1	1	—
Archiwa w Warszawie — 5	33	32	1	26	5	1	—	—	1	—
Archiwa w Białymstoku, Kaliszu, Lublinie, Łomży, Płocku, Piotrkowie i Suwałkach	17	14	3	10	—	4	—	—	3	—
Archiwa we Lwowie i Krakowie	15	11	4	8	2	1	—	2	2	—
Kuratorjum okr. szkoln. lwowskiego	23 384	12 321	11 063	10 876	1 025	50	370	10 955	78	30
Szkoły zaw.: na obsz. b. Kr. P. Kongr.	492	386	106	76	296	14	—	46	58	2
„ „ „ „ b. Galicji	196	195	1	185	—	5	5	—	—	1
„ „ „ „ w dz. d. prusk.	128	83	45	55	10	18	—	22	5	18
Szkoły powsz. na obsz. b. Kr. P. Kongr	19 924	19 924 [2]	—	19 918	6	—	—	—	—	—
Uniwersytet Jagiel. w Krakowie	373	342	31	336	—	—	6	31	—	—
Akademja Górnicza w Krakowie	25	25	—	25	—	—	—	—	—	—
„ Sztuk Piękn. w Krakowie	35	35	—	35	—	—	—	—	—	—
Uniwers. Jana Kazim. we Lwowie	278	255	23	252	—	—	3	23	—	—
Politechnika we Lwowie	179	170	9	166	—	—	4	9	—	—
Akademja Weterynar. we Lwowie	45	43	2	41	—	1	1	2	—	—
Uniwersytet w Poznaniu	265	210	55	72	93	45	—	9	36	10
Uniwersytet Warszawski	498	381	117	251	130	—	—	53	64	—
Politechnika Warszawska	328	311	17	167	144	—	—	8	9	—
Szkoła Gł. Gosp. Wiejsk. w Warsz.	94	84	10	55	29	—	—	10	—	—
Instytut Pedagogiczny w Warszawie	7	3	4	3	—	—	—	1	3	—
Uniwers. Stef. Batorego w Wilnie	160	128	32	51	50	27	—	14	8	10
Razem Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	**48 766**	**16 613**	**12 229**	**33 850**	**1 840**	**458**	**389**	**11 767**	**286**	**176**
		19 924								
Minst. Zdr. Publiczn: Zarząd Główny	170	107	63	82	19	6	—	23	38	2
Urzędy wojew. i okręgowe	1 125	805	320	451	251	101	2	105	179	36
Okręg. Urząd Zdrowia we Lwowie	5	5	—	2	1	2	—	—	—	—
„ „ „ w Łucku [1]	59	36	23	4	7	25	—	—	3	20
Razem Min. Zdrowia Publ.	**1 359**	**953**	**406**	**539**	**278**	**134**	**2**	**128**	**220**	**58**
Minist. Pracy i Opieki Społecznej	**860**	**546**	**314**	**198**	**306**	**21**	**21**	**123**	**190**	**1**
Min. Zaopatrywania: Zarz. Główny	212	126	86	68	21	34	3	49	26	11
Urzędy w wojew. warszawskiem	189	130	59	4	122	4	—	—	55	4
„ na Kresach Wschodnich	137	117	20	—	117	—	—	—	20	—
„ w wojew. białostockiem	100	72	28	1	71	—	—	—	28	—
„ „ kieleckiem	132	91	41	9	80	2	—	—	41	—
„ „ łódzkiem	114	90	24	2	86	1	1	—	23	1
Urząd Zaopatrywania Prac. Państw.	267	177	90	—	—	177	—	—	—	90
„ „ w woj. lubelsk.	120	88	32	76	11	1	—	23	8	1
Razem Min. Zaopatrywania	**1 271**	**891**	**380**	**160**	**508**	**219**	**4**	**72**	**201**	**170**

[1]) Urzędy zdrowia na Kresach Wschodnich znajdowały się jeszcze w pierwotnem stadjum organizacji.

[2]) Brak ugrupowania na mężczyzn i kobiety.

podług list płacy na dzień 1 marca 1921 r. (c. d.).

Ugrupowanie podług zawodu służbowego								Personel pedagogiczny szkół			Niżsi funkcjonarjusze wszelkich kategoryj	Ugrupowanie podług miejsca służby					
Urzędnicy		Sądowi	Sanitarni	Policyjni	Techniczni	Pracownicy na drogach komunik.	Robotnicy	Niższych	Średnich	Wyższych		Władze główne	B. Królestwo Kongresowe	B. Galicja	Dzielnice dawniej pruskie	Kresy Wschodnie i Cieszyńskie	Gdańsk i zagranica
Administracyjni	Rachunkowi i kancelaryjni																
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	—	52	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	10	—	—	—	—
1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	10	—	—	—	—
1	3	—	—	—	—	—	—	6	—	—	16	—	26	—	—	—	—
5	4	—	1	—	—	—	—	1	—	—	48	—	59	—	—	—	—
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	15	—	—	—	—
1	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	19	—	24	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—
2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	7	—	—	—	—
6	17	—	—	—	—	—	—	1	—	—	123	—	147	—	—	—	—
2	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	—	48	—	—	—	—
4	5	—	1	—	—	—	—	2	—	—	57	—	69	—	—	—	—
4	4	—	1	—	—	—	—	3	—	—	38	—	50	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	4	—	—	—	—
2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	—	34	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	10	—	3	—	—	—	—	—	—	—	165	—	—	—	—	194	—
173	**5 651**	**2 623**	**37**	—	—	—	—	32 [1])	—	—	**4 954**	**329**	**5 927**	**6 065**	—	**1 149**[2])	—
190	107	—	—	—	6	—	—	—	—	—	59	362	—	—	—	—	—
—	66	—	128	—	—	—	—	—	1 381	—	326	—	1 901	—	—	—	—
3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—
9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	21	—	—	—	—
17	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	33	—	—	—	—
5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	17	—	—	—	—
7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	15	—	—	—
64	102	—	—	—	—	—	—	20 000	2 730	—	488	—	—	23 384	—	—	—
—	25	—	—	—	—	—	13	—	392	—	62	—	492	—	—	—	—
—	7	—	—	—	—	—	—	—	145	—	44	—	—	196	—	—	—
—	9	—	—	—	—	—	16	—	91	—	12	—	—	—	128	—	—
315	—	—	—	—	—	—	—	19 436	—	—	173	—	19 924	—	—	—	—
8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	213	143	—	—	373	—	—	—
1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	15	7	—	—	25	—	—	—
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	13	—	—	35	—	—	—
15	7	—	—	—	—	—	—	—	—	146	110	—	—	278	—	—	—
4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	116	56	—	—	179	—	—	—
—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	15	28	—	—	45	—	—	—
33	25	—	—	—	—	—	9	—	—	171	27	—	—	—	265	—	—
21	20	—	—	—	—	—	27	—	—	254	176	—	498	—	—	—	—
7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	200	115	—	328	—	—	—	—
1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	55	32	—	94	—	—	—	—
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	7	—	—	—	—
—	25	—	—	—	2	—	2	—	—	61	70	—	—	—	—	160	—
702	**447**	—	**128**	—	8	—	**67**	**39 436**	**4 739**	**1 269**	**1 970**	**362**	**23 321**	**24 530**	**393**	**160**	—
42	63	—	39	—	1	—	—	—	—	—	25	170	—	—	—	—	—
115	138	—	356	—	41	—	92	1	36	—	346	—	1 125	—	—	—	—
1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
2	9	—	29	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	59	—
160	**210**	—	**428**	—	**42**	—	**92**	**1**	**36**	—	**390**	**170**	**1 125**	**5**	—	**59**	—
373	**351**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**135**	**394**	**413**	**42** [3])	—	**11**	—
136	**76**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**210**	—	—	**2**	—	—
60	129	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	189	—	—	—	—
63	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137	—
24	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—
43	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	—	—	—	—
104	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	114	—	—	—	—
—	118	—	—	—	—	—	14 [2])	—	—	—	—	267	—	—	—	—	—
38	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	120	—	—	—	—
468	**647**	—	—	—	—	—	**149**	—	—	—	**7**	**477**	**655**	—	—	**137**	—

[1]) Kapelani więzienni.
[2]) Urzędy opieki społecznej w powiatach wschodnich b. Galicji nie były jeszcze zorganizowane.
[3]) Z tego 125 w Cieszyńskiem.

Statystyka pracowników państwowych

MINISTERSTWA i URZĘDY	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	Ugrupowania podług praw służbowych: Mężczyźni: Etatowi	Mężczyźni: Nieetatowi	Mężczyźni: Kontraktowi	Mężczyźni: Żołnierze lub ochotnicy	Kobiety: Etatowe	Kobiety: Nieetatowe	Kobiety: Kontraktowi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Min. Handlu i Przem: Urząd Centr..	414	259	155	8	69	108	—	5	123	27
Urzędy	967	724	243	338	151	235	—	29	156	58
Razem Min. Handlu i Przemysłu	**1 381**	**983**	**398**	**420**	**220**	**343**	—	**34**	**279**	**85**
Min. Roln. i Dóbr Państw: Urzędy w b. Kr. Pol. Kongr. i b. Galicji	9 434	8 963	471	6 124	2 483	331	25	196	251	24
Delegatura w Poznaniu	5	3	2	3	—	—	—	2	—	—
Urzędy na Kresach Wschodnich	3 080	3 022	58	474	2 526	22	—	45	4	9
Razem Min. Roln. i Dóbr Państw.	**12 519**	**11 988**	**531**	**6 601**	**5 009**	**353**	**25**	**243**	**255**	**33**
Min. Rob. Publicz.: Zarząd Główny.	224	175	49	115	53	7	—	10	39	—
Generalna Dyrekcja Odbudowy	27	17	10	2	3	12	—	—	—	10
Zarząd Gmach. Reprezentacyjnych	346	293	53	7	283	2	1	—	50	3
Dyrekcja Budowy Kanałów	127	113	14	3	55	55	—	—	12	2
„ Polskiej Żeglugi Państw.	627	592	35	—	592	—	—	—	35	—
Gen. Dyr. Regulacji Rzek Żeglow.	28	26	2	6	10	10	—	—	2	—
Dyr. 3-iego Okr., Sandomierz-Warsz.	230	220	10	25	188	7	—	1	9	—
Dyrekcja 2-iego Okręgu, Warszawa-Włocławek	125	115	10	15	93	2	5	—	10	—
Dyr. 2-go Okr. Bug-Narew-kan. aug.	117	114	3	7	105	—	2	—	3	—
Dyrekcja 1-go Okręgu, Toruń-Tczew	113	100	13	11	—	89	—	—	—	13
Dyr. Okr. Odbudowy w Białymstoku	232	211	21	—	49	162	—	—	16	5
„ „ Rob. Publ. „	79	67	12	4	53	10	—	—	11	1
„ „ „ „ w Kielcach	100	92	8	22	52	18	—	—	8	—
„ „ „ „ w Lublinie	126	108	18	3	79	26	—	—	10	8
„ „ Odbudowy „	136	110	26	—	—	110	—	—	—	26
„ „ „ w Łodzi	27	19	8	10	9	—	—	—	4	4
„ „ Rob. Publ. „	76	70	6	15	53	2	—	—	6	—
„ „ „ „ w Warszawie										
wojewódzka	154	134	20	14	89	27	4	1	9	10
Okr. Dyr. Rob. Publ. w Warszawie, stołeczna	86	69	17	13	9	44	3	1	9	7
Okr. Dyr. Odbudowy w Warszawie	147	120	27	30	30	60	—	—	14	13
Dyr. Budowy Dróg Wodnych w Krakowie	44	40	4	24	7	—	9	—	4	—
Okr. Dyr. Odbudowy w Krakowie	204	123	81	16	107	—	—	2	79	—
„ „ Rob. Publ. „	1 164	1 101	63	715	314	70	2	5	10	48
„ „ „ „ we Lwowie	1 278	1 192	86	834	240	83	35	27	57	2
„ „ Odbudowy „	300	194	106	20	170	3	1	—	106	—
Dyr. 4-ego Okr. Regul. Rzek w Krakowie	240	234	6	138	66	30	—	3	2	1
Poleskie dyr. okręgowe rob. Publ. Brześć Lit., Kobryń, Prużany, Pińsk	46	41	5	—	31	10	—	—	3	2
Poleskie dyr. okręgowe rob. publ. w Nowogródku	160	158	2	25	18	115	—	—	2	—
Poleskie dyr. okręgowe rob. publ. w Łucku	221	213	8	1	34	178	—	—	6	2
Razem Min. Robot. Publ.	**6 784**	**6 061**	**723**	**2 075**	**2 792**	**1 132**	**62**	**50**	**516**	**157**
Ministerstwo Poczty i Telegrafu	**25 537**	**19 292**	**6 245**	**12 635**	**3 811**	**2 254**	**592**	**3 262**	**2 220**	**763**
Główny Urząd Ziem.: Zarząd Główny.										
na obszarze b. Kr. Kongr. i Galicji	143	94	49	47	45	2	—	32	17	—
Okrąg Ziemski Białostocki	48	39	9	33	—	6	—	6	—	3
„ „ Kaliski	23	18	5	14	4	—	—	4	1	—
„ „ Kielecki	99	88	11	76	11	—	1	10	1	—
„ „ Lubelski	54	46	8	41	1	2	2	6	1	1
Powiatowe urzędy w okr. lubel.	33	26	7	19	3	4	—	2	1	4
Okrąg Ziemski w Łomży	90	78	12	64	14	—	—	7	5	—
„ „ w Płocku	58	49	9	35	5	9	—	7	1	1
„ „ w Piotrkowie	89	82	7	69	13	—	—	3	4	—
„ „ w Radomiu	73	66	7	57	8	—	1	7	—	—
„ „ w Siedlcach	97	80	17	29	39	12	—	5	8	4
„ „ w Warszawie	203	183	20	46	113	24	—	2	13	5
„ „ w Krakowie	55	45	10	13	30	1	1	3	6	1
„ „ we Lwowie	66	52	14	16	24	5	7	4	10	—
„ „ w Przemyślu	48	40	8	24	9	7	—	6	—	2
Zarząd Likwid. b. Banku Włośc.	76	49	27	20	18	11	—	2	22	3
Polski Bank Rolny	10	9	1	1	8	—	—	—	1	—
Okręg. Urząd Ziemski w Poznaniu	411	325	86	116	106	103	—	7	43	36
Delegatura Gł. Urzędu Z. w Bielsku	3	2	1	2	—	—	—	1	—	—
Razem Gł. Urząd Ziemski	**1 976**	**1 371**	**308**	**722**	**451**	**186**	**12**	**114**	**134**	**60**

*) Znaczna różnica w liczebności personelu b. Galicji i b. Królestwa Polskiego pochodzi stąd, że zakłady przemysłowe w lasach Królestwa prowadzone są sposobem gospodarczym, podczas kiedy w Galicji są one wydzierżawiane przedsiębiorstwom prywatnym.

podług list płacy na dzień 1 marca 1921 r. (c. d.).

Ugrupowanie podług zawodu służbowego								Personel pedagogiczny szkół			Niżsi funkcjonarjusze wszelkich kategoryj	Ugrupowanie podług miejsca służby					
Urzędnicy		Sądowi	Sanitarni	Policyjni	Techniczni	Pracownicy na drogach komunik.	Robotnicy	Niższych	Średnich	Wyższych		Władze główne	B. Królestwo Kongresowe	B. Galicja	Dzielnice dawniej pruskie	Kresy Wschodnie i Cieszyńskie	Gdańsk i zagranica
Administracyjni	Rachunkowi i kancelaryjni																
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
198	158	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	400	—	—	—	—	14
323	489	—	—	—	2	—	—	—	—	—	153	—	475	404	60	24*)	4
521	**647**	—	—	—	**2**	—	—	—	—	—	**211**	**400**	**475**	**404**	**60**	**24**	**18**
1 546	590	—	97	—	181	—	3 387	—	—	27	3 606	402	7 889	1 143	—	—	—
3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—
338	240	—	9	—	15	—	437	—	—	—	2 041	—	—	—	—	3 080	—
1 887	**832**	—	**106**	—	**196**	—	**3 824**	—	—	**27**	**5 647**	**402**	**7 889**	**1 143**	**5**	**3 080**	—
—	—	—	—	—	187	—	—	—	—	—	37	224	—	—	—	—	—
—	11	—	—	—	13	—	—	—	—	—	3	27	—	—	—	—	—
6	16	—	—	—	12	—	192	—	—	—	120	346	—	—	—	—	—
32	6	—	—	—	28	56	—	—	—	—	5	—	127	—	—	—	—
24	117	—	—	—	2	439	—	—	—	—	45	627	—	—	—	—	—
—	7	—	—	—	18	—	—	—	—	—	3	28	—	—	—	—	—
—	27	—	—	—	28	175	—	—	—	—	—	—	230	—	—	—	—
4	17	—	—	—	13	88	—	—	—	—	3	—	125	—	—	—	—
4	7	—	—	—	8	98	—	—	—	—	—	—	117	—	—	—	—
—	25	—	—	—	25	58	—	—	—	—	5	—	—	—	113	—	—
21	48	—	—	—	35	—	95	—	—	—	33	—	232	—	—	—	—
6	21	—	—	—	43	—	—	—	—	—	9	—	79	—	—	—	—
6	11	—	—	—	60	—	—	—	—	—	23	—	100	—	—	—	—
6	22	—	—	—	50	—	—	—	—	—	48	—	126	—	—	—	—
21	91	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	136	—	—	—	—
—	—	—	—	—	23	—	—	—	—	—	4	—	27	—	—	—	—
—	13	—	—	—	57	—	—	—	—	—	6	—	76	—	—	—	—
—	40	—	—	—	114	—	—	—	—	—	—	—	154	—	—	—	—
5	18	—	—	—	43	—	—	—	—	—	20	—	86	—	—	—	—
—	—	—	—	—	96	—	39	—	—	—	12	—	147	—	—	—	—
4	7	—	—	—	29	—	—	—	—	—	4	—	—	44	—	—	—
61	67	—	—	—	76	—	—	—	—	—	—	—	—	204	—	—	—
2	71	—	—	—	176	600	10	—	—	—	305	—	—	1 164	—	—	—
—	143	—	—	135	241	614	—	—	—	—	145	—	—	1 278	—	—	—
17	125	—	—	—	101	—	—	—	—	—	57	—	—	300	—	—	—
—	21	—	—	138	23	49	—	—	—	—	9	—	—	240	—	—	—
3	16	—	—	—	19	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	46	—
3	6	—	—	—	26	122	—	—	—	—	3	—	—	—	—	160	—
3	20	—	—	—	—	194	—	—	—	—	4	—	—	—	—	221	—
228	**973**	—	—	**273**	**1 570**	**2 493**	**336**	—	—	—	**911**	**1 252**	**1 762**	**3 230**	**113**	**427**	—
11 641	**968**	—	—	—	**362**	—	**946**	—	—	—	**11 620**	**296**	**8 616**	**9 720**	**6 278**	**515**	**112**
39	51	—	—	—	33	—	—	—	—	—	20	143	—	—	—	—	—
10	15	—	—	—	14	—	—	—	—	—	9	—	48	—	—	—	—
6	5	—	—	—	9	—	—	—	—	—	3	—	23	—	—	—	—
5	31	—	—	—	54	—	—	—	—	—	9	—	99	—	—	—	—
4	11	—	—	—	35	—	—	—	—	—	4	—	54	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	33	—	—	—	—
8	19	—	—	—	48	—	—	—	—	—	15	—	90	—	—	—	—
13	10	—	—	—	15	—	—	—	—	—	20	—	58	—	—	—	—
9	15	—	—	—	48	—	—	—	—	—	17	—	89	—	—	—	—
7	16	—	—	—	40	—	—	—	—	—	10	—	73	—	—	—	—
12	16	—	—	—	52	—	—	—	—	—	17	—	97	—	—	—	—
21	30	—	—	—	130	—	—	—	—	—	22	—	203	—	—	—	—
13	19	—	—	—	19	—	—	—	—	—	4	—	—	55	—	—	—
19	19	—	—	—	17	—	—	—	—	—	11	—	—	66	—	—	—
8	15	—	—	—	17	—	—	—	—	—	8	—	—	48	—	—	—
28	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	76	—	—	—	—
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	10	—	—	—	—	—
41	124	—	—	—	220	—	—	—	—	—	26	—	—	—	411	—	—
—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3*)	—
275	**439**	—	—	—	**751**	—	—	—	—	—	**214**	**153**	**943**	**169**	**411**	**3**	—

*) W Cieszyńskiem.

Statystyka pracowników państwowych

MINISTERSTWA I URZĘDY	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	Ugrupowania podług praw służbowych						
				Mężczyźni				Kobiety		
				Etatowi	Nieetatowi	Kontraktowi	Żołnierze lub ochotnicy	Etatowe	Nieetatowe	Kontraktowe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ministerstwo Skarbu: Zarząd główny	641	478	163	280	184	8	6	46	117	—
Urząd Pożyczek Państwowych	139	44	95	8	15	16	5	16	26	53
Generalna Dyrekcja Loterji Państw.	42	24	18	22	2	—	—	—	18	—
Państwowy Urząd Naftowy	66	42	24	11	5	26	—	11	12	1
Wydział Geologiczny	14	14	—	2	—	12	—	—	—	—
Państwowe Zakłady Graficzne	823	411	412	339	57	15	—	284	128	—
Gener. Dyr. Monopolu Tytuniowego	1 747	602	1 145	394	193	14	1	871	274	—
Dyr. Państw. Fabryki Olejów Miner.	67	53	14	8	—	45	—	—	—	14
Dyrekcja Ceł w Poznaniu	1 022	954	68	303	648	3	—	—	22	46
Departament Skarbowości b. Terenów Przyfrontowych i Etapowych	364	328	36	277	—	51	—	32	—	4
Izba Skarbowa w Białymstoku	463	396	67	239	122	26	9	47	2	18
„ „ „ Kielcach	680	578	102	572	2	4	—	92	—	10
„ „ „ Lublinie	840	684	156	274	266	132	12	20	70	66
„ „ „ Łodzi	1 027	816	211	128	626	62	—	—	170	41
„ „ „ Warszawie	1 761	1 270	491	632	507	118	13	163	238	90
Dyrekcja Skarbu we Lwowie	6 367	5 475	892	4 588	444	443	—	220	672	—
„ „ Księstwa Cieszyńskiego	292	277	15	258	2	17	—	3	2	10
Razem Min. Skarbu	**1 6 355**	**12 446**	**3 909**	**8 335**	**3 073**	**992**	**46**	**1 805**	**1 751**	**353**
M. Spr. Wewn.: Zarząd Główny	293	198	95	105	46	45	2	19	71	5
Ubezpieczenia Wzajemne od Ognia	511	409	102	368	28	6	7	86	15	1
Województwo kieleckie	442	322	120	45	178	99	—	—	71	49
„ lubelskie	554	374	180	214	105	55	—	91	82	7
„ łódzkie	483	337	146	188	105	44	—	52	70	24
„ warszawskie	404	271	133	106	148	17	—	—	128	5
Komis. Rządu na m. st. Warszawę	141	85	56	42	20	22	1	43	13	—
Województwo białostockie	479	383	96	268	33	77	5	56	17	23
Namiestnictwo i 82 starostw w Gal.	2 222	1 558	664	1 356	190	12	—	254	410	—
Policja Państwowa w dzieln. dawniej pruskich	4 409	4 225	184	2 454	1 576	195	—	24	9	151
Policja Państwowa na Obszar Król. Kongr. i b. Gal.	34 660	33 808	852	32 626	855	327	—	422	320	110
Województwo nowogrodzkie	604	490	114	296	8	186	—	102	—	12
„ łuckie	29	26	3	26	—	—	—	3	—	—
„ poleskie	832	726	106	281	308	125	12	81	7	18
Razem Min. Spr. Wewnętrznych	**46 063**	**43 212**	**2 851**	**38 375**	**3 600**	**1 210**	**27**	**1 233**	**1 213**	**405**
Główny Urząd Likwidacyjny										
Zarząd Główny w Warszawie	225	113	112	47	46	20	—	13	92	7
Główna Komisja Szacunkowa	118	21	97	1	17	3	—	—	97	—
Komisja Urzędu Likwidacyjnego w Wiedniu	19	17	2	10	5	2	—	—	—	2
Komisja Urzędu Likwidacyjnego w Paryżu	4	3	1	3	—	—	—	—	1	—
Komisarjat Poznański	58	25	33	—	13	12	—	—	31	2
„ Lwowski	33	16	17	—	7	9	—	—	—	17
Wojenny Zakład Obrotu Zbożem we Lwowie	4	1	3	—	—	1	—	—	—	3
Krajowy Urząd Odbudowy	61	30	31	6	1	23	—	—	—	31
Główna Komisja Szacunkowa we Lwowie	13	9	4	—	6	3	—	—	—	4
Miejscowe Komisje Szacunkowe 70 urzędów	487	322	165	7	107	208	—	—	3	162
Razem Gł. Urząd Likwidacyjny	**1 022**	**557**	**465**	**74**	**202**	**281**	—	**13**	**224**	**228**
Min. Dróg Żelaznych: Zarz. Główny	400	332	68	296	36	—	—	53	15	—
Dyrekcja Warszawska	40 859	38 594	2 265	21 725	16 869	—	—	1 219	1 046	—
„ Radomska	25 236	24 291	945	13 698	10 593	—	—	750	195	—
„ Lwowska	22 568	22 273	295	8 727	13 546	—	—	101	194	—
„ Krakowska	20 895	19 870	1 025	9 926	9 944	—	—	57	968	—
„ Stanisławowska	7 255	6 702	553	3 976	2 726	—	—	57	496	—
„ Poznańska	24 800	24 404	396	7 576	16 828	—	—	47	349	—
„ Gdańska	23 406	23 151	255	4 536	18 615	—	—	—	255	—
„ Wileńska	36 428	34 933	1 495	17 427	17 506	—	—	944	551	—
Razem Min. Dróg Żelaznych	**201 847**	**194 550**	**7 297**	**87 887**	**106 663**	—	—	**3 228**	**4 069**	—
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	527	340	187	233	60	41	—	155	23	9
„ Kultury i Sztuki	131	107	24	43	7	57	6	16	—	8

podług listy płacy na dzień 1 marca 1921 (c. d.).

Ugrupowanie podług zawodu służbowego								Personel pedagogiczny szkół			Niżsi funkcjonarjusze wszelkich kategoryj	Ugrupowanie podług miejsca służby					
Urzędnicy																	
Administracyjni	Rachunkowi i kancelaryjni	Sądowi	Sanitarni	Policyjni	Techniczni	Pracownicy na drogach komunikacyjnych	Robotnicy	Niższych	Średnich	Wyższych		Władze główne	B. Królestwo Kongresowe	B. Galicja	Dzielnice dawniej pruskie	Kresy Wschodnie i Cieszyńskie	Gdańsk i zagranica
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
481	—	—	—	—	—	—	69	—	—	—	91	641	—	—	—	—	—
139	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139	—	—	—	—	—
36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	42	—	—	—	—	—
44	8	—	—	—	—	8	—	—	—	—	6	66	—	—	—	—	—
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	14	—	—	—	—	—
190	41	—	—	—	17	—	575	—	—	—	—	823	—	—	—	—	—
69	35	—	4	—	37	—	1 525	—	—	—	77	1 747	—	—	—	—	—
11	36	—	—	—	13	—	—	—	—	—	7	67	—	—	—	—	—
465	—	—	—	495	—	—	—	—	—	—	62	—	—	—	1 022	—	—
321	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	—	—	—	—	364	—
463	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	463	—	—	—	—
340	185	—	—	—	2	—	—	—	—	—	153	—	680	—	—	—	—
369	393	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78	—	840	—	—	—	—
901	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126	—	1 027	—	—	—	—
755	723	—	—	—	—	—	—	—	—	—	283	—	1 761	—	—	—	—
474	5 165	—	1	—	31	—	—	—	—	—	696	—	—	6 367	—	—	—
5	270	—	—	—	2	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	292*)	—
5 075	**6 856**	—	**5**	**495**	**102**	**8**	**2 169**	—	—	—	**1 645**	**3 539**	**4 771**	**6 367**	**1 022**	**656**	—
125	106	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	293	—	—	—	—	—
260	140	—	—	—	103	—	—	—	—	—	8	—	511	—	—	—	—
143	196	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	—	442	—	—	—	—
115	289	—	—	—	—	—	28	—	—	—	122	—	554	—	—	—	—
112	239	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	—	483	—	—	—	—
120	224	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—	404	—	—	—	—
59	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	141	—	—	—	—
294	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	—	479	—	—	—	—
515	1 594	—	97	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	2 222	—	—	—
152	220	—	—	3 855	—	—	76	—	—	—	106	—	—	—	4 409	—	—
1 558	1 351	—	—	30 758	—	—	246	—	—	—	747	—	25 763	8 897	—	—	—
126	295	—	—	—	—	—	—	—	—	—	183	—	—	—	—	504	—
14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	29	—
218	169	—	43	8	24	—	—	—	—	—	370	—	—	—	—	832	—
3 811	**4 982**	—	**140**	**34 621**	**143**	—	**350**	—	—	—	**2 016**	**293**	**28 777**	**11 119**	**4 409**	**1 465**	—
85	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	225	—	—	—	—	—
23	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	118	—	—	—	—
12	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	19
2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
17	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	58	—	—
12	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	33	—	—	—
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—
25	19	—	—	—	2	—	—	—	—	—	15	—	—	61	—	—	—
8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	13	—	—	—
189	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	—	—	487	—	—	—
377	**504**	—	—	—	**2**	—	—	—	—	—	**139**	**225**	**118**	**598**	**58**	—	**23**
400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—
2 403	—	—	—	—	—	38 456	—	—	—	—	—	—	40 859	—	—	—	—
1 551	—	—	—	—	—	23 685	—	—	—	—	—	—	25 236	—	—	—	—
774	—	—	—	—	—	21 794	—	—	—	—	—	—	—	22 568	—	—	—
885	—	—	—	—	—	20 010	—	—	—	—	—	—	—	20 895	—	—	—
469	—	—	—	—	—	6 786	—	—	—	—	—	—	—	7 255	—	—	—
747	—	—	—	—	—	24 053	—	—	—	—	—	—	—	—	24 800	—	—
533	—	—	—	—	—	22 873	—	—	—	—	—	—	—	—	23 406	—	—
1 834	—	—	—	—	—	34 594	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36 428	—
9 596	—	—	—	—	—	**192251**	—	—	—	—	—	**400**	**66 095**	**50 718**	**48 206**	**36 428**	—
410	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	**527**	—	—	—	—	—
30	**13**	—	—	—	**13**	—	—	—	**61**	—	14	131	—	—	—	—	—

*) W Cieszyńskiem.

Komunikat o stanie zasiewów na 1 lipca 1921 r. — Rapport de l'état des semences au 1-er juillet 1921.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DÉPARTEMENTS	STAN ZASIEWÓW W STOPNIACH[1]) — ÉTAT DES SEMENCES EN CHIFFRES[1])																			
	Rzepak jary Colza d'été	Pszenica jara Froment d'été	Żyto jare Seigle d'été	Proso — Millet	Gryka — Sarrasin	Groch — Pois	Łubin — Lupin	Wyka — Vesce	Koniczyna Trèfle	Seradela Serradelle	Len — Lin	Konopie Chanvre	Chmiel—Houblon	Tytuń — Tabac	Cykorja Chicorée	Ziemniaki Pommes de terre	Buraki cukrowe Betteraves à sucre	Buraki pastewne Betteraves fourag.	Łąki — Prés	Pastwiska Pâturages
Rzeczpospolita Polska[2]) République Polonaise[2])	2,9	3,3	3,1	2,9	3,0	3,3	3,1	3,2	2,7	2,7	3,4	3,2	2,9	3,2	3,2	3,6	3,2	3,2	2,8	2,4
Była dzielnica rosyjska — 5 województw ogółem Ancienne Pologne Russe—5 dép. total	2,7	3,4	3,1	2,8	3,0	3,3	3,0	3,3	2,8	2,8	3,5	3,3	2,8	3,2	3,0	3,6	3,1	3,3	2,9	2,5
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	2,5	2,9	2,9	2,6	2,7	2,8	2,6	2,8	2,1	2,0	3,0	2,8	1,0	2,8	2,5	3,4	3,0	3,0	2,4	1,8
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	2,7	3,3	3,2	2,5	2,8	3,3	3,0	3,3	2,8	2,6	3,4	3,1	3,7	3,0	3,0	3,3	2,8	3,0	2,9	2,4
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	2,8	4,8	3,2	2,9	3,2	3,6	3,5	3,6	2,5	3,2	4,0	3,8	3,0	3,9	3,0	3,7	3,0	3,4	2,7	2,6
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	3,0	3,4	3,4	3,2	3,4	3,5	3,1	3,5	3,6	3,2	3,8	3,5	3,3	3,5	3,5	3,8	3,3	3,6	3,3	3,0
Woj. białostockie Dép. de Białystok	2,4	2,4	2,9	2,7	2,9	3,3	2,6	3,2	3,2	2,9	3,4	3,5	.	2,6	.	3,7	3,3	3,5	3,4	2,9
Małopolska ogółem Galicie total	3,3	3,4	3,3	3,2	3,2	3,6	3,4	3,5	2,7	2,9	3,5	3,4	3,4	3,3	3,7	3,8	3,5	3,3	3,0	2,7
Woj. krakowskie Dép. de Cracovie	3,0	3,1	2,8	3,0	3,4	3,2	3,2	3,3	2,6	2,8	3,3	3,2	3,0	2,5	3,0	3,6	3,5	3,2	2,9	2,2
Woj. lwowskie Dép. de Léopol	3,0	3,5	3,6	3,5	3,4	3,5	3,4	3,5	2,7	2,9	3,6	3,5	3,8	2,8	4,0	3,6	3,5	3,5	2,9	2,7
Woj. stanisławowskie Dép. de Stanisławów	.	3,4	3,6	3,3	2,9	3,7	3,6	3,5	2,7	.	3,4	3,4	.	3,1	.	4,0	3,1	3,1	3,0	2,7
Woj. tarnopolskie Dép. de Tarnopol	4,0	3,7	3,3	2,9	3,2	3 8	3,4	3,6	2,6	3,0	3,6	3,5	.	4,6	4,0	3,9	4,0	3,3	3,3	3,2
Śląsk Cieszyński Silésie de Teschen	.	2,5	.	.	.	3,0	.	4,0	2,3	.	.	.	.	.	.	3,1	3,0	3,1	2,0	2,0
Była dzielnica pruska ogółem Ancienne Pologne Prusse total	2,7	2,9	2,7	2,8	2,6	2,9	2,7	2,6	2,5	2,1	2,9	2,9	2,7	2,9	2,8	3,5	3,1	3,0	2,3	1,8
Woj. poznańskie Dép. de Posnanie	2,9	2,9	2,8	2,5	2,5	3,0	2,6	2,6	2,7	2,1	2,9	2,9	2,3	2,9	2,8	3,5	3,3	3,2	2,5	2,0
Woj. pomorskie Dép. de Pomorze	2,5	2,8	2,6	3,0	2,7	2,8	2,8	2,6	2,2	2,1	2 8	3,0	3,0	3,0	.	3,6	2,9	2,9	2,0	1,5
Woj. poleskie Dép. de Polesie	3,0	2,6	2,6	3,2	2,9	3,7	2,6	3,5	2,7	2,0	3,4	3,4	.	2,6	.	4,0	4,0	2,8	2,4	3,4

[1]) Znaczenie stopni klasyfikacyjnych: 5 — stan wyborowy; 4 — dobry; 3 — średni; 2 — mierny; 1 — zły. — Signification de la valeur conventionelle des chiffres de classification: 5 — excellent; 4 — bon; 3 — moyen; 2 — médiocre; 1 — mauvais.

[2]) Bez Kresów Wschodnich. — Non compris les territoires incorporés suivant le traité de la paix avec la Russie signé à Riga.

Komunikat o stanie zasiewów na 1 sierpnia 1921 roku. — Rapport de l'état des semences au 1-er août 1921.

DZIELNICE I WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DÉPARTEMENTS	STAN ZASIEWÓW W STOPNIACH [1]) — ÉTAT DES SEMENCES EN CHIFFRES [1])											
	Proso Millet	Gryka Sarrasin	Groch Pois	Łubin Lupin	Wyka Vesce	Koniczyna Trèfle	Seradela Serradelle	Ziemniaki Pommes de terre	Buraki cukrowe Betteraves à sucre	Buraki pastewne Betteraves fourragères	Łąki Près	Pastwiska Pâturages
Rzeczpospolita Polska [2]) République Polonaise [2])	2,7	2,6	2,9	2,7	2,8	2,0	1,9	2,8	2,8	2,9	2,1	1,4
Była dzielnica rosyjska — 5 województw ogółem Ancienne Pologne Russe — 5 dép. total	2,7	2,5	2,8	2,5	2,8	1,8	1,9	2,5	2,7	2,8	2,4	1,4
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	2,2	2,2	2,0	2,0	2,1	1,4	1,3	2,2	2,4	2,5	1,6	1,1
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	2,8	2,4	2,7	2,5	2,8	1,8	2,0	2,4	2,7	2,6	1,8	1,3
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	3,3	3,0	3,2	2,8	2,9	1,9	2,3	2,6	3,0	2,9	1,9	1,3
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	2,9	2,9	3,1	2,8	3,1	2,2	2,2	2,8	3,2	3,1	2,2	1,9
Woj. białostockie Dép. de Białystok	2,2	1,9	3,0	2,2	2,8	1,9	1,8	2,3	2,2	2,9	2,2	1,6
Małopolska ogółem Galicie total	3,2	3,1	3,4	3,3	3,4	2,5	2,4	3,4	3,1	3,0	2,4	1,9
Woj. krakowskie Dép. de Crakovie	3,0	2,9	3,0	2,6	2,7	1,6	1,9	2,8	3,0	2,7	1,6	1,2
Woj. lwowskie Dép. de Léopol	3,3	3,1	3,3	3,3	3,6	2,6	2,4	3,4	3,3	3,1	2,4	1,8
Woj. stanisławowskie Dép. de Stanisławów	3,4	3,3	3,6	3,3	3,6	3,0	—	3,7	2,9	2,9	2,6	2,1
Woj. tarnopolskie Dép. de Tarnopol	3,2	3,1	3,8	4,0	3,5	2,7	3,0	3,7	3,2	3,3	3,0	2,3
Śląsk Cieszyński Silésie de Teschen	.	.	.	.	3,3	1,5	.	2,9	.	3,3	1,8	1,0
Była dzielnica pruska ogółem Ancienne Pologne Prusse total	2,3	2,2	2,4	2,2	1,8	2,2	1,4	2,4	2,5	2,5	1,6	1,1
Woj. poznańskie Dép. de Posnanie	2,5	2,4	2,6	2,2	2,1	2,0	1,4	2,3	2,5	2,5	1,6	1,1
Woj. pomorskie Dép de Pomorze	2,0	1,9	2,2	2,2	1,5	2,3	1,4	2,4	2,5	2,4	1,5	1,1
Woj. poleskie Dép. de Polesie	3,0	3,0	4,0	2,8	4,5	2,0	.	3,3	3,0	2,5	2,3	3,1

[1]) Znaczenie stopni kwalifikacyjnych: 5 — stan wyborowy; 4 — dobry; 3 — średni; 2 — mierny; 1 — zły. — Signification de la valeur conventionelle des chiffres de classification: 5 — excellent; 4 — bon; 3 — moyen; 2 — médiocre; 1 — mauvais.

[2]) Bez Kresów Wschodnich. — Non compris les territoires incorporés suivant le traité de la paix avec la Russie signé à Riga.

Przypuszczalny zbiór w 1921 roku na mocy oceny na d. 1 lipca w kwintalach z 1 ha.

Récolte probable, année 1921, évaluation au 1-er juillet, en quintaux par ha.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DÉPARTEMENTS	Rzepak ozimy Colza d'hiver	Pszenica ozima Froment d'hiver	Żyto ozime Seigle d'hiver	Jęczmień ozimy Orge d'hiver	Jęczmień jary Orge d'été	Owies Avoine	Siano łąkowe 1-szy pokos Foin de prés 1-er andain	Siano koniczynowe 1-szy pokos Foin de trèfle 1-er andain
Rzeczpospolita Polska [1]) République Polonaise [1])	8,2	11,6	10,7	12,1	11,6	11,3	21,9	26,1
Była dzielnica rosyjska—5 województw ogółem Ancienne Pologne Russe—5 dép. total	8,3	11,8	10,5	12,9	12,3	11,5	22.6	29,4
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	7,3	11,6	10,0	13,4	12,3	10,9	25,4	32,2
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	9,1	13,2	11,4	12,2	13,2	12,3	25,0	30,9
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	10,2	13,4	11,0	14,1	13,0	11,6	22,2	22,5
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	8,0	10,6	10,5	11,8	13,0	12,9	22,4	34,2
Woj. białostockie Dép. de Białystok	7,1	10,4	9,8	.	10,2	9,1	17,9	27,4
Małopolska ogółem Galicie total	7,0	10,1	10,4	10,4	10,4	11,1	22,2	22,3
Woj. krakowskie Dép. de Cracovie	8,7	9,7	9,9	9,9	10,4	10,9	24,2	25,0
Woj. lwowskie Dép. de Léopol	7,8	9,4	10,8	10,4	10,9	11,1	23,1	24,7
Woj. stanisławowskie Dép. de Stanisławów	6,1	9,7	9,6	9,4	9,4	10,2	20,9	20,7
Woj. tarnopolskie Dép. de Tarnopol	5,2	11,6	11,5	11,8	10,9	12,2	20,7	18,6
Śląsk Cieszyński Silésie de Teschen	.	8,3	7,8	13,9	7,3	6,2	20,9	21,4
B. dzielnica pruska ogółem Ancienne Pologne Prusse total	9,8	13,3	11,7	12,9	11,3	10,9	19,6	22,7
Woj. poznańskie Dép. de Posnanie	10,6	14,1	12,5	14,1	12,1	11,7	19,6	23,5
Woj. pomorskie Dép. de Pomorze	8,6	12,5	10,9	11,7	10,6	10,2	19,2	21,5
Woj. poleskie Dép. de Polesie	.	7,9	8,4	9,0	7,0	7,0	22,9	19,7

[1]) Bez Kresów Wschodnich. — Non compris les territoires incorporés suivant le traité de la paix avec la Russie signé à Riga.

Przypuszczalny zbiór w 1921 roku na mocy oceny na d. 1 sierpnia w kwintalach z 1 ha.

Récolte probable, année 1921, évaluation au 1-er août, en quintaux par 1 ha.

DZIELNICE i WOJEWÓDZTWA PROVINCES et DÉPARTEMENTS	Pszenica ozima Froment d'hiver	Pszenica jara Froment d'été	Orkisz—Épeautre	Żyto ozime Seigle d'hiver	Żyto jare Seigle d'été	Jęczmień ozimy Orge d'hiver	Jęczmień jary Orge d'été	Owies Avoine
Rzeczpospolita Polska[1]) République Polonaise[1])	12,6	10,4	10,2	11,6	9,4	12,6	12,1	11,3
Była dzielnica rosyjska—5 województw ogółem Ancienne Pologne Russe—5 dép. total	11,9	10,1	10,3	11,2	8,1	12,6	12,4	11,4
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	12,4	10,6	.	11,8	7,9	12,7	12,4	9,8
Woj. łódzkie Dép. de Łódź	14,0	11,5	7,2	12,9	9,0	13,2	13,2	12,5
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	13,1	10,6	.	11,3	8,6	13,8	13,4	12,4
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	10,4	9,7	9,5	9,7	7,3	11,6	13,1	12,7
Woj. białostockie Dép. de Białystok	9,8	7,9	.	10,4	7,7	11,6	10,0	9,5
Małopolska ogółem Galicie total	9,8	9,1	10,1	10,0	8,2	10,4	10,4	11,2
Woj. krakowskie Dép. de Cracovie	10,3	8,2	8,5	9,7	6,8	10,8	10,8	10,4
Woj. lwowskie Dép. de Léopol	10,1	9,7	10,3	11,1	8,7	10,4	11,0	11,7
Woj. stanisławowskie Dép. de Stanisławów	9,2	9,0	9,2	9,0	8,2	10,6	9,7	11,5
Woj. tarnopolskie Dép. de Tarnopol	9,4	9,4	12,2	10,3	9,2	10,1	9,9	11,3
Śląsk Cieszyński Silésie de Teschen	12,2	10,1	.	11,3	10,4	12,7	12,2	9,9
Była dzielnica pruska ogółem Ancienne Pologne Prusse total	16,5	12,2	.	13,7	11,0	14,5	13,3	12,5
Woj. poznańskie Dépl de Posnanie	17,2	12,5	.	13,7	9,4	14,9	13,7	12,9
Woj. pomorskie Dép de Pomorze	14,9	11,8	.	13,3	13,3	13,7	12,2	11,8
Woj. poleskie Dép. de Polesie	7,6	7,7	.	9,1	8,6	.	7,9	8,6

[1]) Bez Kresów Wschodnich. — Non compris les territoires incorporées suivant, le traité de la paix avec la Russie signé à Riga.

Przeciętne ceny ważniejszych ziemiopłodów w wolnym handlu płacone producentom w województwach byłej dzieln. rosyjskiej i Małopolski.

W markach polskich za 100 *kg*

WOJEWÓDZTWA I POWIATY DÉPARTEMENTS ET ARRONDISSEMENTS	Koniec maja — Fin du mois de mai					Koniec czerwca	
	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Pszenica Froment	Żyto Seigle
Woj. warszawskie Dép. de Varsovie	**7 500**	**5 700**	**4 600**	**4 400**	**630**	**8 700**	**7 000**
1 Błonie	7 900	6 200	5 000	4 400	630	8 700	7 300
2 Ciechanów	7 800	5 500	5 100	4 200	610	9 100	6 900
3 Gostynin	8 600	6 600	4 800	4 500	590	7 900	6 700
4 Grójec	7 600	5 800	5 000	4 100	690	8 700	7 400
5 Kutno	6 600	5 500	3 900	3 400	630	7 900	5 900
6 Lipno	.	.	.	.	440	.	.
7 Łowicz	.	.	.	.	.	.	.
8 Maków	.	.	.	.	.	10 000	7 300
9 Mińsk Mazowiecki	.	.	.	.	.	.	.
10 Mława	7 900	5 800	4 300	4 900	630	8 500	6 900
11 Nieszawa	6 900	5 900	4 900	4 600	640	7 000	6 000
12 Płock	7 000	5 200	4 100	4 200	480	7 500	6 700
13 Płońsk	7 000	5 400	4 800	4 500	560	8 500	6 200
14 Przasnysz	.	.	.	.	.	.	.
15 Pułtusk	8 600	6 000	4 700	4 600	730	9 400	6 700
16 Radzymin	.	5 000	.	5 200	770	.	7 500
17 Rawa	.	.	.	.	.	.	.
18 Rypin	6 700	5 800	4 000	4 300	550	8 000	6 300
19 Sierpc	7 700	5 600	4 900	4 700	560	10 000	7 500
20 Skierniewice	8 000	6 000	5 500	5 500	700	.	.
21 Sochaczew	7 000	5 000	3 500	3 000	670	10 000	7 500
22 Warszawa	7 700	6 000	4 600	3 700	800	9 500	8 200
23 Włocławek	6 700	6 000	5 000	4 500	700	9 000	8 000
Woj. łódzkie—Dép. de Łódź	**8 100**	**6 600**	**5 200**	**4 800**	**760**	**8 700**	**7 200**
1 Brzeziny	8 900	7 200	5 700	5 100	790	11 000	8 300
2 Kalisz	8 200	6 700	4 700	4 700	630	.	7 200
3 Koło	7 000	5 400	4 500	4 400	650	8 500	7 400
4 Konin	7 000	5 600	4 800	4 500	560	7 000	6 200
5 Łask	8 700	7 000	5 600	4 400	990	10 000	8 000
6 Łódź	9 300	7 700	6 500	5 500	900	8 200	7 100
7 Łęczyca	.	.	.	.	.	.	.
8 Piotrków	8 100	6 700	5 600	4 500	820	9 400	8 000
9 Radomsko	7 900	6 500	5 000	4 900	990	9 000	7 200
10 Sieradz	7 900	6 600	5 400	4 500	720	.	.
11 Słupca	6 900	6 100	4 100	3 900	540	7 000	6 500
12 Turek	8 700	6 900	5 500	4 900	670	8 100	6 700
13 Wieluń	8 300	6 300	5 100	6 000	800	8 700	6 700
Woj. kieleckie Dép. de Kielce	**7 400**	**6 300**	**4 500**	**4 200**	**740**	**8 000**	**6 700**
1 Będzin	.	.	.	.	.	.	.
2 Częstochowa	7 900	6 700	4 900	4 500	890	8 100	7 000
3 Iłża	.	.	.	.	.	.	.
4 Jędrzejów	7 400	6 100	4 500	4 300	730	8 200	6 600
5 Kielce	7 100	5 700	4 300	4 700	560	8 500	6 800

Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs dans les départements d'ancien territoire de la Pologne Russe et de la Galicie.

En marks polonais pour 100 *kg*

—Fin du mois de juin				Koniec lipca — Fin du mois de juillet						№ porządk.
Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	
5 300	**5 100**	**1 200**	**6 600**	**9 000**	**6 900**	**5 400**	**5 200**	**2 000**	**9 100**	
5 900	5 500	1 200	8 500	9 500	7 300	7 800	4 500	2 200	.	1
5 200	5 000	1 400	8 200	9 000	6 000	4 500	4 000	1 800	.	2
4 900	4 500	940	6 900	8 300	6 500	5 300	5 600	1 700	9 600	3
5 600	4 800	1 400	8 000	9 300	7 200	5 000	4 200	1 700	.	4
5 000	4 200	800	7 300	8 700	6 600	5 600	5 700	2 400	12 000	5
.	.	.	.	8 500	6 500	5 300	6 000	.	.	6
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7
.	6 000	1 800	.	.	.	.	.	.	.	8
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9
5 400	5 700	970	6 000	8 900	6 800	5 900	5 700	1 600	8 000	10
5 000	5 000	800	5 000	.	6 500	.	.	.	.	11
5 300	5 200	1 100	5 500	9 000	6 600	5 400	5 500	1 750	.	12
5 200	4 600	970	5 800	8 900	6 800	5 800	5 700	2 200	8 500	13
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14
5 300	4 900	1 200	8 700	9 500	7 200	5 500	5 700	2 000	9 500	15
.	6 000	1 900	.	.	8 000	.	.	2 200	.	16
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	17
4 700	4 700	1 000	5 900	8 000	6 200	4 700	4 800	1 700	6 000	18
6 100	6 100	1 300	5 700	10 000	7 650	5 000	.	2 200	.	19
.	.	.	.	.	7 000	.	.	1 600	.	20
5 000	4 800	1 200	.	.	.	.	.	.	.	21
5 500	4 500	1 500	.	11 000	7 600	4 500	4 800	2 200	10 000	22
6 000	5 700	800	4 500	9 000	6 800	5 500	.	2 000	.	23
5 800	**5 500**	**1 200**	**6 500**	**9 000**	**7 000**	**5 600**	**5 800**	**1 700**	**8 800**	
6 500	5 000	1 500	10 500	10 400	8 500	6 800	6 600	2 100	8 000	1
.	.	1 600	.	8 000	7 000	5 000	5 000	1 600	.	2
5 700	5 300	1 300	6 500	7 500	6 100	5 100	4 200	1 700	6 900	3
5 500	5 200	700	5 000	8 300	6 800	5 900	6 100	1 700	11 400	4
8 300	7 800	1 400	.	9 200	7 100	6 000	8 300	1 700	.	5
5 900	5 800	1 300	8 000	11 500	8 900	69 00	7 400	1 800	9 800	6
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7
6 200	5 700	1 500	6 000	8 000	6 600	5 400	4 900	1 500	7 500	8
5 700	5 500	1 200	6 000	9 500	7 100	6 300	5 500	1 300	.	9
.	.	.	.	9 600	7 200	5 500	6 500	2 200	.	10
4 700	4 900	830	5 100	8 100	6 400	5 000	5 000	2 500	7 700	11
4 500	5 500	850	5 500	9 300	6 200	4 200	5 300	1 300	10 000	12
5 300	4 800	930	5 500	8 000	6 500	5 500	5 000	1 500	.	13
5 300	**4 800**	**970**	**7 100**	**8 800**	**7 200**	**5 700**	**5 200**	**1 700**	**6 800**	
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
5 600	5 500	950	8 600	8 800	7 500	5 500	5 400	1 900	.	2
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
5 200	4 600	820	7 500	8 500	6 800	6 800	5 500	2 000	.	4
4 700	4 900	950	6 500	10 500	8 200	5 400	5 900	1 800	6 500	5

Przeciętne ceny ważniejszych ziemiopłodów w wolnym handlu płacone producentom w województwach b. dzieln. rosyjskiej i Małopolski (c. d.).

W markach polskich za 100 *kg*

WOJEWÓDZTWA i POWIATY DÉPARTEMENTS ET ARRONDISSEMENTS	Koniec maja — Fin du mois de mai					Koniec czerwca	
	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Pszenica Froment	Żyto Seigle
6 Kozienice	.	.	.	.	.	.	.
7 Końskie	.	.	.	.	.	.	.
8 Miechów	.	.	.	.	.	.	.
9 Olkusz	7 000	6 500	4 800	4 800	1 000	7 000	6 000
10 Opoczno	.	.	.	.	.	.	.
11 Opatów	.	.	.	.	.	.	.
12 Pińczów	8 000	7 000	4 700	4 000	650	8 300	7 100
13 Radom	.	.	.	.	.	.	.
14 Sandomierz	.	.	.	.	.	.	.
15 Stopnica	7 000	6 000	4 000	3 500	500	7 000	6 500
16 Włoszczowa	7 500	5 850	4 300	3 800	870	8 700	6 700
Woj. lubelskie Dép. de Lublin	**7 300**	**5 800**	**4 400**	**3 600**	**620**	**8 400**	**6 700**
1 Biłgoraj	7 100	5 200	4 300	3 400	560	8 000	6 500
2 Biała	7 500	6 900	5 400	4 100	1 200	.	8 000
3 Chełm	.	.	.	.	.	8 000	6 000
4 Garwolin	7 300	5 800	4 500	3 900	570	9 000	6 800
5 Hrubieszów	6 600	5 200	3 900	3 500	380	7 100	6 000
6 Janów Lubelski	6 600	5 500	4 000	3 600	480	7 800	6 100
7 Krasnystaw	7 100	6 300	4 400	3 400	490	7 500	6 000
8 Konstantynów	7 500	5 000	4 100	4 000	900	9 000	6 500
9 Lublin	6 500	6 000	4 000	3 000	500	7 000	6 500
10 Lubartów	7 500	6 000	4 300	3 500	800	7 800	6 500
11 Łuków	8 400	6 200	4 700	3 900	670	10 600	8 000
12 Puławy	8 900	7 300	5 300	3 200	590	8 000	6 700
13 Radzyń	7 200	5 300	5 300	3 700	650	.	.
14 Siedlce	8 000	6 000	3 000	3 000	600	10 500	8 000
15 Sokołów	7 400	5 300	4 500	4 200	670	9 300	6 500
16 Tomaszów Lubelski	7 200	4 700	4 500	3 500	420	7 500	6 000
17 Węgrów	.	.	.	.	.	.	.
18 Włodawa	.	.	.	.	.	.	.
19 Zamość	6 500	5 400	4 200	3 100	380	8 300	6 800
Woj. białostockie Dép. de Białystok	**7 200**	**5 100**	**4 100**	**4 800**	**880**	**8 700**	**6 900**
1 Augustów	.	.	.	.	.	.	.
2 Białystok	.	.	.	.	.	.	8 500
3 Bielsk	7 200	5 500	3 600	4 200	900	8 500	7 000
4 Kolno	.	.	.	.	.	.	.
5 Łomża	7 200	5 200	4 400	4 800	790	8 000	6 200
6 Ostrów	8 500	5 500	4 050	4 900	900	9 500	6 500
7 Ostrołęka	5 900	5 100	3 900	4 200	840	9 400	6 800
8 Sejny	7 000	4 200	4 600	5 800	1 000	8 000	6 000
9 Suwałki	.	.	.	.	.	.	.
10 Sokółka	.	.	.	.	.	.	.
11 Szczuczyn	.	.	.	.	.	.	.
12 Wysokie Mazow.	7 400	5 100	4 000	4 700	850	8 900	7 500

Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs dans les départements d'ancien territoire de la Pologne Russe et de la Galicie (suite).

En marks polonais pour 100 *kg*

—Fin du mois de juin				Koniec lipca — Fin du mois de juillet						№ porządk.
Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8
5 000	4 000	700	6 000	8 000	7 000	5 000	4 500	1 800	6 000	9
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11
5 800	5 300	760	7 000	9 000	7 300	6 100	5 000	1 000	8 000	12
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14
5 000	4 500	1 200	.	9 000	7 300	6 300	5 800	2 000	.	15
5 700	4 900	1 400	.	8 000	6 300	5 000	4 000	1 700	.	16
5 100	**4 600**	**1 000**	**6 100**	**8 900**	**7 000**	**5 700**	**5 400**	**1 500**	**5 900**	
5 200	5 000	800	.	9 400	7 300	5 800	5 100	1 300	.	1
6 600	6 600	1 800	.	.	7 000	6 000	6 000	1 800	.	2
5 000	3 000	400	5 000	9 000	7 000	.	.	.	.	3
5 600	4 600	1 200	6 000	8 100	7 300	5 800	5 700	1 900	6 500	4
4 800	4 400	530	5 600	8 000	6 600	5 400	5 300	680	5 100	5
4 400	4 300	840	6 000	9 200	7 300	5 100	5 500	1 200	7 000	6
4 500	3 300	700	4 000	9 300	7 100	6 000	5 500	1 400	4 500	7
5 300	5 700	1 100	.	8 500	7 000	6 600	5 800	1 050	.	8
4 500	4 500	600	.	.	.	.	.	.	.	9
4 200	4 300	1 300	5 500	7 700	6 300	4 600	4 500	1 200	6 000	10
5 900	5 000	1 200	8 200	9 500	7 300	5 400	5 200	2 000	6 400	11
5 200	4 200	950	.	9 000	6 800	5 500	5 300	1 700	.	12
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13
5 500	4 500	2 500	8 000	10 000	7 200	6 000	6 000	2 000	.	14
4 800	4 800	1 400	5 300	10 200	7 400	6 000	5 300	1 800	.	15
4 700	4 700	570	8 000	7 500	6 200	5 200	.	.	.	16
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	17
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	18
6 000	4 500	750	6 000	9 200	7 300	6 000	5 000	1 000	.	19
5 300	**5 300**	**1 300**	**6 700**	**9 800**	**7 000**	**5 800**	**6 100**	**2 300**	**7 000**	
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
.	6 000	1 050	.	.	.	.	.	.	.	2
6 000	5 400	1 800	7 000	.	.	.	.	.	.	3
—	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
4 500	3 700	1 200	5 100	9 000	7 200	6 000	6 600	1 800	7 700	5
5 400	.	1 600	.	.	.	.	.	.	.	6
5 300	6 000	1 200	10 200	10 100	7 300	6 000	5 300	2 800	8 000	7
4 800	5 200	1 200	4 800	10 000	6 200	5 400	6 000	2 700	5 300	8
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11
5 500	5 500	1 400	6 200	9 900	7 300	5 800	6 600	2 800	7 100	12

Przeciętne ceny ważniejszych ziemiopłodów w wolnym handlu płacone producentom w województwach w b. dzieln. rosyjskiej i Małopolski (c. d.).

W markach polskich za 100 *kg*

WOJEWÓDZTWA I POWIATY DÉPARTEMENTS ET ARRONDISSEMENTS	Koniec maja — Fin du mois de mai					Koniec czerwca	
	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Pszenica Froment	Żyto Seigle
Woj. krakowskie Dép. de Cracovie	**7 500**	**6 300**	**4 600**	**3 600**	**700**	**8 100**	**6 700**
1 Biała	7 100	5 600	3 900	3 500	810	7 300	6 100
2 Bochnia	6 500	5 800	4 100	3 100	710	6 500	5 300
3 Brzesko	7 600	6 600	5 100	3 500	630	7 900	6 600
4 Crzanów	7 000	6 000	4 500	3 700	600	8 500	7 200
5 Dąbrowa	7 800	6 000	4 800	4 600	660	7 600	6 200
6 Gorlice	8 500	7 100	5 300	3 400	650	8 200	7 200
7 Grybów	8 400	7 700	5 100	3 900	630	8 200	7 200
8 Jasło	7 600	5 900	5 000	3 300	520	8 000	6 000
9 Kraków m.	7 400	6 700	4 700	3 400	850	8 300	6 700
10 Kraków	8 300	6 300	5 300	4 200	630	7 500	6 200
11 Limanowa	6 200	4 600	3 600	2 950	600	8 000	6 300
12 Mielec	9 300	7 800	5 200	4 200	820	8 900	7 400
13 Myślenice	8 000	6 700	5 100	3 600	900	7 000	6 500
14 Nowy Sącz	8 000	6 200	4 700	3 600	730	9 500	8 200
15 Nowy Targ	6 300	5 300	4 700	3 800	720	8 300	6 300
16 Oświęcim	5 500	5 000	3 000	3 000	550	8 000	6 200
17 Pilzno	9 000	6 500	5 500	3 000	800	9 500	7 500
18 Podgórze	6 400	5 600	4 000	3 000	570	8 600	7 200
19 Ropczyce	7 800	6 700	4 600	4 300	610	7 800	6 700
20 Tarnów	6 900	5 900	4 500	3 600	810	8 800	6 900
21 Wadowice	8 000	7 000	4 500	3 500	900	8 500	7 000
22 Wieliczka	8 000	7 000	4 700	3 900	650	8 100	7 500
23 Żywiec							
Woj. lwowskie Dép. de Léopol	**7 400**	**6 000**	**4 300**	**3 300**	**600**	**8 000**	**6 500**
1 Bóbrka	6 000	5 500	4 000	3 000	500	8 000	6 900
2 Brzozów	6 600	5 700	4 300	3 400	520	4 500	4 000
3 Cieszanów	6 200	4 700	3 700	2 900	470	8 700	6 700
4 Dobromil	8 700	7 000	4 700	3 600	750	10 400	8 900
5 Drohobycz	9 000	7 700	6 200	3 500	900	8 000	6 500
6 Gródek Jagielloński	6 000	4 500	3 200	3 000	560	7 300	5 300
7 Jarosław	8 100	6 300	4 300	2 800	510	7 200	6 200
8 Jaworów	6 900	5 500	3 900	2 500	610	8 000	6 700
9 Kolbuszowa	7 200	5 600	3 900	2 800	380	7 700	6 200
10 Krosno	8 200	6 600	4 500	3 300	710	9 200	7 600
11 Lisko	8 500	7 000	5 200	3 700	750	10 000	7 000
12 Lwów m.	7 500	5 900	4 600	3 500	650	7 100	5 900
13 Lwów	7 700	6 100	4 200	3 200	560	7 600	7 100
14 Łańcut	7 300	6 100	5 200	4 000	640	8 600	7 000
15 Mościska	7 100	5 300	3 800	3 100	540	—	—
16 Nisko	7 400	6 100	4 000	3 100	580	7 800	6 500
17 Przemyśl	6 300	5 500	4 000	3 200	530	7 800	6 200
18 Przeworsk	7 700	5 800	4 400	3 300	700	8 500	7 000
19 Rawa	7 700	6 100	3 800	3 000	540	7 500	5 700
20 Rudki	7 000	6 200	4 800	3 500	510	8 000	6 800
21 Rzeszów	8 500	6 700	4 600	4 000	640	8 300	6 800
22 Sambor	7 000	6 000	2 500	4 000	600	9 000	7 300
23 Sanok							

Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs dans les départements d'ancien territoire de la Pologne Russe et de la Galicie (suite).

En marks polonais pour 100 *kg*

— Fin du mois de juin				Koniec lipca—Fin du mois de juillet						№ porządk.
Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	
4 900	**4 200**	**870**	**5 600**	**9 500**	**8 100**	**6 200**	**5 300**	**1 800**	**6 200**	
4 700	4 200	920	7 500	8 400	7 200	6 100	5 400	2 400	6 000	1
4 700	3 700	750	5 700	12 000	9 000	7 300	6 300	1 800	6 500	2
4 600	3 700	660	7 100	9 100	7 200	6 000	4 300	1 100	7 700	3
5 200	4 900	1 000	4 100	11 000	9 000	8 000	5 500	2 400	5 000	4
3 800	3 700	670	5 000	10 000	7 900	5 300	4 000	1 400	5 900	5
5 400	4 000	830	5 700	9 500	8 300	5 900	4 900	940	7 700	6
5 700	4 800	820	6 000	9 200	8 000	7 000	4 700	780	6 400	7
4 000	3 000	600	3 000	8 500	8 000	5 000	4 000	930	5 000	8
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9
4 600	4 200	930	5 000	11 000	9 000	6 000	5 900	2 500	10 000	10
5 200	4 500	800	5 800	9 300	8 500	6 300	6 300	1 200	5 700	11
4 800	3 900	880	5 600	9 900	7 800	5 600	4 000	2 200	.	12
5 500	4 500	1 000	8 000	10 000	9 000	7 500	7 300	2 100	7 000	13
5 500	4 000	1 000	.	6 000	5 000	5 000	5 000	3 500	6 000	14
5 600	4 800	1 600	6 400	11 300	9 000	8 700	7 400	3 000	5 000	15
4 500	4 200	930	3 500	8 000	7 000	5 500	5 000	2 000	6 500	16
3 700	3 800	620	5 000	9 000	8 000	6 300	4 000	900	.	17
5 500	5 000	900	.	10 000	8 300	7 300	6 000	2 000	.	18
5 000	4 500	840	5 600	8 200	7 000	5 200	5 700	1 200	5 000	19
4 800	4 800	830	7 500	10 000	9 500	5 500	5 900	3 800	.	20
4 500	4 000	910	4 200	10 800	9 500	5 500	5 700	1 700	5 000	21
5 500	3 700	920	.	8 500	7 500	5 000	4 000	1 000	4 500	22
5 300	4 400	840	5 000	10 200	9 200	6 800	6 000	1 300	7 000	23
4 800	**4 100**	**770**	**5 200**	**9 300**	**7 400**	**5 600**	**5 400**	**1 200**	**5 900**	
5 400	5 100	670	4 000	9 500	6 500	4 500	4 500	850	4 500	1
4 000	4 000	450	4 000	8 500	7 700	4 700	4 700	1 100	5 500	2
6 500	3 500	550	10 000	8 500	6 700	5 200	5 200	630	6 000	3
6 100	4 800	1 000	4 800	9 700	8 000	5 600	5 800	1 100	7 500	4
4 000	3 300	770	.	8 000	7 000	6 000	7 000	1 200	.	5
4 500	4 200	770	3 500	10 100	7 700	6 000	7 000	830	5 500	6
4 900	3 700	600	3 200	10 100	7 500	6 200	7 000	1 500	.	7
4 500	4 000	730	8 000	9 700	7 100	5 600	5 000	920	7 500	8
4 200	2 700	700	4 200	10 100	8 600	7 200	6 300	1 400	—	9
5 600	4 200	900	5 900	10 000	8 400	6 400	6 400	1 300	7 700	10
5 000	4 000	1 000	.	.	.	.	.	.	.	11
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	12
4 500	4 700	790	4 000	9 000	7 200	6 200	7 100	1 200	6 000	13
4 600	4 000	640	4 500	7 000	5 900	4 300	4 300	720	6 000	14
5 300	4 600	840	5 000	11 400	7 400	6 100	6 200	1 600	6 300	15
.	.	.	.	10 000	7 000	4 500	3 800	800	4 500	16
4 500	3 800	900	6 000	10 000	6 900	5 300	4 600	1 000	7 000	17
3 800	3 700	520	7 000	10 000	8 500	6 000	.	.	.	18
5 400	4 400	1 100	5 300	9 300	7 400	5 800	5 400	1 100	6 200	19
4 000	3 300	630	4 700	9 700	7 300	6 500	6 000	1 200	5 000	20
4 700	3 900	670	5 000	9 200	8 000	6 000	5 000	1 600	4 300	21
4 200	4 500	770	4 500	9 500	7 700	6 300	4 700	2 200	4 700	22
6 000	6 500	860	9 000	.	.	.	.	.	.	22

Przeciętne ceny ważniejszych ziemiopłodów w wolnym handlu płacone producentom w województwach b. dzieln. rosyjskiej i Małopolski (c. d.).

W markach polskich za 100 *kg*

WOJEWÓDZTWA I POWIATY DÉPARTEMENTS ET ARRONDISSEMENTS	Koniec maja — Fin du mois de mai					Koniec czerwca	
	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Pszenica Froment	Żyto Seigle
24 Sokal	7 700	5 600	4 200	3 400	540	8 700	7 000
25 Stary Sambor	8 500	6 500	4 300	3 300	680	8 000	6 300
26 Strzyżów	6 800	6 400	4 700	3 500	650	7 400	6 200
27 Tarnobrzeg	6 900	5 400	4 100	3 300	520	7 800	6 000
28 Żółkiew	7 300	5 600	3 700	3 500	710	8 000	6 000
Woj. stanisławowskie Dép. de Stanisławów	**7 300**	**6 300**	**3 800**	**3 300**	**590**	**7 500**	**6 500**
1 Bohorodczany	6 000	5 000	3 500	3 300	770	7 500	6 500
2 Dolina	6 700	5 700	3 800	3 400	770	8 000	8 000
3 Horodenka	6 800	6 500	3 400	3 100	430	7 000	6 000
4 Kałusz	6 900	6 200	4 000	3 300	590	7 300	6 300
5 Kołomyja	6 200	5 200	3 300	2 900	550	8 000	6 000
6 Kosów	.	.	.	.	.	.	.
7 Nadwórna	6 500	5 500	3 500	3 000	600	8 000	7 000
8 Peczeniżyn	7 000	6 000	3 200	3 200	560	7 500	6 000
9 Rohatyn	6 800	5 600	3 500	3 000	460	.	.
10 Skole	6 500	5 500	4 000	3 500	600	7 200	5 500
11 Stanisławów	7 200	6 000	3 700	3 300	630	7 800	6 500
12 Stryj	7 000	6 000	4 200	3 200	610	8 000	6 500
13 Sniatyń	6 800	6 300	4 100	3 800	490	6 300	6 400
14 Tłumacz	6 500	6 300	3 500	3 100	450	9 300	8 300
15 Turko	15 000	9 000	6 000	5 000	800	.	.
16 Żydaczów	7 000	6 000	4 000	3 000	600	6 000	6 000
Woj. tarnopolskie Dép. de Tarnopol	**6 800**	**5 400**	**3 700**	**3 400**	**470**	**7 400**	**5 800**
1 Borszczów	6 300	5 200	3 200	3 100	330	6 700	6 000
2 Brody	7 500	5 900	4 600	4 200	660	7 700	6 200
3 Brzeżany	6 000	5 000	3 200	3 400	400	8 000	6 000
4 Buczacz	6 300	5 400	3 400	3 400	390	.	.
5 Czortków	6 500	5 000	3 200	3 000	450	.	.
6 Husiatyn	.	.	.	.	.	.	.
7 Kamionka	7 500	5 500	4 200	3 500	450	8 000	6 500
8 Podhajce	6 300	5 000	3 600	3 300	570	7 500	5 500
9 Przemyślany	7 900	6 000	4 000	3 100	650	7 900	6 100
10 Radziechów	.	.	.	.	.	.	.
11 Skałat	6 400	5 300	3 900	3 900	390	7 000	5 800
12 Tarnopol	6 700	5 300	4 100	3 200	350	7 200	6 000
13 Trembowla	6 000	4 500	3 000	3 000	500	7 000	4 000
14 Zaleszczyki	6 500	5 800	3 300	3 100	430	7 900	6 200
15 Zbaraż	7 000	5 500	4 200	3 700	400	.	.
16 Zborów	7 000	6 000	4 000	3 400	500	7 000	6 000
17 Złoczów	8 000	6 000	3 800	3 500	650	7 000	5 500
Śląsk Cieszyński Silesie de Teschen	**7 000**	**6 000**	**4 000**	**3 000**	**650**	**7 000**	.
Woj. poleskie Dép. de Polesie	**9 700**	**7 000**	**6 600**	**7 200**	**1 200**	**9 700**	**7 900**
1 Drohiczyn	12 000	7 700	7 500	6 700	1 300	9 300	7 900
2 Kobryń	7 200	6 000	6 000	9 000	900	.	.
3 Prużany	9 900	7 300	6 300	6 000	1 400	10 200	7 900
Woj. nowogródzkie	.	.	.	.	.	.	.
1 Wilejka	.	.	.	.	.	6 300	4 800
Była dzieln. pruska	.	.	.	.	.	.	.

Prix moyen des produits du sol dans le commerce libre chez les producteurs dans les départements d'ancien territoire de la Pologne Russe et de la Galicie (suite).

En marks polonais pour 100 *kg*

— Fin du mois de juin				Koniec lipca — Fin du mois de juillet						№ porządk.
Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	Pszenica Froment	Żyto Seigle	Jęczmień Orge	Owies Avoine	Ziemniaki Pommes de terre	Groch Pois	
4 500	4 500	960	4 000	7 800	6 500	5 000	4 700	930	5 000	24
4 300	3 000	800	4 700	10 000	8 000	5 800	5 600	2 800	7 200	25
4 700	3 800	740	5 600	8 500	7 800	5 500	3 400	870	8 000	26
4 700	4 400	710	4 300	9 600	7 300	5 300	4 900	1 100	5 500	27
4 200	5 100	870	4 500	8 000	6 500	4 300	4 800	700	4 300	28
4 200	**3 800**	**720**	**4 500**	**9 600**	**7 700**	**5 600**	**5 500**	**1 000**	**6 500**	
4 700	3 600	800	5 500	12 000	10 000	6 400	6 100	1 400	5 000	1
4 000	3 700	800	4 500	10 000	8 000	7 000	5 500	.	10 000	2
4 000	4 000	420	.	8 000	7 000	6 000	6 000	500	.	3
3 200	3 200	730	3 700	10 000	7 000	4 500	3 900	1 100	6 000	4
5 000	4 000	400	.	8 000	6 000	4 500	4 000	1 000	.	5
.	.	.	.	12 000	7 000	7 000	.	800	.	6
5 000	6 000	1 200	.	.	.	.	.	.	.	7
4 000	3 400	700	3 600	10 000	8 200	.	.	1 400	.	8
.	.	.	.	9 000	7 000	4 000	4 500	900	5 000	9
4 000	3 700	850	.	.	.	.	.	.	.	10
4 600	3 900	730	4 000	10 000	7 500	5 500	6 500	1 200	5 800	11
4 500	4 000	950	.	8 000	8 700	5 000	6 800	1 000	7 000	12
3 400	3 400	590	3 300	8 500	8 500	5 500	5 000	600	4 700	13
5 000	4 200	710	7 000	9 300	7 800	6 500	6 700	1 000	9 000	14
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	15
3 500	3 000	450	.	10 000	8 000	5 000	6 000	1 000	6 000	16
3 900	**3 700**	**650**	**4 500**	**8 800**	**7 000**	**5 300**	**5 300**	**900**	**4 600**	
3 600	3 800	450	4 200	9 000	8 000	5 000	5 000	820	4 000	1
4 700	3 300	930	6 500	8 300	6 300	5 300	5 700	1 400	7 000	2
4 500	4 000	800	4 000	8 000	7 000	5 000	6 000	1 200	4 500	3
.	.	.	.	10 000	7 500	5 200	4 700	550	5 500	4
.	.	.	.	8 500	6 800	5 200	5 500	550	.	5
.	.	.	.	10 000	7 000	7 000	7 000	1 200	.	6
4 400	4 000	800	5 000	.	.	.	.	.	.	7
3 500	4 500	500	3 000	.	.	.	.	.	.	8
4 000	3 400	750	4 900	8 000	5 800	4 500	4 500	2 000	4 000	9
.	.	.	.	10 000	9 000	7 000	5 000	600	.	10
3 900	4 300	350	4 500	7 000	6 000	6 000	7 500	.	.	11
4 200	3 700	420	4 000	10 000	8 000	5 000	5 000	600	.	12
3 000	3 200	600	.	7 000	6 000	5 000	4 350	1 200	.	13
3 800	3 500	490	4 300	9 700	8 300	4 000	4 000	520	3 500	14
.	.	.	.	9 000	7 000	5 000	4 700	550	3 500	15
4 000	3 000	800	4 000	.	.	.	.	.	.	16
3 700	4 000	900	4 700	8 500	6 000	.	5 000	800	.	17
5 000	**4 000**	**800**	.	.	.	.	.	.	.	
6 700	**5 900**	**1 400**	**7 800**	**10 000**	**8 700**	**7 000**	**5 500**	**1 350**	**8 700**	
6 500	5 200	1 200	8 100	10 500	8 800	7 400	4 700	1 300	8 300	1
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
6 900	6 600	1 600	7 500	9 400	8 600	6 600	6 200	1 400	9 000	3
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
4 200	4 800	1 500	3 600	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	7 400	5 800	5 700	.	1 300	.	1

Zeszyt niniejszy zamyka pierwsze półrocze r. 1921 i zarazem tom III wydawnictwa. Począwszy od następnego zeszytu Miesięcznik Pracy nie będzie dołączany bezpłatnie do Miesięcznika Statystycznego, lecz stanowić będzie zupełnie oddzielne wydawnictwo. Miesięczne Sprawozdania z Handlu Zagranicznego narazie jeszcze będą wydawane jako załącznik do Miesięcznika Statystycznego. Cena, wobec ogromnego podrożenia kosztów druku i papieru, będzie musiała ulec znacznej podwyżce, której jednak w tej chwili określić niepodobna.

Prenumeratorów prosimy o zawiadomienie, czy pragną nadal otrzymywać Miesięcznik Statystyczny oraz czy życzą sobie prenumerować również Miesięcznik Pracy. W razie odpowiedzi twierdzącej, prosimy o upoważnienie nas do pobrania należności za zaliczeniem, lub też o wpłacenie pewnej sumy na poczet prenumeraty półrocznej, nie mniej niż 2 000 marek na Miesięcznik Statystyczny, i 500 marek na Miesięcznik Pracy.

Le fascicule présent renferme le premier sémestre de l année 1921 et en même temps le III-ième volume de cette publication. En commencant par le fascicule suivant, la Revue Mensuelle du Travail ne sera plus jointe gratis à la Revue Mensuelle de Statistique, mais elle deviendra une publication tout à fait séparée. Les Rapports mensuels du commerce étranger seront publiés actuellement encore comme annexe à la Revue Mensuelle de Statistique.

BIBLIOTEKA W P H
W POZNANIU

Miesięcznik Statystyczny

Revue Mensuelle de Statistique